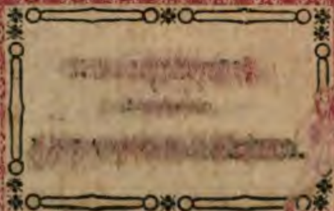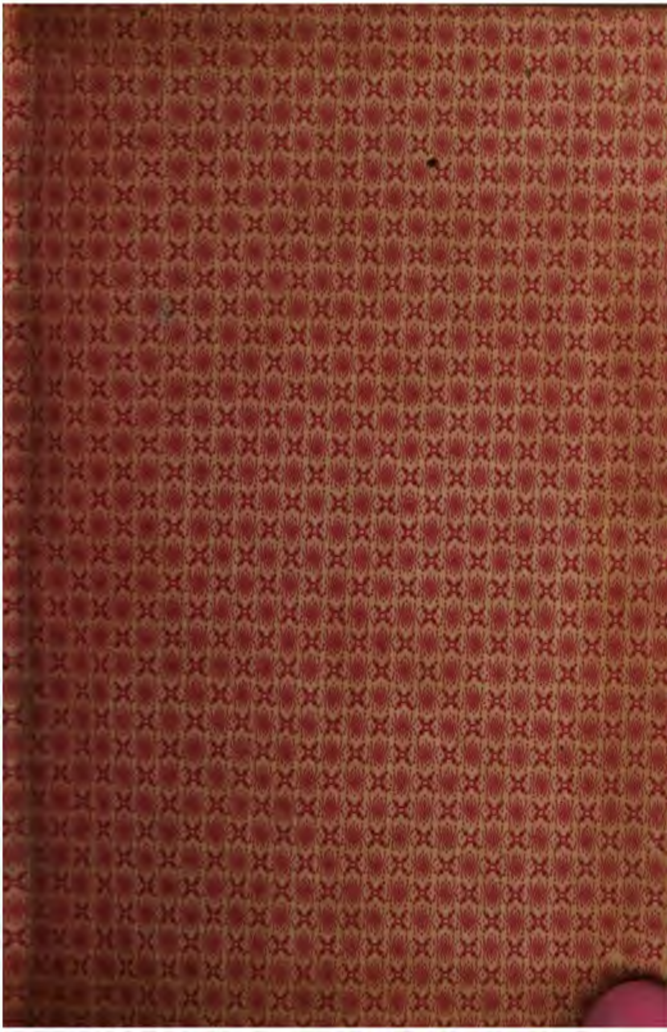
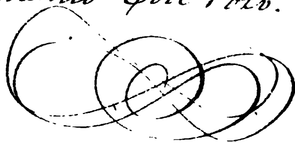

Antonio Coll Pbro.

MANUALE SACERDOTUM.

PARS I.

ASCETICA.

MANUALE SACERDOTUM.

DUAS PARTES COMPLECTENS.

EDITIO SEXTA.

MINORIS FORMAE QUINTA.

COLONIAE 1871.
SUMPTIBUS ET TYPIS JOANNIS PETRI BACHEMII.
Prostat apud
J. Spithoever, ROMAE. Burns, Oates & Co., LONDINI.
P. Lethielleux, PARISIIS. Fr. Pustet, NEO-EBORACI.
Fratres C. & N. Benziger, NEO-EBORACI et CINCINNATI.
B. Herder, ARGENTORATI.

MANUALE SACERDOTUM

IN QUO II

QUIBUS CURA ANIMARUM COMMISSA EST

AD MANUM HABENT

TUM QUAE IN PRIVATA DEVOTIONE
TUM QUAE IN MISSAE CELEBRATIONE
SACRAMENTORUM ADMINISTRATIONE

ET

QUORUNDAM ALIORUM SUI MUNERIS OFFICIORUM
EXSECUTIONE USUI ESSE POSSUNT.

COLLEGIT, DISPOSUIT ET EDIDIT
P. JOSEPHUS SCHNEIDER, S. J.

SUPERIORIBUS APPROBANTIBUS.

EDITIO SEXTA.
MINORIS FORMAE QUINTA.

PARS I. ASCETICA.

COLONIAE 1871.
SUMPTIBUS ET TYPIS JOANNIS PETRI BACHEMII.

Imprimatur.

Coloniae, 15. Febr. 1862.

Vic. Arch. in Spir. Gen.
Dr. Baudri,
Episc. Arethus. i. p.
Dec. Eccl. Metrop.
Prael. Dom. Pont. Sol. Assist.

Reimprimatur.

Coloniae, 26. Octobr. 1863.

Vic. Arch. in Spir. Gen.
Dr. Baudri,
Episc. Arethus. i. p.
Dec. Eccl. Metrop.
Prael. Dom. Pont. Sol. Assist.

Reimprimatur.

Coloniae, 4. Decbr. 1865.

Vic. Cap. sede vacante,
Dr. Baudri,
Episc. Arethus. i. p.
Dec. Eccl. Metrop.
Prael. Dom. Pont. Sol. Assist.

Reimprimatur.
Coloniae, 23. Martii 1867.

Vic. Arch. in Spir. Gen.
Dr. Baudri,
Episc. Arethus. i. p.
Dec. Eccl. Metrop.
Prael. Dom. Pont. Sol. Assist.

Reimprimatur.
Coloniae, 24. Martii 1868.

Vic. Arch. in Spir. Gen.
Dr. Baudri,
Episc. Arethus. i. p.
Dec. Eccl. Metrop.
Prael. Dom. Pont. Sol. Assist.

Reimprimatur.
Coloniae, 6. Junii 1871.

Vic. Arch. in Spir. Gen.
Dr. Baudri,
Episc. Arethus. i. p.
Dec. Eccl. Metrop.
Prael. Dom. Pont. Sol. Assist.

Reverendissimo et Illustrissimo

Domino

LEONI MEURIN S. J.

Episcopo Ascalonensi i. p. i.

Vicario Apostolico Bombayensi

hoc venerationis et obsequii documentum

d. d. d.

auctor.

L. B. S.

Cum tanta sit munerum sacerdotalium praestantia atque sanctitas, ut nihil augustius, nihil sanctius ac divinius sub sole inveniatur, illud imprimis nobis curandum est, ut spiritu divino animati, tanta illa ministeria ea, qua par est, animi pietate ac reverentia, nec minore gravitate atque decentia externa tractemus. Quodsi desit vel ille pietatis sensus, vel exterior haec decentia actionisque gravitas, nec Deo debitus honor praestatur, nec fidelium aedificationi consulitur. Spiritum autem illum devotionis, quo ad sancta sancte religioseque tractanda animamur, continuo foveri et augeri necesse est, ne paulatim ac fere sensim sine sensu intepescat, vel omnino intereat, neve nos, omnino circumdati infirmitate, ab excelsis cogitationibus sacerdotum Altissimi prorsus degeneremus, laboresque nostri, in Ipsius vinea collocati, benedictione coelesti destituantur.

Qua in re ut externis etiam subsidiis nos adiuvaret ecclesia, Spiritu sancto in omnibus ducta, minima maxima ad regulam exaequavit, iis conditis legibus, quas negligere non minus coelesti ipsius sapientiae, quam maternae auctoritati iniuriosum foret. Ministri enim ab ecclesia constituti sumus; ideoque muneris nostri officia non ad arbitrium nostrum, verum ad normam legum ab ipsa conditarum peragere debemus; praesertim quum actionum no-

strarum valor saepe ab illarum observantia dependeat.

Librorum, unde sacerdotes quae tum ad pietatem spiritumque orationis fovendum et augendum conferant, tum in plerisque officii muneribus obeundis adiumento et directioni sint, abunde haurire possint, infinitus quidem fere est numerus; sed alii multis constant voluminibus, quae non facile ubique, nec ab omnibus comparari possunt, alii vero, qui vulgo Manualia dicuntur, quamvis praeclara multa contineant, tamen non omni ex parte R. R. confratrum optatis respondent. Aut enim ea tantum continent, quae ad devotionem spectant privatam, nihilque, aut paene nihil ex iis, quae fere quotidie in praxi occurrunt, aut contra ea solummodo, quae ipsum rerum usum spectant, omissis iis, quae devotioni domesticae sunt propria. Plures etiam pios novi sacerdotes diversarum dioecesium, qui librum desiderant, in quo omnia ad manus habeant, quae tum in privatis pietatis exercitiis, tum in Missae celebratione, SS. Sacramentorum administratione et ceterorum muneris officiorum exsecutione usu venire solent.

Quare hunc in finem ex optimis scriptoribus ecclesiasticis optima quaeque colligere et in commodum usum digerere conatus sum.

Quo vero maior libello fides tribuatur, nonnullorum operum, quorum potissimum usus sum verbis et sententiis, in sequentibus paginis adiiciendum duxi catalogum. RR. DD. sacerdotibus demum omni, qua par est, reverentia ac veneratione opusculum meum offerens, per B. M. V., piissimam matrem ac pecu-

liarem sacerdotum patronam, hanc spero gratiam, ut conatus meus cedat

Ad maiorem Dei gloriam.

Coloniae Cal. Aug. MDCCCLXI.

P. Jos. Schneider, S. J.

Praefatio ad alteram editionem.

Prima huius libelli editio omni exspectatione benignius accepta celeriusque divendita est; unde coniiciendum mihi videbatur, a reverendis sacerdotibus tale opusculum, quum adhuc defuisset, gratis animis acceptum esse. Animum igitur induxi novae editioni ex divitiis rei sacrae, quae in usum quotidianum descendit, quamquam non omnia, quae aliqui petierant, tamen quaedam adiicere, quae utilia, imo necessaria videbantur.

Adiecta itaque sunt plura S. R. C. decreta et multi canones Conciliorum provincialium Viennensis et Coloniensis, „Monita pro confessariis", „Modus practice disponendi poenitentes," „Modus agendi cum iis, qui restituere debent," „Collecta pro frugibus terrae," „Ordo recipiendi processionaliter Legatum, vel Episcopum," „De S. Sacramento Confirmationis conferendo," „Indulgentiae, quas S. D. N. Pius Papae IX. benedicendo coronas, rosaria, cruces, etc. impertitur," „De exsecratione et nova consecratione altarium," et demum nonnullae formulae petendi varias facultates. Quae ut adiicerem nec vero pretium augerem, forma fuit augenda.

Mutati et *aucti sunt* tractatus „De conformitate

Missae cum officio ecclesiae, in qua celebratur," „De casibus reservatis" et „De Matrimonio". Quod aliae partes contra atque quidam rogaverant, immutatae remanserunt, inde factum est, quod auctorum pondus obstabat.

Si cui „Praeparationes ad Missam" et „Gratiarum actiones" videntur longiores, is sciat, mentem meam non fuisse, ut quotidie integrum quisque exercitium sumeret, sed posuisse me in uno eodemque exercitio multos variosque actus, ut pro sua quisque devotione animique dispositione modo hos, modo illos eligeret.

Indicem auctorum non iterum adieci, tum quia in difficilioribus locis ipsos dixi, tum praesertim, quia spatium in indiculo rerum magis memorabilium, quem permulti expetierant, melius gratiusque adhibitum esse censebam.

Divinae gratiae et B. M. V. patrocinio confisus spero, hanc quoque recentem libelli editionem paululum collaturam esse

Ad maiorem Dei gloriam.

Moguntiae, Cal. Sept. MDCCCLXIII.

P. Jos. Schneider, S. J.

Praefatio ad tertiam editionem.

Votis nonnullorum ut satisfacerem, huic tertiae editioni ea adieci, quae scire iuvat, quando Episcopus occasione visitationis parochiarum Missam solemnem privatamve vel ipse celebrat, vel ad eandem assistit.

Pro ecclesiarum rectoribus, qui ob defectum plu-

rium sacerdotum festo Purificationis B. M. V., feria IV. Cinerum, Dominica Palmarum, et ultimo triduo maioris hebdomadae functiones praescriptas peragere non possunt ad amussim Missalis Romani, accessit *Memoriale Rituum* Benedicti XIII. novissimis S. R. C. decretis illustratum.

Ut Manuale etiam in exercitiis spiritualibus R. R. D. D. sacerdotibus possit inservire, ordinem diurnum, qui fere ubique in sacro secessu adhibetur, cum necessariis monitis, precibusque communiter recitandis et materias examinis particularis addere decrevi.

Moguntiae, Idib. Dec. MDCCCLXIV.

P. Jos. Schneider, S. J.

Praefatio ad sextam editionem.

Quae in sexta huius libri editione adornanda mutavi, haec sunt: „Ordo vitae sacerdotalis“ multis SS. Patrum dictis exornatus est; capita „de partibus mobilibus Missae Officio conformis“, „de Missa in aliena ecclesia“ et „de Missis votivis“ mutata, emendata, aucta sunt.

In his locis et per totum librum recentiora sacrarum Congregationum decreta adieci, et ubi necessarium vel utile visum est, assignavi tam in contextu, quam in notis fontes, ubi RR. confratres uberiorem instructionem de materia ibi tractata petere possint. Denique capiti „de reservatione casuum“ integram Constitutionem SS. DD. N. Pii PP. IX. d. d. IV. Id. Octob. 1869., qua censurae latae sententiae

limitantur, appositis notis, quas ex Romano exemplari sumpsi, inserendam existimavi.

Ratisbonae in Seminario S. Wolfgangi Idib. Maii MDCCCLXXI.

P. Jos. Schneider, S. J.

Corrigenda.

Pag.	104	linea	25 loco *eiis* lege *eis*.
„	179	„	penultima loco *dioecesis* lege *dioecesi*.
„	185	„	31 loco *Maitre* lege *Maistre*.
„	378	„	8 „ *prascribitur* lege *praescribitur*.
„	556	„	1 notae loco *Aequiritur* lege *Acquiritur*.
„	626	„	26 loco *cathechumenorum* lege *catechumenorum*.
„	680	„	ultima notae loco *reliquae* lege *reliquiae*.
„	627	„	29 a verbulo *De* nova linea debet incipere.

INDEX CAPITUM.

PARS I.

ASCETICA.

PARS II.

LITURGICA ET PASTORALIS.

I. DE CELEBRATIONE SS. MISSAE SACRIFICII.

Pag.

II. DE SS. SACRAMENTORUM ADMINISTRATIONE.

APPENDIX.

PRECES MATUTINAE.

Dum evigilas vel excitaris: Deus, Deus meus, ad te de luce vigilo. Benedicta sit sancta et individua Trinitas, nunc et semper et per infinita saecula saeculorum. Amen. Gloria Patri, qui creavit me; gloria Filio, qui redemit me; gloria Spiritui sancto qui sanctificavit me.

Dum surgis forma signum crucis, et dic: In nomine Domini nostri Jesu Christi surgo; ipse mihi benedicat, regat et custodiat me, et ad vitam perducat aeternam. Amen.

Dum vestes induis: Redde mihi, Pater aeterne, et conserva in me vestem innocentiae, quam in Baptismate recepi, ne paradiso coelesti excludar. Amen.

Indue me, Jesu Christe, rex gloriae, fragrantibus virtutum tuarum vestimentis, humilitatis scilicet, patientiae, caritatis et castitatis, ut Patris coelestis obtineam benedictionem. Amen.

Orna me, Spiritus sancte, toga polymita donorum tuorum, ut in oculis tuis gratiam inveniam. Amen.

Actus fidei. Firmiter credo et profiteor quidquid Christus docuit, Apostoli praedicarunt, et sancta romana ecclesia credendum proponit; quia tu, Domine, revelasti, veritas aeterna et infallibilis, atque in hac fide et pro hac fide vivere et mori volo et statuo.

Actus spei. Spero in te et a te, mi Deus, gratiam, gloriam et omnia salutis media; potes enim dare, quia omnipotens es; vis etiam, quia infinite misericors es; dabis autem, quia sicut de promissis

tuis, ita etiam de fidelitate tua aeterna persuasum mihi est.

Actus caritatis. O mi Deus! amo te, quia amasti me; sed vel ideo potissimum super omnia amo te, et proximum quemvis propter te, quia tu, summum, unicum et infinitum bonum, omni amore es dignissimus.

Actus contritionis. Amantissime Pater! de omnibus peccatis meis doleo ex toto corde meo, quia te, Deum meum, infinitum bonum meum, iis tam turpiter offendi. »Ingemisco tanquam reus, culpa rubet vultus meus, supplicanti parce Deus.«

Indutus aspergas te aqua lustrali, et omni, qua potes, devotione, genuflexus has recites preces:

1. O mi Deus! spes, desiderium, amor! ameris, glorificeris ab omnibus, in omnibus, super omnia, in aeternum. Adoro et veneror te, o sanctissima Trinitas! te glorifico, laudo, benedico, ac me ante thronum maiestatis tuae humillime prosterno. Quam bonus hucusque erga me fuisti! Tibi gratias ago pro universis beneficiis tuis, ac praesertim quod me hac nocte custodieris et conservaveris. Quot eheu! hac nocte e cubili suo ad tuum tribunal indeque ad inferos rapti sunt!

2. O Pater aeterne! Tibi me totum, et animae vires et corporis sensus, et omnia, quae sum et quae habeo, offero. Suscipe, mi Pater, hos novae diei primos amores eosque incendio amoris Filii tui meritisque coniunge. „Quid enim mihi est in coelo, et a te quid volui super terram, Deus cordis mei, et pars mea Deus in aeternum.“ Ps. 72.

3. Ecce, mi amantissime Jesu! te aspirante firmiter statuo, ardenti corde viam mandatorum tuorum currere, probi sacerdotis partes explere, consueta pietatis officia devote obire, virtutem et praesertim puritatem sectari, universa denique et singula in

nomine tuo facere et pati. »Utinam dirigantur viae meae ad custodiendas iustificationes tuas!« Ps. 118.

4. O mi Deus, quem amo super omnia! da mihi, servo tuo, cor docile, ut tuam voluntatem hodie in omnibus fideliter impleam; protege me, amantissime Pater, et custodi me ab omni peccato. Malo mori, quam illud peccatum .... iterum committere. Tu, precor, in tot periculis vacillantem praesens robora, qui spopondisti: „Super aspidem et basiliscum ambulabis, et conculcabis leonem et draconem.“ (Ps. 90.)

5. Actiones nostras, quaesumus Domine, aspirando praeveni et adiuvando prosequere, ut cuncta nostra oratio et operatio a te semper incipiat, et per te coepta finiatur.

O Domina mea, sancta Maria, Mater Dei ac mea, me in tuam benedictam fidem ac singularem custodiam et in sinum misericordiae tuae, hodie et quotidie, et in hora exitus mei, animam meam et corpus meum commendo. Omnem spem et consolationem meam, omnes angustias et miserias meas, vitam et finem vitae meae tibi committo, ut per tuam sanctissimam intercessionem, et per merita tua omnia mea dirigantur et disponantur opera secundum tuam tuique filii voluntatem. Amen.

Angele Dei, qui custos es mei, me tibi commissum pietate superna hodie illumina, custodi, rege et guberna.

Adeste mihi, o beatorum spirituum agmina; praesertim vos, patroni mei N. N., piis precibus vestris ac meritis servate me a malis et adiuvate in omnibus bonis. Amen.

In nomine Patris † et Filii et Spiritus sancti. Amen.

His precibus absolutis, antequam animus in alia negotia distrahatur, sacerdos virtutis et perfectionis studiosus, continuo ad meditationem se accingit. Teste enim Climaco meditatio mater est et regina, cibus et fons virtutis, ministra gratiae et

profectus omnis auctrix. Si video, inquit S. Chrysostomus, hominem in meditando remissum, nec id quidquam pensi habere, eius animam pertenuis virtutis perpaucisque Dei donis ornatam esse coniicio. Illius rationem subiicit S. Augustinus, dicens: „recte novit vivere, qui recte novit orare.“ Nec adeo mirum, esse tantum in meditatione momentum; hac enim destitutus religiosus, *(idem dicendum de sacerdote)*, teste S. Thoma, est veluti miles sine armis, cum et lumina ei desint et pii motus ad conservandum spiritum maxime necessarii. Quare ut meditationem uberrimo cum fructu instituat, et facilis meditandi methodus, et nonnullae meditationum materiae subiiciendae visae sunt.

Meditandi methodus.

Quum ars meditandi pertineat ad scientiam Sanctorum, quae non tam praeceptis ac doctrinis hominum, quam unctione Spiritus sancti a bonae voluntatis desiderio constat, quicunque vere cupit magno cum fructu meditari, hanc gratiam ardenter et assidue petat dicendo: „Domine, doce me orare, doce meditari.“ Ex nostra parte ad hanc gratiam accedat opportet conatus serius, quo ea omnia praestamus et observamus, quae ante meditationem, in ipsa meditatione et post ipsam sunt praestanda. Quae ante meditationem servanda sunt, continentur sub nomine praeparationis.

Praeparatio duplex est, remota et proxima.

Remota praeparatio consistit in vero et sincero desiderio proficiendi in vita spirituali; nihilque aliud est, quam animi talis comparatio, quae ad recte meditandum disponit, removendo scilicet obstacula et adhibendo adiumenta.

Proxima praeparatio ex doctrina S. Ignatii haec fere complectitur: 1° ut pridie materiam meditationis matutinae attente legamus vel audiamus observando, quinam fructus pro praesenti animae nostrae statu ex ista meditatione sit decerpendus; 2° ut iam in lecto decumbentes ante somnum bre-

viter eandem materiam recolamus; 3° ut mane expergefacti statim, exclusis omnibus aliis cogitationibus[1]), primam cogitationem de futura meditatione suscipiamus[2]); 4° ut inter induendum, lavandum et eundum ad locum meditationis de eadem cogitemus et sensa futurae meditationi conformia foveamus; 5° ut in visitatione SS. Sacramenti, si haec commode potest institui, ipsam meditationem Domino praesenti commendemus, et B. M. Virginis aliorumque Sanctorum opem imploremus; 6° ut ad ipsam meditationem quieto ac sedato animo accedamus, et immediate antequam eandem incipiamus, per tantillum tempus, quo percurri Oratio Dominica posset, animo sursum elevato, consideremus Deum et Dominum nostrum ut praesentem et quidnam acturi simus intime perspicientem, eique humili cum gestu reverentiam exhibeamus.

Ingressus. Deinde viva fide, ac si apertum supra nos videremus coelum, in eoque Deum, qui oculos in nos habeat defixos, ut videat quomodo simus oraturi, intimo cordis affectu, provoluti in genua, nisi aliqua corporis infirmitas impediat, quanta possumus maxima devotione, recitamus consuetam Orationem

---

[1]) Quidquid ante orationis horam anima nostra conceperit, necesse est, ut orantibus nobis per ingestionem recordationis occurrat; quamobrem quales orantes volumus inveniri, tales nos ante orationis tempus praeparare debemus. *Cassianus collat. 9. 3.*

[2]) Qui meditationem non summo mane, sed alio diei tempore instituit, observet hoc S. Ignatii monitum: „Statim ut recordabor adesse horam exercitii (meditationis), antequam vadam, ob oculos mihi ponam, quo vadam et coram quo, et resumens paululum exercitium, quod facturus sum, illud auspicabor;“ et illud Directorii III. 6: „Semper aliquanto ante meditationem debet omnia relinquere, et omnino suam cogitationem convertere ad puncta illius exercitii, quod iam instat.“

praeparatoriam, quae praeter actum adorationis etiam dolorem ac deprecationem de peccatis, oblationem nostri nostraeque actionis et petitionem divini auxilii ad bene meditandum continet.

Oratio praeparatoria: Immensa maiestas, mi Deus et Domine! ecce ante oculos tuos me indignum peccatorem constituo, teque hic praesentem omni, qua possum, reverentia adoro et supplex oro, ne me despicias ob multitudinem iniquitatum mearum, sed ut inveniam gratiam ac misericordiam in oculis tuis, ut veritates divinas et leges ac virtutes tuas digne meditari valeam, et audiam, quid loquaris in me, Deus, affectuque ardentissimo omnia, quae voluntatis ac beneplaciti tui sunt, cognoscam atque complectar, deinceps vero opere ipso compleam, quaecunque ad meam salutem et perfectionem et nominis tui honorem et gloriam spectare cognovero. Deus, in adiutorium meum intende, ut per totum huius meditationis tempus omnes vires et operationes meae sincere ad tuam gloriam tuumque cultum tendant. Amen.

Porro ad imaginationem aliquantulum iuvandam et ad distractiones facilius amovendas fit praeludium primum, i. e. aliqua compositio loci, quae consistit in eo, ut nobis rem ipsam, de qua meditaturi sumus, quasi ob oculos ponamus, non quidem ut depictam in tabula, neque etiam ut iam ante saecula gestam, sed ita, ac si ipsi rem coram nobis agi videremus in praesenti.[1]) Si nihil facile occurrit, non

1) Tu, si fructum ex his sumere cupis, ita te praesentem exhibeas his, quae per Dominum Jesum Christum dicta et facta narrantur, ac si tuis auribus audires et oculis ea videres, toto mentis affectu diligenter, delectabiliter et morose, omnibus aliis curis et sollicitudinibus tunc omissis (*S. Bonaventura in prooemio de Vita Christi*); et quidem ac si gererentur propter te solum. (*Directorium ad lib. Exerc.*)

est nimis immorandum, neque ita laborandum, ut caput obtundamus, ideoque ipsam meditationem impediamus, sed tunc hoc primum praeludium consistet in sola recordatione materiae, de qua meditandum est. Ceterum iam in praeparatione punctorum pro hoc primo praeludio imago est quaerenda. Sequitur praeludium secundum, i. e. postulamus gratiam non iam ad bene faciendam meditationem, quia hoc iam factum est in Oratione praeparatoria, sed ad obtinendum illum fructum, quem iam in praeparatione punctorum ex illa meditatione decerpendum nobis proposuimus. Totus hic ingressus non plus temporis occupare debet, quam quatuor, aut ad summum quinque minuta.

Medium seu progressus complectitur ipsum veluti corpus meditationis, nempe ipsa puncta, quorum communiter bina vel terna, aut etiam plura parata habere oportet, in quibus perpendendis et ruminandis, et in quaerendo ex illis dictum fructum spiritualem, proprie consistit ipsa meditatio. In singulis punctis, modo provoluti in genua, modo sedentes, aut stantes, aut eo nos componentes situ, quo speramus, fore, ut facilius id consequamur, quod optamus, oculis vel clausis, vel in imaginem Crucifixi, B. M. V. aut alicuius Sancti defixis, neque huc et illuc motis, tres animae facultates videlicet memoriam, intellectum et voluntatem applicamus; qua in re bene advertendum est 1° quod si flexis genibus vel alio quovis situ voti compotes fiamus, alium situm non debeamus tentare; 2° quod in puncto, in quo assecuti fuerimus quaesitam devotionem, conquiescere debeamus, sine transcurrendi anxietate, donec nobis satisfecerimus.

Dictae autem potentiae animae ita exercentur, ut memoria recolatur, quidquid in uno puncto (aliis omnibus sepositis) continetur, phantasia eidem subveniente, quo facilius intellectus ad discurren-

dum sive ratiocinandum, hisque proin discursibus sive ratiocinationibus voluntas ad varios affectus excitari possit. Ita autem memoria applicanda est, ut, si meditationi proposita est sententia, et audiamus eandem nobis dici, et attente nobis proponamus, quisnam ille sit, qui hoc dicat, attenta bene cuiuslibet vocis significatione; si vero materia meditationis sit res gesta, partem eiusdem in uno puncto contentam cum omnibus circumstantiis, quae illi insunt, attente debemus considerare nobisque proponere, quaestiones faciendo: quis hoc fecit? quid? quibus auxiliis? cur? quomodo? quando? Ubi fieri commode potest, in hac memoriae applicatione eliciatur actus fidei circa veritatem vel historiam propositam. — Postquam res meditanda dicto modo menti proposita est, sequentur actus intellectus, cuius partes sunt, varias reflexiones super veritate vel re gesta, quas memoria proposuit, facere, illas ad nos ipsos, nostrasque necessitates applicare, conclusiones practicas inde deducere, earum motiva ponderare et considerare, quomodo secundum istas veritates hactenus nos gesserimus, et in posterum nos gerere debeamus. Commodissimum est, sibi ipsi has vel similes proponere quaestiones: 1^{0} quid de hoc (quod meditandum proponitur, vel quod modo memoria pertractavi) est considerandum? 2^{0} quae conclusio practica inde est deducenda? 3^{0} quae motiva inducunt ad hanc conclusionem practicam servandam? (quam decens? utile? iucundum? necessarium?) 4^{0} quomodo id hactenus observavi? 5^{0} quid in posterum mihi faciendum? 6^{0} quale impedimentum debeo removere? 7^{0} quale medium debeo adhibere? Ad excitandum in frigidiori discursu animum faciet, si expendamus 1^{0} quid aliis in malo pertinacibus, aut etiam amico hac in re nos consulenti suasuri, quibusque rationibus ad virtutis studium eum inducturi essemus; 2^{0} quid in morte atque ipso aeternitatis aditu velimus

fecisse; 3^{0} quam beati nunc viri sancti sint et in aeternum futuri sint, qui exiguo tempore difficultatibus strenue superatis Deo servierunt, quam vero infelices illi, qui voluptatibus brevibus imo nomentaneis posthabuerunt coelestem, aeternam; 4^{0} quid Christus Dominus, huius vitae calamitatibus et miseriis nostri causa ultro subiectus, fecerit ac perpessus sit; 5^{0} quot et qualia beneficia a Deo in nos collata saltem gratitudinis nomine a nobis fidele servitium exigant; 6^{0} quam gloriosum sit, Deo amicum esse, eaque facere, quae ipsi placent. Ubi de una veritate ex materia meditationis deducta sic ratiocinati sumus, ad alteram transimus, et hac similiter absoluta ad tertiam, et sic deinceps, ubique illas quaestiones vel omnes, vel certe aliquas earum agitando. — Voluntatis in meditatione duplex est officium, affectus scilicet pios excitare et proposita formare, quae duo adeo sunt essentialia, ut sine ipsis meditatio non oratio mentalis, sed merum studium, vel speculatio foret dicenda. Ignis gratiae et amoris divini, qui ardere in cordibus nostris, vel certe adesse necessario debet, in decursu meditationis per varias considerationes variam veluti materiam nactus, in flammas prorumpere pro ratione oblatae materiae solet; unde affectus admirationis, laudis, amoris, gratiarum actionis, timoris, doloris, humiliationis etc. Non est, cur solliciti simus, quibus verbis hos affectus nostros exprimamus, cum etiam solo corde, nullis verbis adhibitis, optime exprimi possint. — Cum finis meditationis sit, non tandum tempus aliquod impendere Deo per orationem, sed meditando et considerando animam purgare a vitiis, exornare virtutibus, vitam omnem emendare et perficere, confirmare se in servitio divino, munire se contra difficultates ac tentationes, actiones suas rite disponere, quo perfectius obeantur, quae omnia nonnisi per proposita rite in meditatione concepta

1*

fiunt, maximi momenti est, quae sequentur sibi bene inculcare. Proposita debent esse 1° practica, i. e. talia, quae vere ad perfectionem sint efficacia, 2° particularia et praesenti statui accommodata; statuatur quotidie aliquid eo ipso die exsequendum; 3° bene fundata i. e. motivis solidis firmata; 4° humillima i. e. plena diffidentia de nobismetipsis.

Finis sive egressus. Meditationem solent concludere colloquia[1]) quolibet modo et quibuslibet[2]) verbis instituta cum Deo, cum Christo Domino, cum B. M. Virgine aut aliis Sanctis, prout fert meditationis materia; tum ut gratias agamus pro beneficiis nobis in meditatione collatis; tum ut gratiam impetremus implendi et exsequendi proposita in meditatione concepta; tum ut nos ipsos accusemus de culpa aliqua admissa; tum ut res nostras et circumstantias ipsis proponamus et consilium sive auxilium in iisdem petamus. Ubi bene notandum est monitum, quod S. Ignatius (in 3. annotatione ex 20 et Direct. cap. 15., n. 6. et 7.) tradit quod, quando voce aut mente cum Deo Domino nostro, vel cum Sanctis eius loquimur, ex parte nostra maior reverentia requiratur, quam dum utimur intellectu; nam in operationibus intellectus, dum ratiocinamur, nobiscum ipsis, cum nostro, ut ita dicam, spiritu colloquimur; in actibus vero voluntatis Deum vel Sanctos veluti praesentes, no-

---

1) Colloquia haec non sunt omittenda ob desolationem; facienda sunt semper, sive motus spiritualis occurrat, sive non occurrat; imo in ariditate magis illis insistendum est. Possunt etiam in decursu meditationis institui.

2) Verba illa, „*colloquium postremo subiiciam diquisitis studiose verbis,*" quae habentur in versione vulgata libelli Exercitiorum S. Ignatii in fine contemplationis „*de incarnatione Domini,*" prout Adm. R. P. Roothaan observavit, non inveniuntur in autographo Hispano. S. Ignatius ibi agit *de sensu et affectu*, non de *verbis*, vultque, ut cogitemus, *quid* loqui debeamus, non *quomodo*, seu *quibus verbis*.

bisque proxime adstantes, vel certe intentis oculis nos de coelo spectantes nobis proponimus. Porro haec colloquia, si ad Deum Patrem diriguntur, per Pater noster; si ad Christum Dominum diriguntur (non ut est Deus, sed quatenus est homo, mediator et advocatus noster, ut interpellet pro nobis), per Anima Christi, si ad Deiparam, per Ave Maria concluduntur; quo vero maiori cum devotione haec colloquia instituantur, conveniet, pro ratione materiae meditationis nunc personam rei induere, iudicem suum deprecantis, nunc servi dominum exorantis, nunc filii cum patre, sponsae cum sponso, amici cum amico loquentis. (*Lib. Exerc. exercitium I. hebd. I. in fine et Direct. cap. 15.*)

Finita meditatione per quartam circiter horae partem sedendo vel deambulando fit reflexio vel examen, tum ad videndum, quonam modo meditatio successerit, tum ad recapitulandum, ut ita dicam, totam meditationis materiam. Utrumque has fere complectitur quaestiones: 1° an attente legi vel audivi puncta? 2° an deinde servavi animi recollectionem? 3° an materiam meditationis revocavi in memoriam post cubitum ante somnum? 4° an evigilans de nocte et mane expergefactus materiam meditationis revocavi in memoriam, exclusis aliis cogitationibus? 5° an affectus meditationi conformes excitavi sub lavando, induendo et eundo ad locum meditationis? 6° an animi quietem praesertim immediate ante meditationem servavi? 7° an puncta sin minus relegi, saltem revocavi in memoriam? 8° an stando paulisper ante ipsum meditationis ingressum cogitavi, quid sim facturus, cum memoria praesentiae divinae? 9° an et qua reverentia, attentione et devotione recitavi Orationem praeparatoriam? 10° an praeludia, praesertim secundum bene feci? 11° an facultates animae bene applicavi? memoriam? intellectum? voluntatem? 12° an et quaenam proposita

II. Fructum alii faciunt trigesimum, alii sexagesimum. (Matth. 13.) Manent aliqui milites gregarii, alii mercatores tenues, alii advocati sine re, nomen solum habentes; quid tu, sacerdos, in advocatura animae? in mercatura coeli? in militia Christi? *Aemulare charismata meliora.* (1. Corinth. 12.)

III. Fructum afferunt in patientia. (Luc. 8.) Miles in proelio, mercator in officina, nauta in pelago, venator in nemore, piscator in flumine. Quid tu, sacerdos? an fructum quaeris in patientia? an semper ut piscator hamum, ut venator retia tendis? an vigiles flectis oculos in omnem plagam tibi subiectum, sicubi deprehendas animam pauperem, sed in conspectu Dei pretiosam, Christi Sanguine redemptam, ad gratiam et gloriam destinatum? »Rapere animas mundo, dare Deo, proprium est sacerdotis.« *(S. Anselm.)* Munus Spiritus sancti sacerdotis officium. (*S. Ambros.)* Mundi salvatores. *(S. Hieron.)* O magna et inclyta Dei instrumenta, sacerdotes, a quibus omnium populorum pendet beatitudo. *(Conc. Mediol.)*

Labora strenue, licet fructus labori non respondeat.

4. Meditatio: *Et fructus vester maneat.*

I. Non manet voluptas; temporalis est et momentanea, in ictu oculi dissipatur; non manet hominum existimatio; fumus est, uno spiritu difflatur; non manent divitiae; sunt terrae pugillus, qui, quam difficile paritur, tam facile perditur; ergo, terra caduca, vale.

II. *Quid vero mihi est in coelo?* (Ps. 72.) quam stabilis, certus, perpetuus ille fructus, qui te diligentes manet, et manebit aeternum, Deus cordis mei? *et a te, quid volui,* aut velle potui *super terram?* quid, nisi fumum? nisi bullam? nisi terrae pugillum?

III. Non aliam ergo mercedem laboris, non alium

industriae fructum quaere, sacerdos, nisi Dominum, *qui est pars hereditatis tuae, et calicis tui.* (Ps. 15.)

Fuge vanam gloriam, solam quaere divinam, cuius gratia creatus es.

II. De beneficio vocationis ad statum sacerdotalem.

Conserva me, Domine, quoniam speravi in te; dixi Domino: Deus meus es tu, quoniam bonorum meorum non eges. (Psalm. 15.)

5. Meditatio: *De dignitate vocantis.*

I. Deus est, o sacerdos; vide, quem Dominum nactus, cui Domino servias? Deus est, non est homo, non Angelus, non ulla creatura. Deus est, cui homo, cui Angelus, cui omnis servit creatura; Deus est, *dives in omnes;* quanta fas est alacritate, huic Domino servias.

II. Nec bonorum, nec laborum meorum eges, quia tu solus Deus, solus unicum et omne bonum, solus et unicus, causa, radix, origo omnis boni; solus, extra quem nullum bonum, in quo omne bonum, honestum, utile, delectabile; solus aeternum, immensum, infinitum bonum; solus tibi ab aeterno sufficientissimus, nullius indigus, etc.

III. Non eges ministerio meo, *quia omnia serviunt tibi;* non eges ministerio ullius hominis, quia *Angeli serviunt tibi;* non eges ministerio ullius creaturae, quia es *Creator omnium. Quid ergo respicis ad me,* dicat humilis sacerdos, *ad me, pauperculum et trementem sermones tuos?* (Isa. 6.)

Immola quotidie Deo sacrificium laudis pro beneficio vocationis.

6. Meditatio: *De indignitate vocati.*

I. Ille Deus, dominus, creator, nullius egens; tu servus et quidem servus inutilis, mendicus, pauper, pulvis, cinis, purum nihil; — et ad te respicit magnus ille Deus!

II. Ad te! qui omnibus indiges, et cui omne non sufficit, nisi Deus; ad te, qui terra indiges, in qua ambules; aëre, per quem respires; igne, qui te foveat; sole, qui te illuminet; cibo, qui te reficiat; veste, quae te tegat; Deo, qui te satiet. Et tamen....!

III. Te respicit ille, cui serviunt Angeli, et cum Angelis omnia. Et tu, quid cum his omnibus, pugillus terrae, vermiculus? Tu, quid cum Angelis, purissimis illis spiritibus, qui terrenae nil faecis habent, qui nutum Dei accipiunt pro imperio? ah! non es Angelus, mi sacerdos, saepe nec homo es, *ut jumentum factus insipiens.* Et tamen ad te respicit Deus, ut vocet ministrum suum; o dignationem! — Quid est dignitas in indigno, nisi ornamentum in luto? *(Salvianus.)*

Ad Deum suspira cum Davide: conserva me, Domine, et cum Thoma Kempensi: adiuva me, Domine, in sancto proposito meo et divino servitio tuo!

7. Meditatio: *De altitudine ministerii.*

I. Haec colligitur ex potestate ordinis; dicitur enim sacerdoti ordinando: *accipe potestatem conficiendi* non coelum, non terram, non quidquid pretiosum et artificiosum est, sed *Corpus et Sanguinem D. N. J. Ch.* — amplius dici non potest. Potestas haec regiam et angelicam longe superat; ad maternam Beatissimae Virginis quam proxime accedit; sicut enim illa *lumen aeternum mundo effudit, Jesum Christum, Dominum nostrum*, ita sacerdos eundem in altari denuo quodammodo gignit, ut fidelium cordibus inserat; quid sublimius? O praeclara, o reverenda potestas! *(S. Bonav.)* — Quantum dignitatem contulit vobis Deus! Quanta est praerogativa ordinis vestri; Praetulit vos Deus regibus et imperatoribus; praetulit vestrum ordinem ordinibus omnibus; imo, ut altius loquar, praetulit vos Ange-

lis et Archangelis, Thronis et Dominationibus; sicut enim non Angelos, sed semen Abrahae apprehendit ad faciendam redemptionem, sic non Angelis, sed hominibus solisque sacerdotibus Corporis et Sanguinis sui commisit consecrationem. *(S. Bernard.)* O veneranda sacerdotum dignitas, in quorum manibus Dei Filius velut in utero Virginis incarnatur; *(S. Augustinus.)* Magna et multa, immensa et infinita ipsius sacerdotis dignitas, miraculum stupendum. O quam magnam in se continet dignitatem formidabile et admirabile sacerdotium! *(S. Ephraem.)*

II. Colligitur eadem sublimitas ex potestate iurisdictionis, per quam sacerdos coeli claviger est, et mundi totius iudex, solvens et ligans super terram, quod solvendum aut ligandum iudicaverit. (Joan. 20.)

III. Adde, quod sacerdos vocetur Angelus, sal terrae, lux mundi, lucerna supra candelabrum (Matth. 5.), pastor, doctor, dispensator mysteriorum Dei (Joan. 10. et 21. Eph. 4. 1. Cor. 4.), episcopus, pontifex, praepositus (1. Tim. 3. Tit. 1. Hebr. 5.), vicarius ipsius Christi. Magna dignitas, mira potestas, excelsum et expavendum officium. *(Hugo de St. Vict.)* Presbyteros ad custodiam sponsae suae tanquam vicarios suos reliquit. *(Pet. Bless.)* Sponsae custodes, amici, necessarii, domestici. *(S. Bernardus.)* O mi Deus, *quid est homo, quia sic magnificas eum! Nimis honorificati sunt amici tui Deus!* (Ps. 138.) — Medius stat sacerdos inter Deum et naturam humanam, illinc venientia beneficia ad nos deferens, et nostras petitiones illuc referens. *(S. Chrysost.)*

Utraque hac potestate utere, non perfunctorie, sed cum omni sollicitudine, humilitate, modestia corporis et animi.

8. Meditatio: *De ingratitudine sacerdotis.*

I. Non intellexit *altitudinem status* sui; hinc ad sordes, ad volutabra, ad vomitum cum quibusdam

animalibus, hoc est impuris hominibus se abiicit. *Cum in honore esset, non intellexit.* (Ps. 48.)

II. Non intellexit *pretium potestatis* sibi creditae, pretium Corporis et Sanguinis Jesu Christi; et hinc vel administrare negligit, aut nonnisi lucri temporalis gratia, aut ex acediosa consuetudine, aut cum taedio administrat.

III. Non intellexit *pretium iurisdictionis*, qua peccatoribus coelum reserare potest, vel claudere et inde tepor et torpor in excipiendis poenitentium Confessionibus; o mi sacerdos, *si cognovisses et tu!*

Noli negligere gratiam, quae in te est; quae data est tibi per impositionem manuum. (1. Tim 4.)

III. De gravitate peccati sacerdotis, de morte, de iudicio, de inferno.

9. Meditatio: *De peccato.*

I. *Si inimicus meus maledixisset mihi, sustinuissem utique; tu vero homo unanimis*, id est, amice, dilecte mi, mi commensalis, *qui mecum dulces capiebas cibos* (Ps. 54); tu velut alter Judas, post buccellam pretiosi Corporis, intinctam in immaculata Sanguine meo, tu reserasti cor tuum satanae, clausisti Deo! O perfidiam!

II. An non merito queritur per Jeremiam Dominus! *quid est, quod dilectus meus in domo mea fecit scelera?* (Jerem. 11.) in domo mea, in ecclesia, in altari, in loco sancto, in loco virtutum, in gymnasio amoris etc.....

III. *Fecit scelera multa.* Tu nosti, quae et quanta ad altare, ad tribunal poenitentium, ad horas canonicas afferas, imo etiam inde referas. Tu nosti, et necdum erubescis? Jubetur Moyses, Propheta sanctus, exuere calceamenta de pedibus, priusquam montem ascendat, visurus vel auditurus Dominum;

tu ascensurus montem, ut tangas Dominum, non exues prius peccata per doloriferam, si potes, Confessionem? — Honor sublimis, vita deformis; deifica professio, et illicita actio? *(S. Ambros.)*

Puram conscientiam affer ad administrationem Sacramentorum.

10. Meditatio: *De morte.*

I. In hoc tributo naturae debito erit sicut populus, sic et sacerdos. (Isa. 24.) *Statutum est*, (Hebr. 9.) *Statutum omnibus*, excepto nemine: sicut populus, sic et rex et pontifex et sacerdos; imo et haec munera omnia mortem aggravant. Time!

II. *Statutum est, semel mori;* ah! semel tantum; ergo si semel misere, semper misere. Sic semper vive, ut semel moriaris bene!

III. *Bene* moritur pius, sanctus, zelosus sacerdos, memor praestiti Christo a se obsequii, qui dicere possit cum Jobo: *credo, quod Redemptor meus vivit*, quem toties fide viva, mente pura, corde perfecto contrectavi. *Male* moritur sacerdos malus, memor impuris manibus, impudica lingua, impio corde eum se suscepisse pastorem suum, quem paulo post visurus est iudicem, et quo vultu? *o mors! quam amara talibus est memoria tua!* (Eccli. 41.)

Sicut optabis mori, sic nunc vivere statue.

11. Meditatio: *De iudicio.*

I. Exiguo facile conceditur misericordia; *durissimum vero iudicium his; qui praesunt, fiet.* (Sap. 6.) Audi hoc, sacerdos, qui constitutus es a Christo iudex. Audisne? timesne?

II. Ibi iudicabuntur omnes iustitiae tuae, id est, orationes, sacrificia, Sacramentorum administratio, aegrorum cura et visitatio, exhortatio etc. quo zelo, qua sollicitudine, qua opportunitate sint exercitae, an culpa tua intermissae? — Venient, venient sacerdotes mali ad tribunal Christi; audietur querela

gravis, accusatio dura populorum, quibus facti sunt fraudulenti mediatores. *(S. Bern.)*

III. Et scito, quod pro omnibus his *adducet te Deus in iudicium.* (Eccle. 11.) Pro omnibus, quae accepisti, talentis; quae possedisti, bonis; quibus fruitus es, privilegiis; *cui enim multum datum est, multum quaeretur ab eo.* (Luc. 12.) Noverat id Joannes Avila, optimus magister morum, qui de iuvene sacerdote mortuo post primitias, *sat habet*, inquit, *in quo iudicetur;* sat ille, mi sacerdos! quantum ergo tu, qui toties sacrificas? utinam sancte, religiose, et modeste! etc.

Judica te ipsum, et discerne causam tuam per examen conscientiae, antequam divina obeas ministeria.

12. Meditatio: *De luctuosissimo statu sacerdotum damnatorum.*

I. *Cecidit corona capitis nostri; vae nobis, quia peccavimus.* (Thren. 5.) Sic eiulabunt, sed sero, miseri apud inferos sacerdotes; quia *cum in honore essent, non intellexerunt.* Exaggerari hoc potest consideratione sacerdotis degradati et exsecrati, quod omnino tragicum est, sed umbratile ad sacerdotem damnatum.

II. *Potentes potenter tormenta patientur.* (Sap. 9.) Applica hoc sacerdoti, potestate sua, quam habet, maxima abutenti, et time.

III. *Quantum .... in deliciis fuit, tantum date illi tormentorum:* (Apoc. 18.) Delicias regum habent quotidie sacerdotes in mensa Domini; vae! si prae his siliquas porcorum, id est, carnis voluptates ament, et quaerant! vae! si nauseet eorum anima sicut olim Israelitarum, *super cibo isto*, ut ipse iudicabant *levissimo!* (Num. 21.) Erunt enim tunc hae deliciae a sacerdotibus spretae instrumenta tormentorum in omnem aeternitatem.

Timidae, cautae, circumspectae conversationi stude pro viribus.

IV. De fervore et zelo sacerdotali.

13. Meditatio: *De praemio ferventibus proposito.*

I. *Ubi ego sum, illic et minister meus erit.* (Joan. 12.) At ubi est sacerdos ille magnus, ille fervens animarum pastor, ille indefessus venator? ubi est? non iam amplius in cruce, non sub cruce, non in horto, non in itineribus, montibus, vallibus, fatigatus, sitiens, famelicus, sed in gloria Patris; ibi, ubi omnia haec mala exulant, omnia affluunt bona.

II. Ibi, ubi iucundissima, pacifica, fraterna societas sine invidia, sine rixa, sine taedio.

III. Ibi, ubi *videbitur Deus deorum in Sion.* (Ps. 83.) *Tunc videbis,* o pie sacerdos, *et afflues, et mirabitur, et dilatabitur cor tuum.* (Isa. 60.) *Qui ad iustitiam erudiunt multos, quasi stellae in perpetuas aeternitates fulgebunt.* (Dan. 12. 3.)

Cooperare aliis sine invidia, cum fervore in exercitiis sacerdoti propriis.

14. Meditatio: *De labore, cui respondet praemium.*

Tu vero vigila, in omnibus labora ... ministerium imple. (2. Tim. 4.)

I. *Vigila,* id est, in omnibus exercitiis vigil, alacer, excitatus esto. Vigila, quia advigilat et observat Deus remunerator tuus, Christus, summus sacerdos tuus. Vigila in omnibus viis tuis, quia advigilat et circuit diabolus ut leo, quaerens, quem devoret. (1. Pet. 5.)

II. *Labora,* nunquam otiari debet sacerdos, nisi eligat labi. Labora, id est, in omnibus conatum adhibe, nihil age remisse, memor, cui labores. Labora, quomodo laborabat extensis brachiis Moyses, quomodo luctans cum Angelo Jacob, quomodo sudans in horto Christus, quomodo sacrificans S. Ignatius Loyola, totus igneus.

III. *Ministerium imple,* id est, fac perfecte cum

omnibus circumstantiis et conditionibus; nihil minue, nihil detrahe. *Dei enim perfecta sunt opera.* (Deut. 32.)

Omnis labor *mihi*, omnis utilitas *proximo*, omnis gloria *Deo*.

15. Meditatio: *De fervore in orando.*

Orationi instate vigilantes. (Coloss. 4.)

I. Spectat haec cohortatio praecipue ad sacerdotem, quia legatus est, advocatus, orator, syndicus totius generis humani; et quod Christus est pro hominibus in coelo apud Patrem, hoc est sacerdos apud Christum pro iisdem in terris. *Ex hominibus enim assumptus, pro hominibus constituitur in iis, quae sunt ad Deum.* (Hebr. 5.) Sicut ergo Christus gemitibus inenarrabilibus pro nobis interpellat, sic debet et sacerdos.

II. Sacerdos Angelorum officium gerit in terris *Angelus Domini exercituum est.* (Malach. 2.) Nemo autem nescit, quid faciant in coelis Angeli; assidue circa Deum intelligendum, amandum et laudandum occupantur. Faciat hoc idem, quantum potest, sacerdos in terris.

III. Est enim oratio fervens indicium bonae vitae, quod monet S. August. (Hom. 4. ex 50.): *ille novit recte vivere, qui novit recte orare.*

Horas canonicas, ut iubet Concil. Lateran. sub Innoc. III. recita studiose quoad officium oris, et devote quoad officium cordis.

16. Meditatio: *De fervore in sacrificio Missae.*

Benedicite sacerdotes Domini Domino. (Dan. 3.)

I. Summus sacerdos veteris legis semel quovis anno ingrediebatur in sancta sanctorum, et quanto cum apparatu? Figura fuit ille; quid facit veritas? ille semel, sacerdos novae legis, si vult, quotidie.

II. Semel filius Dei factus est homo, et quanta praeparatio ab aeterno? *in capite libri scriptum est*

de me, ut facerem, Deus, voluntatem tuam. (Ps. 39.) Quot praevia Prophetarum oracula, Angelorum vota, Patriarcharum desideria, quae praecesserunt praeludia? mittitur Angelus, obumbrat Spiritus sanctus Virginem, quae eundem novem mensibus gestat in utero, — et tu, quid facis, sacerdos?

III. S. Chrysostomus vult omnes universim Christianos a sacra synaxi reverti quasi leones ignem spirantes; vult interesse Missae sicut in medio Angelorum choro; quid non exigit a sacerdote?

Orationes ecclesiae praeparatorias ad Missam, et post eam gratiarum actionis omni devotione recita.

V. De perfectione sacerdoti propria.

17. **Meditatio**: *De motivis perfectionis.*

I. Debet sacerdos tendere ad perfectionem vitae, quia vult Deus; si enim de omnibus Christianis verum est illud S. Pauli (I. Thess. 4.): *Haec est enim voluntas Dei, sanctificatio vestra;* et illud Christi (Matth 5.): *Estote perfecti, sicut pater vester,* et si iterum Apostolus omnes Christianos vocat sanctos (2. Cor. I. Eph. et Phil. 4.), quanto magis hoc competit sacerdoti e reliquis selecto et in sortem Domini vocato.

II. Sacerdos tendere debet ad perfectionem vitae, quia vult ecclesia, ministros suos fide et opere debere esse perfectos. — Eluceat in eis totius forma iustitiae. *(Pontif. Rom.)* Multum datum est sacerdoti; multum ergo quaeretur ab eo. (Luc. 12.) *Cum enim augentur dona,* inquit S. Greg. (Hom. 19. in Evang.) *rationes etiam crescunt donorum.*

III. Exigit plus a sacerdote, tum illius status, ad alios sanctificandos destinatus, tum officium, quod gerit, *angelicis humeris,* ut aiunt sancti Patres, *for-*

midandum. — Tales esse convenit, graves, prudentes, pios, irreprehensibiles, immaculatos, ut quisquis viderit eos, stupeat et admiretur et dicat: hi homines sunt Dei, quorum talis est conversatio. *(S. Aug.)* Perfectus esse debet sacerdos, ut cui creditum est supplicandi munus pro populo. *(Theodoret.)* Si non places, non placas; si non placas, cur sacerdos? *(S. Bern.)*

Sic vivere stude inter homines, ut exemplo non destruas, quod aedificas verbo.

18. Meditatio: *De idea perfectionis.*

Qui mihi ministrat, me sequatur. (Joan. 12.)

I. Imaginem Dei per peccatum turpiter foedatam et quasi erasam ut Dei Filius ablueret, factus est homo; abluit suo Sanguine, instauravit exemplo, et doctrina. Hoc ille, — quid tu, sacerdos?

II. Primus discendi ardor, nobilitas est magistri, inquit S. Ambr. (Lib. 2. de Virg.); hinc tirones optimum in qualibet arte magistrum quaerunt, quem imitentur, ut imitando proficiant et perficiantur. Non est nobilior magister Christo, *dilecto Filio, in quo bene complacuit aeterno Patri.* (Matth. 16.) Ipse ergo audiendus et imitandus est, imprimis a sacerdote.

III. Si enim omnis Christianus cum S. Gregorio dicat: *omnis Christi actio nostra est instructio,* quanto magis sacerdos? cui in Apostolis, eius praedecessoribus, ipse Christus dicit (Matth. 13.) *magister vester unus est, Christus.*

Summo studio, (quod monet Thomas a Kempis L. I. de imit. c. 1.) in vita Jesu Christi meditare.

19. Meditatio: *Vita Christi est regula sacerdotis.*

Induimini Dominum nostrum Jesum Christum. (Rom. 13.)

I. Sicut sacerdos induit vestes Christi in sacrificio, ita decet eum in hoc et extra illud induere

vitam, id est, mores et virtutes Jesu Christi, ut iuxta Apostolum (2. Cor. 4.) in eius carne mortali vita Christi manifestetur, vereque dicere possit: *Vivo autem iam non ego, vivit vero in me Christus.* (Gal. 2.)

II. Causa vero, cur sacerdotes passim non exprimant vitam Christi, haec est, quod secuti regulam alienam, carnis, mundi, peccati, sensus, sermones et actus non dirigant secundum mensuram illius regulae, qua mensus est illis Deus (2. Cor. 10.), deflectentes, ut mali tirones, a proposito sibi prototypo.

III. Regula Christi, prima fronte amara, usu dulcescit; est enim iugum suave et onus leve. *Et quicunque hanc regulam secuti fuerint, pax super illos et misericordia.* (Gal. 6.)

Exemplo S. Caroli Borromaei quotidie lege caput S. Evangelii, quod ille faciebat flexo genu et detecto capite.

20. Meditatio: *De perfecta administratione Sacramentorum.*

Sic nos existimet homo ut ministros Christi, et dispensatores mysteriorum Dei. Hic iam quaeritur inter dispensatores ut fidelis quis inveniatur. (1. Cor. 4.)

I. Dispensator fidelis in genere est, qui non mittit *margaritas ante porcos*, nec dat *sanctum canibus* (Matth. 7.); qui videt ministerium, quod accepit a Domino, ut illud impleat (Colos. 4.); qui non est similis aquae baptismali, peccata baptizatorum diluenti, eosque mittenti ad coelum, cum ipsa post in cloacam descendat. *(S. Greg. Magn.)*

II. Dispensator fidelis Eucharistiae is est, qui lintea, vasa, tabernacula, Dominici Corporis receptacula religiose custodit; qui ad sumptionem Eucharistiae parvulos capaces erudit et praeparat; adultos rudes instruit, obliviosos commonefacit, tardos compellit, indignos repellit, neminem negligit.

III. Dispensator fidelis Poenitentiae est is, qui prompte sedet pro tribunali, dum reus adest; qui examinat, ponderat, iudicat ex aequo; qui non absolvit, nisi dispositum; qui non dimittit, nisi consilio et cohortatione sua meliorem.

Reflecte practice ad haec tria.

VI. De virtutibus internis sacerdotis.

21. Meditatio: *De humilitate.*

Discite a me, quia mitis sum, et humilis corde. (Matth. 11.)

I. Disce sacerdos, disce a Christo sacerdote magno, imo maximo, sed in Eucharistia minimo, quam te docet, non tam verbo, quam opere, ex cathedra vilium specierum, virtutem profundissimae humilitatis, et erubesce ad tuam intolerabilem arrogantiam.

II. Vilis hic illi, cui coelum sedes, habitatio est in sordidis saepe tabernaculis, inter digitos impuri sacerdotis, in corde subdito peccatis!

III. Pauper illi amictus, nullus comitatus; et hinc sannis et probris haereticorum exponitur. O Jesu, quis sensus debet esse mihi haec cogitanti, et inter pollutos digitos meos, in otiosa, detractoria, maledica lingua, in impuro corde, in cloaca sordium, in sentina scelerum te contemplanti? — O! mi magne Deus! da sensum aliquem similis humilitatis; da, ut cuius maiestatem non possum assequi, saltem imitari studeam humilitatem! Da mihi teneros huius virtutis affectus, quoties dico celebraturus: *confiteor Deo … mea culpa!* — quoties ingemino: *Nobis quoque peccatoribus; Domine, non sum dignus* … Da, ut non minus corde, quam corpore me profunde abiiciam coram te, sicut magna, sed humilis mater tua, sicut magnus, sed in oculis suis parvus Joannes, praecursor tuus.

Fiat! fiat! o Jesu, fiat! Amen.

22. Meditatio: *De mansuetudine.*

Fratres, et si praeoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos qui spirituales estis, huiusmodi instruite in spiritu lenitatis, considerans te ipsum, etc. (Galat. 6.)

I. Christus totus mitis in vultu, verbo, opere; ex oculis elucent suaves benignitatis radii; ex ore dulcis spirat lenitas; in toto corpore agnus est, praesertim in Eucharistia; quid tu, sacerdos? Num formam Domini prae te fers in agendo et alios alloquendo?

II. Et tamen hunc agnum toties attrectas, toties illo vesceris, cum hoc agno habitas, prandes, coenas, ambulas, dormis; quidni agnum tandem induis? manes usque modo, *sicut leo in domo* (in parochia, in confessionali, in schola) *tua?* (Eccli. 4.) Quot animae ideo pereunt!

III. Pretiosior debet haec virtus esse sacerdoti, quam ut verbo vel signo venalem habeat, nil lucraturus, postquam eam perdiderit, nisi animi inquietudinem et Dei vindictam.

Pete a Christo augmentum huius virtutis, dum dicis: ecce agnus Dei etc.

23. Meditatio: *De obedientia.*

Ministri eius, qui facitis voluntatem eius. (Ps. 102.)

I. Deus singulariter amat obedientiam, quam coronavit in Abrahamo, punivit vero tot iam saeculis in Adamo et posteris eius, unius hominis inobedientiam; placere vis Deo? *Melior est obedientia, quam victimae.* (1. Reg. 15.)

II. Volens placere Deo Dei Filius ab aeterno voluit in tempore obedire. *In capite libri scriptum est de me, ut facerem voluntatem tuam, Deus meus, volui.* (Ps 39.) *Ita Pater* (Matth. 2.), *meus cibus est, ut faciam voluntatem tuam.* (Joan. 4.) *Erat subditus illis,* (Luc. 2.) Deus Dominus, Creator — hominibus, servis, creaturis. Admirare, imitare.

III. Obedientiam hanc maxime patefacit in SS.

Eucharistia, quando vocatus a sacerdote adest toties, *obediente Deo voci hominis.* (Jos. 10.) O prodigium! Deus obedit homini, et tu, homo, non obedis Deo? Deo, cuius minister es?

Obedire stude simpliciter, sine contradictione; prompte, sine dilatione; alacriter, sine querela; perseveranter, sine taedio.

24. Meditatio: *De castitate.*

Lavamini, mundi estote. (Isa. 1.) *Mundamini, qui fertis vasa Domini.* (Isa. 52.)

I. Exigit hanc munditiem cordis et corporis a sacerdote Christus, quia ipse virgo, natus de Virgine, inter lilia, id est, virgineas mentes pascitur, et in niveo specierum Eucharisticarum throno requiescit; quantus amator puritatis, tantus osor omnis immunditiei, praesertim in ministris suis.

II. Hi enim officio Angeli sunt, et Angelorum Dominum manibus suis contrectant; o quam purae sint oportet, hae manus, haec lingua, hoc cor etc.! Continebant se olim sacerdotes legis antiquae tempore vicis; quid non te decet, sacerdos, dum Deo tuo non solum assistis, sed fers ipsum manibus?

III. Munditiem clamant plerique ritus, quos adhibes in sacrificio. 1. Lotio manuum. 2. Alba, qua indueris eaque ex lino, non lana, cuius radix caro est animalium. 3. Cingulum, quo cingeris cum apta oratione. 4. Priusquam legas Evangelium oratio: *Munda cor meum* etc.; si hoc requiritur ad dignam Evangelii lectionem, quid non ad Dominici Corporis consecrationem, contrectationem et sumptionem?

Cohibe sensus externos, ut in animo sis continens.

VII. De virtutibus externis sacerdotis.

25. Meditatio: *De prudentia sacerdotis in exterioribus.*

Estote prudentes sicut serpentes. (Matth. 10.)

I. Mittitur in medio luporum sacerdos, quem innocentia vitae oportet esse oviculam; sed quomodo

evadet? prudentia opus est, non huius mundi, haec enim stultitia est coram Deo, quia finem non respicit; adeoque, qui hanc sequuntur, turpiter cadunt.

II. Prudentia Christi eadem est cum providentia; oportet ergo sacerdotem esse providum, cautum, circumspectum et, ut inquit Michaeas Propheta, sollicitum ambulare cum Deo suo; vadit enim in medio luporum et latronum, thesaurum portans in vase fictili. (2. Cor. 4.)

III. Serpentes caput custodiunt, aures sepiunt, supra petram repunt; ita sacerdos caput, hoc est principium agendorum custodiat, et ad Deum referat; sit surdus, dum blanditur caro; petrae, hoc est, Christo innitatur, ne vacillet in proposito.

Quidquid agis, prudenter agas et respice finem.

26. Meditatio: *De modestia sacerdotis.*

Modestia vestra nota sit omnibus hominibus. (Phil. 4.)

I. Christus modestissimus Virginis filius, nihil egit tumultuose, praepropere, perturbate, clamose: sed omnia ad leges modestiae, etiam in conviviis, in iniuriis, etc.; sed ante omnia in convivio amoris, in ultima coena, quando accepit panem in sanctas ac venerabiles manus suas, et elevatis oculis in coelum, gratias agens benedixit. Vide hic modestissime composita omnia, manus, linguam, oculos, totum corpus! vide vivum exemplar modestiae sacerdotalis.

II. Oportet, ut hanc sacerdos in se ad vivum exprimat, quia Angelus est, quia spectaculum est Angelis, quia lux est mundi, et lucerna supra candelabrum posita (Matth. 5.), et praesertim in illo plus quam angelico ministerio, quo et ipse panem accipit, et gratias agens benedicit. — Potius angelicam quam humanam debet (sacerdos) conversationem habere. *(S. Laur. Justiniani.)*

III. Nugae, inquit S. Bernardus (L. 2. de cons. 15.)

inter saeculares nugae sunt; in ore autem sacerdotis blasphemiae.

Vita cachinnos, rixas, clamores etc. quae non decent Sanctos.

27. Meditatio: *De caritate erga proximum.*

Hoc est praeceptum meum, ut diligatis invicem. (Joan. 15.)

I. En hic notam characteristicam, qua te ipse discernas, sacerdos, utrum discipulus Christi sis, an non? si enim diligis, eris; secus, si non diligis; veritas dicit, aliter esse non potest; at quomodo tu diligis, quem non fers, quem aegre aspicis, cui vis et dicis male? — non ita Christus.

II. *Probatio dilectionis*, inquit S. Gregorius M. *exhibitio est operis;* caritas oportet, ut sit activa, non otiosa; vivit in opere, non pascitur verbis. Ais diligo; credo, si quod dicis, facis; si non facis, mendax es; diligis, si adiuvas indigentem, si errantem dirigis, si peccantem corrigis; sed spiritu lenitatis; ita Christus.

III. Proximus tuus vel est sacerdos, ut tu — et est frater, et condiscipulus tuus: vel laicus est — et est filius spiritualis; *in Christo ego vos genui* (1. Cor. 4.); sed et fratrem et filium lex naturae dictat diligendum — Fac ergo.

Dilige proximum sicut te ipsum efficaciter, suaviter, fortiter, promiscue bonos, malos, amicos, gratos, ingratos etc.

28. Meditatio: *De zelo animarum.*

Ecce ego mittam multos venatores et venabuntur eos, et piscatores multos, et piscabuntur eos. (Jerem. 16.)

I. Incredibilis Christi zelus patet in Evangelio maxime in convertendo Juda, si voluisset; ad quem imitandum obligatur sacerdos curatus, quia piscator, quia venator. — Ergo piscator es? semper tibi pendeat hamus; — venator es? semper tua retia pande,

ut feram aliquam, id est efferatam animam capias ad poenitentiam; pastor es? pasce commissum tibi gregem, pasce verbo, exemplo, oratione, ut Christus.

II. Occasio: errat una ex tuis oviculis et haeret in bivio, a te vult erigi; caligat, a te lucem petit; peccat, a te vult corrigi; haesitat, a te vult instrui; si negligis hoc, pastor non es, sed idolum; venator non es, sed persecutor animarum; vigilas, sed in lucrum tuum, non in illarum salutem; aliter Christus; hunc imitare. — Qui non ardet, non incendit. *(S. Greg. M.)*

III. Motivum: Curam fratrum nostrorum gerere summa vitae nostrae. *(S. Chrysost.)* Si officium vis exercere presbyteri, aliorum salutem fac lucrum animae. *(S. Hieronymus.)* Tot occidimus, quot ad mortem ire quotidie tepidi et tacentes videmus. *(S. Greg. M.)* *Qui converti fecerit peccatorem ab errore viae suae, salvabit animam eius a morte, et operiet multitudinem peccatorum.* (Jac. 5.) Nihil tam Deo gratum acceptumque est, quam pro viribus operam dare, ut homines reddantur meliores. *(S. Laur. Justiniani.)* Ille apud Deum in amore maior, qui ad eius amorem plurimos trahit. *(S. Greg. M.)*

Insta opportune, importune; argue, obsecra, increpa, in omni patientia et doctrina. (2. Tim. 4. 2.)

VIII. De virtutibus sacerdotis unitivis.

29. Meditatio: *De amore Dei.*

Simon, diligis me plus his? (Joan. 21.)

I. Christus incredibiliter et ineffabiliter amavit et amat in aeternum Patrem, plus his, id est, plus omnibus in universum Sanctis. Scintillam immensi huius amoris prodidit in ultima coena, quando elevatis oculis, o quanto affectu! ad Deum, Patrem suum, gratias agens, etc. Imitare sacerdos, quod admiraris.

II. Quilibet sacerdos obligatur ad Deum super omnia et prae omnibus diligendum, tum quia prior et prae omnibus ab illo dilectus est; tum quia quotidie versatur in ista ardentissima fornace amoris, ad ignem Eucharisticum, quo si non incalescat, glacies sit oportet et saxum.

III. Vox amoris est, quam usurpabat S. Franciscus Salesius: *Omnia licent, dummodo non offendatur Deus.*

Haec erit deinceps agendi et vivendi regula: Licent omnia, sed cave, ne offendas Deum super omnia dilectum.

30. Meditatio: *De zelo divinae gloriae.*

Glorificate et portate Deum in corpore vestro. (1. Cor. 6.)

I. Hoc admirabili zelo Christus incensus ubique Patris gloriam propagabat; modo enim ostendit illius magnificentiam: *simile est regnum coelorum regi;* modo amorem: *homo quidam fecit coenam magnam;* modo iustitiam: *redde rationem*; modo misericordiam: *homo quidam descendit;* modo excellentiam: *Pater maior me est;* modo subiectionem suam: *ita Pater!* sed hoc maxime in ultima coena, in horto, in cruce, in tota Passione, cuius memoriale est sacrificium Missae.

II. Tu vero, o homo Dei, sic te compellat Apostolus (1. Tim. 2.), quisquis sacerdos es, quomodo insistis vestigiis sacerdotis magni? quomodo zelas pro gloria eius? tu, qui deputatus es gloriae illius propagandae, qui toties ingeminas: *Gloria in excelsis!* etc. *omnis honor et gloria!* — Nolite ad reliquorum mortalium humilia vota descendere. *(S. Ambros.)*

III. Elias fugam, persecutionem, exilium, famem, sitim sustinuit, *zelo zelatus pro Domino, Deo.* (3. Reg. 19.) — Quid tu?

Imitare hunc zelum, etiam cum damno propriae commoditatis.

31. Meditatio: *De actibus religionis.*

Adorate eum omnes Angeli eius. (Ps. 96.)

I. Religiosissimo cultu Christus iam conceptus, velut sacrificium matutinum in utero matris; iam natus et adultus in stabulo, in templo, in montibus, in desertis tanquam diurnum; moriens in cruce, ceu vespertinum sacrificium seipsum obtulit aeterno Patri; qua reverentia, nemo novit, nisi qui noverat, quo cultu dignus esset supremus omnium Conditor.

II. Confundamur oportet, proposito nobis cultu, quem exhibebant sacerdotes antiquae legis arcae et sanctuario propter asservatas in eis tabulas Moysis, virgam Aaronis, panes propositionis etc.; et haec quidem umbrae erant et figurae; quid nos damus luci et veritati? quid venerabili Eucharistiae? quid templis? quid aris? quid tabernaculis?

III. Post virtutes tres theologicas palmam fert religio, qua solvimus Deo debitum cultum propter illius infinitam excellentiam. Sic ergo....

Itera actus religionis, quoties in sacrificio genuflectis, oscularis altare, caput inflectis, et cum his externis ritibus iunge actus internos.

32. Meditatio: *De unione sacerdotis cum Deo, per conformitatem voluntatis.*

Ut omnes unum sint, sicut tu, Pater, in me, et ego in te, ut et ipsi in nobis unum sint. (Joan 17.)

I. Haec est affectuosissima piissimi Jesu ad Patrem oratio, ut omnes discipuli et inter se, et cum Patre concordes sint et unanimes; haec est ultima Christi morituri et testantis voluntas, ut secum, cum Patre, et inter nos unum simus, quicunque sacerdotes sumus.

II. Et est haec quidem illius aequissima voluntas, et petitio; quod enim petit, hoc suum est, et Patris

— nostra scilicet voluntas et cor nostrum. Ergo iniustus es, si neges; dat tibi cor suum, et quidquid habet, et toties; ergo ingratus es, si te neges; ideo dat se tibi, ut tu des te illi; ergo stultus es, si neges; cui enim reservas te? — tibi? sed iam perdes; mundo? sed quo pretio? inani, vano, ludicro, momentaneo. Ergo da te Jesu tuo; ipse petit; immitis es, si roganti neges id, quod imperio extorquere potest.

III. Si *credentium erat inter se cor unum et anima una* (Act. 4.), quomodo potest non esse unum cor tuum cum corde Jesu; una voluntas tua cum voluntate illius, qui toties tibi per S. Communionem unitur? sed exspectat a te liberum consensum; hunc quomodo negabis? sponsus est et tu sponsa, indigna hoc nomine, si neges; non est communio, si non est unio voluntatum reciproca. Fac ergo et dic:

O bone Jesu! per tuam gratiam dico medullitus ad Patrem tuum, ad te, ad Spiritum sanctum: *Deus meus et omnia! dilectus meus mihi, et ego illi; ego dilecto meo, et ad me conversio eius.* Ex nunc averto voluntatem meam a me, et ad te unum converto per plenam ad omnia resignationem: Fiat! o fiat voluntas tua!

IX. De SS. Eucharistiae Sacramento.

33. Meditatio: *De institutione SS. Sacramenti Eucharistiae.*

Coenantibus autem eis, accepit Jesus panem etc. (Matth. 26.)

I. *Accipite et comedite, hoc est Corpus meum,* (Matth. 26.) Crede primum viva fide Christi Carnem, Sanguinem, Animam, Deitatem, et quidquid est Deus, esse in SS. Eucharistia, sive vi verborum, sive per concomitantiam. Admirare Dei sapientiam, quae invenit novum modum se nobis communicandi. Obstu-

pesce et lauda omnipotentiam, quae uno momento, paucis verbis, illa omnia sub speciebus panis et vini ponit. Agnosce infinitum amorem, quo hoc facit. Sicut Pater *sic dilexit mundum, ut Filium suum unigenitum daret;* ita et Filius, ut se ipsum daret, ut esset nobiscum *usque ad consummationem saeculi.* O admirabilem et amabilem Deum! Quod de te cogitaverit, ut incarnaretur, quantum est? sed quanto maius, quod modo in te velut denuo nascatur, et eadem omnia secum afferat, quae tunc attulit? *Quid retribues Domino?*

II. *Dominus Jesus, in qua nocte tradebatur accipiens panem,* etc. Considera tempus huius institutionis. Erat illud ipsum, quo eius vitae struebantur insidiae, quo fervebant odia Judaeorum in illum; sed *aquae* persecutionum *non potuerunt exstinguere caritatem* eius. Adeo amat nos etiam, cum inimici sumus. Tormenta igitur vicina, crux, infamia non provocarunt separationem Christi a te, sed maiorem coniunctionem per hoc amoris et unionis Sacramentum. *Quis ergo te separabit a caritate Christi? Tribulatio? an angustia? an fames? an nuditas? an periculum?* (Rom. 8.) Conclude magno ardentique amore: *In his omnibus superabo propter eum, qui dilexit me.*

III. *Et manducantibus illis, accepit Jesus panem.* (Marc. 14.) Considera, quos Christus adhibuerit convivas; Apostolos nempe, et inter eos etiam Judam. Sed quanta sumentium diversitas! illi corpore simul et spiritu ardentissimae devotionis; iste solum corpore, spiritu autem in proditionem Christi intento. Vide belluam illam hoc amoris cibo non mitigatam, et adverte quomodo scelera in catenam eant, cum passio, ex qua ortum trahunt, non tempestive opprimitur.

Tantae caritatis opus grata mente semper recolam atque in hoc sacro mysterio commemorabo.

34. Meditatio: *SS. Eucharistia est memoriale Passionis Christi.*

Quotiescunque enim .... mortem Domini annuntiabitis donec veniat. (1. Cor. 11.)

I. *Hoc Sacramentum instituit tanquam Passionis suae memoriale perenne.* (S. Thom. Aquin.) Cruenti sacrificii ut perennis extaret memoria, incruentum instituit, quotidie peragendum. Semel pro nobis immolatus, invenit modum, quo saepius immolaretur. Ergone putandum est Christum toties pro me mori? Agnosce amorem. Sed nihil reddis, nisi tu quoque quotidie immoleris. *Qui enim sunt Christi, carnem suam crucifixerunt cum vitiis et concupiscentiis suis.* (Gal. 4.)

II. *Hoc facite in meam commemorationem.* (Luc. 22.) Quanti ipse suam Passionem fecerit, inde aestima, quod voluit ipse eius esse memoriale. Obligat hoc te ad continuam tanti beneficii memoriam, non quae in sola cogitatione sistat, sed quae in affectum et opus transeat. *Qui enim Passionis Dominicae mysteria celebramus, debemus imitari quod agimus.* (S. Greg. Dial. I. 4. c. 59.)

III. *Quotiescumque manducabitis panem hunc, et calicem bibetis, mortem Domini annuntiabitis.* (1. Cor. 11.) Quoties Eucharistiam sumis, cogita te mortui Christi sepulchrum esse. Non erit dignum, nisi sit novum; voluit enim poni in monumento novo. Non eris novus, nisi veterem hominem occidas. *Necesse est, ut, dum haec agimus, nosmetipsos Deo in cordis contritione mactemus.* (S. Greg.) Quid ad hoc ais? expedi arma, et te hostiam ei exhibe, qui se dedit hostiam pro te.

Quotiescumque sumo haec divina mysteria, redemptionis nostrae opus grata mente recogitabo.

35. Meditatio: *De dignitate sumentis SS. Eucharistiam.*

Qui manducat me, et ipse vivet propter me. (Joan. 6.)

I. *Ad eum veniemus, et mansionem apud eum faciemus.* (Joan. 14.) Qui sumit Eucharistiam, fit Dei habitaculum. Ut intelligas, quanta sit haec dignitas, cogita viscera beatissimae Virginis, in quibus primum homo factus habitavit. Quantis illam gratiis cumulavit! At is ipse est, qui in Eucharistia ad te divertit. Quanta ergo est haec dignatio? At noli permittere, ut in te divertant foeda animalia infrenium passionum.

II. *Qui manducat meam Carnem, et bibit meum Sanguinem, in me manet et ego in eo.* (Joan. 6.) Non solum fit habitaculum Dei, qui Eucharistiam sumit, sed admirabili quadam unione fit unum cum eo. Assequere, si potes, quanta sit haec dignitas, uniri humanitati Christi, et idcirco, ea mediante, ipsi personae Verbi, et toti Trinitati, quae concomitanter in Eucharistia sumitur. Considera, ad quid te impellat tanta gloria; ut, qui uniris Deo, avellaris a luto creatarum rerum, ut dicta, facta, cogitata tua sint talia, quae non dedeceant membrum Christi.

III. *Ego vivo propter Patrem, et qui manducat me, et ipse vivet propter me.* (Joan. ibid.) Excellentiam unionis cum Christo adverte; sicut Filius accipit a Patre essentiam, vitam et omnes perfectiones, ita, ut sit unus Deus cum Deo Patre, et in eo vivat, easdemque cum illo perfectiones habeat, idem intelligere, idem velle et operari; ita per Eucharistiae sumptionem fis particeps vitae et perfectionum Christi.

Debes ergo idem cum illo sentire, velle, agere, pati. Efficiet id unitus tibi Christus, nisi tu obsistas.

36. Meditatio: *De dispositione ad SS. Eucharistiam sumendam.* (I.)

Probet autem seipsum homo . . . (1. Cor. 11.)

I. *In sole posuit tabernaculum suum.* (Ps. 18.) Curanda summa puritas animae, in quam venturus est Christus. Exigit hoc summa sanctitas et maiestas hospitis. Expende enim, quis, et ad quem ingrediatur? Si matrem, quae conceptura erat Filium Dei, decebat tanta puritate nitere, qua maior infra Deum excogitari non potest; te idem decet, qui eundem excipis. At puritas non est sola ab omni peccato immunitas, sed etiam affectuum purgatio et virtutum ornatus. Potesne sic te mundum dicere? Quanto labore opus est, ut huc pervenias? Pervenies, si serio voles. Dic cum leproso: *Domine, si vis, potes me mundare.* (Matth. 8.) Confide; extendet manum suam, et dicet: *volo, mundare.*

II. *Vincenti dabo edere de ligno vitae, quod est in paradiso* (Apoc. 2.), id est, ut ait scriptor quidam, de ligno, quod etiam est in ecclesia militante per praesentiam Christi corporalem in Sacramento altaris. Ut hoc fruaris mysterio, necesse est, ut te vincas, et appetitum rationi, rationem Deo subiicias. Non satis ergo digne accedis, si te non vincis. Quantus tibi in te ipso victoriarum campus? superbia, ambitio, tui aestimatio, vanae gloriae cupiditas, ira, impatientia, languor in spiritu, tepiditas et alia, quae tu nosti; haec devince, et dabitur tibi de ligno vitae. Quam alius esses, si, quoties ad hanc escam accessisti, vel unum ex his hostibus subiugasses!

III. *Ecce ego pluam vobis panem de coelo; egrediatur populus, et colligat.* (Exod. 16.) Promittitur hic manna, figura Eucharistiae, illudque ad instar pluviae super iustos et iniustos cadentis. Quae bonitas Dei se tam prodige largientis! sed, ut eo potiaris, necesse est, te egredi. Unde? aut quo? Re-

spondet Rupertus Tuitiensis (L. 3. C. 11. in Exod.) de pristina conversatione, de vetustate vitae; nondum enim deposito vetere homine, non licet nobis hoc manna colligere.

Expende, quam vivat in te vetus homo; quanta in eo occidere debeas, ut induas novitatem vitae.

33. Meditatio: *De dispositione ad SS. Eucharistiam sumendam.* (II.)

Probet autem seipsum homo ... (1. Cor. 11.)

I. *Pauperes eius saturabo panibus.* (Ps. 131.) Felix paupertas, quae sola, ut ait Rupertus (in C. 6. Joan.) *edit magnam eleemosynam Regis regum, quam dat ipse, non alium, quam seipsum.* Datur ergo ille panis ut eleemosyna magni Dei. Exinanire, exinanire, ut pauper fias illa dignus. Eiice amorem saeculi et vanitatum eius. Indigne eleemosynam accipit, qui dives est; indigne Eucharistiam, qui saeculo affectus est. Scito, qui *esurientes* seu pauperes *implevit bonis*, ille *divites dimisit inanes.* Et haec est forte causa tam parvi fructus a te relati ex tam frequenti huius mysterii sumptione.

II. *Si quis sitit, veniat ad me, et bibat.* (Joan. 7.) Sitis quaedam et fames ac vehemens desiderium afferendum est ad hunc cibum. Fons ille Sacramentalium gratiarum non patet, nisi sitienti; *sitienti dabo de fonte vitae.* (Apoc. 6.) *Oportet namque*, ait S. Bern. (Serm. 31. in Cant.), *ut sancti desiderii ardor praecedat faciem eius ad omnem animam, ad quam est ipse venturus.* O tepidam animam! Nonne sacrilegium crederes nauseare cibum istum pretiosissimum? Certe proxima nauseae es, si non desideras. Excita ergo, quoties accessura es, fervens desiderium, quod nascitur ex actuali fide dignitatis huius cibi, amoris Dei erga te, fructuum ex Eucharistia dimanantium, etc.

III. *Cum invitatus fueris ad nuptias, recumbe in novissimo loco.* (Luc. 14.) Ad nuptiale convivium Dei se tibi desponsantis accessurus es! quis tu? quis ille? Agnoscisne in eius maiestate tuam indignitatem? Sed dignus fieri potes, si corde sincero sis humilis. *Respexit humilitatem ancillae suae,* (Luc. 2.) ut eius sacratissimum uterum subiret; neque despiciet tuam humilitatem. Et quanta te deprimendi materia, si bene expendas, quis tu? quis ille? Exclamare magno iure debes: *quis ego sum servus tuus, quoniam respexisti super canem mortuum similem mei?* (2. Reg. 9.)

Sedulo curabo, ut purgato cordis palato gustem et videam, quam suavis sit Dominus, nec unquam nauseet anima mea super cibo isto tanquam levissimo.

38. Meditatio: *De effectibus SS. Eucharistiae.* (I.)

Qui manducat hunc panem, vivet in aeternum. (Joan. 6.)

I. *Accedite ad eum, et illuminamini.* (Ps. 33.) Accedentium ad Christum fructus est, ut intellectu illuminentur ad cognoscenda altissima mysteria. Ipse lux est, *quae illuminat omnem hominem.* (Joan. 1.) Expende tenebras tuas. Heu quantum ad divina caecutis? Scisne, quod in *fractione panis aperti sunt oculi discipulorum?* (Luc. 24.) Ecce idem caecitatis tuae medicus est; idem qui quod ex caeco olim Jerichuntino, ex te quaerit: *Quid tibi vis, faciam?* (Luc. 18.) O benignitatem praevenientis? Dic fidenter cum illo eodem caeco: *Domine, ut videam* te, videam me!

II. *Qui replet in bonis desiderium tuum, renovabitur ut aquilae iuventus tua.* (Ps. 102.) Senescit anima, cum ad virtutem languet; iuvenescit, cum viget. Senio hoc frequenter et tu occuparis; sed in novitate vitae ambulandum est. Ut renovetur autem iuventus tua, aptissimum remedium est sancta Eucharistia, ut Deus repleat in bonis desiderium tuum.

Si ergo hoc solum habemus in praesenti saeculo bonum, si vescamur carne Domini, ex hoc digne sumpto iuvenesces. Aestima, lauda, ama, anhela; et quoties accedis, aliquid veteris hominis depone.

III. *Exurgens Maria abiit in montana cum festinatione.* (Luc. 1.) Effectus hic fuit concepti Dei. Quo enim iam Deo plena, ait S. Ambrosius, nisi ad superiora cum festinatione contenderet? Eundem accipis in Eucharistia, quem Virgo concepit. Idem in te, nisi tu obsistas, operabitur, ut ardente voluntate ad ardua virtutum contendas, atque adeo magna festinatione ad apicem perfectionis pervenias.

Cooperare id desideranti Deo, ne te semper per tuum languorem in imo reperiat. Elevabit te Deus, sed non sine te.

39. Meditatio: *De effectibus SS. Eucharistiae.* (II.)

Qui manducat hunc panem, vivet in aeternum. (Joan. 6.)

I. *Panem Angelorum manducavit homo.* (Ps. 77.) Dicitur SS. Eucharistia *panis Angelorum,* non, quod Angeli eodem Christo beati fruantur, quodque adeo ea (Eucharistia) vescantur, sed quod homines sumentes velut Angelos efficiat. Ita Hugo Card. (in Cap. 31. Prov.) *Datus est hominibus, ut fiant Angeli.* Quae tua est felicitas, si fias velut corporis expers, totus spiritualis, tentationum immunis, a passionibus liber? Certe si nondum factus es talis, tu impedivisti. Et quae haec tua insania, cum possis, nolle ad angelicam perfectionem pervenire?

II. *Quotquot autem receperunt eum, dedit eis potestatem, filios Dei fieri.* (Joan. 1.) Effectus SS. Eucharistiae est, ut te faciat filium Dei, non utique naturalem, sed adoptivum; quo fit, ut simul intres in ius hereditatis: *si enim filii Dei sumus, et heredes.* (Rom. 8.) O miram dignationem! Expende, quem patrem habeas! quem fratrem! quo affectu, qua reverentia et fiducia in eum ferri debeas! sed quam degener fueris hactenus filius et frater! Nonne te

pudet? Sed quid eris in posterum, ut digne patrem voces Deum, fratrem Jesum? *Agnosce dignitatem tuam, et divinae consors factus naturae, noli ad pristinam vetustatem degeneri conversatione redire.* (S. Leo.)

III. *Qui manducat meam Carnem, et bibit meum Sanguinem, in me manet, et ego in eo.* (Joan. 6.) Altius adhuc ascendit dignitas, quam per sanctam Eucharistiam obtines; non tantum fis filius Dei, sed velut unum cum Deo, ut is in te maneat, et tu in illo. Sed necesse est ad hoc, ut moriatur in te, quidquid tu es; vivat solum, quod Deus est.

O quando erit illud tempus, quo cum veritate dicere possim: vivo autem iam non ego, vivit vero in me Christus! (2. Gal.)

40. Meditatio: *Jesus Deus noster.*

I. *Quis venit?* Christus Jesus, *in quo inhabitat omnis plenitudo divinitatis corporaliter,* (Col. 2.) *et quem adorat multitudo Angelorum.* (Eccl. in off.) O miram dignationem! *Ergone credibile est, ut habitet Deus cum hominibus super terram?* (2. Par. 6.) Ama, lauda, benedic, gratias age et cum B. Thoma exclama: *Dominus meus, et Deus meus.*

II. *Ad quem venit?* Ad te pauperculam et vilissimam creaturam, quae Deum et Creatorem *contemnens, mutavit gloriam suam in idolum.* (Jerem. 3.) Dereliquisti enim Dominum Deum tuum, et ad deos alienos, mundum, carnem, satanam declinâsti. Erubesce miser, et corde contrito ac humiliato dic cum publicano: *Deus propitius esto mihi peccatori;* vel cum Davide: *Miserere mei, Deus* etc.

III. *Ad quid venit?* Ut se tibi totum communicet, *ut anima tua de Deo saginetur,* (Tert.) *ut divinae efficiaris consors naturae,* (2. Pet. 1.) *ut vivas in aeternum.* (Joan. 6.) Ad tantam Dei erga te munificentiam stupefactus, totus in laudibus effundaris, usurpando aliquem e Psalmis, qui incipiunt,

Laudate, aut *Benedic*, *Benedicite*, et statue iam non tibi vivere, sed illi.

41. Meditatio: *Jesus rex noster.*

I. *Quis venit?* Jesus Christus, rex gloriae, rex coeli et terrae, rex regum, et dominus dominantium, rex tuus, rex bonus et clemens, rex, cuius est consilium, aequitas, prudentia, fortitudo, et cui omnia serviunt. Pensa, quanta sit ista dignitas, habere in cordis hospitio adventum tanti regis? Optimum et pulcherrimum ei praepara locum; et ad illum suspira, dicens: O rex et legifer noster; veni ad salvandum nos.

II. *Ad quem venit?* Ad servum infidelem, ingratum, rebellem et centies relapsum. Confitere adversum te iniustitiam tuam; amaro eam luge animo; et summum Christi in te professus dominium, dicito ei ex corde: tu es ipse rex meus; tibi, non alii, subiecta erit anima mea.

III. *Ad quid venit?* Non ut secundum peccata tua faciat tibi, tradendo te tortoribus; sed ut misericordiam, qua te in suam recepit gratiam, novis cumulet muneribus, assumendo te in convivam ac familiarem suum, et pane suavissimo de coelo praestito, replendo bonis animam tuam. O inenarrabilem bonitatem! Laudationem tam benigni regis indesinenter loquatur os tuum, et dica ei omnia opera tua.

42. Meditatio: *Jesus magister noster.*

I. *Quis venit?* Christus Jesus, datus nobis dux et praeceptor, in quo sunt omnes thesauri sapientiae et scientiae absconditi, qui verba vitae aeternae habet, qui est via, veritas et vita. Gratulare tibi de tanto magistro; nam multi Prophetae et reges voluerunt illum audire, et non potuerunt. Regina austri venit a finibus terrae, ut audiret sapientiam Salomonis, et ecce plus quam Salomon hic. Vide

ergo ne recuses loquentem; sed attentissimam ei praebe aurem et cor docile.

II. *Ad quem venit?* Ad te rudem et indocilem discipulum, qui parum sapis ea, quae Dei sunt, et qui toties proiecisti sermones eius retrorsum. Tantae offensae poeniteat te; et ne in huius vindictam sileat a te magister iustus aeque ac bonus, cum leprosis (Luc. 17.) eum humiliter ac desideranter obsecra dicens: Jesu praeceptor, miserere mei; vel cum Davide: Domine, nequando taceas a me, ne assimiler descendentibus in lacum.

III. *Ad quid venit?* Ut bonitatem et disciplinam et scientiam doceat te (Ps. 118.), et implearis agnitione voluntatis eius, in omni sapientia et intellectu spirituali, ut ambules digne Deo, per omnia placens et in omni opere bono fructificans. (Col. 1.) O quam gratus tibi debet esse eius adventus? Exi obviam ei, exclamans cum turbis in Evangelio: *benedictus, qui venit,* etc. *hosanna filio David;* et sedens secus pedes eius, audi verbum illius, quod deinde exemplo beatissimae matris eius conserves et conferas in corde tuo.

43. Meditatio: *Jesus medicus noster.*

I. *Quis venit?* Christus Jesus, magnus animarum et corporum medicus, tam bonus, quam potens, *dans sanitatem et vitam;* ad quem in diebus carnis suae *afferebantur omnes male habentes, et curabat eos.* (Marc. 6.) Quantam tibi debet hoc verbum inferre laetitiam, afferre devotionem, conferre fiduciam? Collige et adhortare omnes animae tuae facultates, ut superexaltent nomen sanctum eius, istud Psalmistae iterando: *Benedic, anima mea, Domino, qui sanat omnes infirmitates tuas,* etc.

II. *Ad quem venit?* Ad aegrotum gravem et molestum, *innumeris circumdatum malis,* medico suo non multum propensum, *quin multis curationibus*

eius ingratum: et quod peius est, qui *tanquam multa febre phreneticus, insaniens in medicum, qui venerat curare eum, saepius excogitavit consilium perdendi illum.* (S. Aug. in Ps. 73.) O medicum vere pium, vere misericordem! Dulcissime Jesu, confiteor me omnino indignum, *ut intres sub tectum meum,* et visites servum tuum; *sed secundum misericordiam tuam, memento mei tu; propter bonitatem tuam,* Domine, *sana animam meam,* etc.

III. *Ad quid venit?* Ut ipse curet te, et integram tibi det sanitatem. *Ego veniam,* inquit, (Matth. 8.) *et curabo eum.* Agendum in verbo hoc: Da locum coelesti medico, ut non discedat a te, quia opera eius sunt necessaria. Expone illi confidenter omnes animae tuae morbos, omnia vulnera, dicens: *Domine, ecce quem amas, infirmatur. Miserere mei, quoniam in te confidit anima mea.* Verumtamen vide, ut facias, quae mandaverit, *nam ipse se interimit, qui praecepta medici observare non vult.* (S. Aug.)

44. **Meditatio:** *Jesus pastor noster.*

I. *Quis venit?* Christus Jesus, *Pastor et Episcopus animarum nostrarum,* (1. Pet. 2.), qui in tantum *dilexit gregem suum, ut pro illo mori non dubitaverit, atque* (inquit S. Greg. hom. 14. in Evang.) *ut in Sacramento nostro Corpus suum et Sanguinem verteret, et oves, quas redemerat, Carnis suae alimento satiaret.* O pastorem optimum et principem! *Quis enim pastor oves proprio pascit cruore? Et quid dico* pastor? *Matres multae sunt, quae post partus dolores filios tradunt aliis nutricibus. Hoc vero tu, non es passus, piissime Jesu, sed ipse nos proprio Sanguine pascis, et per omnia tibi coagmentas. Laudamus ergo te, benedicimus te, adoramus te, gratias agimus tibi propter magnam gloriam tuam.* (S. Chrysost. hom. 60. ad pop. Antioch.)

II. *Ad quem venit?* Ad ovem morbidam, fugi-

tivam, errabundam. Mirare tam boni pastoris benignitatem. *Exulta et laetare in misericordia eius.* (Ps. 30.) Dole plurimum de tuis nimium frequentibus aberrationibus. Amabile illius ovile in futurum ne deseras, neque, quae praecipit, ultra obliviscaris, ut possis cum Propheta dicere: *Erravi sicut ovis, quae periit; quaere servum tuum, quia mandata tua non sum oblitus;* vel: *Et misericordia tua subsequetur me omnibus diebus vitae meae, ut inhabitem in domo Domini in longitudinem dierum.*

III. *Ad quid venit?* Ipse declarat dicens: (Luc. 19.) *venit Filius hominis quaerere et salvum facere, quod perierat,* et (Joan. 10.) *ego veni, ut vitam habeant oves, et abundantius habeant.* O dulce et amicabile verbum in aure peccatoris! Obtestare coelestem illum pastorem, ut id impleat et exsequatur, ad quod venit, faciatque, ut, sicut ipse vivit propter Patrem, ita, manducando eius Carnem, et tu vivas propter eum. In Evangelio autem testantur eius oves fideles vocem eius audire et illum sequi; fac et tu similiter, ut sis aliquando ex illorum numero, de quibus dicit: *Et vitam aeternam do eis.* (Joan. 10.)

45. Meditatio: *Jesus redemptor noster.*

I. *Quis venit?* Christus Jesus, agnus Dei, agnus immaculatus, cuius pretioso Sanguine redempti sumus; qui est vere Salvator mundi (Joan. 4.), qui dilexit nos, et tradidit semetipsum pro nobis, iustus pro iniustis, ut nos offerret Deo. Mirabilis misericordia! Dicant nunc, qui redempti sunt a Domino, quoniam bonus. Collaudabo te Deum, Salvatorem meum et placebo tibi in regione vivorum, quia eripuisti animam meam de morte, oculos meos a lacrymis, pedes meos a lapsu.

II. *Ad quem venit?* Ad miserum quondam peccati servum, qui saepe saepius pretium in redemptionem suam impensum dissipavit; *Filium Dei con-*

culcavit, et Sanguinem testamenti, in quo sanctificatus est, pollutum duxit. (Hebr. 10.) Vere apud te, Domine Jesu, misericordia, qui non secundum iniquitates nostras retribuis nobis! Doleo et dolebo, quamdiu fuero, quod per gratiam tuam a peccato liberatus, non steterim in ea libertate, qua me misericorditer donaveras, sed me iterum iugo servitutis contineri multoties passus sim. Parce mihi, bone Jesu, et Redemptoris mei partes non desinas sustinere. Ecce in manibus tuis descripsisti me; lege scripturam, et salve me. (S. Aug.)

III. *Ad quid venit? Ut de manu inimicorum tuorum liberatus, servias illi in sanctitate et iustitia omnibus diebus tuis.* (Luc. 1.) Aestima te beatum, quod dignus habitus sis, qui tanto et tam bono servires Domino; servire enim illi regnare est. Sacrifica ei hostiam laudis ob tuorum diruptionem vinculorum, (Ps. 115.) et cave, ne aliquando peccato consentias, (Tob. 4.) quia omnis, qui facit peccatum, servus est peccati; servus autem non manet in domo in aeternum. (Joan. 8.) In corde et in ore istud semper habe: malo mori, quam foedari. Quod ut nunquam tibi contingat, dic frequenter Redemptori: *Tuus sum ego, salvum me fac,* (Ps. 118.) vel cum S. Anselmo: O Jesu, esto mihi Jesus, et salva me.

46. Meditatio: *Jesus sacerdos et victima.*

I. *Quis venit?* Christus Jesus, idem simul et sacerdos et hostia, *sacerdos autem magnus, aeternus, perfectus, et excelsior coelis factus,* hostia vero sancta, vivens, impolluta, et Deo maximopere placens. Honora et dilige tantum illum sacerdotem in tota virtute et anima tua; (Eccl. 7.) et divini eius sacerdotii factus particeps obsecra, ut fiat in te duplex spiritus illius. (4. Reg. 2.) Quod ut consequaris, interpone meritum sacrosanctae victimae per te

in altari immolandae, dicens: protector noster, aspice, Deus, et respice in faciem Christi tui. (Ps. 83.)

II. *Ad quem venit?* Forsitan ad servum nequam, aut inutilem, ministrum infidelem, nescientem Dominum, neque officium sacerdotum, (1. Reg. 2.) et nihil habentem sacerdotio dignum. (2. Mach. 4.) Ad te ergo pertinet illa Evangelii sententia: veniet Dominus servi illius die, qua non sperat, et hora, qua ignorat, partemque eius ponet cum hypocritis. (Matth. 24.) Sed impendens malum amoliri satage, mutans mores in melius, et fiducialiter confugiens ad Apostolum et Pontificem confessionis nostrae Jesum; qui salvare in perpetuum potest accedentes per semetipsum ad Deum, semper vivens ad interpellandum pro nobis. (Hebr. 7.)

III. *Ad quid venit?* Ut fiat omnibus obtemperantibus sibi causa salutis aeternae. Si enim, in diebus carnis suae, preces supplicationesque Deo Patri offerens, exauditus est pro sua reverentia; quanto magis nunc consummatus in gloria, et in sempiternum sedens in dextera Dei? Ut autem tantum consequaris bonum, necesse est, ut, sicut Christus didicit *ex iis, quae passus est, obedientiam,* discas pariter et tu ipse Deo obtemperare. Dic ergo cum dilecto illo magistro, perfecto utique corde atque verissimo: *Ecce venio, ut faciam, Deus, voluntatem tuam; Deus meus, volui et legem tuam in medio cordis mei.* (Ps. 39. Heb. 10.)

X. De solemnioribus festis.

47. Meditatio: *De immaculata Conceptione B. M. V.*

I. *Nondum erant abyssi, et ego iam concepta eram.* (Prov. 8.) Peccatum originale abyssus est, qua omnes sordebamus. Maria feliciter eximitur, quia, ut

ait S. Anselmus, decens erat, ut ea puritate, qua maior sub Deo nequit intelligi, Virgo illa niteret. Adverte, quantum Deus ad id attendat, quod se decet. O si et tu attenderes, quid te, quid statum et vocationem tuam deceat!

II. *Tota pulchra es, amica mea, et macula non est in te.* (Cant. 4.) Non tantum peccatum non fuit in B. Virgine, sed neque fomes, neque concupiscentia, neque prava inclinatio; sed cum summa tranquillitate caro et sensus suberant rationi et spiritui. Sed sentis aliam legem in membris tuis! Pacem habebis, si concupiscentias et inclinationes mortifices, si ratio et spiritus regnent, non caro et sensus. *Si secundum carnem vixeritis*, etc.

III. *In me gratia omnis viae et veritatis.* (Eccl. 44.) In primo instanti contulit Deus B. Virgini gratiam habitualem supra omnes homines et Angelos, intellectus plenum usum, et cognitionem Dei, voluntatem ipsum amantem supra omnes Seraphim; gratias efficaces, cum quibus statim secundum omnem intentionem operata est. Hinc vides, quantas congregare debuerit spirituales divitias! Sed quando tu intellectum atque voluntatem Deo applicuisti et quomodo? An cooperatus es gratiis? An cooperaberis? ita, ut dicere possis cum Apostolo: *Gratia eius in me vacua non fuit.* (1. Cor. 15.)

48. Meditatio: *De Nativitate D. N. J. Ch.*

I. *Factum est autem, cum essent ibi, impletum est tempus, ut pareret.* (Luc. 2.) Ubi? Considera vilitatem loci, tempestatem perfrigidam, tempus noctis, circum undique miseriam et paupertatem. Vis, ut in te nascatur Christus? esto tibi vilis; frigescant tuae passiones, ama latere, esto pauper et humilis; amat et in te Filius Dei ea, quae pro se elegit.

II. *Et peperit Filium suum primogenitum.* (Ibid.)

Considera, quibus actibus reverentiae, humilitatis, adorationis, amoris B. Virgo Filium suum exceperit, et statim pro mundi salute Deo Patri obtulerit? Audi vagitum, vide lacrymas, quaere cur fleat; audi respondentem, quod non habeat imitatorem; et statue eum sequi, ac plures inducere ad eum imitandum.

III. *Et pannis eum involvit;* ecce paupertatem matris et filii. Et reclinavit eum in praesepio; ecce quomodo a teneris Dei Filius amet quaeque duriora! Et cur tu fugis? Quia non erat eis locus in diversorio. Qui creavit te in habitaculum sibi, non invenit locum apud te; et invenit forte, qui te it perditum.

49. Meditatio: *De Circumcisione Domini.*

I. Hodie facit Jesus, quod ad mortem usque facturus est; obedit Patri, Mariae, Josepho. Deus obtemperat hominibus; et homines eo usque vani erunt, ut Deo, praepositorum ore praecipienti, repugnent! Vel Deo parere debes, vel cupiditatibus, vel daemoni; elige. Ah cum Deus obediat legi, *disce, homo, obedire; disce, terra, subdi; disce, pulvis, obtemperare.* (S. Bernardus.)

II. Elucet vel maxime humilitas obedientis Jesu. In praesepi pauper, in circumcisione habetur peccator, Deus, qui alienissimus est a peccato, adeo exinanivit semetipsum, ut formam acceperit peccatoris; et ego, qui in peccatis conceptus iisque enutritus sum, nolo peccator vocari, nolo minoris aestimari!

III. Amor Jesu patet in hoc mysterio, quod tam cito velit Salvator appellari, et suum largiri Sanguinem in amoris pignus. Hic Sanguis, hae lacrymulae sunt verba cordis eius, quibus promittit se passurum et moriturum esse omnium hominum causa. Hunc annum inchoa ab imitatione obedientiae et humilitatis Jesu. Tuus sum, mi Salvator, in hunc annum, et in omnem vitam.

50. Meditatio: *De Epiphania Domini.*

I. *Invenerunt magi puerum cum Maria, matre eius, et procidentes adoraverunt eum; et apertis thesauris suis obtulerunt ei munera, aurum, thus et myrrham.* (Matth. 2.) Obtulerunt Jesu *myrrham,* in honorem sacrae eius humanitatis. Jesus propter suum in nos amorem, corpus nostro simillimum assumpsit. Utquid non redamamus Dominum, ipsique corpora nostra non consecramus? Tuum est, amantissime Jesu, corpus meum; ex te pendet eius sanitas et morbus, ex te vita et mors. Me felicem, si possem tecum pati; tecum quippe regnarem. *Totum me liberasti, ut totum me possideres.* (S. Aug.)

II. Humanitati Jesu accedit regalis dignitas; ideoque *aurum* illi offertur. Quae habemus bona, ea nobis a Deo dedita; iis itaque utamur ad eius gloriam, ad altarium ornatum et pauperum solatium. In pauperibus Deum videamus. Magi vident in praesepio infantem, pauperem illum quidem, et ab omnibus derelictum, eum tamen ut Regem et Deum venerantur. Si pauper es, offer Jesu tuam paupertatem; donum hoc praestabit omnibus mundi thesauris.

III. Oblato demum *thure,* clarius demonstrarunt agnoscere se divinitatem Jesu. Thus tuum sit oratio tua. Ad Jesu pedes provolutus, offer suavissimo illi puero animae tuae facultates; adora, time. Sed hoc praesertim memineris, alia via reges rediisse. Pariter et tu aliam ineas vivendi rationem; et ubi viam Christi ingressus fueris, ab ea ne declines. *Viae enim immutatio vitae intelligitur mutatio.* (Euseb. Emis.) Regio nostra paradisus est, ad quam, Jesu cognito, redire per viam, qua venimus, prohibemur. A regione etenim nostra superbiendo, inobediendo, visibilia sequendo, cibum vetitum gustando discessimus; sed ad eam necesse est, ut flendo, obe-

diendo, visibilia contemnendo atque appetitum carnis refraenando redeamus. (S. Greg. Magn.)

51. Meditatio: *De Purificatione B. M. V.*

I. Ut divinae gloriae serviret Maria et obediret legi, coram hominibus honoris sui ultro iacturam fecit. In hac purificatione non virgo, non deipara, sed una ex immundis mulieribus existimatur. Hinc intellige, veram gloriam esse in divino obsequio positam. Tametsi pessimum omnium te haberi necesse foret, modo Deus laudetur, non est detrectandum. Jesus, qui in circumcisione formam peccatoris induit, itemque Maria in purificatione non obscura illius veritatis praebent argumenta. Vera gloria a iudicio divino plane pendet.

II. Maria devovet aeterno Patri suavissimum ac dilectissimum Filium; ipse quoque Christus se aeterno Patri obtulit, ad promovendam eius gloriam et generis humani salutem. Cogita, Christum tunc etiam ad te respexisse. Quid ei debes? Accende in te purum zelum gloriae Dei et salutis proximi. Offer te Deo ad quaevis ardua; detestare priorem teporem. — Hodie, piissime Jesu, offero tibi, quidquid mihi carissimum est, cor, voluntatem, affectus, omnia: *Ne proiicias me a facie tua.*

III. Maria suae in Patrem liberalitatis fructum refert amplissimum; iam enim recuperat Filium et honorem suum. Nam Simeon eam colit ut Dei matrem, miratur ut virginem, et in porrectis eius brachiis Jesum reponit. Si honorem, si cor tuum Deo dederis, etiamnum in hac vita largiorem mercedem accipies. Quam suave est, tam liberali Domino servire, qui danti terrena coelestia rependit? *Cur non coelo mutamus terram? Quare non caducis emimus aeterna? Quare non perituris manentia comparamus?* (S. Chrysol.)

52. Meditatio: *De S. Josepho, B. V. sponso.*

I. Sanctus Joseph Mariae sponsus fuit haud dubie singularem propter puritatem. Quam gloriosum tibi, vir sanctissime, sponsam habere in coelis et in terris omnipotentem, ac tuae voluntati apprime consentientem! — Esto castus, humilis et modestus ut S. Joseph, et adamabit te Maria. Ad sanctitatis apicem brevi perveniet, qui sanctum hunc imitatus, Deum praesentem ac singula videntem cogitaverit.

II. S. Joseph fuit Jesu nutritius parens; et ipse Jesus erat subditus illi. Vide humilitatem Salvatoris, qui, cum in Augusti aut Herodis regia nasci potuisset, pauperem et incognitum sibi voluit patrem, qui quotidiano sudore victum et vestitum ipsi procuraret. Exemplo S. Joseph nunquam separeris a Christo; eum testem habeas omnium actionum tuarum, et cum eo saepius colloquaris. Quo maxime potueris modo, esto misericors; quae enim feceris pauperi, Christo fecisti.

III. S. Joseph inter beatos Jesu et Mariae amplexus exspiravit. Quam felix obitus! Piam ac sanctam mortem cupis? huc cogitationes, huc actiones tuae referantur. Cole et invoca sanctum Joseph; affirmat quippe S. Theresia, se nihil non impetrasse illius meritis. Semper in ore habeas, sed praesertim instante morte, pulcherrima et suavissima nomina Jesu, Mariae, Joseph.

53. Meditatio: *De Annuntiatione B. M. V.*

I. Hodie Maria fit mater Dei. Humilitas et puritas eius tantum honorem ipsi pepererunt. Proh! quanto mihi gaudio est divina, Maria, et excelsissima haec dignitas tua! Verum si es Mater Christi, mater es utique Christianorum. O me felicem! ut Dei Genitrix omnia potes; ut mater mea omnia cupis mea causa! Possum etiam ipse, si volo, per fidem, gratiam, caritatem Christum in corde meo

concipere. *Nam etsi secundum carnem, una mater est Christi; secundum fidem tamen omnium fructus est Christus.* (S. Ambr.)

II. Hodie Jesus fit frater noster. Eius in nos amor eum nobis similem reddit, ut nos similes ipsi efficiamur. In terras descendit, ut ad coelos ascendamus. Adoro te, Verbum caro factum, in castissimo Virginis utero. Utinam dono aliquo pretiosissimum donum tuum rependere possem! Tuum est, frater amantissime, quidquid sum et possum. *Fac me tuis semper inhaerere mandatis, et a te nunquam separari permittas.*

III. Maria est mater nostra, Jesus frater; an digni sumus filii Mariae? an digni fratres Jesu? Purissima, humillima et obedientissima fuit Maria; an iisdem virtutibus praediti sumus? Jesus studuit semper gloriae Patris sui et animarum saluti; an idem nobis est cum fratre nostro studium? Num potius Jesus ingemiscens iure diceret Mariae: *Filii matris meae pugnaverunt contra me?* (Cant. 2.)

54. Meditatio: *De Resurrectione D. N. J. Ch.*

1. *Resurrexit Christus tertia die secundum Scripturas.* (1. Cor. 15.) Succedunt laeta tristibus. Deus ita constituisse videtur, ut per aspera eatur ad amoena. Christus gloriae resurrectionis praemisit 33 annos laboriosae vitae, et 20 circiter horas acerbissimae Passionis; sic ergo et tibi eundum est ad gloriam: *quia servus non est maior Domino suo. Si commortuus fueris, et convives,* inquit S. Paulus.

II. *Ego dormivi et soporatus sum, et exsurrexi.* (Ps. 3.) Anima rursum unitur corpori, ut, quod socium fuit passionum, esset et gloriae. In momento recedunt livor et vulnera, accedunt decor et gratia; quo animae eius gaudio? quibuscum Patrum e limbo eductorum affectibus gratulationis, caritatis, etc. Accede ad Christum pari modo; et, ut gau-

dium tuum sit plenum, ei constanter adhaere tanquam membrum capiti, et te eius spiritu duci semper sinas.

III. *Quomodo Christus surrexit a mortuis per gloriam Patris; ita et nos in novitate vitae ambulemus.* (Rom. 6.) Percipis fructum resurrectionis Christi, *si ambulas in novitate vitae.* Sed non ambulas in novitate vitae, *nisi veterem occidas hominem.* Sicut non est ingressus ad vitam aeternam, nisi per mortem naturalem; ita nec ad novam perfectamque vitam ingredieris, nisi spiritu facta carnis mortificaveris. *Fiat mihi, Domine, possibile per gratiam, quod mihi impossibile est per naturam.* (Thom. a Kemp.)

55. Meditatio: *De Ascensione D. N. J. Ch.*

I. Animo et cogitatione finge te videre Christum tollentem se a terra, animabus sanctis stipatum, quas e limbo eduxerat, procedentem *in maiestate sua, penetrantem coelos.* O novum et mirabile spectaculum! Corde et affectu comitare caput tuum. Eius plaude triumpho et cum Psalte exclama: *Attollite portas, principes, vestras, et introibit rex gloriae.* Aequum quippe est, *ut ascendat super omnes coelos, qui descendit in inferiores partes terrae,* et, qui summe se humiliavit, summe exaltetur.

II. Contemplare quomodo a Patre et ab Angelis exceptus sit Christus, una cum iustis, quos secum ducebat; quanto cum apparatu et gaudio! *Dixit Dominus Domino meo: sede a dextris meis.* (Ps. 109.) *Et adorent eum omnes Angeli Dei.* (Heb. 1.) Et ad Sanctos quidem: *Venite, benedicti et fideles servi, accipite regnum decoris et diadema speciei de manu Domini* Dei vestri, *et intrate in gaudium eius, quod nemo tollet a vobis.* O invitationem super mel et favum dulciorem! Vis similem aliquando audire? *Serva semitas iustitiae, et vias Sanctorum custodi.* (Prov. 2.)

III. Considera qualis sit coelestis habitatio? Expende magnitudinem gloriae, in quam introivit Christus, et cuius te vult aliquando fieri participem; respondet eius laboribus, passionibus et meritis, nec non divinae magnificentiae et liberalitati. Nihil *oculus vidit nec auris audivit, aut in cor hominis ascendit,* quod aequiparari ei posset. Omnes huius temporis passiones, quae tot et tantae sunt, non sunt condignae ad illam; et cum apparuerit, perfecte satiabimur, et nihil nobis deerit. Utquid ergo ad eum iugiter non suspiras? Quare diligis vanitatem et quaeris mendacium? Magnopere dole de tua caecitate; et quae sursum sunt, tandem sapias et quaeras, non quae super terram.

56. Meditatio: *Pro festo Pentecostes.*

I. Contemplare Christum in coelo, memorem nostri et factae promissionis de mittendo alio Paraclito; Spiritum sanctum descendentem super homines; illum, qui Patris et Filii aeternus est amor et omnium fons bonorum, donatum nobis miseris; et per illum factos nos filios adoptivos Dei. Excipe illum venientem, lauda summam eius caritatem, redama, adora et serva.

II. Considera, quomodo se praeparaverint B. V. et Apostoli ad Spiritum sanctum recipiendum. Ad hoc Christi mandatum: *Sedete in civitate, donec induamini virtute ex alto,* secesserunt in coenaculum, ubi, a conversatione et forensi tumultu abstracti, *erant perseverantes unanimiter in oratione.* Haec tibi ad imitandum propone, ut idem possis bonum consequi, et de te dicatur, quod de illis dictum est: *et repleti sunt omnes Spiritu sancto.*

III. Expende, quid operatus sit Spiritus sanctus in iis, ad quos descendit? Amorem, fervorem, sapientiam, fortitudinem, scientiam, pietatem, etc. Hinc videre potes, quis sit in te spiritus? An sanctus

an vero mundanus, aut diabolicus? Ex fructibus cognosces. Scriptura dicit: *non permanebit Spiritus meus in homine, quia caro est.* Et: *Spiritus sanctus disciplinae effugiet fictum.* Et iterum: *Spiritus veritatis, quem mundus non potest accipere.* Disce hinc, quae obstent, cur non detur tibi Spiritus Domini, et ne tardes removere.

57. Meditatio: *Pro festo SS. Trinitatis.*

I. *Dominus Deus noster Dominus unus est.* Deus est una quaedam simplicissima entitas, in omni genere perfectionis infinita; primum rerum omnium principium, et finis ultimus; unicum summum bonum, ideo unicus Deus, extra quem non est alius. Non capio te, Domine Deus, sed credo te, adoro, laudo, glorifico, timeo, amo, et tibi soli servio; tu centrum omnium meorum affectuum. Ah! *Sero te cognovi, sero te amavi, pulchritudo aeterna,* qui multiplicavi mihi Deos, quoties me, vel creaturam aliquam plus quam te colui et amavi, aut impensius illi servivi! Ex hoc tu unus eris mihi Deus, *cui omnia ossa mea dicent* gloriam.

II. *In nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti.* Ita Deus est in essentia unus, ut tamen sit trinus in personis. Pater sui intellectione *generat* Verbum; Pater et Verbum mutua dilectione *spirant* Spiritum sanctum. Neque hic capio cum perfecta unitate perfectissimam distinctionem; sed credo, adoro, laudo etc. Applicabo animum ad vivam Dei cognitionem, ut quoad potest in hac umbra, aliqua eius imago in mente mea generetur, quam summe aestimem, ex aestimatione amem; ut ita etiam Spiritus sanctus aliqua ratione in me producatur.

III. *Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus.* In hac personarum Trinitate summa est perfectionum aequalitas, eadem bonitas, gloria, immensitas, aeternitas, omnipotentia, iustitia, etc. quas omnes perfe-

ctiones una sanctitas comprehendit, et ideo praecipue memoratur. Cum omnis creatura sit quaedam imitatio Dei, ut omnes Dei perfectiones nos imitemur, sanctitas sola imitanda proponitur: *sancti eritis, quia ego sanctus sum;* non potentia, altitudo, scientia, quam ambierunt Angeli et primus homo, et ideo male perierunt. Hoc ergo age, ut Dei sanctitatem imiteris. Sed quantum abes!

58. Meditatio: *Pro solemnitate Corporis Christi.*

I. *Hoc est Corpus meum; hic est Sanguis meus.* (Matth. 26.) Idem in Eucharistia est Corpus, quod in incarnatione assumptum est; idem Sanguis, qui in cruce effusus. Quanti amoris opus est incarnatio et mors Christi, tanti est sui ipsius exhibitio in Eucharistia. Tantum ergo debes Christo per hanc ad te venienti, quantum totus mundus incarnato et mortuo. O Domine, quis tu es, et quis sum ego? Et tamen, quam parum tibi obsequii reddo? Quam multum mihi ipsi, et vanitati!

II. *Qui manducat meam Carnem, et bibit meum Sanguinem, in me manet, et ego in eo.* (Joan. 6.) Sub speciebus panis et vini se abdidit Christus, ut nobis incorporaretur, et ut nostrum alimentum transiret in substantiam. Vides amorem erga te, quo Jesus vult tecum unum fieri? Quam ergo debet purum esse et immaculatum cor tuum! Quam ab omni creata re avulsum, et uni Deo adhaerens! Qui enim amat alia praeter Deum, quae non amat propter Deum, non amat, ut debet, Deum.

III. *Caro mea vere est cibus, et Sanguis meus vere est potus.* (Ibid.) Ut vitam viveremus divinam, divinum exhibuit alimentum. Noluit in Sacramento hoc permanere aliam substantiam, ut ipse substantia sui Corporis et Sanguinis nos satiaret. Nonne est hoc amoris vere divini argumentum? Numquid non deberet hic cibus omnem meum appetitum explere?

Toties hoc pascor, et tamen ad cepas Aegypti, ad oblectamenta sensuum, ad res creatas suspiro! O pudorem! *Anima Christi, sanctifica me; Corpus Christi, salva me,* etc.

59. Meditatio: *De S. Joanne Baptista.*

I. Ecce poenitens nullius peccati conscius, cuius cum matrem Maria invisit, in ipso materno utero ab originali labe fuit liberatus. Quodnam admiserat crimen, cum paucos annos natus iam tum in deserto poenitentiam ageret? Exemplo docet, vel innocentissimis necessariam esse poenitentiam. Tu quid ita fugis poenitentiam, cum puerulus alacer eam amplectatur? Macte; brevi senties, eum, qui Dei causa voluptates valere iusserit, deliciis inexplicabilibus redundare. *Quam suave subito factum est mihi carere suavitatibus nugarum; et quae dimittere metus erat, amisisse gaudium fuit.* (S. Aug.)

II. Hoc durius vivendi genus, mature susceptum, ad mortem usque tenuit. Unus debet esse poenitentiae et vitae terminus. Tecum semper corpus; contra te vero et daemon et mundus. Inducias si concesseris, peristi. Cogita infernum, unde recedis; paradisum, quo accedis; et nunquam taedebit te poenitentiae.

III. Vana est poenitentia sine humilitate. Joannes Prophetae ac Messiae nomen, aliosque honores reiecit; coram Christo sese abiecit. Deprimas te pariter coram Deo et coram hominibus. Quod facis, quod pateris, nihil est prae laboribus Sanctorum, *Quid prodest tenuari corpus abstinentia, si animus superbia intumescat?* (S. Hier.)

60. Meditatio: *De SS. Apostolis Petro et Paulo.*

I. Viderat Petrus pleraque Jesu Christi miracula, Jesum tamen ter negavit, ac ipso quidem Passionis tempore. Proh! quanta est humana fragilitas; cum timore et tremore operemur salutem nostram;

ne desperemus tamen; nos quippe si respexerit Jesus, salvi sumus. Peccata lugeamus, exemplo S. Petri, cuius ex oculis lacrymarum rivi iugiter erumpebant, cum recordaretur perfidiae suae. *Sacrifica lacrymas tanquam vulnerati sanguinem cordis.* (S. Aug.)

II. Saulus ex persecutore fit Paulus, Apostolus. Quid sumus? Quid fuimus? Ut vera sit conversio nostra, imitari debemus S. Pauli in via virtutis constantiam; adeo ut citius vita, quam gratia careamus. *Quis nos separabit a caritate Christi? Certus sum, quia neque mors,* etc. Studeamus pariter eius habere patientiam, animarum studium, humilitatem, et in Christum amorem. Audi, quid dicat S. Paulus: *imitatores mei estote, sicut et ego Christi.*

III. Vide, quibus honoribus hi Apostoli in terris nunc afficiantur? Reges, imperatores, summi Pontifices, supplices se abiiciunt ad cineres piscatoris et artificis! Norunt quippe maximam eorum in coelis potentiam et dignitatem. Honorum cupidi! quid prae his honoribus sunt honores saeculi? Si tantus honor sanctitati in terra adhibetur, quid in coelo? Sanctorum virtutes imitemur; et quam consecuti sunt gloriam, nos pariter consequemur.

61. Meditatio: *De Visitatione B. M. V.*

I. Considera Virginem, quietis et contemplationis amantissimam, nec aetatis teneritudine, nec itineris longitudine, nec asperitate montium, nec ulla re alia retardari, quominus ad caritatis et humilitatis officia Elisabeth praestanda domo sua abeat. Iam gratia plena erat; iam Dei mater effecta; iam super mulieres benedicta. Quo itaque se altiorem videt, eo se demittere magis ardet. Pudeat te, tam superbum esse, qui nunquam te demittas; tam frigidum in operibus misericordiae et in proximo iuvando.

II. Cogita, quo caritatis affectu, postposito suo commodo et solatio, ad montes conscendat; qua fe-

stinatione properet, nusquam haerens, nusquam vagabunda. Ingreditur tandem domum Zachariae; prior salutat, obsequium defert, illi de Joanne in senectute et sterilitate concepto gratulatur. Sed et quam admirabilis et fructuosa ea et visitatio et salutatio fuerit, expende, Elisabeth repletur Spiritu sancto; exclamat prae admiratione; agnoscit in virgineo utero conceptum Deum, ipsamque virginem Dei matrem effectam. Joannes, accelerato in se divinitus rationis iudicio, in materno utero exsilit, Christum matremque eius salutat, sanctificatur, Deo repletur. Varios hinc concipe affectus; et pete visitari a B. V. et eius visitationis fructibus gratiisque gaudere.

III. Considera Mariam, et tam admirandis rebus in sua praesentia effectis et tantis laudibus ac gratiis a sua cognata illi pronuntiatis, nihil insolescere, nihil sibi tribuere, se ipsam magis abiicere in Deum referre omnia, apertoque coelesti cordis sui thesauro, ardentibus in pectore amoris flammis, sublatis oculis et manibus in coelum, profundissima humilitate et devotione ferventissima erumpere in gratiarum actionis voces, et admirabile illud Canticum depromere: *Magnificat,* etc. Disce hinc, omnia in Deum bona si quae in te agnoscis, referre. Pete a Deo per matris suae merita et suffragia profundam humilitatem, qua libenter aliis servias, fervidam caritatem, qua salutem aliorum promoveas, et exsultationem spiritus tui, qua alacriter omnia officia tua obeas, Deumque rebus in omnibus magnifices et exaltes.

62. Meditatio: *De Assumptione B. M. V.*

I. Considera, quam *pretiosa* fuerit *in conspectu Domini* Mariae mors! quoties illam ipsa exoptaverit, quasi ianuam ad sublimiorem vitam! quomodo illi mors somnus fuerit iucundissimus! quomodo non tam aegritudine vel ulla corporis, quam amoris sui vehementia, astantibus Apostolis, nec sine dilecti Fi-

lii sui praesentia, anima sanctissima castissimo corpore soluta, in eiusdem Filii manus prodierit! Expende, quam iucunda, quam optabilis sit mors eius, qui sancte vixit; contra vero, quam dura eius, qui male. Vide qualis tua futura sit? et si optas similem Mariae, vitam eius imitare.

II. Considera, quanta Angelorum omnium exsultatione, quanto plausu et iubilatione praestantissima Virginis anima in coelum, ad SS. Trinitatis thronum usque adierit! quam certatim Sancti omnes gratulati illi sint, gratiasque egerint, quod Filium Dei, Salvatorem suum in utero concepisset, mundo dedisset, omniaque ei obsequia detulisset! Eam et tu cum Angelis in coelum prosequere, et pares cum Sanctis omnibus ei gratias age.

III. Considera purissimum Mariae corpus non vidisse corruptionem, nec in pulverem resolutum fuisse; sed paucis ab obitu diebus animam sanctissimam divino imperio, ad illud rediisse, illi sese denuo coniunxisse, illudque in coelum secum transtulisse. Considera ergo, quo coelestis curiae triumpho, quibus canticis assumpta sit beatissima Virgo in coelum, deducente Filio, cui innixa erat, innumeris Angelorum agminibus Deo suo conclamantibus: *Surge, Domine, in requiem tuam, tu et arca sanctificationis tuae;* aliis ascendentis triumphatricis pulchritudinem demirantibus: *quae est ista, quae ascendit de deserto, deliciis affluens?* Tandem excipitur a SS. Trinitate, affectu et gaudio incredibili; ab eadem coronatur totius coelestis curiae domina, reginaque declaratur et in altissimo sibi parato solio prope Filium collocatur, coram ea Sanctis omnibus coronas suas deponentibus, et in principem ac dominatricem eam accipientibus. Vide, quod praemium virtuti reddatur! Ita vivas, ut eius particeps fias. Admirare Mariae excellentiam. Eam totis cole praecordiis, et in dominam ac singularem patronam tuam

elige. *Dominare, o Maria, nostri, tu et Filius tuus.* (Judic. 8.)

63. Meditatio: *De Nativitate B. M. V.*

I. Considera, nascentem Virginem habere progenitores reges, duces, principes, quibus tamen, sanctitate morum, quae vera est nobilitas, magis eluxit. Unde quo nobilior secundum carnem, eo demissior fuit spiritu; quae vera altitudo est, quam altissimus Deus solam respexit et amavit in ea. Pudeat te tanti dignitatem sanguinis facere, parvi virtutem.

II. Considera, dulcissimum ipsius nomen stellam maris, dominam et illuminatricem significare. In tempestatibus stella; contra adversarias potestates domina; in divinis rebus magistra est. Ut stella viam coeli nobis aperit; ut domina nos regit ac defendit; ut illuminatrix vel magistra nos docet et instruit. Hinc statuas diligere et colere illam; atque cavere ab omni peccato, ut illi placeas. Tum mysticum et saluberrimum nomen ama, et animo inscribe tuo. *Non recedat ab ore, non recedat a corde.* (S. Bern.)

III. Considera, quanta sit nascentis Virginis perfectio, quanta excellentia! Hanc cum filiabus Jerusalem admirare; clamant enim prae admiratione: *Quae est ista, quae progreditur quasi aurora consurgens, pulchra ut luna, electa ut sol, terribilis ut castrorum acies ordinata.* (Cant. 4.) Aurora est, quia inter noctem et diem media, hoc est, inter Deum et homines mediatrix. Candore suo, ut luna, et sui similitudine cum sole omnes antevertit; inter omnes in solis iustitiae matrem electa; daemonibus omnibus, quorum conterit capita, omnino est terribilis. Hinc statuas, quae in puncto praecedenti, et age SS. Trinitati gratias de hac Virginis Nativitate; utque nasci spiritualiter ac crescere quotidie in virtute valeas, per eiusdem patrocinium roga.

64. Meditatio: *In festo SS. Rosarii B. M. V.*

I. Maria, *mater Christianorum*, mater tua est. Idcirco plurimum ei confide. Pete ab ea omnia, tum corpori, tum animae tuae necessaria. Eos amat, qui cum ipsa familiariter de suis miseriis ac necessitatibus colloquuntur. Enimvero sicut pia mater libenter et cum gaudio accipit filium ad se confugientem, ita te accipiet Maria. Nam in amandis filiis suis nulli cedit matri. Ad haec potentior est, quam quaelibet alia mater. Et sane cognosceres, quantum amet et quantum possit, si quotidie diligentius expleres debita ipsi officia. Quaenam sunt preces tuae, quaenam facta, ex quibus argui potest tuus in Mariam amor?

II. In afflictionibus invoca Mariam; in dubiis consule Mariam; in moerore aperi Mariae causam tui moeroris; et cito citius evanescent afflictiones, dubia, etc. Nullos habes aut propinquos, aut amicos, qui te plus ament, quam Maria, quique consilium dare tibi velint, aut possint rebus tuis salutarius. O amantissima omnium Christianorum parens! Si tua in nos caritate uteremur, breviores essent afflictiones nostrae.

III. Dum adeo tentaris, ut adsit peccandi periculum, voca Mariam; cum peccaveris, obsecra Mariam, ut eius ope a peccato tuo emergere possis. *Maria est refugium peccatorum;* si eam invocaveris, nullam non vinces tentationem. *Per te, Maria Virgo, hereditamus misericordiam miseri, ingrati gratiam, veniam peccatores.* (S. Aug.)

65. Meditatio: *De SS. Angelis custodibus.*

I. Considera, qui et quales sint custodes Angeli. 1) Quoad *naturam,* sunt creaturae nobilissimae, spiritus ab omni materiae contagione separati, immortales, *pleni sapientia et decore,* etc. Congratulare illis de ipsorum dignitate et excellentia, et cum ipsis

confitere Domino. 2) Quoad *locum*, ab ipso mundi exordio, *in deliciis paradisi stant ante thronum Dei*, testes mirabilium eius, quorum perpetua occupantur contemplatione ac laudatione, clamantes ad invicem: *Sanctus, Sanctus, Sanctus.* Haeccine occupatio tua in templo sancto? 3) Quoad *munus*, sunt *administratorii spiritus*, ut voluntatem Dei hominibus denuntient. Quam fideliter autem, quam celeriter! De iis loquitur Job (c. 38.): *Mittet fulgura* et ibunt, *et reverentia dicent: adsumus.* Haeccine celeritas tua ad obtemperandum Deo? Sed qualis fides? Attende, dole, et emenda. *Servus, qui cognovit voluntatem domini sui, et non fecit, vapulabit multis.* (Luc. 12.)

II. Considera, quibus, et quam ob rem Deus Angelos custodes hominibus addixerit? 1) Suum unicuique loco assignavit: *Tu ergo ne audeas illo praesente, quod praesente me non auderes. In quovis diversorio, in quovis angulo Angelo tuo reverentiam habe.* (S. Bern.) Assignavit omnibus et singulis hominibus; *vide ne vel unum ex pusillis contemnas.* Assignavit non iis solum, *qui hereditatem capient salutis*, sed ipsis etiam tartaro addicendis; *neminem enim vult perire, sed omnes salvos fieri.* O amorem! O misericordiam! *Perditio*, igitur *tua ex te*, Israel. 2) Causa assignandi prima fuit imbecellitas humana; quae quanta sit, ex frequentibus tuis erroribus et casibus agnosce. Gratias age Deo, *quoniam Angelis suis mandavit de te, ut custodiant te in omnibus viis tuis.* Altera causa fuere instantia undique pericula; *adversarius enim vester diabolus tanquam leo rugiens circuit, quaerens, quem devoret.* Vis, ut non accedat ad te malum? Angeli custodis opem invoca. Hoc duce eris securus; *Angele sancte Dei, sit tibi cura mei.*

III. Considera, quam libenter, prompte ac sedulo in hominis obsequium sese impendant Angeli! Exceptum ab utero matris statim in manibus portant,

defendunt a periculis, curant *ne offendat ad lapidem pedem* suum, id est, ne in peccata impingat. Si impegerit, tanquam amici monent, *arguunt, increpant in omni patientia;* docent, quae necessaria sunt ad salutem; praesto sunt morienti, etc. Ex tantis beneficiis quam multa accepisti! Ubi grati animi recordatio? Nonne fecisti saepius rebelli mentis pervicacia, cordis duritie erroribusque, *ut Angeli pacis amare fleverint?* Ingemisce, quia reus es. Observa deinceps custodem Angelum, audi vocem eius. Ora, ut calculo ignito tangat labia tua, maxime cum ad sacram synaxim accedes; *et auferetur iniquitas tua.* Sed age, *quid retribues pro omnibus, quae retribuit tibi?* Reverentiam pro praesentia (inquit S. Bern.); devotionem pro benevolentia; fiduciam pro custodia. Angele sancte mi, si me ipsum tradam tibi in servum, nondum ero dignus providentia tua.

66. Meditatio: *Pro festo omnium Sanctorum, et pro singulis festis Sanctorum.*

Considera I. aeternam electionem, et illius exsequendae rationem, de qua Apostolus (Rom. 8.): *Quos praedestinavit, hos et vocavit, et quos vocavit, hos et iustificavit; quos autem iustificavit, illos et glorificavit.* Prima igitur est *electio* gratuita *ante mundi constitutionem,* ut essent *sancti et immaculati in conspectu Dei,* ut in eis ostenderet divitias gloriae suae. Nam cum id omnibus, qui salvantur, conveniat, praecipue illis, quos Deus mirificare voluit etiam in terris. Secunda est *vocatio,* quae varia exstitit in diversis Sanctis, et habuit semper quidpiam singulare ac proprium; quod in unoquoque erit observandum. Tertia est *iustificatio,* ubi consideranda sunt specialia cuiusque dona et insignia sanctitatis. Agendae porro erunt Deo gratiae pro donis in eos collatis, gratulandumque ipsimet, nobis autem ex imitatione fructus colligendus. Quarta

est *glorificatio*, ubi recoli poterit pretiosa eorum mors et transitus ad beatam aeternitatem: *Similem me fac, Domine, in gloria Sanctorum.*

II. Quomodo responderint gratiis sibi datis, exsequentes illud: *Si quis vult venire post me, abneget semetipsum, tollat crucem suam, et sequatur me.* Ubi tria continentur, *abnegatio sui, gestatio crucis Dominicae, sequela Christi,* in quibus Sancti excelluerunt. *Abnegatio* est mortificatio carnis et concupiscentiarum; in hac mirus fuit fervor Sanctorum; nam si aliquando in peccato vixerunt, post conversionem acri poenitentia vindicarunt; et si ab initio se custodierunt, nihilominus carni non pepercerunt, sed eam continuo crucifixerunt, nec solum circa illicita frenarunt, verum etiam circa concessa et licita, ut nempe coelum violenter raperent. *Baiulatio autem crucis,* in laboribus pro Dei gloria fortiter subeundis, difficultatibus superandis, atque adversis tolerandis praecipue spectatur. Denique *sequela Christi* in studio illum imitandi et voluntatem illius accurate implendi consistit. Ex quibus colliges confusionem tui ipsius et proficiendi desiderium.

III. Quibus favoribus Deus illos affecerit? Huc pertinent *visiones, revelationes, gratiae sanitatum, operationes virtutum,* aliaque dona extra ordinem communem. Deinde in ipsa morte, peculiaris visitatio divina aut Angelorum, et praegustatio coelestis suavitatis. Post mortem autem honores publice decreti, et veneratio eis exhibita a potentatibus, qui eos olim forte despexerunt. Praeterea in die iudicii honorifica sessio et exaltatio, praeter id, quod intrinsecus latet. Quae omnia non leviter ac strictim, sed serio et mature consideranda, ut debitus ex iis percipiatur fructus.

67. Meditatio: *De Praesentatione B. M. V.*

I. Considera, quanta sollicitudine Maria infans a

parentibus Hierosolyma deducatur? Quanta promptitudine et pietate ipsa tenerrima Virgo sese Deo dedicet et offerat? Quanta voluptate sacerdotes Domini nobile istud monile in templum accipiant, et ad conclave illi praeparatum deducant! Ardent omnium animi, parentum, Mariae, sacerdotum. Disce hinc, serviendum Deo a prima aetate, et ne tardes unquam voluntatem eius exsequi.

II. Considera SS. Trinitatis eximiam in tam illustris doni susceptione benignitatem. Pater recipit eam in filiam, Filius in matrem, Spiritus sanctus in mysticam sedem suam. Angeli eam accipiunt in amicam singularem, quacum familiariter agant et colloquantur. Serva te in gratia Dei, ut similibus frui possis bonis.

III. Considera sanctissimam puellulam, parentes suos in teneriori aetate reliquentem; ad ignotos euntem; templum pro domo eligentem; primos aetatis flores Deo consecrantem; vitam angelicam degentem, partim lectione, partim oratione, partim externa actione dies sanctissime transigentem; praeclarae virtutis exempla omnibus praebentem, imprimis simplicitatis, humilitatis, obedientiae, temperantiae, abstinentiae, silentii, modestiae, alacritatis ad omnia, etc. ita ut ceteris coaetaneis suis admirationi sit, grata omnibus, nulli gravis. Expende, quam longe absis ab his omnibus, et in provecta forsan aetate! Poeniteat te, et Mariam tibi imitandam continuo propone.

ORATIO AD QUEMLIBET HORAE PULSUM.

Ultima in mortis hora
Filium pro nobis ora,
Bonam mortem impetra,
Virgo, Mater, Domina!

Centies millies laudetur sanctissimum altaris Sacramentum, ex hoc nunc et usque in saeculum. Amen.

PRAEPARATIONES AD MISSAM.

De praeparatione debita.

Ante orationem praepara animam tuam, et noli esse quasi homo, qui tentat Deum. Quod si Deum tentare atque ad iracundiam provocare dicitur, qui ipsum audet in oratione interpellare, non praemissa diligenti et accurata praeparatione, quanto magis eundem sua temeritate et audacia irritabit, qui ipsi unigenitum Filium offerre, ipsumque Angelorum et hominum regem ac dominum suscipere absque praeparatione praesumit? *Praeparare igitur in occursum Dei tui.* Haec autem praeparatio in tribus potissimum consistit: in vitae puritate, in intentionis rectitudine, et in actuali devotione.

Christus Dominus, quamvis Apostolis, quos sacerdotes consecraturus, et sacra Eucharistia refecturus erat, dixisset: *Vos mundi estis,* illud tamen adiecit, *qui lotus est, non indiget, nisi ut pedes lavet;* his verbis indicans homini etiam a gravioribus peccatis libero, affectus inordinatos, qui sunt animae pedes, abluendos esse. Etenim si in veteri testamento, ubi huius divinissimi sacrificii umbra tantum erat, sub mortis comminatione sacerdotibus mandabatur, ut ab omni macula et immunditia essent expertes: *Omnis homo, qui accesserit de stirpe vestra ad ea, quae consecrata sunt, in quo est immunditia, peribit coram Domino;* quo non oportet, (verba sunt S. Chrysostomi), esse puriorem sacerdotem novae legis, tali fruentem sacrificio; quo solari radio non splendidiorem manum, hanc *agni immaculati* carnem dividentem; os, quod igne spirituali repletur; linguam, quae tremendo nimis Sanguine rubescit! Cogita, quali sis insignitus honore, quali mensa fruaris! *(Homil. 60. ad pop. Antioch.)* O quam mundae debent esse manus, quam purum os, quam sanctum corpus, quam immaculatum cor erit sacerdotis, ad quem toties ingreditur auctor puritatis, *(Imit. Christi.)*

Atque huius puritatis defectus saepe causa est, cur sacerdotes non pauci tam parvum ex frequenti huius divini sacrificii participatione fructum reportent, adeo ut non immerito hanc Prophetae obiurgationem eis adaptaveris: *Comedistis, et non estis satiati; bibistis, et non estis inebriati; operuistis vos et non estis calefacti, et qui mercedes congregavit, misit eas in sacculum pertusum,* nempe in cor distractum et vanitatibus discissum. Ne tamen omnino diffidas, si perfectam istam munditiem tibi deesse deprehenderis, sed frequenti quotidianorum defectuum confessione et cordis contritione animae tuae labes resarcire satagas.

Puritatem internam mentis sequitur rectitudo intentionis, quae efficit, ut hoc sacrificium ad Dei gloriam ordinatum, nonnisi ad eandem gloriam, vel quae ad illam spectant, referatur. Qui aliter celebrat, dignus est, qui ab omnibus deploretur, prout etiam S. Bonaventura deplorat his verbis: *Vae, vae, vae, Domine Deus, iis sacerdotibus, qui dum divina mysteria accipiunt, non coelestem panem, sed terrenum quaerunt; non Spiritum, sed lucrum; non Dei honorem, sed suam ambitionem; non salutem animarum, sed quaestum pecuniarum; et ita Corpus Domini non tam accipiunt, quam rapiunt, quia accedunt non vocati a Deo, sed impulsi a sua cupiditate et avaritia.*

Quin et illud peculiariter cavendum est, ne ex sola quadam arida et insipida consuetudine ad sacrificium offerendum accedas, sed excelsum aliquem et coelestem finem tibi proponas, quales sunt, qui sequuntur; 1. Dei suprema laus et adoratio. 2. Sanctorum in coelis coronatorum religiosa memoria. 3. Peccatorum venia atque remissio. 4. Propriae infirmitatis subsidium. 5. Tentationis amotio. 6. Alicuius boni spiritalis impetratio. 7. Pro acceptis Dei donis gratiarum actio. 8. Auxilium vivorum

atque mortuorum. 9. Gratiae interioris augmentum. 10. Perseverantiae in bene coeptis impetratio. 11. Sanctificatio ab omni inquinamento carnis et spiritus. 12. Continuus in virtute et mentis puritate profectus, ut Deo ardentissima caritate adhaereas. (S. Bonaventura Tract. de praepar. ad Miss. 1. 5.)

Alii ex septem Orationis Dominicae petitionibus, vel ex septem verbis a Christo in cruce prolatis, totidem fines eliciunt, quos in singulos hebdomadae dies distribuunt.

Quoniam vero personam Christi geris, qui seipsum in salutem totius generis humani Deo Patri obtulit; item et nomine ecclesiae agis, communis omnium fidelium matris, cui satisfactionum suarum dispensationem Salvator noster commisit, ideo in applicatione valoris sacrosancti sacrificii maxime largum et profusum te esse oportet; non est enim, quod repulsam aut audaciae sugillationem pertimescas, utpote cum offeras Deo Filium suum unigenitum illi summe dilectum, ac per omnia aequalem; quae quidem victima meriti est infiniti, cuius pretium nullis limitibus terminisve concluditur.

Tertium, quod ad rite celebrandum pertinet, est excitatio actualis devotionis. Haec excitatio in eo consistit, ut sacerdos sit flagrantissimus devotione, quia panem coelestem amore calidum et prunam igne coelesti accensam oblaturus est.

Ignem, inquit Christus Dominus, *veni mittere in terram, et quid volo, nisi ut accendatur?* In hoc igitur sedulo tibi incumbendum est, ut ardentissimum Christi amorem, cuius *deliciae* sunt, *esse cum filiis hominum,* flagrantissima caritate et devotione compenses. Vix autem fieri poterit, ut fervida illa devotione non exardescas, si fide viva et intimo sensu sequentia capita mente conceperis.

Primum desumitur ex victima, quae offertur; ipsa est Christus Dominus, verus Deus et verus homo,

Salvator et iudex omnium, non iam mortalis et passibilis, sed immortalis et impassibilis; unde ratione ipsius actio ipsa sacrificandi omnes humanas actiones transscendit, etiam actus coelitum tanta caritate Deo adhaerentium. Cavendum ergo est, ne tua irreverentia tantae rei oblationèm dehonestes.

Secundum desumitur ex persona, cui offertur, quae est solus Deus: nulli enim Sanctorum, nec ipsi Beatae Virgini offerri potest, sed ex ipsa intrinseca rei natura soli Deo debetur, quia per victimae illius mactationem incruentam agnoscimus Deum esse rerum omnium auctorem et dominum, profitemurque nos divinae maiestati totos devoveri cum victima, cuius Sanguinem in huiusce nostri affectus testimonium offerimus.

Tertium desumitur ex modo, quo offertur, nempe ex ipsa consecratione, qua panis et vinum in Corpus et Sanguinem Christi transsubstantiantur, manentibus accidentibus sine subiecto. Est autem illa actio omnino miraculosa, et excedit omnem creaturae virtutem et potentiam, nec a quoquam, nisi a solo Deo proficisci potest.

Quartum desumitur ex valore ipsius sacrificii, qui ratione victimae infinitus est, sicut merita et Passio Christi, ac proinde aeque placet, Deo ac mors ipsius, licet actualem efficientiam, Deo ita volente, nonnisi finitam habeat.

Quintum desumitur ex fine, propter quem institutum fuit; ut nimirum Deo Creatori nostro supremum latriae cultum exhiberemus, nostramque servitutem et subiectionem humillime testificaremur, ut dignas ei gratias pro universis beneficiis ad eo acceptis perpetuo persolveremus; ad auxilia divinae gratiae impetranda, et Dei protectionem in omnibus vitae huius angustiis comparandam; ab obtinendam peccatorum veniam, ad iram Dei placandam et imminentia flagella avertenda, ad succurrendum omnium

vivorum et defunctorum necessitatibus. Uno verbo *spectaculum factus es Deo et Angelis et hominibus;* cave ergo, ne quid indecens et ineptum in te appareat, quod Dei ac coelestium civium purissimos oculos offendat; item, ne quid agas, quo ecclesiae militantis in terra, et patientis in purgatorio exspectatio defraudetur.

Sextum desumitur inde, quod in hoc incruento sacrificio cruentum illud, quod semel in cruce peractum est, ex quo omnia bona, omnesque thesauri divinae gratiae profluxerunt, non verbis tantum sed reipsa repraesentatur et exprimitur; una siquidem et eadem est hostia, idem principalis offerens, idem Christus, qui immolatur; idcirco cum ad sacrum faciendum te praeparas, fasciculum tibi colligere debes ex omnibus anxietatibus et amaritudinibus Domini cordisque medullis inserere, mente et affectu sedulo revolvendo omnia tormenta, quae pro salute nostra perpessus est; haec frequenter in ore, haec semper in corde habeas, et haec tibi sit sublimior philosophia, scire Jesum, et hunc crucifixum. (S. Bern. serm. 41. in Cantic.)

Denique ad excitandam devotionem necessaria est humilitas, quae prae ceteris virtutibus in institutione huius sacrificii maxime enituit; item et ingens fames, fervens desiderium atque ardentissimus amor huius angelici panis; ad quem sumendum nos amantissime invitat Dominus dicens: *Venite ad me omnes ... et ego reficiam vos.*

Multum etiam celebraturum iuvabunt sequentes praeparationes. — Quoniam ex crebra unius eiusdemque exercitii repetitione non raro nascitur fastidium, nec possunt omnes habere unum exercitium, sed aliud isti, aliud illi magis placet et convenit, et etiam pro temporis diversitate, vel celebraturi statu diversa placent exercitia, varia adiicere visum est exercitia, ex quibus quisque illud seligat, quo se magis affici senserit.

Praeparationes variae.

Prima praeparatio (ex Missali Romano).

Antiphona. Ne reminiscaris, Domine, delicta nostra, vel parentum nostrorum, neque vindictam sumas de peccatis nostris. (Tempore paschali additur Alleluia.)

Quae Antiphona festis duplicibus tantum duplicatur; deinde dicuntur Psalmi sequentes:

Psalmus 83. Quam dilecta tabernacula tua, Domine virtutum: concupiscit et deficit anima mea in atria Domini.

Cor meum et caro mea: exsultaverunt in Deum vivum.

Etenim passer invenit sibi domum: et turtur nidum sibi, ubi ponat pullos suos.

Altaria tua, Domine virtutum: rex meus et Deus meus!

Beati, qui habitant in domo tua, Domine: in saecula saeculorum laudabunt te.

Beatus vir, cuius est, auxilium abs te: ascensiones in corde suo disposuit, in valle lacrymarum, in loco, quem posuit.

Etenim benedictionem dabit legislator, ibunt de virtute in virtutem: videbitur Deus deorum in Sion.

Domine, Deus virtutum, exaudi orationem meam: auribus percipe Deus Jacob.

Protector noster aspice Deus: et respice in faciem Christi tui.

Quia melior est dies una in atriis tuis: super millia.

Elegi abiectus esse in domo Dei mei: magis, quam habitare in tabernaculis peccatorum.

Quia misericordiam et veritatem diligit Deus: gratiam et gloriam dabit Dominus.

Non privabit bonis eos, qui ambulant in innocentia: Domine virtutum, beatus homo, qui sperat in te.

Gloria Patri etc. Sicut erat etc.

Psalmus 84. Benedixisti, Domine, terram tuam: avertisti captivitatem Jacob.

Remisisti iniquitatem plebis tuae: operuisti omnia peccata eorum.

Mitigasti omnem iram tuam: avertisti ab ira indignationis tuae.

Converte nos Deus salutaris noster: et averte iram tuam a nobis.

Numquid in aeternum irasceris nobis: aut extendes iram tuam a generatione in generationem?

Deus tu conversus vivificabis nos: et plebs tua laetabitur in te.

Ostende nobis, Domine, misericordiam tuam: et salutare tuum da nobis.

Audiam, quid loquatur in me Dominus Deus: quoniam loquetur pacem in plebem suam.

Et super Sanctos suos: et in eos, qui convertuntur ad cor.

Verumtamen prope timentes eum salutare ipsius: ut inhabitet gloria in terra nostra.

Misericordia et veritas obviaverunt sibi: iustitia et pax osculatae sunt.

Veritas de terra orta est: et iustitia de coelo prospexit.

Etenim Dominus dabit benignitatem: et terra nostra dabit fructum suum.

Justitia ante eum ambulabit: et ponet in via gressus suos.

Gloria Patri etc. Sicut erat etc.

Psalmus 85. Inclina, Domine, aurem tuam et exaudi me: quoniam inops et pauper sum ego.

Custodi animam meam quoniam sanctus sum: salvum fac servum tuum, Deus meus, sperantem in te.

Miserere mei, Domine, quoniam ad te clamavi tota die: laetifica animam servi tui, quoniam ad te, Domine, animam meam levavi.

Quoniam tu, Domine, suavis et mitis: et multae misericordiae omnibus invocantibus te.

Auribus percipe, Domine, orationem meam: et intende voci deprecationis meae.

In die tribulationis meae clamavi ad te: quia exaudisti me.

Non est similis tui in diis, Domine, et non est secundum opera tua.

Omnes gentes, quascumque fecisti, venient et adorabunt coram te, Domine: et glorificabunt nomen tuum.

Quoniam magnus es tu, et faciens mirabilia: tu es Deus solus.

Deduc me, Domine, in via tua, et ingrediar in veritate tua: laetetur cor meum, ut timeat nomen tuum.

Confitebor tibi, Domine, Deus meus, in toto corde meo: et glorificabo nomen tuum in aeternum.

Quia misericordia tua magna est super me: et eruisti animam meam ex inferno inferiori.

Deus, iniqui insurrexerunt super me: et synagoga potentium quaesierunt animam meam et non proposuerunt te in conspectu tuo.

Et tu, Domine Deus, miserator et misericors: patiens et multae misericordiae et verax.

Respice in me, et miserere mei: da imperium tuum puero tuo, et salvum fac filium ancillae tuae.

Fac mecum signum in bonum, ut videant, qui oderunt me, et confundantur: quoniam tu, Domine, adiuvisti me, et consolatus es me.

Gloria Patri etc. Sicut erat etc.

Psalmus 115. Credidi, propter quod locutus sum: ego autem humiliatus sum nimis.

Ego dixi in excessu meo: omnis homo mendax.

Quid retribuam Domino: pro omnibus, quae retribuit mihi?

Calicem salutaris accipiam: et nomen Domini invocabo.

Vota mea Domino reddam coram omni populo eius: pretiosa in conspectu Domini mors Sanctorum eius.

O Domine, quia ego servus tuus: ego servus tuus, et filius ancillae tuae.

Dirupisti vincula mea: tibi sacrificabo hostiam laudis, et nomen Domini invocabo.

Vota mea Domino reddam in conspectu omnis populi eius: in atriis domus Domini, in medio tui Jerusalem.

Gloria Patri etc. Sicut erat etc.

Psalmus 129. De profundis clamavi ad te, Domine: Domine, exaudi vocem meam.

Fiant aures tuae intendentes: in vocem deprecationis meae.

Si iniquitates observaveris, Domine: Domine, quis sustinebit?

Quia apud te propitiatio est: et propter legem tuam sustinui te, Domine.

Sustinuit anima mea in verbo eius: speravit anima mea in Domino.

A custodia matutina usque ad noctem: speret Israel in Domino.

Quia apud Dominum misericordia: et copiosa apud eum redemptio.

Et ipse redimet Israel: ex omnibus iniquitatibus eius.

Gloria Patri etc. Sicut erat etc.

Antiph. *repet.* Ne reminiscaris, Domine, delicta nostra, vel parentum nostrorum, neque vindictam sumas de peccatis nostris. (Alleluja.)

Kyrie eleison! Christe eleison! Kyrie eleison! Pater noster etc.

V. Et ne nos inducas in tentationem, etc.

V. Ego dixi: Domine, miserere mei,

R. Sana animam meam, quia peccavi tibi.

V. Convertere, Domine, aliquantulum,

R. Et deprecare super servos tuos.

V. Fiat misericordia tua, Domine, super nos,
R. Quemadmodum speravimus in te.
V. Sacerdotes tui induantur iustitiam,
R. Et Sancti tui exsultent.
V. Ab occultis meis munda me, Domine,
R. Et ab alienis parce servo tuo.
V. Domine, exaudi etc.
V. Dominus vobiscum etc.

Oremus. Aures tuae pietatis, mitissime Deus, inclina precibus nostris, et gratia sancti Spiritus illumina cor nostrum, ut tuis mysteriis digne ministrare teque aeterna caritate diligere mereamur.

Deus, cui omne cor patet et omnis voluntas loquitur, et quem nullum latet secretum; purifica per infusionem sancti Spiritus cogitationes cordis nostri, ut te perfecte diligere, et digne laudare mereamur.

Ure igne sancti Spiritus renes nostros et cor nostrum, Domine, ut tibi casto corpore serviamus, et mundo corde placeamus.

Mentes nostras, quaesumus Domine, Paraclitus, qui a te procedit, illuminet, et inducat in omnem, sicut tuus promisit Filius, veritatem.

Adsit nobis, quaesumus Domine, virtus Spiritus sancti, quae et corda nostra clementer expurget, et ab omnibus tueatur adversis.

Deus, qui corda fidelium sancti Spiritus illustratione docuisti; da nobis in eodem Spiritu recta sapere, et de eius semper consolatione gaudere.

Conscientias nostras, quaesumus Domine, visitando purifica, ut veniens Dominus noster Jesus Christus, Filius tuus, paratam sibi in nobis inveniat mansionem. Qui tecum vivit et regnat in unitate Spiritus sancti Deus per omnia saecula saeculorum. Amen.

Ego volo [1]) celebrare Missam et conficere Corpus

---

[1]) Gregorius XIII. Pontifex maximus concessit cuilibet dicenti ante Missam hanc et sequentem Orationem, quinquaginta annorum Indulgentiam.

et Sanguinem Domini nostri Jesu Christi iuxta ritum sanctae romanae ecclesiae, ad laudem omnipotentis Dei totiusque curiae triumphantis, ad utilitatem meam totiusque curiae militantis,[1]) pro omnibus, qui se commendaverunt orationibus meis in genere et in specie, et pro felici statu sanctae romanae ecclesiae. Amen.

Gaudium cum pace, emendationem vitae, spatium verae poenitentiae, gratiam et consolationem sancti Spiritus; perseverantiam in bonis operibus tribuat nobis omnipotens et misericors Dominus. Amen.

Praxes applicandi fructum Missae pro petentium diversitate.

Formatam intentionem offerendi sacrificium praeprimis qua latreuticum et eucharisticum sequitur intentio, ante Missam formanda, applicandi fructum eiusdem pro petentium diversitate.

1. *Si Missa petatur in colore alio quam nigro:* Fructum sacrificii, quod iam celebrare intendo, Corpus et Sanguinem D. N. J. Chr. consecrando, applico primario et principaliter ad intentionem dantis eleemosynam, et illi vel illis, cui vel quibus dans eleemosynam eundem fructum applicari voluerit.

2. *Si Missa petatur pro defuncto, vel pro defunctis:* Fructum sacrificii, quod iam celebrare intendo, primario et principaliter applico ad intentionem dantis eleemosynam, et illi vel illis defuncto vel defunctis, cui vel quibus fructum huius sacrificii applicari voluit dans eleemosynam. Quod si ille defunctus non indigeat, vel illi defuncti non indigeant, ad ulteriorem intentionem dantis eleemosynam applico; et tali ulteriore intentione non formata, vel illa locum non habente, conformiter praesumptae

---

[1]) In multis formulis huius Orationis hic inserta sunt verba *et patientis et;* P. Maurel in collectione Romana eadem non invenit.

intentioni applico illi vel illis, cui vel quibus dans eleemosynam specialiter et quocumque modo obligatus est. His non existentibus eiusdem proximioribus consanguineis indigentibus; si nec tales existant, ipsimet danti applico.

3. *Si Missa fundata sit:* Fructum sacrificii, quod iam celebrare intendo, primario et principaliter applico ad intentionem fundatoris, et si *(uti ordinarie praesumitur)* sibi applicari voluerit, ipsi applico; quodsi ipse non indigeat, nec ille nec illi, cui vel quibus applicari voluerit, et si nec ille nec illi, indigeat vel indigeant, cui vel quibus fundator est quocumque modo obligatus, tunc his deficientibus applico eius proximioribus consanguineis defunctis, et his non existentibus, eiusdem proximioribus consanguineis vivis.

4. *Si Missa applicanda est propriae celebrantis parochiae:* Fructum huius sacrificii, quod iam celebrare intendo, applico primario et principaliter ovibus a divina providentia curae meae concreditis; dignare ergo, o Jesu, pastor supreme, peccatores ad te convertere, iustos iustificare adhuc et in accepta iustitia eisdem largiri perseverantiam; infirmos reddere incolumes ecclesiae tuae sanctae, vel si salus animarum incolumitatem corporis recuset, ad mortem sanctam eosdem praeparare; tentatis cum tentatione dare proventum, ut possint sustinere; afflictis consolationem; in quacumque necessitate constitutis auxilium et liberationem; in uteris maternis existentibus Baptismum; omnesque omni benedictione et gratia replere; ovesque cum pastore ad felicem tandem aeternitatis portum perducere.

Formatae intentioni principali addatur conditionate secundaria: Secundario, si possim, et in quantum possum absque dispendio illius vel illorum, cui, vel quibus fructum sacrificii huius principaliter applico, pariter applico eundem curae meae concre-

ditis, parentibus meis, benefactoribus, quibus quocumque modo obligor, morientibus et morituris illis et istis ... defunctis etiam istis vel illis ...

Eodem modo offero hoc sacrificium ad laudem et gloriam totius curiae triumphantis, utque Sanctorum virtutes et merita magis magisque innotescant viatoribus, hique aemulentur charismata meliora. Offero pro ecclesia militante, ut Jesus Christus dignetur eamdem pacificare, custodire, adunare, regere et ampliare, iracundiae suae flagella ab eadem removere; sacerdotes sanctificare et ipsosmet hostiam sanctam offerentes in sacrificium et victimam acceptare, domnum Apostolicum, Episcopos, omnesque animarum rectores iustitia induere, ut exemplo simul doceant et verbo; domos illas, in quibus vitae clericalis fundamenta ponuntur, clementissime protegere, regere et conservare, alumnosque earundem sapientia et gratia replere, ut omnigena virtute et doctrina instructi, magis magisque ad maiorem nominis tui gloriam et ecclesiae tuae sanctae aedificationem proficiant; principibus christianis pacem et concordiam donare, eorumque regimen dirigere, infideles, haereticos, schismaticos et excommunicatos gremio ecclesiae aggregare, peccatores convertere, iustos adhuc iustificare et in accepta iustitia confirmare, aegrotos aut ecclesiae salvos et incolumes reddere, aut ad sanctam mortem disponere et praeparare, morientibus donum finalis perseverantiae indulgere, in uteris maternis existentibus Baptismum largiri, in tribulatione et quacumque necessitate constitutis solatium et auxilium impertiri, et omnes demum omni benedictione et gratia replere. Commendo tibi tandem, o pater misericordiarum, animas in purgatorio detentas, ut infinitis Jesu Christi, Filii tui, meritis, quae tibi pro earum refrigerio et liberatione offero, indulgentiam, quam semper optant, quantocius consequantur.

Oratio sancto Ambrosio Episcopo adscripta.

(Divisa et in singulos hebdomadae dies distributa.)

Die Dominica. Summe sacerdos et vere Pontifex, Jesu Christe, qui te obtulisti Deo Patri hostiam puram et immaculatam in ara crucis pro nobis miseris et peccatoribus, et qui dedisti nobis Carnem tuam ad manducandum et Sanguinem tuum ad bibendum, et posuisti mysterium istud in virtute Spiritus sancti, dicens: *Haec quotiescumque feceritis, in mei memoriam facietis;* rogo per eundem Sanguinem tuum, magnum salutis nostrae pretium, rogo per hanc miram et ineffabilem caritatem, qua nos miseros et indignos sic amare dignatus es, ut lavares nos a peccatis nostris in Sanguine tuo; doce me servum tuum indignum, quem inter cetera dona tua etiam ad officium sacerdotale vocare dignatus es, nullis meis meritis, sed stola dignatione misericordiae tuae, — doce me, quaeso, per Spiritum sanctum tuum, tantum tractare mysterium ea reverentia et honore, ea devotione et timore, quibus oportet et decet. Fac me per gratiam tuam semper illud de tanto mysterio credere et intelligere, sentire et firmiter tenere, dicere et cogitare, quod tibi placet et expedit animae meae. Intret Spiritus tuus bonus in cor meum, qui sonet ibi sine sono, et sine strepitu verborum loquatur omnem veritatem tantorum mysteriorum; profunda quippe sunt nimis et sacro tecta velamine. Propter magnam clementiam tuam concede mihi Missarum solemnia mundo corde et pura mente celebrare. Libera cor meum ab immundis et nefandis, vanis et noxiis cogitationibus. Muni me beatorum Angelorum pia et fida custodia ac tutela fortissima, ut hostes omnium bonorum confusi discedant. Per virtutem tanti mysterii et per manum sancti Angeli tui repelle a me et a cunctis servis tuis durissimum spiritum superbiae et cenodoxiae, invidiae et blasphemiae, fornicationis et immunditiae, dubietatis et

diffidentiae. Confundantur qui nos persequuntur; pereant illi, qui nos perdere festinant.

Feria secunda. Rex virginum et amator castitatis et integritatis, coelesti rore benedictionis tuae exstingue in corpore meo fomitem ardentis libidinis, ut maneat in me tenor castitatis corporis et animae. Mortifica in membris meis carnis stimulos omnesque libidinosas commotiones, et da mihi veram et perpetuam castitatem cum ceteris donis tuis, quae tibi placent in veritate, ut sacrificium laudis casto corpore et mundo corde valeam tibi offerre. Quanta enim cordis contritione et lacrymarum fonte, quanta reverentia et tremore, quanta corporis castitate et animae puritate istud divinum et coeleste sacrificium est celebrandum, ubi Caro tua in veritate sumitur, ubi Sanguis tuus in veritate bibitur, ubi ima summis, terrena divinis iunguntur, ubi adest sanctorum Angelorum praesentia, ubi tu es sacrificium et sacerdos mirabiliter et ineffabiliter constitutus!

Feria tertia. Quis digne hoc sacrificium celebrare poterit, nisi tu, Deus omnipotens, offerentem feceris dignum? Scio, Domine, et vere scio, et idipsum pietati tuae confiteor, quia non sum dignus accedere ad tantum mysterium propter nimia peccata mea et infinitas negligentias meas. Sed scio, et veraciter ex toto corde meo credo et ore confiteor, quia tu potes me facere dignum, qui solus potes facere mundum de immundo conceptum semine, et de peccatoribus iustos et sanctos. Per hanc omnipotentiam tuam te rogo, Deus meus, ut concedas mihi peccatori hoc sacrificium celebrare cum timore et tremore, cum cordis puritate et lacrymarum fonte, cum laetitia spiritali et coelesti gaudio. Sentiat mens mea dulcedinem beatissimae praesentiae tuae et excubias sanctorum Angelorum tuorum in circuitu meo.

Feria quarta. Ego enim, Domine, memor vene-

randae Passionis tuae, accedo ad altare tuum, licet peccator, ut offeram tibi sacrificium, quod tu instituisti et offerri praecepisti in commemorationem tui, pro salute nostra. Suscipe illud, quaeso, summe Deus, pro ecclesia sancta tua et pro populo, quem acquisivisti Sanguine tuo. Et quoniam me peccatorem inter te et eumdem populum tuum medium esse voluisti, licet in me aliquod boni operis testimonium non agnoscas, officium saltem dispensationis creditae non recuses, nec per me indignum eorum salutis pereat pretium, pro quibus victima salutaris dignatus es esse et redemptio. Profero etiam, Domine (si digneris propitius intueri), tribulationes plebium, pericula populorum, captivorum gemitus, miserias orphanorum, necessitates peregrinorum, inopiam debilium, desperationes languentium, defectus senum, suspiria iuvenum, vota virginum, lamenta viduarum.

Feria quinta. Tu enim misereris omnium, Domine, et nihil odisti eorum, quae fecisti. Memorare, quae sit nostra substantia; quia tu Pater noster es, quia tu Deus noster es; ne irascaris satis, neque multitudinem viscerum tuorum super nos contineas. Non enim in iustificationibus nostris prosternimus preces ante faciem tuam, sed in miserationibus tuis multis. Aufer a nobis iniquitates nostras, et ignem sancti Spiritus in nobis clementer accende. Aufer cor lapideum de carne nostra, et da nobis cor carneum, quod te amet, te diligat, te delectetur, te sequatur, te perfruatur. Oramus, Domine, clementiam tuam, ut sereno vultu familiam tuam, sacri tui nominis officia praestolantem, aspicere digneris; et ut nullius sit irritum votum, nullius vacua postulatio, tu nobis preces suggere, quas ipse propitius audire et exaudire delecteris.

Feria sexta. Rogamus etiam te, Domine, sancte Pater, pro spiritibus fidelium defunctorum, ut sit

illis salus, sanitas, gaudium et refrigerium hoc magnum pietatis Sacramentum. Domine, Deus meus, sit illis hodie magnum et plenum convivium de te pane vivo, qui de coelo descendisti et das vitam mundo, de tua Carne sancta et benedicta, Agni videlicet immaculati, qui tollis peccata mundi, quae de sancto et glorioso beatae Virginis Mariae utero est assumpta et de Spiritu sancto concepta; ac de illo pietatis fonte, qui per lanceam militis ex tuo sacratissimo latere emanavit, ut exinde refecti et satiati, refrigerati et consolati, exsultent in laude et gloria tua. Peto clementiam tuam, Domine, ut descendat super panem tibi sacrificandum plenitudo tuae benedictionis et sanctificatio tuae divinitatis. Descendat etiam, Domine, illa sancti Spiritus tui invisibilis incomprehensibilisque maiestas, sicut quondam in Patrum hostias descendebat, qui et oblationes nostras Corpus et Sanguinem tuum efficiat, et me indignum sacerdotem doceat tantum tractare mysterium cum cordis puritate et lacrymarum devotione, cum reverentia et tremore, ita, ut placide ac benigne suscipias sacrificium de manibus meis ad salutem omnium tam vivorum quam defunctorum.

Sabbato. Rogo etiam te, Domine, per ipsum sacrosanctum mysterium Corporis et Sanguinis tui, quo quotidie in ecclesia tua pascimur et potamur, abluimur et sanctificamur, atque unius summae divinitatis participes efficimur; da mihi virtutes tuas sanctas, quibus repletus, bona conscientia ad altare tuum accedam, ita, ut haec coelestia Sacramenta efficiantur mihi salus et vita. Tu enim dixisti ore tuo sancto et benedicto: *Panis, quem ego dabo, Caro mea est pro mundi vita. Ego sum panis vivus, qui de coelo descendi. Si quis manducaverit ex hoc pane, vivet in aeternum.* Panis dulcissime, sana palatum cordis mei, ut sentiam suavitatem amoris tui; sana illud ab omni languore, ut nullam

praeter te sentiam dulcedinem. Panis candidissime, habens omne delectamentum et omnem saporem, qui nos semper reficis, et nunquam in te deficis; comedat te cor meum, et dulcedine saporis tui repleantur viscera animae meae; manducat te Angelus ore pleno; manducet te peregrinus homo pro modulo suo, ne deficere possit in via, tali recreatus viatico. Panis sancte, panis vive, panis munde, qui descendisti de coelo et das vitam mundo, veni in cor meum et munda me ab omni inquinamento carnis et spiritus. Intra in animam meam, sana et munda me interius et exterius. Esto tutamen et continua salus animae et corporis mei. Repelle a me insidiantes mihi hostes, recedant procul a praesentia potentiae tuae, ut foris et intus per te munitus, recto tramite ad tuum regnum perveniam, ubi non in mysteriis, sicut in hoc tempore agitur, sed de facie ad faciem te videbimus, cum tradideris regnum Deo et Patri, et eris Deus omnia in omnibus. Tunc enim me de te satiabis satietate mirifica, ita, ut nec esuriam, nec sitiam in aeternum. Qui cum eodem Deo Patre et Spiritu sancto vivis et regnas per omnia saecula saeculorum. Amen.

Oratio ad Deum Patrem.

Respice, clementissime Pater, de sanctuario tuo et te excelso coelorum habitaculo, et intuere hanc immaculatam hostiam, quam tibi offert magnus Pontifex noster, Jesus Christus, Filius tuus, Salvator mundi, pro peccatis fratrum suorum, et esto placabilis super multitudinem malitiae nostrae, quia vox Sanguinis Domini nostri clamat ad te de cruce. Hic est iustitia mea et sanctificatio ac propitiatio mea. Averte faciem tuam a peccatis meis et respice in faciem Christi tui; eius enim meritum offero tibi, omnemque fiduciam in eo defixam habeo. Impellit ministrandi necessitas, terret conscientia indebiti

sacerdotii. Sed rogo te, ne despicias creditae mihi dispensationis officium, licet in me boni operis testimonium non agnoscas. Et quia me indignum mediatorem esse voluisti inter te et populum tuum, ne me repellas a tua pietate cum divinissimis donis tuis venientem ad te, ut inculpate accedens ad gloriam tuam, dignus sim, qui operiar protectione unigeniti Filii tui et illuminatione Spiritus sancti tui, atque pro omnibus deprecans pro omnibus exaudiar, te praestante, Pater misericordiarum, qui cum eodem Filio tuo in unitate eiusdem Spiritus sancti vivis et regnas in saecula saeculorum. Amen.

Oratio ad Dominum Jesum Christum.

Gratias ago tibi, Domine, Jesu Christe, pro ineffabili tua caritate, qua transiturus de hoc mundo ad Patrem, mensam mihi parasti in dulcedine tua, mensam prorsus regalem, omne delectamentum in se habentem, mensam pretiosissimi Corporis et Sanguinis tui, ut adipe et pinguedine repleatur anima mea et secreto illapsu nutritionis tuae roboretur infirmitas mea. Et unde hoc mihi, gloriosissime Fili Dei, ut me permittas venire ad te, et cum ceteris commensalibus tuis epulari? Atque utinam ab omni culpa liber, purus ab omni labe, ab omni vitio purgatus et ab omni inordinata affectione perfecte emendatus essem, ut ad hanc mensam supercoelestem accedere possem fervens caritate, niveus innocentia, et omnium virtutum decore exornatus. Sed quia miserrimus ego sum et omni ornamento destitutus, obsecro te imprimis, benignissime Salvator, cuius caritas immensa est, ut Sanguine tuo animam meam lavare et super nivem dealbare, meritis tuis induere, illoque igne ardentissimo succendere digneris, qui te a nobis discessurum compulit ad hoc vivificum convivium instituendum. Obsecro deinde beatissimam Virginem, matrem tuam, et

omnes electos tuos, ut tibi pro me offerant caritatem, fidem et devotionem, qua hoc Sacramentum susceperunt ab initio institutionis eius. Et quia particeps ego sum omnium timentium te, offero tibi omnium sacerdotum omniumque fidelium hac die celebrantium et communicantium pietatem et puritatem. Offero omnium iustorum ab origine mundi usque ad eius consummationem virtutes et merita ac pios affectus erga te, dulcissime Jesu, in venerabili Sacramento existentem, firmissimae nimirum fidei et vivae apprehensionis earum rerum, quae de hoc maximo mysterio credendae sunt; perfectissimae caritatis et intimae tecum familiaritatis; famis et flagrantissimi desiderii, te, omne bonum suscipiendi; filialis fiduciae et spei de tua misericordia tam mirabili modo declarata; zeli divinae gloriae et dilectionis proximi; admirationis tantae dignationis et profundissimae humilitatis; gaudii et iubili in te et de te; laudis, gratitudinis, adorationis ac devotionis. Hos, inquam, aliosque affectus offero tibi in supplementum insufficientiae meae, et eos, si possem, elicerem cum maxima intentione ad laudem et gloriam tuam, quia dignus es. Suscipe, Domine, hoc desiderium meum, meritisque placatus electorum tuorum, ne a mensa tua repellas me, ut hoc cibo satiatus ac recreatus, vitam habeam et abundantius habeam hic et in aeternum. Amem.

Oratio ad Spiritum sanctum.

Veni, sancte Spiritus, amor Patris et Filii, mundator scelerum, curator vulnerum, fortitudo fragilium, moerentium consolator, fulgor intellectus, et vindex libertatis. Veni e patria felicitatis, et cordis mei penetralibus tam potenter illabere, ut vitia omnia et defectus tuo igne consumas, et omnia peccata mea remittas. Emitte in animam meam lucis tuae radium, quo illuminante intellectum, quae tibi sunt

placita, videam, quo affectum inflammante ad ea prosequenda tota virtute incumbam. Fac me dignum sacrae coenae convivam, meque torrente tuae voluptatis inebria, ut coelesti suavitate in hac divinissima mensa degustata, nihil venenatae mundi dulcedinis libeat amplius degustare. Roboretur infirmitas mea fortitudine tua, vincat bonitas tua malitiam meam, et deformitas mea tua pulchritudine decoretur! Sursum erige me per aeternorum affectionem, copula tecum per amoris unitatem, conserva per finalem perseverantiam, ut tuo ductu revolet anima mea ad te, principium et finem suum, a quo nunquam separetur. Amen.

Oratio ad beatissimam Virginem Mariam.

O mater pietatis et misericordiae, beatissima Virgo Maria! ego miser et indignus peccator ad te confugio toto corde et affectu, et precor pietatem tuam, ut sicut dulcissimo Filio tuo in cruce pendenti astitisti, ita et mihi et sacerdotibus omnibus, hic et in tota sancta ecclesia hodie offerentibus, clementer assistere digneris, ut tua gratia adiuti, dignam et acceptabilem hostiam in conspectu summae et individuae Trinitatis offerre valeamus. Amen.

Oratio ad S. Josephum.

Virginum custos et pater, sancte Joseph, cuius fideli custodia ipsa innocentia, Christus Jesus, et Virgo virginum, Maria, commissa fuit; te per hoc utrumque carissimum pignus, Jesum et Mariam, obsecro et obtestor, ut me ab omni immunditia praeservatum, mente incontaminata, puro corde et casto corpore Jesu et Mariae semper facias castissime famulari. Amen.

Antiph. O felicem virum, beatum Joseph, cui datum est, Deum, quem multi reges voluerunt videre, et non viderunt, audire, et non audierunt, non

solum videre et audire, sed portare, nutrire, deosculari, vestire et custodire!

℣. Ora pro nobis, beatissime Joseph!

℟. Ut digni efficiamur promissionibus Christi!

Oremus. Deus, qui dedisti nobis regale sacerdotium, praesta, quaesumus, ut sicut beatus Joseph unigenitum Filium tuum, natum ex Maria Virgine, suis manibus reverenter tractare meruit et portare, ita nos facias cum cordis munditia et operis innocentia tuis sanctis altaribus deservire, ut sacrosanctum Filii tui Corpus et Sanguinem hodie digne sumamus, et in futuro saeculo praemium habere mereamur aeternum. Per eundem Christum Dominum nostrum. Amen. (Indulg.)

Quia sacerdos aut tacita mentis cogitatione aut submissa vocis expressione debet recitare singillatim nomina eorum, pro quibus in illo sacro vult singulariter orare, (prout insinuatur illis litteris N. N., quae habentur in Canone), et ne huiusmodi determinatarum personarum nominatio ob multitudinem aut incertum ordinem ingerat celebraturo aut celebranti confusionem, potest ante Missam in anima proponere sibi omnes illos tam vivos, quam defunctos, pro quibus in ipsa Missa orare intendit (Rit. celebr. Miss. VIII. 3); qua in re non inutile erit, sequentem servare ordinem ex gravissimorum doctorum scriptis excerptum et in nonnullas editiones Breviarii et Missalis Romani transsumptum.

Memento, Domine, si tibi placet, vivorum:

1. Mei, parentum, fratrum, sororum, consanguineorum et omnium amicorum meorum;
2. Omnium, quibus fui gravamen, scandalum, et occasio peccandi;
3. Omnium benefactorum meorum in spiritualibus et temporalibus;
4. Omnium sacerdotum et ministrorum ecclesiae Dei catholicae;
5. Omnium inimicorum meorum ad dimissionem;

6. Omnium haereticorum et infidelium ad conversionem;
7. Omnium agonizantium et improvise morientium;
8. Omnium mihi commissorum in genere et in specie, et omnium, pro quibus vis et scis me orare debere.

Mortuorum.

1. Animarum parentum, fratrum, sororum, consanguineorum et omnium amicorum meorum;
2. Animarum, quae occasione mei purgantur in purgatorio;
3. Animarum omnium benefactorum meorum in spiritualibus et temporalibus;
4. Animarum omnium sacerdotum et ministrorum ecclesiae Dei catholicae;
5. Animarum, quarum non est specialis memoria in terra;
6. Animarum omnium mihi commissarum in genere et in specie;
7. Animarum omnium improvisa morte corporibus exutarum;
8. Animarum omnium in purgatorio existentium, et omnium, pro quibus vis et scis me debere orare.

Orationes sacerdotis ad lotionem manuum et paramentorum assumptionem.

Cum lavat manus, excitet sinceram contritionem de peccatis, dicens Orationem: Da, Domine, virtutem manibus meis ad abstergendam omnem maculam, ut sine pollutione mentis et corporis valeam tibi servire.

Ad amictum, memor probrosi velaminis, quo Christo Domino oculi fuerunt velati, petat fidem vivam et spem firmam dicens: Impone, Domine, capiti meo galeam salutis ad expugnandos diabolicos incursus.

Ad albam, memor albi vestimenti, quo stulti in-

star illusus fuit Christus, petat vitae innocentiam et intentionis puritatem dicens: Dealba me, Domine, et munda cor meum, ut in Sanguine Agni dealbatus gaudiis perfruar sempiternis.

Ad cingulum, memor funium, quibus in horto Christus fuit ligatus, postulabit angelicam castitatem dicens: Praecinge me, Domine, cingulo puritatis, et exstingue in lumbis meis humorem libidinis, ut maneat in me virtus continentiae et castitatis.

Ad manipulum, memor funium et flagellorum, quibus Christus fuit ligatus et caesus, petat zelum apostolicum et commiserationis affectum, dicens: Merear, Domine, portare manipulum fletus et doloris, ut cum exsultatione recipiam mercedem laboris.

Ad stolam, memor Christi ad columnam et crucem affixi, postulabit heroicam obedientiam et resignationem, dicens: Redde mihi, Domine, stolam immortalitatis, quam perdidi in praevaricatione primi parentis; et quamvis indignus accedo ad tuum sacrum mysterium, merear tamen gaudium sempiternum.

Ad casulam, memor purpureae vestis, qua ut fictus rex illusus fuit Christus, petat perfectam caritatem, dicens: Domine, qui dixisti: Jugum meum suave est et onus meum leve; fac, ut istud portare sic valeam, quod consequar tuam gratiam. Amen.

Altera praeparatio ad Missam.

Affectus ex divinis litteris et sanctorum Patrum scriptis collecti, quibus sacerdos ad pie ferventerque celebrandum facile disponitur.

Cogita Angelum custodem te sic alloqui et monere: Ecce, magister adest, et vocat te; festinans descende, quia hodie in domo tua oportet manere illum. Haec est dies, quam fecit tibi; exsultes et laeteris in ea. Ecce, sponsus venit, exi obviam ei;

veni et propera, mirabitur et dilatabitur cor tuum. Ecce, rex tuus venit tibi mansuetus; holocausta medullata offeras illi, ut domum suam scopis mundatam inveniens, benedictionibus dulcedinis te repleat. O si scires donum Dei, et quis sit ille, qui venit ad te, quanto celerius properares! quanto ferventius praeparares cor tuum in adventu illius! Verum accede et illuminare.

Excita fidem: O Jesu! tu, ipsa veritas, dixisti: hoc est Corpus meum. Credo, Domine, vere tu es Deus absconditus; tu es Christus, Filius Dei vivi, qui in hunc mundum venisti, et quem pastores et reges procidentes adoraverunt. Adauge fidem meam, ut te cognoscens Jesum Christum, praeparem cor meum, ac ea, qua par est, te recipiam reverentia et humilitate; praestet fides supplementum sensuum defectui.

Deum adora: Rex regum et Dominus dominantium! Mi Domine et Deus! Tu solus altissimus, et substantia mea tanquam nihilum ante te. Tibi, regi saeculorum immortali, soli Deo honor et gloria. Adoro te ut principium et finem; omnis terra adoret te et psallat tibi. Adorate eum, omnes Angeli eius.

Admirare: Magnus Dominus et laudabilis nimis! quae parasti in dulcedine tua pauperi Deus! quam suavis est spiritus tuus! Caro tua vere est cibus, et Sanguis tuus vere est potus. O res mirabilis! Revera, non est alia natio tam grandis, quae habeat deos appropinquantes sibi, sicut tu, Deus noster, ades nobis. O dulcissime Jesu! unde hoc mihi, ut tu, mi Domine, venias ad me? Quis ego sum, Domine Deus, et quae domus mea? Si enim coelum et coeli coelorum te capere non possunt, quanto minus domus haec? quid est homo, quia magnificas eum, aut filius hominis, quoniam visitas eum? aut quid apponis erga eum cor tuum? Quam bonus Israel Deus!

In spiritu humilitatis accede ad Deum, qui humilibus dat gratiam: Tu, rex coeli et terrae, sanctus, sanctus, sanctus, in cuius nomine omne genu flectitur, tu ad me venis, qui pulvis sum et cinis? tu me invitas pauperem servum et humilem? quis audivit unquam tale quid? Tu, candor lucis aeternae, tu ad me venis? ad me, qui apponens iniquitatem super iniquitatem, millies te mihimetipsi crucifixi? confusio faciei meae cooperit me. Exi a me, Domine, quia peccator sum; vere non sum dignus, ut intres sub tectum meum; quinimo non sum dignus, qui vocer filius tuus, quia peccavi in coelum et coram te, gratiam tuam tuumque Sacramentum in vacuum recipiens, et servire te faciens iniquitatibus meis! Exi ergo a me, Domine! attamen si propter nimiam caritatem tuam desiderio desideres intrare in cor meum, tu Domine, qui ornasti coelos, fac cor meum immaculatum, ut non confundar; aspice in me, et miserere mei, o Deus, misericordia mea! O mi Jesu, miserere mei! Dulcissime Jesu, ne sis mihi iudex, sed salvator.

Accede ad Dominum cum timore, sed etiam cum fiducia: Hortaris nos, o Jesu, ut frequenter comedamus panem et bibamus vinum, quod miscuisti nobis; sed vicissim tuae severitatis exempla me absterrent. Nonne metuere debeo, ne cum Oza et Bethsamitibus peream ad contactum et conspectum arcae sanctissimi tui Corporis? Timeo, ne non habeam vestem nuptialem, neve ea exutus mittar in tenebras exteriores. Ecquid ergo faciam miser? si me elongaverim a te, peribo; si indigne manducaverim et biberim, iudicium mihi manducabo et bibam; quid faciam? undique mihi sunt angustiae, et quid eligam, ignoro. — Carissime in Christo frater, spera in Deo, gaude in Jesu tuo, qui non venit vocare iustos, sed peccatores; vocavit ad coenam magnam pauperes ac debiles, caecos et claudos; hos compulit intrare; ille est Jesus;

modicae fidei, quare dubitas? nonne bonitas eius praestabilis est super malitia tua? Surge igitur, et veni tu, qui laboras et oneratus es; ille reficiet te. Ecce tibi panis coeli adversus omnes, qui tribulant te; vere trepidas timore, ubi non est timor; accede cum fiducia; culpae quotidianae, quas ille permittit, ut sis fervens et humilis corde, non debent te absterrere, praesertim si absit affectus, et adsit vincendi conatus. Surge velociter; grandis enim tibi restat via; comede, ut in fortitudine cibi illius ambules usque ad montem Dei; hoc cibo confortatus ab inimicis salvus eris, et vives in aeternum. O verba bona et dulcia! O verba consolatoria! — Laetatus sum in his, quae dicta sunt mihi; quare tristis es, anima mea, et quare conturbas me? Nonne audisti vocem dilecti tui pulsantis? annon te ad se suaviter trahit? quid times? O Jesu! quis intelligit misericordias tuas? quis similis tibi? — Nunc scio, quia areret cor meum et praevaleret inimicus meus adversus me, si obliviscerer comedere panem meum; introibo igitur ad altare tuum quoties, te propitio, nihil mihi conscius ero. O Jesu, refugium meum! ad quem irem? tu solus verba vitae aeternae habes; tu solus consolaris nos in omni tribulatione nostra. Unus ergo sit dolor meus, hac esca privari. (S. Chrysost.) — Fiducialiter agam in te, et non timebo, o Salvator mi! tu es spes mea, tu es vita animae meae; beatus homo, qui sperat in te.

Accede ad Dominum animo contrito: Infelix ego homo! tibi soli peccavi. Quid vilius? Quinimo iniquitates meae multiplicatae sunt super capillos capitis mei. Vae mihi! cum essem notus tuus, dulces tecum capiens cibos, magnificavi super te supplantationem, nec cognovi tempus visitationis meae; ego nequam fui, quia tu bonus; quid detestabilius? quis ergo dabit capiti meo aquam, et oculis meis fontem lacrymarum, et plorabo die ac nocte. — Do-

leo, Domine, quia peccavi nimis in vita mea; doleo de peccatis, quia bonus es tu, et quia non Deus volens iniquitatem tu es; doleo, propter te, o dilecte mi; sed maxime doleo, quod parum doleo; doleam vehementius. Miserere mei, Deus, quoniam in te confidit anima mea; ab occultis meis munda me, Domine, et ab alienis parce servo tuo; et quamvis, ut confido, iam mundatus sim, amplius lava me ab iniquitate mea, ut introire identidem possim ad altare tuum, ubi, ut confido, renovabis iuventutem meam; ne confundas me ab exspectatione mea. — Nolo amplius peccare, etiamsi opportuerit me millies mori. Deducat me ac teneat dextera tua, Domine Jesu; diffidam mihi et fidam in te, qui cognoscens figmentum nostrum, das fortitudinem plebi tuae.

Dilige Dominum Jesum, qui, cum dilexisset te, in finem dilexit te: O dulcissime Jesu! deliciae tuae sunt, esse cum filiis hominum! Sacramentum hoc instituisti, ut cum illis esses usque ad consummationem saeculi! O Jesu! tu me amanter invitas ad tuum Sacramentum, ut manducans hunc panem, qui confirmat cor hominis, et bibens illud vinum germinans virgines, maneam in te, et tu in me, ac vivam in aeternum! Dulcis amor! quis non diligat te, o totus desiderabilis? Anathema illi, qui non amat te, o totus amor, o totus amabilis. — O ignis, qui semper ardes, et nunquam exstingueris, accende cor meum. O amor! da, ut anima mea liquefiat tui amoris igne. O Jesu, amor mi, pone me ut signaculum super cor tuum, ut signaculum super brachium tuum, quia fortis est ut mors dilectio. Diligo te, o dilecte mi, ex toto corde meo, ex tota anima mea, et ex totis viribus meis; diligo te, o fortitudo mea; o Jesu, quia es totus amabilis, et quia prior dilexisti me. Moriatur cor meum, si non vivat amore tui. Ecce, voluntarie sacrifico tibi, et praebeo cor meum; omnia mea tua sunt; sis tu dilectus meus

mihi, et ego tibi. Quid mihi hac mutua dilectione carius? quid mihi suavius? O Deus caritatis! o vita animae meae! diligam te, non verbo tantum et lingua, sed opere et veritate. Idcirco paratus sum et non sum turbatus, ut custodiam iudicia iustitiae tuae, et animam meam ponam pro te. O amantissime Jesu, utinam nec vita nec mors separent me a caritate tua! Diligo etiam proximum meum sicut meipsum; diligo et inimicos meos propter te; ne statuas illis ullum peccatum.

Ardenter desidera, quem diligit anima tua: Quam dilecta tabernacula tua, Domine virtutum; concupiscit et deficit anima mea in atria tua; in te, mi rex et Deus, in te exsultat cor meum et caro mea. O panis Angelorum! quo saepius edo te, eo ardentius esurio. Quemadmodum desiderat cervus ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te, Deus, ita sitit in te anima mea, o desiderate cunctis gentibus. — Quid mihi est in coelo, et a te quid volui super terram? o Deus cordis mei! o centrum animae meae! quam bonum est adhaerere tibi, Deo meo; cetera vanitas et afflictio spiritus. Veni ergo et noli tardare, o requies mea et dulcis hospes animae meae; anima mea sicut terra sine aqua tibi; sed apud te est fons vitae; veni o Jesu, ut hauriens ego in gaudio de fontibus tuis aquam salientem in vitam aeternam, non sitiam in aeternum. O Jesu, fructus benedictus ventris Virginis Mariae! de toto corde meo exquisivi te; veni, veni, dilecte mi, veni, et iam me nemo despiciat. O Jesu, pater orphanorum, iudex viduarum et defensor vitae meae, vide afflictionem meam, quoniam circumdederunt me mala, quorum non est numerus. Veni, Domine Jesu, salva de ore leonis et de necessitatibus animam meam; si tu Deus pro me, quis contra me? Ecquando consolaberis me, o Deus totius consolationis, et convertes planctum meum in gaudium mihi? Si moram feceris, exspe-

ctans exspectabo te quidem Dominum meum; sed tandem urgebo meipsum, ut te inveniam et teneam, quem diligit anima mea; tunc plenius gaudebo, et exsultabo in te, Jesu meo. Exsurge ergo, Christe, adiuva me; anima mea exsultabit in te, et delectabitur super te, salutari meo; plenum erit gaudium meum. Veni, refugium meum, veni; paratum cor meum, Deus; aut saltem, o Jesu, qui sanctificasti tabernaculum tuum, praepara ipse cor meum; praeparationem cordis mei audiet auris tua, et mirificabis misericordias tuas, quae a saeculo sunt.

Considerationes piae pro singulis hebdomadae diebus.

Die Dominica. *Considera Christum ut regem.* O rex gentium et desiderate earum, tu solus es dignus accipere divinitatem et honorem. O mi rex et Deus; bonorum meorum non indiges, et tamen desiderio desideras, ut Pascha novum manducem. Eia ergo, o rex pacifice, procede et regna; dominare in medio inimicorum tuorum; adveniat regnum tuum, o princeps pacis! Nonne tibi subiecta erit anima mea? imo, o rex regum, obediens ero tibi usque ad mortem; da, quod iubes, et iube, quod vis.

Feria II. *Considera Christum ut patrem.* O abba, pater! tu vides quomodo misereatur pater filiorum suorum. Nemo tam pater, quam tu; manus tuae fecerunt et plasmaverunt me; redemisti me in Sanguine tuo et cibas me ex adipe frumenti, nempe Corpore et Sanguine tuo; grandis misericordia! — O pater misericordiarum, qui non vis mortem peccatoris, sed ut magis convertatur et vivat, veni; sed veniat tecum super me misericordia tua, ut repletus adipe et pinguedine Corporis tui, frumenti electorum, te patrem meum honorificare et tamquam filius sapiens te laetificare possim. Quid amplius a filio pater exoptat?

Feria III. *Considera Christum ut magistrum.* O

Jesu, via, veritas et vita, o Jesu, veni in cor meum; bonitatem et disciplinam et scientiam doce me; loquere ad cor meum cum intraveris sub tectum meum; audiam, quid loquaris in me, Domine mi; eloquia tua, eloquia casta; ignitum eloquium tuum vehementer; quidni servus tuus diligat illud? nonne illud est super mel ori meo? Interim, o praeceptor, ecce sto secus pedes tuos, audiens verbum tuum; da servo tuo cor docile, ut custodiam sermones tuos.

Feria IV. *Considera Christum ut medicum.* O Jesu, vere languores nostros tuo livore sanasti; ego sum infirmus ille, ad quem sanandum de coelo descendisti; ecce languet tepida anima mea; ecce iacet in domo mea paraliticus, anima mea; sana animam meam, quia peccavi tibi. Ecce, quem amas, infirmatur; descende priusquam moriar; non est opus valentibus medico, sed male habentibus; veni ergo et dic animae meae; salus tua ego sum. O pie Samaritane, infunde vulneribus meis vinum contritionis et oleum misericordiae. — O lux vera, quae illuminas omnem hominem, miserere mei; fac, Domine, ut videam. O Jesu, salus mea! ecce ego leprosus; sed si vis, potes me mundare; dic ergo: mundare; vivet anima mea et laudabit te. O Jesu! si solummodo pertransiens curabas omnes; si umbra Petri curabat infirmos; nonne ego confidere debeo, intrante te sub tectum meum, et in me inhabitante cum plenitudine divinitatis, me sanatum iri ab infirmitate mea, quamvis sit infirmitas ad mortem? Adauge fidem meam, ut fides mea me salvum faciat. — Veni ergo, Deus salutis meae; iam imperante te morbis meis, derelinquet me febris superbiae, iracundiae, teporis; exsultabit cor meum in te, salutari meo. — Verum, ne quid deterius contingat mihi, da, ut, postquam sanus factus fuero, non amplius peccem. Vae mihi! quam vilis fierem

iterans vias meas? Heu! heu! hoc periclitor; operi manuum tuarum porrige dexteram.

Feria V. *Considera Christum ut pastorem.* O Jesu pastor bone, qui cognoscis oves tuas, et pro illis animam tuam posuisti, easque in gremio cordis tui pinguedine tua reples, quaere servum tuum; erravi sicut ovis, quae periit; video lupum venientem, et iamiam me rapientem. Eia ergo, veni defensor vitae meae; propera; rege me, et nihil mihi deerit in loco pascuae, in circuitu mensae tuae, ubi me collocasti. Salva a cornibus unicornium humilitatem meam; custodi me, Domine, ut pupillam oculi; o Jesu, dulcissime protector mi! tu es refugium meum in hac terra deserta, invia et inaquosa. Jacto super te omnem curam meam; contendam ego semper sequi viam arctam et bonam, per quam ambulem, et tu dux meus, propter nomen tuum deduces me et enutries me; sub tegmine alarum tuarum sperabo, donec adduces me ad pascua vitae aeternae.

Feria VI. *Considera Christum ut redemptorem.* O Jesu, redemptor piissime! dilexisti me, tradidisti te ipsum pro me, et lavisti me in Sanguine tuo, ut me redimeres ab omni iniquitate! O mirabilem misericordiam! — O agne immaculate, non solum redemisti me pretioso Sanguine tuo; sed etiam hunc Sanguinem tradidisti mihi bibendum, ut amplius lavarer ab iniquitatibus meis et ut, super nivem dealbatus, iam in hoc deserto potarer torrente voluptatis, et mundus corde te viderem in coelo. O magnum pietatis Sacramentum! O redemptor clementissime, redime me et miserere mei; vides, quia non est, qui redimat, neque qui salvum faciat; sed apud te, Domine Jesu, misericordia, apud te est copiosa redemptio; proba me et scito cor meum, et si via iniquitatis in me est, lava me in Sanguine tuo, antequam accedam ad altare tuum, ne bibens indigne Sanguinem tuum, bibam iudicium meum.

Nefandum scelus! bonum mihi esset, si natus non fuissem. O Jesu dilecte, candide, rubicunde, admitte me propitius intrantem in sancta sanctorum per Sanguinem tuum; calicem salutaris accipiam, nomen tuum invocabo et salvus ero.

Sabbato. *Considera Christum ut sponsum.* O sponse sanguinum! sponsa me tibi hodie in misericordia et miserationibus, — O Jesu amator, speciose prae filiis hominum! trahe me post te funiculo caritatis tuae. O Jesu, zelator animarum; ignis consumens, qui facis Angelos tuos spiritus; ministros tuos ignem urentem, veni, ure renes meos et cor meum; ignem venisti mittere in terram, et quid vis, nisi ut accendatur? — Veni, o sponse mi; veni, quia amore langues; ecce aret cor meum, refrigescit caritas mea, idcirco ecce venio obviam tibi, ut veniente te, o dilecte mi, ardens fiat cor meum et liquefiat igne tui amoris. — Veni, Domine Jesu; et sicut igne examinatur et probatur argentum, ita amoris tui igne examina cor meum, ut non inveniatur in me iniquitas. Amo te, mi Jesu, et si adiuveris me, Deus salutaris meus, aquae multae non poterunt exstinguere caritatem.

Tertia praeparatio ad Missam.

O summa et adoranda Trinitas, una, vera et aeterna Deitas, Deus, Creator, Salvator et Gubernator summe potens, sapiens, bonus, iustus et misericors! ego, creatura tua, quamvis indigna, te laudare et tibi servire desidero, quia ad laudandum te creatum et singulari gratia tua vocatum me recognosco. Sed quis tu? Deus ac Dominus omnium, rex coeli et terrae, magnus et laudabilis nimis, ego vero vilis terrae vermiculus, pulvis et cinis, et, quod indignius, toties erga te inobediens et ingratus peccator; et quomodo ausim venire ad sacrificandum tibi et confitendum nomini tuo, Domine? Verum sa-

crificium tibi gratum est spiritus contribulatus; cor contritum et humiliatum, Deus, non despicies; doleo itaque ex toto corde, quod unquam offendi te, o mi Deus et summum bonum meum. Averte, quaeso, faciem tuam a peccatis meis, et respice in faciem Christi, Filii tui unigeniti; hic est enim dilectus, in quo tibi bene complacuit, quem tantis gratiae donis tam large cumulasti, ut de plenitudine eius nos omnes acciperemus.

Ego itaque licet indignus peccator, attamen per gratiam tuam sacerdos et servus tuus, offero tibi, o summe Deus, sacrificium Corporis et Sanguinis Domini mei Jesu Christi, idque facere summopere desidero, cum omni affectu, fervore et desiderio, quo illud unquam obtulerunt Sancti tecum nunc gaudentes in coelo, aut offerunt pii etiamnum viventes in terra; in unione quoque immensae illius caritatis, qua sic dilexisti mundum, ut Filium tuum unigenitum nobis dares; in unione amoris, quo ipse de sinu tuo venit in uterum Virginis et homo factus est; in unione sacrificii admirabilis, quod idem Unigenitus tuus, in ultima coena, coram discipulis suis instituit, et tandem in cruce moriens consummavit. Et simul offero tibi pretium Sanguinis eius, cunctosque labores, dolores et omnem thesaurum caritatis eius, merita quoque beatissimae matris eius, omnem fidem, spem et caritatem iustorum, omnem humilitatem et mortificationem vere poenitentium, omnes gratiarum actiones et laudes, quas tibi universa ecclesia, tum militans in terris, tum triumphans in gloria persolvit. Et primo quidem illud offero ad summam divinae et aeternae maiestatis tuae gloriam, cultum et adorationem tibi velut supremo Deo, Domino ac rerum omnium auctori debitam; in honorem quoque et commemorationem sacratissimae humanitatis, incarnationis, nativitatis, passionis, mortis, resurrectionis et ascensionis Domini nostri Jesu Christi. De-

inde offero tibi hoc sacrificium in gratiarum actionem, pro tam admirandis donis et charismatibus sanctissimae humanitati Filii tui Jesu Christi collatis; et pro pietate illa magna nimis, qua illum nobis in patrem ac magistrum, advocatum ac mediatorem dedisti; pro innumeris gratiae donis et virtutibus, quibus ornasti beatissimam Virginem, Filii tui matrem, sanctos Angelos et omnes electos tuos; et inter ceteros sanctum N. cuius, (vel sanctos NN., quorum) hodie festum seu memoriam celebrat ecclesia; item, pro omnibus beneficiis tuis et auxiliis gratiae, toti congregationi fidelium tuorum, in genere vel in specie collatis, et iis maxime, quibus praedestinatos praevenis et prosequeris, eosque efficaciter in finem suum dirigis. Peculiares quoque gratias per hanc gratissimam oblationem Filii tui ago tibi pro omnibus beneficiis tuis, mihi a principio vitae meae in hanc usque horam tam liberaliter praestitis, praecipue vero, quod me indignum peccatorem, nullo meo merito, sed solo beneplacito bonitatis tuae, ad hoc officium sacerdotale, ipsis etiam Angelis venerabile, ad haec, inquam sacrosancta mysteria Corporis et Sanguinis Filii tui tractanda ac dispensanda, inter ministros tuos assumere dignatus fueris, ad laudem et gloriam nominis tui et ad fidelis populi salutem.

Praeterea, quia Filius tuus est propitiatio pro peccatis nostris et totius mundi, offero tibi, o summe Deus, hoc sacrificium etiam in expiationem peccatorum et satisfactionem pro iniuriis, contumeliis, blasphemiis et peccatis omnibus, quae passim in toto mundo fiunt contra gloriam nominis tui, heu, quam multa et gravia! sed maior est apud te misericordia, et copiosa apud Filium tuum redemptio; imo copiosior omnibus mundi criminibus satisfactio eius. En Sanguis Filii tui clamat ad te de terra, utique non vindictam, sed veniam. Parce, Domine, parce populo tuo, quem redemit Filius tuus Sanguine suo.

Denique, quia in hoc mysterio ipsum omnis gratiae fontem et totius nostrae salutis auctorem tractamus, offero tibi hoc sacrificium Filii tui, ut per eius Sanguinem et nomen petentes impetremus, quod nostris meritis non valemus.

Propter hunc itaque respice ecclesiam, sponsam eius, eamque tibi sine macula et ruga speciosam exhibe; fidem, spem, caritatem ei adauge. Persecutorum et hostium eius contere superbiam, haereses et sectas extermina; populis a fide alienis veritatis tuae lucem infunde eosque adduc in ovile tuum, ne pereant tot animae ad imaginem tuam creatae et Sanguine Filii tui redemptae.

Provide ecclesiae tuae praesules et pastores fideles, seu operarios strenuos et irreprehensibiles, qui sollicite vigilent in custodia gregis sibi commissi, et exemplo Filii tui, summi pastoris, etiam non dubitent animas suas ponere pro ovibus suis.

Da universis, quos in clerum et religiosae vitae statum vocare dignatus es, morum ac vitae sanctimoniam; zelum pro honore tuo et proximorum salute in eis accende, ut fideles inveniantur ministri tui et dispensatores mysteriorum tuorum. Supplico tibi etiam, o rex regum, pro regibus, principibus et magistratibus christianis; ut des eiis pacem et concordiam, zelum et amorem iustitiae, fidelem subditorum curam, in fide et ecclesia tuenda constantiam; respice propitius super omnes congregationes illis commissas; et omnia membra ecclesiae et politiae clemens protege, ut, qua quisque vocatione vocatus est, in ea tibi digne et laudabiliter serviat. Da iustis perseverantiam, proficientibus fervorem, sed praecipue peccatoribus poenitentiam. Tu enim non delectaris in perditione morientium, sed, ut mortui viverent, Filium tuum mori voluisti. Trahe ergo ad te peccatores funiculis caritatis tuae; nec enim venire poterunt, nisi caritas tua traxerit illos.

Exaudi, o clemens! eorum praecipue vota et desideria, quorum mihi cura singulariter incumbit, velut parentum, cognatorum, amicorum, benefactorum et inprimis eorum, quorum animae mihi commendatae sunt, et de quibus aliquando rationem exiges a me. Dirige omnes, quaeso, in viam salutis aeternae, ut te donante tibi placita cupiant et tota virtute perficiant.

Intuere omnes tentatos, aegros, in angustiis et periculis positos; esto benignus consolator afflictorum et pater pupillorum, clemens quoque iudex viduarum et protector omnium fidelium christianorum, quia ad te sunt oculi omnium, donec miserearis eorum. Inimicis quoque nostris parce, Domine; fac, ut ament te super omnia et proximos propter te.

Respice quoque ad animas in purgatorio detentas (N. et N., quibus tu scis me magis obligatum); sit illis plenum refrigerium per hoc magnum salutis nostrae pretium, id est, Sanguinem Filii tui, cuius una guttula cuncta totius mundi sufficiens est expiare delicta.

Ecce, Domine, quia voluisti me fungi sacerdotio, pro his omnibus legatione fungor apud te; omnes a me exspectant elevationem manuum mearum, sacrificium hoc incruentum; utinam dirigatur sicut incensum in conspectu tuo.

Verum, o Domine, quia sum ipse circumdatus infirmitate; quomodo laudabo te, cum non sit speciosa laus in ore peccatoris? aut quomodo pro alienis peccatis intercessor impetrabo veniam, qui de propriis non sum securus? Ecce itaque unicus advocatus et mediator noster, qui et condigne laudet te, et interpellet pro nobis, Filius tuus. Ille enim nobis sacerdos et hostia, offerens et oblatio; ille agnus innocens, in quo macula non est, nec dolus inventus est in ore eius; ille clamans ad te meretur exaudiri pro reverentia sua; ille infinitum tibi thesaurum et

pretium exhibet, pro votis, necessitatibus, angustiis et periculis omnium, pro quibus ipse tibi factus est obediens usque ad mortem, et velut pastor bonus posuit animam suam.

Per eum itaque da et mihi, ut hunc statum, ad quem me vocare dignatus es, virtutibus illi debitis ac necessariis, velut caritate, zelo, castitate, mansuetudine, humilitate etc. diligenter excolam. Tu me fac, qualem me tibi vis habere ministrum; iuva, Domine, et quod vis, iube. Quis enim mundum ex immundo faciet? nonne tu, qui ex nihilo fecisti omnia?

Ideoque rogo te, Domine, ex intimo corde meo, ut per virtutem Corporis et Sanguinis Domini nostri Jesu Christi iungas et incorpores me illi intime, ut unus cum ipso efficiar spiritus, ut ille in me et ego in ipso maneam, nec quicquam sit, quod me nunc, aut in aeternum separare queat a caritate. quae est in Christo Jesu, Domino nostro. Amen.

Quarta praeparatio ad Missam.

Actus contritionis. Domine mi Deus, propitius esto mihi peccatori. Poenitet me peccasse; cupio emendare, quod feci. Aufer a me, quaeso, omnes iniquitates meas, ut, purificatus mente et corpore, valeam ad sancta sanctorum introire.

Actus fidei. Domine Jesu Christe, qui es sacerdos in aeternum, quique dixisti: Caro mea vere est cibus, et Sanguis meus vere est potus, ego credidi, quia tu es Christus, Filius Dei vivi, qui in hunc mundum venisti, et in hoc Sacramento praesens redderis. Adauge mihi fidem.

Actus spei. In te solo spem meam colloco, dulcissime Jesu, quia tu salus et virtus mea, tu refugium et firmamentum meum, tu fons omnium bonorum. Miserere mei, et salva me, qui numquam deseris sperantes in te.

Actus caritatis. O quanta vis amoris cor tuum succendit, amantissime Jesu, cum, transiturus de hoc mundo ad Patrem, mensam parasti nobis, habentem omne delectamentum et omnem saporem suavitatis! Pro hac tua ineffabili benignitate amo te; et ut numquam cessem amare te, amorem meum te ipso inflamma, qui esca et pabulum amoris es.

Actus desiderii. Quemadmodum desiderat cervus ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te, Salvator mi, Domine Jesu. Trade te mihi, et sufficit; nam praeter te nulla consolatio valet. Sine te esse nequeo, et sine visitatione tua vivere non valeo.

Actus humilitatis. Immense, tremende, potentissime, et incomprehensibilis Deus! quis es tu, et quis sum ego, ut digneris venire ad me et mansionem apud me facere? Domine, non sum dignus, ut intres sub tectum meum; sed tantum dic verbo, et sanabitur anima mea!

Intentionum directio. Intentio generalis. Domine Jesu Christe, in unione illius divinae intentionis, qua ipse in ultima coena et in ara crucis sacrificium Corporis et Sanguinis tui Deo Patri obtulisti, hoc idem sacrificium ei offerre intendo; complaceat sibi, o Jesu, in te, et per te propitius nobis sit in vitam aeternam. Amen.

Ego volo celebrare Missam etc. *ut sup. pag. 78.*

Intentio particularis. Ego per hoc sacrosanctum Missae sacrificium volo venerari et colere specialiter mysterium, v. g. Incarnationis etc., vel sanctum N. etc. gratias agere praesertim pro beneficio, v. g. Baptismi, Ordinis sacri, etc., veniam exorare imprimis de peccato v. g. superbiae, luxuriae, etc. tandem impetrare virtutem, v. g. humilitatis, castitatis, patientiae, etc. Accepta sit tibi, Domine, haec intentio mea, et a te rata habeatur.

Intentio personalis. Ego volo sacrum fa-

cere principaliter pro N., pro quo teneor celebrare; ut, quae iuste postulat, consequi mereatur. Domine, suscipe, serva et miserere. (Cfr. pag. 79—81.)

Oratio ad postulandam mentis puritatem. (Ex Sacramentario S. Greg. num. LXVIII.) Fac me, quaeso omnipotens Deus, ita iustitia indui, ut in Sanctorum tuorum merear exsultatione laetari; quatenus emundatus ab omnibus sordibus peccatorum, consortium adipiscar sacerdotum tibi placentium, meque tua misericordia a vitiis omnibus exuat, quem reatus propriae conscientiae gravat. Per Christum etc.

Oratio ad impetrandam devotionis gratiam. Domine, Deus, bonitas infinita! quis ego sum, ut audeam ad te loqui? Ego sum pauperrimus servulus tuus et abiectus vermiculus, multo pauperior et contemptibilior, quam scio et dicere audeo; memento tamen, Domine, quia nihil sum, nihil habeo, nihilque valeo. Tu solus bonus, iustus et sanctus. Tu omnia potes, omnia praestas, omnia imples, solum peccatorem relinquens inanem; reminiscere miserationum tuarum, Domine, et imple cor meum gratia tua, qui non vis vacua esse opera tua. Noli avertere faciem tuam a me; noli visitationem tuam prolongare; noli consolationem tuam abstrahere, ne fiat anima mea sicut terra sine aqua tibi. Ministra devotionis aquas ad irrigandam faciem terrae (i. e. animam meam), ad producendum fructum bonum et optimum. Eleva mentem pressam mole peccatorum, et ad coelestia totum desiderium meum suspende, ut gustata suavitate supernae felicitatis, pigeat de terrenis cogitare. Amen.

Ad mensam dulcissimi convivii tui, pie Domine, Jesu Christe, ego peccator, de propriis meritis nihil praesumens, sed de tua confidens misericordia et bonitate, accedere vereor et contremisco. Nam cor et corpus habeo multis criminibus maculatum, mentem et linguam non caute custoditam. Ergo, o pia

Deitas, o tremenda Maiestas, ego miser inter angustias deprehensus, ad te, fontem misericordiae, recurro, ad te festino sanandus, sub tuam protectionem fugio, et quem iudicem sustinere nequeo, salvatorem habere suspiro. Tibi, Domine, plagas meas ostendo, tibi verecundiam meam detego. Scio peccata mea multa et magna, pro quibus timeo. Spero in misericordias tuas, quarum non est numerus. Respice ergo in me oculis misericordiae tuae, Domine Jesu Christe, Rex aeterne, Deus et homo, crucifixus propter hominem. Exaudi me sperantem in te, et miserere mei pleni misereriis et peccatis, tu, qui fontem miserationis numquam manare cessabis. Salve salutaris victima, pro me et omni humano genere in patibulo crucis oblata. Salve, nobilis et pretiose Sanguis, de vulneribus crucifixi Domini mei Jesu Christi profluens et peccata totius mundi abluens. Recordare, Domine, creaturae tuae, quam tuo Sanguine redemisti. Poenitet me peccasse; cupio emendare, quod feci. Aufer ergo a me, clementissime pater, omnes iniquitates et peccata mea, ut purificatus mente et corpore, digne degustare merear Sancta Sanctorum; et concede, ut haec sancta praelibatio Corporis et Sanguinis tui, quam ego indignus sumere intendo, sit peccatorum meorum remissio, sit delictorum perfecta purgatio, sit turpium cogitationum effugatio, ac bonorum sensuum regeneratio, operumque tibi placentium salubris efficacia, animae quoque et corporis contra inimicorum meorum insidias firmissima tuitio. Amen. *(S. Ambrosius.)*

Oratio ad B. M. V. Per te accessum habeamus ad Filium, o benedicta Virgo Maria inventrix gratiae, genitrix vitae, mater salutis; et per te nos suscipiat, qui per te datus est nobis. Excuset apud ipsum integritas tua culpam nostrae corruptionis; et humilitas tua, Deo tam grata, nostrae veniam impetret vanitati et superbiae. Copiosa caritas tua

nostrorum cooperiat multitudinem peccatorum, et foecunditas tua gloriosa foecunditatem nobis conferat meritorum. O domina nostra, mediatrix nostra, advocata nostra, tuo Filio nos reconcilia, tuo Filio nos commenda, tuo Filio nos repraesenta. Fac, o benedicta, per gratiam, quam invenisti, per praerogativam, quam meruisti, per misericordiam, quam peperisti, ut, qui te mediante fieri dignatus est particeps infirmitatis et miseriae nostrae, te quoque intercedente, participes faciat nos gloriae et beatitudinis suae, Jesus Christus, Filius tuus, Dominus noster, qui est super omnia Deus benedictus in saecula. Amen. *(S. Bernardus.)*

Oratio ad omnes Sanctos. Angeli, Archangeli, Throni, Dominationes, Principatus, Potestates, Virtutes coelorum, Cherubim ac Seraphim, omnes Sancti et Sanctae Dei, maxime vos, quorum hodie memoriam agimus, succurrite mihi, quaeso, vestris precibus, ut hoc sacrificium viva fide, ferventi caritate et plena devotione perficiam; perque eius continuum et salutiferum usum vestro dignus consortio tandem inveniar. Amen.

Conclusio. Domine Deus, modica heu! nimis et imperfecta valde ista praeparatio mea ad opus tam excellens; idcirco offero tibi sanctitatem et virtutes dilectissimi Filii tui, simulque beatae semper Virginis Mariae et omnium Sanctorum fervorem et devotionem, ut illorum merita suppleant, quidquid mea non valet infirmitas. Suscipe propitius et miserere. Amen.

GRATIARUM ACTIONES POST MISSAM.

De gratiarum actione.

Missa peracta permagni refert, nosse uti illo tempore, quo apud nos demoratur Christus, et tanti hospitis praesentia frui. Neque enim tempus ad ne-

gotia salutis agenda magis opportunum nobis obvenire potest, quam cum ipsum penes et intra nos habemus salutis auctorem. „Oportet igitur (ait pius Imitationis Christi auctor), ut non solum praepares te ad devotionem ante Communionem, sed ut etiam te sollicite conserves in ea post Sacramenti perceptionem; nec minor custodia post exigitur, quam devota praeparatio prius; nam bona postmodum custodia optima iterum est praeparatio ad maiorem gratiam; ex eo quippe redditur quis valde indispositus, si statim fuerit ad exteriora nimis effusus.“

Ex te ipso disce, quid factu sit opus; si quispiam te invitasset, sed domo iam exceptum mox, quasi taedio consortii tui affectus, te desereret, ad ludicra et inania quaeque sese convertens, nulloque familiari colloquio aut benevolentiae et humanitatis obsequio tecum agere dignaretur; nonne illi inurbanitatem istam et contemptum crimini verteres, ac huiusmodi amicum, utpote parum officii sui memorem, dedignareris? Vide itaque, quid de iis dicendum, qui, Deo in domum suam recepto, mox illi dorsum obvertunt, et abscedunt, nec curant cum eo paulisper conversari. Quidnam hoc est, nisi talem tantumque vilipendere hospitem, imo illum graviter offendere? maxime cum is sit hospes, qui in domum tuam venit, non ut reficiatur a te, sed ut ipse te reficiat? Quid ergo sic properas? O probrum! o dedecus sacerdotis catholici! tam cito fastidis Deum? Quid quaeris praeter Deum tuum? plus ille te docebit, quam omnes libri; plus delectabit, quam omnes amici; plura praestabit commoda, quam omnes mundi artes, honores, opes et scientiae. Esse cum Jesu est dulcis paradisus. Observes igitur quae sequuntur:

1. *Cantico trium puerorum* absoluto, quo ad gratias Deo pro tanto beneficio persolvendas omnes debuisti creaturas invitare ardentissimo affectu et flagrantissima devotione, cave ab inanibus hominum

colloquiis; in locum ab omni strepitu et distractione remotum te recipe; mane in secreto, ac suavissimo fruere hospite tuo; deduc illum in interius cordis tui cubiculum, et clauso ostio, ceterisque cogitationibus exclusis, illi soli vacare stude, nec ab eo discedas, donec ipse benedixerit tibi; his etenim pretiosis horae momentis, larga vel tenuis fieri debet in animam tuam donorum coelestium effusio, pro modulo caritatis, affectuum et desideriorum tuorum, animique tui grati significationis. Sicuti namque ingratus animus fontem divinae largitatis exsiccat, ita et grata donorum eius memoria torrentem aperit spiritualium benedictionum.

2. Dilata itaque cor tuum et implebit illud bonorum omnium largitor; aperi os tuum et attrahes in te Spiritum sanctum; prout coelestis illius aura afflaverit, vel audi, quid loquatur in te Dominus Deus tuus, vel cum eo tua commiscere colloquia ne formides; non enim habet amaritudinem conversatio illius, nec taedium convictus eius, sed laetitiam et gaudium.

3. Perfectissimos diversarum virtutum actus elicies. Christum adorabis, non tantum ut in throno gloriae suae residentem in coelis, sed ut intima cordis tui penetralia inhabitantem; omnes animae tuae facultates, omnia corporis tui membra, sensus et organa summo pietatis affectu illi subiicies adeo, ut in eius honorem et obsequium cedant.

4. Firma fide credes et confiteberis tantum hospitem in vili pectoris tui tugurio receptum, et sub exiguis Sacramenti speciebus delitescentem, esse vere Deum et hominem: Deum ab aeterno per omnia Patri aequalem et consubstantialem, hominem in tempore, operante supremi numinis virtute, cuius divinitati et humanitati ea omnia competunt, quae credit et docet ecclesia.

5. Cum in ipso omnium donorum pignus habeas, ipsius meritis omnia, quibus indiges, dona sperabis

et gratiae et gloriae imo et naturae, in quantum ad salutem tibi sunt profutura, certe confidens, illum promissis suis non defuturum, modo partes tuas expleveris.

6. Quia vero amor amore compensatur, et ipse ineffabili et infinita te prosecutus est caritate, nihil non tentabis, ut eum toto corde, tota mente, totisque viribus diligas; gaudebisque quam maxime, quod ipsius dotes et attributa tantae sint excellentiae, ut nonnisi a seipso possint ex aequo percipi.

7. Infinitam Redemptoris mundi mirare benignitatem, et illam humilitatis abyssum, qua in hoc sanctissimo se abscondit Sacramento, ut sui ipsius, omniumque, quibus affluit, bonorum te faceret comparticipem. Humiliare igitur in conspectu Dei tui, attentis peccatis, quibus deliquisti, praesentis temporis, in quo versaris, statu, excelsoque virtutum apice, ad quem tendere debueras, a quo tamen longo dissides intervallo.

8. In profundo nihili tui demissus humiliter agnosce nihil quippiam penes te esse, quo pro tanto beneficio gratias Deo persolvas; adeoque tenuitatis et indigentiae tuae tibi ipsi conscius, beatissimam Virginem, sanctos Angelos, et omnes coelites in subsidium adhibe tuae paupertatis, invitando eos ad magnificandum Dominum tecum, et ad exaltandum uno consensu nomen illius.

9. Quoniam vero nec intensissimi omnium coelestium religiosi actus eius sunt dignitatis et valoris, ut tantam Dei erga te munificentiam valeant compensare, ipsum Dei et hominum mediatorem, Jesum Christum, deprecare, ut sibi vice tua et intra te satisfacere dignetur, omnesque acceptet vitae suae labores et angustias, omnia mortis suae opprobria et tormenta, omnem denique gloriae suae celsitudinem et excellentiam in dignam pro gratia tibi praestita gratulationem.

10. Ad pedes Domini summo cum doloris et amoris sensu provolutus, ignosci tibi suppliciter exora omnes anteactae vitae tuae iniquitates, omnem torporem et negligentiam, omnemque segnitiem et ignaviam, quibus in exsequendis muneribus tuis, et in prosecutione virtutum praepediris; quod quidem, ut assequaris, tuas cum ipsius meritis consociabis satisfactiones.

11. Peramanter etiam cum ipso conquerere de quotidianis tuis excessibus animaeque tuae languoribus et miseriis; ingemisce et dole, quod cum ipse sit, qui venerit ignem mittere in terram, nihilque tantopere velit, quam ut accendatur, concretum tamen gelu pectus habeas, et ad ardorem huius splendidissimi solis non liquefias. Roga eum, ut perlustret cor tuum et omnia interiora tua, virtusque de eo exeat ad sanandum et vivificandum, quidquid morbidum et vitiosum in te repererit.

12. Aperi ei totum cor tuum ea, quae congruit amicum inter et amicum, filium et patrem, confidentia, cum ipse horum omnium partes tui causa sustineat. Omnes igitur anxietates tuas et aerumnas, omnes calamitates et angustias, quidquid denique ad salutem tum animae, tum corporis conferre valet, illi fidenter expones, certo persuasus, eum tibi non defuturum; neque enim amare potest et deserere.

13. Quum eo potissimum fine sanctissimum istud Sacramentum sit institutum, ut omnes, qui ipsius fuerint participes, in Jesum transformentur: „*qui manducat me*, inquit, *et ipse vivet propter me*,“ per nimiam illam caritatem, qua te dilexit, obsecra eum et obtestare, ut omnes virtutes, et omnia, quibus abundat, spiritualia dona in te transfundat, et fiat perfecta studiorum, consiliorum, voluntatumque communio, adeo ut, quoad vivas, *iam non tu vivas, vivat vero in te Christus.*

14. Omnia vitae tuae momenta, sed extremum imprimis spiritum tuum illi commenda, eximiumque istud efflagita perseverantiae donum, quo cetera dona cumulantur, ut *moriatur anima* tua *morte iustorum*, et *fiant novissima* tua *illorum similia.*

15. Nec vero propriis tuis ita intendendum est commodis, ut aliorum obliviscaris, pro quibus orandum tibi incumbit. Sacerdotis est plorare inter vestibulum et altare, et pro omnibus, quibus gravatur populus necessitatibus, Dominum deprecari. Supplex nimirum a Deo deposces, ut sanctam ecclesiam, omnium fidelium matrem, exaltare et amplificare dignetur; ut ad istius almae matris sinum omnes errantes, haeretici, schismative revocentur; omnesque infideles in regione umbrae mortis sedentes illuminentur. Dominum exorabis, ut pastores ecclesiae regat et tueatur; principibus christianis pacem donet et concordiam; peccatoribus veram cordis conversionem et peccatorum remissionem iustisque profectum concedat et perseverantiam, ut omnes propinquos, benefactores, amicos tuos, imo et adversantes tibi, vel eos, qui te aliquando molestia affecerunt, vultu sereno et acceptabili respiciat; omnibusque fidelibus defunctis lucem aeternam et requiem indulgeat.

His vel similibus exercitiis, prout devotio tibi suggesserit, peractis, cor tuum et sensus externos omni custodia conservare satages, crebrisque per diem piis affectibus, ne tanti beneficii memoria dilabatur, summam Dei erga te dignationem compensare conaberis.

Cum autem ea sit humani ingenii conditio, ut pretiosiora quaeque ex usu illi vilescant et taedium afferant; ne repetitis semper iisdem actibus, fervor languescat caritatis, subiicientur tibi hic variae precandi formulae, quibus huic malo obviare possis.

Variae gratiarum actiones.

Prima gratiarum actio. (Ex Missali Romano.)

Antiph. Trium puerorum cantemus hymnum, quem cantabant Sancti in camino ignis benedicentes Dominum. (Alleluia.)

(Quae Antiphona festis duplicibus tantum duplicatur.)

Canticum trium puerorum. Benedicite omnia opera Domini Domino: * laudate et superexaltate eum in saecula.

Benedicite Angeli Domini Domino: * benedicite coeli Domino.

Benedicite aquae omnes, quae super coelos sunt, Domino: * benedicite omnes virtutes Domini Domino.

Benedicite sol et luna Domino: * benedicite stellae coeli Domino.

Benedicite omnis imber et ros Domino: * benedicite omnes spiritus Dei Domino.

Benedicite ignis et aestus Domino: * benedicite frigus et aestus Domino.

Benedicite rores et pruina Domino: * benedicite gelu et frigus Domino.

Benedicite glacies et nives Domino: * benedicite noctes et dies Domino.

Benedicite lux et tenebrae Domino: * benedicite fulgura et nubes Domino.

Benedicat terra Dominum: * laudet et superexaltet eum in saecula.

Benedicite montes et colles Domino: * benedicite universa germinantia in terra Domino.

Benedicite fontes Domino: * benedicite maria et flumina Domino.

Benedicite cete et omnia, quae moventur in aquis, Domino: * benedicite omnes volucres coeli Domino.

Benedicite omnes bestiae et pecora Domino: * benedicite filii hominum Domino.

Benedicat Israel Dominum: * laudet et superexaltet eum in saecula.

Benedicite sacerdotes Domini Domino: * benedicite servi Domini Domino.

Benedicite spiritus et animae iustorum Domino: * benedicite Sancti et humiles corde Domino.

Benedicite Anania, Azaria, Misaël Domino: * laudate et superexaltate eum in saecula.

Benedicamus Patrem et Filium cum sancto Spiritu: * laudemus et superexaltemus eum in saecula.

Benedictus es, Domine, in firmamento coeli: * et laudabilis et gloriosus et superexaltatus in saecula.

Psalmus 150. Laudate Dominum in Sanctis eius; laudate eum in firmamento virtutis eius.

Laudate eum in virtutibus eius; laudate eum secundum multitudinem magnitudinis eius.

Laudate eum in sono tubae: laudate eum in psalterio et cithara.

Laudate eum in tympano et choro: laudate eum in chordis et organo.

Laudate eum in cymbalis bene sonantibus, laudate eum in cymbalis iubilationis: omnis spiritus laudet Dominum.

Gloria Patri etc. Sicut erat etc.

Antiph. Trium puerorum cantemus hymnum, quem cantabant Sancti in camino ignis benedicentes Dominum. (Alleluia.)

Kyrie eleison. Christe eleison. Kyrie eleison.

Pater noster etc.

V. Confiteantur tibi, Domine, omnia opera tua,

R. Et Sancti tui benedicant tibi.

V. Exsultabunt Sancti in gloria,

R. Laetabuntur in cubilibus suis.

V. Non nobis, Domine, non nobis,

R. Sed nomini tuo da gloriam.

V. Domine, exaudi etc. — *R.* Et clamor meus etc.

V. Dominus vobiscum. — *R.* Et cum spiritu tuo.

Oremus. Deus, qui tribus pueris mitigasti flammas ignium; concede propitius, ut nos famulos tuos non exurat flamma vitiorum.

Actiones nostras, quaesumus, Domine, aspirando praeveni et adiuvando prosequere; ut cuncta nostra oratio et operatio a te semper incipiat, et per te coepta finiatur.

Da nobis, quaesumus, Domine, vitiorum nostrorum flammas exstinguere, qui beato Laurentio tribuisti tormentorum suorum incendia superare. Per Christum Dominum nostrum. Amen.

Aliae orationes post celebrationem dicendae.

Gratias tibi ago, Domine sancte, Pater omnipotens, aeterne Deus, qui me peccatorem, indignum famulum tuum nullis meis meritis, sed sola dignatione misericordiae tuae satiare dignatus es pretioso Corpore et Sanguine Filii tui, Domini nostri Jesu Christi. Et precor te, ut haec sancta Communio non sit mihi reatus ad poenam, sed intercessio salutaris ad veniam. Sit mihi armatura fidei et scutum bonae voluntatis. Sit vitiorum meorum evacuatio, concupiscentiae et libidinis exterminatio, caritatis et patientiae, humilitatis et obedientiae, omniumque virtutum augmentatio; contra insidias inimicorum omnium, tam visibilium, quam invisibilium, firma defensio, motuum meorum, tam carnalium, quam spiritualium perfecta quietatio, in te uno ac vero Deo firma adhaesio, atque finis mei felix consummatio. Et precor te, ut ad illud ineffabile convivium me peccatorem perducere digneris, ubi tu, cum Filio tuo et Spiritu sancto Sanctis tuis es lux vera, satietas plena, gaudium sempiternum, iucunditas consummata et felicitas perfecta. Per eumdem Christum Dominum nostrum. Amen. *(S. Thom. Aquin.)*

Transfige, dulcissime Domine Jesu, medullas et viscera animae meae suavissimo ac saluberrimo amo-

ris tui vulnere, vera serenaque et Apostolica sanctissima caritate, ut langueat et liquefiat anima mea solo semper amore et desiderio tui, te concupiscat et deficiat in atria tua, cupiat dissolvi et esse tecum. Da, ut anima mea te esuriat, panem Angelorum, refectionem animarum sanctarum, panem nostrum quotidianum supersubstantialem, habentem omnem dulcedinem et saporem et omne delectamentum suavitatis; te, in quem desiderant Angeli prospicere, semper esuriat et comedat cor meum, et dulcedine saporis tui repleantur viscera animae meae; te semper sitiat, fontem sapientiae et scientiae; fontem aeterni luminis, torrentem voluptatis, ubertatem domus Dei; te semper ambiat, te quaerat, te inveniat, ad te tendat, ad te perveniat, te meditetur, te loquatur, et omnia operetur in laudem et gloriam nominis tui, cum humilitate et affectu, cum perseverantia usque in finem; et tu sis solus semper spes mea, tota fiducia mea, divitiae meae, delectatio mea, iucunditas mea, gaudium meum, quies et tranquillitas mea, pax mea, suavitas mea, odor meus, dulcedo mea, cibus meus, refectio mea, refugium meum, auxilium meum, sapientia mea, portio mea, possessio mea, thesaurus meus, in quo fixa et firma et immobiliter semper sit radicata mens mea et cor meum. Amen. *(S. Bonaventura.)*

O sacratissima, o serenissima et inclyta gloriosa Virgo Maria, quae creatorem omnium creaturarum in tuo sacratissimo utero fuisti digna portare, solaque virgineo ubere lactare, cuius veracissimum sacrumque Corpus et Sanguinem ego indignus peccator modo sumere praesumpsi; tuam humiliter deprecor misericordiam, ut apud ipsum pro me peccatore intercedere digneris, ut, quidquid in hoc tam ineffabili ac dignissimo sacrificio per me indignum ignoranter vel negligenter aut accidentaliter seu

irreverenter in tractando et sumendo ac ministrando actum est, commissum vel omissum, tuis sacratissimis precibus indulgere dignetur idem Dominus noster Jesus Christus, Filius tuus, qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et regnat in saecula saeculorum. Amen.

Anima Christi, sanctifica me, * Corpus Christi, salva me, * Sanguis Christi, inebria me, * Aqua lateris Christi, lava me, * Passio Christi, conforta me, * O bone Jesu, exaudi me, * Intra vulnera tua absconde me, * Et ne permittas me separari a te, * Ab hoste maligno defende me, * In hora mortis meae voca me, * Et iube me venire ad te, * Ut cum Sanctis tuis laudem te; * In saecula saeculorum. Amen. (Indulgent.)

Obsecro te, dulcissime Domine Jesu Christe, ut Passio tua sit mihi virtus, qua muniar, protegar atque defendar; vulnera tua sint mihi cibus potusque, quibus, pascar, inebrier atque delecter; aspersio Sanguinis tui sit mihi ablutio omnium delictorum meorum, mors tua sit mihi gloria sempiterna; in his sit mihi refectio, exsultatio, sanitas et dulcedo cordis mei. Qui vivis et regnas in saecula saeculorum. Amen. (Indulgent.)

Recedo a te modicum, Domine Jesu, sed non sine te, o consolatio, felicitas et omne bonum animae meae! et me amplissimae dilectioni tuae cum omnibus fratribus, amicis et inimicis meis humillime commendo. Ama nos Domine, et transforma quam simillime in te. Totus occuper in te et propter te, nihilque sit obiectum cogitationum, desideriorum, verborum actionumque mearum, nisi tu, amor meus, qui vivis et regnas per omnia saecula saeculorum. Amen.

Oratio dicenda ante imaginem Crucifixi. En ego, o bone et dulcissime Jesu, ante conspectum tuum genibus me provolvo ac maximo animi ardore te

oro atque obtestor, ut meum in cor vividos fidei, spei et caritatis sensus atque veram peccatorum meorum poenitentiam, eaque emendandi firmissimam voluntatem velis imprimere, dum magno animi affectu et dolore tua quinque vulnera mecum ipse considero, ac mente contemplor, illud prae oculis habens, quod iam in ore suo ponebat David Propheta de te, o bone Jesu: *Foderunt manus meas et pedes meos; dinumeraverunt omnia ossa mea.* (Ps. 21, 17. 18.) (Indulgent.)

Altera gratiarum actio.

Affectus pii ex sacra Scriptura et SS. Patrum scriptis collecti.

Inveni, quem diligit anima mea; tenui eum, nec dimittam, ut fiducialiter dicere queam: vivo ego, iam non ego, vivit vero in me Christus! Nunc, o Jesu, requies mea, nunc dimittis servum tuum in pace; quia viderunt oculi mei salutare tuum; in te nunc deficit anima mea; in te nunc exsultat cor meum. Verum quis mihi dat, o Deus cordis mei, ut in amplexu tuo et in osculo pacis laetus moriar?

O Jesu! o sancte, innocens, impollute, a peccatoribus segregate, coelis excelsior! tu venisti ad me; in meam malevolam animam intrasti! Quis loquetur potentiam et misericordiam tuam? Ecquid tibi, Domine, rex gloriae, cum hoc foetido sterquilinio? O Jesu mi! quam admirabile est nomen tuum in universa terra! Venite, audite omnes, qui timetis Deum, et narrabo quanta fecerit animae meae! suscepi misericordiam Dei mei in medio templi eius, quinimo ipsum Angelorum Dominum, ipsumque gratiarum fontem in medio cordis mei suscepi. Stupendum beneficium! annuntiate hoc in universa terra, ut omnis spiritus laudet Dominum meum!

O Domine Deus! O altissime super omnem terram, mortificans et vivificans, deducens ad inferos

et reducens! adoro te; tu enim solus es dignus accipere virtutem et divinitatem et fortitudinem et honorem, gloriam et benedictionem; unde omnia ossa mea dicent: Domine, quis similis tibi? Magnus Dominus, et laudabilis nimis! Adorate eum omnes Angeli eius!

Quid retribuam tibi, Domine Jesu, pro omnibus, quae retribuisti mihi, et praesertim hodie? Sollicitus mei dedisti mihi Corpus tuum in cibum et Sanguinem tuum in potum, et utrumque in pignus futurae gloriae. O sacrum convivium! Jam misericordia tua subsequetur me omnibus diebus vitae meae, ut inhabitem in domo tua in longitudinem dierum. Ideo exsultabunt labia mea, cum contavero tibi, et anima mea, quam redemisti. Sed et lingua mea tota die meditabitur iustitiam tuam, cum confusi et reveriti fuerint, qui quaerunt mala mihi. Repleatur os meum laude, ut cantem tota die gloriam tuam. — Magnificet anima mea Dominum et exsultet spiritus meus in Deo salutari meo. Benedic anima mea Domino et omnia, quae intra me sunt, nomini sancto eius. Noli, anima mea, noli oblivisci omnes retributiones eius, qui visitavit te et fecit tibi redemptionem, sanans infirmitates tuas. Laudate Deum meum omnes gentes, quoniam confirmata est super me misericordia eius. Laudate eum omnes Angeli eius.

O Pater aeterne, Pater misericordiarum, qui sic dilexisti me, ut Unigenitum tuum mihi dares in pretium et in cibum; cum eo omnia mihi donasti; respice in faciem Christi tui, in quo tibi bene complacuisti. Hunc ego dilectum Filium et cum eo cor meum retribuo tibi pro his, quae hodie retribuisti mihi; complaceas tibi, Pater, hodie in illo, ac per eum indignationem tuam avertas a me. Ecce mediator Dei et hominum, Christus Jesus, advocatus et pontifex, qui interpellat pro me; hunc ego offero

tibi; ipsum, inquam, qui peccatum non fecit, et tulit peccata mundi, et languores nostros suo livore sanavit. Suscipe igitur, o sancte Pater, sanctam hanc et immaculatam hostiam Filii tui in laudem et gloriam nominis tui, in gratiarum actionem pro omnibus beneficiis tuis in me collatis, in expiationem quoque peccatorum meorum et in supplementum omnium defectuum meorum.

Deus misericors, patiens et multae misericordiae et verax, qui das escam timentibus te, fortitudo mea, quem inveni et teneo. — Quis mihi hoc tribuit, ut iugiter diligam te, qui ultra, quam facere debueras, fecisti? Pereat cor meum, si desinat amare te, qui semper et ineffabiliter amasti me! — O Domine Jesu! o dilecte mi! quid me vis facere, ut placeam tibi omnibus diebus vitae meae? Doce me facere voluntatem tuam, abnegare me ipsum et adhaerere tibi. O quam bonum mihi illud erit! — O Jesu! o amor mi! da, ut diligam te ex toto corde meo; nihil aliud posco, scio enim quoniam diligentibus te omnia cooperantur in bonum; et licet pauper sim et tanquam nihil habens, omnia possidebo; tu es Deus meus, et omnia. — „Suscipe, Domine, universam meam libertatem; accipe memoriam, intellectum atque voluntatem omnem; quidquid habeo vel possideo, tu mihi largitus es; id tibi totum restituo, ac tuae prorsus voluntati trado gubernandum; amorem tui solum cum gratia tua mihi dones, et dives sum satis, nec aliud quidquam ultra posco.“ *(S. Ignatius Loyola.)*

O clementissime Salvator! Quid mihi nunc denegabis, postquam temetipsum tradidisti in cibum et potum et in pignus futurae gloriae? O quanta erit fiducia mea, cui cognita est tanta pietas tua! Miserere igitur mei secundum magnam misericordiam tuam; si iniquitates observaveris, Domine, Domine, quis sustinebit? ab occultis meis munda me, Domine, et ab alienis parce servo tuo; ignorantias

meas ne memineris; parce mihi, si non ea, qua par erat, praeparatione et animi devotione tractavi hoc mysterium ipsis Angelis tremendum. — O Jesu, lux vera, quae illuminas omnem hominem venientem in hunc mundum; da, Domine, ut videam, o lumen oculorum meorum, ut sciam, quid desit mihi. Noverim te, noverim me, ut exaltem te et humiliem me. — O Jesu, qui cum in forma Dei esses, temetipsum exinanivisti, formam servi accipiens, et qui in hoc Sacramento enutriens et exaltans filios, te sperni a multis et conculcari a canibus sinis, discam a te, esse humilis corde; da, ut abominer vel minima superbiae signa. — O Jesu, qui factus es obediens usque ad mortem, et qui in hoc Sacramento obedivisti voci hominis! da, ut cibus meus sit facere voluntatem tuam et obedire praepositis meis propter te. Deus, volui et legem tuam in medio cordis mei; da, quod iubes, et iube, quod vis! — O Jesu, rex regum, qui, cum dives esses, propter me egenus factus es, non habens diversorium, nec ubi caput reclinares. O Jesu, qui cum plenitudine divinitatis habitas in templis pauperibus tanquam mortuus a corde; o Jesu, qui pauperum desiderium exaudire soles, inclina cor meum in testimonia tua et non in avaritiam, ut delecter in via testimoniorum tuorum sicut in omnibus divitiis. O Jesu, tu thesaurus meus es, in te unico fixum sit cor meum; nec divitias, nec paupertatem dederis mihi, sed tantum victui meo tribue necessaria, ut habens alimenta et quibus tegar, his contentus sim. Quid amplius exoptat anima mea? — O agne sine macula! O Jesu, fili Mariae Virginis, qui pasceris inter lilia, qui mihi dedisti hodie illud vinum germinans virgines! cor mundum crea in me; tu scis, quia non possum esse continens, nisi tu, Deus, dederis mihi. Verum, quamvis Angelus satanae me colaphizet, sufficit mihi gratia tua. Da ergo, ut sim

sicut Angeli in coelo, sollicitus tantum de iis, quae Domini mei sunt; ut anima mea, tota pulchra, sine macula et ruga, audire tandem mereatur: veni, veni de Libano, soror mea, sponsa, veni, coronaberis. — O Jesu, qui sitiens felle et aceto potatus es, et qui omnis saporis suavitatem in hac mensa parasti mihi; aufer a me ventris concupiscentias; da, ut tibi soli serviam, non ventri nec voluptati; sim vere sobrius, ne unquam gravetur cor meum crapula et ebrietate. — O Jesu, qui in horto cum sudore Sanguinis prolixius orasti et ipsa nocte, qua tradebaris, parasti mihi hanc mensam; oro te, ut tibi, Domino, serviens, spiritu fervens sim; accende me hodie illo igne, quem venisti mittere in terram; renovabor, ut confido, spiritu mentis meae; iam curram viam mandatorum tuorum, cum dilataveris cor meum. — O Jesu, vide afflictionem meam; patientia mihi necessaria est, ut reportem repromissionem. Tu es patientia mea; discam a te, esse mitis corde; aequum est, ut, qui calicem salutaris toties accipio, bibam passionis calicem, quem tu bibisti. — O Jesu, qui pro inimicis tuis orasti, et qui instituisti hoc Sacramentum tanquam symbolum caritatis, ut diligam proximum sicut meipsum et benefaciam his, qui oderunt me; da mihi hanc caritatem, quae est vinculum perfectionis, et sine qua nihil sum. O Jesu, da mihi scientiam Sanctorum, scientiam salutis, et scutum bonae voluntatis; custodi animam meam ut pupillam oculi; da, ut sanctus sim ego, quia tu sanctus es, ac serviam tibi in sanctitate et iustitia omnibus diebus meis. Unum volo, unum quaero, unum desidero, unum mihi est necessarium; salvum me fac, Salvator mi! da mihi amorem tui, contemptum mundi, odium mei et zelum animarum. Si ergo inveni gratiam in oculis tuis, o rex, et si placet tibi, dona mihi animam meam, pro qua rogo, et populum meum, pro quo obsecro; cetera tolle tibi.

Considerationes piae pro singulis hebdomadae diebus.

Die Dominica. *Considera Christum ut regem.* O mi rex et Deus! venisti ad me mansuetus! O rex saeculorum, dominare per residuum annorum, dominare in medio inimicorum tuorum et in medio cordis mei. Vivas ergo rex in aeternum; tuum, Domine, est regnum; non mea voluntas, sed tua semper fiat sicut in coelo et in terra. Verum, o mi rex, unde veniet auxilium mihi, nisi a te, qui fecisti coelum et terram; adiuva me, ne moreris.

Feria II. *Considera Christum ut patrem.* O pater misericordiarum! ego sum infelix ille prodigus, qui inique egeram; sed tu longanimis et multum misericors suscepisti me, delectasti super me, et satiasti me hodie non hircorum sanguine, non solum de rore coeli, de pinguedine terrae et de vitulo saginato, sed pretioso Corpore et Sanguine tuo, et coronasti me in misericordia. Sed quoniam misertus es mei, quomodo miseretur pater filiorum, ne reminiscaris delictorum meorum, sed reminiscere miserationum tuarum, quae a saeculo sunt. Rogo te, ut obediens sim usque ad mortem. Ita pater, quod placitum erit tibi, faciam semper.

Feria III. *Considera Christum ut magistrum.* O magister sapientissime, qui docuisti me a iuventute mea; loquere nunc ad cor meum; paratus custodire sermones tuos, in corde meo abscondam eloquia tua, ut non peccem tibi; conservabo omnia verba tua, conferens in corde meo; ignitum eloquium tuum vehementer et servus tuus diliget illud. Beatus homo, quem tu erudieris, Domine! Da servo tuo cor docile. O anima mea, velut Magdalena flens retro secus pedes Domini et audiens verbum illius, audias pariter in silentio et custodire coneris, quid loquatur in te Dominus Jesus. Eloquia eius in corde tuo abscondere satage.

Feria IV. *Considera Christum ut medicum.* O

Jesu, pie medice, qui hodie descendisti, priusquam morerer, et qui non solum imposuisti mihi manum, sed etiam voluisti languores meos tuo livore sanare; sana animam meam, quia peccavi tibi. Ingressus aliquando Zachaei domum dixisti: *hodie huic domui salus facta est.* Ingressus iam es, o Christe, domum animae meae; dic ei, quaeso: *salus tua ego sum;* ab omni specie mala sana eam; da illi integram sanitatem in conspectu omnium, et exsiliens laudabo te et dicam semper: *magnificetur Dominus,* qui bene omnia fecit et mutos loqui et surdos audire.

Hic revela Domino viam tuam et infirmitates tuas, quas ipse portavit; ora eum, ut te sanet ab illo languore, quo tepidus es, etc.

Feria V. *Considera Christum ut pastorem.* Erraveram sicut ovis, quae periit, sed conversus sum ad te, pastorem animae meae; tu, o pastor bone, qui pascis me a iuventute, imposuisti me in humeros tuos, et in loco pascuae, id est Corporis tui, me hodie collocasti. Quid mihi deinceps deerit? iam super aspidem et basiliscum ambulabo, et conculcabo leonem et draconem. Ne discesseris a me; custodi me ut pupillam oculi, donec perducas me ad pascua vitae aeternae.

Feria VI. *Considera Christum ut redemptorem.* Redemisti me, redemptor mi, et misertus es mei; solvisti vincula colli mei; o Jesu Christe, servus tuus sum ego et filius ancillae tuae; custodi animam meam; tuus sum ego, in manus tuas commendo spiritum meum, redemisti me, Domine, Deus veritatis, in Sanguine tuo, ac eodem hodie laetificasti cor meum!

Sabbato. *Considera Christum ut sponsum.* O Jesu! tanquam sponsus procedens de thalamo tuo sponsasti me tibi hodie in sempiternum; ego vicissim sponso me tibi; pone me ut signaculum super te, quem recepi hodie, et elegi, ut esses mihi Deus. —

Deficiat in te anima mea, Jesu, vita mea deficiat amore tui; tibi vivere, Christe, et mori sit mihi lucrum. — Qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit. Peto ergo, ut Corpus tuum, Domine Jesu Christe, custodiat animam meam in vitam aeternam. O Jesu! tu vere dixisti: qui manducat hunc panem, vivet in aeternum; hodie manducavi hunc panem; sit ille mihi pignus gloriae perpetuae; da, ut anima mea moriatur morte iustorum. O Jesu, corona mea! quis me separabit a caritate tua? An tribulatio? an gladius? Haec omnia superabo propter te, qui dilexisti me. Pono te Deum adiutorem meum, te, inquam, sine quo nihil possum facere, et in quo confortatus omnia possum.

Tertia gratiarum actio.

Actus amoris. Amo te, Domine Jesu, iucunditas mea et requies mea, amo te summum et unicum bonum meum ex toto corde, ex tota mente, ex tota anima, ex totis viribus meis; et si tu vides me in hoc deficere, saltem desidero amare te; et si satis id non desidero, saltem opto id multum desiderare. Succende, Domine, igne tuo ardentissimo viscera mea, et quandoquidem nonnisi amorem petis a me, da quod iubes, et iube, quod vis. Nisi enim dederis mihi velle et perficere, peribo utique in infirmitate mea. Sonet vox tua in auribus meis, vox illa dulcissima et efficacissima, volo; nam si vis, potes me mundare et illuminare, potes me ad supremum amoris gradum elevare. Sicut voluisti pro me pati et mori, ita etiam velis, ut appareat in me fructus passionis et mortis tuae. Memento verbi tui servo tuo, in quo mihi spem dedisti; tu enim dixisti: *Qui manducat meam Carnem et bibit meum Sanguinem, in me manet et ego in eo.* O dulcissimum verbum: tu in me et ego in te! O quantus amor: tu in me vilissimo peccatore, et ego in te, mi Deus, cuius

maiestas incomprehensibilis est! Unum est mihi necessarium, et hoc solum quaero: in te vivere, in te quiescere, a te nunquam separari. Felix est, qui te quaerit: felicior, qui te possidet; felicissimus, qui in hac possessione perseverat et moritur. O dies infelices, quos turpiter transegi, diligens vanitatem et recedens a te! Et nunc, Domine, qui venisti in hunc mundum, ut peccatores salvos faceres, redime animam meam in sola fiducia miserationum tuarum respirantem, et aufer a me omnia amoris tui impedimenta. Procul sit a me omnis terrena delectatio; nihil sapiat mihi, nihil me alliciat, nisi tu. Vive et regna semper in me, fidelissime amator animae meae; in te enim sunt omnia bona; et iam deinceps paratus sum, omnia potius mala perpeti, quam ut unquam cessem amare te. O Corpus sacratissimum, quinque vulneribus sauciatum! pone te ut signaculum super cor meum, et imprime illi caritatem tuam; obsigna pedes meos, ut sequar vestigia tua; obsigna latus, ut ferventissimos amoris tui actus proferam in aeternum. O Sanguis pretiosissime, qui omnem hominem abluis et purificas; lava animam meam et pone signum in faciem meam, ut nullum praeter te amatorem admittam. O dulcedo cordis mei et vita animae meae, sicut tu in Patre et Pater in te est, ita ego per gratiam tuam unus tecum sim amore et voluntate, mihique mundus crucifixus sit et ego mundo. Amen.

Gratiarum actio. Gratias tibi ago, benignissime Deus, quod me vilissimum peccatorem admittere dignatus es ad vivificum tuae mensae convivium. Et quis sum ego, pulvis et cinis, ut apponeres erga me cor tuum, inclinans coelos tuos et descendens, ut Sanguine tuo purissimo sordes meas lavares, et deficientem prae fame animam meam, non manna de coelo, sed Carne tua immaculata reficeres et satiares? Si coeli coelorum te capere non possunt,

et Angeli non sunt mundi in conspectu tuo, quis ego sum, et quae domus mea, ut ad me venire, et in me commorari volueris? Quid in me invenisti, rex tremendae maiestatis, quod a templo gloriae tuae traheret te et descendere faceret in abyssum miseriarum? Vos Angeli sancti, vos omnes electi Dei, venite, audite, et narrabo vobis, quanta fecerit Deus animae meae; cum enim essem pauper et abominabilis, nec auderem oculos meos levare ad coelum prae multitudine iniquitatum mearum, ille me de pulvere suscitavit et erexit de stercore, ut sederem cum principibus, et de mensa eius comederem. Gratias illi agite pro me, vos, amici mei fidelissimi; ego enim puer sum, non annis, sed sensu, et nescio loqui, nec verba invenio, quibus possim, ut par est, tam copiosum munus gratiae extollere et praedicare. Quis enim amor infinitae caritati eius a me reddi potest, qui frigus et gelu, non autem amor dici mereatur? Quae laus, quae adoratio, quale obsequium meum erit, quod nullum non reddat infinita eius perfectio et dignitas, et ima ac summa indignitas mea? Sed tu, Domine, miserator et clemens immensae bonitatis, tu nosti figmentum meum; ne despicias humillimam gratiarum actionem, quam tibi offero de paupertate mea, et sacrificium laudis meae honorificabit te. Tua est magnificentia, tua est gloria, et tibi laus sit in perpetuas aeternitates pro tam excelso et incomparabili beneficio. Tibi laudes concinant, tibi mecum gratias agant universi populi, tribus et linguae, omnes Angeli et Sancti tui, quoniam misericordia tua magnificata est super me, et miserationes tuae super omnia opera tua. Jubilent tibi omnes creaturae, quaecumque coeli, terrae, et abyssi ambitu continentur, laudem tibi perpetuam dicant, quae a te exeuntes in te refluant omnium rerum principium et finem. Jubilent tibi et gratias agant cor meum et anima mea, vires, sensus, po-

tentiae et omnia membra corporis mei, tibique soli sit honor et gloria, a quo, per quem, et in quo sunt omnia, qui es Deus benedictus et laudabilis in saecula saeculorum. Amen.

Oblatio. Servus tuus sum, Domine mi Deus, et pro tributo servitutis meae aliquid tibi offerre vellem, quod maiestate tua dignum, tibique acceptabile foret; sed excedit omnem facultatem meam debitum meum, quia tantum tibi debeo, quanti tu vales, qui infinitus es. Et ex me quidem nihil possum, nihil sum; habeo tamen ex gratia tua donum praeclarissimum, Filium tuum, Dominum Jesum Christum, qui ita se mihi communicavit, ut ego in illo et ille in me sit. Quare verba Prophetae tui aptissime usurpabo, et dicam: Benedic anima mea Domino, et omnia, quae intra me sunt, nomini sancto eius. Ipse enim Filius tuus digne pro me nomini tuo benedicet, teque amabit et glorificabit. Ipsum igitur offero tibi velut thymiama suavissimi odoris ad maximam tuam gloriam et honorem; in gratiarum actionem pro universis beneficiis tuis; in remissionem peccatorum meorum et totius mundi; ad impetranda mihi et omnibus, pro quibus oravi et orare debeo, omnia subsidia vitae temporalis et aeternae; et pro animabus omnium fidelium defunctorum. Suscipe, Domine, cum hac sacratissima oblatione animam meam et corpus meum, omnes vires et affectus meos, ut sim perpetuum holocaustum iugiter ardens maiestati tuae. Praesta, ut deinceps nec membra, nec sensus, nec potentias, nec vitam habeam, nisi ut te amem et serviam tibi. Tu sapientia mea, tu lux mea es; tu fortitudo mea et robur meum; doce me, illumina me, corrobora me, ut cognoscam et faciam voluntatem tuam. Offero me tibi in servum perpetuum, meque totum resigno in beneplacitum tuum, abiecta omni de me cura et sollicitudine. Quidquid mihi evenire permiseris, a divina manu tua libentissime

suscipiam. In tempore et in aeternitate id volo, quod tu ab aeterno de me decrevisti, sive prosperum illud sit, sive adversum. Vivat semper et regnet super me beneplacitum tuum, quod in omni verbo actione, cogitatione et levissimo quoque motu implere desidero. „Fiat, laudetur atque in aeternum superexaltetur iustissima, altissima et amabilissima voluntas Dei in omnibus“. (*Indulg.)* Domine, ante te omne desiderium meum, et gemitus meus a te non est absconditus; desunt enim mihi verba, quibus explicem affectum meum; sed proiicio me in ardentissimam fornacem amoris tui, quo succensus ad me venire et mansionem apud me facere dignatus es; succende me, Domine, inflamma cor meum, viscera combure, ut iugiter tibi ardeam, in te vivam, et in te moriar. Amen.

Petitiones. Dulcissime amator, Domine Jesu Christe, qui me Corpore tuo immaculato et pretiosissimo Sanguine refecisti; ignosce, obsecro, indignitati meae, et quidquid deliqui in huius Missae celebratione, misericorditer indulge. Agnosco enim et confiteor praesumptionem meam, quia ad hoc tremendum mysterium accedere ausus sum sine debita praeparatione, reverentia, humilitate et caritate. Respice in me oculis misericordiae tuae, et supple excessu meritorum tuorum meam nimiam imperfectionem. Heu, quoties iam venisti ad me, ut pauperrimam animam meam donis tuis locupletares; ego autem contempsi te, et abii in regionem dissimilitudinis post prava desideria cordis mei! cumque inutiliter dissipata omni substantia ad te nudus et fame consumptus reversus sum, tu suscepisti me, et omnium iniquitatum mearum oblitus es! Bonum mihi, quod amasti me amore aeterno et infinito; nisi enim infinita esset bonitas tua, nullo modo posses tolerare miseriam meam. Vincat igitur et absorbeat bonitas tua malitiam meam; riga me lacrymis, quas fudisti pro me; unge me myrrha

doloris tui; astringe vinculis; ablue Sanguine; cruce erige; morte vivifica. Penetret amor tuus viscera mea, et omnem alienum amorem expellat. Abscedat phantasmatum multitudo, meque totum in te transforma, ut in te pereat omnis substantia mea, meque amplius non inveniam nisi in te. Imprime cordi meo amorem crucis et humiliationis, qui, ut me redimeres, ne uno quidem momento sine cruce esse voluisti. Ne patiaris me sine fructu a te recedere, sed operare mecum mirabilia tua, sicut cum Sanctis operatus es; et fac me ambulare in fortitudine cibi istius usque ad montem perfectionis. Succende me ignita vi amoris tui, ut sim tecum consummatus in unum, omnino abstractus a me ipso et ab omni creatura. Omnibus quoque famulis tuis, pro quibus obtuli hoc sacrificium, et pro quibus orare debeo, seu tu rogari vis, da pacem, salutem tuamque benedictionem. Converte miseros peccatores ad te, revoca haereticos atque schismaticos, illumina infideles te ignorantes. Adesto omnibus, qui in aliqua necessitate et tribulatione constituti sunt. Esto propitius propinquis et benefactoribus meis. Miserere omnium adversantium mihi, vel qui me aliqua molestia affecerunt. Succurre illis, qui se meis precibus commendaverunt. Da vivis veniam et gratiam, da fidelibus defunctis lucem et requiem sempiternam. Amen.

Aliae aspirationes. O Jesu, splendor aeternae gloriae, quid te ad me hominem peccatorem traxit, nisi amor? Quid a me petis et optas, nisi amorem? Diligo igitur te propter te; quid dignius, aequius et iustius? Offero me totum tibi in rationabile et sempiternum obsequium. — Numquid saeculi vanitatibus rursum aperientur oculi mei, postquam te salutare Dei, viderunt? Absit; ad te, o pulchritudo antiqua, ad te erunt semper deinceps oculi mei; alioquin obscurentur et pereant. — Num-

quid os meum, Corpore tuo consecratum, tuoque purpuratum Sanguine, vaniloquia et scurrilia, falsa, detractoria et turpia adhuc loquetur? Absit; si enim locuturum sit, sermones tuos tantum loquetur; si quid esuriet et sitiet, te solum, vitae fontem, sitiet, nec aliud in eo erit, nisi pax, nisi castitas, nisi pietas, nisi caritas. — Numquid cor meum, in quo, propter nimiam caritatem tuam, tibi sanctuarium parasti, ut iam te in hoc exilio possideam, aliud praeter te, aut nisi propter te, amabit? Absit iterum, o Jesu, absit; ex omnibus caris eris tu solus dilectus specialis; diligentur omnia propter te, et tu propter te ipsum; quia tu, Domine Deus, super omnia bonus es. Indica mihi, quid me velis facere, ut placeam tibi omnibus diebus vitae meae.

Hic audi, quid loquatur in te Dominus, qui hunc tibi aperiet defectum . . . . et suaviter exprobrabit, mediaque eundem exterminandi suggeret; postulabitque pariter a te tale sacrificium, ... vel talem mortificationem . . . . per diem exercendam. An quippiam ei denegare poteris, qui se tibi totum tradidit? Consultissimum erit renovare hic identidem castitatis votum, aliasque Deo factas promissiones. Deinde dices cum auctore *Imitationis Christi*:

Adiuva me, Domine Deus, in bono proposito, et sancto servitio tuo, et da mihi nunc hodie perfecte incipere, quia nihil est, quod hactenus feci. Eleva mentem pressam mole peccatorum, et ad coelestia totum desiderium meum suspende, ut gustata suavitate supernae felicitatis, pigeat de terrenis cogitare. Junge me tibi inseparabili dilectionis vinculo, quoniam tu solus sufficis amanti, et absque te frivola sunt universa.

Quarta gratiarum actio.

Ad quem diu suspiravi * Jesum tandem habeo, * Hunc amplector, quem optavi, * Quem optavi, teneo! * Omnes meae exsultate * Facultates animae, * Exsultate, triumphate * Et ingresso plaudite!

Tristis eram et abiectus, * Eram sine gaudio, * Quia aberat dilectus, * Quem prae cunctis diligo; * Sed ut venit et intravit * Animae tugurium, * O quam dulce permeavit * Meum cor solatium!

Non sic terras umbris tectas * Gratus sol illuminat, * Non sic aestibus deiectas * Nimbus herbas recreat, * Sicut animam languentem * Refocillat Dominus, * Hanc tristantem et torpentem * Novis donat viribus.

Felix dies, felix hora, * Qua me, Jesu, visitas, * Pulchra nimis et decora * Lux, ad me qua properas. * Qui te tenet habet satis, * Quia, qui te possidet, * Uberem felicitatis * Vera fontem obtinet.

Quis non tuam admiretur * Bonitatem, Domine, * Si, quod facis, meditetur, * Serio examine! * Ad te ruo, ad me ruis * Et me sinis protinus * Immiscere meos tuis * Amplexus amplexibus.

Nihil eram, me creasti * Ex obscuro nihilo * Divinaeque me donasti * Rationis radio; * Pro me nasci voluisti * In deserto stabulo, * Et finire morte tristi * Vitam in patibulo.

Praeter dona, quibus ditas * Me diebus singulis, * Dapes hodie mellitas * Datis addis gratiis. * O voluptas cordis mei, * Jesu dilectissime, * In me regna, Fili Dei, * Regna, regna libere!

In me proprium amorem * Tam potenter eneces, * Ut te amem et adorem * Solum, sicut dignus es; * In me tolle, quod est puris * Grave tuis oculis; * Ut sic arctius venturis * Tibi iungar saeculis.

Oriente sole mane, * Occidente vespera, * Bone Jesu, mecum mane, * Mecum semper habita! * Nil a te, nec mors nec vita. * Nil a te me separet; * Unio sit infinita, * Quam vis nulla terminet.

Canam donec respirabo * Gratiarum cantica, * Millies haec iterabo * In coelesti patria, * Quando te, remoto velo, * Sicut es, aspiciam, * Et cum Angelis in coelo * In aeternum diligam. Amen.

Beati Petri Canisii formula precandi pro se et pro aliis.

Exue me, Domine, veterem hominem cum affectibus et inclinationibus malis, quibus me obnoxium esse nosti. Indue me novum hominem, quem haec sancta requirit vocatio, ut de die in diem renover, cum ardenti desiderio, constanti studio in solidis virtutibus, quae mihi desunt, proficiendi. Ne permittas me, Domine, graviter et periculose tentari, praesertim circa vocationis gratiam. Da in adversis animi fortitudinem ad resistendum et vincendum. Concede perseverantiae donum, ut usque ad mortem tibi fidelis existam. Auge in me gratiam, promissa vota rite praestandi, ut paupertas vere simplex, et angelica castitas in me vigeant, nec minus interior quam exterior obedientia me totum sibi vindicet, tibique gratum, assiduum et perfectum praebeat holocaustum. Amen.

Miserere mei, Pater misericordiarum, quod tuam saepe offenderim maiestatem, tuis adhuc beneficiis ingratus, in cursu meae vocationis tepidus, veri timoris et amoris expers, nec sollicitus, ut ad tuam gloriam et meam salutem sincere omnia conferam. Aperias mihi oculos, quaeso, ut videam, et vires augeas, ut possim, voluntatem simul impellas, ut velim in via tua et vocatione mea progressus debitos facere, atque ad propositum mihi scopum recta contendere, nimirum mei ipsius et proximi salutem atque perfectionem semper impense procurando. Fiat in me et de me ubicumque verser, et quidquid patiar, voluntas tua bona, beneplacens et perfecta. Sanctificetur in me nomen tuum sanctum, ut bonae maiorum meorum exspectationi satisfaciam, ac particeps demum fiam iustorum omnium in coelesti patria triumphantium. Per Christum Dominum nostrum. Amen.

Miserere nostrorum parentum, ac maiorum omnium spiritualium. Fac, Domine, ut illi iuxta spi-

ritum tuum sapiant, et prudenter subditos regant, nosque vere obedientes filios esse gaudeant. — Miserere amicorum et patronorum nobis tum in spiritualibus, tum in temporalibus rebus fideliter assistentium. Tuere eos ab omni malo, nec solum in vita, sed post mortem etiam, ut te pro nobis munificum sentiant remuneratorem. — Miserere defunctorum fratrum et benefactorum, et catholicorum omnium. Dona eis, Domine, in tenebris lucem, in poenis requiem, et in regno tuo beatitudinem sempiternam. Amen.

Miserere discipulorum, et filiorum spiritualium, quos instruendos, gubernandos et adiuvandos nobis tradidisti. Confirma in illis, Domine, bonum semen, ut in litteris, moribus atque virtutibus magis magisque proficiant, et a nobis recte et feliciter curentur. — Miserere fratrum in sua vocatione stantium, ut per te in recto virtutum cursu confirmentur. Miserere item nutantium atque claudicantium, ut potenti spiritu tuo adiuti et consolidati, neque ad dexteram neque ad sinistram declinent. — Miserere quoque lapsorum, ut desertores filii ex apostasiae statu resurgant, et priorem vocationis suae gratiam agnoscant, tibique per veram poenitentiam reconcilientur. — Miserere inimicorum, et aperte vel occulte nos persequentium. Non illis hoc imputes in peccatum, sed illis gratiam tuam et resipiscentiam ac caritatem veram impertiaris. Per Christum Dominum nostrum. Amen.

Miserere schismaticorum et haereticorum, ut ad ecclesiae redeant unitatem, et relictis errorum umbris, catholicae doctrinae lucem nobiscum fideliter amplectantur. — Miserere peccatorum, qui mundo, carni, satanae potius, quam tibi Deo vero et vivo serviunt, et ad perpetuae mortis portas percurrunt. Converte illos, Domine, ad viam poenitentiae, et mortuis vitam gratiae restitute, ne alioquin in pec-

catis suis morientes, a tua gratia et gloria perpetuo separentur. Amen.

Aspirationes ad Christum. O Jesu, dulcis hospes, utinam prospere processeris ad hunc pauperculum et humilem servum, et intraveris fauste sub hoc angustissimum et vile tectum. Benedictus et superexaltatus, qui venisti in cor meum, oriens ex alto. — O rex pacifice, fuga ex animo et corde meo catervas vanarum cogitationum, ut te solum, pacis auctorem contemplari et diligere queat anima mea. Ecquid, praeter te, o pax, tranquillitas et dulcedo cordis mei, quaerat et gustet anima mea? O fons amoris perpetui, quomodo potero tui oblivisci, qui mei dignatus es recordari, et teipsum mihi dare! Fecisti ultra omnem spem misericordiam cum servo tuo, et ultra omne meritum gratiam et amicitiam exhibuisti. Quid retribuam tibi pro gratia ista? — Utinam possem tibi servire cunctis diebus vitae meae! Utinam vel uno die dignum servitium tibi exhibere possem! Vere tu es dignus omni servitio, omni honore et laude aeterna. — Vere Dominus meus es, et ego pauper servus tuus, qui totis viribus tibi servire teneor, nec unquam in laudibus tuis debeo fastidire. Sic volo, sic desidero; et quidquid mihi deest, tu digneris supplere. — Concede mihi, benignissime Jesu, gratiam tuam, ut mecum sit, et mecum laboret, mecumque usque in finem perseveret. Da mihi semper desiderare et velle, quod tibi magis acceptum est et carius placet. Tua voluntas mea sit; et mea voluntas tuam semper sequatur, et optime ei concordet. Sit mihi unum velle et nolle tecum; nec aliud posse velle aut nolle, nisi quod tu vis et non vis. — Da mihi omnibus mori, quae in mundo sunt, et propter te amare contemni et nesciri in hoc saeculo. Da mihi super omnia desiderata in te quiescere, et cor meum in te pacificare. Tu vera pax cordis, tu sola requies, extra te omnia

sunt dura et inquieta. In hac pace in idipsum, hoc est, in te uno, summo et aeterno bono, dormiam et requiescam. Amen.

Ad B. V. Mariam, sine labe conceptam.

(Auct. Eminent. Domino Joanne, S. R. E. Cardinale de Geissel Archiep. Colon.)

Virgo virginum praeclara, * Praeter omnes Deo cara * Dominatrix coelitum, * Fac nos pie Te cantare, * Praedicare et amare, * Audi vota supplicum.

Quis est dignus, laude digna, * Te laudare, o benigna * Virgo, fons charismatum! * Gratiis es tota plena, * Tota pulchra et serena, * Dei tabernaculum.

O quam magna Tibi fecit, * Qui potens est, et adiecit * Gratiam ad gratiam! * Qui coelum terramque regit, * Matrem sibi Te elegit, * Sponsam atque filiam.

†) Ante mundum Te dilectam * Et prae omnibus electam, * Coelorum delicias, * A peccato non redemit, * Sed iam antea exemit * Emptorum primitias.

Virgo, vere benedicta, * Culpa nunquam es obstricta * Hocce in exilio; * Sine labe es concepta, * Magno lapsui erepta * Summo privilegio.

Contendebat certatura * Tunc cum gratia natura, * Gratia praevaluit; * A peccato praeservatam * Immunemque illibatam * Mire Te constituit.

Eva nova novae legis, Praeelecta summi regis, Consors eius gloriae, * Tu draconem domuisti, * Forti pede contrivisti * Victrix caput satanae.

Semper fulgens munda stola, * Inter mundas munda sola * Ascendisti sidera; * Super agmina Sanctorum, * Super choros Angelorum * Sceptra geris Domina.

---

†) Hanc stropham ipse Eminentis. auctor anno 1862 adiecit.

Oras nunc a dextris Nati, * Jugo solvat ut peccati, * Quos redemit Sanguine; * Manus Tuae stillant dona, * Vitae fac coelestis bona * Et in nos defluere.

Esto nobis maris stella, * Ne nos fluctuum procella * Navigantes obruat; * Ex qua salus est exorta, * Esto nobis coeli porta, * Quae ad vitam pateat.

Virgo clemens, virgo pia, * Duc secura nos in via * Vitae per exilium: * Nos, o Mater, hic tuere, * Olim istic fac videre * Te tuumque Filium.

Fac, Te duce, nos orare, * Vigilare et certare, * Certos Tuae gratiae; * Funde nobis pia dona, * Custos, mater et patrona * Sanctae sis Coloniae. (Ecclesiae.)

Fac nos stare fide vera, * Caritate, spe sincera, * Absque culpae macula; * Gregem Tibi sic dicatum, * Jam a patribus sacratum * Protegas in saecula.

PRECES IN VISITATIONE SS. SACRAMENTI PERSOLVENDAE.

Primus modus visitandi SS. Sacramentum.

Moyses aliquando gloriam gentis suae praedicans, *non est,* inquit, *alia natio tam grandis, quae habeat deos appropinquantes sibi, sicut Deus noster adest cunctis obsecrationibus nostris.* Deut. 4. — Quid, quaeso, dicturus fuisset Moyses, si pro umbra, quam adeo venerabatur, rem et veritatem ipsam in ecclesia nostra vidisset inter nos assidue commorantem? Sed quid dicere, quid cogitare debent sacerdotes, qui adeo familiari ipsius consuetudine utuntur? Certe, non est alia natio, nec alia hominum conditio tam grandis, tam honorata, tam beata, quae habeat talem ac tantum Deum sibi ita propinquum? Sed quid inde? Nonne aequum est, ut ipsi iugiter assistant? Quod quia fieri non potest in hac vita, certe convenit, ut frequenter compareamus tanquam aulici coram Domino nostro obsequiaque ipsi praestemus, et tan-

quam filii piissimi ad patrem amantissimum, imo amicum fidelissimum quam saepissime recurramus. Quare:

I. Veni in sanctuarium Dei, quando est magis desertum et ab adoratoribus vacuum; et pro certo habens, ecclesiam esse domum Dei et domum orationis, reverenter ingredere, dicens cum Psalmista:

Domine Jesu, introibo in domum tuam, adorabo ad templum sanctum tuum in timore tuo, et cum fiducia confitebor nomini tuo. Munda cor meum ab omnibus vanis, perversis, et alienis cogitationibus, intellectum illumina, affectum inflamna, ut in spiritu et veritate te adorare valeam, et ut iucundum sit tibi rationabile obsequium meum.

II. Accede ad dominum Jesum eadem fide et devotione, qua pastores et magi ad eum recens natum festinantes venerunt; et procidens ante eum, in cuius nomine omne genu flectitur, in hcs actus erumpe:

O Jesu! quamvis in hoc Sacramento nullum maiestatis tuae splendorem oculis videam, attamen credo firmiter, quia tu es vere Deus absconditus; Deus, Salvator, Christus, Filius Dei vivi, iudex vivorum et mortuorum; hoc credo, quia tu, ipsa veritas dixisti: hoc est Corpus meum; adiuva incredulitatem meam. Tu es Dominus meus et Deus meus; rex regum et Dominus dominantium; tu solus altissimus, et substantia mea tanquam nihilum ante te; adoro te, ut principium et ultimum finem, ut Dominatorem coeli et terrae et ut Dominum vitae et mortis. O Jesu, mi Jesu, quam magnus et laudabilis es! nonne tibi subiecta iugiter erit anima mea? Dignum sane et iustum est. O sancti Angeli, qui hunc regem in praesepi iacentem cum stupore adorastis et iam regnanti in coelo ad ministerium semper assistitis quin etiam ipsum altare frequentes et venerabundi cingitis; o Angeli Dei, adorate pro me Jesum meum, quoniam tanto muneri impar nimis sum ego et ille maior omni laude; quamvis imbecillis sim puer, di-

cam semper: tantum ergo Sacramentum veneremur cernui etc.

III. Accede sicut publicanus in animo contrito et confusione sauciato, prae dolore singultiens et pectus prae amaritudine percutiendo dicens:

Peccavi, Domine, peccavi; scio hoc et agnosco. O me detestabile monstrum! Ideo non sum dignus, qui vel oculos in coelum levet. Verum, o mi Jesu, o Jesu, misericordia mea, o Jesu dives in misericordia, o Jesu praestabilis super malitia mea, propitius esto mihi peccatori; et quoniam nefandissimus peccator sum ego et peccatorum primus, supplex oro, ut miserearis mei secundum magnam misericordiam tuam; doleo propter te summe dilectum; doleo, quod tibi soli peccaverim; per totam vitam deficiat in gemitibus anima mea.

Hoc sacrificio spiritus tui contribulati ac cordis tuis contriti et humiliati mirifice delectatur Dominus Jesus et te iustificatum in pace dimittet.

IV. Centurionis humilitatem indue, sic ex abundantia cordis proclamans:

Domine Jesu, quamvis ego te frequenter recipiam, confiteor tamen, me non esse dignum, ut intres sub tectum meum, sed saltem permittas, quaeso, ut saepius hic effundam cor meum coram te, qui facis Angelos tuos spiritus et ministros tuos flammam ignis; accipe mea adorationum obsequia in supplementum defectuum in frequenti Missae celebratione commissorum. O me nimis felicem, si tibi altissimo Deo vota mea reddendi studiosus, dignus tuis altaribus minister gratia tua efficiar!

V. Hunc divinum sponsum et animarum zelotem velut Magdalena contempleris, dicens:

O Deus cordis mei, rex meus et Deus meus! beati, qui habitant in domo tua! Melior est dies una in atriis tuis super millia. Vae vagis illis, qui elongant se a te! an non peribunt? Ego vero hoc peri-

culum effugere cupiens, venio ad te, o sponse sanguinum et refugium meum; hic securius habitabo; hic requies mea multa nimis. Convolent alii ad mundanas conversationes; ego autem coram te, quoad vixero, assiduus et laetus assistam. Ecquid mihi est in coelo, et a te, o Jesu, dilecte mi, quid volui super terram? Unus ergo sit dolor meus, a te separari, o centrum animae meae! a te, inquam, quem ex toto corde meo diligo! Quis mihi dabit, ut te ardentius diligam, o Deus caritatis! o totus amabilis! Ex corde tuo erumpat in cor meum perennis amor; siquidem venisti ignem mittere in terram, et quid vis, nisi ut accendatur?

VI. Adeas cum fiducia ut caecus, ut leprosi, et alii aegrotantes; et quamvis velut importunus increperis, multo magis clama:

Domine, fili David, miserere mei; ecce, quem amas, infirmatur; ille, propter quem homo factus es, ille, quem pretioso Sanguine redemisti, ille, pro cuius amore iugiter in hoc altari resides, ille, quem tuo sacro Corpore in hoc Sacramento quotidie satias. Ecce me peccatorum lepra foedatum; ipse vides, quomodo occupet et angat me febris superbiae, iracundiae etc.; sed, si vis, potes me mundare. Ergo, o pie medice, qui languores nostros tuo livore sanasti; tu, qui es salus mea, sana animam meam, quia peccavi tibi; da, Domine, ut videam, quatenus detegam, quid tibi in me displiceat, vel desit mihi.

Hic aperi illi tuas infirmitates spirituales, hanc superbiam, hunc teporem etc.

VII. Expedit etiam, ut instar Mariae, quae monita salutis a Domino Jesu petiit, sedeas secus pedes eius, ut pariter audias loquentis intus veritatem et documenta:

O Jesu, qui venisti a Deo magister, et qui viam Dei in veritate doces, doce me facere voluntatem tuam. Beatus homo, quem tu erudieris etc. Da

mihi, servo tuo, cor docile, ut non tantum auditor sim verbi tui, sed magis factor.

Hic attente audi et docibili corde custodire contende, quid loquatur in te praeceptor bonus.

VIII. Multum proderit, ut instante tentationum procella, ad eum cum Apostolis trepidus confugias:

Domine, salva me, ecce pereo; impera ventis et mari, et fiet tranquillitas magna; teneat et deducat me dextera tua, ut de tot tantisque periculis erutus ad portum felicitatis securius perveniam. O salutaris hostia, quae coeli pandis ostium, bella premunt hostilia, da robur, fer auxilium.

IX. Sed praesertim accede et festina, oraturus fidenter cum Chananaea:

Tu scis, Domine, quia nescio saepissime, quid petam; eia ergo, Jesu mi, doce me orare; recordare Jesu pie, istius dulcissimi verbi tui: petite et accipietis. Da mihi saltem micas mensae tuae, scilicet cor paupertatis et humilitatis amans.

Hic avide pete, quod Dominus Jesus tibi magis expedire scit ad suam gloriam et tuam salutem.

X. Recogitans in amaritudine animae tuae, quam iuste iram Patris aeterni, eiusque flagella propter nimia peccata tua merueris, offer illi dilectum Filium in propitiationem delictorum tuorum et in plenam cum illo reconciliationem.

O Pater aeterne, peccavi! iniquitates meae, quibus iram tuam merui, clamant de terra ad te vindictam. Sed Sanguis Filii tui efficacius misericordiam proclamat. Peccavi! sed ecce Agnus Dei, qui tollit peccata mundi. Peccavi! sed ecce Filius tuus dilectus, in quo tibi bene complacuisti. Respice ergo in faciem Christi tui, qui factus pro me reconciliatio, se in ara crucis obtulit, quia ipse voluit, et se quotidie in hoc altari offert in remissionem peccatorum totius mundi; per hunc Filium tuum supplex oro, indignationem tuam a me averte, et concede mihi gratias, quibus indigeo, ut placeam tibi omnibus die-

bus vitae meae. Quid mihi in nomine Filii tui petenti denegabis?

XI. Ecce tibi ingentis meriti satisfactio, cui feria V. cuiuslibet hebdomadae incumbere operae pretium erit. In genua ergo ante altaris Sacramentum provolutus, et reconciliationem pro te et pro populo facturus, sic animo contrito ingemiscens, ora veniam:

O Jesus, quando ex una parte corde recogito hanc tuorum mirabilium, quam fecisti, memoriam, et ex altera abominationem desolationis stantem in loco sancto tuo et hanc adeo stupendam et abundantem iniquitatem tot ingratorum hominum, et praesertim tot clericorum et sacerdotum, fio mihimetipsi gravis, confundor, obstupesco, fremo in memetipso. — Verum, o Jesu mi, qui haec improperia in horto recogitans factus es prae dolore in agonia, reple cor meum amaritudine amarissima, ut vero et amaro contritus dolore possim tibi ineffabiliter offenso satisfacere. — O Jesu, tabescere me fecit zelus meus (Ps. 118.), quia tot infideles et haeretici hoc divinum Sacramentum pertinaciter nolunt credere, illud servire faciunt iniquitatibus et abominationibus suis pessimis. Proh dolor! tabesco quia, o rex excelse prae omnibus regibus terrae, es in hoc Sacramento ab ipsis fidelibus tuis derelictus, oblivioni datus tanquam mortuus a corde; doleo, quia in templis pauperibus habitas, dum privatae domus splendide ornantur; amare plango, quia tot fideles tibi praesenti necnon et sacrosancto Missae sacrificio nonnisi irreverenter assistunt, faciendo domum tuam domum negotiationis et speluncam latronum; tristis est anima mea, quia iidem ingrati filii, sacrum hoc convivium tanquam levissimum cibum fastidientes, ad Aegypti convertuntur cepas, et siliquis porcorum delectantur; exitus aquarum deducant oculi mei, quod plerique, velut proditor Judas, manducent et bibant indigne, fiant rei Corporis tui, et sic iudicium sibi

manducent et bibant. Sed heu! quanto vehementius doleo et dolere cogor, quia ipsi ministri et noti tui, adeo exaltati et quotidie enutriti, magnificent super te supplantationem, ac spernant te, rex Deus! celebrando Missae sacrificium cursim, oscitanter et turpis lucri gratia; utendo vestibus pannosis et sordidis, non diiudicando Corpus tuum, faciendo in domo tua sacrilegia multa. Verum, o Domine Jesu, quod acerbius urit et excruciat cor meum, illud est, quia ego sum unus, imo inter primos ex his ingratis hominibus, ministris tuis; ego, ego sum, qui peccavi, et nefandius prae ceteris peccavi in te, et coram te et coram hic congregata plebe tua. Vertatur, obsecro, manus tua contra me, qui prae omnibus fui nequam, quia tu bonus fuisti.

Attamen, quod me his in angustiis consolatur, illud est, quod nunquam despicias cor contritum et humiliatum, et quod misericordia tua praestabilis sit super malitia mea. De tua igitur pietate confisus, lacrymis perfusus, faciei meae confusione coopertus et contritus corde supplex oro veniam. Parce Domine, parce populo tuo; ubi superabundavit delictum, ibi superabundet et gratia; ne memineris iniquitatum nostrarum antiquarum in tuum Sacramentum commissarum; anticipient nos misericordiae tuae, misericors et miserator Jesu. Sed imprimis propitius esto mihi peccatori et indignissimo ministro tuo non habenti fiduciam, nisi in tua magna misericordia; poenitet me peccasse; maxime doleo, et quidem in unione illius doloris, quo dulcissimum cor tuum in recogitatione abominationum mearum anxiatum, et usque ad mortem triste fuit. Propono non amplius peccare tibi, quin etiam, plena et immobili fide, spe viva et caritate fervida hoc magnum mysterium venerari, eiusque devotionem ceteris ferventer iugiterque insinuare. Da, ut huius Sacramenti fides, devotio, et reverentia in dies crescat ac proficiat in anima nostra,

donec te de facie ad faciem videamus et torrente voluptatis tuae potemur in patria.

XII. Dominus Jesus orationes suas, dicta, facta et seipsum Deo Patri iugiter offerebat; fac tu idem in unione eiusdem intentionis.

O Deus, qui es principium et finis; offero tibi cogitationes meas, eloquia, opera mea et totum meipsum in hostiam viventem, in rationabile et sempiternum obsequium, et quidem in unione illius divinae intentionis, qua Filius tuus in terris operatus est.

XIII. Tandem ab altari nonnisi aegre discessurus, posce ab illo benedictionem, sicut Jacob ab Angelo poposcit.

Domine Jesu, necessitas mihi incumbit, ut tuam facturus voluntatem recedam. Utinam benedictionem accipiam a te, Domine, qui fecisti coelum et terram: venient mihi omnia bona pariter cum illa. Amen.[1])

Secundus modus visitandi SS. Sacramentum.

„Laudetur et superexaltetur omni momento sanctissimum et divinissimum (Eucharistiae) Sacramentum.“ (Indulg.) Laudetur sanctissimum Sacramentum tot laudibus, quot in coelo stellae, in igne scintillae,

---

[1]) Sanctis valde in deliciis fuit, et a Concilio Tridentino fidelibus omnibus commendatur *Communio spiritualis, i. e. pium desiderium Eucharistiae Sacramentum suscipiendi, cum realiter suscipi nequit.* Quare fervidus sacerdos et ipse frequenter, praesertim in visitationibus SS. Sacramenti, hoc exercitium pietatis instituet, et poenitentibus suis aliisque fidelibus sedulo insinuabit et vehementer commendabit. Legatur hac de re: *Imitatio Christi* lib. 4. cap. 10; *Bona* horol. ascet. cap. 7. §. 9; *Scaramelli* direct. ascet. tract. 1. art. 10. cap. 7; *De Ponte* medit. part. 1. med. 34; *Rodrigues* de perfect. part. 2. tract. 8. cap. 15; *S. Lig.* libell. de visit. SS. Sacramenti.

in aëre atomi, in mari guttae, in terra pulveres; quot corporeae in universo sunt creaturae, quia omni laude dignissimus es, Domine universorum, qui sub corporeis vini panisque speciebus lates. *Vere tu es Deus absconditus.* (Isa. 45.) — Laudetur sanctissimum Sacramentum tot laudibus, quot ullo opere exhiberi, quot ore proferri, quot mentibus omnium hominum excogitari unquam potuere vel possunt; quia omni laude dignissimus es, Domine, cuius redempti sumus pretioso Sanguine, *quasi agni immaculati.* (I. Pet. 1.) — Laudetur sanctissimum Sacramentum tot laudibus, quot omnes Angeli, ipsaque sanctissima Trinitas sua potentia depromere, sua sapientia concipere, sua bonitate optare potest, quia dignus es, Domine, Deus, qui mihi donas non tantum humanitatem, verum etiam divinitatem tuam, vere *laudabilis et gloriosus et superexaltatus in saecula.* (Dan. 3.)

Rhythmus S. Thomae Aquinatis.

Adoro te devote, latens deitas, * Quae sub his figuris vere latitas; * Tibi se cor meum totum subiicit, * Quia te contemplans totum deficit.

Visus, tactus, gustus in te fallitur, * Sed auditu solo tuto creditur; * Credo quidquid dixit Dei filius, * Nil hoc veritatis verbo verius.

In cruce latebat sola deitas, * At hic latet simul et humanitas; * Ambo tamen credens atque confitens, * Peto, quod petivit latro poenitens.

Plagas sicut Thomas non intueor, * Deum tamen meum te confiteor; * Fac me tibi semper magis credere, * In te spem habere, te diligere.

O memoriale mortis Domini, * Panis vivus, vitam praestans homini, * Praesta meae menti de te vivere, * Et te illi semper dulce sapere.

Pie pelicane, Jesu, Domine, * Me immundum munda

tuo Sanguine, * Cuius una stilla salvum facere, * Totum mundum quit ab omni scelere.

Jesu, quem velatum nunc aspicio, * Oro fiat illud, quod tam sitio, * Ut te revelata cernens facie, * Visu sim beatus tuae gloriae. Amen.

Suavissime Jesu, qui excessu singularis tui erga nos amoris in Sacramento altaris nobiscum manere voluisti! agnosco te supremum Dominum ac Deum meum; profundissima cum humilitate te hic praesentem adoro, gratiasque tibi ago ex toto corde pro infinito tenerrimoque amore, quem nobis in hoc Sacramento exhibes, etsi saepe indignissimis modis te tractemus. Plenus dolore de hac summa iniuria et ingratitudine, o Deus maiestatis! ad te supplex venio, deprecaturus pro omnibus profanationibus, sacrilegiis et impietatibus contra adorandum hoc Sacramentum unquam admissis, aut deinceps admittendis. Utinam, mi Deus! magnitudine doloris contestari possem, quantopere me affligat, quod ipsemet, heu dolor! tanta cum irreverentia saepius coram te comparuerim et tam exiguo cum amore ac fervore te suscipere praesumpserim! — Obliviscere Domine iniquitatum mearum, ut recorderis solummodo misericordiae tuae. Ratum habe sincerum, quo flagro, desiderium, ut una mecum omnes te honorent in hoc Sacramento amoris. Ita, Domine! toto affectu cupio te in eo amare, benedicere, laudare, adorare, quantum omnes Sancti et Angeli te amant, benedicunt, adorant, rogans per hoc adorandum Corpus et Sanguinem pretiosum, quibus supplex advolvor, ut deinceps tanta cum reverentia te adorem, tamque digne suscipiam, ut post mortem tuas laudes cum omnibus Sanctis merear in aeternum praedicare. Amen.

Auge, mi Deus, fidem meam per virtutem huius divini Sacramenti, conforta spem meam, accende caritatem meam, reple et incende cor meum amore tui, ut nihil praeter te aspiret, nec vivat amplius, nisi

propter te. — O Jesu amabilissime, propter infinitam bonitatem et amabilitatem tuam, amo te super omnia, et omnium Sanctorum cordibus ardentissime te amare desidero; et cum S. Francisco Xaverio, ad pedes tuos prostratus, ex animo dico:

O Deus, ego amo te! * Nec amo te, ut salves me; * Aut quia non amantes te * Aeterno punis igne. * Tu, tu, mi Jesu, totum me * Amplexus es in cruce; * Tulisti clavos, lanceam, * Multamque ignominiam, * Innumeros dolores, * Sudores et angores, * Ac mortem, et haec propter me, * Ac pro me peccatore. * Cur igitur non amem te, * O Jesu amantissime! * Non ut in coelo salves me, * Aut ne aeternum damnes me, * Nec praemii ullius spe; * Sed sicut tu amasti me, * Sic amo et amabo te, * Solum quia rex meus es, * Et solum quia Deus es.

Litaniae de sanctissimo Sacramento. [1)]

Kyrie eleison, — Christe eleison, — Kyrie eleison.
Christe audi nos, — Christe exaudi nos.
Pater de coelis Deus, — miserere nobis.

---

1) Proposito in sacra Indicis Congregatione dubio: Quid censendum sit de libris precum variarum, in quibus praeter Litanias Maiores et Lauretanas, ut vocant, aliae continentur vi decretorum generalium Apostolicae Sedis hactenus vetitae ac nihilominus diuturno iam pridem usu in plerisque catholici orbis regionibus receptae? Responsum fuit; „Provisum nuper decreto supremae Congregationis S. Officii Feria IV. die 18. Aprilis, cuius haec sunt verba: Litaniae omnes praeter antiquissimas et communes, quae in Breviariis, Missalibus, Pontificalibus et Ritualibus continentur, et praeter Litanias de B. M. V., quae in sacra aede Lauretana decantari solent, non edantur sine revisione et adprobatione Ordinarii, nec *publice in ecclesiis, publicis oratoriis et processionibus recitentur* absque licentia et adprobatione Sacrorum Rituum Congregationis." S. C. Ind. 28. Aprilis 1860.

Fili, Redemptor mundi, Deus,
Spiritus sancte, Deus,
Sancta Trinitas, unus Deus,
Panis vive, qui de coelo descendisti,
Deus absconditus et Salvator,
Frumentum electorum,
Vinum germinans virgines,
Panis pinguis et deliciae regum,
Juge sacrificium,
Oblatio munda,
Agne absque macula,
Mensa purissima,
Angelorum esca,
Manna absconditum,
Memoria mirabilium Dei,
Panis superstantialis,
Verbum caro factum, habitans in nobis,
Hostia sancta,
Calix benedictionis,
Mysterium fidei,
Praecelsum et venerabile Sacramentum,
Sacrificium omnium sanctissimum,
Sacrificium vere propitiatorium pro vivis et defunctis,
Coeleste antidotum, quo a peccatis praeservamur,
Stupendum supra omnia miraculum,
Sacratissima Dominicae Passionis commemoratio,
Donum transscendens omnem plenitudinem,
Memoriale praecipuum divini amoris,
Divinae affluentia largitatis,
Sacrosanctum et augustissimum mysterium,
Pharmacum immortalitatis,
Tremendum ac vivificum Sacramentum,
Incruentum sacrificium,
Cibus et conviva,
Dulcissimum convivium, cui assistunt Angeli ministrantes,

Miserere nobis.

Vinculum caritatis,
Offerens et oblatio,
Spiritualis dulcedo in proprio fonte degustata,
Refectio animarum sanctarum,
Viaticum in Domino morientium,
Pignus futurae gloriae,

Miser. nobis.

Propitius esto, — parce nobis, Domine.
Propitius esto, — exaudi nos, Domine.
Ab indigna Corporis et Sanguinis tui susceptione, — libera nos, Domine.
A concupiscentia carnis,
A concupiscentia oculorum,
A superbia vitae,
Ab omni peccandi occasione,
Per desiderium illud, quo hoc Pascha cum discipulis manducare desiderasti,
Per summam humilitatem, qua discipulorum pedes lavisti,
Per ardentissimam caritatem, qua hoc divinum, Sacramentum instituisti,
Per Sanguinem tuum pretiosum, quem nobis in altari reliquisti,
Per quinque vulnera huius tui Corporis sacratissimi, quae pro nobis suscepisti,

Libera nos, Domine.

Peccatores, — te rogamus, audi nos.
Ut in nobis fidem, reverentiam et devotionem erga hoc admirabile Sacramentum augere et conservare digneris,
Ut ad frequentem usum Eucharistiae per veram peccatorum confessionem nos perducere digneris,
Ut nos ab omni haeresi, perfidia ac cordis caecitate liberare digneris,
Ut sanctissimi huius Sacramenti pretiosos et coelestes fructus nobis impertiri digneris,
Ut in hora mortis nostrae hoc coelesti viatico nos confortare et munire digneris,

Te rogamus, audi nos.

Fili Dei, — te rogamus, audi nos.
Agnus Dei, etc., — parce nobis, Domine.
Agnus Dei, etc., — exaudi nos, Domine.
Agnus Dei, etc., — miserere nobis.
Christe audi nos, — Christe exaudi nos.
Kyrie eleison, — Christe eleison, — Kyrie eleison.
Pater noster. — Ave Maria.

℣. Panem de coelo praestitisti eis, (t. p. Alleluia.)
℟. Omne delectamentum in se habentem. (Alleluia.)

Oremus. Deus, qui nobis sub Sacramento mirabili Passionis tuae memoriam reliquisti; tribue, quaesumus, ita nos Corporis et Sanguinis tui sacra mysteria venerari, ut redemptionis tuae fructum in nobis iugiter sentiamus. Qui vivis et regnas in saecula saeculorum. Amen.

O benignissime Jesu, a quo manant in nos omnia bona, per quem omnia mala a nobis arcentur; averte a me omnem vanitatem, mentis elationem, carnis libidinem, oris licentiam, contemptum inopum, avaritiae ardorem, et quidquid demum divinae maiestati tuae displicet, ut tibi Deo meo in veritate serviam, et te corde perfecto laudem et glorificem in saecula. Amen.

O bone Jesu, quem hic vere agnosco praesentem, fac, obsecro, ut sentiat anima mea virtutem praesentiae tuae, et infunde in eam gratiae tuae lumen. Da mihi sensum capacem, intellectum facilem, memoriam tenacem, efficaciam in opere, gratiam in conversatione, profectum in studiis, processum in conceptis, solamen in adversis, tutelam in prosperis, ut, quocumque me verterim, ubique gratia et misericordia tua praecedat me. Si errem, reduc me; si ignorem, doce me; si peccem, corripe me; si trister, consolare me; si cadam, erige me; da mihi gratiam, verius te cognoscendi, ardentius te diligendi, sincerius in te credendi et tutius te sequendi.

O dulcissime Jesu, qui vere hic es Deus absconditus! concede mihi, quaeso, quae tibi placent, diligenter et ardenter concupiscere, prudenter investigare, veraciter agnoscere et perfecte adimplere ad laudem et gloriam nominis tui. Vias tuas demonstra mihi et semitas tuas edoce me; quod a me requiris tribue, ut sciam, et da exsequi, sicut oportet et expedit animae meae. Da mihi gratiam non deficiendi inter prospera et adversa, ne extollar in illis, neve deprimar in istis. De nulla re gaudiam vel doleam, nisi quae ducat ad te, vel abducat a te; nulli placere appetam, vel displicere timeam, nisi tibi soli. Vilescant mihi omnia transitoria propter te, et cara sint mihi omnia tua et tu, mi Deus, plus quam omnia! Taedeat me gaudii, quod est sine te, nec cupiam aliquid, quod est extra te; delectet me labor, qui est pro te, et taediosa sit mihi omnis quies, quae non est in te. Da mihi, o bone Jesu, gratiam, cor meum frequenter ad te dirigendi, omnia in caritate faciendi, quasi mortuum reputandi quidquid ad cultum tuum non pertinet, actiones meas non ex consuetudine peragendi, sed devote ad te dirigendi. Fac me humilem sine fictione, hilarem sine dissolutione, tristem sine deiectione, maturum sine asperitate, veracem sine duplicitate, te timentem sine desperatione, in te sperantem sine praesumptione, obedientem sine contradictione, patientem sine murmuratione. Da mihi etiam, dulcissime Jesu, cor pervigil, quod nulla a te abducat curiosa agitatio; da cor immobile, quod nulla deorsum trahat indigna affectio; da invictum, quod nulla frangat vel fatiget tribulatio; da liberum, quod nulla sibi vindicet violenta delectatio; da rectum, quod nulla seorsum obliquet sinistra intentio. Largire mihi intellectum te cognoscentem, diligentiam te quaerentem, sapientiam te invenientem, conversationem tibi placentem, perseverantiam te fideliter exspectantem, fiduciam te feliciter am-

plectentem, tuis beneficiis in via uti per gratiam, et tandem gaudiis tuis in pace frui per gloriam. Amen. (*Ex oratione S. Thomae familiari.*)

Piae petitiones S. Augustini.

Domine Jesu, noverim me, noverim te, * Nec aliquid cupiam nisi te. * Oderim me et amem te, * Omnia agam propter te. * Humiliem me, exaltem te. * Nihil cogitem nisi te. * Mortificem me et vivam in te. * Quaecumque eveniant, accipiam a te. * Persequar me, sequar te, * Semperque optem sequi te. * Fugiam me, confugiam ad te, * Ut merear defendi a te. * Timeam mihi, timeam te, * Ut sim inter electos a te. * Diffidam mihi, fidam in te. * Obedire velim propter te. * Ad nihil afficiar, nisi ad te, * Et pauper sim propter te. * Aspice me, ut diligam te; * Voca me, ut videam te, * Et in aeternum fruar te. Amen.

Commendo me tibi, o bone Jesu! intra mellifluum cor tuum absconde me, nec permitte me separari a te. Sis mihi in vita solatium, in morte viaticum, in aeternitate praemium. Id rogo te pro me et pro omnibus fratribus et amicis meis, per lacrymas, sudorem et Sanguinem tuum. Amen.

Benedic mihi, Domine Jesu, cum Patre et sancto Spiritu, uberemque largire gratiam amplectendi semper et in omnibus, nunc et in hora mortis tuam sanctissimam voluntatem. Amen.

Tertius modus visitandi SS. Sacramentum.

Actus consecrationis ad sacratissimum cor Jesu.

Dulcissime Jesu, fons amoris, pater misericordiarum et Deus totius consolationis, qui ineffabiles cordis tui divitias nobis miseris et indignis aperire dignatus es; ego N. in gratiarum actionem pro innumeris in me ceterosque homines collatis beneficiis ac praeser-

tim pro SS. Eucharistiae institutione, et ad reparandas iniurias omnes a me et ab aliis quibuscumque in hoc infiniti amoris mysterio cordi tuo amantissimo illatas, eidem sacratissimo cordi tuo me totum et omnia mea devoveo cum omnibus bonis ac meritis ex gratia tua acquisitis vel acquirendis, promittens, me divini cordis tui cultum, quantum pro mea tenuitate licuerit, propagaturum.

Insuper beatissimam Virginem Mariam in peculiarem matrem mihi eligo, huiusque purissimo cordi me et omnia mea pariter trado ac devoveo, promittens, me huius piissimae matris cultum iuxta ecclesiae mentem, quantum in me erit, propagaturum.

A tua ergo immensa bonitate et clementia peto suppliciter, ut hoc holocaustum in odorem suavitatis admittere digneris, et ut largitus es ad hoc desiderandum et offerendum, sic etiam ad explendum gratiam uberem largiaris. Amen.

Piae aspirationes ad cor Jesu.

Oh! quam bonum et quam iucundum habitare in corde hoc! Quis illud cor tam vulneratum non diligat? Quis tam amans non redamet! (S. Bern. serm. 3. de Pass.) — Cor Jesu, cor novum crea in me, et spiritum rectum innova in visceribus meis. — Cor Jesu amabilissimum! quis separabit cor meum ab amore tui? — Cor Jesu mitissimum, humillimum, patientissimum, dirige cor nostrum secundum te. — Cor Jesu, flagrans amore mei, inflamma cor meum amore tui.

Rhythmus ad SS. cor Jesu.

Cor Jesu, cor purissimum, * Cor, ara sanctitatis! *
Cor meum purga sordidum, * Infectum tot peccatis.

Qui movet tibi vomitum, * Auferto hinc teporem, *
Infunde novum spiritum * Et spiritus fervorem.

Cor mite, cor humillimum, * Cor plenum bonitatis, * Cor tuo da simillimum, * Da ignem caritatis.

Sed quid? si vel Seraphico * Amore cor flagraret, * Non tamen hoc incendio * Non satis te amaret.

Ut ergo te diligere, * Cor Jesu, possim satis, * Immensum da, quo amas te * Ardorem caritatis.

Hoc, hoc amoris iaculo * Cor meum accendatur, * Et huius ab incendio * In cineres solvatur.

O mors exoptatissima, * Sic mori vi amoris! * Amoris sit cor victima * Pro corde Redemptoris.

Amore tui moriar, * Cor Jesu, amor meus! * Ut novo corde ordiar * Amare te, o Deus! Amen.

Litaniae de sacratissimo corde Jesu.

Kyrie eleison, — Christe eleison, — Kyrie eleison.
Christe audi nos, — Christe exaudi nos.

Pater de coelis Deus,
Fili, Redemptor mundi, Deus,
Spiritus sancte, Deus,
Sancta Trinitas, unus Deus,
Cor Jesu, verbo Dei substantialiter unitum,
Cor Jesu, divinitatis sanctuarium,
Cor Jesu, sanctae Trinitatis templum,
Cor Jesu, sapientiae abyssus,
Cor Jesu, bonitatis oceanus,
Cor Jesu, misericordiae thronus,
Cor Jesu, thesaurus nunquam deficiens,
Cor Jesu, de cuius plenitudine omnes nos accepimus,
Cor Jesu, pax et reconciliatio nostra,
Cor Jesu, virtutum omnium exemplar,
Cor Jesu, infinite amans et infinite amandum,
Cor Jesu, fons aquae salientis in vitam aeternam,
Cor Jesu, in quo sibi Pater bene complacuit,
Cor Jesu, propitiatio pro peccatis nostris,
Cor Jesu, propter nos amaritudine repletum,
Cor Jesu, usque ad mortem in horto tristissimum,

Miserere nobis.

Cor Jesu, opprobriis saturatum,
Cor Jesu, amore vulneratum,
Cor Jesu, lancea perforatum,
Cor Jesu, in cruce sanguine exhaustum,
Cor Jesu, attritum propter scelera nostra,
Cor Jesu, etiam nunc ab ingratis hominibus in sanctissimo amoris Sacramento dilaceratum,
Cor Jesu, refugium peccatorum,
Cor Jesu, fortitudo debilium,
Cor Jesu, consolatio afflictorum,
Cor Jesu, perseverantia iustorum,
Cor Jesu, salus in te sperantium,
Cor Jesu, spes in te morientium,
Cor Jesu, cultorum tuorum dulce praesidium,
Cor Jesu, deliciae Sanctorum omnium,
Cor Jesu, adiutor noster in tribulationibus, quae invenerunt nos nimis,

Miserere nobis.

Agnus Dei, etc., — parce nobis, Domine.
Agnus Dei, etc., — exaudi nos, Domine.
Agnus Dei, etc., — miserere nobis.
Christe, audi nos, — Christe, exaudi nos.
Kyrie eleison, — Christe eleison, — Kyrie eleison.
Pater noster. — Ave Maria.

V. Jesu mitis et humilis corde,

R. Fac cor nostrum secundum cor tuum.

Oremus. Concede, quaesumus omnipotens Deus, ut qui in sanctissimo dilecti Filii tui corde gloriantes, praecipua in nos caritatis eius beneficia recolimus, eorum pariter et actu delectemur et fructu. Per eumdem Christum Dominum nostrum. Amen.

Domine Jesu, qui ineffabiles cordis tui divitias ecclesiae tuae novo beneficio aperire dignatus es; concede, ut huius sacratissimi cordis amori respondere, et iniurias eidem afflictissimo cordi ab ingratis hominibus illatas, dignis obsequiis compensare valeamus. Qui vivis et regnas in saecula saeculorum. Amen.

Salutatio sanctissimi cordis Jesu.

Salve, cor Jesu dulcissimum, suavisonum sanctissimae Trinitatis instrumentum! Salve cor Jesu amantissimum, omnium divitiarum Dei nobilissimum aerarium! Millies et millies benedico et saluto tuam divinam bonitatem, quia es fons et origo, ex qua omnis bonitas et misericordia scaturit. O nobile et pretiosum cor Jesu Christi! per mutuam gratitudinem colendae Trinitatis saluto et adoro te ob abundantiam omnium gratiarum, quae effluxerunt et sine fine effluent in omnes sanctas et devotas animas, quas toties irrigasti et inebriasti torrente divinae voluptatis tuae! — O cor Jesu, cor dulce! O cor Jesu, cor suave! O cor Jesu, cor amabile! O cor Jesu, manans dulcedine, redundans pietate, affluens caritate! In tua intima penetralia immergo spiritum meum, et in profundo tuae misericordiae sepelio totum pondus iniquitatis et negligentiae meae. Tibi offero omnes meos labores et sudores; tibi dedico omnes meas angustias et miserias; tibi commendo vitam et finem vitae meae. O cor aroma dulcissimum; incensum suavissimum, sacrificium dignissimum; offer temetipsum super reconciliationis humanae altare aureum in supplementum omnium, quos vixi dierum, in quibus Deo non detuli fructum. — Benedico tibi, cor Jesu nobilissimum, ob illum amorem, quo a Spiritu sancto ex castissimo Mariae Virginis sanguine es creatum! Glorifico te, cor Jesu dulcissimum, ob illum amorem, quo a sanctissima Trinitate omnibus coelestibus donis es decoratum. Magnifico te, cor Jesu mitissimum, ob illum amorem, quo semper erga genus humanum arsisti. Veneror te, cor Jesu benignissimum, ob illum amorem, quo in cruce moriens disruptum fuisti. Collaudo te, cor Jesu fidissimum, ob illum amorem, quo lancea transfigi, sanguinemque et aquam destillare voluisti. — Te igitur, o sanctissima omnique laude dignissima Trinitas per illud

cor summe benedictum laudo, glorifico et benedico, quod potueris, sciveris atque volueris huic nobilissimo cordi tam multiplicia dona gratiarumque abundantiam conferre, et summo, quo possum, affectu et reverentia offero tuae supremae maiestati idipsum cor dulcissimum atque unice dignissimum omni honore, quia plenum est divina gratitudine ac beatitudinis perfectione excellens in perpetuum, atque oro, ut per illud ipsum supplere ac perfecte restaurare digneris, quidquid mali commisi et in omni bono neglexi. Amen.

Oratio ad cor Jesu pro agonizantibus. — (Indulg.)

O clementissime Jesu, amator animarum, obsecro te per agoniam cordis tui sanctissimi et per dolorem matris tuae immaculatae, lava in Sanguine tuo peccatores totius mundi nunc positos in agonia et hodie morituros. Amen.

Cor Jesu in agonia factum, miserere morientium.

Commemoratio cordis beatae Mariae Virginis.

V. Cor Mariae immaculatum,

R. Amore Jesu, quo ardes, accende cor nostrum.

Oremus. Clementissime Deus, qui ad peccatorum salutem miserorumque perfugium cor sanctissimum et immaculatum Mariae divino cordi Filii Jesu Christi caritate et misericordia simillimum esse voluisti; concede, ut qui huius dulcissimi et amantissimi cordis memoriam agimus, secundum cor Jesu inveniri mereamur. Per eumdem Christum Dominum nostrum. Amen.

Preces ad obtinendum zelum pro exstirpatione peccatorum per intercessionem B. M. V. sine labe conceptae. — (Indulg.)

Misericordissime Deus! toto corde detestor atque abominor omnia mea peccata; detestor etiam ac defleo omnia peccata aliorum ab initio mundi usque ad hanc horam commissa, quia supremam tuam ma-

iestatem offendunt. Firmiter quoque statuo omnia peccata vitare atque in aliis exstirpare illorumque causas et pericula tollere. In hunc finem auxilium gratiae tuae suppliciter peto, benignissime Deus, per intercessionem sanctissimae Virginis Mariae, quam ab omni peccato, tam originali, quam actuali, praeservare dignatus es. Per Christum Dominum nostrum. Amen.

Clementissime Salvator, qui pati et mori dignatus es, ut nos liberares, et qui sanctissimam matrem tuam singulari privilegio a labe originali et ab omni peccato actuali praeservari voluisti, te supplices exoramus, ut per intercessionem eiusdem tuae matris omnia peccata semper vitare et in aliis exstirpare eorumque causas et pericula tollere valeamus. Qui vivis et regnas in saecula saeculorum. Amen.

Oratio ad cor B. M. V. pro conversione peccatorum. (Indulg.)

O clementissima Maria, refugium peccatorum, obsecro te per dolores cordis tui compassione pleni, et per mortem dilecti Filii tui Jesu, impetra omnibus peccatoribus mundi, iis praesertim, qui scandalis et pravis doctrinis alios in peccatum adducunt, gratiam, ut sincere convertantur. Amen.

Cor Mariae compatiens, succurre peccatoribus.

Quartus modus visitandi SS. Sacramentum.

Litaniae Smi. Nominis Jesu. [1])

Kyrie eleison, — Christe eleison, — Kyrie eleison.
Jesu audi nos, — Jesu exaudi nos.
Pater de coelis Deus, — miserere nobis.
Fili, Redemptor mundi, Deus, — miserere nobis.
Spiritus sancte, Deus, — miserere nobis.

---

1) S. D. N. Pius PP. IX. anno 1862. pro diversis Germaniae dioecesibus has litanias approbavit et devote easdem recitantibus indulgentiam 300 dierum concessit.

Sancta Trinitas, unus Deus,
Jesu, Fili Dei vivi,
Jesu, splendor Patris,
Jesu, candor lucis aeternae,
Jesu, Rex gloriae,
Jesu, sol iustitiae,
Jesu, Fili Mariae Virginis,
Jesu amabilis,
Jesu admirabilis,
Jesu, Deus fortis,
Jesu, Pater futuri saeculi,
Jesu, magni consilii Angele,
Jesu potentissime,
Jesu patientissime,
Jesu obedientissime,
Jesu mitis et humilis corde,
Jesu, amator castitatis,
Jesu, amator noster,
Jesu, Deus pacis,
Jesu, auctor vitae,
Jesu, exemplar virtutum,
Jesu, zelator animarum,
Jesu, Deus noster,
Jesu, refugium nostrum,
Jesu, pater pauperum,
Jesu, thesaurus fidelium,
Jesu, bone pastor,
Jesu, lux vera,
Jesu, sapientia aeterna,
Jesu, bonitas infinita,
Jesu, via et vita nostra,
Jesu, gaudium Angelorum,
Jesu, rex Patriarcharum,
Jesu, magister Apostolorum,
Jesu, doctor Evangelistarum,
Jesu, fortitudo Martyrum,
Jesu, lumen Confessorum,

Miserere nobis.

Jesu, puritas Virginum, — miserere nobis.
Jesu, corona Sanctorum omnium, — miserere nobis.
Propitius esto, — parce nobis, Jesu.
Propitius esto, — exaudi nos, Jesu.

Ab omni malo, Ab omni peccato, Ab ira tua, Ab insidiis diaboli, A spiritu fornicationis, A morte perpetua, A neglectu inspirationum tuarum, Per mysterium sanctae incarnationis tuae, Per nativitatem tuam, Per infantiam tuam, Per divinissimam vitam tuam, Per labores tuos, Per agoniam et passionem tuam, Per crucem et derelictionem tuam, Per languores tuos, Per mortem et sepulturam tuam, Per resurrectionem tuam, Per ascensionem tuam, Per gaudia tua, Per gloriam tuam,	Libera nos, Jesu.

Agnus Dei, etc., — parce nobis, Jesu.
Agnus Dei, etc., — exaudi nos, Jesu.
Agnus Dei, etc., — miserere nobis, Jesu.
Jesu, audi nos, — Jesu, exaudi nos.

Oremus. Domine Jesu Christe, qui dixisti: petite et accipietis! quaerite et invenietis; pulsate et aperietur vobis; quaesumus, da nobis petentibus divinissimi tui amoris affectum, ut te toto corde, ore, et opere diligamus, et a tua nunquam laude cessemus.

Sancti nominis tui, Domine, timorem pariter et amorem fac nos habere perpetuum, quia nunquam tua gubernatione destituis, quos in soliditate tuae dilectionis institutis. Qui vivis et regnas etc.

O bone Jesu, o piissime Jesu, o dulcissime Jesu, o Jesu, Fili Dei et Mariae Virginis, plene misericordia et pietate, o dulcis Jesu, secundum magnam misericordiam tuam miserere mei. O clementissime Jesu, per pretiosum illum Sanguinem, quem pro peccatoribus effudisti, deprecor te, ut abluas omnes iniquitates meas, et in me miserum et indignum humiliter veniam petentem sanctumque nomen tuum invocantem respicias. O nomen Jesu, nomen delectabile! o nomen Jesu, nomen amabile! Quid est enim Jesus, nisi Salvator? Itaque propter nomen sanctum tuum, o mi Jesu, esto mihi Jesus et salva me. Ne permittas me damnari, quem pretioso Sanguine tuo redemisti. O bone Jesu, ne perdat me iniquitas mea, quem creavit bonitas tua omnipotens. O benignissime Jesu, miserere mei, dum tempus est miserendi; ne damnes me, dum tempus est iudicandi. O piissime Jesu, si me damnare velit tua severa iustitia, appello et confugio ad tuam piissimam misericordiam. O amantissime Jesu, o desideratissime Jesu, o mitissime Jesu, suscipe me in numerum electorum tuorum. O Jesu, salus in te credentium! o Jesu, fiducia ad te confugientium! o Jesu, dulcedo te amantium! Fac, ut diligam te, tibique fideliter adhaeream, et post hanc miseriam feliciter ad te perveniam. Amen.

PRECES ANTE ET POST SACRAMENTALEM CONFESSIONEM PERSOLVENDAE.

A. Ante confessionem.

Orationes praeparatoriae

(ex quibus una alterave seligi potest.)

1. Ad te, Domine Jesu, denuo supplex revertor, qui peccando a te toties discessi; quo enim ibo, nisi ad te? si tu me repellis, quis me suscipiet? si tu me condemnas, a quo veniam sperabo? Firmissime quidem ante hac statui, servare iustificationes

tuas omniaque peccata, potissimum ista ... vitare; sed eheu! instabilis factus sum, et concupiscentiae illecebris seductus te iterum dereliqui. Peccavi, quid faciam? quo me convertam miser, nisi ad te, in quo est salus, vita et resurrectio nostra? Respice in me, Domine Jesu, quemadmodum in Petrum respexisti, et miserere mei. Utinam dolorem cordis mei tot lacrymis, quot ille, contestari possem! In tua misericordia, mi Jesu, quae maior est, quam mea iniquitas, spem omnem pono. Plus tu potes dimittere, quam ego committere. Ne proiicias me a facie tua. Dic animae meae: *Salus tua ego sum.* (Ps. 34, 4.)

2. Quis dabit capiti meo aquam et oculis meis fontem lacrymarum, ut plorem die ac nocte peccata mea, quibus te, amantissime Jesu, toties ad iram provocavi! ad pedes tuos cum Magdalena provolvor, eosque ex animo amplector et exosculor, tuam supplex misericordiam implorans. Parce, Domine, parce peccatis meis; quae utinam tam largo lacrymarum imbre, quam peccatrix illa, possem eluere! harum defectum, mi Jesu, roseo tuo, quem pro me copiosissime fudisti, Sanguine compensa. A pedibus tuis non discedam; hos firmiter tenebo tamquam salutis meae anchoram, nec dimittam, donec benedixeris mihi, et audiam illa summae consolationis verba: *Remittuntur tibi peccata tua.* (Matth. 9, 2.)

3. *Pater, peccavi in coelum, et coram te; iam non sum dignus vocari filius tuus.* Desideriis et concupiscentiis meis optemperavi, te fidelissimo Patre contempto. Fodi mihi cisternas consolationum terrenarum, cisternas dissipatas, quae continere non valent aquas, te fonte aquae vivae derelicto. Gaudium in creaturis quaesivi, quod in te solo inveniri potest. Vere *„non est pax impiis;“* quare ad te redeo, o benignissime Pater, cuius misericordiae non est numerus et bonitatis infinitus est thesaurus. Iterum

exclamo: *Pater, peccavi in coelum, et coram te;* redde mihi, obsecro, licet filii nomine indigno, gratiae tuae vestem, quam peccatis meis perdidi; restitue amoris tui annulum, quem amore creaturarum pessumdedi, ut hoc ornatu insignitus in coena tua Eucharistica comparere merear, tibique aeternum coniungi. *Mihi enim adhaerere Deo bonum est.* (Ps. 72, 28.)

4. Confiteor adversum me iniustitiam meam tibi, Domine! inique egi non modo contra divinae maiestatis tuae honorem, verum etiam contra proximi mei caritatem, quem ut diligerem sicut me ipsum, praecepisti. Saepe, fateor, graviterque contra hoc tuum praeceptum peccavi; cupidus heu nimium fui rerum temporalium, aliorum damno; nimis laudis propriae appetens, aliorum contemptu; quid tandem proderit mihi, si universum mundum lucratus fuero, animae vero meae detrimentum faciam? quid ex mundi gloria mihi erit, si ad infernum descendam? quid a coelo, quid a terra sperare possum, te Deo meo offenso? Agnosco, mi Deus, inique me hactenus egisse; ignosce culpam agnoscenti. Aufer a me, quod hactenus fovi, cor lapideum, durum et invidum, et redde cor carneum, cor humanum, cor mite, tuaeque benignitati conforme, ut et ego inter filios Abrahae, a te electos, recenseri merear. *Tu enim venisti salvum facere, quod perierat.* (Matth. 18, 11.)

5. Sero ad te venio, o Jesu crucifixe! tempus est, ut me tibi conciliem; quod enim iuvenes aeque ac senes mors interea abstulit, dum ego peccatis indulsi? an non et ego una cum illis e medio tolli aeternumque damnari potuissem? quid te, mi Jesu, movit, ut mihi prae aliis parceres, nisi bonitas tua infinita? ne ergo me, quaeso, nunc a te repellas; nemo unquam serio poenitens ad te sero venit. Latroni in cruce ultimo vitae articulo condonasti, quidquid omnibus vitae suae annis peccavit, eodem-

que die in paradisum recepisti. Per insigne hoc tuae misericordiae et clementiae opus, te supplex cum eodem latrone (utinam pari amoris et doloris affectu) oro, o Jesu Nazarene, miserere mei, et me licet indignum, in tuam gratiam recipe. Fateor amarissimae tuae Passionis et crucis causam esse delicta mea, quae proinde ex animo nunc detestor cum firmissimo proposito, ea me deinceps cum tua gratia nunquam repetiturum. Miserere mei, o Jesu, miserere mei, qui *misereris omnium propter poenitentiam.* (Sap. 11, 24.)

6. Erravi sicut ovis, quae periit, pastor bone; pie Jesu, quaere servum tuum, et reduc me in viam mandatorum tuorum. Tu enim dixisti: Visitabo oves meas; quod perierat, requiram; et quod abiectum erat, reducam; quod contractum est, alligabo; et quod infirmum, consolidabo. Aspice vulnera peccatorum meorum, quorum non est numerus, et sana ea. Tuis me humeris licet indignum excipe, et adduc ad gregem electorum tuorum; ibi *misericordias Domini in aeternum cantabo.* (Ps. 88, 2.)

7. Me miserum, qui Hierosolymis Jerichuntem descendi; qui loco verae pacis deserto, fallaces mundi et carnis delectationes sectatus sum, et in manus infernalium latronum incidi, a quibus innocentiae veste spoliatus, et ad mortem animae miserando spectaculo vulneratus sum! Propitios in me oculos converte, o pie Samaritane, et miserere mei in sanguine peccatorum meorum me volutantis. Non est, qui possit aut velit misero mihi in hoc statu salutarem praebere manum praeter te, Domine Jesu; in te solo meae vitae spes est posita; tu unicus es animae meae medicus; huic, obsecro, amoris tui vinum et misericordiae oleum infunde, et induc eam in vulnus sacratissimi lateris tui. *Haec requies mea in saeculum saeculi: hic habitabo, quoniam elegi eam.* (Ps. 131, 14.)

8. Domine omnipotens! importabilis est magnificentia gloriae tuae, et insustentabilis ira comminationis tuae super peccatores; immensa vero, et investigabilis misericordia promissionis tuae; quoniam tu es Dominus altissimus, benignus, longanimis, et multum misericors, et *praestabilis super malitia.* (Joel II, 13.) Tu, Domine, secundum multitudinem bonitatis tuae, promisisti poenitentiam et remissionem iis, qui peccaverunt tibi, et multitudine miserationum tuarum statuisti poenitentiam peccatoribus in salutem. Tu igitur, Domine, Deus iustorum, non posuisti poenitentiam iustis, Abraham et Isaac et Jacob, iis, qui tibi non peccaverunt, sed posuisti poenitentiam propter me peccatorem, quoniam peccavi super numerum arenae maris; multiplicatae sunt iniquitates meae, et non sum dignus intueri et aspicere altitudinem coeli prae multitudine iniquitatum mearum. Et nunc flecto genu cordis mei, precans a te bonitatem. Peccavi, Domine! peccavi, et iniquitates meas agnosco. Quare ergo obsecro te, remitte mihi, Domine! remitte mihi, et ne simul perdas me cum iniquitatibus meis, neque in aeternum iratus, damnes me, quia tu es Deus, Deus, inquam, poenitentium; et in me ostendes omnem bonitatem tuam, et quia indignum salvabis me secundum magnam misericordiam tuam, laudabo te semper, omnibus diebus vitae meae laudetque te omnis virtus coelorum in saecula saeculorum. Amen.

Clementissime Pater! dignare ceteris, quae mihi iam contulisti, innumeris beneficiis etiam hoc adhuc addere, ut mentis meae tenebras gratia tuae visitationis illumines, affectum voluntatis inflammes et corrobores, ut cognoscam, quidquid cogitatione et affectu, verbis, operibus et omissionibus contra te, contra proximum et me ipsum peccaverim.

Examen conscientiae
pro confessionibus ordinariis. [1])

I. *Circa curam rerum spiritualium:* Preces quotidianae: quot? quomodo? meditatio cum additionibus? praeparatio ad Missam remota et proxima? in ipsa Missae celebratione qualis intentio? attentio? devotio? an fideliter servatae rubricae? quaenam gratiarum actio post Missam? Breviarium: quomodo et quando? an integre, an digne, opportuno tempore, situ locoque decenti? an attente? an devote recitas? annon nimis festinanter et decurtanter utcunque permurmurando? num Breviarii recitationem consideras ut magnam strictissimamque obligationem tuam? nonne distractionibus ansam praebes, pensumve in somni tempora differs. Lectio spiritualis? Examen conscientiae particulare? generale?

II. *Circa usum Sacramentorum.* Num confiteris vera cum sinceritate, contritione et emendationis proposito? etiam circa venialia, quae confiteris? quomodo te praeparas? num forte quaeris confessarium, qui neque interroget, neque dirigat, vel forte eodem ac tu vitio laboret?

III. *Circa curam animarum:* 1. An confessiones audisti libenter? serie? absque personarum acceptatione? num rogatus ad Sacramenti alicuius administrationem ire tardas? num obmurmuras? 2. An conciones sedulo praeparatae et graviter habitae absque tui exquisitione et vanitate? 3. An curam paternam impendis pueris in schola et extra scholam? pauperibus? aegris? Num forte absque legitima

---

[1]) Pro confessione generali legatur „Ordo vitae sacerdotalis" in fine huius partis (pag. 182) positus; valde etiam commendandus est libellus *Examen ad usum cleri* auctore P. Deharbe S. J. Ratisbonae 1866.

causa nimis frequenter abes[1]) a parochia cum animarum damno, aut saltem periculo?

IV. *Circa vitam privatam:* 1. *Fides:* cogitationes? colloquia? lectiones? (quasnam ephemerides lectitare soles?) studium? 2. *Obedientia:* repugnantia? obmurmuratio? violatio ieiunii vel abstinentiae? 3. *Castitas:* cogitando? non repellendo tentationes? desiderando? interrogando? loquendo? videndo? tangendo? 4. *Temperantia:* in cibo? potu? somno? lusu? relaxatione animi? — an admissa ira? scurrilitas? levitas? 5. *Caritas:* invidia? detractio? calumniae? verba dura? eleemosynae? 6. *Modestia clericalis:* in custodia sensuum? in conversatione? vestitu? tonsura? supellectili?

Peccavi, Domine, peccatum grande, et multorum mihi conscius sum delictorum; sed nec sic despero, quoniam ubi abundaverunt delicta, superabundavit et gratia. Qui de venia peccatorum suorum desperat, negat, te Deum esse misericordem. Magnam iniuriam tibi facit, qui de tua misericordia diffidit. Non possum terreri multitudine peccatorum, si mors tua, Domine Jesu, in mentem mihi venerit. Clavi et lancea clamant mihi, quod tibi reconciliatus sum. Longinus aperuit mihi latus tuum, et ego intravi et ibi requiesco securus; nullum tam potens amoris erga te incitamentum est, quam mors tua, mi Jesu, qua me redemisti. Inclinas caput tuum in morte, ut osculum mihi, quamvis peccatori, des; extendis brachia tua in cruce et expandis manus tuas, paratus in amplexus meos. Inter brachia tua et vivere volo, et mori cupio. Amen. *(S. Augustinus.)*

---

[1]) Parochum non posse abesse per hebdomadam non petita vel non obtenta licentia, etiam relicto Vicario idoneo ab Ordinario approbato, declaravit *S. C. C. 7. Octob. 1604.* Cfr. liber meus: *Lectiones quotidianae de vita, honestate et officiis sacerdotum* etc. pag. 291—300. (Ratisbonae 1870.)

Actus contritionis. Utinam te, Domine, mi Deus, ex toto corde meo, ex tota anima mea et ex omnibus viribus meis super omnia diligam! Utinam ipsum Seraphinorum amorem exaequem, et in eodem semper persistam! *Tu scis, Domine, quia amo te,* magisque amare cupio; quod millies malo mori, quam in illud peccatum ... in illa peccata ... relabi. O quam doleo, quod te, summum et amantissimum bonum meum unquam offenderim! Utinam (quod gratia tua fretus firmissime propono) te nunquam vel minimo delicto offendam! Tu enim omni amore, honore et cultu dignus es, cuius sanctissimam voluntatem in omnibus exsequi cupio. Amen.

Alius modus eliciendi actum contritionis et propositi. O Pater misericordiarum! quid retribui tibi pro dilectione tua? nihil nisi peccata, negligentias, ingratidudinem! utinam nunquam te offendissem, nec offenderem posthac in aeternum! Tibi soli peccavi et malum coram te feci. Doleo ex toto corde de omnibus peccatis meis tam occultis, quam mihi notis, quia iis te offendi, qui es summe bonus, infinite perfectus, maxime amabilis. Doleo, quia peccavi contra te, Creatorem, Redemptorem, Deum meum. Poenitet me, unquam peccasse. Displicet, quod ausus sim, te, Deum meum, offendere. Supplex peto veniam et misericordiam. Detestor, execror, abominor omnia delicta, quae inde a pueritia in hanc usque horam commisi; detestor illa super omnia detestabilia propter foedam eorum turpitudinem, propter iram et poenam iustitiae tuae, propter detrimentum animae meae, propter ingratitudinem contra bonitatem tuam. Imprimis autem detestor omnia *(illud autem ... illa .... imprimis)* quia te summum bonum offendi, quia cor tuum contristavi, quia displicui et malum feci tibi, qui, licet coelum non esset nec infernus, nec praemium nec poena, attamen propter infinitam tuam bonitatem et perfectionem eras et es dignissimus,

qui nunquam offendatur, sed semper ametur, colatur et honoretur. Ignosce, mi Deus, qui non vis mortem peccatoris, ignosce. Propono firmissime, ex hoc momento nunquam iterum te offendere. Propono vitare constanter et singulari studio deliberata peccata ad unum omnia et occasiones peccandi mortaliter, et magna sollicitudine illud declinare *(nominetur quod supra)*. Confitebor illud. Agam poenitentiam. Serviam tibi, Deo meo, fidelius. Ignosco tui amore omnibus. Quotquot unquam gravavi, scandalizavi, laesi, contristavi, contempsi aut iudicavi, ab his veniam humiliter peto, iisque pro viribus satisfacere cupio. Et quia haec forte non sufficiunt delendis eis, quae contraxi, debitis, etiam in satisfactionem offero merita Jesu Christi, B. Virginis, omniumque Sanctorum, opera mea, vitamque totam. Ignosce, Pater clementissime, et filium prodigum in gratiam recipe, a qua nunquam me sinas excidere. O Deus optime, potius mihi mortem immitte, quam in peccatum grave relabi permittas. Malo mori, quam peccare. Adjuva imbecillitatem meam.

B. Post confessionem.

Sit tibi, obsecro, meritis Beatae semper Virginis, genitricis tuae, Mariae et omnium Sanctorum grata et accepta ista confessio mea, et quidquid mihi defuit, nunc et alias de sufficientia contritionis, de puritate et integritate confessionis, suppleat pietas et misericordia tua, et secundum illam digneris me habere plenius et perfectius absolutum in coelo; qui vivis et regnas Deus in saecula saeculorum. Amen.

Gratias immensas tibi ago, Domine, quia dirupisti vincula mea, quibus tenebar in daemonis servitute, et quia eripuisti animam meam a perditione, eamque pretioso Sanguine tuo mundatam restituisti divinae tuae gratiae. — Ad te, o benignissime Jesu, revertor et gratias ago, quod a foedissima peccatorum meo-

rum lepra mundare me dignatus fueris. Sit nomen tuum, o Jesu, benedictum in saecula. Vere tu es Jesus, hoc est Salvator, qui neminem a te quantumlibet flagitiosum repellis, qui omnes serio poenitentes in gratiam recipis, et in numerum filiorum tuorum adscribis. Misericordiae tuae viscera, o Jesu, agnosco et amplector, meque totum servitio tuo deinceps addico. Adiuva, obsecro, imbecillitatem meam, ut nunquam huius, quod mihi praestitisti, beneficii oblitus, amore ullius delectationis, aut praeposteri affectus impulsus, in priora peccata relabar meque a te separem. Cor et animam meam dilectionis tuae brachiis ita tecum constringe, ut dicere cum Apostolo possim: *Quis me separabit a caritate Christi?* (Rom. 8. 35.) O dulcissime Redemptor! amo te ex toto corde meo et ex tota anima mea, quia infinite bonus es. Doleo quod unquam te offenderim firmiterque propono in posterum iam non peccare. — Da, Domine, ut deinceps diligam te, ut serviam tibi constanti voluntate, ut gratiam tuam conservem et potius morier, quam ex illa per peccatum iterum excidam. — Largire mihi, Domine, gratiam proposita exsequendi, vitam serio emendandi et in gratia tua ad mortem usque perseverandi. — Deus, qui diligentibus te facis cuncta prodesse, da cordi meo inviolabilem tuae caritatis affectum, ut haec desideria de tua inspiratione concepta nulla valeant tentatione mutari. Per Christum Dominum nostrum. Amen.

PRECES AD LUCRANDAS INDULGENTIAS

vel sibi, vel animabus in purgatorio detentis applicandas.

Oratio praeparatoria. Omnipotens sempiterne Deus, cuius misericordia a peccatis omnibus aeternaeque damnationis reatu me absolutum confido, quamvis temporalibus poenis obnoxius permaneam; cum vero

his diluendis opera mea non sufficiant, ad inexhaustum meritorum unigeniti Filii tui, Domini nostri Jesu Christi, Sanctorumque thesaurum confugio, ut huius abundantia tenuitati et indigentiae meae subveniatur. Promptum me ad omnia, quae hunc in finem praestanda sunt, offero. Suscipe ea, o pater misericordiarum, in unione Passionis et mortis eiusdem Filii tui, plenariaeque huius indulgentiae me, licet indignum, fac participem. Amen.

1. Oratio ad Deum Patrem,
pro exaltatione s. matris ecclesiae.

Memento, o Pater aeterne, congregationis tuae, quam possedisti ab initio. Agnosce ecclesiam velut sponsam unigeniti Filii tui, pro qua ipse Sanguinem suum profundere non dubitavit; hanc, obsecro, sanctitatis decore, gratiarum opibus, hereditatis amplitudine ita exalta, ut digna compareat tali sponso, tantoque redemptionis pretio. Respice benigne eiusdem sanctae matris filios, eorumque numero universas gentes associa, ut omnes te, Deum Patrem, et quem misisti, Jesum Christum, una cum Spiritu sancto fide viva agnoscant, spe firma invocent, et caritate perfecta complectantur. Amen.

Pater noster etc. Ave Maria etc.

V. Vide, Domine, et visita vineam istam,

R. Et perfice eam, quam plantavit dextera tua.

Oremus. Respice, quaesumus Domine, super hanc familiam tuam, pro qua Dominus noster, Jesus Christus, non dubitavit manibus tradi nocentium et crucis subire tormentum. Qui tecum vivit etc.

2. Oratio ad Deum Filium,
pro exstirpatione haeresum.

O Jesu, lux vera, quae illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. Fac, oro, per inaestimabilem Passionis et mortis tuae virtutem, ut pulsis haeresum et errorum tenebris, veritatis tuae lumen omnes amplectantur, et in optatum ecclesiae tuae

gremium confluant. O pastor bone, qui animam tuam pro ovibus tuis posuisti, gregem tuum protege et contra vim insidiasque eorum defende, qui veniunt in vestimentis ovium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces. Fac, ut unum omnes pastorem admittant, et unum omnium sit ovile. Mane nobiscum, Domine, quoniam dixisti: Ecce, ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem saeculi. Ostende ecclesiam tuam aedificatam esse super petram, et portas inferi non praevalere adversus eam. Amen.

Pater noster etc. Ave Maria etc.

V. Ne tradas bestiis animas confitentes tibi,

R. Et animas pauperum tuorum ne obliviscaris in finem.

Oremus. Ecclesiae tuae, quaesumus Domine, preces placatus admitte; ut destructis adversitatibus et erroribus universis, secura tibi serviat libertate. Per Christum Dominum. Amen.

3. Oratio ad Spiritum sanctum,
pro concordia christianorum principum.

O sancte Spiritus, Spiritus amoris et pacis, qui tot tamque diversas gentes in unitate fidei congregasti; largire christianis principibus, eorumque consiliariis abundantiam tuae gratiae, novoque illo caritatis mandato, quod Christus abiens ex hoc mundo discipulis suis dedit, eorum corda imbue, ut ex hoc omnes agnoscant, eos in numero electorum tuorum censendos, et christiano nomine dignos esse. Fac, ne ulla unquam cupiditate abducti, quidquam moliantur, quod divinae tuae gloriae concordiaeque ecclesiae adversetur, sed coniunctis potius viribus ad pacis aeternae visionem, ad coelestem Jerusalem populum sibi subiectum secum perducere nitantur. Amen.

Pater noster etc. Ave Maria etc.

V. Fiat pax in virtute tua,

R. Et abundantia in turribus tuis.

Oremus. Deus, a quo sancta desideria, recta consilia, et iusta sunt opera, da servis tuis illam, quam mundus dare non potest, pacem; ut et corda nostra mandatis tuis dedita et hostium sublata formidine, tempora sint tua protectione tranquilla. Per Christum Dominum. Amen.

Oratio ad SS. Trinitatem,

qua peractorum operum, quae ad indulgentias lucrandas praescripta erant, fit oblatio.

Praestitisse nunc mihi videor, o SS. Trinitas, quaecunque ad plenariam debitarum poenarum indulgentiam impetrandam praescripta erant. Haec et multo plura divinae maiestati tuae, utpote innumeris eidem nominibus obstrictum, praestare me oportuisset. Infinitae bonitati tuae profusaeque in nos licet indignissimos liberalitati tribuendum est, quod tam cumulate vilissima debitae servitutis nostrae opera remunereris. Suscipe ergo, o SS. Trinitas, opera a me quomodocumque praestita, et fac, ut horum defectus Passione et morte Domini nostri Jesu Christi, eiusdemque Sanguine pretiosissimo pro nobis effusu suppleantur; atque ita me (vel animam istam) plenariae huius indulgentiae fac participem. Pro quo beneficio tibi coelum et terra mecum laudes et gratiarum actiones cantent nunc et in perpetuum. Amen.

Pater noster etc. Ave Maria etc.

SALUTATIO ANGELICA·

(ad trinum campanae pulsum. — Indulg.).

V. Angelus Domini nuntiavit Mariae,
R. Et concepit de Spiritu sancto. Ave Maria etc.
V. Ecce ancilla Domini,
R. Fiat mihi secundum verbum tuum. Ave Maria etc.

V. Et Verbum caro factum est,
R. Et habitavit in nobis. Ave Maria etc.
V. Ora pro nobis, sancta Dei genitrix,
R. Ut digni efficiamur promissionibus Christi.

Oremus. Gratiam tuam, quaesumus, Domine, mentibus nostris infunde; ut qui Angelo nuntiante, Christi Filii tui incarnationem cognovimus, per Passionem eius et crucem ad resurrectionis gloriam perducamur. Per eundem Christum Dominum nostrum. *R*. Amen.

Tempore paschali non dicitur *Angelus*, sed sequens Antiphona, et quidem stando:

Regina coeli, laetare, Alleluia.
Quia quem meruisti portare, Alleluia.
Resurrexit sicut dixit, Alleluia.
Ora pro nobis Deum. Alleluia.
V. Gaude et laetare, Virgo Maria, Alleluia.
R. Quia surrexit Dominus vere. Alleluia.

Oremus. Deus, qui per resurrectionem Filii tui Domini nostri Jesu Christi mundum laetificare dignatus es; praesta, quaesumus, ut per eius genitricem Virginem Mariam perpetuae capiamus gauda vitae. Per eundem Christum Dominum nostrum. *R*. Amen.

PRECES VESPERTINAE.

Litaniae B. M. V. Lauretanae.

(Vel recitantur *Litaniae SS. Nominis Jesu* pag. 161.)

Kyrie eleison, — Christe eleison, — Kyrie eleison.
Christe audi nos, — Christe exaudi nos.
Pater de coelis Deus, — miserere nobis.
Fili, Redemptor mundi, Deus, — miserere nobis.
Spiritus sancte, Deus, — miserere nobis.
Sancta Trinitas, unus Deus, — miserere nobis.
Sancta Maria, — ora pro nobis.
Sancta Dei Genitrix, — ora pro nobis.
Sancta Virgo virginum, — ora pro nobis.
Mater Christi, — ora pro nobis.

Mater divinae gratiae,
Mater purissima,
Mater castissima,
Mater inviolata,
Mater intemerata,
Mater amabilis,
Mater admirabilis,
Mater Creatoris,
Mater Salvatoris,
Virgo prudentissima,
Virgo veneranda,
Virgo praedicanda,
Virgo potens,
Virgo clemens,
Virgo fidelis,
Speculum iustitiae,
Sedes sapientiae,
Causa nostrae laetitiae,
Vas spirituale,
Vas honorabile,
Vas insigne devotionis,
Rosa mystica,
Turris Davidica,
Turris eburnea,
Domus aurea,
Foederis arca,
Janua coeli,
Stella matutina,
Salus infirmorum,
Refugium peccatorum,
Consolatrix afflictorum,
Auxilium christianorum,
Regina Angelorum,
Regina Patriarcharum,
Regina Prophetarum,
Regina Apostolorum,
Regina Martyrum,

Ora pro nobis.

Regina Confessorum, — ora pro nobis.
Regina Virginum, — ora pro nobis.
Regina Sanctorum omnium, — ora pro nobis.
Regina sine labe originali concepta, [1]) — ora pro nobis.
Agnus Dei, etc., — parce nobis, Domine.
Agnus Dei, etc., — exaudi nos, Domine.
Agnus Dei, etc., — miserere nobis.
Christe audi nos, — Christe exaudi nos, etc.
Pater noster etc. Ave Maria etc.

1. O sacrosancta Trinitas, quanta fuit tua erga me hucusque bonitas et liberalitas! O Pater aeterne, gratias tibi ago quas possum maximas, quia me ad imaginem tuam, et ad salutem aeternam creasti, et in hanc usque horam tam paterne conservasti. Gratias tibi summas habeo, Fili Dei, quia pretioso Sanguine tuo me redemisti, et toties abluisti. Gratias tibi, sancte Spiritus, maximas refero, quia me in Baptismo sanctificasti, et ad sanctam ecclesiam perduxisti. Infinita laus et gratiarum actio sit tibi, sanctissima Trinitas; quia hodie, omnibusque momentis vitae meae ab innumeris malis me protexisti, et tot beneficiis cumulasti. Quid habeo, mi Deus, quod rependam tibi? Suscipe, obsecro, omnia Jesu et Mariae merita, et cum his meipsum, et omnia mea in perpetuum laudis et gratitudinis holocaustum.

2. O Pater luminum, per caritatem tuam aeternam erga me obtestor te, ut memoriam mihi renoves, intellectum illumines, voluntatem accendas, gratiamque largiaris agnoscendi, detestandi, emendandi et compensandi omnia peccata mea, negligentias et ingratitudines meas, quibus hodie oculos divinae

---

[1]) Litaniis Lauretanis non ex praecepto adiungendum est versus: Regina sine labe originali concepta, nisi adsit indultum concessionis pro dioecesis, nec potest ad libitum adiungi. *(S. St. C. 8. April. 1865.)*

maiestatis tuae offendi, ut deinceps tibi tanquam obedientissimus filius semper in omnibus actionibus meis placeam.

3. Examen particulare. — Exige ab anima tua rationem per singulas horas vestigando de peccato seu defectu particulari, a quo emendari, vel de virtute, quam acquirere cupis.

Examen generale. — Exige ab anima tua rationem, percursis singulis diei horis, de peccatis cogitatione, verbo, opere et omissione admissis. Vide, quando et quomodo surrexeris; an et qua ratione preces matutinas persolveris; quomodo te gesseris in Missa, in Breviarii recitatione, in studiis, in conversatione, in prandio, in coena etc. Vide an et quomodo deliqueris contra Deum — contra proximum — contra te ipsum.

4. O Jesu, o Salvator mi! quam ingratum me tot ac tantis tuis beneficiis exhibui! quot nobilissimas horas male impendi! quot meriti aeterni occasiones neglexi! quot peccata denuo admisi, quorum ne vel unicum quidem pro totius mundi lucro fuisset admittendum! Damno ac detestor negligentiam malitiamque meam et doleo, quod animam meam tot naevis macularim, oculisque tuis divinis ingratam foedamque reddiderim. Doleo deinde, mi Jesu, quod iisdem graves poenas incurrerim, et promeruerim supplicia iustitiae et irae tuae. Maxime vero doleo de his et omnibus peccatis meis, quia displicent infinitae sanctitati tuae, quia offendunt summam bonitatem tuam, cui millies teneor et volo perfecte servire ac placere.

Agnus Dei, qui tollis peccata mundi, miserere mei, quia iniquitatem meam agnosco, et ex intimo corde doleo, quod te, Deum, summum et unicum bonum, unquam offenderim.

5. Iterumne peccabo? corpus et animam meam, vulnera et Sanguinem Christi, coelum et omnia peccando prodigam? non faciam, o sancte Spiritus, non faciam. Abrenuntio et detestor coram te omnia

peccata mea, et si, quae feci, adhuc facienda forent, non facerem in aeternum. Hoc praesertim peccatum ..., quod gravius te offendit, o Deus! omni, quo possum modo, cavebo. Sed unde mihi vires, proposita haec exsequendi? Novi fragilitatem meam, et naturae corruptae instabilitatem. *Velle quidem adiacet mihi, sed perficere non invenio.* Ad te igitur confugio, o Spiritus divine, unica spes et robur animae meae. Omnia possum, si tu me confortes. Statuo et propono, omnia peccata mea, adiuvante gratia tua, corrigere et peccandi occasiones sicut pestem fugere; corrobora me, o Spiritus fortitudinis, et qui dedisti velle, da perficere. Per Christum Dominum nostrum.

Salva nos, Domine, vigilantes, custodi nos dormientes, ut vigilemus cum Christo, et requiescamus in pace.

Custodi nos, Domine, ut pupillam oculi;
Sub umbra alarum tuarum protege nos.

Visita, quaesumus, Domine, habitationem istam, et omnes insidias inimici ab ea longe repelle; Angeli tui sancti habitent in ea, qui nos in pace custodiant, et benedictio tua sit super nos semper. Per Christum Dominum nostrum. Amen.

O Domina mea etc. *pag. 3.*

O fidelissime comes, a Deo tutelae meae assignate, protector et defensor nunquam recedens a latere meo. Quas tibi gratias referam pro fide, amore, innumerisque in me collatis beneficiis? Tu dormienti advigilas, moestum solaris, deiectum erigis, imminentia pericula avertis, futura doces cavere, a peccatis abstrahis, ad bonum impellis, lapsum ad poenitentiam hortaris Deoque concilias; jamdudum fortassis in infernum detrusus fuissem, nisi tuis precibus divinam iram a me avertisses; ne, precor, me unquam deseras. Ne in peccata incidam, advigila, et ad virtutes impelle, in adversis solare, in prosperis contine, in periculis tuere, in tentationibus adiuva, ne iis unquam succumbam. Preces et gemitus

meos, omniaque pia opera divino conspectui offer, atque effice, ut in gratia ex hac perveniam ad vitam aeternam. Amen.

Quietem capiam, mi Jesu, ut vires corporis restaurem et divinō tuo obsequio aptior fiam. Mi Jesu, quoties respiro per noctem, toties tu a me sis benedictus, uti in coelis te Seraphim benedicunt et Cherubim. Mi Jesu, in te credo, mi Jesu, in te spero, mi Jesu, te amo super omnia. Tibi vigilo, tibi dormio, tibi vivo, tibi morior, amantissime Jesu!

Nos cum prole pia benedicat Virgo Maria †.

Dum vestes exuis, recita pro animabus fidelium defunctorum *Pater noster* et *Ave Maria* cum Psalmo *De profundis*.

Dum lectum subis: In nomine Domini nostri Jesu Christi crucifixi cubitum eo; ille mihi benedicat, custodiat me, et ad vitam perducat aeternam.

In lecto: In manus tuas, Domine, commendo spiritum meum. In pace cum Deo et hominibus dormiam et requiescam.

Evigilans mox mentem ad Deum eleva, ut cum Davide possis dicere: „memor fui nocte nominis tui, Domine:“ et huiusmodi affectus elice: „Laudate Deum sol et luna: laudate eum omnes stellae et lumen. — Benedicite noctes et dies Domino: benedicite lux et tenebrae Domino. — O quot religiosorum millia media nocte surgunt ad confitendum Domino, et ego in molli strato iaceo! Gaudeo ex animo, mi Deus, quod tu lauderis; particeps ego sim omnium timentium te! — O quot homines hac nocte mortem oppetunt! utinam felicem? omnipotens faustam donet morientibus horam! — Si tam molestum est, modicum sine somno iacere in plumis, quam grave erit, per totam aeternitatem iacere in prunis!“

(Incipe denique recitare Litanias, vel alias preces familiares; ita facile tibi somnum conciliabis.)

ORDO VITAE SACERDOTALIS.

Pro quolibet vitae tempore.

I. *Deum diligite.* Deum summe bonum, summe perfectum, summe beneficum supra omnia et ex toto

corde diligite, ita, ut in omnibus actibus vestris placeatis illi, et unusquisque vestrum interroganti Christo, *amas me?* possit ter cum Apostolo Petro respondere. *Domine, tu scis, quia amo te.* O cor durum et adamantinum, cor e sua sede avellendum, quod tanto divini amoris incendio circumdatum et involutum nullas divini amoris flammas aut scintillas perciperet! *Nos ergo diligamus Deum, quoniam Deus prior dilexit nos.* (1. Joan. 4.)

II. *Christum imitamini.* Christum, omnium virtutum exemplar, vita, moribus, tota agendi ratione continuo exhibete; seu specimen Christi cogitantis, loquentis, agentis, patientis undequaque circumferte; ita ut, qui vos viderint, vos Christiferos aut Christiformes iure possint appellare.

III. *Bonum exemplum praebete.* „Exemplum esto fidelium in verbo, in conversatione, in caritate, in fide, in castitate.“ *(1. Tim. 4. 12.)* „Nullum puto, *ait S. Greg. M.*, ab aliis maius praeiudicium, quam a sacerdotibus tolerat Deus, quando eos, quos ad aliorum correctionem posuit, dare de se exempla pravitatis cernit, quando ipsi peccamus, qui compescere peccata debuimus .... Causa sunt ruinae populi sacerdotes mali .... Cuius vita despicitur, necesse est, ut etiam praedicatio contemnatur.“ „Misera sacerdotum conversatio est plebis Dominicae miserabilis subversio.“ (*S. Bern.)* „Vita clericorum liber est laicorum.“ *(Conc. Turon. 1537.)* — Sit omnibus exemplum vestrum Evangelium vivens, speculum lucens, liber docens. Vita vestra cum nomine et cum charactere concordet. Cum nomine: clericus secundum vim nominis pars et sors Domini; presbyter, praebens iter, aut senior, non tam aetate, quam prudentia et morum gravitate; sacerdos, sacer dux, sacra dans, sacra docens, sacra dicens. Cum charactere: quo tam alte ceteris vitae conditionibus praecellitis: *Ego elegi vos de mundo.* (Joan. 15.)

Fecit nos regnum et sacerdotes Deo et Patri suo. (Apoc. 1.); quo tam proxime acceditis ad Angelos, ad Mariam, ad Christum, ad Deum; ad Angelos ministerio et functione: vos omnes pariter ac Angeli, *estis administratorii spiritus, in ministerium missi propter eos, qui hereditatem capient salutis;* ad Mariam relatione: *de qua natus est Jesus,* qui quotidie de novo in vestris manibus velut in utero Virginis incarnatur; ad Christum potestate: *sicut misit me Pater, et ego mitto vos:* ad Deum ipsum dignitate: *Ego dixi, dii estis vos.* Quale ergo monstrum, quale portentum, cum ii, qui gradu supremo ac dignitate summa ad apicem coeli et thronum Dei evehuntur, moribus infimis et vita ima ad profundum abyssi, et characterem bestiae deprimuntur! *Homo, cum in honore esset, non intellexit; comparatus est iumentis insipientibus, et similis factus est illis.* (Ps. 48.) — „Sic decet omnino clericos in sortem Domini vocatos vitam moresque suos omnes componere, ut habitu, gestu, incessu, sermone aliisque omnibus rebus nil nisi grave, moderatum ac religione plenum prae se ferant; levia etiam delicta, quae in ipsis maxima essent, effugiant, ut eorum actiones cunctis afferant venerationem.“ *(Conc. Trid. Sess. 22. c. 1. de ref.)*

IV. *Mariam, Angelum custodem et Sanctos colite.* Mariam, filiam Dei Patris, matrem Dei Filii, sponsam Spiritus sancti, templum totius Trinitatis, coeli et terrae ac potissimum cleri reginam summo studio colite. Pariter sanctos patronos tum nominis, tum loci: sanctos sacerdotes et levitas, totamque aulam coelestem pia devotione semper colite, eamdemque devotionem aliis inspirate.

V. *Pietatem fovete.* Pietatem ut sacrarum functionum vestrarum comitem fidissimam tenerrime fovete. *Exerce teipsum ad pietatem.* (1. Tim. 4.) Nam plurimum valet ad attentionem mentis parien-

dam, ad fervorem cordis accendendum, ad devotionem animi inflammandam, ad bona opera perficienda, ad merita cumulanda, etc. *Pietas ad omnia utilis est.* (Ibid.)

VI. *Orationi vacate.* Orationi, quae intima est Dei cum homine, hominis cum Deo collocutio, qua hominum vota ad Deum deferuntur, quaque Dei dona ad homines referuntur, quotidie saltem per semihoram, humillima mentis attentione, devotissimo animi sensu vacate. Juxta S. Aug. recte novit vivere, qui recte novit orare, et ex Doctorum sententia, qui orationem abiicit, viam salutis deserit; diem igitur sine oratione transactum amissum diem existimate. Inter cetera vitae christiane et sacerdotaliter instituendae media meditatio excellentissimum et forte viris sacris absolute necessarium. „Cum videro quempiam non amantem orandi studium, nec huius rei fervida vehementique cura teneri, continuo mihi palam est, eum nihil egregiae dotis possidere. Et quisquis non orat Deum, nec divino colloquio cupit assidue frui, is mortuus est et vita carens, expersque sanae mentis; nam hoc ipsum est evidentissimum argumentum amentiae, non intelligere magnitudinem huius honoris, nec amare deprecandi studium.“ (*S. Bonav.*) Inter ceteros auctores, qui matetiam meditationis suppeditant, commendantur Beuvelet, Nepveu, de Ponte, Lancicius, Neuville, Chevassu, Chenart, Crasset, Avancinus, Croiset, Abelly, Medaille, Chappuis, Boissieu, Girandeau, Lercari, Scotti, Tanner, Boppert, Chaignon, Kroust, Schloer, Le Maitre etc. qui forte ad conciones componendas, ad populos edocendos vobis maiori poterunt esse adiumento, quam ipsi concionatorum libri. — Divinum officium integre, reverenter, digne, attente, ferventer, pie ac devote semper recitate. Locum et tempus ad hoc munus idoneum seligite. Saltem in tres vices officium diurnum partimini. Sa-

tius est, quoad fieri potest, Matutinum et Laudes vigilia praecedenti, hora competenti recitare ob maiorem facultatem die sequenti spiritualibus exercitiis, studio, et compositioni vacandi, Missam bene mane in gratiam agrestium, operariorum et domesticorum celebrandi, et ob plurima, quae ex inopinato adveniunt, quaeque curam praesentem exigunt. Ex modo, quo horae canonicae quotidie persolvuntur, thesaurus aut remunerationis aut vindictae singulis diebus vobis paratur; qualis ergo et quantus pro tota vita asservabitur? — In Psalmorum, Canticorum et Hymnorum intelligentiam opportuno tempore studiose incumbatis.[1])

VII. *Spiritum ecclesiasticum renovate et confirmate.* Spiritus ecclesiasticus est spiritus Christi, summi sacerdotis, ecclesiae ministris ad sui ordinis munia diligenter, alacriter et constanter obeunda abunde communicatus; seu ingenium sacerdotale est participatio copiosa Spiritus Christi ad functiones status ecclesiastici prompte, apte et digne exercendas. *Quicumque spiritu Dei aguntur, ii sunt filii Dei ... Si quis spiritum Christi non habet, hic non est eius.* (Rom. 8.) Quod lumen coloribus, succus arboribus, penna volucribus, aqua piscibus, anima corporibus, hoc ferme viris sacris ingenium sacerdotale. In quibus vivit et viget, eos ad quaelibet audenda, sustinenda, perficienda pro gloria Dei et animarum salute expeditos, alacres, indefessos vides; contra vero, in quibus desideratur, eos non nisi elanguidos, desides et torpentes conspicis, eosque cum idolis et canibus mutis rite confers. Genius ille clericalis ordinatione, oratione, cum Christo coniunctione, status

---

[1]) Ad hunc finem valde commendari possunt praeclarissima opera D. D. Thalhofer et Schegg, et R. P. Cartier *Psalmodiae ecclesiasticae dilucidatio*, quae nunc iterum pro iis, qui Breviario Romano utuntur, Ratisbonae imprimitur.

ecclesiastici aestimatione, bonorum sacerdotum conversatione, a mundano spiritu aversione maxime comparatur, excitatur et fovetur. Ordinatione: *Oremus Dominum, ut donet eis Spiritum sanctum.* (Pontif. Rom.) Oratione: *Si quis indiget sapientia, postulet a Deo, qui dat omnibus affluenter.* (Jac. 2.) Cum Christo coniunctione: *Sicut palmes non potest ferre fructum a semetipso, nisi manserit in vite, sic nec vos, nisi in me manseritis.* (Joan. 16.) Status ecclesiastici aestimatione: *Melior est dies una in atriis tuis super millia.* (Ps. 83.) Bonorum sacerdotum conversatione: *Qui cum sapiente graditur, sapiens erit.* (Prov. 13.) A mundano spiritu aversione: *Nos autem non spiritum huius mundi accepimus, sed spiritum, qui ex Deo est.* (1. Cor. 2.)

VIII. *Peccatum timete.* Peccatum, supremum malum, imo Dei et hominis unicum malum, praecipue vero superbiam, intemperantiam, incontinentiam, desidiam, avaritiam, vestro characteri magis probrosas, et malignius, utinam non verius, a laicis exprobratas, maxime timete. Peccata omnia, praesertim ea, quae post poenitentiam iterum iterumque committuntur, eo magis clericis timenda, et sollicitius fugienda, quia sunt laicorum peccatis multo graviora, quia clerici in statu sublimiori collocantur, quia maioribus gratiae donis ditantur, quia ad maiorem sanctitatem vocantur, quia peccata clericorum maiori malitia, maiori Dei iniuria, maiori laicorum detrimento patrantur, quia difficilius condonantur, quia acerbius vindicantur. *Quis videt clericum cito poenitentem?* (S. Chrysostomus.) *Potentes potenter tormenta patientur.* (Sap. 6, 7.) — Non tantum peccatum mortale fugite, sed etiam peccatum veniale, maxime quod maiori cum advertentia et deliberatione committitur; quia offendit Deum infinite perfectum, infinite bonum, infinite amandum; quia maiorem Deo irrogat iniuriam, quam omnia creaturarum bona opera possunt ei glo-

riam conferre; quia ad mortale trahit, etc. Sed maxime, quia quod veniale plebi, plerumque criminale sacerdoti. *(S. Gregorius.)* Levia etiam delicta, quae in ipsis maxima essent, effugiant. *(Conc. Trid.)* Ab acedia et tepiditate summopere cavete, quippe quae ex iudicio Christi saluti praesertim in viris sacris, sunt plurimum nocivae. *Utinam frigidus esses, aut calidus; sed quia tepidus es, et nec frigidus, nec calidus, incipiam te evomere ex ore meo.* (Apoc. 3.) Et vero experientia compertum est, saepius insignes peccatores ad sanam frugem reduci, quam tepidos et desides ad fervorem excitari.

IX. *A mundo cavete.* A mundo et amatoribus mundi, ac imprimis a sexu muliebri, et quidem a devoto plurimum cavete. Quam contagiosum sit mundi consortium, ex variis testimoniis et exemplis percipite. Audite ipsum Christum; *Vae mundo a scandalis .... Non pro mundo rogo .... Pater iuste, mundus te non cognovit.* Audite Joannem Apostolum: *Mundus totus in maligno positus est.* Audite quemdam alium: „quoties inter homines fui, minor homo redii." — Quam periculosa sit feminarum societas,[1]) audite Salomonem sua infausta experien-

---

[1]) „Cum feminis, maxime adolescentioribus, etiamsi magnam habuerint virtutis existimationem, nulla clerico intercedat familiaritas." (*Constit. dioec. Ratisb.* III. I. §. 1. n. 21.) „Sacerdotem non tantum malum, sed etiam mali speciem fugere decet. A frequentiori consortio mulierum, etiam earum, quae pietatis et modestiae laude non immerito potiuntur, penitus abstineat. Ancillae, quibus ad res domesticas procurandas indiget, maturioris sint aetatis, integerrimae famae, castae, sobriae, subditae, ut qui ex adverso est, revereatur nihil habens dicere malum; ut sumtuosius vestiantur, vel choreas frequentent, non toleret. Quidquid familiarius commercium redolet, id longe absit. Ancillam commensalem non habeat, neque cum ea deambulet, vel aliorum domus adeat, aut eodem vehiculo, nisi forsan publico vehatur. Ut rebus, quae ad eam non pertinent, se immisceat, vel dominatricis partes sibi arroget minime patiatur. Actum est de auctoritate parochi, quem sui a mulieris impe-

tia nimis edoctum: *Vinum et mulieres apostatare faciunt sapientes.* (Eccli. 19.) Mulierum societas eo periculosior, quod a rebus et functionibus divinis sapientium corda saepe sensim avertunt, et saepe quod coepit spiritu, carne desinit. Saepe intenditur salus unius animae, et duae pereunt personae. Ecclesiae ministris feminarum consortium pestis, lues, pernicies, venenum supra cuncta mortiferum. Non minus vitandae mulieres, quia bonae indolis et honestae conversationis esse videntur, sed quanto religiosiores, tanto magis alliciunt, et sub specie religionis viget plurimum viscus libidinis. *(S. Augustin.)* Tua cum mulieribus colloquia vel nulla, ve rarissima, vel brevissima. Sermo sit brevis, rarus et austerus. *(S. Augustinus.)* Noli in faciem virginis intendere, ne te scandalizet vultus eius; animum enim commovet non solum impudicae, sed etiam pudicae mulieris oculus. *(S. Chrysostomus.)* „Non te simules simpliciter accedere ad virginum domus; nec velis cum eis uti longis et otiosissimis fabulis, ne per plurimas sermocinationes utrorumque mens polluatur.... Si ad feminarum domus importune accesserit clericus, et virgo patiatur huiusmodi introire ad se, statim immutant pristinam dignitatem, et quod Domino polliciti sunt, sua voluntate amittunt, nec enim poterunt huiusmodi mansionem in se Domino praeparare, sed desolabuntur ut lignum

---

riosa voluntate pendere autumant. Neque foeminis consanguineis aliquid indulgendum, quod domum sacerdotalem dedeceat, aut negotiorum ecclesiasticorum ordinem perturbet." (*Conc. prov. Viennensis a. 1858. tit. V. cap. 6.*) — „Nimiam familiaritem et frequens consortium cum mulieribus, piis licet ac devotis religiosisve evitent. Animis casti, etiam religiose attendant, ne fideles ineptia offendant. Quare ne quis famulam vel oeconomam ex quacumque causa unquam mensae vel itineris vel deambulationis sociam faciat, vel cum ea societates, convivia, nundinas adeat, serio interdicimus." (*Concil. prov. Colon. a. 1860. pag. 151.*) — Cfr. Lambertini Instit. 82 et 83. De Syn. dioec. lib. 9. cap. 4.

aridum ... Multi enim admirantes mulierum species, a veritatis via naufragaverunt; plerique ornamentis earum oblectati perniciem animarum suarum perpessi sunt, et a perfectionis fastigio in profundam inferni demersi sunt.“ (*S. Basilius M.* Admonitio ad filium spiritualem num. 5.) Ne unquam quis vestrum in praeterita castitate confidat, nec se Davide sanctiorem, Samsone fortiorem, Salomone sapientiorem existimet. Testatur S. Augustinus, se vidisse Dei ministros, sicut cedros Libani, virtute eximia sublimes, specie tamen et familiaritate mulieris corruisse, de quorum casu non magis praesumebat, quam Gregorii Nazianzeni aut Ambrosii. „Labentium itaque vos experimenta perterreant; nimium praeceps est, qui transire contendit, ubi alium conspexerit cecidisse ... et ipse providus est, qui sollicitus fit cladibus ceterorum.“ (*S. Cyprianus.*) „Solus cum sola secreto et absque arbitris non sedeat; nunquam solus cum sola loquatur. Quid tibi necesse est, in ea versari domo, in qua necesse habeas quotidie aut perire aut vincere? Quis unquam mortalium iuxta viperam securos somnos capit, quae etsi non percutiat, certe sollicitat? fieri enim potest, ut te non mordeat, sed aliquando fieri potest, ut mordeat ... Quodsi dixeris: et mihi sufficit conscientia mea, habeo Deum iudicem, qui meae vitae est testis, non curo, quid loquantur homines, audi Apostolum scribentem (Rom. 12.) „providentes bona non solum coram Deo, sed etiam coram omnibus hominibus.“ (*S. Hieronymus* epist. 9. inter familiares.)

X. *Ad solitudinem aspirate.* „Clericum solitudo facit, non publicum. Solitudo est coelestis doctrinae schola, sacrae militiae tabernaculum, ergastulum, ubi lapides pretiosi reponuntur, interioris hominis voluptas, ab aestu saeculi refrigerium. Cum in solitudine coelum sit aspectabilius, sol clarior, aër purior, terra laetior, hora brevior, vita amoenior, conver-

satio Dei familiarior, salus securior, ad solitudinem, quantum licet homini ad sanctificationem aliorum addicto, intime aspirate. Secundum S. Bernardum sacerdos extra solitudinem (nisi sanitatis, caritatis, aut sui muneris ratione in publicum producatur), est quasi piscis extra aquam. Sacerdos vix alio quam ad altare, ad pulpitum, ad confessionale, aut ad aliam sacram functionem, se videndum debet exhibere; quovis alio saepe intuentium oculos male afficit, et aspectum offendit. Saepe saeculares praesenti arrident et applaudunt, absentem vero irrident et explodunt, a pede ad verticem facetiis et ridiculis coloribus totum depingunt. O nimis ab ordinis sui dignitate degeneres, o caecos et insensatos omnes, qui sic se laicis illudendos et contemnendos tradunt! Internam solitudinem vobis in corde effingite, eamque quocumque circumferte; quantumlibet occupati, ex consilio S. Bernardi mementote, vos interdum vobismetipsis reddere. „Obsecro te, carissime, ut multitudinem hominum et officia et salutationes et convivia veluti quasdam catenas fugias voluptatum. Convivia tibi vitanda sunt saecularium, et maxime eorum, qui honoribus tument. Turpe est ante foras sacerdotis Christi crucifixi et pauperis, et qui cibo quoque vescebatur alieno, lictores consulum et milites, excubare iudicemque provinciae melius apud te prandere, quam in palatio. Quod si obtenderis, te facere haec, ut roges pro miseris atque subiectis, iudex saeculi plus defert clerico continenti, quam diviti, et magis sanctitatem tuam venerabitur, quam opes. (*S. Hieronymus* epist. ad Nepotianum.)

XI. *Peccata deflete et tentationibus resistite.* Si, quod avertat Deus, in culpam gravem contigerit labi, statim a lapsu confidenter resurgite; ad remedium conscientiae, scilicet ad contritionem illico, ad Confessionem quamprimum recurrite, nec unquam

vel uno temporis puncto, vestram periclitari aeternitatem sinite; sed exinde ad periculum vitandum cautiores et alacriores vos praebete; et sic, Deo adiuvante, ex malo exsurget bonum. „Nullus sibi conscius mortalis peccati, quantumvis sibi contritus videatur, absque sacramentali Confessione ad sacram Eucharistiam accedere debet. Quod . . . etiam ab iis sacerdotibus, quibus ex officio incubuerit celebrare, haec sancta Synodus perpetuo servandum esse decrevit, modo non desit illis copia confessoris: quodsi necessitate urgente sacerdos absque praevia Confessione celebraverit, *quamprimum* confiteatur." *(Conc. Trid. Sess. 13. de Euch. cap. 7.)* Illa autem particula *quamprimum* non intelligitur quum sacerdos *suo tempore* confitebitur. *(Conc. prov. Col. pag. 112.)* Non censetur deesse *copia confessarii*, si absit is, cui soles aut cupis confiteri, vel cui devotius aut utilius confiteris; sed debet abesse quilibet approbatus.[1]) — In tentationibus frequentius et vehementius vobis undequaque quam laicis ingruentibus, ad Deum, ad Mariam, ad piam orationem quam citissime confugite; cuius orationis quaedam formulae, ut sit usus promptior et facilior, sunt scriptis et quidem altius memoriae demandandae v. g. *Deus in adiutorium meum intende . . . . Domine, salva nos, perimus . . . . Quomodo possum hoc malum facere, et peccare in Deum meum? . . . . Si modo moriturus essem, an hoc facerem?* Et aliae bene multae, quas saepe unicuique magis affectuosas Spiritus Dei intime suggerit. De Passione Christi, de morte, de iudicio, de inferno, de paradiso cogitate: *Memorare novissima tua, et in aeternum non peccabis. (Eccli. 7.)* Quam excellens, quam efficax remedium ad tentationes superandas, quod ab ipsomet Spiritu sancto praescribitur et commendatur!

---

[1]) Cfr. Münst. Pastoralblatt a. 1865. num. 9. (pag. 99.)

Exemplo etiam Christi fallacibus daemonum verbis sacra Scripturae verba opponite.

XII. *Animarum saluti, praesertim vestrae incumbite.* Dum nec soli salvari, nec soli perire possitis, animarum saluti, sed praesertim vestrae, toto zelo incumbite: *Quid enim*, ut monet Christus, *prodest homini, si mundum universum lucretur, animae vero suae detrimentum patiatur?* (Matth. 16.) In negotio salutis nemo tibi germanior unico filio matris tuae, ait S. Bernardus. Post primas curas, ex caritate bene ordinata vobis ipsis in negotio salutis concessas, vos etiam pro aliis sacerdotes esse recogitate. *Ego elegi vos, et posui vos, ut eatis et fructum afferatis.* (Joan. 16.) Sacramentum Ordinis non propter se solum, sed propter alios datur. *(Decret. Grat.)* Non sibi uni tantum, sed multis populis vivit clericus. *(S. Chrysostomus.)* Nullum omnipotenti Deo tale est sacrificium, quale est zelus animarum. *(S. Greg. M.)* Quis comeditur zelo domus Dei? qui omnia, quae forte ibi perversa, satagit emendare, cupit corrigere; non quiescit; si emendare non potest, tolerat, gemit. *(S. Augustinus.)* Ut aliorum saluti maiori successu laboretis, in eorum mentes et animos vos religiose, opportune, leniter insinuate. Eorum naturam, indolem, characterem prudenter indagate, ut cognoscatis, qui mansuetudine alliciantur, qui spe ducantur, qui terrore moveantur, etc. Erga pauperes singularem caritatem habete, quibuscum patrimonium Christi dividite. *Quamdiu fecistis uni ex his minimis, mihi fecistis.* (Matth. 25.) Non pavisti, occidisti. *(S. Ambrosius.)* Inimicis, si qui vobis sint, ex animo condonate, eosque fraterne diligite. *Dimittite et dimittemini.* (Luc. 6.) *Dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris.* Qui sincere condonat inimicis, ipsum Christum habet suae salutis sponsorem; qui vero non condonat, se ipsum suae damnationis iudicem

constituit. Voluntati Patris coelestis addicti, a nimia parentum carnalium affectione et sollicitudine, unde multorum malorum in ecclesia seminarium extat, mentem et animum procul advocate. *Quicumque fecerit voluntatem Patris mei, qui in coelis est, ille frater et soror et mater est .... Qui amat patrem aut matrem plus quam me, non est me dignus.* (Matth. 10.) Ne unquam vos remissior obsequentia in causa Christi debilibet aut infringat, sed iura Dei, religionis, conscientiae invicta virtute, et etiam cum periculo vitae defendite. Pudeat nos non imitari, imo non superare tot millia ducum et militum, ita servitio regis et bono patriae addictorum, ut quolibet vitae momento ad regis nutum, aut pro patriae commodo, aut pro nominis commendatione in pericula ruere, sanguinem fundere et vitam dare sint parati. *Obedire oportet Deo magis, quam hominibus.* (Act. 5.) *Nolite timere eos, qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere.* (Matth. 20.) Attamen in omnibus prudentia zelum dirigat, ne quis in imprudentiae scopulum incurrat.

XIII. *Verbum Dei praedicate.*[1]) Verbum Dei magno animi affectu annuntiate. Ex sua ordinatione, ex caritate, saepe ex iustitia sacerdos ad verbi divini praedicationem, sive in catechesibus, sive in familiaribus Evangelii et veritatum moralium explicationibus, sive in maioribus concionibus destinatur et obligatur. Oportet sacerdotem praedicare. *(Pontif. Rom.) Parvuli petierunt panem .... Non in solo pane vivit homo,* etc. Tria sunt verbi divini praeconis munera; *docere, delectare, movere.* Doceat fideliter ignorantes, ipsis fidei et morum ve-

[1]) Cfr. Conc. Trid. Sess. 5. — Lambertini Instit. 10. — Non posse a nimia severitate excusari opinionem, quae adigit saeculares ad Missam, Deique verbum audiendum omnibus Dominicis aliisque festis diebus in ecclesia parochiali, *Bened. XIV.* ostendit in libro 11. *de Syn. dioeces. cap. 14.*

ritates magis scitu necessarias clare explicando. Delectet suaviter audientes, ut veritas et virtus magis placeant, captui auditorum se accommodando, sermonem et stylum materiae tractandae apte conformando. Moveat acriter peccantes; eos, ut resipiscant, toto eloquentiae conatu, totis zeli viribus, totis rationum momentis inducendo, impellendo, urgendo. Ita odibiles vitiorum labes et foeditates vivis adumbret coloribus, ita amabiles virtutum dotes et illecebras graphice depingat, ut unicuique studium boni, odium mali efficicaciter suadeat. Grandia diserte, mediocria temperate, communia simpliciter prosequatur. Imprimis satagat, ut dictis facta consonent, ut vita sermoni concordet; plus enim exempla movent, quam verba. Vox oris sonat, vox operis tonat.... Longum iter per praecepta, breve et efficax per exempla .... Coepit Jesus facere et docere. Numquam seipsum, aut in sui gratiam, sed semper Jesum Christum, et eius gloriam praedicet. O bona et excellens praedicatio, cum auditores de laudibus oratoris parum curant, sed de vita emendanda et de moribus reformandis serio recogitant! Sic afficiebantur, qui audiebant Apostolos, ut interrogarent: *Quid faciemus, viri fratres?* — Si praedicatio ad personas aetate graves tanti videtur momenti instructio parvulorum [1]) maioris adhuc censeri debet ponderis,

1) Cfr. Lambertini Instit. 9. — „Singulis diebus Dominicis catechesis in ecclesia pro iuventute provectiore habeatur hora pomeridiana." (*Conc. prov. Col. a. 1860. p 101.*) „Instantissime admonentur parochi et rectores, ut easdem (sc. scholas) si fieri potest, quotidie vel saltem bis singulis hebdomadibus adeant; idque eadem praescribimus lege et obligatione, qua Concilium Tridentinum praedicationem verbi divini singulis diebus Dominicis praescribit." (*Ibid. p. 132.*) „Pueros et puellas, ut doctrinam christianam discendi causa ad ecclesiam statis diebus accedant, parentesque, ut eos dimittant, monendos, hortandos et omnibus christianis artibus

propter varias rationes: ex parte infantium, ob maiorem necessitatem; ex parte ministerii, ob maiorem fructum; ex parte ministri, ob maiorem facilitatem (quae tamen maturam praeparationem non excludit) obque minorem vanae gloriae titilationem, etc. Quisquis igitur Christi minister hanc functionem neglexerit, nullo ante tribunal Christi excusationis praetextu a gravissimae culpae reatu poterit vindicari. *Custodi virum istum; qui si lapsus fuerit, erit anima tua pro anima eius.* (3. Reg. 20. 39.) Omnem excessum catechista devitet, scilicet nimis facunde, aut nimis demisse loqui; nimis iocose, aut nimis rigide se gerere; sed semper decentem gravitatem affabili lenitate temperatam prae se ferat. E suis etiam documentis et instructionibus aliquem pietatis fructum auditores colligere edoceat, et ad id pias aliquas historias interdum adhibeat.

XIV. *In Sacramentorum administratione vos bonos dispensatores praebete.* In Sacramentorum administratione vos bonos et fideles dispensatores semper praebete, nec cuiusquam gratia, aut metu, aut qua spe temporalis commodi, ab officio vestro tantillum declinetis. Ad quinque praecipue capita serio attendite: ad Deum, ut glorificetur; ad Sacramentum, ut rite perficiatur; ad subiectum, ut sanctificetur; ad adstantes, ut pie moveantur; ad ministrum, ut gratia augeatur, utque dum alios a peccati vinculo solvere intendit, se ipsum peccati liga-

alliciendos esse" decrevit *S. C. C. 26. April. 1602.* „Quam maxime congruere et utile esse censemus, ut omnes, quum e schola dimissi sunt, ad certum aetatis annum diebus Dominicis doctrinam christianam audiant. Unde parochi qualibet die Dominica pueros et puellas signo dato hora competenti in suis cogant ecclesiis, atque tum parentes, ut liberos mittant, tum hos, ut sponte accedant, urgebunt." (*Conc. prov. Colon. a 1860. p. 188.*) Cfr. *Barbosa* de off. et pot. parochi I. 15.

mine et catena non constringat. Apprime memineritis vos in Sacramento Poenitentiae tenere locum Christi, vosque eius nomine et auctoritate gerere vices iudicis, medici, patris ac pastoris; ideoque ad scientiam, prudentiam, caritatem, vigilantiam, probitatem ope divina comparandas, utpote huic ministerio admodum necessarias, sedulam operam impendite.[1] Divinum Poenitentiae Sacramenti administrandi modum, seu divinam animarum morbis medendi artem ex Scriptura, maxime e novo Testamento, ex Conciliis, maxime ex Tridentino, et eiusdem Concilii Catechismo, ex sanctis Patribus, ex monitis sancti Caroli ad confessarios, ex definitionibus ecclesiae, ex Ritualis Romani regulis, ex probatorum auctorum doctrina depromere studiose satagite. „Non facile sibi suadeant, quod satis idoneos ad tantum munus se reddere possint sine diuturno studio scientiae moralis; pro qua certe non sufficit, aliquam percurrere summulam eorum, quae circumferuntur, nec satis est, generalia principia huius facultatis scire ut quidam, qui, casuistas contemnentes, litteratorum arrogant sibi nomen, autumant.“ *(S. Lig. lib. 6. tract. 4. n. 628.)* „Nullus confessarius intermittere debet theologiae moralis studium, quia ex tot rebus tam diversis et inter se disparibus, quae ad hanc scientiam pertinent, multa, quamvis lecta, quia rarius accidunt, temporis progressu e mente decidunt; qua de re oportet semper frequenti studio eas in memoriam revocare.“

---

[1] „Parochi pueros ad primam Confessionem, praecipue vero ad primam Communionem diligentissime praeparent. Ne autem haec prima Confessio ultra nonum annum differatur, stricte prohibemus. Ac deinceps, quamdiu scholas frequentant, singulis trimestribus ad Confessionem faciendam adducendi sunt.“ *(Conc. prov. Col. pag. 132.)* Quoad SS. Com. et Viaticum pueris dandum cfr. Bened. XIV. de Syn. dioec. lib. 7. cap. 12. n. 1—3.

(S. Lig. Praxis confessarii cap. I. §. III. [in fine]. Cfr. Bened. XIV. Instit. 32.) Imprimis studete, ut confitentes veram peccatorum contritionem, cum proposito non peccandi de cetero, concipiant; sola quandoque contritio ad iustificationem sufficit, at sine ipsa saltem imperfecta ceterae conditiones pessum abeunt.

XV. *Missam bene celebrate.* Quot et quanta bona ex Missa bene celebrata Deo, ecclesiae, ministro eveniunt, tot ac tanta mala ex Missa male celebrata contingunt. Quapropter quilibet minister, antequam ad altare ascendat, probet se ipsum, et serio perpendat, num ex consuetudine, an spe lucri, aut in mala conscientia sacrificare intendat, ne sacrificium in sacrilegium convertat, ne se reum Corporis et Sanguinis Christi constituat, iudicium sibi manducet et bibat: ne denique Sacramentum gratiae et salutis in causam ruinae et damnationis miserabiliter traducat. Ideoque vobis constanter persuadeatis, omnem operam et diligentiam adhibendam esse, ut quam maxima interiori cordis munditia et puritate, quam maxima exteriori devotionis ac pietatis specie adorandum et tremendum istud mysterium peragatur. Irreverentia (in celebratione Missae) ab impietate vix seiuncta esse potest. *(Conc. Trid. Sess. 22. decr. de observandis et evitandis in celebr. Missae.)*

XVI. *Tempus bene impendite.* Quis sit temporis valor, quod pretium, quae sit rerum terrenarum levitas et vanitas, quae coelestium pondus et momentum, non forte bene noverimus, nisi cum dicetur: *et iuravit per viventem in saecula, quia tempus non erit amplius;* cumque aut *aeternum bene*, aut *aeternum male* erit subeundum. Quam diversae tunc erunt cogitationes nostrae a cogitationibus, quae nunc nos occupant? Quam nos bene usos tempore, quam terrena flocci fecisse exoptabimus! Sed quam

incassum illa tunc mente reputabimus, tanto nunc cum fructu animo revolvamus. Itaque tempus aut inaniter fluere, aut male conteri nunquam permittite; sed omnes tanti doni particulas, de quo tam accurata ratio reddenda est, seu pro gloria Dei, seu pro vestra et aliorum utilitate, lucro apponite. Otiositas mater nugarum, noverca virtutum est. *(S. Bern.)* Omnia vitae momenta, sed imprimis extremum vestrum spiritum identidem Deo commendate; eximium perseverantiae donum, quo cetera cumulantur dona, frequenter et enixe efflagitate.

XVII. *In pietate et scientia simul proficite.* Pietas et scientia ut duae sorores, aut duae virtutes coniunctissimae in vobis foedus indissolubile ineant. Devotio et studium sic inter se concordent, ut nunquam sibi invicem obsint, sed contra sibi mutuo plurimum prosint. Devotio studium foveat et accendat; studium devotionem illuminet et illustret. Quotidie duas vel tres horas studio, nisi legitime impediti, strenuam operam navate. „Si vix in laicis tolerabilis videtur inscitia, quanto magis in eis, qui praesunt, nec excusatione est digna, nec venia.“ *(S. Leo M. epist. 46.)* „Labia sacerdotis custodient scientiam et legem requirent ex ore eius.“ *(Mal. 27.)* Ignorantia in sacerdotibus mater est omnium errorum, qui in ecclesia Dei oriuntur. Imperitia sacerdotum in iis, quae muneris sui sunt, uti in causa est, cur sacrum ministerium vituperetur, religio contemptui habeatur, et sanctissima quaeque saepe impiorum irrisioni exponantur, ita nemo facile explicare poterit, quae damna exinde christianis populis inferantur. — „Speculatores eius caeci omnes, nescierunt universi . . . . ipsi pastores ignoraverunt intelligentiam.“ (Is. 16. 14.) „Omnes nostros in vinea Domini adiutores adhortamur in Domino et obsecramus, ut nullus, quantumvis sibi sapere et expertus esse videatur, studium theologiae moralis, canoni-

cae et asceticae, et quidem secundum auctores ab ecclesia catholica adprobatos ulla die penitus intermittat, neque praxi suae saepe admodum dubiae et falsae nimium fidat." *(Const. dioec. Ratisb.)* Quotidie in via virtutis proficite: nam in ea, qui non progreditur, regreditur.

XVIII. *In minimis fideles estote.* In minimis fideles estote, ut sitis fideles in maioribus; qui spernit modica, paullatim decidet. In physicis et moralibus maxima mala saepe parva habent initia; ex scintilla saepe magnum excitatur incendium; ex rima saepe alta navis immergitur; ex casu lapidis saepe ampla domus evertitur. Judas non de repente illa horrenda avaritae labe, qua Christum tradidit, inquinatus fuit.

XIX. *Ecclesiam honorate.* Ecclesiam, optimam matrem, tamquam optimi filii animo obsequentissimo semper honorate; quae semper una, sancta, catholica, apostolica; semper firma veritatis columna; semper recta morum regula; quae vos natos per Baptisma in filios recepit; quae vos parvulos sanae doctrinae lacte nutrivit; quae vos grandiores esca fortiori roboravit; quae vos viros in ministros adscivit, et ad summi honoris apicem evexit; quae per totam vitam vos in sinu peramanter fovet et alit; quae denique mortuos per sepulturam in terra benedicta ad diem iudicii servabit. *Tu es Petrus, et super hanc petram aedificabo ecclesiam meam, et portae inferi non praevalebunt adversus eam.* (Matth. 16.) *Ecclesia Dei vivi columna et firmamentum veritatis.* (1. Tim. 3.) *Ecce ego vobiscum sum usque ad consummationem saeculi.* (Matth. 28.) *Qui ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus et publicanus.* (Matth. 18.)

XX. *Praepositis obedite.* Praepositis vestris, praesertim summo Pontifici, Christi Vicario, totius ecclesiae capiti et patri, necnon dioecesano Episcopo, cui et successoribus in ordinatione obedientiam pro-

misistis, fideliter obedite et intime subiacete. *Ipsi enim pervigilant, quasi rationem pro animabus vestris reddituri.* (Heb. 13.) *Spiritus sanctus posuit Episcopos regere ecclesiam Dei, quam acquisivit Sanguine suo.* (Act. 20.) Pariter potestatibus sublimioribus ex animo subditi estote. *Non enim sine causa gladium portant . . . Non est potestas nisi a Deo. Qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit: Qui autem resistunt, sibi damnationem acquirunt.* (Rom. 13.) Pro horum omnium tranquillitate et salute frequentes et ardentes preces, maxime in sacrificio Missae, effundite; *obsecro,* ait S. Paulus, *fieri obsecrationes, orationes, postulationes pro omnibus hominibus, pro regibus et omnibus, qui in sublimitate sunt.* (1. Tim. 2.)

XXI. *In adversis aequam mentem servate.* Plurima quamvis bona mente, bono animo, bono fine suscepta, non semper prosperum habent exitum; at vos semper et in omnibus aequam mentem, in prosperis ab elatione, in adversis ab abiectione penitus alienam, et Deo prorsus subditam servate. „Novit Deus velut peritissimus aurifex, quanto tempore aurum in igne manere, et quando opportune ex eodem educi debeat.“ *(S. Chrysostomus.) Ita, Pater; quoniam sic fuit placitum ante te.* (Matth. 11.) *Non sicut ego volo, sed sicut tu.* (Matth. 16.) *Si bona suscepimus de manu Dei, mala quare non suscipiamus?* (Job. 2.) *Dulcia non meruit, qui non gustavit amara.* — „Curam a nobis exspectat Deus, non curationem . . . Tempestas absque nostra culpa in nos saeviens est quaedam futuri et secuturi brevi proventus significatio . . . Tanto plus sperandum in Deo, quanto res magis videntur desperatae; ubi deficiunt humana, ibi praesto sunt auxilia divina.“ *(S. Ignatius Loyola.)*

XXII. *Unitatem pacis observate.* Individuam pacis unitatem, et mutuam animorum consensionem inter vos indesinenter observate. Fructus eo amoenio-

res et salubriores ex vestris laboribus referetis, quo arctiori pacis et unitatis vinculo constringemini. Si quandoque succrescant aliqua dissensionis semina, protinus a radice evellite. Quam triste et saecularibus ipsis scandalosum, si videant audiantve inter pastores suos esse schismata; unum ab aliis vilipendi, contemni, traduci! Quam frigebunt ipsi caritate, si animadverterint, hos algere! Quam excusabunt in se simultates, si viderint eas inter sacerdotes gliscere! Agant igitur sacerdotes saltem ad cavenda scandala, quod iam aliunde et vi caritatis erga proximum agere obligantur; ament, foveant, defendant et mutuis honoribus et benevolentiae signis sese praeveniant et prosequantur. Nihil sit vobis potius et antiquius, quam ut hereditatem pacis a Christo vobis relictam, intactam et illaesam constanter et perpetuo custodiatis. *Pacem meam relinquo vobis; pacem meam do vobis.... Pater, omnes sint unum, sicut et nos unum sumus.* (Joan. 17.) Eamdem pacem et unitatem spiritus cum omnibus religiosis habete, nec unquam inter sacros Christi ministros sint scissurae aut schismata. Disputatur interdum, uter utri praestet, an status religiosus sacerdotali an status sacerdotalis religioso? Sed omissis eiusmodi discussionibus, quae saepe magis scandalum, quam aedificationem pariunt, huic Salomonis et Christi iudicio ultro assentite: *Quanto magnus es, humilia te in omnibus.* (Eccl. 3.) *Qui maior est in vobis, fiat sicut minor: et qui praecessor est, sicut ministrator.* (Luc. 22.) Hinc. S. Gregorius Magnus servi servorum Dei nomen sibi assumpsit, quod successores in posterum usurparunt.

XXIII. *Humiles estote.* Cum Deus superbis resistat, et humilibus det gratiam, cum superbia Angelos in daemones, humilitas vero peccatores in Sanctos convertat; cum humilitas sit virtus universalis, ceterarumque virtutum comes et custos indi-

vidua, numquam alta sapite, sed semper demisse et humiliter de vobis sentite, humilitatem invicem insinuate, et insurgentibus vanae gloriae flatibus, satanam sicut fulgur de coelo cadentem videte. *Quomodo cecidisti de coelo, lucifer, qui mane oriebaris?* (Isa. 14.) „Superbus cupit semper laudari ab hominibus et virtutes, quibus alienus est, de se praedicare gestit; non se patitur cuiquam subiectum esse, sed semper primatum cupit, et ad maiorem gradum se conatur emergere, et quod ex meritis obtinere non potest, ambiendo festinat." *(S. Basilius M.* Admonitio ad filium spiritualem num. 7.) Qui vanis superbiae elationibus in sublime attolluntur, saepe gravioribus in turpius coenum lapsibus, Deo permittente, deprimuntur et sordidius volutantur. Daemon superbiae et daemon incontinentiae arcte coniunguntur, et sibi invicem mutuam ad perdendas animas operam praestant.

XXIV. *A beneficiis refugite.* Cum regimen animarum sit ars artium et onus angelicis humeris formidandum; cum tractare bona ecclesiastica, quae iuxta sanctos Patres et Concilia sunt vota fidelium, pretia peccatorum et patrimonia pauperum, sit periculosae plenum opus aleae, a beneficiis, praesertim curam animarum et amplos reditus habentibus, nisi vera vocatione vocati, prudenter refugite. „Vere humilis, cum sibi regiminis culmen imperatur, ex corde debet fugere, et invitus obedire." *(S. Gregorius.)* — Ignominia sacerdotum est, propriis studere divitiis. *(S. Hieron.)* Quam multi sacerdotes sunt alias boni, modesti, integrae vitae, studiosi, exemplares; sed haec maledicta tenacitas et avaritia eos Deo et populis suis reddit exosos, ac eorum vitae et praedicationibus omnem adimit fidem. *(S. Carol. Borrom.)*

XXV. *Sancti estote.* [1]) Ad similitudinem Dei ter

---

[1]) „O quam magnum et honorabile est officium sacerdotum, quibus datum est, Dominum maiestatis verbis sacris con-

sancti, quantum fieri potest, accedentes, in omnibus sancti estote. *Sancti estote, quia ego sanctus sum.* (Levit. 2.) *Elegit nos ante mundi constitutionem, ut essemus sancti et immaculati.* (Eph. 1.) *Mundamini, qui fertis vasa Domini.* (Isa. 52.) *Imitamini quod tractatis* (Pontif. Rom.), ita ut de unoquoque vestrum possit haec triplex sanctitas praedicari: *sanctus sancta sancte tractat.* Post mortem non datur medium: aut sacerdos sanctus, aut sacerdos reprobus. Quis intellectus potest cogitatione assequi, quae facundia sermonis eloqui haec duo immensurabilia, *sacerdotium, reprobatio?* quae sors, quod fatum, *sacerdos reprobatus?* Ingrediuntur electi et sacerdotum manibus expiati coelestem patriam, et sacerdotes Christi per vitam reprobam ad inferni supplicia festinant. *(S. Greg. M.)* Numquam et nullibi tam horrenda Dei offensi vindicta eluxit, et per immensa aeternitatis saecula elucescet, quam in coelo erga Angelos malos e sua sublimi sede in profunda tartara deturbatos; quam in terra erga dilectum Dei Filium tam dire, tam crudeliter crucifixum; quam in infernis erga sacerdotes reprobos, tam asperis, tam horrendis cruciatibus addictos, ut de unoquoque possit dici, sicut de Juda proditore, *Bonum erat ei, si natus non fuisset homo ille.* Attamen

---

secrare, labiis benedicere, manibus tenere, ore proprio sumere et ceteris ministrare! O quam mundae debent esse illius manus, quam purum os, quam sanctum corpus, quam immaculatum cor erit sacerdotis, ad quem toties ingreditur auctor puritatis! Ex ore sacerdotis nihil nisi sanctum, nihil nisi honestum et utile procedere debet verbum, qui tam saepe Christi accipit Sacramentum. Oculi eius simplices et pudici, qui Christi Corpus solent intueri; manus purae et in coelum elevatae, quae Creatorem Coeli et terrae solent contrectare. Sacerdotibus specialiter in lege dicitur: *Sancti estote, quoniam ego sanctus sum, Dominus, Deus vester.*" (Imit. Christi IV. 11.)

dicamus cum Apostolis. *Numquid ego sum, Domine, in quem tot ac tanta mala impendent?* Eoque maiori cum metu et tremore dicamus, quod in statu clericali, tot ac tantis periculis circumdato, tot muneribus et officiis mancipato, tot oneribus obstricto, salus sit longe difficilior, quam in quolibet alio vitae christianae statu. „Non alio modo loquor quam ut affectus sum. Non multos puto sacerdotes salvos fieri, sed longe plures perire, non alia de causa, quam quod res magnum postulet animum.“ *(S. Chrysostom. hom. III. in Act. Apost.)*

XXVI. *Ad haec Christi verba, compendiosam totius vitae vestrae normam, frequenter attendite:* Videte, vigilate, orate. (Marc. 13.) *Videte,* quae mala fugiatis, quae bona faciatis. *Vigilate,* ut insidias undequaque vobis paratas declinetis. *Orate,* ut non intretis in tentationem, aut ne tentationi succumbatis. *Orate,* vel oratione mentis et cordis, vel oratione vocis, vel oratione operis.

XXVII. *Ab omnibus, quae ex ecclesiae vel dioecesis statutis interdicuntur, abstinete.*[1]) A vanitate, fastu, luxu, lusibus, aleis, tesseris, chartis, comessationibus, cauponarum frequentatione, choreis, ludicris, venatione, negotiis saecularibus, ceterisque omnibus, quae ex ecclesiae decretis et vestrae dioecesis statutis vobis interdicuntur, penitus abstinete; imo praesentes et spectatores ne estote. Quae variis temporibus de clericorum vita et honestate a summis Pontificibus et a sacris Conciliis salubriter sancita sunt, eadem in sacro Concilio Tridentino sess. 22. c. 1. innovantur et confirmantur; ac proinde in desuetudinem abiisse falso praedicantur — *Quae societas luci ad tenebras? Quae conventio Christi ad Belial?* (2. Cor. 6.) Quare non tantum a pravis et obscoenis sermonibus summe abhorrete; sed a

---

[1]) Benedict XIV. De Syn. dioeces. lib. 11. cap. 10.

quibuslibet verbis male sonantibus, levioremque mali speciem habentibus, a ludicris Scripturarum ad profana allegoriis, ab omni stultiloquio, scurrilitate, facetiis, argutiis dictorum, penitus refugite. „Nugae in ore laici nugae sunt; in ore sacerdotis blasphemiae. Consecrasti os tuum Evangelio; talibus iam aperire illicitum, assuescere sacrilegium est.“ *(S. Bernardus.)*

XXVIII. *Vestes et coronam vestro congruentes ordini deferte,* [1]) ut per decentiam habitus extrinseci, morum honestas intrinseca ostendatur, utque vita et vestes in vobis apte sibi consonent; et ne vos peregrina veste indutos in die vindictae Deus visitet, partemque cum hypocritis ponat. Mirum sane, quod, qui in statu laicali vestibus sacerdotalibus insigniri tam enixe postulant, eas concessas tam cito abiiciant, ut ad saeculares saecularibus vestibus, et forte etiam moribus redeant, quodque in tam sublimi honoris culmine positi, ad infimum plebis statum sese turpiter deprimant. Sed si videtur eos poenitere, quod Deum in partem et sortem sibi elegerint, forte Deum brevi poenitebit, quod eos sibi in ministros adiunxerit. Et quis poterit corrigere, quem Deus despexerit?

XXIX. *Decorem domus Dei diligite.* Decorem domus Dei et loci habitationis gloriae eius diligite, et ea, quae ad eius ornamentum et splendorem possunt conferre, diligenter providete. Ad statuas et imagines Sanctorum, ad parietes et pavimentum, ad altaria et ornamenta, maxime ad linteamina studiose animadvertite. Omnibus astantibus modestiam, reverentiam, devotionem verbo et exemplo insinuate. Scientiam cantus ecclesiastici diligenter addiscite, ut

---

[1]) Conc. Trid. Sess. 14. c. 6. de ref. — Conc. prov. Col. a. 1860. pag. 153. — Bened. XIV. de Syn. dioec. lib. 11. cap. 8. et eiusdem Instit. 71.

officia publica cum decentia, religione et astantium aedificatione peragantur. Plerumque ex inscitia cantus irrisiones et scandala non levia suboriuntur.

XXX. *Domum vestram bene regite.* Ad vestram domum recte regendam vigilanter intendite; qui enim domui suae praeesse nescit, quomodo ecclesiae Dei diligentiam habebit? Providete ut omnia secundum tempus et ordinem fiant ita, ut vestra domus communitatis cuiusdam bene ordinatae speciem referat. Vestrum cubiculum sic ordinate, ut fastum et squalorem nesciat, sed munditiam decentem quaquaversum ostentet. „Ornatus et sordes pari modo fugiendae sunt, quia alterum delicias, alterum gloriam redolet.“ (*S. Hieronymus* epist. ad Nepotianum.) Quoad libros hic ordo servetur. In capite apponantur sacra Biblia, secundo ordine Concilium Tridentinum cum Catechismo eiusdem Concilii, statuta et catechismus vestrae dioecesis, liber regulae vitae, non apud bibliopolas emptus, sed unoquoque vestrum auctore compositus, Imitatio Christi, Pugna spiritualis, Philothea, sive Introductio in vitam devotam. His adiungantur bene multi bonae notae libri, praesertim ad munia vestri ordinis accurate obeunda spectantes.

XXXI. *Opera misericordiae exercete.* Imprimis ignorantes doctrina, peccantes monitione, dissidentes pace, litigantes conciliatione, pauperes largitione, moerentes consolatione, aegrotantes visitatione, offendentes lenitate, peregrinos hospitalitate, defunctos commiseratione, omnes fraterna dilectione, pia oratione, officiorum commendatione sublevate et recreate.

XXXII. *Scandala sollicite praecavete;* vix ac ne vix quidem dici potest, quantas animarum strages clericorum et sacerdotum inordinati mores ediderint, quam deflendam rei christianae vastitatem intulerint, quot religioni, pietati, virtuti plagas inflixerint. Multo maiora detrimenta parva sacerdotum scandala, quam

saeva tyrannorum supplicia ecclesiae importarunt. Tyrannorum supplicia multa martyrum millia ad coelum evexerunt; at sacerdotum scandala innumeras victimas ad orcum detruserunt. Omni igitur studio et diligentia vel minimas scandali occasiones devitate; ne ad vos hoc Christi spectet: *Qui scandalizaverit unum de pusillis istis, qui in me credunt, expedit ei, ut suspendatur mola asinaria in collo eius, et demergatur in profundum maris.* (Matth. 18.)

XXXIII. *Indulgentiis lucrandis intendite.* Ex indulgentiis in gratiam filiorum ecclesiae a summis Pontificibus concessis fructus saluberrimos percipite, et ab aliis percipi curate.

XXXIV. *Sacra Biblia sedulo legite.* Sacra Biblia, bonorum omnium thesaurum semper exundantem et numquam exhauriendum, sedula manu volvite, et volvendo omnis generis et pretii inaestimabilis bona copiose colligite: *Omnis Scriptura divinitus inspirata, utilis est ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in iustitia; ut perfectus sit homo Dei et ad omne opus bonum instructus.* (2. Tim. 3.) Ex ea tanquam ex fonte plenissimo, quidquid ad fidem, spem, caritatem, religionem, scientiam, disciplinam, virtutes omnes irrigandas et fovendos salubrius est, perpetuo profunditur. Ex ea catechistae ad rudimenta doctrinae christianae tradenda, scholastici ad fidei dogmata stabilienda, praedicatores ad conciones habendas; casuistae ad casus conscientiae resolvendos, historici ad facta ab initio mundi mira maxime enarranda, omnes ministri ad viam salutis edocendam et demonstrandam, quidquid magis idoneum et excellens est, possunt depromere. Singulis diebus saltem unum novi Testamenti caput et veteris Testamenti tria capita vulgo legite, ut quotannis Biblia integra pervolvantur; sed legite *humiliter, simpliciter, fideliter.* (*Imitatio*

Christi.) Tanti vos animi propensione et mentis delectatione ad Scripturas legendas mane, meridie, et sero decet inclinari et allici, ut vix ad cibum et somnum capiendum sacra lectio de manibus deponatur. „Divinas Scripturas saepius lege, imo nunquam de manibus sacra lectio deponatur .... Tenenti codicem somnus obrepat, et cadentem faciem pagina sancta suscipiat.“ *(S. Hieronymus.)* Geminum confert donum lectio sanctarum Scripturarum, sive quia intellectum mentis erudit, sive quia a mundi vanitatibus abstractum hominem ad amorem Dei perducit.“ *(S. Augustinus.)* „Quod ad augendas corporis vires sensibilis cibus facit, id animae lectio Bibliorum praestat ... spiritale alimentum fortem reddit animam, levem, elatam, et in coelum transfert.“ *(S. Chrysostomus.)*

XXXV. *Ad mortem vos praeparate.* Cum a momento mortis pendeat aeternitas, aut infinite bona, aut infinite mala, cum quolibet vitae momento immineat mors proxima, et potissimum ecclesiae ministris, ut probat experientia, ad mortem vos diligenti studio praeparate; imo, ut monet Christus, *semper estote parati*, nec cuiquam contingat unquam in eo statu conscientiae vivere, in quo nollet mori, aut ad tremendum Christi tribunal sisti. „Semper ante oculos tuos veretur ultimus dies; cum enim diluculo surrexeris, ad vesperum te ambigas pervenire; et cum in lectulum ad quiescendum membra tua posueris, noli confidere de lucis adventu, ut facilius te possis refrenare ab omnibus vitiis.“ *(S. Basilius M.* Admonitio ad filium spiritualem num. 11.)

Utinam haec tria saperes, intelligeres, provideres: praeterita: *malum* commissum, *bonum* omissum, *tempus* amissum; praesentia: vitae *brevitatem*, salvandi *necessitatem*, salvandorum *paucitatem*; futura: *mortem*, quo nihil miserabilius, *judicium*,

quo nihil terribilius, *poenam* inferni, qua nihil intolerabilius.

Pro quolibet die.

I. *Diversa diei munia distribuite.* Diversa diei munia, tum quoad pietatem, tum quoad cetera officia, secundum ordinem distribuite et omnia ad Dei gloriam dirigite. *Si oculus tuus fuerit simplex*, id est, si intentio sit pura, *totum corpus tuum lucidum erit*, (Matth. 6.) id est, tota actio erit bona.

II. *Horam surgendi et decumbendi determinate.* Ex ea praxi non minimus pendet totius diei profectus. Pro diversitate temporis possunt diversae assignari horae; v. g. tempore aestivo hora surgendi aptior quarta vel quinta; tempore hiemali, quinta vel sexta. Quolibet tempore hora lectum petendi convenientior nona vel decima. Sex aut septem, ad summum octo horae sufficiunt ad quietem; quod excedit, plus officit, quam proficit sanitati.

III. *A somno expergefacti statim ad Deum mentem et animam convertite;* cor Deo praebete, sanctissima Jesu et Mariae nomina proferte, signo crucis vos munite, et sic primitias diei prima mentis cogitatione, prima cordis affectione, prima oris locutione, prima manuum operatione Deo consecrabitis. Feliciter ibit dies, quam Deo auspice coeperitis. Da Domino primitias diei tuae; erit enim tota illius, qui prior occupaverit. *(S. Clemens.)* Vestes induentes aut exuentes, pia cogitatione, aut pia precatione animum recreate.

IV. *Preces matutinas devote recitate, et meditationi vacate.* Decenter vestibus induti, ante sanctissimam Trinitatem vos mente, animo, genibus provolvite. Deum Patrem humiliter adorate; Christo crucifixo, eius vulnera peramanter deosculando, gratias agite, vosque totos et in aeternum ipsi devovete; Spiritus sancti gratiam suppliciter exposcite.

Orationi vocali et mentali vacate, cui breve examen praevisionis aut praecautionis adiungite, quo examine malum impendens, ut vitetur, bonum praesens, ut peragatur, parvo temporis spatio perpenduntur. — Ex institutione Christi, ex desiderio ecclesiae et piorum auctorum iudicio quantum fieri potest quotidie (et quidem hora fixa et populo convenienti) sacrosanctum Missae sacrificium debita cum praeparatione, devotione, et gratiarum actione est celebrandum.

V. *Per diem Dei praesentiae aliquoties praesertim hora pulsante mementote;* eum in memoriam revocate, qui medius vestrum semper astat et invigilat, qui omnia, et quidem cordis abscondita, pensat et ponderat. *Scrutans corda et renes Deus.* (Ps. 7.) Ad eum interne piam aspirationem dirigite, quae dicitur vulgo oratio iaculatoria, eo quod ad Deum per modum iaculi pervolat; quae cum a corde exeat, citius et certius ad cor Dei perducitur. Sint in exemplum hae, aut similes aspirationes ex Scriptura, aut piis auctoribus depromptae: 1. Actus fidei, spei, et caritatis, quibus indulgentiae adiunguntur. Fidei: *Credo, Domine, quia verba vitae aeternae habes: quia verba tua spiritus et vita sunt* . . . . Spei: *Spero, Domine, quia semper dives es in misericordia; quia semper fidelis es in promissis* . . . . Caritatis: *Diligo te, Domine, quia tu summe perfectus, summe bonus; quia diligentes te diligis.* 2. Aliae aliarum virtutum affectiones: v. g. *Gloria Patri, etc.* . . . . *Quam bonus Israel Deus his, qui recto sunt corde* . . . . *Dominus meus et Deus meus* . . . . *Deus meus et omnia.* . . . .

VI. *Examen particulare ante prandium instituite, et prandio lectionem piam adhibete.* Ante prandium magno cum fructu examini particulari, in quo potissimum aut virtus comparanda, aut vitium eradicandum proponitur, aliquanto tempore expedit vacare. Ex eo semper viri suae salutis studiosi, tum ad mo-

rum emendationem, tum ad devotionis augmentationem magnum emolumentum perceperunt. „Quum comedis, non totus comedas, sed attendas lectioni.“ *(S. Bernardus.)* „In omni sacerdotali convivio lectio divinarum Scripturarum misceatur; per hoc enim animae aedificantur ad bonum, et fabulae non necessariae prohibentur.“ *(Conc. Tolet. III.)* Ad mensam parcam, frugalem et brevem, utinam pia aliqua lectione, saltem aliquot novi Testamenti versiculis conditam, numquam sine benedictione accedite; nec sine gratiarum actione ab ea recedite. Ne unquam vos alicubi pudeat hoc religionis debitum Christo persolvere. *Qui me erubuerit coram hominibus, hunc filius hominis erubescet in maiestate sua.* (Luc. 9.) Quam laudanda in clero sobrietas, quantaque secum affert omnis generis bona, tam damnanda ebrietas, tantaque diversi generis importat mala. *Vae, qui potentes estis ad bibendum.* (Isa. 5.) Numquam ego ebrium castum putabo. *(S. Hieronymus.)* Si in laico ebrietas sit res adeo portentosa, in clerico res est admodum monstrosa et plane horrenda!

VII. *In recreationibus et colloquiis decorum servate.* Si ordinis ecclesiastici viri tot ac tantis officiorum curis distenti sunt, ut vix aliquid temporis supersit, quo possint requiescere, tamen post cibi sumptionem aliquo sermocinationis aut oblectationis genere convenit mentem animumque modice relaxari, sed nonnisi colloquiis et oblectamentis licitis, quae loco, tempori, personae congruant, et in quibus honestum et decorum semper serventur. *Omnia honeste fiant.* (1. Cor. 4.) *In omni conversatione sancti sitis.* (1. Pet.) Non apud quemlibet indifferenter societas et ratio vitae ineunda; sed ex multis seligendi quidam bonae famae presbyteri, quibuscum utiliter et iucunde sermonem de rebus ad bonum vestri status pertinentibus identidem poteritis habere. *Qui invenit amicum fidelem, invenit thesaurum.*

(Eccl. 6.) Maiores et seniores, praecipue eos, quorum morum integritas et aetatis gravitas bene concordant, reveremini et observate; eisque recte monentibus obtemperate. *Loquimini ad maiores natu.* (2. Reg. 19.) *Consilium a sapiente perquire.* (Eccl. 32.) In rebus dubiis, anxiis, saluti periculosis, haec tria intra vos serio perpendite: in eo, quo versor rerum cardine, quid cogitaret, quid diceret, quid ageret Christus? Tribus his sese determinandi momentis quisque potest non minus feliciter, quam prudenter uti.

VIII. *Christum in Eucharistia visitate.* Sub vesperam, si liceat, ad visitandum et orandum in sacrosanctae Eucharistiae Sacramento Dominum Jesum accedite. Ut bona spiritualia et temporalia, tum publica, tum privata promoveat, ut mala tum culpae, tum poenae arceat, instanter postulate. Erubescendum sane nobis, quod hoc pietatis genere laici nos longe superent, et vix clerici, nisi quando necessitas adigat, in locis sacris se videndos praebeant.

IX. *Orationi vespertinae lectionem piam et examen conscientiae adiicite.* Orationem serotinam, et quidem in communi, si fieri potest, cum examine generali, cum actu contritionis, cum pia lectione habete; quae quidem in ecclesia, si liceret, et ut fit quibusdam in locis, foret multo convenientior et utilior. Illa communi oratione, et pia lectione mirum in modum mens illuminatur, animus inflammatur, memoria reficitur, tentatio per noctem expellitur. „Lectio spiritualis docet quid facias, discernit quid caveas, ostendit quo tendas.“ *(S. Bernardus.)* „Tale est ingenium naturae nostrae, ut torpescat, si usus destiterit lectionis, quia sicut ferrum, nisi usum fuerit, aeruginem contrahit, ita et anima, nisi frequenter divinis exerceatur lectionibus.“ *(S. Augustinus.)* „Cum orationes eas, quas de moribus ac de bene vivendi ratione (S. Basilius) scripsit, in manus accipio, animo et corpore purgor, templum Dei

capax efficior, atque instrumentum musicum a Spiritu pulsatum divinam gloriam et potentiam canens; per eas corrigor et concinnor, atque divina quadam immutatione alius ex alio efficior.“ *(S. Gregorius Naz.)* Eumdem forte effectum tu senties, si lectionem spiritualem diligenter instituis. — Sed, „quid prodest, lectione continua tempus occupare, Sanctorum gesta et scripta legendo transcurrere, nisi ea etiam masticando et ruminando succum eliciamus, et transglutiendo, usque ad cordis intima transmittamus, ut ex his diligenter consideremus statum nostrum, et studeamus eorum opera agere, quorum facta cupimus lectitare.“ *(S. Bernardus.)* — Materiam meditationis diei subsequentis praevidete et praeparate. *Ante orationem praeparara animam tuam; et noli esse quasi homo, qui tentat Deum.* (Eccli. 18.) — Quotidie actus tuos discute curiosius, et si te peccatis obnoxium senseris, ad poenitentiam cito confuge .... Abscinde virgulta spinarum de agro cordis tui, ne defigant in te altas radices. *(S. Basilius M.* Admonitio ad filium spiritualem. num. 8.)

X. *Pie decumbite.* Lectus et somnus cuilibet memoriam mortis et sepulchri revocent. In lecto decumbentes brevi oratione, Jesu et Mariae nominis invocatione, animae commendatione, quasi ipsa nocte immineret mors proxima, signo crucis diem feliciter claudite, et in pace Domini cum pia mentis cogitatione, cum pia animi affectione requiescite. Quae cogitatio, aut quae affectio vos ante somnum occupaverit, haud dubie post somnum occupabit. — Si per noctem contigerit evigilare, ad Deum mentem et animum elevate, ut vos ab insidiis, malignius tempore nocturno paratis, tutos ac securos, ope divina, praestetis.

Pro qualibet hebdomada.

I. *Aliquam mortificationem exercete.* Memor moniti S. Basiliis M. „Vigiliis copula ieiunium, ut

cunctis animae virtutibus florere possis et caro tua subiecta sit animae tuae" aliquod mortificationis genus, vel internum, vel externum, vobis proponite, v. g. die Veneris ieiunium, saltem abstinentiam maiorem, in memoriam Passionis Christi; vel die Sabbati in honorem sanctissimae genitricis Dei Mariae, etc.

II. *Ad Sacramentum Poenitentiae accedite.* Cum Sacramenta sint, tam pro ecclesiasticis, quam pro laicis fontes gratiarum semper scaturientes et pleni, ad Sacramentum Poenitentiae semel intra octo, quatuordecimve dies, regulariter accedite, ut vestro et aliorum commodo de fontibus Salvatoris aquas in vitam aeternam salientes cum gaudio hauriatis. Confessarium pium, doctum, dotibus ecclesiasticis ornatum, sui officii et ministerii studiosum seligite, et selectum ut Christum audite. In eum finem preces et bona opera ordinate. Ex ea praxi plurimum pendet in virtutis semita progressus. Si pietas et doctrina non sint in eodem gradu, magis praestat confessarium pollere doctrina, quam pietate; vir pius bonum consulit, vir doctus ad bonum tutius ducit.

Pro quolibet mense.

I. *Diem recollectionis seligite.* Diem aliquam recollectionis, aut ad mortem praeparationis quolibet mense seligite, ita tamen, ut illud devotionis genus magis Deo, quam hominibus innotescat.

II. *Quatuor anni temporibus speciatim orate;* preces et pia opera pro remissione peccatorum proxime commissorum, pro fructuum conservatione, pro Christi ministrorum vocatione et missione ferventius instaurate.

III. *Conferentiis ecclesiasticis sedulo adeste.* Coetibus ecclesiasticis, tam sapienter et utiliter in variis dioecesibus institutis, in quibus de pietate, doctrina, moribus, conscientiae casibus collationes habentur,

frequentes et assidui adeste. Ex his commoda et emolumenta, eo pluris pendenda, quo faciliora, et aptiora sunt ad materias fidei et morum elucidandas, ad unitatem doctrinae comparandam, ad conformitatem regiminis servandam, ad animorum consensionem fovendam, diligenter et attente percipite. Ut fructus maior ex iis collationibus colligatur, procul absint aemulationes, contentiones, vocum elationes et confusiones, quae ad fastuosam ingenii, doctrinae, elocutionis ostentationem unice serviunt; sed singuli singulos alternatim et patienter audiant. Omnes tranquille, pacifice, concorditer ad communem utilitatem praemeditata sensa sua conferant, seque magis ac magis aptos et idoneos novi Testamenti ministros reddant.

Pro quolibet anno.

I. *Exercitiis spiritualibus vacate.* Per aliquot dies, sive domi, sive alibi, ad resuscitandam et renovandam sacerdotii gratiam, spiritualibus exercitiis in pio secessu vacate. O dies piae solitudinis nunquam satis aestimandi, quibus promisit Spiritus sanctus se ad cor fidelis animae locuturum! O dies totius vitae diebus praestantiores et commendabiliores, ad salutem operandam efficaciores, quosque totius vitae vestrae fuisse dies forte aliquando exoptabitis. In illa pia solitudine confessioni extraordinariae operam date, ordinatum vitae genus aut suscipite, aut susceptum renovate; testamentum aut conficite, aut confirmate. „Diuturna experientia compertum est, ad retinendam conservandamque sacerdotalis ordinis dignitatem et sanctimoniam magnopere conducere, ut ecclesiastici viri spiritualibus exercitiis aliquando vacent, quibus quiquid sordium de mundano pulvere contractum est, commode detergitur, ecclesiasticus spiritus reparatur, mentis acies ad divinarum rerum contemplationem extollitur, recte sancteque vivendi norma vel instituitur vel confir-

matur.“ *Epistola encyclica S. Congreg. S. R. E. Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum d. d. 1. Febr. 1710.)* Cfr. *Lambertini Instit. 51.*

II. *Promissa Baptismatis et vota clericalia renovate.* Promissa Baptismatis, sponsiones tonsurae clericalis, sacerdotii munera recognoscite, et accuratius adimplenda vobis proponite. *Abrenuntio tibi, satana ... Adhaereo tibi, Christe ... Dominus pars hereditatis meae et calicis mei,* etc. *Sacerdotes tui induantur iustitiam.* (Psal. 131.)

III. *Morbos christiane perferte.* Si in morbum incideritis, cavete, ne simul cum corpore anima aegrotet. Non plus, quam par est, arti medicorum confidite; sed magis divinae voluntati obtemperate. *Cum infirmor,* ait Paulus, *tunc potens sum ... Virtus in infirmitate perficitur.* Quidam coenobita, qui quotannis aegrotare solebat, cum quodam anno nullo morbo laborasset, aliqua die apud Deum sortem suam amare deflebat: *O bone Deus, in quo tandem hoc anno tibi displicui? Non me pro solito visitasti.* Valetudine nova sese confirmante, ad vestra officia adimplenda novos animos concipite. Quae retro facta sunt obliviscentes, et quasi incipientes, ad bravium assequendum, exemplo Apostoli, quotidie contendite.

IV. *Missalis, Breviarii et Ritualis rubricas et caeremonias et dioecesis statuta attente legite semel saltem in anno,* ne e memoria dilabantur; magnopere enim pietas tum in sacerdotibus tum in populo promovebitur, si caeremoniae et ritus eximia reverentia a sacerdotibus obeuntur. Et sane levia non sunt nec vilipendenda, quae ex Apostolica traditione descendunt.

Pro fine vitae.

Sacramenta exeuntium opportune recipite, et vos totos Deo in aeternum vovete. Si, Deo dante, non praecipiti morte, ut, eheu! saepe evenit, abripiamini, sed si contigerit vos mentis et rationis compotes

mortem (quamvis saepissime citius, quam putatur adveniat) venientem videre, Sacramenta ecclesiae tempore opportuno postulate, et summa cum devotione, ac astantium aedificatione recipite. Adinstar sacrificii Christi pro vobis in cruce oblati, vos totos, totaque vestra in sacrificium boni odoris sanctissimae Trinitati in aeternum vovete, offerte, consecrate, immolate. Variarum virtutum actus, praecipue fidei, spei, caritatis, contritionis, patientiae, divinae voluntati subiectionis, tentationum reiectionis frequenter elicite. Mala daemonum arte in duos salutis scopulos saepe impellimur; per vitam nimis confisi, de salute praesumimus; in morte nimis abiecti, de salute pene desperamus. Contra hos daemonum astus per vitam cum metu et tremore salutem operemur; et in extremis positi per infinita Christi merita in bona salutis spe roboremur et confirmemur.

QUAEDAM PRO EXERCITIIS SPIRITUALIBUS.

Ordo diurnus.

Prima die. Matutino et Laudibus pro crastina die *privatim* recitatis, vespere hora 4½ omnes ad signum campanae convenient in ecclesiam, ubi, exposito SS. Sacramento, recitabitur Hymnus *Veni Creator*, (pag. 222.) dabiturque Benedictio. Tum incipiet *consideratio* de recte peragendis exercitiis. Hora coenae et reliqua erunt ut ceteris diebus. (Vide pag. 220.)

Reliquis diebus:

Hora 5 Surgitur. *Preces matutinae* (pag. 1—3).

„ 5½ *Meditatio* (ad normam supra pag. 4—11 positam).

„ 6½ *Examen meditationis* et *annotatio fructus*, in cubiculo (cfr. pag. 11.).

„ 6¾ *Tempus liberum.*
Bene intelligant exercitantes, tempus liberum (i. e. cui nullum exercitium in

ordine diurno assignatum est) rebus spiritualibus esse impendendum. Fit v. g. praeparatio ad Confessionem tempore exercitiorum instituendam. Commendatur, ut hoc tempore quivis mente repetat, quae prius in meditatione consideravit, quo altius infigantur, aut etiam scripto notet, quae in meditatione maxime animum ad meliora stimularunt, aut quae statuit in posterum observare. Serio cogitetur de vita et functionibus sacris bene ordinandis; inquirantur media, quibus hoc vel illud vitium exstirpari, haec vel illa virtus acquiri possit. — Commendatur oratio et frequens SS. Sacramenti visitatio. — Pia lectio, si instituatur, cum ea materia conveniat, quae eadem hora aut die consideranda venit. — Verbo, semper aliquid pie agatur, ut *particula boni doni non te praetereat;* omnia tamen suaviter et absque capitis contentione fiant.

Hora 7 *SS. Missae sacrificium.*
„ 7½ *Jentaculum;* dein *tempus liberum.*
„ 8¼ *Horae minores.*
„ 8¾ *Tempus liberum.*
„ 9 *Meditatio.*
„ 10 *Examen meditationis* et *annotatio fructus.*
„ 10¼ *Visitatio Sanctissimi* (pag. 140.—164.).
„ 10½ *Lectio communis.*
„ 11¾ *Examen conscientiae generale* (pag. 180.) *et particulare,* quod tempore exercitiorum fit ad tollendos defectus et negligentias circa exercitia et additiones (pag. 223.).
„ 12 *Prandium,* dein *pia animi relaxatio.* — Convenit, ut hoc tempus transigatur totum in silentio et suavi communicatione cum Deo.

Hora $1^{1}/_{2}$ *Lectio ex Imitatione Christi.*

" 2 *Rosarium* et *Litaniae Lauretanae* (pag. 177.), *Vesperae* et *Completorium:* dein *tempus liberum.*

" 3 *Conferentia;* dein *tempus liberum.*

" $4^{1}/_{4}$ *Matutinum* et *Laudes:* dein *tempus liberum.*

" $5^{1}/_{2}$ *Meditatio.*

" $6^{1}/_{2}$ *Examen meditationis.*

" $6^{3}/_{4}$ *Coena;* dein *relaxatio animi.*

" $7^{1}/_{2}$ Cantus *Miserere* (pag. 224.) et *Benedictio.*

" $8^{1}/_{2}$ *Puncta meditationis crastinae. Preces vespertinae.* (pag. 177.—182.). *Examen conscientiae.*

" 9 *Decubitus.*

Ultima die, completa meditatione cum reflexione, arit SS. Missae Sacrificium, sub quo exercitantes eccedent ad S. Communionem. Deinde fiet ultima *Consideratio,* postea recitabitur *Te Deum* (pag. 225.) et preces ad lucrandam indulgentiam plenariam (pag. 173.); demum exercitia concludentur Benedictione cum SS. Sacramento.

Notanda. 1^{0} Silentium religiose tota die servandum est. 2^{0} Curent omnes, ut tempore possint adesse in exercitiis communibus. 3^{0} Non licet scribere sub praeparatione meditationis, neque sub meditatione et conferentia. 4^{0} Non licet deambulare in museo, ne alii turbentur. 5^{0} Officium divinum alternis choris recitatur in ecclesia. 6^{0} Confessio institui potest quacumque hora, excepto tempore Missae, praeparationis ad meditationem, meditationis et conferentiae. 7^{0} Praeter Missam communitatis nulla celebratur alia ab exercitantibus. Ultima die fit Communio generalis. 8^{0} Si qua exemptio necessaria sit, facultas petitur a praeside exercitiorum, cuius est, sollicite curare, ut omnia ab omnibus ordinate fiant.

Eidem praesidi incumbit aptos constituere officiales, et curare, ut singuli suas partes quam possint accuratissime expleant. Hi sunt:

1⁰ *Cantores*, pro laudibus vespertinis, *Miserere*, *Adoro Te*, etc. 2⁰ *Lectores*, ad mensam, pro lectione spirituali, etc. 3⁰ Qui in Officio cantat vel psalmodiat *Deus in adiutorium*, *Capitula* et *Orationes*. 4⁰ Qui singulas *Lectiones* Matutini legant. 5⁰ *Qui Martyrologium* legat in Officio, qui *Rosarium* recitet, qui *Litanias vespertinas*, etc. 6⁰ *Qui* statis temporibus, idque fidelissime, ad varia diei exercitia, iuxta praescriptum ordinem, *signum det* campana. 7⁰ *Qui* agat *aedituum*, qui pulset *organa*, etc.

Monita pro lectoribus. 1⁰ Vitent defectus pronuntiationis, qui auditores distrahere debeant. 2⁰ Alta satis voce ac intelligibili legant. 3⁰ Neque lente nimium, neque nimium cito.

Monita pro cantoribus. 1⁰ Vocem plenam, quantum fieri potest, canoramque habeant, et cantum sufficienter noverint. 2⁰ Lente, pie et cum dignitate cantare et psalmodiare conentur. 3⁰ Praeter cantum solemnem, in exercitiis fieri solitum, ipsis incumbit psalmodiare in Officio divino, ut sequitur: 1⁰ In Matutino, Laudibus et Vesperis praecinere, seu intonare uniuscuiusque Psalmi primum versiculum, usque ad asteriscum sive pausam; item Antiphonam primi Psalmi cuiusque Nocturni. 2⁰ In aliis horis eodem modo intonare primum Psalmum et Antiphonam. 3⁰ Praecinere sive praelegere Responsoria et Versiculos.

Monita pro omnibus. Attendant 1⁰ ut accurate in dicendo Officio servent pausam ad asteriscum. 2⁰ Ut una pars chori non incipiat Psalmorum versiculos, antequam altera pars chori absolverit. 3⁰ Ut non cursim, sed cum pietate et gravitate psalmodient.

Invocatio s. Spiritus.

I. Ante instructionem praeparatoriam.

1. Veni Creator Spiritus, * Mentes tuorum visita, * Imple superna gratia, * Quae tu creasti pectora.

2. Qui diceris Paraclitus * Altissimi donum Dei, * Fons vivus, ignis caritas, * Et spiritalis unctio.

3. Tu septiformis munere, * Digitus paternae dexterae, * Tu rite promissum Patris, * Sermone ditans guttura.

4. Accende lumen sensibus, * Infunde amorem cordibus, * Infirma nostri corporis * Virtute firmans perpeti.

5. Hostem repellas longius, * Pacemque dones protinus, * Ductore sic te praevio, * Vitemus omne noxium.

6. Per te sciamus da, Patrem * Noscamus atque Filium: * Teque utriusque Spiritum * Credamus omni tempore.

7. Deo Patri sit gloria, * Eiusque soli Filio, * Cum Spiritu Paraclito * Nunc et per omne saeculum. Amen.

1. Veni, sancte Spiritus, * Et emitte coelitus, * Lucis tuae radium.

2. Veni, pater pauperum; * Veni, dator munerum; * Veni, lumen cordium.

3. Consolator optime, * Dulcis hospes animae. * Dulce refrigerium.

4. In labore requies, * In aestu temperies, * In fletu solatium.

5. O lux beatissima, * Reple cordis intima * Tuorum fidelium.

6. Sine tuo numine, * Nihil est in homine, * Nihil est innoxium.

7. Lava quod est sordidum, * Riga quod est aridum, * Sana quod est saucium.

8. Flecte quod est rigidum, * Fove quod est frigidum, * Rege quod est devium.

9. Da tuis fidelibus, * In te confidentibus, * Sacrum septenarium.

10. Da virtutis meritum, * Da salutis exitum, * Da perenne gaudium. Amen.

V. Emitte Spiritum tuum et creabuntur,
R. Et renovabis faciem terrae.
Oremus. Deus, qui corda fidelium sancti Spiritus illustratione docuisti; da nobis in eodem Spiritu recta sapere et de eius semper consolatione gaudere. Per Christum Dominum nostrum. Amen ... Ave Maria ...

2. Ante quodvis exercitium commune.

V. Veni sancte Spiritus, reple tuorum corda fidelium et tui amoris in eis ignem accende.
V. Emitte Spiritum tuum etc. *ut supra.*

Post quidvis exercitium commune.

Agimus tibi gratias, omnipotens Deus, pro universis beneficiis tuis, qui vivis et regnas in saecula saeculorum. — *R.* Amen.
Ave Maria ... Sancta Maria ...
V. Nos cum prole pia, — *R.* Benedicat Virgo Maria.

Materiae examinis particularis tempore exercitiorum spiritualium.

1º An taedium et teporem, si occurrit, strenue excussi?
2º An omnem dissipationem sedulo fugi?
3º An silentium stricte observavi?
4º An a risu abstinui?
5º An modestiam, praesertim oculorum, observavi?
6º An puncta meditationis attente audivi?
7º An vespere, post cubitum, ante somnum breviter cogitavi de meditatione?
8º An expergefactus, exclusis aliis cogitationibus, de eadem cogitavi, et illa mihi proposui, quae in praeludiis mihi proposita erant?
9º An immediate ante meditationem animum paulisper ad Deum elevavi?
10º An in meditatione servavi decentem corporis situm?

11⁰ An totum tempus in meditatione explevi?

12⁰ An serio et constanter animum applicavi?

13⁰ An in colloquiis praesertim reverentiam et fervorem adhibui?

14⁰ An attente feci reflexionem post meditationem?

15⁰ An lumina et proposita breviter notavi?

17⁰ An non legi res non pertinentes ad meditationem?

Psalmus 50. Miserere.

Cantores. Miserere mei, Deus, * secundum magnam misericordiam tuam.

Omnes. Parce[1] *Domine, parce populo tuo, quem redemisti pretioso Sanguine tuo.*

Et secundum multitudinem miserationum tuarum * dele iniquitatem meam!

Amplius lava me ab iniquitate mea: * et a peccato meo munda me!

Quoniam iniquitatem meam ego cognosco: * et peccatum meum contra me est semper.

Tibi soli peccavi, et malum coram te feci: * ut iustificeris in sermonibus tuis: et vincas cum iudicaris.

Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum: * et in peccatis concepit me mater mea.

Ecce enim veritatem dilexisti, * incerta et occulta sapientiae tuae manifestasti mihi.

Asperges me hyssopo, et mundabor * lavabis me et super nivem dealbabor!

Auditui meo dabis gaudium et laetitiam: * et exsultabunt ossa humiliata!

Averte faciem tuam a peccatis meis: * et omnes iniquitates meas dele!

Cor mundum crea in me Deus: * et spiritum rectum innova in visceribus meis!

---

[1]) Repetitur post unumquemque versum Psalmi.

Ne proiicias me a facie tua: * et spiritum sanctum tuum ne auferas a me!

Redde mihi laetitiam salutaris tui: * et spiritu principali confirma me!

Docebo iniquos vias tuas: * et impii ad te convertentur.

Libera me de sanguinibus, Deus, Deus salutis meae: * et exsultabit lingua mea iustitiam tuam.

Domine, labia mea aperies: * et os meum annuntiabit laudem tuam.

Quoniam si voluisses sacrificium, dedissem utique: * holocaustis non delectaberis.

Sacrificium Deo spiritus contribulatus: * cor contritum et humiliatum; Deus, non despicies.

Benigne fac, Domine, in bona voluntate tua Sion, * ut aedificentur muri Jerusalem.

Tunc acceptabis sacrificium iustitiae, oblationes et holocausta: * tunc imponent super altare tuum vitulos.

Gloria Patri etc. — Sicut erat.

V. Domine, non secundum peccata nostra facias nobis,

R. Neque secundum iniquitates nostras retribuas nobis.

Oremus. Deus, qui culpa offenderis, poenitentia placaris, preces populi tui supplicantis propitius respice, et flagella tuae iracundiae, quae pro peccatis nostris meremur, averte. Per Christum Dominum nostrum. Amen.

Tantum ergo . . . . Genitori Genitoque.

V. Panem de coelo praestitisti eis,

R. Omne delectamentum in se habentem.

Deus, qui nobis sub Sacramento mirabili Passionis tuae memoriam reliquisti; tribue quaesumus, ita nos Corporis et Sanguinis tui sacra mysteria venerari, ut redemptionis tuae fructum in nobis iugiter sentiamus. Qui vivis et regnas in saecula saeculorum. Amen.

Hymnus Ambrosianus.

Te Deum laudamus, * te Dominum confitemur.

Te aeternum Patrem * omnis terra veneratur.

Tibi omnes Angeli, * tibi coeli et universae potestates.

Tibi Cherubim et Seraphim * incessabili voce proclamant:

Sanctus, sanctus, sanctus Dominus Deus Sabaoth.

Pleni sunt coeli et terra * maiestatis gloriae tuae.

Te gloriosus * Apostolorum chorus,

Te Prophetarum * laudabilis numerus,

Te Martyrum candidatus * laudat exercitus.

Te per orbem terrarum * sancta confitetur ecclesia.

Patrem * immensae maiestatis,

Venerandum tuum verum * et unicum Filium.

Sanctum quoque * Paraclitum Spiritum.

Tu rex gloriae Christe,

Tu Patris * sempiternus es Filius.

Tu ad liberandum suscepturus hominem, * non horruisti Virginis uterum.

Tu devicto mortis aculeo, * aperuisti credentibus regna coelorum.

Tu ad dexteram Dei sedes, * in gloria Patris.

Judex crederis * esse venturus.

Te ergo quaesumus, tuis famulis subveni, * quos pretioso Sanguine redemisti.

Aeterna fac cum Sanctis tuis * in gloria numerari.

Salvum fac populum tuum, Domine, * et benedic hereditati tuae.

Et rege eos, * et extolle illos usque in aeternum.

Per singulos dies * benedicimus te.

Et laudamus nomen tuum in saeculum, * et in saeculum saeculi.

Dignare, Domine, die isto * sine peccato nos custodire.

Miserere nostri, Domine: * miserere nostri.

Fiat misericordia tua, Domine, super nos: * quemadmodum speravimus in te.

In te, Domine, speravi: * non confundar in aeternum.

V. Benedicamus Patrem et Filium cum sancto Spiritu,

R. Laudemus et superexaltemus eum in saecula.

V. Benedictus es, Domine, in firmamento coeli,

R. Et laudabilis et gloriosus et superexaltatus in saecula.

Oremus. Deus, cuius misericordiae non est numerus et bonitatis infinitus est thesaurus; piissimae maiestati tuae pro collatis donis gratias agimus, tuam semper clementiam exorantes, ut, qui petentibus postulata concedis, eosdem non deserens, ad praemia futura disponas. Per Christum Dominum nostrum. Amen.

Cantantur strophae Tantum ergo *et* Genitori Genitoque.

V. Panem de coelo praestitisti eis,

R. Omne delectamentum in se habentem.

Deus, qui nobis etc. *ut supra pag. 225.*

(Benedictio.)

PRECES PRO SACERDOTIBUS.

Oratio presbyteri.

Gratias tibi ago, misericors Deus, quod me indignum peccatorem ad officium sacerdotale elegisti, meque medium inter te et populum fieri voluisti, ut tuam pro me peccatore et pro eodem populo tuo misericordiam exorarem. Certe angelicam puritatem et conversationem deberem habere ego peccator et impurus, cuius in manibus ad eloquiorum coelestium prolationem Corpus tuum, o Christe, de panis consecratur materia. Adiuva me, Deus omnipotens, ut

huic officio et statui meo ad tui nominis laudem meamque et populi salutem praeesse et satisfacere valeam; quod tibi placitum est, semper cogitem et intendam; aliis vita et exemplo praeluceam; honorem tuum animarumque profectum, quantum in me est, promoveam; orationi vigilanter vacem; tibi, Deo meo ardenter et libenter deserviam, spirituique potius intendam, quam carni. Da, bone Jesu, ut corde et corpore mundus sim et pudicus in omni tempore, sim corde humilis, conversatione sanctus, temporalium contemptor facultatum et a terrenorum sollicitudine liber, quatenus tibi, Deo meo, expeditius vacem, atque sacramentalis panis sumptione dignior efficiar, ut denique in omnibus actionibus meis glorificeris, o Christe, qui vivis et regnas in saecula saeculorum. Amen.

Omnipotens et misericors Deus, ad humilitatis meae preces benignus intende, et me famulum tuum, quem nullis suffragantibus meritis, sed immensa clementiae tuae largitate coelestibus mysteriis servire tribuisti, dignum sacris altaribus fac ministrum, ut, quod mea voce depromitur, tua sanctificatione firmetur. Per Christum Dominum nostrum. Amen.

Ad renovandam gratiam ordinationis.

Omnipotens Deus, qui non meis meritis sed unica gratia tua posuisti in me verbum reconciliationis, et pro Christo legatione et sacerdotio eius fungi tribuisti; resuscita in me (et in omnibus ministris tuis) gratiam presbyterii, quam dedisti nobis cum impositione manuum. Fac me dignum tuis altaribus ministrum, fidelem et prudentem dispensatorem mysteriorum tuorum, tamque sanctum, irreprehensibilem et placentem tibi mediatorem inter te et populum, ut semper placem te et exaudias me. Combure me zelo gloriae tuae, et meae omniumque hominum salutis (eorum imprimis, quos commisisti mihi).

Attendam lectioni, exhortationi et doctrinae; mundum oderim et fugiam, diligam vero solitudinem; duc animam meam in eam, ibi loquere ad cor meum et doce me, quid primus faciam et alios doceam. Utque mihi et illis necessarium gratiae tuae auxilium obtineam fac me virum desideriorum et orationis continuae. Sacrificia mea consumantur et placeant tibi, Domine, quotidie; iugi mortificatione carnis et spiritus immoler ipse supra sacrificium, gestemque in pectore meo iudicium omnium in conspectu tuo semper, ut mihi et illis, quidquid scis opus esse, concedas, per summum Pontificem nostrum Jesum Christum, Filium tuum, qui tecum vivit et regnat in saecula saeculorum. Amen.

Oratio parochi.

Clementissime Domine Jesu Christe, Pontifex aeterne, qui me indignum famulum tuum ad functionem muneris Apostolici vocare dignatus es, ut oves huius ovilis salutaris pabulo doctrinae pascerem et ecclesiae huic, quam tuo pretioso Sanguine redemisti, in his, quae ad te sunt praeessem; horreo et toto corpore contremisco, quoties considero, quis ego sim et quid requirat onus, quod infirmis humeris meis incumbit. Qui enim pro una et sola anima mea non possum rationem reddere, pro toto hoc grege quomodo reddam? Quid ego infelix? quo me vertam, si tantum thesaurum, si pretiosum illud depositum, quod tibi Sanguine proprio comparasti, contingat me negligentius custodire? Impares sunt sane humeri mei tanto oneri, si meas vires respiciam. Impeditioris et tardioris linguae sum, nescio loqui; puer sum et regi quam regere magis idoneus. Obsecro igitur te, principem pastorum, qui nullum vocare soles ad aliquod munus obeundum, cui non etiam eas largiaris dotes, quibus ornatus et instructus, opus, ad quod vocatus est, digne perficere pos-

sit; me etiam inutile sarmentum insere in te, qui es vitis vera, ut fructus feram uberrimos. Da servo tuo cor docile, ut voluntatem tuam annuntiem populo tuo. Da mihi amplecti eum, qui secundum doctrinam est, fidelem sermonem, ut potens sim exhortari in doctrina sana et eos, qui contradicunt, arguere. Verbum veritatis ne auferas ab ore meo et da mihi gratiam, ut fervente spiritu eloquar illud, ne aures tantum feriat, sed cor penetret et fructum optatissimum afferat. Renova vitam meam, et mores meos in melius commuta, ne dum aliis praedicaverim, ipse reprobus efficiar. Tolle a me superbiam, iracundiam, sensualitatem et turpis lucri cupiditatem. Largire hospitalitatem, benignitatem, sobrietatem, iustitiam, sanctitatem et continentiam, ne ulli hominum scandalum praebeam, aut blasphemandi verbum tuum occasionem offeram. Concede mihi spiritum, quo oves meas in visceribus tuis diligam, nec aliter tractem, quam mater unicum, quem habet filium, tractare soleat. Nulla infirmetur, quacum ego non infirmer; nulla scandalizetur, quin et ego urar. Libentissime mea omnia impendam et superimpendar ipse pro animabus earum. Juva me, Domine, ut, quod infirmum est, consolidem, quod aegrotum est, sanem, quod confractum est, alligem, quod abiectum est, reducam, quod perierat, requiram, quos credidisti mihi, custodiam et unus ex eis non pereat. Sanctifica eos in veritate, o sanctificator hominum benignissime, atque ab omnibus inimicis et adversitatibus corporis et animae custodi. Sic mihi obtemperent, sic me diligant, ut sit rationabile obsequium eorum et vias fidelibus christianis dignas ambulent, ut ego et verbo et exemplo eis praecedendo et illi me sequendo, pariter curramus ad te, verum animarum nostrarum pastorem, qui nos in loco pascuae collocabis, ubi vivis et regnas cum Deo Patre in unitate Spiritus sancti Deus per omnia saecula saeculorum. Amen.

Oratio concionatoris.

Pater luminum, a quo omne datum optimum et omne donum perfectum tanquam a paterno fonte dimanat; respice de solio maiestatis tuae super me indignum famulum tuum, quem ad concionandi munus vocare dignatus es, et largire mihi spiritum sapientiae et intellectus, qui mentem meam illustret ac linguam moderetur, ut, quae ad nominis tui gloriam et eorum, qui me audituri sunt, salutem dicturus sum, ferventi spiritu eloquar, quo non aures tantum feriant, sed cor penetrent et fructum optatissimum afferant. Pelle a me arrogantiam et concede, ut praedicationis officium pura mentis intentione, ad tuam duntaxat gloriam respiciens, teque unum quaerens in omnibus, sedulo et constanter exerceam. Et ne, cum aliis praedicavero ipse reprobus efficiar, fac ut primum miserear animae meae et talem eam formem, qualem in tuo servitio esse oportet. Quid enim proderit mihi, si universum mundum lucratus fuero et animae meae fecero detrimentum? Atque hic tuam deprecor misericordiam, ut, quidquid hac ex parte a me peccatum est, clementer indulgeas, gratiamque tuam largiaris, ut quod dicturus sum, opere exerceam, et de eorum efficiar numero, qui, quia verbo et opere bene praesunt, duplici honore digni habeantur, apud te videlicet, qui laborem es remuneraturus, et apud homines, qui ex verbo et bonis operibus nos considerantes et uti ministros tuos aestimantes, glorificent te Patrem, qui in coelis es. Per Christum Dominum nostrum. Amen.

Oratio catechistae.

Domine Jesu Christe, qui dixisti Apostolis tuis, *Sinite parvulos venire ad me, talium est enim regnum coelorum;* da, quaeso, ut igne tui amoris accensus, opere et verbo parvulos ad te ducam, nec ullum illorum quos mihi dedisti, perdam. Da mihi

spiritum sapientiae, ut illis pabulum doctrinae tuae coelestis fideliter praebeam, cuius lacte nutriti, mundi fugiant illecebras, et ad te, qui via, veritas et vita es, perveniant. Da mihi spiritum amoris, ut, te largiente, parvulos tibi lucrifaciam, et ad perfectum tui amorem traham, quo inflammati te toto corde diligant, totis viribus mandata tua servent et Sanguine tuo pretioso redempti, ad honorem et laudem nominis tui vivant. Da mihi, Domine, spiritum timoris et discretionis, ne ullum unquam parvulorum verbo aut opere offendam et scandalizem, sed Angelorum ministeria imitans, te custode, ad vitam aeternam illos custodire valeam. Da mihi spiritum lenitatis et patientiae, ut vere mitis et humilis corde, omni cum mansuetudine parvulos semper recipiam, et simul cum illis in coelestes habitationes recipi merear. Fac, quaeso, Domine, ut efficiar et ego sicut parvulus, ut gregi tuo pusillo aggregatus, nil quaeram, nisi te, nil amem, nisi te, dulcissime Jesu! Effunde super nos, Domine, benedictionem tuam coelestem, ut una cum parvulis, quos mihi credidisti, omnibus ante conspectum divinae maiestatis tuae in aeterna beatitudine comparere, te agnum vivum, quocumque ieris, hymnos canens sequi et cum Angelis merear semper videre faciem Patris, quocum vivis et regnas in unitate Spiritus sancti Deus per omnia saecula saeculorum. Amen.

Oratio ante cuiusvis Sacramenti administrationem.

Pater misericordiarum et Deus totius consolationis, qui liquorem sacratissimi Sanguinis Jesu Christi, Unigeniti tui, eiusdemque pretiosissimam mortem ac merita universa in sanctissimis Sacramentis velut in vasis aureis recondere et mihi velut dispensatori tantorum mysteriorum concredere dignatus es; obsecro te per eadem divina mysteria, ut non respicias indignitatem, et peccata mea, sed fidem ecclesiae

tuae, cuius indignus sum minister, eiusque amore gratia tua me indignum faciam dignum, de peccatore iustum et sanctum, ita ut munda munde et sancta sancte tractare, indeque fructum illum specialem, quem tu in admirabilibus illis mysteriis digne utentibus conferre dignaris, mihi et aliis copiose valeam obtinere; per ipsummet, qui sese ac gratiam suam nobis in hisce vasis tam liberaliter communicat, Jesum Christum Filium tuum, qui tecum vivit et regnat in unitate Spiritus sancti Deus per omnia saecula saeculorum. Amen.

Oratio post cuiusvis Sacramenti administrationem.

Domine Jesu Christe, dulcis amator et sanctificator animarum! gratias tibi ago pro omnibus donis et bonis mihi paterne concessis, praesertim, quod mihi, indigno ministro tuo, in huius Sacramenti administratione tuis auxiliis assistere volueris. Obsecro te, si quid in munere meo sive per negligentiam, sive per ignorantiam peccaverim, pro tua pietate et infinita misericordia supplere digneris. Commendo in tua amabilissima vulnera animas omnium fidelium quos tuo pretioso Sanguine sanctificasti, huius praecipue famuli tui (famulae tuae) animam, quam modo per gratiae tuae sacramentalem infusionem sanctificasti; custodi eam a peccatis, et in tuo amore conserva, ut in virtutibus in dies magis proficiat, atque ad vitam perducatur aeternam. Amen.

Oratio ante administrationem S. Baptismatis.

Domine Jesu Christe, qui dixisti Apostolis tuis: *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti;* haec nobis praecepta servantibus tu, Deus omnipotens, clemens adesto; tu benignus aspira et puerum istum natura filium irae, quem ad inenarrabilem Baptismi gratiam vocare dignatus es, in filium adoptionis regenera ex aqua, quae fiat in eo fons saliens in vitam aeternam.

Benedictus Deus, qui secundum misericordiam tuam magnam de tenebris transtulisti me in admirabile lumen tuum et Sacramenti renovationis ministrum constituisti; fac me tot tantarumque gratiarum vere memorem et praesta, ut cum puero isto rursum ipse abrenuntians satanae, et qua par est pietate et intentione eum baptizans coniungam me Christo irrevocabiliter, et per ipsum, qui summus est Pontifex noster, et manibus nostris baptizat, offeram me semper tibi hostiam vivam, sanctam et beneplacentem. Per eundem Christum etc.

Oratio post administrationem S. Baptismatis.

Domine Jesu Christe, qui ingrediens mundum Patri tuo dixisti: Ecce venio, ut faciam voluntatem tuam! quique a parentibus tuis ipse in templo offerri voluisti; divinam legem inscribe pectori pueri istius, ut semper custodiat eam; et de parentum et patrinorum manibus suscipe eum, quem salvum fecisti per lavacrum regenerationis et renovationis Spiritus sancti, quemque offerunt tibi et tecum et per te sanctissimae Trinitati, non iam ut suum, sed ut fratrem et membrum tuum, templumque Spiritus sancti; fac ut ipsum rursus a te recipientes, quasi pretiosum depositum, cuius rationem strictam reddent tibi, enutriant et erudiant in omni bona disciplina; ac porro per protectionem Angeli et patroni eius sic crescat gratia et sapientia, ut Baptismi sui fidem et innocentiam conservet et cum veste candida sanctitatis et lampade igne caritatis ardente, cum veneris, a te inveniatur.

Suscipe et sanctifica me ipsum, Domine, Pater omnipotens, per Unigeniti tui virtutem, et cooperante Spiritu sancto perfice me tibi munus et holocaustum sempiternum, et per intercessionem beatae Mariae, sancti Angeli mei custodis, s. patroni et omnium Sanctorum da mihi vires intus et foris, ut

non modo dicam, sed et facere velim voluntatem tuam in omnibus, et non tantum dicar christianus et sacerdos, sed et semper inveniar. Per eundem Christum Dominum nostrum. Amen.

Oratio audituri confessiones.

Da mihi, Domine, sedium tuarum assistricem sapientiam, ut sciam iudicare populum tuum in iustitia et pauperes tuos in iudicio. Fac me ita tractare claves regni coelorum, ut nulli aperiam, cui claudendum sit; nulli claudam, cui aperiendum sit. Sit intentio mea pura, zelus meus sincerus, caritas mea patiens, labor meus fructuosus. Sit in me lenitas non remissa, asperitas non severa; pauperem ne despiciam, diviti ne aduler. Fac me ad alliciendos peccatores suavem, ad interrogandos prudentem, ad instruendos peritum. Tribue, quaeso, ad retrahendos a malo sollertiam, ad confirmandos in bono sedulitatem, ad promovendos ad meliora industriam, in responsis maturitatem, in consiliis rectitudinem, in obscuris lumen, in implexis sagacitatem, in arduis victoriam; inutilibus colloquiis ne detinear, pravis ne contaminer; alios salvem, me ipsum non perdam. Amen. (Indulg.)

Oratio post confessiones auditas.

Domine Deus, qui non vis mortem peccatorum, sed magis ut convertantur et vivant; ne despicias sacrificium spiritus contribulati, cordis contriti et humiliati, quod offerunt tibi poenitentes isti, iurantes et statuentes custodire omnia iudicia iustitiae tuae; sed confirma hoc, quod operatus es in nobis, solvens tu ipse in coelis, quod in nomine tuo solvi in terris, et perficiens magis ac magis in timore et amore tuo sanctificationem eorum, quos dudum errantes pastor sollicite quaesiisti et in humeris tuis reduxisti, ne fiant novissima eorum, revertente diabolo illuc, unde exivit, peiora prioribus. Vide, Pa-

ter, desolationem cordis eorum; misericordia moveare super eos; cito profer et indue illos stola prima, ut mereantur epulari et manducare tecum. O qui gaudetis, angeli Dei in coelis, super his peccatoribus poenitentiam agentibus, orate continuo pro ipsis, ut in novitate vitae ambulent. Orate etiam pro me, ut defectus a me commissi mihi remittantur, et ut auditis non maculer, sed considerans memetipsum, semper vigilem in orationibus, quoniam et ipse circumdatus sum infirmitate. Amen.

Oratio ante administrationem extremae Unctionis.

Domine Jesu Christe, qui habes claves vitae et mortis, respice propitius super fratrem nostrum, propter quem mortuus es, quique inducit me, licet indignum presbyterum ecclesiae tuae, ut, sicut iussisti, orem super eum ungens oleo in nomine tuo. Fac ergo, Domine, ut oratio fidei salvet eum. Tu ipse, Domine, allevia eum, et si in peccatis sit, omnia remitte illi, ut sive infirmus, sive sanus, sive etiam mortuus, laudet et amet te semper.

Da et mihi ipsi, Domine, intimum verae pietatis affectum, ut infirmo isti compatiar et oratio mea ex viva fide procedat; intime doleam pro peccatis, quae diversis sensibus, quos ungo, commisit, et pro meis etiam dolore intrinseco tactus sim. Excitem illum, te ipso per me loquente, ad sacrificium cordis contriti et humiliati et ad ipsummet vitae suae sacrificium. Audiat me, et ipsi adstantes pro illo orantes misereantur animae suae, placentes Deo et ab omni continentes peccato pretiosam sibi mortem praeparent, in fide et unione mortis Domini nostri Jesu Christi. Amen.

Oratio post administrationem extremae Unctionis.

Unctio tua, Domine, unctio Spiritus sancti per diffusam caritatem tuam in corde istius infirmi, ma-

neat semper in eo, et doceat eum dolores suos, vitam et mortem suam tibi consecrare et offerre in unione passionis et mortis Domini nostri Jesu Christi; et si ad vitam revoces eum, fac ut te solum cogitet, desideret et moriens audiat a te: *Hodie mecum eris in paradiso,* ubi te possideat in aeternum.

Eadem etiam unctio gratiae tuae, Domine, semper sit et maneat in me, doceatque meipsum sic vivere, quasi mox moriturus essem, ideoque semper vigilem, ut oculi mei nihil profani videant, aures nihil mali audiant, nares nulli sensualitati indulgeant, os ab omni maledicto et gula abhorreat, manus nihil pravi agant, pedes nullam erroris ingrediantur viam; pangam denique foedus cum universis meis sensibus, imo cum corde meo et anima mea, ut ab omni specie mala abstineam, et in omnibus faciam voluntatem tuam beneplacentem et perfectam. Veniens enim venies, qua hora non puto, et forte citius quam hunc infirmum ad tremendum tribunal tuum vocabis me. Domine Jesu, miserere mei; propitius esto mihi peccatori, et per tuam Passionem fac me semper paratum esse, mori in te, et in aeternum possidere teipsum in coelis, qui cum Patre et Spiritu sancto vivis et regnas in saecula saeculorum. Amen.

Oratio ante visitationem infirmorum.

Domine et Salvator noster, qui consolans et benefaciens mundum transiisti, et qui voluisti, ut cum laetantibus gaudeamus et cum afflictis contristemur; ecce ego famulum tuum aegrotantem et doloribus afflictum, praecepto tuo obediens visitandum et consolandum aggredior. Ne respicias, misericors Deus, peccata mea, sed munus, quod subeo, et gratia tua largissima exornes me, ut aegrotus, verbis meis erectus, in fide, spe et caritate firmetur, vel, si aberraverit per vitam suam, ad te reducatur tibique serviat, ut illi morbus ad salutem proveniat. Tu au-

tem, consolatrix afflictorum et salus infirmorum, una cum sponso tuo, sancto Josepho, intercede pro me et misero famulo tuo, o clemens, o pia, o dulcis Virgo Maria.

Oratio post visitationem infirmorum.

Domine misericordiarum et omnium bonorum largitor, dignare propitius, ut famulus tuus, quem ego nunc reliqui, a te non relictus, sed interna consolatione, quae omnem humanam consolationem excedit, refectus sit. Remitte, quod ex tepiditate vel imbecillitate deliqui, et auge, quod bonum erat. Ne sinas, ut aegrotus in peccatis moriatur, sed da, ut convertatur et vivat. Da, ut in omnibus cum gaudio voluntatem tuam excipiat, sive vita, sive mors ei destinata sit. Tu autem, Domine, ne eum destituas auxilio tuo, dum eum videas inter beatos. Benedicta sint dulcissima nomina: Jesus, Maria, Joseph!

MANUALE SACERDOTUM.

PARS II.

LITURGICA ET PASTORALIS.

MANUALE SACERDOTUM

IN QUO II

QUIBUS CURA ANIMARUM COMMISSA EST

AD MANUM HABENT

TUM QUAE IN PRIVATA DEVOTIONE
TUM QUAE IN MISSAE CELEBRATIONE
SACRAMENTORUM ADMINISTRATIONE

ET

QUORUNDAM ALIORUM SUI MUNERIS OFFICIORUM
EXSECUTIONE USUI ESSE POSSUNT.

COLLEGIT, DISPOSUIT ET EDIDIT
P. JOSEPHUS SCHNEIDER, S. J.

SUPERIORIBUS APPROBANTIBUS.

EDITIO SEXTA.
MINORIS FORMAE QUINTA.

PARS II. LITURGICA ET PASTORALIS.

COLONIAE 1871.
SUMPTIBUS ET TYPIS JOANNIS PETRI BACHEMII.

I. DE CELEBRATIONE SS. MISSAE SACRIFICII.

„Quanta cura adhibenda sit, *(ait Conc. Trid. Sess. 22. Decret. de observandis et evitandis in celebratione Missae)*, ut sacrosanctum Missae sacrificium omni religionis cultu ac veneratione celebretur, quivis facile existimare poterit, qui cogitarit, maledictum in sacris litteris eum vocari, qui facit opus Dei negligenter. Quodsi necessario fatemur, nullum aliud opus adeo sanctum ac divinum a Christi fidelibus tractari posse, quam hoc ipsum tremendum mysterium, quo vivifica illa hostia, qua Deo Patri reconciliati sumus, in altari per sacerdotes quotidie immolatur, satis etiam apparet, omnem operam et diligentiam in eo ponendam esse, ut, quanta maxima fieri potest interiori cordis munditia et puritate atque exteriore devotionis ac pietatis specie peragatur.“

„Cum nihil sit maius, nihil salutarius, nihil sanctius, nihil divinius incruento Missae sacrificio, quo idem Corpus et Sanguis, idem Deus et Dominus noster Jesus Christus Deo pro omnium salute in altari per sacerdotes offertur et immolatur, idcirco sancta mater ecclesia, tanto divini sui sponsi ditata thesauro, numquam destitit, omnem curam, operam diligentiamque in id conferre, ut tam tremendum mysterium a sacerdotibus quanta maxima fieri potest interiore cordis munditia ac puritate perageretur, debitoque sacrarum caeremoniarum ac rituum apparatu cultuque celebraretur, ut ipsius mysterii magnitudo et maiestas vel externa quoque specie magis eluceat, et fideles ad rerum divinarum, quae in tam admirabili ac venerando sacrificio occultae continen-

tur, contemplationem excitentur." *(S. D. N. Pius PP. IX. in Encyclica d. d. 3. Maii 1858.)*

Quam triste ergo est et deplorandum, ait Bellarminus, videre sacerdotem divina mysteria peragentem, Angelorum choris undique septum, qui ad ea, quae operatur et loquitur, stupent ac tremunt et prae admiratione ingentes clamores excitant, dum ipse sacerdos in medio positus, totus frigidus et quasi stupidus, non attendit, quid agat, non intelligit, quid loquatur, et ita properat ad finem, ita signa involvit, ita verba praecipitat, quasi latronibus a tergo insequentibus urgeretur. *(Cfr. Lambertini Instit. 34. §. 6.)* — O ingens perversitas multorum clericorum! producitur somnus, producitur mensa, producuntur recreationes, producuntur confabulationes, lusus, nugae nugarum; solius supremae maiestatis cultus summa, qua potest, celeritate deproperatur, luride absolvitur!

Clamamus in Sacramento altaris Christum ipsum esse praesentem, et interim nonnulli ita se gerunt, ita sacra tractant mysteria, quasi nihil minus verum esse putarent. Ad altare tam exiguo tempore, adeoque tam incomposite detinentur, ut nullam animo religionem, nullam verbis ac precibus, quae ad sacrificium pertinent, attentionem habere procul dubio videantur. Nonne sacerdotibus eiusmodi illud aptissime convenit, quod olim Tertullianus, cum diversam rem pertractaret, postulavit: *Sacrificat an insultat?*

Quam gravem obiurgationem ut a te avertas, bene observes, quae in sequentibus capitibus proponentur.

I. Summa rubricarum. [1])

1. De partibus mobilibus Missae officio conformis.

1. Psalmus *Judica me, Deus* in omni Missa dicitur, exceptis Missis de Dominica et de feria

[1]) Benedictus XIV. (de Sac. Miss. sect. 2. §. 102. ed. Lov.) „Ipsa communis omnium", inquit, „sententia docet, ru-

infra tempus Passionis, necnon Missis de *Requiem*.

2. *Introitus* [1]) semper dicitur, praeterquam in Missa

bricas esse leges praeceptivas, quae obligant sub mortali ex genère suo." Id, quod facile probatur tum ex Conc. Trid. (Sess. 7. de Sac. in gen. can. 13.), tum ex Bulla S. Pii V., quae Missali praeponitur. Nec aliud sentiunt S. Liguorius (theol. mor. lib. 6. n. 399.), et plerique auctores, vix non omnes. — Hoc tamen iuxta eumdem S. Liguorium et alios limitatur ad rubricas *intra* Missam servandas, adeo, ut omnia et singula verba et actiones a principio Missae usque ad finem cadant sub praeceptum, sintque proinde materia peccati sive gravis, sive levis, prout materia gravis fuerit vel levis. (*Vide de Herdt t. 1. p. I. n. 2.*)

Quum plurima S. R. C. decreta in hoc opusculo recenseantur, operae pretium visum est, sequentes de eorum obligatione decisiones hic referre:

1. An inveterata quaecumque in contrarium consuetudo derogare possit legi a decretis S. R. C. praescriptae? Resp. Negative. 3. Aug. 1839. — Consuetudines, quae sunt contra Missale Romanum, sublatae sunt per Bullam S. Pii V. in principio ipsius Missalis impressam.

2. An decreta S. R. C. dum eduntur, derogent cuicumque contrariae invectae consuetudini etiam immemorabili; et in casu affirmativo obligent etiam quoad conscientiam? Resp. Affirmative, sed recurrendum in casu particulari. 11. Sept. 1847.

3. An decreta a S. C. emanata et responsiones quaecumque ab ipsa propositis dubiis scripto formiter editae, eamdem habeant auctoritatem, ac si immediate ab ipso Summo Pontifice promanarent, quamvis nulla facta fuerit de iisdem relatio Sanctitati suae? Resp. Affirmative. 23. Maii 1846.

1) Si transferantur ad tempus paschale festa Sanctorum, in quorum Missa Introitus est *Gaudeamus omnes in Domino* et proprium Evangelium (quod in omni casu retinendum est) vel Epistola, idem Introitus *Gaudeamus* debet recitari; si vero praeter dictum Introitum nihil aliud proprii habet, debet recitari Introitus *Protexisti me, Deus.* (*S. R. C. 29.*

sabbati sancti et in Missa cantata vigiliae Pentecostes. Tempore paschali Antiphonae ad Introitum adduntur duo *Alleluia.*

3. *Gloria in excelsis* dicitur in omni Missa conformi officio, quando in Matutino dictus est Hymnus *Te Deum;* excipiendae tamen sunt Missae feriae quintae in Coena Domini et sabbati sancti, quae admittunt *Gloria in excelsis*, licet in officio non dicatur *Te Deum.* *(Rubr. gen. Miss. tit. VIII. n. 3.)* Dicitur igitur et *Te Deum* et *Gloria in excelsis* in omnibus festis (praeter Innocentium), item in Dominicis extra Adventum et Septuagesimam, i. e. a Dominica Septuagesima usque ad Dominicam Palmarum inclusive.

4. *Orationes* seu *Collectae* in Missa dici debent juxta regulas liturgiae, nec pro libitu aut devotione celebrantis, nec ad postulationem stipendium offerentis Oratio aliqua nisi in casibus per rubricas permissis addi potest, quia Missae nihil privata auctoritate adiicere licet. *(S. R. C. 12. Aug. 1854.)*

a) In *duplicibus I. cl.* omittitur commemoratio simplicis, diei infra octavam et vigiliae.

b) In festis duplicibus una tantum dicitur Oratio, nisi cum duplici occurrat Dominica,[1]) dies infra octavam, feria maior, vigilia,[2]) aut simplex; tunc enim horum fit commemoratio post Orationem diei, et quidem eodem ordine *(Rubr. gen. Miss. tit. VII.*

Nov. 1788.) — In Missa de Beato beatificato tantum nihil est immutandum, nisi Secreta, in qua legendum sit nomen proprium Beati. *(S. R. C. 7. Sept. 1816.)*

[1]) Commemoratio Dominicae, octavae privilegiatae, feriae Adventus, Quadragesimae et Quatuor temporum, secundae Rogationum et vigiliae Epiphaniae fit in omnibus Missis de officio currenti.

[2]) Concurrente feria quadam Adventus cum vigilia S. Thomae Apostoli Missa dici debet de vigilia cum commemoratione feriae. *(S. R. C. 11. Julii 1857.)*

n. 5.); deinde veniunt Orationes, quae secundo, vel tertio loco dicendae assignantur, deinde de SS. Sacramento (si dicenda sit), et ultimo loco Oratio imperata.

c) Diebus Dominicis, [exceptis Dominica Palmarum, in qua orationes dicuntur ut in duplici I. cl., Dominica in albis, in qua dicuntur ut in duplice maiori, Dominica Passionis, in qua duae orationes dicuntur, et Dominicis infra octavas,[1]) in quibus fit tantum de octava et de simplici] diebus infra octavas, festis semiduplicibus et simplicibus,[2]) feriis[3]) vigiliis et Missis votivis privatis regulariter tres dicendae sunt Orationes, diversae pro diversitate temporis, prout indicatae sunt in Missali.[4]) Sed hae Orationes, quae secundo et tertio loco ponuntur, omittendae sunt, si commemorationes sunt faciendae; quodsi una tantum fit commemoratio, omittitur

---

[1]) In Dominica infra octavam Missae privatae non possunt dici de festo, sed dicuntur de Dominica cum commemoratione octavae; constito tamen de concursu populi permittitur unica tantum Missa solemnis de octava cum *Gloria* et *Credo* absque ulla commemoratione. *(S. R. C. 3. Sept. 1746.)*

[2]) In Missa privata de Sancto semiduplici vel simplici, seu votiva, vel de infra octavam, sive de feria non privilegiata dici potest [in penultimo loco ante Collectas i. e. ante Orationes a Superiore imperatas et votivas, quas celebrans pro libitu addere potest (*S. R. C. 28. Maii 1835.*)] Collecta pro particulari defuncto, puta *Inclina*, vel *Deus, qui nos patrem et matrem* et similia, dummodo non omittatur ulla ex Collectis pro tempore assignatis. *(S. R. C. 2. Dec. 1684.)*

[3]) Quando fit commemoratio de feria Quatuor Temporum, pro feriae commemoratione dicitur prima Oratio, quae habetur post *Kyrie*, quia haec concordat cum officio. (Cfr. *Rubr. Miss. tit. VII. n. 4.*)

[4]) Oratio *Fidelium*, quae in certis feriis et vigiliis etiam extra cathedrales et collegiatas ecclesias dicenda est, legenda est semper secundo loco. (*S. R. C. 28. Maii 1835.*)

solummodo Oratio tertio loco posita. *(Rubr. gen. Missalis IX. 2—7 et S. R. C. 15. Sept. 1736.)*

d) Tempore Passionis in Missis ferialibus [1]) et infra octavas Paschae et Pentecostes duae tantum dicuntur Orationes, quarum secunda est *Ecclesiae* vel *pro Papa.* [2]) — Dominica Palmarum et Dominica in Albis, necnon in vigiliis Nativitatis Domini et Pentecostes una tantum dicitur Oratio, et debent omitti Orationes a Superiore imperatae. — Dominicis infra octavas fit tantum commemoratio octavae et festi simplicis forte occurrentis, sed Orationes de tempore omittuntur.

e) In numero Orationum non referuntur Orationes praescriptae ab Ordinario, neque Oratio de Venerabili in Missis coram exposito SS. Sacramento. — In Missa quocumque modo cantata de festo duplici II. cl. omittitur commemoratio simplicis, quae iuxta rubricam fit in Missis privatis tantum. *(S. R. C. 8. Apr. 1808.* et *7. Sept. 1816.)* Idem valet in Missa conventuali sine cantu, sed lecta a communitate religiosa. *(S. R. C. 27. Martii 1779.)*

f) Cum dicuntur plures Orationes, et una Oratio eadem sit cum alia ibidem dicenda, Oratio eiusmodi, illa scilicet, quae eadem est, non aliae, commutetur cum alia de Communi vel Proprio, quae sit diversa.

---

[1]) In Missis ferialibus, quae contingunt a Dom. Passionis ad feriam V. in Coena Domini, cum obveniat facienda commemoratio simplicis, omittenda est tertia Oratio, quae pro secunda assignatur in Missali. *(S. R. C. 22. Nov. 1659.)*

[2]) Si praescripta sit Oratio *pro ecclesia* vel *pro Papa* eo tempore, quo alterutra simul in Missa dici debet, semper dicenda est utraque, ita, ut non possit satisfieri rubricae et praecepto superioris per solam Orationem *pro Papa.* *(S. R. C. 23. Maii 1885.)* — Quando in Missa per plures dies Oratio *Ecclesiae* vel *pro Papa* assignatur, tunc alternatim, scilicet una die *Ecclesiae*, altera vero *pro Papa* dici convenit.

Idem servetur in Secretis et Orationibus post Communionem. *(Rubr. gen. Missalis tit. VII. n. 8.)*

g) *Oratio ad libitum,* [1]) quae tertio loco in Missa dicenda praescribitur ab octava Pentecostes usque ad Adventum et a Purificatione usque ad Quadragesimam *per modum praecepti et obligationis,* [2]) semper dici et nunquam omitti debet, nisi commemoratio specialis occurrat; nec potest pro illa substitui Oratio imperata, nec de Venerabili, quando celebratur coram exposito Sacramento, et de eodem ex mox (ad h) dicendis iam facienda est commemoratio; sed recitari debet tertio loco, et quarto loco ea, quae iussu Summi Pontificis vel Episcopi dici debet. *(S. R. C. 17. Aug. 1709.)*

h) *Oratio de Venerabili* in omnibus *Missis solemnibus seu, quae cantantur* coram SS. Sacramento [3]) in altari exposito, fieri debet post omnes alias Ora-

---

[1]) Quoties tertia Oratio est *ad libitum*, potest esse vel de Passione, de Cruce etc. (*S. R. C. 2. Sept. 1741*); non vero de aliqua Dominica, vel de aliqua feria, vel de Beato (*S. R. C. 4. Mart. 1866)* neque de Sanctis, quorum in praecedentibus Orationibus expressa facta est mentio. Orationes *ad libitum* eligantur ratione temporis habita. Oratio *pro se ipso sacerdote* valde quidem convenit, non tamen in Missa conventuali et principali. In Orationibus ad libitum voces *annua* et *hodie* debent omitti; voces vero *natalitia, festivitas, solemnitas* debent mutari in *commemoratio* seu *memoria.* Quando dicitur Oratio *A cunctis* pro tertia Oratione *ad libitum*, vel quia imperata, poni potest Oratio *Ecclesiae tuae*, quae circa finem in verbis cum prima pene concordat. (*S. R. C. 29. Mart. 1851.*)

[2]) Haec Oratio non ita est ad libitum, ut celebrans possit pro placito eam dicere vel omittere, sed solummodo, quia unam potius, quam aliam ad arbitrium et pro devotione sua potest dicere.

[3]) „Missae coram ss. Sacramento exposito non permittuntur, nisi stricte secundum praescripta canonum et sacrae Congregationis rituum decisiones.“ (*Conc. prov. Col. p. 100.*)

tiones de praecepto, et in Missis solemnibus celebrandis in festis I. et II. classis, in Dominica Palmarum, in vigiliis Nativ. D. N. et Pentecostes et in Missis votivis solemnibus eadem commemoratio facienda est sub unica conclusione *(S. R. C. 23. Junii 1736.)*; quando vero Missa cantatur coram SS. Sacramento in festis I. classis occurentibus in Dominica, commemoratio SS. Sacramenti coniungenda est commemorationi Dominicae *(S. R. C. 3. Martii 1761.)*. Idem valet, si post Orationem diei alia commemoratio fieri debeat. Eodem modo commemoratio SS. Sacramenti facienda est in Missa solemni, in qua consecratur hostia mox [1]) publice in ostensorio adorationi exponenda *(S. R. C. 15. Maii 1819.)*. Eadem commemoratio omittenda est in festo SS. Cordis Jesu *(S. R. C. 6. Sept. 1834.)*. In *Missis privatis* autem sive ad altare expositionis, sive ad alia altaria durante expositione celebratis in precibus quadraginta horarum, commemoratio SS. Sacramenti semper addenda est post omnes Orationes de praecepto rubricarum dicendas, sed ante quascumque imperatas *(S. R. C. 23. Julii 1736.* et *14. Aug. 1854.)*; exceptis duplicibus I. et II. classis, vigiliis Nativitatis Domini et Pentecostes atque Dominica Palmarum, in quibus omitti debet. In ceteris expositionibus, quae fiunt ex causa publica, addi potest ad libitum sacerdotis, praeterquam in iisdem diebus prohibitis; in iis autem expositionibus, quae fiunt ex causa privata, omitti debet.

i) In Oratione *A cunctis* [2]) ad litteram N. expri-

---

[1]) Etiam quando processio, de qua in decreto sermo est, post Missam non instituatur, commemoratio facienda est, quippe quae non ex causa processionis, sed ex motivo venerationis SS. Sacramento debitae fiat. (*Gardellini ad decretum citatum, vol. III. pag. 144.*)

[2]) Licet transferatur festum Purificationis B. M. V. dici tamen debet in Missa secunda Oratio *A cunctis*, tertia *ad libitum*,

mendum est nomen patroni seu *titularis* ecclesiae, in qua, (vel oratorii publici solemniter benedicti, in quo) celebratur, non *patronus principalis loci* vel dioecesis *(S. R. C. 21. Junii 1710* et *11. Junii 1863.)*; ubi vero titulus deest, nominetur praecipuus patronus loci, si detur, secus patronus dioeceseos *(S. R. C. 12. Nov. 1831.* et *12. Sept. 1840.)*. Quae regula, utpote generalis, obligat regulares etiam in suis oratoriis privatis, nec proinde sufficit ipsis, nominare ibidem ordinis sui fundatorem *(S. R. C. 16 April. 1853.)*; et si titulus sit mysterium, vel persona divina, vel SS. Trinitas, item si patronus vel titularis iam nominatus sit in illa Oratione, aut de eo celebranda sit Missa, omittenda est nova nominatio *(S. R. C. 12. Nov. 1831.* et *22. Sept. 1837.)*, aut potest nominari patronus loci, aut sumi Oratio prima ex diversis. *(S. R. C. 15. Maii 1819.)*. Si titulares sint SS. Apostoli Petrus et Paulus, assumenda est Oratio de B. M. V. *Concede nos famulos*, vel loco orationis *A cunctis* assumi potest Oratio *Concede quaesumus*, quae posita est primo loco inter orationes ad diversa. *(Rubr. Miss.* et *S. R. C. 15. Maii 1819.)*, et hoc valet etiam si ecclesia sit tantum benedicta *(S. R. C. 12. Sept. 1840.)*.

Nomen S. Josephi addi potest, sed non debet *(S. R. C. 17. Sept. 1815.)*; a regularibus vero addi potest nomen sancti fundatoris sui *(S. R. C. 17. Junii 1843.)*. Ordo autem recensendi varios Sanctos idem est ac in litaniis maioribus *(S. R. C. 11. Maii 1743.)*; unde nomina Angelorum, S. Joannis Bap-

---

quanquam nondum dictum sit officium Purificationis *(S R. C. 14. Febr. 1705.)* — Translato festo semiduplici ad vigiliam alicuius Apostoli in Missa festi tertia Oratio erit *A cunctis. (S. R. C. 15. Sept. 1736.)* — Si contingat fieri officium semiduplex in vigilia festi omnium Sanctorum, non obstante commemoratione vigiliae, dici debet Oratio *A cunctis. (S. R. C. 21. Junii 1710.)*

tistae, S. Josephi, si ii sint patroni vel titulares, ponuntur ante SS. Apostolos *(S. R. C. 13. Febr. 1666.)*. Si SS. Angelis, S. Joanni Baptistae et S. Josepho alius Sanctus tanquam patronus aeque principalis adjungatur, illorum nominatio fit ante Apostolos, huius Sancti autem more solito post Apostolos. *(S. R. C. 11. Maii 1743.)*; praecedit autem titularis patronum.

Si ecclesia omnino non est consecrata, nec benedicta, item in oratorio privato vel publico non dedicato, nominandus est patronus civitatis vel loci, non vero patronus vel titularis ecclesiae parochialis, intra cuius limites sita sunt oratoria, nec patronus ecclesiae, cui celebrans adscriptus est; subiungi non potest nomen patroni capellae propriae, si habeat *(S. R. C. 12. Sept. 1840.)*

Si plures sunt patroni aeque principales, omnes sunt nominandi; secus tantum principalior (*S. R. C. 23. Febr. 1839.* et *11. Mart. 1843.)*.

k) In Oratione *A domo* melius legitur: tranquillitatibus huius optatae consolationis, quam: tranquillitatis huius optatae consolatione *(S. R. C. 16. Sept. 1865.)*.

l) Oratio *Concede*, quae saepius per annum designatur, non est ea, quae prima inter *Orationes ad diversa* invenitur, sed de B. M. V. et habetur in Missali post Dominicam in Albis.

m) In Orationibus cognomina et patria Sanctorum non sunt exprimenda, e. g. S. Petri *Nolasci* (31. Januarii), S. Joan. *de Matha* (8. Febr.), S. Margaritae *de Cortona* (27. Febr.), S. Francisci *de Paula* (2. April.), S. Pii *Quinti* (5. Maii), S. Margaritae *Scotorum* (10. Junii), S. Joannis *Gualberti* (12. Junii), S. Philippi *Benitii* (23. Aug.), S. Raymundi *Nonnati* (31. Aug.), S. Francisci *Borgiae* (11. Octob.). — Excipiuntur tamen Orationes S. Joannis Chrysostomi (27. Jan.), S. Petri Coelestini (19. Maii) et S. Petri

Chrysologi (5. Dec.) *(S. R. C. 23. Junii 1736., 5. Maii 1825., 23. Maii 1835.* et *7. Decemb. 1844.)*.

n) Nomen *Spiritus* in Orationibus *S. Fidelis* (24. April.), S. Bernardini (20. Maii), S. Camilli (18. Julii), S. Hieronymi Aemiliani (20. Julii), S. Joannae Franciscae (21. Aug.), item in *Oratione super populum,* quae est feria IV. post Dom. II. Quadrag. revera non indicat Spiritum sanctum, unde concludendae sunt more solito, sine *ejusdem (S. R. C. 12. Nov. 1831.)*.

o) *Collecta, quae ab Episcopo imperatur,*[1]) non tantum in saecularium, sed etiam in regularium ecclesiis, etiam exemptis per modum praecepti et obligationis est dicenda; nec licet pro libitu cessare ab eadem recitanda, antequam Ordinarius id iusserit *(S. R. C. 3. Aprilis 1821.)*; semper recitanda est sub disincta conclusione et post omnes commemorationes speciales et etiam communes, quae secundo et tertio loco addendae praescribuntur, sed ante votivas, quas celebrans in Missis votivis et diebus simplicibus ac ferialibus adiungit *(de Herdt I. 92.)*. Si Oratio imperetur *pro re gravi et Missa determinata,* dicitur etiam in duplici I. et II. cl., in duplici I. cl. sub unica conclusione, nisi aliae commemorationes occurrant, et in duplici II. cl. ac diebus inferioris ritus sub sua conclusione, vel cum reliquis commemorationibus, si sint faciendae. Si autem Oratio non sit pro re gravi et imperetur dicenda *per aliquod tempus*, omittenda est in *omnibus Missis in duplicibus I. cl. Dominica Palmarum, vigiliis Nativitatis D. N.* et *Pentecostes, feria quinta*

---

[1]) Si plures Orationes imperentur, dicendae sunt non ordine temporis, quo praescribuntur, sed ordine dignitatis, et si sumuntur ex Missis votivis vel ex *Orationibus ad diversa* eo ordine, quo in fine Missalis ponuntur. — Propter Orationem imperatam nulla alia, neque tertia *ad libitum* omitti potest *(S. R. C. 2. Dec. 1684* et *17. Aug. 1709.)*

in Coena Domini et sabbato sancto, atque in *votivis solemnibus* (quia celebrantur sub ritu I. cl.); in duplicibus vero II. cl. ad libitum celebrantis *legi* vel *omitti potest in Missis privatis*, *(S. R. C. 7. Sept. 1816.)*, in *conventuali* autem et in *solemni debet omitti (S. R. C. 23. Maii 1835.)*; aliis omnibus diebus, etiam Dominicis Adventus et Quadragesimae dici debet. *(S. R. C. 20. Aprilis 1822.)*

p) Diebus anniversariis electionis et consecrationis Summi Pontificis Collecta in Missa adiungenda pro eodem est de praecepto pro clero saeculari et regulari. *(S. R. C. 12. Martii 1836.* et *14. Aug. 1858.)* Collecta pro Summo Pontifice diebus creationis et coronationis (exceptis festis I. cl, vigiliis Nativ. D. N. J. Ch. Pentecostes, Dominica Palmarum, Missis votivis solemnibus et Missis de Requiem) dici *debet*, et quidem sub unica conclusione in duplicibus II. cl. *(S. R. C. 22. Maii 1841.)*, nisi alia commemoratio sub distincta conclusione sit facienda, cui in casu adiungitur. Diebus autem inferioris ritus semper dicitur sub distincta conclusione et post Orationes de praecepto, sed ante Orationes votivas. *(S. R. C. 12. Sept. 1840.* et *14. Aug. 1858.)* Idem dicendum de Oratione pro Episcopo quoad ipsius Dioecesim. *(S. R. C. 14. Aug. 1858.)* Occurrente anniversario consecrationis episcopi ea ipsa die, qua agi debet de anniversario electionis vel consecrationis summi Romani Pontificis, anniversarium episcopi agendum est sequenti die. *(S. R. C. 20. Dec. 1864.)*

q) In conclusione Orationum [1]) hic modus ser-

---

[1]) Extra Missam et horas canonicas Orationes concludendae sunt brevi conclusione; *(S. R. C. 20. Dec. 1864.)* quae, si Oratio dirigatur ad Patrem, est: *Per Christum Dominum nostrum;* si fiat mentio Filii: *Per eumdem Christum Dominum nostrum;* si dirigatur ad Filium: *Qui vivis et regnas per omnia saecula saeculorum.* — Oratio de SS. Sacramento in laudibus vespertinis terminanda est brevi conclusione: *Qui*

vatur: 1. Si Oratio dirigatur ad Patrem et in ea nulla fiat mentio Filii, sic concluditur: *Per Dominum nostrum Jesum Christum, Filium tuum, qui tecum vivit et regnat in unitate Spiritus sancti Deus per omnia saecula saeculorum;* 2. si in principio aut medio Orationis mentio fiat Filii, sic concluditur: *Per eumdem Dominum nostrum* etc. *(S. R. C. 11. Mart. 1820.)*; 3. si in fine: *Qui tecum vivit et regnat* etc.; 4. si Oratio dirigatur ad Filium et in ea non fiat mentio Patris; *Qui vivis et regnas cum Deo Patre in unitate* etc.; 5. si autem fiat mentio Patris, concluditur: *Qui vivis et regnas cum eodem Deo Patre,* etc.; 6. si facta fuerit mentio Spiritus sancti, in conclusione dicitur: — *in unitate eiusdem Spiritus sancti* etc.; 7. si plures Orationes sub unica conclusione dicendae sunt, adhibenda est ea conclusio, quae ultimae convenit *(S. R. C. 15. Sept. 1736.)* ideoque dicitur *Per eumdem D. N.* vel in *unitate eiusdem Spiritus s.*, quando in ultima Oratione nominatur Filius aut Spiritus s.; si vero non in ultima, sed in aliqua ex praecedentibus tantum nominatur Filius aut Spiritus s., non ideo mutatur conclusio. *(S. R. C. 23. Maii 1835.)*

5. *Graduale* dicitur in omni Missa, exceptis sabbato sancto et toto tempore Paschali, incipiendo a sabbato in Albis inclusive usque ad festum SS. Trinitatis exclusive; tunc enim illius loco dicuntur duo *Versus* et quatuor *Alleluia.* Graduali iungitur *Tractus* omnibus Dominicis a Septuagesima usque ad Pascha; item omnibus feriis II. IV. et VI. Quadragesimae; sicut et in omnibus Missis festivis et votivis a Septuagesima usque ad Pascha.

6. *Sequentia* seu *Prosa* dicitur infra octavas

---

vivis et regnas in saecula saeculorum. (*S. R. C. 29. Mart. 1851.*)

— Quodsi plures Orationes post dictam de Venerabili cantantur, conclusio debet esse brevis et concordare cum ultima Oratione iuxta rubricas. (*S. R. C. 8. April. 1865.*)

Paschae, Pentecostes et Corporis Christi, quando Missa celebratur de octava, et in Missa septem dolorum B. M. V. festiva, non in votiva. *(S. R. C. 16. Sept. 1673.)* Semper autem in Missa solemni tam festi, quam de Requiem, dum *Sequentia* cantatur in choro, eadem submissa voce recitari debet a solo celebrante, non alternatim a celebrante et sacris ministris. *(S. R. C. 11. Sept. 1847.)*

7. Credo[1]) dicitur a) in omnibus festis Domini, inter quae etiam computatur anniversarium dedicationis ecclesiae propriae, cathedralis, Salvatoris, et SS. Apostolorum Petri et Pauli; b) in festis B. Mariae V. et Angelorum; c) in festis Evangelistarum et Apostolorum; d) in festis Doctorum ecclesiae ac Patroni principalioris loci, dioecesis, regni, et tituli ecclesiae, non vero in Missis patronorum minus principalium *(S. R. C. 22. Aug. 1744.)* et oratorii publici solemniter benedicti, cui clerus strictim est adscriptus *(S. R. C. 21. Junii 1710.)*; e) in festo Omnium Sanctorum et S. Mariae Magdalenae; f) in festis, quae cadunt in Dominicas aut infra octavas festorum *Credo* habentium; g) in festis Sanctorum, de quibus habetur insignis[2]) reliquia in ea ipsa

---

[1]) An sit toleranda consuetudo, ut Symbolum sub organo moduletur? *Resp.* Abusum huiusmodi minime tolerandum, sed omnino per Episcopum provideri, ut integre intelligibili voce Symbolum decantetur, ita, ut a populo distincte audiri valeat. *(S. R. C. 10. Martii 1657.)* — Sacerdos, qui celebrat Missam (conventualem), in qua chorus tenetur cantare Symbolum, non potest eam prosequi eo tempore, quo a choro cantatur Symbolum. *(S. R. C. 17. Dec. 1695.)*

[2]) Insignes reliquiae sunt caput, brachium, crus, aut illa pars corporis, in qua passus est Martyr; modo sit integra et non parva, et legitime ab Ordinario approbata. *(S. R. C. 8. April. 1628.* et *13. Jan. 1631.)* — Ossa femoris alicuius Sancti non sunt reliquia insignis. *(S. C. Indulg.* et *S. R. C. 28. April. 1828.)* — Ante sacras reliquias expositas lampas

ecclesia, ubi celebratur, vel in oratorio publico solemniter benedicto, cui quis adscriptus est *(Rubric. gen. Missae et S. R. C. 23. Nov. 1602., 11. Aug. 1691., 18. Jan. 1631., 11. April. 1840.)*; h) in festis Sanctorum principalium Ordinis sui religiosi in suis ecclesiis *(S. R. C. 22. Nov. 1850.)* et pro libitu etiam extra proprias Ordinis ecclesias symbolum recitant *(S. R. C. 18. Dec. 1779.)*; i) in Missis votivis solemnibus etiamsi cantentur in paramentis violaceis in Dominica; k) tanden Symbolum potest decantari in Missa solemni in illa ecclesia, ubi altare est erectum sub invocatione alicuius Sancti, ratione concursus populi. — Festa Martyrum, Virginum, Mulierum et Confessorum per se non habent Symbolum; unde adagium illud: *da* credit, *muc* non credit. — In Missa de Venerabili et de immaculata Conceptione *per annum* non dicitur *Credo*.

8) *Offertorio* infra totum tempus paschale additur unum Alleluia, nisi adsit iam in fine.

9) *Praefatio* propria semper legenda est, si Missa habet propriam; si autem Missae Praefatio propria assignata non sit, et celebretur infra octavam, quae propriam habet Praefationem, haec assumenda est; in Missa feriae IV. Temporum occurrentis in die octavae Nativitatis B. M. V. dicitur Praefatio ferialis *(S. R. C. 12. Dec. 1626.)*. Quod si extra eiusmodi octavam celebretur tempore Quadragesimali, Passionis, aut Paschali, legi debet etiam diebus Dominicis horum temporum Praefatio Quadragesimalis, de Cruce, aut paschalis, alioquin dicitur communis *(S. R. C. 18. Dec. 1779.)*. Diebus Dominicis autem loco communis sumenda est Praefatio de SS. Trinitate (Clemens XIII. *3. Jan. 1759.)*. Insuper observandum est, in festo S. Joannis Apo-

continuo ardere omnino debet, et super altare saltem ardeant duo lumina; alias reliquiae non exponantur. (*S. R. C. 22. Jan. 1701.*)

stoli et die octava S. Stephani legendam esse Praefationem de Nativitate Domini; porro in occurrentia duarum octavarum Praefationem de digniore assumendam esse. Praefatio de Nativitate D. N. J. C. dicitur usque ad Epiphaniam (praeterquam in die octava S. Joannis Apostoli) et in Purificatione B. M. V. et in festo Corporis Christi et per octavam, nisi in ea occurrat festum, quod propriam Praefationem habeat; item in Transfiguratione Domini et in festo SS. Nominis Jesu. In Missis, quae celebrantur coram SS. Sacramento, dicitur Praefatio Missae currentis, si habeat propriam; alias dicitur communis, numquam vero de Sacramento *(S. R. C. 4. Sept. 1745.)*.

10. Proprium *Communicantes* infra octavam Ascensionis semper dicitur, quamvis alia Missae conveniens legatur Praefatio propria *(S. R. C. 7. Aug. 1627.)*

11. *Communicantes* cum *Hanc igitur* retinetur per octavas etiam in Missis votivis solemnibus et aliis Missis, in quibus de octava nulla fit commemoratio et legitur Praefatio propria *(S. R. C. 25. Sept. 1627.)*.

12. *Communioni* tempore paschali additur unum Alleluia, nisi iam adsit in fine.

13. *Ite, Missa est* semper dicitur, quando in Missa dicitur Hymnus angelicus; quando vero Hymnus omittitur, loco illius dicitur *Benedicamus Domino.*

14. In fine Missae semper legitur *Evangelium S. Joannis,* exceptis Dominicis, feriis maioribus et vigiliis, in quibus fit officium de Sancto; tunc enim loco illius sumitur proprium de Dominica, vel de feria, vel de vigilia. Si occurrunt simul feria maior et vigilia, ultimum Evangelium legitur de feria.

2. De Missa in aliena ecclesia sive de conformitate Missae cum officio ecclesiae in qua celebratur.

In genere Missa debet conformari officio ecclesiae, in qua celebratur, saltem ita, ut in officio du-

plici aut aequivalente, quod excludit Missas votivas et de *Requiem*, alius color paramentorum non admittatur, nisi qui cum officio ecclesiae concordat. Ex decretis S. R. Congregationis regulae compositae sunt sequentes, quas sacerdos observare debet, quando in ecclesia celebrat, cui non est adscriptus, et officium, quod ipse recitat, ab officio huius ecclesiae discordat:

1. Sacerdos, sive saecularis sive regularis, vices gerens pastoris absentis vel infirmi, vel vocatus ad satisfaciendum oneribus alicuius ecclesiae, in omnibus Missis cantatis suum officium, licet sit I. vel II. classis, prorsus debet negligere, et officio ecclesiae alienae sese conformare, cantando Missam de die, vel votivam, vel de *Requiem*, ad formam et ritum eiusdem ecclesiae. *(S. R. C. 15. Dec. 1691., 3. Dec. 1699., 29. Jan. 1752., 23. Maii 1846.)* Hoc autem obtinet in Missis cantatis tantum, quia in solis Missis cantatis sacerdos dici potest agere vicem pastoris. *(S. R. C. 7. Maii 1746., 16. Dec. 1828.)*

2. Extra casum praecedentem omnes sacerdotes sive saeculares sive regulares, in aliena ecclesia Missam etiam privatam celebrantes, officio huius ecclesiae sese conformare debent: a) quando in ecclesia aliena celebratur festum cum solemnitate et concursu populi *(S. R. C. 11. Jun. 1701. 29. Jan. 1752., 22. Mart. 1817.)*, (licet celebrans habeat duplex I. cl.), et b) quando in ecclesia aliena celebratur festum duplex aut aequivalens, quod excludit Missas votivas, simulque color Officii huius ecclesiae diversus est a colore Officii celebrantis. *(S. R. C. 4. Sept. 1745., 7. Maii 1746., 7. Sept. 1816.)*

3. Si autem in ecclesia, in qua quis celebrat, non agatur solemnitas cum concursu, et officium ecclesiae eiusdem sit coloris cum officio sacerdotis, sacerdos exterus Missam suo officio, quod

recitavit, conformare potest et debet, absque respectu ad officium ecclesiae, sive sit aequalis sive inaequalis ritus. *(S. R. C. 22. Mart. 1817., 12. Nov. 1831.)* Unde:

a) Sacerdos habens officium *semiduplex* vel inferioris ritus, quod admittit votivas, quando celebrat in ecclesia, in qua fit officium de festo *duplici* sub alio colore (licet sine solemnitate), non potest legere Missam votivam, quamvis in colore officii ecclesiae, quia officium ecclesiae, cui se conformare debet, prohibet Missam votivam. *(S. R. C. 11. Sept. 1847.)*

b) Similiter sacerdos habens officium *duplex*, quando celebrat in ecclesia, ubi fit de *semiduplici* vel aequivalente, non potest dicere votivam Missam, quia officium proprium, cui se in casu conformare debet, excludit votivam. *(S. R. C. 7. Sept. 1816., 16. Dec. 1828.)*

c) Sacerdos habens officium *duplex* aut aequivalens, quod prohibet Missam de *Requiem*, et celebrans in ecclesia, in qua est officium *semiduplex* aut inferioris ritus, quod permittit Missam de *Requiem*, non potest legere Missam de *Requiem* neque votivam *(S. R. C. 7. Sept. 1816.)* ob proprium officium *duplex;* si vero in aliena illa ecclesia fiunt exsequiae pro aliquo defuncto praesente corpore, vel anniversarium, sacerdos ille potest dicere Missam de Requiem *(S. S. C. 4. Mart. 1866.)* Et vicissim sacerdos habens officium *semiduplex*, et celebrans in ecclesia, ubi fit de officio *duplici*, non potest dicere Missam de *Requiem* ob officium *duplex* ecclesiae, cui se quoad colorem saltem conformare debet. *(S. R. C. 9. Jun. 1668., 7. Maii 1746., 16. Dec. 1828.)*

d) Sacerdos habens officium *semiduplex* celebrans in ecclesia, ubi pariter fit de *semiduplici*, potest Missam legere ad libitum.

4. Sacerdotes saeculares, quando in ecclesiis re-

gularium celebrant, a) non alio modo, quam cum Missali Romano et iuxta illius rubricas celebrare tenentur *(S. R. C. 26. Jan. 1664., 13. Febr. 1666., 22. Maii 1683.)*, neque b) Missas proprias, regularibus auctoritate Apostolica concessas, dicere possunt, nisi de indulto constet. Unde Benedictus XIV. praefectos regularium, qui Missali Romano non utuntur, admonet, ut pro exteris sacerdotibus illud in sacrario retineant, ne aliam, ac debent, Missam celebrent.

Si in Missali Romano propria illius Sancti, de quo agitur, Missa non designetur, sacerdotes saeculares de communi eiusdem Sancti Missam eligant. Quando vero in Missali Romano Missa neque propria neque communis habetur correspondens Missae propriae regularium, item si agitur officium de Beato, alicui monasterio indultum, Missa dicenda est de Officio proprio celebrantis, si idem sit color paramentorum; secus vero alibi celebrandum. *(S. R. C. 11. Jun. 1701.)* In casu autem, quo ageretur de Missa propria alicuius festi B. M. V., posset dici una ex eius votivis.

Benedictus XIII. 10. Febr. 1727. privilegium concessit, ut in festo et per octavam S. Benedicti quilibet sacerdos possit in ecclesia Benedictinorum utriusque sexus dicere Missam propriam cum Praefatione propria ut in Missali monastico *(S. R. C. 21. Mart. 1744.)*. Item Clemens XIV. 28. Jun. 1773. concessit, ut sacerdotes tum saeculares tum regulares celebrantes in ecclesiis Eremitarum S. Augustini possint in omnibus uti Missali Augustiniano. Pius VI. simile privilegium concessit 5. Sept. 1775. pro celebrantibus in ecclesiis Ordinis Minorum, 14. Aug. 1777. in ecclesiis Carmelitarum discalceatorum utriusque sexus, deinde 15. Jul. 1778. pro ordine Capucinorum, ut scilicet sacerdotes omnes Missali respectivi Ordinis uti possint. Haec vero indulta non exten-

denda sunt, sed observanda, prout sonant *(S. R. C. 28. Dec. 1682.).*

5. *Confessarius* et *capellanus quarumcunque monialium*, quae ad chorum sunt professae, aliique omnes et singuli, qui ex debito tenentur celebrare in ecclesia earundem monialium, dummodo celebrent in ipsarum ecclesia, possunt et debent quotidie dicere Missam solemnem aut privatam (modo haec sit Missa principalis seu conventualis) conformem officio et in colore eiusdem officii, quod a Monialibus in choro recitatur, licet officium monialium etiam inferioris sit ritus. *(S. R. C. 11. Jun. 1701., 11. Febr. 1702., 18. Mart. 1702., 1. Dec. 1717., 20. Nov. 1806., 11. Apr. 1840., 7. Dec. 1844.)*

In hoc casu prorsus negligere debent officium proprium, et facere omnes commemorationes, quas facerent, si officium monialium recitassent. Missa vero dicenda est, uti supra notatum, ex Missali Romano et iuxta illius rubricas, et a sacerdote saeculari dici non possunt Missae propriae approbatae pro certis regularibus. *(S. R C. 26. Jan. 1664., 13. Febr. 1666., 22. Mai. 1683., 11. Febr. 1702., 2. Apr. 1707.* et *15. Jul. 1769.)*

Notandum vero est, haec tantum intelligenda esse de monialibus, quae ad chorum sunt professae, seu quae recitant totum officium canonicum, non autem de illis, quae tantum recitant officium parvum B. M. V. Item haec obtinent de illa tantum Missa, quae vere est conventualis, id est quae quotidie celebratur secundum ordinem officii.

6. Sacerdotes confluentes ad monialium ecclesias *devotionis gratia* non possunt celebrare Missas de Beatis non canonizatis ipsarum monasteriis concessas, sed Missa celebranda est de die, et se conformare debent officio proprio, quatenus color paramentorum ecclesiae monialium sit idem; secus

vero alibi celebrandum est. *(Clemens XI. 1. Dec. 1717.)*

7. Sacerdos saecularis, qui recitavit officium semiduplex vel simplex vel feriale, illo die celebrans in ecclesia regularium, in qua recitatum est ab ipsis regularibus eodem die officium duplex de non praecepto, prout de Sancto aliquo sui Ordinis, non potest Missam de Requiem dicere. *(S. R. C. 9. Junii 1668.)*

8. Quoties sacerdos celebrans in aliena ecclesia se officio illius conformare debet, non tantum colori se conformare tenetur, sed et Directorio illius ecclesiae ac si illud officium recitasset, celebrando Missam, quae ibidem praescribitur, cum Gloria, Credo, Praefatione et iisdem orationibus, ut annotatur *(S. R. C. 11. Jun. 1701., 7. Mai. 1746.* et *16. Apr. 1834)*, et proinde proprii officii commemorationem facere non potest. Si tamen ibi fiat de Dominica, et ipse habet festum duplex vel octavam, in Missa Dominicae privata festum suum vel octavam commemorare et orationes communes omittere poterit.

Excipitur casus, ubi Sacerdos habens Officium Dominicae infra Octavam celebrans in alia ecclesia, in qua fit de Dominica in colore viridi, tunc potest (sed non debet) addere commemorationem suae octavae, servata rubrica de duplici oratione in Dominica infra Octavam. *(S. R. C. 11. Jun. 1701.)*

9. Sacerdos habens officium de Dominica celebrans in ecclesia, ubi fit de die infra octavam, diverso colore debet se conformare.

10. Quando quis celebrans in aliena ecclesia, officio huius ecclesiae se conformare non tenetur, etiam neque quoad *Gloria* aut *Credo* neque quoad *commemorationes* aut alia se conformare debet.

Exceptio statuitur hoc decreto: Utrum debeat etiam conformari in recitatione symboli Nicaeni, sui officii vel officii ecclesiae? Resp. Poterit in officio proprio, dummodo non sit addendum ratione

corporis vel reliquiae; debet, si celebret de officio ecclesiae. *(S. R. C. 11. Apr. 1840.)*

11. De oratoriis publicis idem dicendum est ac de ecclesiis, et in illis Missa celebranda est iuxta Calendarium dioecesanum aut regulare, prout oratoria pertinent ad saeculares aut regulares, et ab iis officiantur. *(S. R. C. 22. Mart. 1817.* et *16. Dec. 1828.)* Est autem oratorium publicum, quod auctoritate episcopi erectum est et ad Dei cultum perpetuo dedicatum, habens aditum et ingressum liberum per viam communem.

12. In oratorio privato (quod intra domesticos parietes, non habens aditum per viam communem, ex concessione Sedis Apostolicae sub certis clausulis et recognitione ac approbatione Ordinarii pro tempore ad Missam celebrandam est destinatum) Missa semper concordare debet cum officio celebrantis etiam de Beato nondum canonizato *(S. R. C. 12. Nov. 1831., 23. Mai. 1835.* et *16. April. 1853.)*, excepto die festo patroni loci, vel parochiae, in qua situm est oratorium, de quo in oratorio Missa festiva celebranda est. Adeoque ibi celebrans potest legere votivam aut de *Requiem*, quando suum officium permittit, licet in ecclesia parochiali, intra cuius districtum situm est oratorium, fiat de *duplici*. Solus excipiendus est dies festivus Patroni loci, de quo in oratorio privato Missa festiva celebranda est, quia hoc festum totum locum afficit.

13. Regulares [1]) festis principalibus ordinum suorum *(S. R. C. 22. Nov. 1850.)*, et maxime festo fundatoris seu patriarchae possunt addere Symbolum, [2])

---

[1]) Non possunt regulares molestari a parochis, ne in propriis ecclesiis Missas privatas celebrent ante Missam parochialem, et praecipue diebus festis. *(S. R. C. 21. Apr. 1685.)*

[2]) Regularis recitans officium de Sancto, cuius reliquia insignis veneratur in propria ecclesia, si celebret tali die festi extra propriam ecclesiam, omittere debet *Credo*. *(S. R. C. 8. Dec. 1684.)*

etiam quando celebrant in aliena ecclesia. *(S. R. C. 18. Dec. 1779.)* Regularis, in cuius ecclesia *ex concessione Apostolica* fit officium duplex, vel de octava privilegiata, addictus seu vocatus ad satisfaciendum oneribus alicuius ecclesiae, ubi fit officium semiduplex, vel celebratur aliquod funerale, potest celebrare Missam de Sancto, sive de Requiem ad formam et ritum eiusdem ecclesiae iuxta rubricas Missalis Romani. *(S. R. C. 15. Dec. 1691.* et *22. Jan. 1695.)*

14. Sacerdotes confluentes ad ecclesias confraternitatum in festis patronorum et titularium earumdem, non debent in Missa addere Credo, nec unicam dicere Orationem. *(S. R. C. 23. Sept. 1837.)* Quando vero sacerdotes exteri celebrant de Sanctis ordinis, servatis servandis possunt in Missis se conformare cum fratribus quoad Credo et quoad numerum Orationum more duplicium. *(S. R. C. 11. Junii 1701.)*

15. In ecclesiis regularium diebus Dominicis, quibus tam regulares, quam exteri celebrant de Dominica, possunt exteri uti coloribus paramentorum, quibus utuntur regulares ratione alicuius octavae, et regulares celebrantes in alienis ecclesiis uti coloribus iuxta ritum earumdum; et tam exteri in ecclesiis regularium, quam ipsi regulares in alienis possunt apponere commemorationem octavae ut supra occurrentis, servata rubrica de duplici Oratione habenda infra octavam. *(S. R. C. 11. Junii 1701.)*

16. Cum Missae de Beatis celebrari possint tantum in illis ecclesiis, pro quibus concessum est officium ipsorum, dubitatur, utrum sacerdotes recitantes officium de Beatis, sed celebrantes in ecclesiis, ubi fit de Sancto, possint dicere Missam officii, vel teneantur se conformare ecclesiae, in qua celebrant? Resp. *Negative ad primam partem, affirmative ad secundam.* (S. R. C. 7. Sept. 1816.) Et hoc quoad regulares etiam in *oratoriis publicis* officiatis ab ipsismet regularibus extra conventum, quae conside-

rari debent, ac si esset ipsamet ecclesia parochialis, sub cuius districtu sita manent, ut per decretum S. R. 16. Dec. 1828., in quibus oratoriis dicere non poterunt Missam de Beatis, de quibus recitant officium (*Manuale ecclesiasticum, num. 19. Romae 1841.*) in *oratoriis* vero *privatis* licet celebrare Missas de iisdem Beatis. (*S. R. C. 16. April. 1853.*)

17. Religiosus habens officium de Beato si invitetur ad celebrandum in ecclesia parochiali, in qua iuxta calendarium dioecesis agitur pariter officium de aliquo Beato, conformare se potest ecclesiae, in qua celebrat. (*S. R. C. 13. April. 1867.*)

Tabula de Missa in aliena ecclesia ex praecedentibus regulis composita.

Officium celebrantis.	Si color est idem.						Si color est diversus.					
Dominica	0	2	0	2	1	0	0	6	0	6	6	6
Dupl. I. et II. cl.	3	3	3	3	1	3	8	8	8	6	6	7
Dupl. maj. et minus	5	5	5	4	1	4	8	8	8	6	6	7
Semiduplex.	4	4	4	2	1	0	9	9	9	6	6	0
Dies infra octav.	4	4	4	2	1	5	9	9	9	6	6	6
Simpl. et Vigil.	4	4	4	2	1	0	9	9	9	6	6	6
Off. alien. eccles.	Simpl. et Vigil.	Dies infra octav	Semiduplex	Dupl. maj. et min.	Dupl. I. et II. cl.	Dominica	Simpl. et Vigil.	Dies infra octav.	Semiduplex	Dupl. maj. et min.	Dupl. I. et II. cl.	Dominica

Quaenam Missa dicenda sit, numeri sequentis paginae indicant.

0 Casus impossibilis.
1 Missa alienae ecclesiae.
2 Missa alienae ecclesiae congruentior; saltem celebrans nec Missam votivam neque de Requiem celebrare potest.
3 Missa celebrantis officio conveniens.
4 Vel celebrantis vel alienae ecclesiae.
5 Missa officio celebrantis conveniens rectius celebratur — saltem celebrans nec Missam votivam, neque de Requiem celebrare potest.
6 Missa et color alienae ecclesiae.
7 Missa et color alienae ecclesiae; sed celebrans festi sui facit commemorationem sine tertia Oratione.
8 Missa et color celebrantis.
9 Color et Missa ad libitum, etiam Missa votiva et de Requiem potest celebrari.

N. B. Si in aliena ecclesia est solemnitas quaedam, celebrans, offico suo prorsus neglecto, celebrare debet Missam alienae ecclesiae; idem facere debet quoties parochi vices gerit. Si vero solemnitas est confraternitatis alicuius in ipsius ecclesia, praedictae regulae valent.

3. De Missis votivis.

1. Missa *votiva* est ea, quae extra ordinem officii de aliquo Mysterio vel Sancto vel ratione alicuius necessitatis aut pietatis celebratur, quin a rubricis praescribatur. Non omnis enim Missa ab Officio discordans votiva dici potest, ut patet in Missis feriarum et vigiliarum, quae occurrunt in octavis et festis; nam licet ab Officio discordent, tamen a rubricis illis diebus praescribuntur. Nomen vero habet ex *voto* seu devotione sive celebrantis sive petentis aut jubentis.

De Missa votiva rubricae generales Missalis agunt Tit. IV., VI., VII. n. 3., VIII. n. 4., IX. n. 14. 15., XI. in fine, XII. n. 4., XIII. n. 2. in fine, XIV., XV., n. 5., XVIII. n. 2. 3. 5.

2. Duplicis generis sunt Missae votivae, nempe *solemnes* et *privatae*. Missa votiva *solemnis* est ea,

quae cum solemnitate cantatur pro re gravi seu publica Ecclesiae causa et ex praescripto vel saltem licentia Ordinarii. Tria ergo simul ad eam requiruntur: res gravis vel publica Ecclesiae causa, praescriptio vel saltem licentia Ordinarii vel Summi Pontificis, et solemnitas saltem extrinseca. Haec Missa illa tantum vice cantari potest, qua necessitas aut mandatum occurrit, et non alias.

Res gravis generatim intelligitur ea, quae saltem majorem reipublicae, sive ecclesiasticae, sive civilis aut communitatis partem concernit; unde res gravis, propter quam Missa votiva solemnis (cum licentia Ordinarii) celebrari potest, censetur: a) solemnitas Orationis 40 horarum *(Clem. XI. 21. Jan. 1705. Clem. XII. 1. Sept. 1736.)*, *dummodo* ad amussim servetur Instructio Clementina, quae etiam peculiares regulas quoad Missam votivam de Ss. Sacramento celebrandam statuit; — b) supplicatio pro incolumitate et salute Summi Pontificis, Principis regnantis, Episcopi dioeceseos; — c) supplicatio pro depellendo malo communi, e. gr. bello, morbo, pestilentia; vel pro impetrando beneficio communi, e. gr. pluvia, serenitate[1]); — d) solemnis gratiarum actio pro impetrato beneficio communi, e. gr. post messem peractam; — e) supplicatio pro electione et coronatione Summi Pontificis et in anniversario electionis et consecrationis Episcopi, pro quibus tamen Missis peculiares leges obtinent; — f) titulus ecclesiae, vel *extraordinarius* concursus populi ad celebrandum festum, *quod transferri debet (S. R. C. 23. Sept. 1837.)*.

---

[1]) Propter pluviam petendam, pro serenitate, pro quacumque necessitate, pro principe infirmo et similibus si Missa solemniter celebretur, potest dici res gravis, quando ab episcopo et universo clero et civitate Missa votiva solemniter celebratur cum interventu magistratus et populi. *(S. R. C. 19. Maii 1607.)*

Non vero potest censeri res gravis: a) adoratio perpetua vel alia expositio Ss. Sacramenti, nec preces *ad instar* Orationis 40 horarum, nisi *omnino* servetur forma Instructionis Clementinae, ut supra *(S. R. C. 12. Sept. 1840.)*; — b) Missa *Rorate* per Adventum *(S. R. C. 22. Aug. 1744.* et *29. Jan. 1752.)*; — c) receptio ad habitum et ad professionem religiosam *(S. R. C. 24. Jul. 1683.)* vel pro eligenda abbatissa *(S. R. C. 28. April. 1708.)*; — d) ordinatio ad sacrum ministerium (Pontif. Rom.); — e) primitiae neopresbyterorum; — f) Missa occasione Jubilaei 50 annorum (iuxta communem sententiam); — g) Missa pro sponsis *(S. R. C. 3. Mart. 1818.)*, pro qua tamen peculiares leges obtinent; — h) novenna etiam solemniter celebrata *(S. R. C. 2. Sept. 1690.)*; — i) sepultura parvulorum *(S. R. C. 23. Mart. 1709.)*; — k) supplicatio vel processio ratione alicuius confraternitatis *(S. R. C. 6. Dec. 1653.* et *11. Maii 1754.)*; — l) legatum vel fundatio *(S. R. C. 30. Jul. 1689.)*.

Quando deest causa gravis et Ordinarii indictio, non ad arbitrium cantari potest Missa votiva solemnis, sed cantanda est Missa diei, qua multo efficacius obtinebitur effectus, quam celebratione per rubricam prohibita; nisi dies votivam *privatam* admittat, quae tunc cantari potest, sed more votivae *privatae*, sine *Gloria* et *Credo* etc.

3. *Missa votiva privata* dicitur ea, quae ex *causa* privata, attamen rationabili, i. e. ex privata celebrantis vel petentis aut stipendium offerentis devotione celebratur, sive solemniter cantetur sive privatim legatur. *(S. R. C. 24. Jul. 1683.* et *2. Sept. 1690.)*

4. **Missae votivae solemnes**, stante causa gravi *et* Ordinarii indictione vel licentia, cantari possunt omnibus diebus per annum, praeterquam a) in festis duplicibus I. classis, b) in Dominicis I. classis,

nempe Dom. I. Adventus, Dom. I. Quadragesimae, Dom. Passionis, Dom. Palmarum, Dom. in Albis et Dom. Trinitatis, c) in feriis Cinerum et maioris hebdomadae, d) in vigiliis Nativitatis Domini et Pentecostes. *(S. R. C. 27. Mart. 1779.* et *12. Sept. 1767.)* In his diebus exceptis, si Missa votiva solemnis celebranda sit, cantatur Missa diei, eiusque orationi principali adiungitur oratio Missae votivae sub una conclusione et deinde sub distincta conclusione reliquae commemorationes, si quae a rubricis praescriptae sint. *(S. R. C. 12. Sept. 1767.* et *27. Maii 1773.)*

5. In Dominicis, etiam II. classis, et in festis II. classis vel *de praecepto* feriatis Missa votiva *solemnis* licita est, *si* in ecclesia, in qua Missa votiva celebranda est, altera, eaque de die, prior cantabatur *(S. R. C. 11. Mart. 1837.* et *4. Sept. 1745.)*. Quodsi fieri non potest, Missa sumenda est de die cum commemoratione voti. In ecclesiis tamen, in quibus *non* est consuetudo *cantandi* quotidie Missam currentis Officii, non requiritur, ut haec Missa de die *cantetur*, *sed sufficit*, ut *legatur (S. R. C. 29. Jan. 1752.)*. In ecclesiis autem *minoribus*, ubi unica celebrari solet Missa, *non* potest omitti illa Missa occurrentis festi *de praecepto*, ut cantetur votiva. *(S. R. C. 22. Aug. 1744.)*

6. Si occurrat festum Tituli seu Patroni ecclesiae, quin de eodem fiat Officium, vel si habeatur *extraordinarius* concursus fidelium in aliqua ecclesia ad celebrandum festum, *quod*, licet eo die occurrat, tamen in Officio et Missa *transferri debet*, tunc iuxta rubricas generales Missalis (tit. VI.) *cantari possunt duae* Missae in ista ecclesia, *una* de die, *alia* de illo Titulo vel Festo transferendo. Haec ultima *ad instar* Missae *votivae solemnis* celebratur. *Excipiuntur* autem iidem dies, quibus generatim Missae votivae solemnes pro re gravi prohibentur.

Neque licet, his diebus exceptis Missae diei adiungere orationem seu commemorationem festi quod transfertur. *(S. R. C. 16. April. 1853.)* — In ecclesiis, in quibus *non* viget obligatio *cantandi* Missam quotidie, non est necesse, ut *utraque* Missa, de qua sermo, *cantetur;* sed sufficit, ut Missa *diei*, quae *prior* celebrari debet, *legatur;* altera vero, seu posterior, quae de festo transferendo celebratur, omnino cantanda et solemni modo celebranda est. *(S. R. C. 17. Aug. 1709. et 29. Jan. 1752.)* Secus eam celebrare non licet.

7. Ubi habetur *Indultum*, ut de *festo*, quod pro *foro* abrogatum est, eo die, quo occurrit, externa aliqua solemnitate celebrari nequit, *Dominica sequenti*, festo aequalis vel maioris ritus non impedita, Missa una solemnis cantetur, haec Missa ad instar Missae *votivae solemnis* de illo festo celebranda est. Et in ecclesiis quidem cathedralibus et collegiatis etiam Missa de die vel festo occurrente cantari aut saltem legi debet; in aliis vero ecclesiis hoc non praecipitur; attamen si in iis Missa de die vel festo occurrente *non* celebretur, tunc in praedicta Missa solemni de festo translato addendae sunt commemorationes festi occurrentis et Dominicae. *(S. R. C. 22. Jul. 1848.)*

8. Missae votivae Sanctorum, vel etiam Mysteriorum, sub quorum titulo erectae sunt *sodalitates*, nequeunt, nisi habeatur apostolicum indultum, cantari in duplicibus, etiam non festivis, non obstante antiqua consuetudine et concursu populi, qui eas exoptat. *(S. R. C. 11. Maii 1754.)*

9. **Missae votivae privatae**, sive *cum* sive *sine* cantu celebrandae, itemque Missae pro re gravi sine solemnitate, dici possunt omnibus diebus per annum, praeterquam a) in omnibus festis duplicibus minoribus et maioribus, etiam translatis; — b) in vigilia Epiphaniae *(S. R. C. 10. Dec. 1718.)*; — c)

in Dominicis[1]) per annum; d) infra Octavas privilegiatas, nempe Nativitatis Domini, Epiphaniae, Paschae, Pentecostes et Corporis Christi; — e) in Commemoratione omnium fidelium defunctorum; f) omnibus diebus[2]) quibus prohibentur Missae votivae solemnes pro re gravi.

Missae votivae dum prohibentur, intelligi debent vetitae etiam illae, quae aut ex *consuetudine*, etiam immemorabili, aut ex *fundatione* celebrari vel *cantari* solent; hisque votivis substituantur Missae de festo vel die occurrente. *(S. R. C. 22. Dec. 1753., 15. Febr. 1727.* et *24. Jul. 1683.)* — Si autem *transferri* possunt, transferantur ad diem liberum, hoc est, quo Missae votivae privatae permittuntur. *(S. R. C. 9. Dec. 1634.)*

10. Obligationes ad Missas *votivas* celebrandas recipiendae *non* sunt, etiamsi fundari velint, nisi pro iis diebus, quibus licite celebrari possunt,[3])

---

[1]) Sacerdos, cui ratione infirmitatis aliave rationabili causa a S. Sede potestas facta est celebrandi Missam votivam de B. M. V. potest huiusmodi Missam celebrare etiam in festis solemnioribus vel diebus privilegiatis e. g. in Nativitate Domini, in festo Pentecostes, in Dominica Palmarum, et quidem semper in colore albo, nec tenetur addere *Credo* vel *Gloria* sive privatim, sive publice celebret, praeter *Gloria* in sabbatis, debetque tantum illas Orationes legere, quae Missae votivae conveniunt; Orationem imperatam omittere debet; in festo Nativitatis Domini non potest tres Missas celebrare de B. M. V. (*S. R. C. 28. April. 1866.*)

[2]) S. R. C. 7. Sept. 1850. *de speciali gratia* permisit, ut cantetur Missa de SS. Sacramento in Dominica, in qua fit processio, quia non habentur dalmaticae et tunicellae coloris convenientis.

[3]) Graviter peccat sacerdos, si diu differt celebrare Missas, pro quibus stipendia accepit. Dilatio certo dicenda est gravis, quae tres menses excedit. Probabilius non peccat graviter sacerdos, qui Missam pro vivis promissam intra duos menses celebrat; in Missis autem pro recenter defunctis celebran-

(S. R. C. 1. Sept. 1612. et *19. Maii 1614.)* Si itaque fideles Missam votivam in sensu *liturgico* postulent *determinato* aliquo die, quo Missa votiva prohibetur, docendi sunt, eiusmodi postulationi satisfieri non posse, nisi celebrando Missam officii occurrentis iuxta petentium intentionem.[1])

Diebus, quibus dici *possunt* Missae *votivae privatae,* sacerdos *ad illas obligatus* ratione fundationis vel accepti manualis stipendii,[2]) propriae obligationi non satisfacit dicendo Missam de die occurrente expressa enim voluntas testatorum vel postulantium, dummodo sit rationabilis, debet adimpleri. *(S. R. C. 3. Mart. 1761., 4. Sept. 1745., 12. Sept. 1840.* et *3. Mart. 1761.)*

Sacerdos ex oblato manuali stipendio *obligatus* ad dicendam Missam votivam in honorem alicuius Sancti

---

dis dilatio unius mensis gravis reputanda est. Certo peccat sacerdos, si petitam Missam pro aliqua urgente gratia impetranda, puta pro felici partu, pro evadendo periculo, pro lite vincenda, omittat celebrari intra tempus aptum. *(Cfr. S. Lig. lib. 6. tract. 3. num. 317.)*

1) Quando ritus non permittit celebrationem Missae votivae, non licet Orationem Missae votivae *addere* Missae diei (nisi tertia Oratio sit ad libitum Sacerdotis et petens Missam consentiat), ut satisfiat fidelibus, Missam votivam posentibus. *(S. R. C. 7. Sept. 1850.)*

Possunt adimpleri quaelibet fundationes sive in honorem Sanctorum, sive pro defunctorum liberatione celebrando Missam de die, dummodo Missa Sanctorum pro adimplemento fundationis celebranda, seu etiam defunctorum ab occurrente I. vel II. cl. solemnitate aut festivo die quoad forum impediatur. *(S. R. C. 2. Sept. 1741.)*

2) De stipendiis Missarum leg. Bened. XIV. Bulla *Quanta cura* d. d. 30. Jan. 1741., de Syn. dioec. lib. 5. cap. 8. et 9., et Institutio 56. et 92., *D. Geier* Dissertatio de eodem argumento, Moguntiae 1861. et ephemerides Münster. Pastoralblatt a. 1865. nn. 1. 2. 3. 4. 5. et 7.

vel mysterii, non satisfacit susceptae obligationi, si die, quo per rubricas licet dicere Missam votivam, celebret Missam conformem officio, quod illo die recitavit. *(S. R. C. 12. Sept. 1840.)*

Apostolica Sedes variis ecclesiis, dioecesibus, regnis, regularibus ordinibus nonnulla *Indulta* concessit, vi quarum sive ex causa speciali, sive ratione consuetudinis immemorabilis Missae votivae privatae vel cantari vel legi possunt diebus, quibus ceteroquin licitae non essent. Inter haec Indulta comprehenditur e. g. Missa, quae dicitur *Rorate*, per totum Adventum, vel per novem dies festum Nativitatis D. N. J. C. immediate praecedentes cantanda. In singulis eiusmodi ecclesiis tenor Apostolici Indulti accurate servari debet.

Quibus diebus in Cathedralibus et Collegiatis ecclesiis Missa conventualis seu principalis possit vel debeat celebrari *votiva* (ritu Missae votivae *privatae)*, exponitur in Rubricis generalibus Missalis tit. IV. — Huiusmodi vero Missa celebratur feria II. de SS. Trinitate, feria III. de Angelis, feria IV. de SS. Apostolis Petro et Paulo, feria V. de Spiritu sancto vel de SS. Eucharistiae Sacramento, feria VI. de S. Cruce vel de Passione D. N. J. C., sabbato de B. M. V.

Diebus semiduplicibus non possunt *cantari* duae Missae votivae de eodem Sancto. *(S. R. C. 11. Sept. 1847.)*

11. Quoad ritum, quo dicendae sunt Missae votivae, haec sunt observanda:

a) In omnibus Missis votivis, tam solemnibus quam privatis, etiam tempore Passionis, dicitur Psalmus *Judica* et *Gloria Patri* ad Introitum et Lavabo. Tempore paschali ad Introitum, Graduale, Offertorium et Communionem additur *Alleluia,* ut in aliis Missis de festis. *(Rubr. loc. ppr.)*

In Votivis de S. Agatha, S. Anna, Omnibus San-

ctis etc. loco Introitus *Gaudeamus* sumitur de Communi: *Loquebar*, *Cognovi*, *Sapientiam*.

In Missis votivis Ss. Cordis Jesu, extra tempus paschale celebratis, in Introitu tolli debent duo *Alleluia (S. R. C. 16. Sept. 1865.)*.

b) Missa votiva solemnis cantatur cum *Gloria* [1]) et *Credo* [2]). Si vero celebretur in colore *violaceo*, omittitur *Gloria*, et *Credo* dicitur tantum in Dominicis *(S. R. C. 19. Maii 1607.)*.

In omnibus Missis votivis solemnibus, quae pro re gravi, vel ob occursum festi solemnis in aliam diem transferendi celebrantur, *unica* tantum *Oratio* dicenda est, etsi haec una tantum Missa in ea ecclesia *cantetur*, dummodo Missa principalis seu conventualis de Officio diei, saltem sine cantu, celebrata fuerit, si agatur de *Dominicis* et festis de *praecepto* aut de festis *II. cl.*

In casu vero, quo ex Indulto apostolico, in *Dominica* una Missa cantari potest de festo, e. g. de titulo ecclesiae [3]), quoad externam solemnitatem ad hanc Dominicam translato, *et* haec Missa *unica* sit, quae eo die in aliqua ecclesia celebratur, addi in eadem debet commemoratio festi duplicis forsitan occurrentis et Dominicae.

Si alias ab Apostolica Sede *indulta* fuerit in diebus non exceptis celebratio Missae vel Missarum

---

[1]) Quando in Missa votiva dicitur *Gloria* et *Credo*, nunquam a clero in choro ad Orationes genuflectitur. (*S. R. C. 19. Maii 1607.*)

[2]) Etiam si dicatur pro re gravi de *Sancto*, cuius Missa in ipso eius festo die *non* habet *Credo*. (*S. R. C. 18. Aug. 1667.*)

[3]) Non permittatur, ut Missae votivae quandoque cum *Gloria* et *Credo* de aliquo Sancto in protectorem et patronum congregationum electo celebrentur; sed tantummodo *die tituli* quorumlibet *ecclesiae* et *oratorii publici* de Sancto *titulari* Missae cum *Gloria* et *Credo* celebrentur. (*S. R. C. 4. Aug. 1657.*)

extra ordinem officii *ad instar votivae pro re gravi*, tunc in *huiusmodi* Missis *lectis* (si etiam lectae indulgentur), debet fieri commemoratio officii de die, aliaeque commemorationes occurrentes iuxta rubricas; et *etiam* in Missa *cantata*, si celebrata non fuerit Missa conventualis de die. *(S. R. C. 18. Febr. 1794.)*

c) In omni Missa votiva privata omittitur *Gloria*[1]), exceptis 1^0^ Missa votiva de B. M. V. in *Sabbato*, etiamsi non fiat officium de ea *(S. R. C. 30. Jul. 1689.)*; *non* vero in aliis diebus, quacumque diversa consuetudine sublata *(S. R. C. 17. Maii 1692.)*; — 2^0^ Missa votiva Angelorum; — 3^0^ Missa votiva de aliquo Sancto in eiusdem *die* propter festivitatem; — 4^0^ Missa de octava, quae *infra octavam*, sed *more votivo* seu extra ordinem officii celebratur.

d) In omni Missa votiva privata dicuntur *saltem tres Orationes*, scilicet *prima* votivae propria, *secunda* diei seu officii recitati, et *tertia* commemoratio *specialis* (Simplicis, vel Octavae[2]),

---

[1]) Missa votiva de *SS. Sacramento* non est celebranda cum *Gloria* et *Credo*, *eo quod* celebretur in ecclesia, in qua est *expositum* SS. Sacramentum; neque ulla alia Missa, nisi ei conveniat ob *aliam* rationem. (*S. R. C. 2. Dec. 1684.*) — Neque in Missa votiva, „quae celebratur ob particularem devotionem alicuius privatae personae, et canitur cum altaris apparatu et magno musicorum concentu", dici potest *Gloria* et *Credo*. (*S. R. C. 2. Dec. 1690.*)

[2]) Missa ergo votiva, quae celebratur, quando Officium fit de *die infra Octavam*, ordinanda sic est, ut prima Oratio sit propria Missae, secunda de Octava, tertia de Simplici, vel de Feria, vel de Vigilia, vel altera Octava, si occurrant, *secus* ea, quae in *Missa de Octava* fuisset secunda. (*S. R. C. 28. Jul. 1786.*) — Idem valet de Missa votiva dicenda die, quo Officium fit de aliqua *Vigilia*. — In *reliquis casibus* variat tertia Oratio pro ratione *temporis:* in Adventu *Deus, qui de Beatae M. V.*, ab Octava Epiphaniae usque ad Puri-

Feriae, Vigiliae), si occurrat, vel Oratio *communis*, ea scilicet, quae *in Missa diei secunda fuisset*. Si in Missa diei *duae* vel *plures* Commemorationes *speciales* faciendae fuissent, hae *omnes* (omissa tunc Oratione communi) et *eodem ordine* in votiva fieri debent. *Excipe:* 1. Missa votiva de *B. M. V.*, quando in ea *non* occurrit commemoratio Simplicis vel alia specialis, tertia Oratio semper dicitur de Spiritu sancto. — Item in Missa votiva de Omnibus Sanctis. 2. In Missis votivis Ss. Apostolorum *Petri et Pauli*, quo tempore dicenda esset Oratio *A cunctis*[1]), eius loco dicitur Oratio de B. M. V. *Concede nos famulos. (Rubr. gen. Miss. tit. IX. n. 15.)*

Post has orationes *praeceptas* celebrans *ad libitum* alias Orationes votivas addere *potest*,[2]) usque dum omnes Orationes simul attigerint numerum quinque vel septem. His adiungitur Collecta, *imperata*, si praescripta sit.

e) Graduale, Alleluia vel Tractus dicuntur vel omittuntur secundum tempus. Si in Missa

ficationem *Deus, qui salutis*, a Purif. usque ad Domin. Passionis *A cunctis*, in hebdom. Passionis *Ecclesiae tuae*, tempore paschali *Concede*, postea *A cunctis*. — Etiam in Missa votiva de *SS. Sacramento* tertia Oratio ea esse debet, quae secundo loco dicenda esset ratione diei vel temporis occurrentis, *non* autem illa, quae assignata est secundo loco *infra Octavam* Corporis Christi. (*S. R. C. 18. Jun. 1689.* et *4. Jul. 1705.*)

1) In Missa votiva de *Patrono*, in qua dicenda esset Oratio *A cunctis*, vel omittitur nomen Patroni in hac Oratione, vel legitur Oratio „ad poscenda suffragia Sanctorum" (prima inter diversas), quae incipit: *Concede, quaesumus, omnipotens Deus.* (*S. R. C. 19. Maii 1819.*)

2) Sed *non* tenetur (*S. R. C. 2. Dec. 1684*). Et inter has Orationes ad libitum dici potest, attamen penultimo loco, Oratio pro peculiari defuncto vel etiam pro pluribus aut omnibus fidelibus defunctis, dummodo nulla omittatur ex Orationibus praescriptis. (*S. R. C. 2. Dec. 1684.*)

propria desit Tractus, vel pro tempore paschali *Alleluia* cum duobus sequentibus Versibus, omnia, quae deficiunt, sumantur de Communi.

f) Sequentia in Missis votivis semper omittenda est *(S. R. C. 16. Sept. 1673., 18. Jun. 1689.* et *21. Mart. 1795.)*.

g) In *omni* Missa votiva privata omittitur *Credo*, etsi Mysterium vel Sanctus, de quo dicitur votiva, alias in suo festo habeat *Credo (S. R. C. 30. Aug. 1687.* et *21. Mart. 1795.)*.

h) Praefatio, nisi Missa votiva ipsa *propriam* habet, est de Octava, vel de tempore, vel communis, *numquam* de *festo* propriam habente, in quo celebratur Missa votiva, vel de quo in votiva fit commemoratio *(Rubr. gen. Miss. tit. XII. n. 4; S. R. C. 25. Sept. 1706., 16. Jun. 1708.* et *2. Dec. 1684.)*. Si votiva cantetur in Dominica, et ipsa Missa, vel Octava vel tempus propriam Praefationem non habeat, dicitur Praefatio Ss. Trinitatis [1].

i) *Communicantes* et *Hanc igitur*, Octavae propria, leguntur in omni Missa votiva, quae *infra* eamdem Octavam (e. gr. Ascensionis) celebratur, *etiamsi* Praefatio Octavae non dicatur; numquam vero in votivis dici potest *Communicantes* Missae festi forte proprium, nisi votiva infra ipsam suam Octavam celebretur (e. gr. in Missa votiva de Spiritu sancto per annum non potest dici *Communicantes* festo Pentecostes proprium).

k) *Ite Missa est* dicitur in votiva, quoties recitatur *Gloria*, alias semper *Benedicamus Domino*, in quocumque colore celebretur.

l) Numquam legitur *in fine* Missae votivae aliud *Evangelium*, nisi S. Joannis, quamvis celebretur in

[1] Si aliqua de causa contingat celebrari Missam votivam carentem Praefatione propria in Dominica., in qua fit Officium de Sancto habente in Missa Praefationem propriam, *Praefatio communis* est dicenda. *(S. R. C. 18. April. 1853.)*

Dominica vel Vigilia vel feria, proprium Evangelium habente. *(Rubr gen. Miss. tit. XIII. n. 2; S. R. C. 13. Jan. 1674.* et *23. Jul. 1736.)*

m) Missae votivae privatae *cantandae* sunt in tono feriali; in solemnibus autem omnia solemniter sunt peragenda *(Rubr. gen. tit. XII. n. 4; S. R. C. 19. Maii. 1607.)*. Si Missa votiva solemniter celebratur, *organa* poterunt pulsari *(S. R. C. 19. Maii 1607.)*. In Missis tamen de Passione Domini „quantum ad organum, conformandum cum ritu Dominicae de Passione, cum participet in titulo et sacramento mortis Jesu Christi.“ *(S. R. C. 12. Mart. 1678.)*

Quaenam Missae tanquam votivae sumi possint.

1. Quod spectat ad Missas in honorem Ss. *Mysteriorum* dicendas, earum quaedam quoad tenorem diebus celebritatis ita sunt annexae, ut alii tempori plane disconveniant. Hae igitur qua Missae votivae nunquam possunt sumi, v. g. Missa Nativitatis, Epiphaniae, Resurrectionis, Ascensionis Domini. Quodsi ergo Missa in honorem horum Ss. Mysteriorum petatur, sumitur Missa de die cum intentione colendi hoc vel illud Mysterium *(S. R. C. 22. Dec. 1753.)*; „non enim sunt violandae rubricae imperitorum laicorum causa“ *(S. R. C. 29. Jan. 1752.)*. — Alia vero Mysteria tempori minus sunt annexa, v. g. Mysterium Ss. Trinitatis, Passionis et Crucis Domini, Spiritus sancti, venerabilis Eucharistiae, pro quibus Ecclesia *proprias* determinavit Missas votivas, prout in Missali continentur. — Praeterea Missae votivae, iuxta Missalis rubricas, celebrari possunt de sequentibus Mysteriis: Ss. Nominis, Ss. Cordis [1]) et Pretiosissimi Sanguinis D. N. J. C. — In dioecesi-

---

[1]) In Introitu huius Missae duo legantur Alleluia, quae in Missis votivis extra Adventum et Quadragesimam tolli debent. (*S. R. C. 16. Sept. 1865.*)

bus, in quibus iuxta Apostolica Indulta celebrantur festa Spineae Coronae, Lanceae et Clavorum, Ss. Sindonis, Ss. Quinque Vulnerum D. N. J. C., Ss. Redemptoris etc., de iisdem Mysteriis etiam Missae votivae celebrari possunt.

2. Missale quinque Missas votivas in honorem *B. M. V. pro diversitate temporis* continet. Missae vero propriae de *festivitatibus* B. M. V. (e. g. Nativitatis, Assumptionis) non sunt celebrandae ut votivae, etiam si sint solemnes pro re gravi, nisi diebus, in quibus dictae solemnitates occurrunt, et per eorum Octavas; ceteris temporibus, si Missa e. g. in honorem Annuntiationis B. M. V. petatur, eius loco celebranda est una ex votivis B. M. V. in fine Missalis positis, iuxta distributionem temporis in eo factam, cum intentione ad honorem Annuntiationis, Assumptionis etc. *(S. R. C. 12. Mart. 1678., 29. Jan.* 1752. et *22. Dec. 1753.).*

Regula ergo breviter sic exprimitur: a) In *quolibet festo* B. M. V., si petatur Missa votiva de eadem B. M. V., celebrari debet de *ipso Festo (S. R. C. 26. Jan. 1793.* et *12. Nov. 1831.);* — b) si *infra aliquam octavam* B. M. V., die quo *de ea fit Officium,* celebranda est Missa votiva de B. M. V., dicitur Missa *diei,* seu iuxta ordinem Officii, cum *Gloria* et *Credo* et cum Orationibus etc. prout illa Missa exigit; — c) si autem die *infra octavam* B. M. V. Officium fit de festo *semiduplici,* tunc pro Missa votiva dicitur quidem Missa de *Octava,* sed more *votivae,* attamen cum *Gloria* propter festivitatem [1]) *(S. R. C. 13. Jan. 1674.*

[1]) Censent enim multi et graves auctores, in *eiusmodi* Missa *votiva* de Mysterio, de B. M. V. vel Sancto *infra eius Octavam* posse dici *Gloria,* innixi decreto S. R. C. 22. Aug. 1744., quod tamen non adeo perspicuum est, ut dubium omne excludat. In praxi tamen hanc sententiam sequi licet, donec S. R. C. aliud iudicium ferat.

2. Dec. 1684. 22. Aug. 1744. et *26. Jan. 1793.)*; — d) in *Vigilia* Assumptionis, si dici possit et velit Missa *votiva*, celebranda est de Vigilia, in qua et universalis Ecclesiae ritui et particularis oneris implemento consulitur *(S. R. C. 3. Sept. 1661.* et *22. Jul. 1848.)*; — e) in *reliquis casibus* dici debet una ex quinque Missis in fine Missalis positis.

Excipitur tamen Missa votiva in honorem. a) Immaculatae Conceptionis; in nova enim festi huius Missa, pro universa Ecclesia praescripta, etiam Missae votivae ratio habita est; in Secreta autem loco vocabuli *solemnitate* dici debet *commemoratione (S. R. C. 16. Sept. 1865.)*; — b) septem Dolorum B. M. V., pro qua etiam extra festum Missa festi *(Stabat iuxta crucem)* cum Oratione propria, in Missali post Missam vel post Orationem huius festi posita, attamen sine Sequentia, dicenda est.

Neque abnuendum, Missam votivam dici posse de SS. Nomine B. M. V. et de eadem B. M. V. titulo SS. Rosarii; et in dioecesibus, quibus ex Indulto Apostolico festum Purissimi Cordis B. M. V. celebratur, etiam Missa votiva de eodem celebrari poterit.

3. De *SS. Angelis* Missa votiva continetur in Missali. Missa votiva etiam, ut ibidem notatur, de S. Michaele Archangelo, prout in eius Dedicatione die 29. Sept., celebrari potest; nec non de SS. Angelis Custodibus, ut patet ex eorum Missa, die 2. Octobris. — In dioecesibus, in quibus Officium de S. Gabriele et de S. Raphaele Archangelis concessum est, celebrare etiam licet Missam votivam de iisdem.

4. SS. Apostoli *Petrus* et *Paulus* propriam habent Missam votivam;[1] sed Missa votiva de ceteris Apostolis ex festis eorum est sumenda.

---

1) Si petatur Missa votiva in honorem SS. Apostolorum Petri et Pauli, legenda est Missa votiva, quae in fine Missalis

5. Potest Missa votiva celebrari de quocumque *Sancto* canonizato et in Martyrologio denotato, etiamsi nullum de eo dicatur officium; quodsi vero in Martyrologio descriptus non sit, non licet de eo Missam dicere. *(S. R. C. 11. Aug. 1691.)* Excipe *Sanctos*, quorum officia ab Apostolica Sede aliquibus dioecesibus concessa sunt, etsi in Martyrologium recepti non sint; de his enim in dioecesibus, quibus officia concessa sunt, etiam Missas votivas celebrare licet. De *Beatis* vero non canonizatis etiam in locis et dioecesibus, in quibus officium et Missa de eisdem concessa sunt, non licet celebrare Missas votivas, nisi *speciale* Indultum pro his ab Apostolica Sede habeatur. *(S. R. C. 27. Sept. 1659.)*

Quodsi itaque Missa in honorem alicuius Sancti petitur, quaeritur, an hic in Missali propriam habeat Missam, an non.[1]) Sumitur haec in primo casu, si etiam extra festum applicabilis est, aut mutatione verborum *solemnitas*, *natalitia* in verba *memoriam*,

---

assignatur, observando tempore paschali rubricam in fine eiusdem Missae positam. Si Missa votiva sit de S. Petro tantum, vel de S. Paulo, tunc eadem Missa votiva in fine Missalis posita legi potest, cum speciali intentione honorandi illum, in cuius honorem Missa petitur, neque tunc alterius commemoratio fieri debet, quia Oratio est communis utrique; in hoc tamen casu potest etiam sumi Missa propria S. Petri, ut in eius Cathedra, vel etiam 29. Junii cum Orationibus ex festo Commemorationis S. Pauli; et vicissim Missa propria S. Pauli, ut in eius commemoratione (30. Junii), vel de eius Conversione (25 Januar.); sed tunc sub distincta conclusione debet fieri commemoratio alterius Apostoli ante omnes alias commemorationes; 3a Oratio erit diei currentis. (*De Herdt part. I. num. 41.*)

[1]) De sanctis XIV Auxiliatoribus, quos dicunt, celebrari potest Missa votiva; omnes enim sunt Martyres in Martyrologio descripti. Sumi potest Missa *Sapientiam* de Communi plurimorum Martyrum, nullo expresso nomine.

commemorationem (S. R. C. 16. Sept. 1865. et *22. Dec. 1753.)* vel *honorem*, et omissione vocis *annua* et *hodie*,[1]) potest conveniens fieri; in secundo autem casu, vel si Missa propria extra festum esset inconveniens, tota Missa desumitur ex Communi, prout ratio temporis requirit. Sed in Missis votivis de S. Joanne Baptista sumuntur Oratio, Secreta et Postcommunio ex eius Vigilia.

Si illi Sancto, cuius Missa votiva legenda est, in Proprio Sanctorum assignetur Missa de Communi, eadem sumenda est pro votiva. Si, quia ille Sanctus ritu simplici cum altiori officio occurrente celebratur, sola Oratio assignetur de Communi, illa Missa legenda est, ex qua Oratio, Secreta aut Postcommunio assignatur *(S. R. C. 11. Sept. 1841.)*. Si autem Orationes non sunt de Communi vel in Proprio Sanctorum nihil habetur de Sancto, cuius votiva legenda est, sumi potest Missa de Communi.

Si dicenda sit Missa votiva in honorem Sancti, qui in officio diei solam habet Commemorationem (e. g. S. Theclae in festo S. Lini, 23. Sept.) potest de eodem, si dies permittit, Missa integra celebrari cum commemoratione eius, de quo fit officium, et cum *Gloria* in gratiam festivitatis currentis, sed in reliquis more votivo.

Si extra tempus paschale Missa votiva de uno vel pluribus *Martyribus* celebranda sit, quorum Missae in Missali ritu temporis paschalis tantum exhibentur (a die 13. Aprilis usque ad 18. Maii), tunc servetur rubrica in Missali post eiusmodi Missas pro casu posita, quo festum extra tempus paschale transferendum sit, aut hac rubrica deficiente suma-

[1]) S. R. C. interrogata, an in Orationibus tam officii quam Missae variari debeant *hunc diem* vel *hodiernum diem*, sive *praesentem diem* cum transfertur officium sive accidentario sive perpetuo, die 7. Sept. 1816. respondit: „*nihil immutandum inconsulta sacra Congregatione*“.

tur Missa conveniens de Communi extra tempus paschale, retentis Orationibus aliisque propriis, quae a tempore paschali non pendent[1]).

In Missis Confessorum etc. pro eodem tempore paschali in Missali dispositis (a die 28. Aprilis usque ad diem 17. Maii) demantur *Alleluia* illi tempori propria.

6. *Infra octavam alicuius Sancti* illis diebus, quibus officium est de die infra octavam, Missa votiva in honorem huius Sancti non potest legi, sed est legenda Missa officio congruens. Quodsi vero fit officium de festo semiduplici, Missa votiva de hoc Sancto permittitur, ut in festo vel infra octavam, sed sine *Credo*.

In *Vigilia* S. Joannis Bapt. vel SS. Apostolorum et Omnium Sanctorum, si Missa votiva celebrari possit et velit de eo vel iis, quorum festum praevenitur, dicitur Missa de Vigilia ut in Missali.

7. Pro *gratiarum actione* sumitur Missa de SS. Trinitate vel de Spiritu S. vel de B. M. V. cum oratione de gratiarum actione (sub una conclusione), quae oratio in Missali post Missam votivam de SS. Trinitate reperitur (Rubr. loc. ppr.). Putant vero plures, non sine gravi ratione, praeceptum rubricae de unienda hac oratione sub *una* conclusione intelligendum solummodo esse de Missa votiva *solemni*, non vero de privata; ideoque in hac *privata* primam orationem esse de SS. Trinitate, vel de Spiritu S., vel de B. M. V. (pro ratione Missae electae), secundam de Officio diei, tertiam, nisi interponenda sit commemoratio Sim-

---

1) (*S. R. C. 11. Sept. 1841.*) Inter duas Missas de eodem Communi seligatur ea, quae convenit Orationi, Secretae, Postcommunioni, Epistolae aut Evangelio, quae forsitan in Missali pro illo Sancto assignatur, quaeque indicant, utrum sumpta sint ex Missa de Communi primo an ex altera secundo loco posita.

plicis, Octavae, Feriae vel Vigiliae, pro gratiarum actione.

8. Si voto petentis nulla ex Missis votivis in Missali positis specialiter congruat, aut doceri eum oportet, petitioni satisfieri celebrando Missam de die, aut dicenda est Missa pro quacumque necessitate, in qua *post* Orationes praeceptas addatur Oratio congrua ex Orationibus diversis in Missali post Missas votivas positis. — Si vero eiusmodi Missa, pro quadam necessitate postulata, ex petentis voluntate vel consensu dicenda sit *iis* diebus Dominicis, quibus Officium fit de Dominica *et* tertia Oratio „*ad libitum sacerdotis*“ [1]) praescribitur, haec sumi debebit *congrua voto petentis* vel ex Missis votivis, vel ex Orationibus diversis ut supra.

9. Pro omnibus dioecesibus, in quibus Societas Propagationis fidei nunc instituta est vel in posterum erit, a Gregorio PP. XVI. d. 21. Aug. 1841. concessa est Missa votiva propria *pro fidei propagatione*, quae (in colore violaceo) dici potest omnibus diebus, quibus Missa votiva privata permittitur, et licet huius Missae Orationes addere in Missa festorum propria eiusdem societatis, nempe Inventionis S. Crucis et S. Francisci Xaverii) sub una conclusione, quando fiunt ritu I. cl.

10. Missae de Dominicis vel de Feriis per annum dici *non* possunt tamquam votivae *(S. R. C. 3. Mart. 1866.)*. Neque licet occurrente festo ritus semiduplicis cum feria, etiam maiore, vel vigilia, Missam privatam *more votivo* celebrare de *feria* vel *vigilia*, cum commemoratione festi, de quo ritu semiduplici officium persolvitur *(S. R. C. 21. Jun. 1855.)*.

---

[1]) De qua notandum S. R. C. decretum, *non* posse hanc Orationem „ad libitum“ dici de aliqua *Dominica*, e. g. prima vel secunda post Pentecosten, prima Adventus etc. vel de aliqua *Feria* vel de *Beato*. (S. R. C. 3. Mart. 1866.) Cfr. pag. 249. nota 1.

De Missa pro sponso et sponsa.

1. Missa pro sponso et sponsa in Missali assignata dici potest omnibus diebus, exceptis omnibus Dominicis et festis in foro observandis,[1]) necnon duplicibus primae et secundae classis, item exceptis tota octava Epiphaniae et vigilia octavaque Pentecostes, die octava Corporis Christi aliisque diebus duplicia secundae classis excludentibus *(S. R. C. 20. April. 1822.)*; die vero Commemorationis omnium fidelium defunctorum legi potest. *(S. R. C. 7. Sept. 1850.)*

2. Prohibetur Missa pro sponso et sponsa tempore clauso, quo tum benedictio, tum commemoratio nuptiarum in Missa diei fieri nequit. *(S. R. C. 31. Augusti 1839.)*

Nec dici potest Missa pro sponsis, nec fieri commemoratio in Missa diei, si infra eandem non fit benedictio, sed ritus benedictionis ab ea abstrahitur *(S. R. C. in Limburg. 23. Junii 1853.* et *14. Aug. 1858.)*; privilegia enim huic Missae concessa sunt propter benedictionem infra eandem faciendam.

Si mulier sit vidua, *et* benedictio nuptiarum in Missa, *et* Missa propria pro sponso et sponsa debet omitti *(S. R. C. 3. Mart. 1761.)*, pariter si dicitur

---

[1]) In celebratione nuptiarum, quae fit extra diem Dominicam, vel alium diem festum de praecepto, seu in quo occurrat duplex I. vel II. cl., etiam si fiat Officium et Missa de festo duplici per annum, sive maiori, sive minori, dicendam esse *Missam pro sponso et sponsa* in fine Missalis, post alias votivas assignatam; in diebus vero Dominicis aliisque diebus festis de praecepto, ac duplicibus I. et II. cl. dicendam esse Missam de festo cum commemoratione *Missae pro sponso et sponsa*, S. R. C. decreto *Urbis et Orbis* diei 7. Januarii 1784., approbante Summo Pontifice Pio VI., declaravit, et 25. Sept. 1860. ex eodem decreto novam rubricam confici iussit, quod die 27. Sept. 1860. S. D. N. Pius IX. approbavit.

Missa diei, aut Missa votiva pro devotione sponsorum, commemoratio nuptiarum omittenda est.

3. Missa pro sponsis, sive celebratur *cum cantu et solemnitate*, *sive privata tantum*, ritum semper retinet Missae votivae privatae, in colore albo, sine *Gloria* et *Credo* *(S. R. C. 28. Febr. 1818.)*; cum tribus saltem Orationibus et omnibus commemorationibus, quae in Missa diei forent dicendae *(S. R. C. 28. Julii 1832.)*; ideo oratio I[a] pro sponsis, II[a] officii diei, III[a] si commemoratio non occurrat, ea, quae alias in festo semiduplici dicenda esset secundo loco; et in fine dicitur *Benedicamus Domino* et ultimum Evang. *S. Joannis*.

4. In *semiduplicibus* 2[a] Oratio sumitur ex Missa diei, dein aliae commemorationes, si forte faciendae sint, etiam Rogationum *(S. R. C. 28. Julii 1832.)*; quodsi nulla occurrat, Oratio 3[a] dicitur ea, quae in Missa diei secundum locum obtinet.

5. Omnibus diebus supra assignatis, quibus Missa pro sponso et sponsa dici nequit, dicitur Missa diei currentis cum *Gloria*, *Credo*, *Ite Missa est* et *ultimo Evangelio*, prout diei conveniunt, et fit commemoratio ex Missa pro sponso et sponsa (cum omnibus Orationibus, quae in eadem Missa pro benedictione nuptiatum habentur) *post* omnes alias Orationes in Missa diei a rubricis praescriptas, sed *ante imperatas*, *semper* vero *sub disdincta conclusione*. *(S. R. C. 20. April. 1822.)*

De Missis Neosacerdotum.

Tres Missae, una de Spiritu sancto, altera de B. M. V., tertia pro defunctis, quae ab Episcopo ordinante Neomystis imponuntur, sequuntur regulas Missarum votivarum, et debent dici quando iuxta rubricas licet Missas votivas celebrare. *(S. R. C. 11. Apr. 1840.)* Missa autem pro defunctis erit quotidiana cum consuetis tribus Orationibus. — Sola

Missae qualitas, non sacrificii applicatio praecipitur. (*S. Liguori lib. 6. tract. 5. n. 828.; Cavalieri tom. 3. cap. 12.*)

De Missis defunctorum.

1. Prima Missa pro defunctis in Missali assignata dicitur die Commemorationis omnium fidelium defunctorum,[1]) nec non in exsequiis, die tertio, septimo, trigesimo et anniversario Summi Pontificis, Cardinalium, Episcoporum et Sacerdotum;[2]) secunda Missa, quae inscripta est *in die obitus seu depositionis*, dicitur in exsequiis aliorum clericorum et laicorum, et tertia in horum die *anniversaria*; quarta, quae nominatur *quotidiana*, dicitur, dum per annum exigitur Missa pro defunctis.

2. Si cadaver tumulatum non fuerit, sed ea, qua decet religione servetur in loco decenti proximiori ecclesiae, etiamsi in ecclesia praesens non sit, celebrari potest una Missa solemnis de Requiem ut in die obitus, diebus etiam festivis de praecepto et duplicibus secundae classis, apposito tamen in ecclesia lodicis seu nigri panni signo ab eo diverso, quod in

[1]) In die Commemorationis omnium fidelium defunctorum Missae in omnibus altaribus sunt privilegiatae ex indulto Clementis XIII. d. d. 19. Maii 1761.; omnes Missae privatae dicendae sunt de Requiem (*S. R. C. 27. Sept. 1698.*); sacrificia possunt a celebrantibus applicari ad libitum vel pro omnibus defunctis, vel pro aliquibus tantum, etiam accepta eleemosyna (*S. R. C. 4. Aug. 1668., 14. Dec. 1709.* et *2. Sept. 1741.*) Beneficiatus ad quotidianam applicationem obligatus idem facere poterit nullo tamen accepto stipendio. (*Instr. past. Eyst, p. 18.*)

[2]) In sepultura vel anniversario sacerdotis dici potest tam prima Missa, quae est pro Episcopis assignata, ut in Commemoratione omnium fidelium, quam secunda, quae est in die obitus seu depositionis, dummodo Oratio pro eo designanda *Deus, qui inter Apostolicos sacerdotes* omnino adhibeatur. (*S. R. C. 29. Jan. 1752.* et *22. Sept. 1837.*)

anniversario adhibetur *(S. R. C. 25. April. 1781.)*. Si vero terrae traditum fuerit, celebrari poterit una Missa cantata, ut in die obitus, dummodo non sit duplex primae vel secundae classis, aut festum de praecepto. *(S. R. C. 7. Sept. 1816.)*

3. Missa exsequiarum solemnis *praesente corpore* i. e. corpore vel in ecclesia sub Missa in feretro exposito, vel pridie humato,[1]) cantari potest omni die, exceptis festis I. classis, quae observantur in populo, feria quinta in Coena Domini, sexta Parasceves et Sabbato sancto; permittitur tamen (unica solemnis) feriis II. et III. Paschatis et Pentecostes;[2]) sed in festis de praecepto non omittenda est Missa diei.

Absente corpore prohibetur Missa exsequialis in

---

1) Ex responsis S. R. C. ad casum a Rmo. Episcopo Eystett. a. 1838. et ab eiusdem Vicario Generali a. 1851. propositum, in locis, ubi vel consuetudo viget, cadavera sub Vesperas sepeliendi et die insequenti celebrandi exsequias solemnes, vel ubi *per leges civiles non licet cadavera deferre ad ecclesias et sub Missa exponere*, etiam in octavis privilegiatis licet celebrare exsequias solemnes eodem ritu, ac si cadaver praesens adesset. — Ex decreto S. R. C. d. d. 25. April. 1781. in dictis casibus diebus etiam festivis de praecepto et duplicibus II. cl. permittitur una Missa solemnis de Requie cum absolutione et precibus, quae in die obitus fieri et recitari solent, (si corpus adhuc insepultum sit) apposito tamen in ecclesia lodicis, seu nigri panni signo ab eo diverso, quod in anniversario adhibetur, ut fideles intelligant, Missam hisce diebus offerri in expiationem animae illius defuncti, cuius corpus traditum terrae adhuc non fuit, et ecclesiae precibus etiam proprias adiungant. *(S. R. C. 22. Mart. 1862.)*

2) Missa privata infra solemnes exsequias lecta nullis privilegiis gaudet et iis tantum diebus dici potest, quibus Missa votiva privata dici licet. Dicitur ut in die obitus cum unica Oratione. *(Miscell. theol. ser. 4. pag. 646.)*

Dominicis, in festis I. et II. classis, feria quarta cinerum, hebdomada sancta, vigiliis Nativitatis Domini et Pentecostes et infra octavas Nativitatis Domini, Epiphaniae, Paschatis, Pentecostes et Corporis Christi.

4. Cum primum accipitur nuntius de obitu alicuius in loco dissito, Missa de requiem primo die non impedito, etsi occurrat festum duplicis maioris vel minoris ritus, non tamen de praecepto in foro feriandum, insuper quoque in vigilia Epiphaniae, minime vero infra octavas privilegiatas, *cantari* potest. Haec Missa non potest transferri ad triduum, sed ad primam diem non impeditam; aliter eligenda esset dies semiduplex. *(S. R. C. 19. Sept. 1654., 4. Maii 1686.* et *27. Mart. 1779.)*

5. Cum in exsequiis pauperum saepius contingat, ut expensas Missae cantatae a rubricis expostulatae *(Missae privatae de requiem etiam praesente cadavere nequeunt dici diebus, quibus iuxta rubricas huiusmodi celebratio impeditur, S. R. C. 23. Maii 1835.)* solvere nequeant, pro hoc casu toleratur Missa privata de Requiem die depositionis, quando non est festum primae vel secundae classis, neque infra octavas privilegiatas, neque Dominica, neque dies festum duplex excludens. *(S. R. C. 22. Maii 1841.)*

6. *Missa in die tertio, septimo* et *trigesimo*, a die obitus vel sepulturae numerando, *cantari* potest quando in iis occurrit duplex maius vel minus non feriatum. *(S. R. C. 23. Aug. 1766.)* [1]) Prohibetur itaque *Missa de die tertio* etc. in Dominicis et festis in foro feriatis, in festis duplicibus I. et II. classis, infra octavas privilegiatas, necnon in feria IV. cinerum, per totam hebdomodam sanctam et in vigiliis Nativitatis et Pentecostes.

---

[1]) Nec opus est, ut defunctus sic ordinaverit, sed sufficit voluntas consanguineorum, amicorum vel testamenti executorum. *(S. R. C. 22. Mart. 1862.)*

7. Extra diem tertium, septimum et trigesimum, sive a die obitus, sive a die sepulturae numeretur, absque speciali indulto non potest Missa ut in die obitus cantari, etiamsi alicuius defuncti conveniant consanguinei. *(S. R. C. 27. Febr. 1847.)* Quodsi autem eiusmodi dies tertius, vel septimus, vel trigesimus cadat in Dominicam, vel diem festivum, anticipatur vel transfertur in diem sequentem cum eadem solemnitate. *(S. R. C. 23. Maii 1603.)*

8. Missa pro defunctis, sive de Requiem in festis duplicibus contra praescriptum rubricarum Missalis Romani nullatenus celebrari debent. Quodsi ex benefactorum institutione Missae huiusmodi celebrandae incidunt in festum duplex tunc, ne dilatio animabus suffragia exspectantibus detrimento sit, in aliam diem non impeditam minime transferantur, sed dicantur de festo currenti cum applicatione sacrificii iuxta mentem eorundem benefactorum. *(S. R. C. 5. Aug. 1662.)*

Sacerdos ex oblato manuali stipendio ad Missam privatam pro uno vel pro pluribus defunctis obligatus, satisfacit obligationi celebrando Missam officio suo conformem diebus, quibus per rubricas licet celebrare Missam de Requiem, dummodo fideles expresse non rogaverint dici Missas de Requiem. *(S. C. Indulg. 14. April. 1840.* et *S. R. C. 12. Sept. 1840.)*

Celebrans ad intentionem dantis eleemosynam et *prorsus ignorans, quaenam illius sit intentio, pro defunctis necne,* potest dicere Missam de Requiem. *(S. R. C. 29. Nov. 1856.)*

Celebrans de Requiem satisfacit obligationi [1]), quam

1) In precibus sermo erat „de abusu minime tolerando, in festis semiduplicibus paramenta tantum nigra offerendi sacerdotibus celebraturis, eosdemque hac ratione impediendi, quominus legere pro libitu possint Missas vel festo respondentes, vel votivas iuxta permissionem rubricae"; valet igitur dicta decisio pro hoc solo casu, quo alia paramenta non offerantur.

suscepit celebrandi pro vivis, *dummodo non expresse diverse praescripserit* qui dedit eleemosynam. *(S. R. C. 29. Nov. 1856.)*

Anniversaria ex dispositione testatorum cantari possunt in duplicibus etiam maioribus *(S. R. C. 1. Dec. 1666.)*, non tamen I. et II. classis, neque in Dominicis et festis de praecepto; pariter neque infra octavas [1]) Nativitatis, Epiphaniae, Paschatis, Pentecostes et Corporis Christi; item nec feria quarta cinerum, nec infra hebdomadam maiorem, nec vigiliis Nativitatis Domini et Pentecostes. Si eiusmodi anniversarium ex dispositione testatoris impeditum fuerit, non potest cantari Missa de festo occurrente vel feria privilegiata per applicationem *(S. R. C. 22. Dec. 1753.)*, sed anniversarium debet cantari die subsequente vel antecedente, [2]) etsi occurrant officia de duplici maiori vel minori non feriato. *(S. R. C. 4. Maii 1686.)* Si vero contingat, eas transferri ultra octavas privilegiatas, tunc in semiduplicibus tantum locum habere possunt. *(S. R. C. 3. Dec. 1701.)* Sacerdos obligatus ad celebranda anniversaria fundata in die obitus, tenetur celebrare Missam de *Requiem (S. R. C. 22. Dec. 1753.)*. Idem dicendum, si agatur de Missis cantatis defunctorum non fundatis, vel fundatis sine assignatione dierum. Si au-

---

[1]) Missae de Requiem tum ex piis fundatorum dispositionibus, tum ex fidelium quotidianis oblationibus cum cantu celebrandae in ecclesiis parochialibus Archidioecesis Coloniensis vi indulti a S. P. Pio IX. die 15. Aprilis 1858. concessi celebrari possunt — speciali licentia super hoc ab Ordinariatu petita — in duplicibus, non vero I. et II. classis, festis de praecepto servandis, feriis, vigiliis et octavis privilegiatis.

[2]) In anniversario translato vel anticipato Missa potest dici ut in ipso anniversario (*S. R. C. 5. Julii 1698.*) nec variari debet Oratio: *cuius anniversarium* etc. sed recitanda est prout iacet in Missali. (*S. R. C. 4. Maii 1686.*)

tem dies permissae non sufficiant, et testator aut dans stipendium consentiat, celebrari potest Missa diei, vel satius est petere indultum Pontificium, ut in duplici celebrari possit de *Requiem (S. R. C. 1. Sept. 1708.)*. Missae cantatae de Requiem a defunctis relictae sine praefixione dierum, debent celebrari diebus a rubrica permissis. *(S. R. C. 23. Aug. 1766.)* Jure anniversariorum etiam gaudent Missae a testatoribus vivis pro certis et determinatis diebus fundatae.

Anniversaria, quae ex privata tantum pietate erga mortuos a propinquis requiruntur, cantari non possunt diebus duplicibus et aliis impeditis; quibus diebus sacerdos ad applicationem pro defunctis obligatus, satisfacit dicendo Missam diei currentis. *(S. C. Indulg. 14. Aprilis 1840.)*

9. Missae privatae pro defunctis extra diem obitus, tertium, septimum, trigesimum et anniversarium legi tantum possunt iis diebus, quibus licet legere Missas votivas privatas. [1]) *Vide supra pag. 271. num. 9.*

10. Missae defuncturum in die obitus, tertio, septimo trigesimo et anniversario unam tantum habent Orationem personis convenientem; in his Missis semper dicitur Prosa: *Dies irae.* [2]) — Ad litteram N. solum nomen, non autem cognomen, neque dignitas, neque alia qualitas exprimenda est. — In Orationi-

---

1) Praeter *unicam* Missam de Requiem diebus, quibus Missae privatae de Requiem prohibentur, etiam praesente cadavere aliae *cantari* non possunt. (*S. R. C. 23. Maii 1846.*)

2) In Missis defunctorum, quae cum cantu celebrantur, vel canenda esse omnia, quae precationem suffragii respiciant, inter quae etiam Sequentia *Dies irae*, numeratur (*S. R. C. 9. Maii 1857.*), vel tales Missas non celebrandas esse decrevit (*S. R. C. 11. Sept. 1847.*) — Unde non licet praetermittere cantum Introitus, Sequentiae, Offertorii et Communionis.

bus, in quibus littera N. non occurrit, nomen exprimi nequit. *(S. R. C. 7. Aprilis 1832.)*

11. In Missa quotidiana defunctorum, quae legitur per annum, tres[1]) dicuntur Orationes in Missali positae et quidem ordine ibi assignato, licet Missa celebretur pro persona determinata; possunt quidem dici plures Orationes, quam tres, sed curandum est, ut sint numero impares, et aliquando, pro illa *Deus veniae largitor* impune subrogabitur alia v. g. pro patre, pro matre etc. dummodo ultimo loco dicatur illa *Fidelium Deus.* *(S. R. C. 2. Sept. 1741., 16. Februar 1781., 27. Aug. 1836., 22. Sept. 1837., 12. Aug. 1854.* et *16. Sept. 1865.)* — Cfr. Köln. Pastoralbl. 1867. num. 7.

---

[1]) Si vero haec Missa solemniter cum extraordinario concursu, apparatu et pompa exteriori celebratur, e. g. in solemnibus exsequiis, quae aliquo tempore post depositionis diem celebrantur, in Missa solemni pro omnibus defunctis religionis, sodalitii vel confraternitatis, vel communitatis, pagi etc., quae nonnullis in locis feria secunda post festum dedicationis ecclesiae celebrari solent, *unica* tantum Oratio dicitur, et quidem ea, quae convenit defuncto vel defunctis, pro quo, vel pro quibus celebratur (*S. R. C. 28. Sept. 1837 et 12. Aug. 1854*); valet etiam, quoties Missa quotidiana de Requiem decantatur cum diacono et subdiacono absque concursu et pompa exteriori. (*S. R. C. 16. April. 1853. et 12. Aug. 1854.*)

Conspectus eorum, quae in Missis votivis et de Requiem servanda sunt.

Missae Votiv.	Color.	Missa.	Gloria.	Orationes.	Praefatio.	Bened. Domin. vel. al.
De Ss. Trinit.	A.	Prop.	Omitt.	Ut infra (a)	Prop.	Benedic.
De Spiritu S.	R.	Prop.	Omitt.	Ut infra (a)	Prop.	Benedic.
De Ss. Sacr.	A.	Prop.	Omitt.	Ut infra (a)	De Nativ.	Benedic.
De Pass. Dom.	V(g)	Prop.	Omitt.	Ut infra (a)	De Cruce	Benedic.
De S. Cruce.	R.	Prop.	Omitt.	Ut infra (a)	De Cruce	Benedic.
De Ss. Corde Jesu	A.	Miserebitur (i)	Omitt.	Ut infra (a)	De Cruce	Benedic.
De B. M. V.	A. (k)	Prop.	Omitt. nisi in Sabb.	Ut infra (b)	Prop.	Bened. sed in Sab. Ite M.
De Angel.	A.	Prop.	Semp. dicitur	Ut infra (a)	Ut infra (e)	Ite Missa est.
De Apost.	R.	Prop.	Omitt.	Ut infra (c)	Prop.	Benedic.
De Sanctis canoniz.	Ut in festo (l)	Prop. vel de Commun.	Omitt.	Ut infra (a)	Prop. si adsit, vel ut infra (e)	Benedic.
Pro quac. necess.	V.	Prop.	Omitt.	Ut infra (a)	Ut infra (e)	Benedic.
Pro infirmis.	V.	Prop.	Omitt.	Ut infra (a)	Ut infra (e)	Benedic.
Pro spons. praes.	A.	Prop.	Omitt.	Ut infra (a)	Ut infra (e)	Benedic.
Pro fid. propag.	V. (h)	Prop.	Omitt.	Ut infra (a)	Ut infra (e)	Benedic.
Pro defunctis.	N. (f)	Una ex prim. vel Quotid.	Omitt.	Ut infra (d)	Communis semper	Requiescant in pace.

(a) Prima Oratio Missae votivae, secunda vero officii currentis, (etiam de officio votivo recitato ex privilegio) tertia autem quae aliunde dicenda foret secundo loco in Missa de officio, nempe vel octavae vel feriae maioris (si incidat in feriali tempore) vel vigiliae, vel simplicis occurrentis, vel *A cunctis,* vel alia de B. M. V. pro tempore respective.

(b) Vide supra pag. 277.

(c) In Missis votivis Apostolorum omnes Orationes dicuntur ut supra ada; sed in votiva de SS. Apostolis Petro et Paulo quo tempore dicitur Oratio *A cunctis*, loco eius dicitur Oratio de B. M. V. *Concede nos.*

(d) Vide supra pag. 293. et 294.

(e) Vide supra pag. 278.

(f) S. R. C. die 27. Juni 1868. generali decreto statuit, „Missas defunctorum celebrandas esse omnino in paramentis nigris, adeo ut violacea adhiberi nequeant, nisi in casu, quo die 2. Novembris SS. Eucharistiae Sacramentum publicae fidelium adorationi sit expositum pro solemni expositione quadraginta horarum".

(g) Ubi feriis sextis per annum celebrari solet Missa de Passione Domini, utendum est colore violaceo. *(S. R. C. 22. Martii 1678.)*

(h) Vide supra pag. 285.

(i) Post Septuagesimam, post Graduale, omissis Alleluia et Versu sequenti, dicitur Tractus: *Ego autem sum vermis* etc. ut in Missa pro Dioecesi Venetiarum *(Egredimini et videte)*; tempore paschali: *Alleluia, Alleluia. Psalm. 29. Domine, Deus meus* etc. ut in eadem Missa pro Dioecesi Venetiarum. *(S. R. C. 29. Febr. 1868.)*

(k) In Missa votiva de B. M. *semper* adhibendus est color *albus (S. R. C. 18. Dec. 1779.)*; nun-

quam color *caeruleus.* (*S. R. C. 23. Febr. 1839.*)

(l) S. R. C. 13. Aug. 1667.

NB. Missa pro anniversario electionis et consecrationis Episcopi licet inter votivas reperiatur, votivis non est accensenda, ideoque nequit ad libitum celebrari. (*S. R. C. 12. Sept. 1840.*)

II. Conspectus caeremoniarum Missae privatae.

I. Signa crucis facit celebrans:

A. super se ipsum ad verba:

1) *In nomine Patris* etc. initio Missae.
2) *Adiutorium nostrum* etc.
3) *Indulgentiam* etc.
4) *Ad Introitum;* (in Missa de Requiem super librum).
5) *In gloria Dei Patris*, in fine *Gloria.*
6) *Sequentia sancti Evangelii* etc. prius super librum, dein super se.
7) *Et vitam venturi* etc. in fine *Credo.*
8) *Benedictus, qui* etc. in fine Praefationis.
9) *Omni benedictione* etc., in Canone.
10) *Da propitius* etc. cum patena.
11) *Corpus D. N. J. C.* etc., cum hostia.
12) *Sanguis D. N. J. C.* etc. cum calice.
13) *Initium sancti Evangelii* etc. in fine.

B. super hostiam et calicem[1]) ad verba:

1) *Benedic*, in Oratione *Veni Sanctificator* (semel.)
2) *Haec dona* etc. (ter).
3) *Benedictam* etc. (ter).
4) *Ut nobis Corpus* etc. (bis).
5) *Benedixit* ante utramque Consecrationem (bis).
6) *Hostiam puram* etc. (quinquies).

---

[1]) Cruces, quae fiunt super oblata, fieri debent manu recta. (*S. R. C. 4. Aug. 1663.*)

7) *Corpus et Sanguinem* etc. (bis).
8) *Sanctificas* etc. (ter).

C. cum S. hostia ad verba:
1) *Per ipsum* etc. super calicem (ter).
2) *Patri omnipotenti* etc. inter calicem et pectus (bis).
3) *Pax Domini* etc. super calicem (ter).

II. Inclinationes fiunt:

A. Inclinatio simplex, seu capitis erga crucem, quae non quasi in idea tantum, sed iuxta Caeremoniale Episcoporum et omnes rubricistas realis, et quidem tanta esse debet, quanta citra humerorum attractionem fieri potest:
1) Ad *crucifixum* in sacristia.
2) *Aperto Missali*, in medium reversus antequam descendit.
3) Ad *Gloria Patri*, quoties occurrit.
4) Inter *Gloria* ad verba: *Deo — Adoramus te — Gratias agimus tibi — Jesu Christe — Suscipe deprecationem nostram — Jesu Christe.*
5) Ad *Oremus*, quoties dicitur.
6) Ad nomen *Jesu* et *SS. Trinitatis* extra [1]) Evangelium. (S. R. C. 7. Sept. 1816.)
7) Inter *Credo* ad verba: *Deum — Jesum Christum — simul adoratur.*
8) Ad verba *Deo nostro* initio Praefationis.
9) Ad utrumque *Memento*, dum facit commemorationem.
10) Ad verba *Tibi gratias agens* etc. ante utramque Consecrationem.

---

[1]) Intra Evangelium capitis inclinatio fit versus librum; item ad nomen Mariae et Sanctorum, de quibus dicitur Missa aut fit commemoratio, necnon et ad nomem Papae fit capitis inclinatio versus librum; et iuxta Caeremoniale Episcoporum quidem ad nomen *Jesu* maxima, ad nomen *Mariae* minor, ad nomen *Sanctorum* et *Papae* minima.

11) Ad verba *Per eumdem Christum D. N.*, sed non ad verba *Nobis quoque peccatoribus.*

12) Inter *Agnus Dei.* (Rubr. Miss. tit. 10. n. 2 in fine.)

13) Seipsum signans cum hostia et calice consecratis ante sumptionem SS. Sacramenti ad verba *Jesu Christi* (versus SS.) (S. R. C. 24. Sept. 1842.)

14) Inter *Placeat* etc. (Rubr. Miss. tit. 12. n. 1.)

15) Ad *Deus* post *Benedicat vos* etc.

16) In fine, antequam de altari descendit.

17) Ante discessum ab altari, ante infimum gradum eiusdem,[1]) capite semper aperto. *(S. R. C. 28. Aug. 1627.*, et Rubr. Miss. tit. 12. n. 6.)

18) Ad crucifixum in sacristia, (ex analogia ad Rubr. Miss. tit. 2. n. 1.); dein minima erga celebrantem sequentem paratum.

B. Inclinatio corporis media i. e. capitis cum magna humerorum attractione fit:

1) Ad verba *Deus, tu conversus* usque ad *Oremus* inclusive, sed non ad *Aufer a nobis* etc.

2) Ad verba *Oramus* te usque ad *quorum reliquiae.*

3) Ad verba *In spiritu humilitatis* etc.

4) Ad verba *Suscipe S. Trinitas* etc.

5) Ad verba *Sanctus* usque ad *Benedictus* exclusive.

6) Ad utramque Consecrationem.

7) Ad tres Orationes ante Communionem.

8) Ad verba *Domine, non sum dignus.*

9) Ad Communionem s. hostiae.

C. Inclinatio corporis profunda i. e. tanta, ut manus pendulae genua attingere possint, fit:

1) In accessu ad altare, post datum biretum mi-

---

[1]) Altare supponitur, in quo SS. Sacramentum in tabernaculo praesens non est.

nistro, nisi adsit SS. Sacramentum in altaris tabernaculo. *(S. R. C. 8. Aprilis 1808.)*

2) Antequam Missa incipitur ante infimum gradum, nisi adsit tabernaculum SS. Sacramenti. *(S. R. C. 8. Aprilis 1808.)*

3) Infra *Confiteor* usque ad *Amen* post *Misereatur*.

4) Inter *Munda cor meum* — *Jube Domine benedicere* — *Dominus sit in* etc.

5) Ad *Te igitur*, initio Canonis usque ad *petimus* inclusive.

6) Inter *Supplices te rogamus* etc. usque ad *quotquot* inclusive.

III. Genuflexio fit:

1) In plano in *accessu ad altare* et in *recessu ab eodem*, et quidem unico genu, si SS. Sacramentum [1]) sit reconditum; utroque genu, si sit expositum. *(S. R. C. 12. Nov. 1831.)*

2) *Super primum gradum* unico genu, postquam celebrans descendit de altari ad Missam incipiendam; sive SS. Sacramentum in altari sit inclusum, sive sit expositum. *(S. R. C. 12. Nov. 1831.)*

3) In suppedaneo:

a) Quotiescumque in *Epistola, Tractu, Evangelio* imperatur genuflexio. [2])

b) In *Credo* ad verba *incarnatus est* usque ad *homo factus est* inclusive.

---

[1]) Quando Missa celebratur coram ligno sacrae Crucis palam exposito, genuflectendum est solummodo in accessu et recessu et quoties transitur ante medium altaris, seu a latere ad latus, ut in incensatione. (*S. R. C. 28. Maii 1835.*)

[2]) Pro Missa solemni (Pontificali): Cum subdiaconus in Epistola pronuntiabit verba illa „*Ut in nomine Jesu etc.*" Episcopus et omnes usque ad terram genuflectunt et permanent genuflexi usque ad illa verba. *Et infernorum* inclusive. *(Caerem. Epic. lib. II. cap. 21. n. 18.)*

c) Ante et post *Elevationem* hostiae et calicis.

d) Quoties *post Elevationem* movet hostiam et calicem, scilicet ante et post motum.

e) Ad verba ultimi Evangelii *Verbum caro factum est.*

f) Ad *Flectamus genua.* [1])

IV. Manuum positiones:

A. Manus prius iunctae extenduntur, elevantur usque ad humeros et non ultra (Rubr. Miss. tit. 4. n. 3) et iunctae ante pectus demittuntur:

1) Ad *Gloria in excelsis Deo* (extendens elevansque).

2) Ad *Credo in unum Deum* (elevans et extendens).

3) Ad verba *Veni Sanctificator* (Cfr. Rubr. Miss. tit. 12. n. 1).

4) Ad *Memento* mortuorum, usque ad faciem. (Vide Rubric. Miss. tit. 9. n. 2).

5) Ad *Benedicat vos* etc. in fine Missae.

B. Manus (prius non iunctae) extensae elevantur et iunguntur ante pectus: (Cfr. Rubr. Miss. tit. 7. n. 8. et seq.).

1) Ad verba *Sursum corda* usque ad pectus elevando et iungendo tantum ad *Deo nostro.*

2) Ante vel ad verba *Te igitur.*

3) Ad verba *fiat dilectissimi Filii tui D. N. J. C.*

4) Ad *Memento* vivorum usque ad faciem. (Vide Rubr. Miss. tit. 8. n. 3).

C. Manus prius iunctae (non elevando) ante pectus extenduntur ab initio verborum et iunguntur ad eorum finem: (Rubr. Miss. tit. 5. n. 1).

---

[1]) Si in altari, ubi expositum est SS. Sacramentum dicitur *Flectamus genua*, celebrans non debet genuflectere versus SS. Sacramentum, sed modo consueto; *(S. R. C. 18. Febr. 1848.)* aliae genuflexiones fiunt versus SS. Sacramentum. *(Mem. Rituum.)*

1) Ad *Oremus*, tamen ante *Pater noster* prius non iunguntur.

2) Ad *Dominus vobiscum*, ad populum versus.

3) Ad *Orate fratres.*

D. Manus prius extensae (non elevando) ante pectus iunguntur: (Rubr. Miss. tit. 5. n. 1).

1) Post Orationes ad verba: *Per D. N. J. C.* vel in alia conclusione *in unitate.*

2) Post Praef. ad *Sanctus* usque ad *Benedictus.*

3) Post *Communicantes* ad verba *Per eundem.*

4) Post *Hanc igitur* ad verba *Per Christum D. N.*

5) Post Orationes: *Supplices — Memento — Nobis quoque peccatoribus.* (Cfr. Ordo M. et Rubr. Miss. tit. 9. n. 1. in fine.)

E. Manus extensae tenentur ante pectus, scil. ita, ut palma unius manus respiciat alteram, et digitis simul iunctis, quorum summitas humerorum altitudinem distantiamque non excedat: (Rubr. Miss. tit. 5. n. 1.)

1) *Infra Orationes omnes* scil. Collectas, Secretas Postcommunionem usque ad *Per D. N.*, si nomen *Jesu* occurrit, vel usque ad *in unitate*, si nomen *Jesu* non occurrit in clausula.

2) *Per totam Praefationem.*

3) Inter Canonem fere semper, nisi exceptio exprimatur.

F. Manus extensae super altare ponuntur: (Cfr. Rubr. Miss. tit. 4. n. 1. et tit. 9. n. 1).

1) Quoties *celebrans osculatur altare.*

2) Quoties *flectit genu ad altare* excepta genuflexione immediate ante hostiae elevationem.

3) Ad verba Praefationis: *Per omnia — Dominus vobiscum.*

4) Ante *Pater noster* ad *Per omnia* etc.

5) Inter *Epistolam, Graduale* et *Sequentiam* ma-

nus poni possunt super altari vel libro. (Rubr. Miss. tit. 6. n. 1.)

G. Manus sinistra super altare ponitur sive intra, sive extra corporale (Cfr. Rubr. Miss. tit. 9. n. 3 et seq.):

1) Inter *signum crucis* ad Introitum in Missa de Requiem. *(S. R. C. 7. Sept. 1816.)*

2) Ad verba *Nobis quoque peccatoribus.*

3) Inter *Libera nos* etc. usque ad *da propitius* etc.

4) Ad *Miserere nobis* post primum *Agnus Dei* usque ad finem, exceptis Missis de Requiem.

5) *Patenam tenens inter signum crucis* cum calice ante Communionem. (Rubr. Miss. tit. 10. n. 5.)

6) *Patenam tenens*, dum porrigit calicem ad infundendum vinum.

6) Dum *facit signum crucis super* altare ad ultimum Evangelium S. Joannis.

H. Manus sinistra infra pectus[1]) ponitur, et quidem post Consecrationem, ita ut parvus tantum digitus vestem tangat. (Rubr. Miss. tit. 3. n. 5.)

1) Quotiescumque *celebrans seipsum signat.*[2])

2) Dum *percutit pectus* ad *Confiteor.*

3) In fine Missae *benedicens populum.*

4) Quotiescumque dextra sola occupata est, et sinistra poni nequit super altare.

J. Manus ambae iunctae super oram altaris ponuntur, ita ut digiti parvi dumtaxat frontem seu medium anterioris partis tabulae seu mensae altaris tangant, residuo manuum inter se

---

1) Sinistra ponitur a) super librum, quando signatur Evangelium (etiam ultimum) in libro (*S. R. C. 7. Sept. 1816.*); b) Super calicis pedem, dum calix tegitur vel detegitur.

2) Super cingulum et extra spatium in quo efformandum est crucis signum.

et altare retento, pollice dextro super sinistrum in modum crucis posito (Rubr. Miss. tit. 4. n. 1.).

1) Ad verba: *Oramus te* usque ad verbum *reliquiae* exclusive.

2) Ad verba: *In spiritu humilitatis.*

3) Ad verba: *Suscipe sancta Trinitas.*

4) Ad verba: *Te igitur* usque ad *uti accepta habeas.*

5) Ad verba: *Supplices te rogamus* usque ad *ex hac altaris participatione.* (S. R. C. 7. Sept. 1816.)

6) Inter *tres Orationes ante Communionem.*

7) Ad verba: *Placeat tibi S. Trinitas* etc.

K. **Manus iunctae ante pectus** ita componuntur, ut extensis et iunctis pariter digitis, pollex dexter super sinistrum ponatur in modum crucis (Rubr. Miss. tit. 3. n. 1):

1) Omnibus in casibus, ubi alia positio supra praescripta non est; hinc ad *Introibo* — *Kyrie* — *Gloria.*

2) Ante et post *Dominus vobiscum.*

3) Ante et post *Oremus,* antequam manus extenduntur pro Oratione dicenda.

4) Ad verba: *Munda cor meum* etc., quum altare tangatur, item ad *Evangelium* — *Credo* — *Offertorium.*

5) Sub Psalmo *Lavabo,* postquam celebrans manus lavit.

6) Sub utroque *Memento* et post Communionem sacrae hostiae, ubi manus elevatae tenentur usque ad faciem.

7) Ante *Pater noster.*

8) Ad primum *Agnus Dei,* et in Missa de Requiem inter tria *Agnus Dei.*

9) Inter versiculum, qui dicitur *Communio.*

10) Inter *ultimum Evangelium.*

11) Demum *ante omnem benedictionem.*

V. Oculorum elevationes ad crucem [1]) quae quidem aspicienda est (S. R. C. 22. Julii 1848.) et, si SS. Sacramentum sit expositum, versus illud.

A. Oculi elevantur et statim demittuntur: (Cfr. Rubr. Miss. tit. 6. n. seq.)

1) Ante verba: *Munda cor meum.*
2) Ad verba: *Suscipe sancte Pater.*
3) Ad verba: *Veni Sanctificator.*
4) Ante verba: *Suscipe S. Trinitas.*
5) Ad verba: *Deo nostro,* sub initio Praefationis.
6) Ante verba: *Te igitur.*
7) Ad verba: *Elevatis oculis*, ante Consecrationem.
8) Ad verba: *Benedicat vos,* in fine Missae.

B. Oculi elevantur continuate: (Rubr. Miss. tit. 7. n. 5. seq.)

1) Ad crucem, inter *Oblationem calicis.*
2) In SS. Sacramentum, inter *Elevationem hostiae et calicis.*

C. Oculi intenduntur in SS. Sacramentum: (Rubr. Miss. tit. 9. n. 2. seq.)

1) Toto *Memento defunctorum,* dum sacerdos privatim orat.

---

[1]) Parva crux cum imagine Crucifixi posita super tabernaculum non est sufficiens in Missa, sed poni debet alia crux in medium candelabrorum, nisi adsit in altari magna statua crucifixi (*S. R. C. 16. Jun. 1663.*); et ita proëminere debet, ut sacerdos celebrans ac populus sacrificio assistens eundem Crucifixum facile et commode intueri possint. (*Benedictus XIV. Constit.* Accepimus d. d. 16. Julii 1746.) Abusum collocandi parvam crucem vix visibilem vel supra tabernaculum, vel supra aliquam minorem tabulam in medio altaris sitam, reprobavit *S. R. C.* die *17. Sept. 1822.* — Exposito SS. Sacramento quaelibet ecclesia vel dioecesis suam de cruce apponenda retinere potest consuetudinem. (*S. R. C. 2. Sept. 1741.*)

2) Per totam *Orationem Dominicam*, incipiendo a *Pater noster*.

3) Inter *tres Orationes ante Communionem;* unde legi e Missali non debent.

NB. Praeter hos tres casus haec oculorum intentio non est praescripta; licet fieri conveniat, praesertim ad *Supplices*, *Agnus Dei*, *Domine non sum dignus* etc.

VI. Oscula fiunt in medio altari, manibus extensis aequaliter hinc inde super eo positis.

(Rubr. Miss. tit. 4. n. 1.)

1) Ad verba: *Quorum reliquiae.*
2) Ante *Dominus vobiscum.*
3) Ante *Orate fratres.*
4) Inter *uti accepta habeas* etc.
5) Inter *ex hac altaris participatione.*
6) Post *Placeat*, etiamsi non detur benedictio.[1])

VII. Prolatio verborum:

A. Voce alta, i. e. clara[2]) et intelligibili, ita tamen moderata, ut celebrantes in aliis altaribus non turbentur. (Rubr. Miss. gen. tit. 16. n. 2.)

1) *Introibo — Introitus — Kyrie — Gloria.*
2) *Dominus vobiscum — Oremus — Collectae — Epistolae — Graduale — Sequentia.*
3) *Evangelium, Symbolum, Offertorium, Praefatio.*
4) *Per omnia* etc. — *Praeceptis — Pater noster.*
5) *Per omnia — Per Dominum* etc. — *Agnus Dei.*

---

1) Osculandum praeterea: *amictus*, *manipulus*, *stola* tum induenda (Rubr. Miss. tit. 1. n. 3) tum etiam exuenda, item prima verba Evangelii, et quidem verba *textus sacri*, dicendo: *Per Evangelica dicta* (Rubr. Miss. tit. 6. n. 2); patena in extremitate, seu ora patenae ad verba *da propitius pacem in diebus nostris*. (*S. R. C. 24. Julii 1683.*)

2) Quae in Missa privata dicuntur clara voce, in Missa solemni, (nisi canenda sint) a celebrante dicuntur submissa voce. (*Rubr. gen. tit. 16. n. 3.*)

6) Versiculus *Communio* — *Postcommunio.*

7) *Ite Missa est,* versus populum — *Benedicamus,* item, *Requiescant* (versus altare).

8) *Benedicat vos* — *Evangelium.*

B. Voce media, i. e. *aliquantulum, parum* etc. *elata,* ut aiunt rubricae mox citandae.

1) *Orate fratres* (Rubr. ex Ord. Miss.).

2) *Sanctus* — *Benedictus* — (Rubr. Miss. tit. 7. num. 8.)

3) *Nobis quoque peccatoribus* (Ordo Miss.).

4) *Domine, non sum dignus* (Ordo Miss.).

C. Voce submissa seu secreta, i. e. ut sacerdos ipsemet se audiat et a circumstantibus non audiatur. (Rubr. gen. Miss. tit. 16. n. 2.) Hac voce pronuntiantur verba omnia, quae nec clara, nec mediocri voce dicenda sunt, maxime vero verba Consecrationis.

D. Memoriter dicenda sunt:
Omnia, quae legi e libro vel e tabella decenter non possunt, e. g. quae dicenda sunt cum profunda vel etiam media corporis inclinatione, e. g. *Munda cor* — *Sanctus* — *Supplices* —; item, quae dicenda sunt elevatis vel in Sacramentum intentis oculis, e. g. *Offerimus, Pater noster,* tres Orationes ante Communionem.

III. Ritus celebrandi Missam privatam,

ex rubricis Missalis, tum generalibus, tum Ordinis et Canonis,[1] **ex praescriptis Caeremonialis Episcoporum, ex rubricis feriae V. in Coena Domini et feriae VI. Parasceves, ex praeceptis Memorialis Rituum, et ex S. R. C. decretis compositis.**

NB. Quae in contextu leguntur, verbotenus desumpta sunt ex „*Ritu celebrandi Missam,*“ qui habetur in Missali post „*Ru-*

[1]) Cum in Missali ultra primam in principio detur et altera rubrica in Ordine et Canone Missae, et inter has videtur aliqua discrepantia, praecipue in inclinationibus et manuum iunctionibus, quaeritur quaenam sequenda? — Resp.: Pari

bricas generales"; quae posita sunt in parenthesibus, pariter, nisi alii fontes assignantur, verbotenus desumpta sunt ex rubricis Ordinis et Canonis Missae; in notis, quae ad calcem paginarum inveniuntur, collecta sunt ex auctoribus probatis, quae spectant vel ad clariorem nonnullorum rituum expositionem, vel ad particulares Missas vel caeremonias.

1. De praeparatione sacerdotis celebraturi. Sacerdos celebraturus Missam, praevia Confessione sacramentali, quando opus est, et saltem Matutino cum Laudibus absoluto, orationi aliquantulum vacet et orationes supra (pag. 74.) positas pro temporis opportunitate dicat. Deinde accedit ad locum in sacristia, vel alibi praeparatum, ubi paramenta aliaque ad celebrationem necessaria habentur, accipit Missale, perquirit Missam,[1]) perlegit et signacula ordinat ad ea quae dicturus est. Postea lavat manus, dicens orationem supra (pag. 91.) positam. Deinde praeparat calicem (qui debet esse vel aureus, vel argenteus, aut saltem habere cuppam argenteam intus inauratam et simul cum patena itidem inaurata, ab Episcopo consecratus) super eius os ponit purificatorium mundum et super illud patenam cum hostia[2]) integra, quam leviter extergit, si opus est, a fragmentis, et eam tegit parva palla[3])

---

forma sequendas esse tum rubricas generales, tum particulares Missalis Romani ad caeremonias in inclinationibus et manuum iunctione rite peragendas. (*S. R. C. 21. Martii 1744.*)

[1]) Ex eodem Communi ubi sunt plures Missae, non est liberum cuique recitare Missam, quam maluerit, nec Epistolam aut Evangelium ex alia Missa sumere, sed debet legi Missa assignata in Proprio Missalis. (*S. R. C. 11. Sept. 1841.*)

[2]) Servetur consuetudo circa usum imprimendi imaginem Crucifixi in hostiis. (*S. R. C. 26. Aprilis 1884.*)

[3]) An non obstantibus decretis a S. R. C. editis liceat uti palla a parte superiori panno serico cooperta et auro contexta? *R.* Permitti posse, dummodo palla linea subnexa ca-

linea, tum velo serico; super velo ponit bursam [1]) coloris paramentorum, intus habentem corporale plicatum, quod ex lino tantum esse debet, nec serico vel auro in medio intextum, sed totum album et ab Episcopo, vel alio habente facultatem simul cum palla benedictum.

Quibus ita dispositis accedit ad paramenta, quae non debent esse lacera aut scissa, sed integra, et decenter munda ac pulchra et ab Episcopo itidem vel alio facultatem habente benedicta; ubi calceatus pedibus et indutus vestibus sibi convenientibus, quarum exterior saltem talum pedis attingat, induit se, si sit Praelatus saecularis super rochettum, si sit Praelatus regularis, vel alius sacerdos saecularis supra superpelliceum, si commode haberi possit, alioquin sine eo supra vestes communes, dicens ad singula singulas orationes supra (pag. 91.) positas.

Ac primum accipiens [2]) amictum circa extremitates et chordulas, osculatur illud in medio, ubi est crux, et ponit super caput, et mox declinat ad collum, et eo vestium collaria circumtegens, ducit chordulas sub brachiis, et circumducens per dorsum ante pectus reducit et ligat. Tum alba induitur, caput submittens, deinde manicam dextram brachio dextro et sinistram sinistro imponens. Albam ipsam corpori adaptat, elevat ante et a lateribus hinc inde et cingulo per ministrum a tergo sibi porrecto se cingit. Minister elevat albam circumcirca, ut ho-

---

licem cooperiat, et pannus superior non sit nigri coloris, aut referat aliqua mortis signa. (*S. R. C. 10. Jan. 1852.* in *Analect. Jur. Pontif. Ser. I. col. 1429. et 1430.*)

1) Non licet deferre supra calicem clavem tabernaculi, perspicilla, sudarium, nec quidquam aliud, tam eundo, quam redeundo ab altari. (*S. R. C. 1. Sept. 1703.*)

2) Solis Episcopis private celebrantibus convenit paramenta ex altari sumere. (*S. R. C. 7. Julii 1612.*)

neste dependeat et tegat vestes; ac eius fimbrias[1]) diligenter aptat, ut ad latitudinem digiti vel circiter supra terram aequaliter fluat. Sacerdos accipit manipulum, osculatur crucem in medio et imponit brachio sinistro. Deinde ambabus manibus accipiens stolam, simili modo deosculatur et imponit medium eius collo, ac transversando eam ante pectus in modum crucis, ducit partem, a sinistro humero pendentem ad dextram, et partem a dextro humero pendentem ad sinistram. Sicque utramque partem stolae extremitatibus cinguli hinc inde ipsi cingulo coniungit. Postremo sacerdos accipit planetam.

2. De ingressu sacerdotis ad altare. Sacerdos omnibus paramentis indutus, accipit manu sinistra calicem ut supra praeparatum, quem portat elevatum ante pectus, bursam manu dextra super calice tenens et facta reverentia[2]) cruci, vel imagini illi, quae in sacristia erit, capite cooperto accedit ad altare,[3]) ministro cum Missali et aliis ad celebrandum necessariis (nisi ante fuerint praeparata) praecedente, superpelliceo induto. Procedit autem oculis demissis, incessu gravi, erecto corpore. Si vero contigerit eum transire ante altare maius, capite cooperto faciat ad illud reverentiam; si ante locum Sacramenti, genuflectat;[4]) si ante altare ubi

---

[1]) Non licet in fimbriis et manicis albarum et aliarum vestium sub velo transparenti fundum rubrum mittere. *(S. R. C. 17. Aug. 1833.)* Alba, amictus, mappulae, corporale, purificatorium et palla ex praxi et praecepto ecclesiae debent esse ex lino vel canabe. *(S R. C. 15. Maii 1819.)*

[2]) Profunda capitis inclinatione. *(Auctores.)*

[3]) Quando sacristia sita est post altare, a sinistra egrediendum, et a dextra ad illam accedendum est. *(S. R. C. 12. Aug. 1853.)* (NB. Hoc decretum a D. Falise citatur, sed in novissima collectione Gardelliniana non habetur.) Potest ad ianuam sacristiae, si commode queat, accipere aquam benedictam. *(S. R. C. 27. Mart. 1779.)*

[4]) Unico genu et capite cooperto. *(Auctores.)*

celebretur Missa, in qua elevatur vel tunc ministratur Sacramentum, similiter genuflectat[1]) et detecto capite illud adoret, nec ante surgat, quam celebrans deposuerit calicem super corporale.[2])

Cum pervenerit ad altare, stans ante illius infimum gradum, caput detegit,[3]) biretum ministro porrigit et altari seu imagini crucifixi desuper positae,

---

1) Utroque genu procumbens. (*S. R. C. 24. Julii 1638.*)

2) Et ipse resumpserit biretum; non vero debet remanere genuflexus donec et quousque terminetur Communio populi (*S. R. C. 5. Julii 1698.*); si transit ante SS. Sacramentum publice expositum, utroque genu flectit, detecto capite adorat et caput cooperit antequam surgit. (*S. R. C. 24. Julii 1638.*) Quapropter non laudandi, sed potius redarguendi sunt illi, qui ad maiorem reverentiam, ut ipsi dicunt, capite aperto abeunt, donec sint extra cónspectum altaris. (*Gardellini Comment. ad Instruct. Clement. n. 10. ad §. VII.*) Transiens ante altaria minora, ubi Missa celebratur, non attendit, etiamsi transitus fiat post Consecrationem. (*Plures auctores cum Gavanto et Bauldry.* — Ante reliquiam S. Crucis in loco principali expositam sacerdos unico genu flectere debet; si vero talis reliquia recondita est in custodia, solummodo caput inclinat. (*S. R. C. 7. Maii 1746.*) Si Missa fiat ad altare, ubi patenter exposita est talis reliquia, sacerdos et ministri in accessu, transitu etc. eodem modo se gerere debent, ac si celebraretur coram tabernaculo clauso SS. Sacramentum continente. (*S. R. C. 28. Maii 1856.* et *18. Febr. 1848.*) — Si obviet sacerdoti SS. Sacramentum deferenti, detecto capite utroque genu flectere debet, donec ille e conspectu, vel quasi e conspectu transierit. (*Cav.*) — Sacerdos, qui vadit ad altare debet salutare sacerdotem redeuntem ab altari, sive in sacristia, sive in ecclesia obviam veniat, hicque debet illum resalutare. Alioquin sacerdos etiam salutatus, neminem, quisquis sit, resalutat, nisi transeat ante Praelatos, aut Principes, quibus, modo SS. Sacramentum non sit expositum, caput coopertum plus minusve inclinat pro eorum dignitate. (*Auctóres.*)

3) „Nemo audeat uti pileolo (Käppchen) in celebratione Missarum sine expressa licentia Sedis Apostolicae, non obstante

profunde inclinat.[1]) Si autem in eo sit tabernaculum SS. Sacramenti, genuflectens (unico genu in plano presbyterii ante infimum gradum altaris *(S. R. C. 12. Nov. 1831)* debitam facit reverentiam;[2]) si SS. Sacramentum expositum est, utroque genu flexo pariter in plano ante infimum gradum altaris caput profunde inclinat. *(S. R. C. 12. Nov. 1831.; cfr. Caerem. Episc. I. 12. 9.)* Tunc ascendit in medium altaris; ibi in cornu Evangelii sistit calicem (si SS. Sacramentum est expositum, genuflectit unico genu et sine capitis inclinatione, *Gardellini)*, extrahit[3]) corporale de bursa, quod extendit in medio altaris et super illud calicem velo coopertum collocat, bursam autem ad cornu Evangelii. Si in altari paramenta accepit, quod extra casum necessitatis minime licet *(S. R. C. 17. Junii 1673.)*, hoc idem facit antequam descendat ab altari, ut Missam inchoet.

Collocato calice in altari[4]) accedit[5]) ad cornu Epi-

---

quacumque contraria consuetudine." *Decretum S. R. C. ab Urbano VIII. approbatum et Missali Romano praefixum.* Quod de pileolo, valet etiam de coma fictitia (Perücke); dispensatio eandem deferendi *infra* Missam spectat ad Summum Pontificem, *extra* Missam in sacris functionibus ad Episcopum. (Cfr. *Bened. XIV. Instit. 97.* et *de Synod. dioeces. lib. 11. cap. 9.*)

[1]) i. e. profundam capitis et corporis inclinationem facit. *(S. R. C. 8. Aprilis 1808.)*

[2]) Absque capitis inclinatione post genuflexionem. (*Auctores.*)

[3]) Non prius se inclinando. *(Auctores.)*

[4]) SS. Sacramento in altari exposito celebrans genuflectit sine capitis inclinatione quandocumque accedit vel recedit a medio altaris, vel transit ante Sacramentum. (*Rubr. gen. Miss. tit. 17. n. 1.* et *Rubr. Miss. feriae V. in Coena Domini.)*

[5]) Manibus iunctis. (*Auctores.*) „Aliqui rubricistae volunt quotiescumque acceditur ad altaris medium, vel ab ipso receditur, caput cruci esse inclinandum; alii sentiunt huiusmodi inclinationes tunc tantum faciendas, quum a rubrica praescribuntur. Quaeritur, quando huiusmodi inclinatio sit facienda? S. R. C. 12. Nov. 1831. respondit: „*Serventur rubricae.*"

stolae, Missale super cussino aperit[1]), reperit Missam et signacula suis locis accommodat. Deinde rediens ad medium altaris, facta primum cruci reverentia, vertens se[2]) ad cornu Epistolae descendit post infimum gradum altaris, ut ibi faciat confessionem.

3. De principio Missae et confessione facienda. Sacerdos, cum primum descenderit sub infimum gradum altaris, convertit se ad ipsum altare, ubi stans in medio, iunctis manibus ante pectus, extensis et iunctis pariter digitis, et pollice dextro super sinistrum posito in modum crucis, quod semper servatur, quando iunguntur manus, praeterquam post Consecrationem, detecto capite, facta prius cruci vel altari profunda reverentia, — (i. e. profunda capitis et corporis inclinatione, *S. R. C. 8. April. 1808.)* — vel si in eo sit tabernaculum SS. Sacramenti, facta genuflexione — (si in eo SS. Sacramentum sit inclusum aut expositum, unico genu flectit in infimo gradu altaris, *S. R. C. 12. Nov. 1831:* et *Gardellini Comment. in Instruct. Clement.* §. *30. n. 26.)* — erectus incipit Missam. Stans igitur celebrans ante infimum gradum altaris (ut supra) producens manu dextra a fronte ad pectus signum crucis, dicit intelligibili (clara) voce:

In nomine Patris et Filii et Spiritus sancti. Amen.

Et postquam id dixerit, non debet advertere quemcumque in alio altari celebrantem, etiamsi Sacramentum elevet, sed continuate prosequi Missam suam usque ad finem. Quod item observatur in Missa solemni et simul etiam a ministris.

---

1) In Missa privata non licet ministro aperire Missale. (*S. R. C. 7. Sept. 1816.*)

2) Statim absque ulla mora, (*Merati* et *Gardellini.*) aliquantulum de medio altaris recedens. (*Merati.*)

Cum seipsum signat, semper sinistram ponit infra pectus; in aliis benedictionibus, *cum est ad altare* et benedicit *oblata, vel aliquid aliud,* ponit eam super altare, nisi aliter notetur. *Seipsum* benedicens vertit ad se palmam manus dextrae, et omnibus illius digitis iunctis et extensis, a fronte ad pectus, et ab humero sinistro ad dextrum signum crucis format. Si vero *alios* vel *rem aliquam* benedicit, parvum digitum vertit ei, cui benedicit, ac benedicendo totam manum dexteram extendit, omnibus illius digitis pariter iunctis et extensis, quod in omni benedictione observatur.

Postquam dixerit: *In nomine Patris et Filii etc.* ut supra, iungens iterum manus ante pectus, pronuntiat clara voce Antiphonam:

Introibo ad altare Dei.

Minister [1]) vero post eum ad sinistram genuflexus prosequitur:

Ad Deum, qui laetificat iuventutem meam.

Deinde sacerdos eodem modo stans incipit et prosequitur cum ministro alternatim Psalmum *Iudica me, Deus* usque ad finem, cum *Gloria Patri.* Quod cum dicit, caput cruci inclinat. Quo finito repetit Antiphonam *Introibo* cum ministris ut supra.

Repetita Antiphona *Introibo,* dextra manu producens signum crucis a fronte ad pectus dicit: *℣. Adiutorium nostrum in nomine Domini. ℟. Qui fecit coelum et terram.*

Deinde altari se profunde inclinans iunctis manibus dicit *Confiteor Deo omnipotenti* etc. ut in Or-

---

1) Satagendum quidem est, ut minister sit debite versatus in omni officio suo, praesertim in responsis, quae ipsi obveniunt, faciendis; ceterum „celebrans non faciat sibi scrupulum, si minister male pronuntiet, nec facile inter celebrandum corrigat errores, ne turbet se vel circumstantes, sed (monet Lacroix) suppleat omissa a ministrante." (*Scavini III. 611.*)

dine Missae, et prosequitur eodem modo stans inclinatus, donec a ministro vel ministris dictum sit *Misereatur etc.* Cum incipitur a ministris *Confiteor,* se erigit. Cum dicit *mea culpa,* ter pectus dextra manu percutit, sinistra infra pectus posita.

Facta a circumstantibus confessione, celebrans stans (iunctis manibus) respondet: *Misereatur vestri etc.* Deinde producens manu dextra a fronte ad pectus signum crucis dicit: *Indulgentiam, absolutionem etc.*

Et stans inclinatus iunctis manibus prosequitur: *Deus, tu conversus etc.* et quae sequuntur in Ordine Missae, clara voce usque ad Orationem *Aufer a nobis etc.;* et cum dicit (clara voce) *Oremus,* extendit et iungit manus.

4. De Introitu, Kyrie eleison et Gloria in excelsis. Dum dicit *Aufer a nobis etc.* celebrans [1]) iunctis manibus ascendit ad medium altaris et ibi, inclinatus (si SS. Sacramentum expositum est, genuflectitur, *Mem. Rit.)* manibusque item iunctis super eo positis, ita ut digiti parvi dumtaxat frontem, seu medium anterioris partis tabulae tangant, residuo manuum inter altare et se retento, pollice dextro super sinistrum in modum crucis posito, quae omnia semper observantur, cum manus iunctae super altare ponuntur, secreto dicit *Oramus te, Domine etc.* et cum dicit *quorum reliquiae hic sunt,* osculatur altare in medio, manibus extensis aequaliter hinc inde super eo positis, quod semper servatur, quando osculatur altare, sed post Consecrationem pollices ab indicibus non disiunguntur. In omni etiam deosculatione sive altaris, sive libri, sive alterius rei non producitur signum crucis pollice vel

---

[1]) Finita confessione celebrans (exposito SS. Sacramento) ascendit ad altare sine genuflexione, quam aliqui gratis faciunt. (*Gardellini.*)

manu super id, quod osculandum est. Osculatus altare (si SS. Sacramentum expositum est, iterum genuflectitur, *Mem. Rit.)*, accedit ad cornu eius sinistrum i. e. Epistolae, ubi stans versus altare et producens a fronte, ad pectus signum crucis[1]), incipit intelligibili voce Introitum Missae et prosequitur iunctis manibus. Cum dicit *Gloria Patri* tenens iunctas manus, caput inclinat versus crucem. Cum repetit Introitum, non signat se, ut prius; et eo repetito iunctis manibus ante pectus accedit ad medium altaris, ubi[2]) stans versus illud similiter manibus iunctis dicit eadem voce alternatim cum ministro *Kyrie eleison* etc. Si minister, vel qui intersunt, celebranti non respondeant, ipse solus novies dicit.

Dicto ultimo *Kyrie eleison* sacerdos stans in medio altaris et manus extendens, elevansque usque ad humeros, quod in omni manuum elevatione observatur, voce praedicta incipit, si dicendum sit, *Gloria in excelsis.* Cum dicit *Deo,* iungens manus, caput cruci (aliquantulum) inclinat; quo erecto, stans iunctis manibus ante pectus, prosequitur usque ad finem. Cum dicit *Adoramus te, gratias agimus tibi, Jesu Christe, suscipe deprecationem nostram,* et iterum *Jesu Christe,* caput cruci inclinat. Cum dicit in fine *cum sancto Spiritu,* seipsum a fronte ad pectus signat,[3]) interim absolvens, *in gloria Dei Patris. Amen.*

---

[1]) In Missa de Requiem non signat se, sed manu dextra extensa facit signum crucis super librum — sinistra super altare posita (*S. R. C. 7. Sept. 1816*); — non dicitur *Gloria Patri*, sed statim repetitur *Requiem aeternam* etc.

[2]) Facta prius capitis inclinatione. (*Auctores.*)

[3]) Aliqui rubricarum expositores dicunt, post signum crucis, quod fit in fine *Gloria in excelsis*, *Credo* et *Sanctus*, manus esse iungendas, etiamsi nihil eiusmodi praescribat rubrica. Rectene? Resp. Serventur Rubricae (*S. R. C. 12. Nov. 1831.*) Rubrica autem praescribit, ut sub cruce verba ista proferantur.

5. De Oratione. Dicto Hymno *Gloria in excelsis*, vel, si non sit dicendus, eo omisso, celebrans osculatur altare [1]) in medio, manibus hinc inde super eo, ut supra, extensis (si SS. Sacramentum expositum est, genuflectit, *Mem. Rit.)*, tum illis ante pectus iunctis, et demissis ad terram oculis, vertit se a sinistro latere ad dextrum versus populum, hoc est per eam partem, quae respicit cornu Epistolae, et extendens ac iungens manus ante pectus, ut prius, dicit voce praedicta *Dominus vobiscum*, et iunctis ut prius manibus (si SS. Sacr. expositum est, iterum genuflectit, *Mem. Rit.)*, revertitur per eamdem viam ad librum, ubi eas extendens et iungens ante pectus, caputque cruci inclinans, dicit *Oremus;* tum extendit manus ante pectus, ita ut palma unius manus respiciat alteram, et digitis simul iunctis, quorum summitas humerorum altitudinem distantiamque non excedat, quod in omni extensione manuum ante pectus servatur. Stans autem, ut supra, extensis manibus dicit Orationem. Cum dicit *Per Dominum nostrum*, iungit manus, easque iunctas tenet usque ad finem. Si aliter concluditur Oratio *Qui tecum* vel *Qui vivis*, cum dicit *in unitate*, iungit manus.

Cum nominatur nomen *Jesus*, caput versus crucem inclinat, quod etiam facit, cum nominatur in Epistola. Et similiter ubicumque nominatur nomen beatae Mariae [2]) vel Sanctorum, de quibus dicitur Missa, vel fit

---

[1]) Ratio osculandi altare exposito SS. Sacramento haec est, „ut, quoties sacerdos iam est in medio altaris, prius illud osculari debeat, et postea genuflectere; quando vero non est in medio, sed venit ab aliquo altaris latere, prius genuflectat et postea osculetur altare.“ *(Gardellini Comment. in Inst. Clement. §. 50.)*

[2]) Sed in festo Assumpt. B. M. V. ad verba *„Optimam partem elegit sibi Maria“*, caput non inclinandum est, quia sermo non est de B. M. V. *(S. R. C. 7. Dec. 1844.)*

commemoratio, item in Oratione pro Papa, quando nominatur, semper caput inclinat, non tamen versus crucem.

Si plures Orationes sint dicendae, idem in eis in voce, in extensione manuum et capitis inclinatione, quod supra dictum est, observatur.

In quatuor temporibus vel alias, quando dicendae sunt plures Orationes cum Prophetiis, dicto *Kyrie eleison* in medio altaris, revertitur ad cornu Epistolae, ubi stans ante librum, extensis et iunctis ante pectus manibus, et caput cruci inclinans dicit: *Oremus; flectamus genua;* et illico manibus super altare extensis, ut se ipsum ad altare sustineat, genuflectit, et sine mora surgens, eadem voce ministro respondente *Levate,* manibus extensis dicit Orationem ut supra, et in conclusione eas iungit. Dum autem legit Prophetias, tenet manus super librum vel altare positas, ut mox dicetur de Epistola.

6. De Epistola, Graduali et aliis usque ad Offertorium. Dictis Orationibus celebrans, positis super librum, vel super altare manibus, ita ut palmae librum tangant, vel (ut placuerit) librum tenens, legit Epistolam intelligibili voce, et respondetur a ministro *Deo gratias;* et similiter stans eodem modo prosequitur Graduale, Alleluia, et Tractum ac Sequentiam, si dicenda sint.

Quibus dictis sacerdos, si privatim celebret, ipsemet, seu minister portat librum Missalis ad alteram partem altaris in cornu Evangelii, et dum transit ante medium altaris, caput cruci inclinat, et Missale sic locat, ut posterior pars libri respiciat ipsum cornu altaris, et non ad parietem, sive ad partem eius contra se directam. Locato Missali in altari, celebrans redit ad medium altaris, ibique stans iunctis manibus ante pectus, levatisque ad Deum oculis (crucem aspiciendo, S. R. C. 22. Julii 1848.) et statim demissis, tum profunde inclinatus dicit secreto:

Munda cor meum et (nisi celebrat pro defunctis) *Jube Domine benedicere; Dominus sit etc.* Quibus dictis vadit ad librum Missalis, ubi stans versus illum iunctis manibus ante pectus, dicit intelligibili voce: *Dominus vobiscum;* deinde (sinistra, ex decr. S. R. C. 7. Sept. 1816. super Missale posita) pollice dextrae manus signo crucis signat primo librum super principio Evangelii, quod est lecturus, postea seipsum in fronte, ore et pectore, dicens: *Sequentia* vel *Initium sancti Evangelii etc.*

Tum iunctis iterum manibus ante pectus, stans ut supra, prosequitur Evangelium usque ad finem; quo finito sacerdos elevans parumper librum, osculatur principium Evangelii dicens: *Per evangelica dicta* etc., praeterquam in Missis defunctorum,[1]) et nisi celebret coram Summo Pontifice, Cardinali et Legato Sedis Apostolicae, vel Patriarcha, Archiepiscopo et Episcopo in eorum residentiis, quo casu defertur cuilibet praedictorum osculandus liber, et celebrans tunc non osculatur illum, nec dicit: *Per evangelica dicta* etc. Cum autem nominatur *Jesus*, celebrans caput versus librum inclinat; et eodem modo versus librum genuflectit, cum in Evangelio est genuflectendum. [Si SS. Sacramentum in altari publice sit expositum, genuflexio infra Evangelium et proinde etiam inclinatio ad SS. nomen Jesu versus SS. Sacramentum faciendae sunt. *Memoriale Rituum in Coena Domini, cap. 2. §. 1. n. 21.*]

Dicto Evangelio, stans in medio altaris versus crucem elevans extendens manus, incipit (si dicendum sit) *Credo.*[2]) Cum dicit *in unum Deum*,

---

[1]) In Missis defunctorum sacerdos nec osculatur Evangelium, nec dicit „*Per evangelica dicta etc.*“ (*S. R. C. 11. Sept. 1847.*)

[2]) Si autem sit praedicandum, concionator finito Evangelio praedicet, et sermone sive concione expleta dicatur *Credo*,

iungit manus et caput cruci inclinat; quo erecto, stans ibidem iunctis ante pectus manibus, ut prius prosequitur usque in finem. Cum dicit *Jesum Christum* caput cruci inclinat. Cum dicit *et incarnatus est,* usque ad *et homo factus est* inclusive, genuflectit (unico genu S. R. C. 22. Aug. 1818.). Cum dicit *simul adoratur*, caput cruci inclinat. Cum dicit *et vitam venturi saeculi. Amen*, producit sibi manu dextera signum crucis a fronte ad pectus.[1])

7. De Offertorio et aliis usque ad Canonem. Dicto Symbolo, vel si non sit dicendum post Evangelium celebrans osculatur altare in medio et iunctis manibus ante pectus ibidem a manu sinistra ad dextram, ut dictum est supra, vertit se ad populum, et extendens ac iungens manus, dicit *Dominus vobiscum*, et iunctis manibus revertitur per eamdem viam ad medium altaris, ubi extendens et iungens manus, caputque cruci inclinans dicit *Oremus;* tum iunctis ut prius manibus dicit Offertorium; et omnia, quae usque ad finem Missae in medio altaris dicenda sunt, dicit ibidem stans versus ad altare, nisi ubi aliter ordinatur.

Dicto Offertorio discooperit calicem et ad cornu Epistolae sistit, et manu dextra amovet parvam pallam desuper hostiam, accipit patenam[2]) cum hostia

---

vel, si non sit dicendum, *Offertorium.* (*Rit. celebr. Miss. VI. 6.*)

1) Vide notam 3. supra pag. 316. positam.

2) Si fuerint aliae hostiae non super patenam, sed super corporale vel in alio calice seu vase pro Communione populi consecrandae, calicem illum, seu vas dextra discooperit, et intentionem suam etiam ad illas offerendas et consecrandas dirigens dicit: *Suscipe sancte Pater hanc immaculatam hostiam* etc. (NB. semper in numero singulari.), et oblatione facta vas seu calicem alia patena vel palla cooperit. (*Rit. celebr. Miss. VII. 8.*) — Hostia maior pro ostensorio ponitur in patena, et post oblationem inter calicem et hostiam sacrificii; si

et ambabus manibus usque ad pectus eam elevatam tenens, oculis ad Deum elevatis et statim demissis dicit: *Suscipe, sancte Pater* etc. Quo dicto patenam utraque manu tenens, cum ea facit signum crucis super corporale et deponit hostiam circa medium anterioris partis corporalis ante se, et patenam ad manum dextram aliquantulum subtus corporale, quam exterso calice, ut dicetur, cooperit purificatorio.

Deinde in cornu Epistolae accipit calicem, purificatorio extergit, et sinistra tenens illius nodum, accipit ampullam vini de manu ministri (qui osculatur ipsam ampullam, non autem manum celebrantis) et ponit vinum in calicem.[1]) Deinde eodem modo tenens calicem, (nisi celebret pro defunctis) producit signum crucis super ampullam aquae et dicit: *Deus, qui humanae substantiae*[2]) et infundens parum aquae in calice prosequitur: *da nobis* etc. Imposita aqua in calice (eumdem extergit purificatorio *(S. R. C. 7. Sept. 1816.)* et finita Oratione praedicta, accipit manu dextra calicem discoopertum, et stans ante medium altaris, ipsum ambabus manibus elevatum tenens, videlicet cum sinistra pedem, cum dextra autem nodum infra cuppam, intentis ad Deum oculis offert dicens: *Offerimus tibi, Domine* etc., qua Oratione

desit spatium, ponatur in latere Evangelii iuxta hostiam sacrificii in corporali. Si difficile aptari possit in lunula, potest in ipsa lunula antea collocata poni in corporali, et sic consecrari. Offerens hostiam sacrificii intentionem suam etiam ad hanc maiorem pro ostensorio dirigere debet.

1) Usus parvi cochlearis non est prohibitus. (*S. R. C. 6. Febr. 1858.*) — Relinquitur sacerdotis arbitrio, utrum purificatorium ponere velit super pedem calicis, dum praeparatur, vel potius super patenam. (*S. R. C. 7. Sept. 1816.*)

2) Haec Oratio incipienda est a sacerdote eodem momento, quo benedicit aquam, non vero prius aqua benedicatur nihil dicendo, atque tunc demum illa Oratio incipiatur. (*S. R. C. 12. Aug. 1854.*)

dicta facit signum crucis cum calice super corporale et ipsum in medio post hostiam collocat et palla cooperit. Deinde iunctis manibus super altare positis, aliquantulum inclinatus, dicit secreto: *In spiritu humilitatis* etc. Postea erectus elevans oculos (statimque demittens), manusque expandens et (in altum porrectas) statim iungens ante pectus, quod semper facit, quando aliquid est benedicturus, dicit: *Veni, Sanctificator* etc.; cum dicit: *et benedic,* signat manu dextra — [non transversa sed recta, quotiescumque crucem format super oblata *(S. R. C. 4. Aug. 1663.)*] — communiter super hostiam et calicem, sinistra posita super altare.

Tunc iunctis ante pectus manibus accedit ad cornu Epistolae, ubi stans (SS. Sacramento exposito, ibidem in plano facie versa ad populum et terga non vertendo SS. Sacramento, nisi obstet consuetudo, *S. R. C. 22. Aug. 1682.* et *12. Nov. 1831.)* ministro aquam fundente, lavat manus, i. e. extremitates digitorum pollicis et indicis, dicens Psalmum *Lavabo inter innocentes,* cum *Gloria Patri* etc., sub quo caput versus crucem inclinat *(S. R. C. 7. Sept. 1816.)*, qui versus *Gloria Patri* praetermittitur in Missis defunctorum et in Missis de tempore a Dominica de Passione usque ad Sabbatum sanctum exclusive.

Celebrans lotis manibus eas tergit, et illis ante pectus iunctis revertitur ad medium altaris, ubi stans, oculosque ad Deum elevans, et statim demittens, manibus iunctis super altare, aliquantulum inclinatus, dicit secreto Orationem *Suscipe, sancta Trinitas* etc. Qua dicta, manibus hinc inde extensis et super altare positis, osculatur illud in medio (et si SS. Sacram. expositum est, genuflectit, *Mem. Rit.)*; tum iunctis manibus ante pectus, demissisque oculis ad terram a sinistra manu ad dextram vertit se ad populum, et versus eum extendens et iungens

manus, dicit voce aliquantulum (paululum) elata: *Orate, fratres,* et secreto prosequens *ut meum ac vestrum sacrificium* etc. perficit circulum revertens iunctis manibus ante pectus a manu dextra ad medium altaris (si SS. Sacr. expositum est, circulum non perficit, sed eadem via revertitur et iterum genuflectit, *Mem. Rit., Rubr. Miss. feria 6. maioris hebd. Gavanti part. II. tit. 14. n. 13. Merati*). Et responso a ministro vel a circumstantibus[1] *Suscipiat Dominus* etc. ipse celebrans submissa voce dicit: *Amen*, et manibus ante pectus extensis, ut fit ad Orationem, stans in medio altaris versus librum, dicit absolute, sine *Oremus* et sine alia interpositione Orationem vel Orationes Secretas. Cum dicit *per Dominum* iungit manus, cum dicit *Jesum Christum* caput inclinat, quod facit in prima Oratione et in ultima, si plures sint dicendae. Ubi autem pervenit in conclusione ultimae Secretae ad verba illa *Per omnia saecula saeculorum* exclusive, sacerdos stans in medio altaris, depositis super eo manibus hinc inde extensis, dicit convenienti et intelligibili (clara) voce Praefationem.

Cum dicit *Sursum corda,* elevat manus hinc inde extensas (aliquantulum) usque ad pectus, ita ut palma unius manus respiciat alteram. Cum dicit *Gratias agamus Domino*, iungit manus (ante pectus); cum dicit *Deo nostro,* oculos elevat, et statim cruci caput inclinat. Responso *Dignum et iustum est,* elevatis et extensis, ut prius, manibus (disiungit manus et disiunctas tenet usque ad finem Praefationis), prosequitur Praefationem propriam vel communem, ut tempus requirit. Cum dicit *Sanctus*, iunctis ante pectus manibus et inclinatus voce mediocri prosequitur; ministro interim parvam campanulam pul-

---

[1]) Alioquin ipse sacerdos respondet dicens .... *sacrificium de manibus meis* etc.

sante. Cum dicit *Benedictus qui venit in nomine Domini* etc. erigit se, et signum crucis sibi producit a fronte ad pectus.

8. De Canone Missae usque ad Consecrationem. Finita Praefatione sacerdos stans ante medium altaris versus ad illud, aliquantulum elevat manus [extendens et iungens manus], oculisque elevatis ad Deum et sine mora devote demissis ac manibus iunctis et supra altare positis, profunde inclinatus incipit Canonem,[1]) secreto dicens: *Te igitur* etc. Cum dicit *uti accepta habeas et benedicas*, prius osculatur altare in medio, deinde erigit se, et stat iunctis manibus ante pectus. Cum dicit *haec † dona, haec † munera, haec † sancta sacrificia,* dextra manu signat ter communiter super hostiam et calicem. Deinde, extensis manibus ante pectus, prosequitur *imprimis quae tibi offerimus* etc. Ubi dicit *una cum famulo tuo, Papa nostro N.* exprimit nomen Papae (et caput versus librum aliquantulum inclinat, *S. R. C. 23. Maii 1846.)*; sede autem vacante praedicta omittuntur. Ubi dicitur et *Antistite nostro N.*[2]) specificatur nomen Patriarchae, Archiepiscopi vel Episcopi Ordinarii in propria dioecesi et non alterius Superioris, etiamsi celebrans sit omnino exemptus vel sub alterius Episcopi iurisdictione. Si vero Episcopus Ordinarius illius loci, in quo Missa celebratur, sit vita functus, praedicta verba omittuntur; quae etiam omittuntur ab iis, qui Romae celebrant.

Cum dicit *Memento, Domine,* elevans et iungens manus usque ad faciem vel pectus, sic iunctis ma-

---

[1]) Incepto Canone non potest sacerdos Missam interrumpere et genuflectere, quando tabernaculum aperitur; sed solummodo parum a medio recedere potest. (*De Herdt I. 280.*)

[2]) Exprimendum est nomen illius Episcopi (Ordinarii), in cuius dioecesi celebratur; quod si ignoratur, dicitur solummodo *Antistite nostro.*

nibus stat paulisper in quiete, demisso aliquantulum capite (orat aliquantulum pro quibus orare intendit), faciens commemorationem vivorum Christi fidelium ad suam voluntatem, quorum nomina, si vult, secrete commemoret; non tamen necesse est, ea exprimere, sed mente tantum eorum memoriam habeat. Potest etiam celebrans, si pro pluribus orare intendit, ne circumstantibus sit morosus, ante Missam in animo proponere sibi omnes illos tam vivos quam defunctos, pro quibus in ipsa Missa orare intendit, et hoc loco generaliter unico contextu ipsorum vivorum commemorationem agere, pro quibus ante Missam orare proposuit in Missa.

Commemoratione vivorum facta, demissis et extensis ut prius manibus continuat: *et omnium circumstantium* etc. Similiter stans prosequitur *Communicantes.* Cum dicit *Jesu Christi* caput cruci inclinat; in conclusione, quando dicit *per eumdem,* iungit manus. Cum dicit *Hanc igitur oblationem,* expandit manus simul super oblata, ita ut palmae sint apertae versus ac supra calicem et hostiam (pollex dexter ponatur supra sinistrum in modum crucis, ita ut uterque sit supra, non infra manus, *S. R. C. 4. Aug. 1663.)*, quas sic tenet (expansas) usque ad illa verba *per Christum Dominum nostrum.* Tunc enim iungit manus et sic prosequitur: *Quam oblationem tu, Deus, in omnibus, quaesumus;* et cum dicit *bene†dictam, adscrip†tam, ra†tam* communiter signat (manu recta, *S. R. C. 4. Aug. 1663.)* ter super hostiam et calicem simul, deinde cum dicit *ut nobis Corpus,* separatim signat semel super calicem tantum; et cum dicit *et Sanguis,* semel super calicem tantum; deinde elevans et iungens manus ante pectus, prosequitur: *fiat dilectissimi Filii tui Domini nostri Jesu Christi,* et inclinans caput cruci, extergit, si opus fuerit, pollices et indices super corporale et dicit secreto: *Qui pridie quam patere-*

tur, et accipiens pollice et indice dextrae manus hostiam, et eam cum illis ac indice et pollice sinistrae manus tenens, stans erectus ante medium altaris dicit: *accepit panem in sanctas ac venerabiles manus suas,* elevansque ad coelum oculos et statim demittens dicit: *et elevatis oculis in coelum ad te Deum, Patrem suum omnipotentem,* caputque aliquantulum inclinans dicit: *tibi gratias agens,* et tenens [1]) hostiam inter pollicem et indicem sinistrae manus, dextra producit signum crucis super eam dicens *bene†dixit, fregit, deditque discipulis suis dicens: accipite et manducate ex hoc omnes.* Deinde cubitis super altare positis, stans capite inclinato, distincte, reverenter et secreto (et attente) profert verba Consecrationis super hostiam et simul super omnes, si plures sint consecrandae, et hostiam suam pollicibus et indicibus tantum tenens dicit: *Hoc est enim Corpus meum.* Quibus prolatis (statim) celebrans tenens hostiam inter pollices et indices praedictos super altare, reliquis manuum digitis extensis, et simul iunctis et hostiis, si plures sint consecratae in loco, in quo a principio Missae positae sunt, super corporale vel in alio vase aut calice dimissis, genuflexus eam adorat; tunc se erigens, quantum commode potest, elevat in altum hostiam, et intentis in eam oculis, quod et in elevatione calicis facit, populo reverenter ostendit adorandam, et mox sola manu dextra ipsam reverenter reponit super corporale [2]) in eodem loco, unde eam levavit, (iterum

1) Si adsit vas cum aliis hostiis consecrandis, antequam accipiat hostiam, discooperit manu dextra calicem seu vas aliarum hostiarum (*Rit. celebr. Miss. VIII. 5*) et intentionem suam ad eas extendit, proferendo verba consecrationis super hostiam suam et simul super omnes, quae sunt consecrandae; nullas vero caeremonias super species minores facit.

2) Si adsit vas aliarum hostiarum, patena vel palla cooperit

adorat), et deinceps pollices et indices non disiungit, nisi quando hostiam consecratam tangere vel tractare debet, usque ad ablutionem digitorum post Communionem.

Celebrans adorato Sacramento surgit et discooperit calicem, in quem, si opus sit, extergit digitos, quod semper faciat, si aliquod fragmentum digitis adhaereat, et stans erectus dicit: *Simili modo postquam coenatum est*, et ambabus manibus accipiens calicem iuxta nodum infra cuppam, et aliquantulum illum elevans, ac statim deponens, dicit: *accipiens et hunc praeclarum calicem* etc. Cum dicit: *item tibi gratias agens*, caput inclinat; cum dicit *benedixit*, sinistra calicem infra cuppam tenens, dextra signat super eum et prosequens: *deditque discipulis suis* etc. et ambabus manibus tenens calicem (parum elevatum), videlicet sinistra pedem, dextra nodum infra cuppam, cubitis super altare positis et capite inclinato profert attente, continuate et secreto, ut supra, verba Consecrationis Sanguinis: *Hic est enim calix* etc. Quibus dictis reponit calicem super corporale et dicens secreto: *Haec quotiescumque feceritis* etc. genuflexus Sanguinem reverenter adorat. Tunc se erigit, et accipiens calicem discoopertum cum Sanguine ambabus manibus, ut prius, elevat eum, et erectum, quantum commode potest, ostendit populo adorandum; mox ipsum reverenter reponit super corporale in locum pristinum, et manu dextra palla cooperit ac genuflexus Sacramentum veneratur (iterum adorat).

9. De Canone post Consecrationem usque ad Orationem Dominicam. Reposito calice et adorato sacerdos stans ante altare extensis

(Ibid. 6.), et nonnisi post sumptionem SS. Sacramenti in tabernaculum inferri possunt. Si hostiae minores super corporale consecratae sunt, ibidem relinquendae sunt usque dum celebrans communicavit. (Cfr. de Herdt 1. 277.)

manibus ante pectus dicit secreto: *Unde et memores* etc. Cum dicit *de tuis donis ac datis,* iungit manus ante pectus; et cum dicit *hostiam † puram, hostiam † sanctam, hostiam † immaculatam,* manu sinistra posita super altare intra corporale, dextera signat ter communiter super hostiam et calicem, et semel super hostiam tantum et semel super calicem tantum dicens: *panem † sanctum vitae aeternae, et calicem † salutis perpetuae;* deinde stans, ut prius, extensis manibus prosequitur: *Supra quae propitio* etc. Cum dicit *Supplices te rogamus* etc. inclinat se (profunde inclinatus) ante medium altaris, manibus iunctis super illo positis (non intra corporale *S. R. C. 7. Sept. 1816.*); cum dicit *ex hac altaris participatione,* osculatur altare, manibus hinc inde super corporale positis; cum dicit *sacrosanctum Filii tui,* iungit manus, et dextra signans semel super hostiam tantum, et semel super calicem, sinistra super corporale posita, dicit *Cor†pus et San†guinem sumpserimus*, et cum dicit *omni benedictione † coelesti,* seipsum signat a fronte ad pectus signo crucis, sinistra posita infra pectus, et prosequitur: *et gratia repleamur;* cum dicit *per eundem,* iungit manus.

Cum dicit *Memento, Domine, famulorum famularumque tuarum* etc., extensis et iunctis manibus ante pectus et usque ad faciem elevatis et intentis oculis ad Sacramentum super altare, facit commemorationem fidelium defunctorum, de quibus sibi videtur, (orat aliquantulum pro iis defunctis, pro quibus orare intendit) eodem modo, ut dictum est de commemoratione vivorum. Qua commemoratione facta, stans ut prius extensis manibus prosequitur: *Ipsis, Domine, et omnibus in Christo* etc. et in fine ad *Per eumdem* iungit manus et caput inclinat.

Cum dicit *Nobis quoque peccatoribus* [1]), vocem ali-

---

[1]) S. Joannes, qui hic nominatur, est S. Joannes Baptista. (*S. R. C. 27. Mart. 1824.*)

quantulum elevat (elata parum voce) et dextra manu pectus sibi percutit, sinistra posita super corporale, et prosequitur secreto *famulis tuis* etc., stans manibus extensis, ut prius. Cum dicit *per Christum Dominum nostrum*, *per quem haec omnia*, *Domine, semper bona creas,* iungit manus ante pectus, deinde manu dextra ter signans communiter (simul) super hostiam et calicem, dicit: *san†ctificas*, *vivi†ficas, bene†dicis et praestas nobis*. Postea discooperit manu dextra calicem et genuflexus Sacramentum adorat; tum se erigit et reverenter accipit hostiam inter pollicem et indicem dextrae manus et cum ea super calicem, quem manu sinistra tenet circa nodum infra cuppam, signat ter a labio ad labium (calicis) dicens: per † *ipsum et cum* † *ipso et in* † *ipso*. Similiter cum hostia signat bis inter calicem et pectus, incipiens a labio calicis et dicit: *est tibi, Deo, Pa†tri omnipotenti*, *in unitate Spiritus* † *sancti;* deinde tenens manu dextra hostiam super calicem, sinistra calicem, elevat eum aliquantulum (parum) simul cum hostia, dicens: *omnis honor et gloria,* et statim utrumque deponens, hostiam collocat super corporale, et si opus sit, digitos extergit, ut supra, ac pollices et indices ut prius iungens, calicem palla cooperit et genuflexus Sacramentum adorat.

10. De Oratione Dominica et aliis usque ad factam Communionem. Celebrans cooperto calice adoratoque Sacramento erigit se et manibus extensis hinc inde super altare intra corporale positis, dicit intelligibili voce: *Per omnia saecula saeculorum;* et cum dicit *Oremus,* iungit manus, caput Sacramento inclinans. Cum incipit *Pater noster,* extendit manus et stans, oculis ad Sacramentum intentis, prosequitur usque ad finem. Responso a ministro: *Sed libera nos a malo*, et a celebrante submissa voce (secreto) *Amen*, manu dextra, pollice et indice non disiunctis, patenam aliquantulum purificatorio exter-

gens, eam accipit inter indicem et medium digitos, quam tenens super altare erectam, sinistra super corporale posita, dicit secreto *Libera nos, quaesumus* etc. Antequam celebrans dicat *da propitius pacem*, elevat manu dextra patenam de altari et seipsum cum ea signat signo crucis (integrae, *S. R. C. 13. Martii 1627.)* a fronte ad pectus, dicens *da propitius pacem in diebus nostris.* Cum signat se, manum sinistram ponit infra pectus; deinde patenam ipsam osculatur (et quidem in extremitate, seu ora *S. R. C. 24. Julii 1683.)* et prosequens: *ut ope misericordiae tuae* etc. submittit patenam hostiae, quam indice sinistro accommodat super patenam, discooperit calicem, et genuflexus Sacramentum adorat; tum se erigens, accipit hostiam inter pollicem et indicem dextrae manus et cum illis, ac pollice et indice sinistrae manus eam super calicem tenens, reverenter frangit per medium, dicens: *per eumdem Dominum nostrum Jesum Christum Filium tuum*, et mediam partem, quam inter pollicem et indicem dextrae manus tenet, ponit super patenam; de alia media, quam sinistra manu tenet, frangit cum pollice et indice dextrae manus particulam (et quidem ex inferiori parte, *S. R. C. 4. Aug. 1663.)* prosequens *in unitate Spiritus sancti Deus,* et particulam hostiae, quam manu dextra retinuit, tenens super calicem, quem sinistra per nodum infra cuppam retinet, intelligibili voce dicit: *Per omnia saecula saeculorum.* R. *Amen*; et cum ipsa particula signans ter a labio ad labium calicis dicit: *Pax* † *Domini sit* † *semper vobis*†*cum.* Responso per ministrum: *Et cum spiritu tuo*, particulam, quam dextra manu tenet, immittit in calicem dicens secreto: *Haec commixtio* etc. Deinde pollices et indices super calicem aliquantulum tergit, et iungit, calicem palla cooperit et genuflexus Sacramentum adorat, surgit et stans iunctis manibus ante pectus, capite inclinato

versus Sacramentum (inclinatus Sacramento), dicit intelligibili voce: *Agnus Dei, qui tollis peccata mundi,* et dextra percutiens sibi pectus, sinistra super corporale posita, dicit: *miserere nobis,* et deinde non iungit manus, sed iterum percutit sibi pectus, cum dicit secundo: *miserere nobis;* quod et tertio facit, cum dicit: *dona nobis pacem.*

Tunc manibus iunctis super altare positis, oculisque ad Sacramentum intentis, inclinatus dicit secreto: *Domine Jesu Christe* etc. Qua Oratione finita, si est daturus pacem, osculatur altare in medio et instrumentum pacis [1]) ei porrectum a ministro iuxta ipsum ad dexteram, hoc est in cornu Epistolae genuflexo, et dicit *Pax tecum;* minister respondet *Et cum spiritu tuo.* Si non adsit, qui huiusmodi instrumento pacem recipiat a celebrante, pax non datur, etiamsi illius datio Missae conveniat; nec osculatur altare, sed dicta praemissa Oratione statim subiungit alias Orationes, ut in Ordine Missae.

Si vero celebret pro defunctis, non percutit pectus ad *Agnus Dei,* quia dicit *dona eis requiem;* nec dicit primam Orationem *Domine Jesu Christe* etc., et non dat pacem, sed dicit alias duas sequentes Orationes.

Quibus Orationibus dictis, genuflectens Sacramentum adorat, et se erigens dicit secreto: *Panem coelestem accipiam* etc., quo dicto dextra manu accipit de patena reverenter ambas partes hostiae et collocat inter pollicem et indicem sinistrae manus, quibus patenam inter eumdem indicem et medium digitos supponit, et eadem manu sinistra tenens partes huiusmodi supra patenam inter pectus et calicem parum inclinatus, dextra tribus vicibus percutit pectus suum, interim etiam tribus vicibus dicens voce aliquantulum elevata (devote et humiliter): *Domine, non sum*

---

1) De hoc leg. *Caerem. Episcoporum* lib. I. cap. 24.

dignus, et secreto prosequitur: *ut intres* etc. Quibus tertio dictis ex sinistra accipit ambas partes praedictas hostiae inter pollicem et indicem dextrae manus, et cum illa supra patenam signat seipsum signo crucis, ita tamen, ut hostia non egrediatur limites patenae, dicens: *Corpus Domini nostri Jesu Christi* (inclinat caput *S. R. C. 24. Sept. 1842.*) *custodiat animam meam* etc. et se inclinans, cubitis super altare positis, reverenter easdem ambas partes sumit; quibus sumptis, deponit patenam super corporale, et erigens se, iunctis indicibus et pollicibus, ambas quoque manus ante faciem iungit et aliquantulum quiescit in meditatione sanctissimi Sacramenti. Deinde depositis manibus dicit secreto: *Quid retribuam Domino pro omnibus, quae retribuit mihi*; et interim discooperit calicem, genuflectit, surgit, accipit patenam, inspicit corporale, colligit fragmenta cum patena, si quae sunt in eo, patenam quoque diligenter cum pollice et indice dextrae manus super calicem extergit, et ipsos digitos, ne quid fragmentorum in eis remaneat.[1]) Post extersionem patenae, iunctis pollicibus et indicibus, calicem dextra manu infra nodum cuppae accipit, sinistra patenam, dicens: *Calicem salutaris* etc. et signans se signo crucis cum calice dicit: *Sanguis Domini nostri*; cum dicit *Jesu Christi* caput inclinat *(S. R. C. 24. Sept. 1842.)* et manu sinistra supponens patenam calici, stans reverenter sumit totum Sanguinem cum particula in calice posita.[2]) Quibus sumptis (si qui sunt commu-

[1]) Si vero adsint hostiae consecratae super corporale positae pro alio tempore conservandae, facta prius genuflexione, reponit eas in vas ad hoc ordinatum, et diligenter advertit, ne aliquod fragmentum quantumcumque minimum remaneat supra corporale; quodsi fuerit, accurate reponit in calicem (*Rit. celebr. Miss. X. 5.*).

[2]) Sumpto SS. Sanguine, ante purificationem, pyxis, in qua minores hostiae consecratae sunt, si nemo communicandus

nicandi, eos communicet antequam se purificet; postea) dicit secreto: *Quod ore sumpsimus* etc. et super altare porrigit calicem ministro in cornu Epistolae,[1]) quo vinum fundente se purificat: deinde

sit, in tabernaculo ponitur, facta genuflexione postquam tabernaculum apertum est, et antequam iterum concluditur. Si alia pyxis purificanda est, celebrans reliquias sacrarum specierum indice ex eadem mittit in calicem ante sumptionem S. Sanguinis, et una cum eodem SS. Sanguine sumit. Deinde primam purificationem accipit in pyxide, circumagit vinum intra pyxidem, et vinum ex pyxide in calicem infundit et sumit. Si novae species consecratae mox in pyxidem ponendae non sint, alteram digitorum ablutionem ad maiorem cautelam etiam in pyxide accipit, quo casu non ad primam purificationem, sed ad hanc alteram ablutionem pyxidem circumcirca abluit, et tandem ablutionem in calicem infundit et sumit. Si vero in eadem pyxide hostiae consecratae mox poni debeant, sacerdos eamdem semel tantum purificat et abluit, et postquam ablutionem pyxidis in calicem infudit, statim eamdem exsiccat purificatorio, et novas species consecratas imponit.

Sacerdos renovans s. hostiam in ostensorio positam, ex duabus, quas simul consecravit, hostiis maioribus unam sumit et alteram in ostensorio ponit. Hostiam, quam ex ostensorio desumpsit, vel una cum ea, quam pro sacrificio consecravit, vel post sumptionem SS. Sanguinis sumere debet (*S. R. C. 3. Sept. 1672.*); nec licet eam frangere et pro Communione fidelium distribuere. (Cfr. *Gardellini Commentarius ad Instructionem Clement. n. 24. ad §. 31.*)

Nullius momenti dicenda est eorum opinio, qui in Missis defunctorum prohibitam volunt renovationem, aut meram consumptionem SS. Sacramenti, imo et aperitionem tabernaculi, cum circa ista omnia numquam noscatur motam fuisse quaestionem, nec aliquis inveniatur in rebus liturgicis vel leviter versatus, qui hoc infitietur. Ita *Manuale ecclesiastic. Romae 1841. pag. 51. num. 145.*

[1]) S. R. C. interrogata, „*an pro abluendis vino et aqua pollicibus et indicibus in secunda purificatione post Communionem debeat sacerdos e medio altaris versus cornu*

vino et aqua[1]) abluit pollices et indices super calicem, quos abstergit purificatorio, interim dicens: *Corpus tuum, Domine* etc., ablutionem sumit et extergit os et calicem purificatorio; quo facto purificatorium extendit super calicem, et desuper patenam ac super patena parvam pallam, et plicato corporali, quod reponit in bursam[2]), cooperit calicem velo[3]), et bursam desuper ponit et collocat[4]) in medio altaris

Epistolae recedere", die 22. Julii 1848. respondit: „*Serventur rubricae pro diversitate Missae*". Missae diversitatem, de qua decretum loquitur, plures doctores Romani ita intellexerunt anno 1848., ut in Missis *solemnibus* numquam e medio altaris sit recedendum ad abluendos digitos; in Missis vero *non solemnibus* semper e medio ad cornu Epistolae sit progrediendum. (Archiv für katholisches Kirchenrecht. Innsbruck 1860. 5. Band, 1. Heft, S. 65.) Pro Missa in Coena Domini *Memoriale Rituum* transitum e medio altaris praescribit. De Missa solemni coram exposito SS. Sacramento Gardellini in Comment. in Instruct. Clement. haec habet: „Sumpta purificatione celebrans ponit calicem in cornu Epistolae extra corporale, postea genuflectit Sacramento, tum accedit ad cornu Epistolae, ubi accipit calicem, abluit et abstergit digitos, posito calice prope corporale; deinde accedit ad medium altaris, ubi iterum genuflectit, et mox calicem dextera accipit et ablutionem sumit. Ad evitandam hac in re varietatem observandus est usus dioecesis."

1) Ablutio numquam sola aqua, aut solo vino fieri potest sine dispensatione Pontificia, quia in utraque materia per rubricas positive est praecepta, in quo solus Pontifex dispensare potest. (*De Herdt I. n. 83. XIV.*)

2) Non licet retinere corporale extensum super altare toto tempore, quo Missae celebrantur et donec ab ultimo in eo celebrante reportetur ad sacristiam. (*S. R. C. 13. Sept. 1704.*)

3) Tam in principio Missae quam post Communionem calix velatus esse debet totus in parte anteriori. (*S. R. C. 12. Jan. 1669.*)

4) Perperam igitur agunt ii, qui calicem cooperiunt in medio altaris.

ut in principio Missae (extergit os et calicem, quem operit, et plicato corporali collocat in altari, ut prius).

11. De Communione et Orationibus post Communionem dicendis. Celebrante purificato, dum calicem collocat in altari, liber Missalis defertur per ministrum ad cornu Epistolae et collocatur ut in Introitu. Deinde celebrans stans iunctis manibus legit Antiphonam, quae dicitur Communio; qua lecta, iunctis item manibus ante pectus vadit ad medium altaris, et eo osculato vertit se ad populum a manu sinistra ad dextram et dicit: *Dominus vobiscum*, et per eamdem viam redit ad librum, dicit Orationes post Communionem eisdem modo, numero et ordine, ut supra dictae sunt Collectae. Quibus finitis claudit librum, et iungens manus ante pectus, revertitur ad medium altaris, ubi, eo osculato (si SS. Sacramentum expositum est, genuflectitur, *Mem. Rit.)*, vertit se ad populum et dicit ut supra *Dominus vobiscum*. Quo dicto stans iunctis manibus ante pectus versus populum, dicit, si dicendum est, *Ite, Missa est*, et per eamdem viam revertitur ad altare (et si SS. Sacramentum expositum est, iterum genuflectitur, *Mem. Rit.)*. Si vero non sit dicendum, dicto *Dominus vobiscum* revertitur eodem modo per eamdem viam ad medium altaris, stans versus ad illud, iunctis ante pectus manibus dicit: *Benedicamus Domino*; in Missis autem defunctorum eodem modo stans versus altare dicit: *Requiescant in pace*. (Tempore paschali, hoc est a Missa Sabbati sancti usque ad Sabbatum in Albis inclusive: *Ite, Missa est, Alleluia, Alleluia.)*

In Quadragesima autem a feria IV. Cinerum usque ad feriam IV. maioris hebdomadae in feriali officio postquam celebrans dixit Orationes post Communionem cum suis solitis conclusionibus, antequam dicat: *Dominus vobiscum*, stans in eodem loco ante

librum dicit (capite erecto et manibus iunctis *S. R. C. 16. Mart. 1833.) Oremus, humiliate capita vestra Deo,* caput inclinans extensis manibus subiungit eadem voce Orationem super populum ibidem positam; qua finita osculatur altare et vertens se ad populum dicit: *Dominus vobiscum* et alia ut supra.

12. De benedictione in fine Missae et Evangelio S. Joannis. Dicto *Ite, Missa est,* vel *Benedicamus Domino,* ut supra, celebrans ante medium altaris stans, iunctis manibus super eo, et capite inclinato (sacerdos inclinat se) dicit secreto: *Placeat tibi, sancta Trinitas* etc., quo dicto extensis manibus hinc inde super altare positis, ipsum in medio osculatur; tum erigens se,[1]) adhuc stans versus illud, elevat ad coelum oculos et manus, quas extendit (elevat) et iungit, caputque cruci inclinans dicit voce intelligibili: *Benedicat vos omnipotens Deus,* et (si SS. Sacramentum expositum est, genuflectitur, *Mem. Rit.)* iunctis manibus ac demissis in terram oculis, vertens se ad populum a sinistro latere ad dextrum, extensa manu dextra, iunctisque digitis et manu sinistra infra pectus posita, semel benedicit populo dicens: *Pater et Filius* † *et Spiritus sanctus.* R. *Amen,* et circulum perficiens accedit ad cornu Evangelii, [SS. Sacramento exposito celebrans dicto *Placeat etc.* osculatur altare, dicit *Benedicat vos omnipotens Deus* sine capitis inclinatione, mox genuflectit, vertit se ad populum, benedictionem more solito impertitur, non perficit circulum, non accedit ad medium altaris, non genuflectit, sed ad altare conversus, progreditur ad cornu Evangelii *(Gardellini)*], ubi dicto *Dominus vobiscum* et

---

[1]) Si autem celebravit pro defunctis, dicto *Placeat tibi* etc. et osculato altari, accedit ad cornu Evangelii et dicit Evangelium S. Joannis, praetermissa benedictione, quae in Missis defunctorum non datur. *(Rit. celebr. Miss. XII. 4.)*

R. *Et cum spiritu tuo*, pollice dextro signans primo signo crucis altare (SS. Sacramento exposito non signat altare, sed vel tabellam, vel librum, si inde ultimum Evangelium sit dicendum, vel seipsum tantum; *Rubr. Miss. fer.* V. *in Coena Domini* et *Mem. Rit. in Coena Domini)* seu librum in principio Evangelii, deinde frontem, os et pectus, dicit: *Initium sancti Evangelii secundum Joannem*, vel *Sequentia sancti Evangelii* etc. et R. *Gloria tibi, Domine*, iunctis manibus legit Evangelium *In principio* vel aliud, ut convenit. Cum dicit *Et verbum Caro factum est*, genuflectit versus cornu Evangelii (SS. Sacramento exposito versus illud, *Mem. Rit.)* et surgens prosequitur, ut prius. Quibus omnibus absolutis, sacerdos accipit sinistra calicem, dextram ponens super bursam, ne aliquid cadat, descendit ante infimum gradum altaris et ibi in medio vertens se ad illud, caput inclinat, vel si in eo est tabernaculum sanctissimi Sacramenti, genuflectit (et quidem in plano, et si SS. Sacramentum expositum est, utroque genu pariter in plano, *S. R. C. 12. Nov. 1831.)* et facta reverentia accipit biretum a ministro, caput cooperit, et praecedente eodem ministro, eodem modo, quo venerat, redit in sacristiam, interim dicens Antiphonam trium puerorum et Canticum *Benedicite*.

IV. Ritus celebrandi Missam solemnem.

(Ex fontibus pag. 307. citatis.)

De ingressu ad altare. Celebrans procedit cum diacono et subdiacono,[1]) qui capite cooperto

---

[1]) Sacerdos assistens in Missa solemni debetur Episcopis aliisque Praelatis Episcopo inferioribus, dum actu Pontificalia exercent. (*Caerem. Episc. I. 7. et S. R. C. 27. Sept. 1659.*) Canonicis et Dignitatibus permittitur ex privilegio et antiquissima consuetudine (plura extant S. R. C. decreta); sim-

simul cum eo tenent manus iunctas ante pectus, acolythi vero ante eos deferunt candelabra cum candelis accensis, quae deinde collocantur super credentia;[1]) et cum pervenerit ante infimum gradum altaris[2]) ibi medius inter diaconum a dextris et sub-

---

plicibus autem sacerdotibus non permittitur (*S. R. C. 15. Martii 1721., 7. Dec. 1844. et 11. Julii 1857.*), excepta Missa solemni neosacerdotis. Sacerdos assistens Neosacerdotis non potest subtus pluviale stolam gestare ac fidelibus cum patena ministrare quoties Communio distribuitur; nec **potest incensare celebrantem, quia hoc spectat ad diaconum (*S. R. C. 11. Martii 1887.*). Prohibetur usus rochetti, exceptis tamen quibus de iure competit, et praeter hoc statuitur et declaratur, nemini licere inservire aut assistere in celebratione Missarum aut divinorum officiorum cum rochetto, neque cum cotta habente manicas angustas adinstar** rochetti; et idem servandum est in concionibus. (*Decretum S. R. C. ab Urbano VIII. approbatum.*) — Diaconus et subdiaconus non debent adiuvare celebraturum, dum sacras vestes induit (*S. R. C. 13. Junii 1676.*). Possunt et debent indui paramentis sacris in eadem mensa, in qua planeta vel pluviali se induit celebrans, etiam si hic sit Canonicus et Dignitas. (*S. R. C. 16. Mart. 1888.*)

1) **Quae in plano presbyterii a latere Epistolae paranda est; si loci dispositio patiatur . . . . lineo mantili mundo super strato, usque ad terram circumcirca pendente contegetur . . . . In ipsius medio (ponetur) calix cum patena, palla,** purificatorio et bursa corporalia continens. Item liber **Evangeliorum et Epistolarum, tectus serico** eiusdem coloris, quo cetera paramenta, et quaedam alia pro celebrationis necessitate et usu. Eaque omnia cooperiantur velo pulchriori, quo uti debebit subdiaconus, cum patenam tenebit. Neque crux, neque Sanctorum imagines in ea ponendae sunt. (*Rubric. gen. Miss. tit. XX. et Caeremon. Episc. lib. I. 12. n. 19. 15. 22. 20.*)

2) Cantores non possunt in choro incipere Introitum Missae, priusquam sacerdos ad altare pervenit. (*S. R. C. 14. Apr. 1753.*)

diaconum a sinistris, antequam ascendat ad altare,[1]) facit cum ipsis confessionem ut supra (pag. 313.).

De incensatione.[2]) Sacerdos facta confessione ascendit cum ministris ad medium altaris, ubi dicto *Oramus te, Domine,* et osçulato altari, ponit incensum in thuribulum, ministrante diacono naviculam[3]) et thuriferiario thuribulum. (SS. Sacramento exposito hoc non fit in medio altaris, sed tantillum conversis humeris ad cornu Evangelii, facie vero ad cornu Epistolae versa. *Gardellini.*) Diaconus parum inclinatus versus celebrantem dicit: *Benedicite, pater reverende,* et osculatur[4]) cochlear et manus cele-

---

1) In ingressu celebrantis et ministrorum ad altare, in quo patet Sacramentum, omnes debent genuflectere in plano capellae utroque genu et simul caput profunde inclinare Facta vero confessione absque ulla genuflexione ascendunt ad altare, ubi deinceps genuflectunt unico genu, ut expeditiores sint. (*Gardellini* et *Gav. part. II. tit. 14. n. 5.*)

2) Quando Missa cantatur sine ministris, non potest thurificari altare. (*S. R. C. 22. Jan. 1701, 18. Dec. 1779.*)

3) In hac rubrica non dicitur, cochlear vacuum de navicula acceptum celebranti esse tradendum, sed solummodo naviculam esse ministrandam i. e. *offerendam esse navicalam et cochlear in eadem existens.*

4) Communiter tenetur, omittenda esse oscula manus, cochlearis et thuribuli, quando celebrans infra Missam coram exposito SS. Sacramento impositurus est incensum in thuribulum. Quamvis vero exposito Sacramento omitti debeant, oscula manus et rerum, quae celebranti porriguntur, nihilominus subdiaconus, dicta Epistola osculabitur manus celebrantis more solito et ab ipso benedicetur; diaconus vero recipiet benedictionem ante Evangelium de more et manum celebrantis osculabitur, sicut et ipse celebrans osculari debet librum Evangelii a subdiacono ipsi delatum. Rursus diaconus ad Oblationem osculabitur patenam, calicem et manum celebrantis, tum in fine Orationis Dominicae easdem patenam et manum similiter osculabitur. Unde patet, illa

brantis ante et post.[1]) Celebrans ter incensum ponit in thuribulum, dicens interim: *Ab illo benedicaris* etc., et deposito cochleari producens manu dextra signum crucis super thus in thuribulo, illud benedicit. Postea diaconus, dimissa navicula, accipit thuribulum et dat celebranti, osculata prius catenularum summitate et manu illius dextra; qui, facta cruci profunda reverentia, eam ter incensat, nihil dicens; et facta iterum cruci reverentia, incensat altare, ter ducens thuribulum aequali distantia prout distribuuntur candelabra,[2]) a medio eius usque ad cornu Epistolae, ubi demissa manu thurificat illius postremam partem inferiorem, mox superiorem, bis ducto thuribulo et conversus ad altare elevans manum incensat eius planitiem, seu mensam in parte anteriori, ter ducens thuribulum usque ad medium; ubi facta cruci reverentia, procedendo thurificat aliud latus altaris triplici ductu usque ad cornu Evangelii; et pariter incensata inferiori et superiori parte ipsius cornu Evangelii duplici ductu, adhuc stans ibidem, elevat thuribulum et ter incen-

---

tantum omitti debere oscula, quando faciendum aliquid est, quod specialiter Sacramentum expositum dumtaxat respiciat, non illa, quae ad ritum Missae solemnis proprie spectant. (*Gardellini Comment. §. 80. n. 14.* et *S. R. C. 12. Aug. 1854.*)

1) Quoties in Missa solemni aliquid celebranti porrigunt, ministri osculantur primo rem, deinde manum celebrantis; quoties vero aliquid ab eo recipiunt, osculantur primo manum et deinde rem.

2) Tempore Missae et officiorum diebus solemnibus non licet candelabra altaris, ne pulvere sordescant, aliquo drappo vel tela vestita permanere; idem valet de cruce. (*S. R. C. 12. Sept. 1857.*) — Non licet pro sex candelabris hinc et hinc in utroque altaris latere collocandis duo candelabra septiformia ad instar candelabri Mosaici ponere. (*S. R. C. 16. Sept. 1865.*)

sat superiorem tabulae partem versus medium altaris, ut fecit in cornu Epistolae; deinde manu aliquantum demissa incensat anteriorem eius partem seu frontem, ter ducens thuribulum, dum procedit a cornu Evangelii usque ad medium altaris, et facta cruci reverentia incensat similiter triplici ductu reliquam partem anteriorem usque ad cornu Epistolae, ubi reddito thuribulo ipsi diacono, ab eo ipse solus incensatur.

Si vero in altari fuerint reliquiae, seu imagines Sanctorum [1]) incensata cruce et facta ei reverentia, antequam discedat a medio altaris, primum incensat eas, quae a dextris sunt, id est a parte Evangelii prope crucem, bis ducens thuribulum, et iterum facta cruci reverentia, similiter incensat bis alias, quae sunt a sinistris, hoc est a parte Epistolae; deinde prosequitur incensationem altaris ut supra, ter ducens thuribulum in unoquoque latere, etiamsi in eo essent plures reliquiae vel imagines, seu etiam plura vel pauciora candelabra.

Si in altari fuerit tabernaculum SS. Sacramenti, accepto thuribulo antequam incipiat incensationem genuflectit, quod item facit quotiescumque transit ante medium altaris.

[Si SS. Sacramentum in altari fuerit expositum, incenso absque osculis *(Caeremon. Episc. lib. II. cap. 23. 2. et cap. 33. 19)* imposito et benedicto, quia praeter Sacramentum adolendum altare et sacerdos, diaconus a thuriferario accipit thuribulum; celebrans cum ministris, absque genuflexione, descendit ad secundum [2]) gradum altaris, aliquantulum oblique con-

---

1) Non est de necessitate in sculptis Sanctorum imaginibus in altari dispositis sacras includere reliquias ad hoc, ut incensata cruce valeant illae a celebrante thurificari. (*S. R. C. 21. Martii 1744.*)

2) *Extra Missam* sacerdos genuflexus super *infimo* gradu altaris incensat SS. Sacramentum. (*Gardellini Comment. §. 80. n. 9.*)

versus, ita ut in decensu terga non vertat Sacramento, genuflectit in suppedaneo medius inter sacros ministros ibi pariter genuflexos, thuribulum accipit a diacono sine osculis, statimque praemissa cum ministris profunda inclinatione incensat Sacramentum[1]) triplici ductu, motu gravi, interposita brevissima morula unum inter alterumque ductum, et eo tempore ministri sacri aliquantulum elevant posteriorem partem planetae, interim omnibus circumstantibus manentibus genuflexis; repetit cum ministris profundam inclinationem, surgit et ascendit cum iisdem ad altare, ibi genuflectit et more solito incensat altare. Incensatione peracta celebrans pro dispositione altaris et dioecesis consuetudine aut descendit in primum gradum altaris, aut omnino in planum ad cornu Epistolae, ibique facie ad populum conversa, triplici ductu incensatur a diacono, qui ita se sistit, ut tergum vertat populo. (*Merati II. 14. n. 7.* et *8.*; *Baldeschi part. II. tit. 2. cap. 10; Gardellini* Comment. in Instruct. Clement. §. 30.)] Diaconus et subdiaconus hinc inde assistunt celebranti dum incensat, et cum transeunt ante crucem, semper genuflectunt.[2])

---

[1]) Solum in feria VI. Parasceves incensato Sacramento etiam crux incensatur. (*Gardellini.* l. c.)

[2]) De genuflexionibus, quae faciendae sunt a ministris tempore Missae solemnis sequentia notanda sunt: Ministri genuflectunt semper: a) cum celebrante; excepto subdiacono dum librum tenet ad Evangelium (*Rubr. gen. Miss. tit. XVII. n. 4.*) et dum patenam in loco suo sustinet; tunc enim non genuflectit, nisi in primo accessu ad locum et infra utramque Consecrationem (*S. R. C. 11. Febr. 1764. et Caerem. Episc. lib. I. cap. 9. n. 6.*) b) quoties ad altare accedunt, vel ab eo recedunt, vel ante medium transeunt (*Rubr. gen. Miss. tit. IV. n. 7. et Caerem. Episc. lib. II. cap. 8. n. 44.*) Si transeunt de uno latere celebrantis ad alterum genuflectunt in termino *a quo* et in termino *ad*

De Introitu, Kyrie, Gloria et Oratione. Deinde celebrans, diacono a dextris eius, subdiacono a dextris diaconi stantibus in cornu Epistolae legit *Introitum* et *Kyrie eleison.* Cum vero intonat Hymnum *Gloria in excelsis Deo* [1]) diaconus et subdiaconus unus post alium stant a tergo celebrantis; postea [2]) ascendunt ad altare et hinc inde, diaconus a dextris, subdiaconus a sinistris cum celebrante Hymnum submissa voce prosequntur usque ad finem; [3]) (quod etiam servatur cum dicitur *Credo)* et cum dicitur *Dominus vobiscum, Oratio, Praefatio, Pater noster* diaconus et subdiaconus similiter stant unus post alterum a tergo celebrantis. *Flectamus genua* dicitur a diacono, a subdiacono vero *Levate;* illo primum genuflectente, hoc primum surgente; celebrans vero non genuflectit.

---

quem, non in medio; alias genuflectunt dumtaxat in termino *a quo.* Cum defertur Missale, genuflexio fit *tantum* in transitu ante medium.

1) An stante consuetudine, quod Hymnus *Gloria in excelsis Deo* etc. integre sub organo moduletur, et humanis vocibus, nec alternatim concinatur, possit Episcopus cogere ad implementum eorum, quae continentur in capite 28. libri I. Caeremonialis Episcoporum? S. R. C. 19. Sept. 1654. respondit „Abusum huiusmodi omnino tollendum esse". Ad dubium: *an ferendus sit usus, omittendi in choro partes illas tum divini officii, tum Missae, quas organi sonitus supplet?* S. R. C. respondit die 22. Julii 1848.: *submissa voce dicenda, quae omittuntur ob sonitum organi; quando non pulsatur, integre esse cantanda.*

2) Facta ad verbum *Deo* inclinatione et deinde genuflexione. Idem valet de *Credo. (Auctores.)*

3) Celebrans inter diaconum et subdiaconum sedere potest a cornu Epistolae (non Evangelii) iuxta altare, cum cantatur *Kyrie eleison, Gloria in excelsis* et *Credo.* (*Rubr. gen. Miss. tit. 17. n. 6.*) — Romae, etiam exposito SS. Sacramento e. g. in Missa repositionis post Orationem XL. Horarum, fit sessio, detecto tamen capite.

De Epistola, Graduali et aliis usque ad Evangelium. Subdiaconus circa finem ultimae Orationis accipit ambabus manibus librum Epistolarum, deferens illum supra pectus et facta altari genuflexione in medio, vadit ad partem Epistolae contra altare et cantat Epistolam, quam etiam celebrans interim submissa voce legit, assistente sibi diacono a dextris, et item Graduale, Tractum etc. usque ad *Munda cor meum*. Epistola cantata subdiaconus facit iterum genuflexionem altari in medio ac redit ad celebrantem, et genuflectens osculatur eius manum, et ab eo benedicitur, praeterquam in Missis defunctorum. Postea idem subdiaconus accipit Missale celebrantis, defert ad cornu Evangelii in altare et ibi ministrat celebranti, qui in medio altaris submissa voce dicto *Munda cor meum* etc., et deinde lecto Evangelio, quod in fine non osculatur, delato etiam per diaconum libro Evangeliorum ad altare, imponit incensum in thuribulum. Postea diaconus genuflexus ante altare dicit *Munda cor meum;* et accipiens librum Evangeliorum de altari petit benedictionem a celebrante, similiter genuflexus in superiori gradu altaris, et osculata illius manu, praecedentibus thuriferario et duobus acolythis cum candelabris accensis de credentia sumptis vadit cum subdiacono a sinistris ad locum Evangelii contra altare versus populum, ubi subdiacono librum tenente, medio inter duos acolythos, tenentes candelabra, dicit *Dominus vobiscum*, iunctis manibus. Cum dicit *Sequentia* etc. signat librum in principio Evangelii, frontem, os et pectus, postea ter librum incensat, hoc est, in medio, a dextris et a sinistris, et prosequitur Evangelium iunctis manibus. Interim celebrans post datam diacono benedictionem retrahens se ad cornu Epistolae, ibi stat iunctis manibus. Et cum diaconus dicit *Sequentia sancti Evangelii*, sacerdos etiam signat se; et cum

nominatur *Jesus*, caput inclinat versus altare. Finito Evangelio sacerdos osculatur librum a subdiacono sibi delatum dicens: *Per evangelica dicta* etc., et a diacono ter incensatur. Si sit coram Praelato in sua residentia, liber defertur ad Praelatum, ut supra, et ille incensatur, ut in Caeremoniali. Postea stans in medio altaris versus crucem, incipit, si dicendum sit, *Credo*, [1]) stantibus post eum diacono et subdiacono, deinde ad altare accedentibus et cum eo prosequentibus, [2]) ut dictum est ad *Gloria in excelsis*. Cum vero in Symbolo cantatum fuerit *Et incarnatus est*, diaconus accepta bursa de credentia, ambabus manibus eam defert elevatam cum solitis reverentiis ad medium altaris, in quo explicat corporale et revertitur [3]) ad celebrantem. Cum non dicitur *Credo*, subdiaconus defert bursam simul cum calice, ut infra dicetur.

De Offertorio et aliis usque ad Canonem. Dicto *Oremus* diaconus et subdiaconus accedunt ad altare in cornu Epistolae, diaconus amovet calicem, si est in altari, vel si est in credentia, ut magis decet, accipit eum de manu subdiaconi, qui

---

1) *Credo* in Missa solemni dicendum est post concionem, non ante, iuxta rubricas Missalis et consuetudinem Ecclesiae Romanae. (*S. R. C. 16. Mart. 1591.*)

2) Symbolum integre canendum est, etiamsi pulsetur organum (*S. R. C. 7. Sept. 1861.*). Choro cantante: *qui propter nos* etc. omnes facta inclinatione descendunt ad primum a suppedaneo gradum, in quo genuflectentes sub verbis: *et incarnatus est* etc. caput inclinant; quibus absolutis surgunt, et iterum ad altare ascendunt. — Si fit sessio, ad verba *et incarnatus est* et *simul adoratur* caput detegunt et inclinant. — Quoties ad haec verba: *Et incarnatus est* usque ad ea: *et homo factus est* celebrans et sacri ministri genuflectunt ante altare, non sufficit sola genuflexio, sed debent simul caput inclinare. (*S. R. C. 28. Maii 1846.*)

3) Supponitur sessio.

illum cum patena et hostia coopertum palla et velo a collo sibi pendente manu sinistra tenens, et alteram manum superponens velo, ne aliquid decidat, de credentia detulit, comitatus ab acolytho ampullas vini et aquae portante; ipse diaconus calicem detegit et dat patenam cum hostia celebranti, osculando eius manum; subdiaconus extergit calicem purificatorio, diaconus, accepta ampulla vini de manu subdiaconi, imponit vinum in calice, subdiaconus interim ampullam aquae ostendens celebranti, dicit *Benedicite, pater reverende,* qui facto versus eam signo crucis, dicit Orationem *Deus, qui humanae* etc. Interim subdiaconus infundit paululum aquae in calicem, diaconus illum celebranti dat, et pedem calicis tangens, seu brachium dexterum celebrantis sustentans, cum eo dicit *Offerimus tibi, Domine* etc. quem postea positum in altari, ut supra, palla cooperit. Subdiacono deinde stante in cornu Epistolae ponit in dextera manu patenam, quam cooperit extremitate veli ab eius humeris pendentis; qui vadit post celebrantem ante medium altaris et facta genuflexione ibi stat sustinens[1]) eam elevatam usque ad finem

1) Ubi a subdiacono tenetur patena, haec observanda sunt: apud credentiam ab acolytho humeris ipsius imponitur velum sericum oblongum, et manu sinistra calicem, cuius velum in credentia relinquitur, ad nodum accipit una cum patena et hostia ac tectum palla; calicem dein extrema parte veli ad dextram dependentis cooperit, eumque dextra desuper posita ad cornu Epistolae defert, ubi a dextris diaconi omnia perficit, quae supra indicata sunt. Facta oblatione calicis diaconus patenam abstergit purificatorio et dextrae subdiaconi immittit ita, ut pars eiusdem concava ad pectus subdiaconi vertatur, et extremitate veli ad dextrum subdiaconi latus dependentis eandem contegat. Subdiaconus patenam tenens ante pectus mox caput inclinat, descendit de altari et vadit retro post celebrantem, ubi genuflectit et erectus sustinet patenam ad faciem usque eleva-

Orationis Dominicae, ut dicetur. In Missis autem defunctorum et in feria VI. Parasceves patena non tenetur a subdiacono.[1])

Dicto *Veni, Sanctificator,* ut supra celebrans ministrante diacono naviculam et dicente *Benedicite, pater reverende,* ponit incensum in thuribulum, dicens: *Per intercessionem* etc. ut in Ordine Missae. Deinde accepto thuribulo per manum diaconi, nullam tunc faciens cruci reverentiam, incensat oblata, ter

---

tam, sinistra sua vel ante pectus posita, vel brachium dextrum sustentante. Subdiaconus patenam tenens, non inclinat caput, nec genuflectit infra incensationem cum diacono, neque transit cum celebrante de medio, nequidem ad lotionem manum; inclinat tamen, cum ipse incensatur. Quotiescumque autem inclinat, uti porro ad verba *Deo nostro,* post *gratias agamus* et ad *Oremus* ante Orationem Dominicam, semper patenam supra pectus demittit. Sub finem Praefationis ascendit ad sinistram celebrantis, (*Rit. celebr. Miss. VII. n. 11.*) ubi talis usus invaluit, (S. R. C. 12. Nov. 1831.) patenam ante pectus tenens, et inclinatus cum celebrante dicit *Sanctus*, erectus se non signat, neque ostendit *Canonem*, sed mox facta inclinatione vel genuflexione, ad planum retro post celebrantem revertitur. Dicente celebrante Orationem: *Quam oblationem*, cum diaconus descendit ad suppedaneum, utrumque genu flectit in loco suo, tenens patenam ante pectus et caput inclinans, dum sacrae elevantur species. Peracta Consecratione subdiáconus se erigit simul cum celebrante et diacono, atque elevata usque ad faciem patena stat usque ad finem Orationis Dominicae; tum enim sub verbis: *et dimitte nobis*, patenam ante pectus demittens, flectit unum genu cum diacono, et ascendit ad cornu Epistolae, ubi a dextris diaconi, eidem offert patenam nondum discoopertam, quam tunc discooperit diaconus et purificatorio extra corporale abstergit. Dimissa patena acolythus aufert velum ab humeris subdiaconi, qui dein facta genuflexione retro post celebrantem in planum redit.

[1]) In 2. et 3. Missa cantata in die Nat. D. N. J. Chr. patena de more tenetur, licet prius superposita fuerit calici nondum purificato. (*S. R. C. 11. Sept. 1847.*)

ducens thuribulum super calicem et hostiam simul in modum crucis et ter circum calicem et hostiam, scilicet bis a dextra ad sinistram, et semel a sinistra ad dextram, (diacono interim pedem calicis tenente manu dextra) dispensans verba in qualibet incensatione, hoc modo: in prima incensatione: *incensum istud*, in secunda: *a te benedictum*, in tertia: *ascendat ad te, Domine*, in quarta: *et descendat super nos*, in quinta et sexta: *misericordia tua.* Deinde facta reverentia, incensat crucem et altare, ut dictum est supra, assistente eodem diacono, interim dicens: *Dirigatur, Domine, oratio mea* etc., et cum incensatur crux, diaconus amovet calicem ad partem Epistolae, et incensata cruce reponit in loco suo. Cum reddit thuribulum diacono dicit: *Accendat in nobis* etc. et incensatur ab eo; deinde diaconus incensat chorum [1]) et postremo subdiaconum tenentem patenam, et ipse diaconus incensatur a thuriferario et thuriferarius postea incensat acolythos et populum. Celebrans, postquam incensatus fuerit, (ibidem, quin loco moveatur, *Gardellini)* lavat manus, ministrantibus acolythis ampullam aquae cum pelvicula et manutergio.

Cum dicitur *Praefatio*, [2]) diaconus et subdiaconus stant retro post celebrantem, et paulo antequam dicatur *Sanctus* accedunt ad altare, ubi cum celebrante hinc inde dicunt *Sanctus* et quae sequuntur usque ad *Canonem.* Deinde diaconus accedit ad sinistram celebrantis, ei assistens dum dicitur *Canon*, nisi alius sacerdos assistat; quia tunc ipse staret ad

---

[1]) Duplici ductu thuribuli versus singulos canonicos, unusquisque ductuum debet perfici duplici ictu. (*S. R. C. 22. Martii 1862.*)

[2]) Brevitatis causa nihil est omittendum vel abbreviandum, sed Missa cantanda semper est prout iacet in Missali. (*Conc. prov. Colon. pag. 100.)*

dextram aliquantulum post celebrantem. Subdiaconus vero tunc stat post celebrantem.

De Canone usque ad Consecrationem.[1]) Cum celebrans dicit *Quam oblationem* etc. diaconus accedit ad eius dextram et ibi in superiori gradu altaris genuflexus, cum Sacramentum elevatur, fimbrias planetae elevat, et quando opus est, se erigens, calicem discooperit et cooperit, et cum celebrante genuflectit. Subdiaconus genuflectit in loco suo, thuriferarius genuflexus in cornu Epistolae ter incensat hostiam, cum elevatur, et similiter calicem, posito incenso in thuribulum absque benedictione. Reposito calice diaconus redit ad librum, nisi alius assistat. Ceteri surgunt et stant in locis suis.

De Canone post Consecrationem usque ad Orationem Dominicam. Cum celebrans dicit *Per quem haec omnia* etc. diaconus, facta Sacramento genuflexione, accedit ad dexteram celebrantis, (retinebit duobus digitis dexterae manus pedem calicis *Caerem. Episc. I. 9. n. 5.)* et quando opus est, discooperit calicem, et cum celebrante, adorat; similiter cooperit et iterum genuflectit. Cum incipit *Pater noster*, idem vadit retro post celebrantem, facta prius Sacramento genuflexione, ubi stat dum dicitur Oratio Dominica.

De Oratione Dominica et aliis usque ad factam Communionem. Diaconus stans retro post celebrantem cum in Oratione Dominica dicitur *Et dimitte nobis debita nostra*, facta ibidem genu-

---

[1]) Chorus prosequitur cantum usque ad *Benedictus*, *qui venit* etc. exclusive; quo finito, et non prius elevatur Sacramentum. Tunc silet chorus et cum aliis adorat. Organum vero, si habetur, cum omni tunc melodia et gravitate pulsandum est. Elevato Sacramento chorus prosequitur cantum *Benedictus*, *qui venit* etc. (*Caeremoniale Episc. lib. 2. cap. 8. n. 70 et 71.)*.

flexione, vadit ad dextram celebrantis, et subdiaconus circa finem Orationis Dominicae, facta ibidem genuflexione, revertitur ad altare, et stans in cornu Epistolae porrigit patenam diacono, qui eam discooperit et purificatorio abstergens dat celebranti, illius manum osculando, et quando opus est, discooperit et cooperit calicem, et cum celebrante adorat. Subdiaconus reddita patena et deposito velo, quod ab humeris eius pendebat, (ad manus caeremoniarii vel alicuius acolythi *Caerem. Episc. II. 8. num. 74.)* genuflectit et descendit retro post celebrantem, et cum dicitur *Pax Domini*, iterum genuflectens accedit ad sinistram celebrantis, et simul dicunt *Agnus Dei;* deinde facta ibidem Sacramento genuflexione, redit post celebrantem. Diaconus vero a dextris genuflexus exspectat pacem;[1]) et cum celebrans osculatur altare, ipse se erigens simul osculatur illud extra corporale[2]), et a celebrante dicente *Pax tecum* complexus, (et brachia sua brachiis celebrantis supponens *S. R. C. 23. Maii 1846.)* accipit pacem, sinistris genis sibi invicem appropinquantibus, et ei respondet *Et cum spiritu tuo.* Postea iterum Sacramento in altari adorato, vertit se ad subdiaconum retro post celebrantem, et similiter dat ei pacem. Subdiaconus accepta pace a diacono et facta altari genuflexione [comitatus ab acolytho vadit ad chorum et dat pacem primo cuiusque ordinis, dignioribus prius, deinde minus dignis, et reversus ad altare, facta genuflexione dat pacem acolytho, qui ipsum comitaverat, qui et aliis acolythis circa altare

---

1) Exposito SS. Sacramento *Pax* danda est, excepta feria V. in coena Domini. Gardellini (Comment. §. 30. n. 17.) dicit: „facta (post *Orate fratres*) genuflexione Missam prosequitur usque ad Communionem iuxta solitum." Idem docet *Baldeschi* (edit. Fawrel) pag. 198.

2) Manibus iunctis ante pectus, non vero super altare positis. *Baldeschi p. II. tit. II. cap. 10. n. 1.*

dat pacem, deinde subdiaconus] [1]) vadit ad dextram celebrantis, (genuflectit), et quando opus est, discooperit calicem, accipit ampullam vini et infundit, quando celebrans vult purificare. Diaconus post datam pacem subdiacono vadit ad librum, et dum celebrans se communicat, stant ipse et subdiaconus profunde inclinati versus altare.

De Communione et Orationibus post Communionem dicendis. Diaconus defert librum Missalis ad cornu Epistolae, deinde vadit retro post celebrantem; subdiaconus vero vadit ad cornu Evangelii, ubi calicem mundat, aptat cum purificatorio, patena et palla cooperit, plicat corporale, reponit in bursam et illam ponit super calicem coopertum velo, quem collocat in altari, vel super credentia, ut prius; (ad abacum reportat sine velo humerale per gradus anteriores altaris, facta illi reverentia, *Caerem. Episc. lib. II. c. 8. n. 77.)* postea redit ad locum suum retro post diaconum, qui, cum dicit *Ite, Missa est* [2]) cum celebrante vertit se ad populum, et in Quadragesima dicto per celebrantem *Oremus,* diaconus in cornu Epistolae vertens se ad populum, iunctis manibus dicit *Humiliate capita vestra Deo.* Quo dicto vertit se versus altare a tergo celebrantis, et celebrans dicit Orationem super populum.

Celebrans eadem voce et modo, quo in Missis privatis benedicit populo, et dicto Evangelio secundum Joannem, vel alio, ut supra, ministrante subdiacono librum, si opus est, discedit cum ministris ordine et modo, quo venerat.

---

[1]) Quae posita sunt in hac [] parenthesi, locum habent tantum in ecclesiis cathedralibus et collegiatis.

[2]) *Ite, Missa est* a diacono tantum, non vero a celebrante dicitur, *Benedicamus Domino* et *Requiescant in pace* etiam a celebrante dicitur. (*S. R. C. 7. Sept. 1816.*) Servari potest consuetudo pulsandi tantum organum ad respondendum dum cantatur *Ite, Missa est.* (*S. R. C. 11. Sept. 1847.*)

V. De Missa Pontificali solemni, non praesente SS. Sacramento.

Quia tum in visitationibus parochiarum, tum in ecclesiarum consecrationibus aliisque occasionibus Episcopus aut solemnem Missam celebrat, aut solemni Missae assistit, raro autem habentur libri, qui scitu necessaria suppeditant, hic ex *Pontificali Romano*, *Caeremoniali Episcoporum* et S. R. C. decretis subiicio, quae in talibus occasionibus desiderari possunt.

Ad portam primariam ecclesiae Episcopo porrigitur aspersorium a digniore ecclesiae, etiamsi associatus esset ab uno vel pluribus Canonicis suae ecclesiae cathedralis. *(S. R. C. 23. Sept. 1820.* et *10. Jan. 1852.)* Dignior ille ecclesiae non portat stolam *(S. R. C. 16. Aprilis 1853.)* neque biretum; osculatur aspersorium et manus Episcopi. Episcopus detecto capite aspergit primo seipsum, deinde circumstantes; dignior ecclesiae naviculam offert Episcopo, qui incensum imponit, et statim stans cooperto capite incensatur a digniore ecclesiae.

Deinde procedunt ad altare SS. Sacramenti,[1]) ubi genuflexus super pulvino, aut genuflexorio ibi parato orabit; sed ante dictam genuflexionem genuflectet prius in plano solo absque pulvino, et similiter, cum voluerit discedere ab oratione ob reverentiam SS. Corporis Christi. Quo facto ibit recta ad sacristiam, vel ad alium locum praeparatum intra ecclesiam, induturus paramenta Pontificalia. *(Caerem. Episc. I. 15. 5. 7.)* Ubi diaconus, subdiaconus et reliqui sumpersunt paramenta dempto manipulo, et in eundem locum cum reverentiis altari et Episcopo debitis ingressi sunt, subdiaconus affert ex credentia super

---

[1]) Quodsi fuerit Archiepiscopus, vel alius utens cruce, ipsa crux immediate ante Archiepiscopum per aliquem capellanum deferetur, imagine crucifixi ad Archiepiscopum conversa, inter quam et Archiepiscopum nullus omnino incedat; est enim insigne ipsius. *(Caerem. Episc. I. 15. 8.)*

bacili sandalia et caligas, alio velo cooperta, et ambabus manibus elevata ante Episcopum, illaque, adiuvantibus duobus Episcopi scutiferis, qui ad abacum solent assistere, genuflexus induit primo in dextero, deinde in sinistro pede Episcopi, detractis prius per scutiferum ordinariis calceis. Extractis ei per assistentes Diaconos annulis, Episcopus lavat manus. Presbyter assistens porrigit Episcopo mantile ad tergendum manus, quibus tersis reponuntur ei annuli ab eodem presbytero assistente. Statim lotis manibus adsint acolythi, qui afferant ex altari paramenta Episcopi per ordinem unus post alium; diaconus et subdiaconus capientes singula paramenta de manibus acolythorum, quisque eorum a latere suo adiuvat vestiendo Episcopum, sed principaliter diaconus omnia operatur, subdiaconus vero solummodo coadiuvat, ubi opus est. Presbyter assistens imponit annulum Pontificalem annulari digito dexterae manus Episcopi, annulo prius et manu postea deosculatis. Episcopo parato accedunt ad eum duo diaconi honorarii parati dalmaticis; diaconus vero et subdiaconus recedunt, et assumunt suos manipulos. *(Caerem. Episc. lib. 2. 8. n. 5—23.)*

Ministrante presbytero assistente naviculam Episcopus imponit et benedicit thus; tum surgit et recipit baculum pastoralem, factaque cum suis ministris reverentia cruci super altari in dicto sacello seu secretario existenti, processionali ritu procedunt ad altare, in quo Missa est celebranda hoc ordine:

Thuriferarius cum thuribulo, deinde ceroferarii cum candelis accensis medium habentes alterum subdiaconum paratum tunicella, crucem deferentem, deinde clerici et beneficiati ecclesiae cum suis cottis, bini et bini incipiendo a iunioribus, seu minus dignis. Hos sequitur reliquus clerus illius ecclesiae suo ordine, ita ut digniores semper sint posteriores in processione; Canonici vero, qui sunt parati, an-

tecedent Episcopum immediate. Post Canonicos procedet subdiaconus Epistolam cantaturus, gerens librum Evangeliorum clausum ante pectus, in quo includitur manipulus Episcopi, deinde diaconus ad sinistram presbyteri assistentis pluviali induti, demum Episcopus cum baculo pastorali in manu sinistra, parte curva baculi ad populum versa, ac dextera aperta benedicens, medius inter diaconos assistentes paratos. Si autem Episcopus sumpsit paramenta in presbyterio apud sedem, vel in faldistorio, non fit huiusmodi processio, sed procedit Episcopus ad altare sine cruce, sine candelabris et sine thuriferario cum solis ministris paratis ut supra, et quibusdam aliis. Post Episcopum sequitur capellanus serviens de mitra, et alii capellani cum cottis, bini et bini incedentes. Si vero celebrans fuerit Archiepiscopus, aut Archiepiscopo maior, aut habens privilegium, ut crux ante se deferatur Archiepiscopalis, per subdiaconum paratum, de quo supra, defertur ante Canonicos paratos tantum, non autem ante alios de clero, imagine Crucifixi ad ipsum versa.

Cum Episcopus pervenerit ante infimum altaris gradum, deponit baculum pastoralem ac mitram, facitque profundam reverentiam cruci super altari positae, simul cum suis ministris; habens autem a dextris presbyterum assistentem et a sinistris diaconum ac subdiaconum et modicum retro diaconos assistentes, facit cum eis confessionem, chorus interea incipit Introitum.

Cum Episcopus dixerit *Indulgentiam, absolutionem*, etc. subdiaconus capit manipulum, qui fuerat inclusus in libro Evangeliorum, et a latere manipuli osculatur, deinde porrigit Episcopo osculandum, ubi est signum crucis, mox applicat Episcopo in sinistro brachio cum osculo manus, ipsumque stricte religat.

Finita confessione Episcopus ascendit ad altare, illudque osculatur in medio, deinde ambabus mani-

bus librum tangens sibi a subdiacono et presbytero assistente a sinistris stantibus oblatum, in folio Evangelii currentis, illum osculatur in principio Evangelii; tum imponit et benedicit incensum, et thurificat altare more solito.

Absoluta altaris thurificatione, reddit thuribulum diacono, et accepta mitra pretiosa a digniori diacono assistente, stans in cornu Epistolae manibus iunctis, incensatur a diacono Evangelii triplici ductu. Tum ex eodem loco facta cruci reverentia, acceptoque baculo in manu sinistra, medius inter diaconos assistentes, vadit ad sedem suam, ubi stans sine mitra legit Introitum ex libro, quem sustinet capellanus, de eo serviens. Deinde dicit cum suis ministris alternatim respondentibus *Kyrie eleison.* Quo dicto sedet et accipit per primum diaconum assistentem mitram simplicem et gremiale; et pariter omnes sedent.

Cum cantatur a choro ultimum *Kyrie eleison* aufertur Episcopo per assistentem a sinistris gremiale et mitra. Finito a choro cantu *Kyrie eleison,* surgit Episcopus, et facie versa ad altare, cantat ex libro, qui dicitur *Canon,* alta voce *Gloria in excelsis Deo,* quem prosequitur submissa voce cum suis ministris. Diaconus et subdiaconus, ac Praelati et Canonici in suis locis idem bini simul faciunt, et in fine sedet, accepta mitra simplici et gremiali. Finito Hymno surgit Episcopus, deposita mitra et gremiali, et stans versus populum cantat *Pax vobis;* et, si *Gloria in excelsis* omissum fuit, *Dominus vobiscum;* deinde conversus ad altare, Orationem.

Oratione finita sedet Episcopus, accipitque mitram et gremiale; subdiaconus factis debitis reverentiis altari et Episcopo, cantat Epistolam; qua finita osculatur manum dexteram Episcopi, et ab eo accepta benedictione, redit ad locum suum ad altare.

Osculata manu Episcopi per subdiaconum, Episco-

pus sedet, legit ex libro Missali Epistolam et alia usque ad finem Evangelii, quod antequam incipiat, iunctis manibus dicit *Munda cor meum*, etc., et *Jube Domine*, etc.

Cum cantatur ultimus versus Gradualis, etc. diaconus vadit ad Episcopum, cuius manum reverenter osculatur; tum reversus ad altare in eius inferiori gradu genuflexus, dicit *Munda cor meum*, etc. interim Episcopus imponit et benedicit incensum. Tum diaconus cum aliis ministris venit ante Episcopum, ubi inclinatus petit benedictionem, dicens *Jube Domne benedicere*, cui Episcopus respondet *Dominus sit in corde tuo*, etc. et facit super eum signum crucis. Tum diaconus facit Episcopo profundam reverentiam; ministri vero, qui cum eo sunt, permanent genuflexi, donec Episcopus benedixerit, et statim procedit cum ministris ad cantandum Evangelium. Cum diaconus dicit *Dominus vobiscum*, Episcopus depositis gremiali et mitra, surgit, accipit baculum pastoralem, et dum diaconus dicit *Initium* vel *Sequentia*, se signat in fronte, ore et pectore; tum ipse Episcopus retinet baculum inter ambas manus iunctas, stans versus diaconum. Finito Evangelio subdiaconus portat librum apertum osculandum Episcopo, nulla ei facta reverentia, nisi postea, libro clauso; diaconus et alii cum debitis reverentiis revertuntur, et presbyter assistens Episcopum stantem thurificat.

Postquam Episcopus fuerit incensatus, conversus ad altare incipit, cantando ex libro *Credo in unum Deum*, quod cum suis ministris submissa voce prosequitur; pariter diaconus et subdiaconus apud altare et Canonici illud inter se dicunt, et ad verba *Et incarnatus est*, Episcopus genuflectit, et pariter omnes de choro genuflectunt. Quo finito, sedet Episcopus cum mitra simplici, et omnes etiam sedent; et cum praedictus versiculus cantatur a choro,

omnes capite detecto, et Episcopus cum mitra profunde caput inclinant versus altare. In nocte vero, et die *Nativitatis D. N. J. C.*, ac die *Annuntiationis B. M. V.* Episcopus cum mitra apud sedem suam, et omnes alii in suis locis genuflectunt, quando cantatur dictus versiculus, et eo finito omnes sedent. Diaconus, finito versiculo, surgit, surgente etiam subdiacono, et accedens ad abacum capit bursam cum corporali, quam cum debitis reverentiis portat ad altare, ubi extrahit corporale, idque ponit super altare more ordinario; et statim redit ad locum suum, et sedet; tunc sedet etiam subdiaconus.

Circa finem *Symboli* surgunt omnes ministri; eo vero prorsus a choro cantato, surgit Episcopus, depositis gremiali et mitra; et stans in sede sua, cantat versus populum *Dominus vobiscum* et *Oremus*, et legit mox Offertorium submissa et intelligibili voce. Quo lecto, sedet et accipit mitram pretiosam, deponitque annulum et chirothecas, quae omnia ei extrahuntur ab assistentibus diaconis, et lavat manus, ei praebente mantile presbytero assistente. Interim minister de libro inserviens Missale cum pulvino aut pulpito defert ad altare, illudque reponit in cornu Evangelii apertum eo loco, in quo continentur ea, quae celebrans est lecturus. Assistens presbyter stans ad librum extra cornu Evangelii exspectat celebrantem.

Episcopus statim, lotis manibus reassumit annulum a presbytero assistente porrectum, et surgit, accipiens manu sinistra baculum, procedit medius inter duos diaconos assistentes ante infimum altaris gradum in medio, ubi depositis baculo et mitra, factaque profunda reverentia cruci, ascendit ad altare, presbytero assistente a sinistris, diacono vero Evangelii a dexteris, et osculatur illud in medio, positis hinc inde manibus. Subdiaconus, dum Episcopus lavit et tersit manus, accedit ad abacum, induitur velo humerali, et accipiens calicem more ordinario,

procedit ad altare; subdiaconum sequitur acolythus urceolos vini et aquae portans, ita ut eodem tempore cum Episcopo ad altare perveniant, ubi subdiaconus calicem cum patena ponit in cornu Epistolae, remoto volo.

Tum diaconus patenam cum hostia ad manus Episcopi cum osculo porrigit, deinde imponit vinum in calicem, quantum sufficiat, Episcopo inspiciente; subdiaconus vero urceolum aquae parumper versus Episcopum elevans, dicit: *Benedicite, Pater Reverendissime,* tum infundit pauculum aquae in calicem. Diaconus deinde porrigit Episcopo calicem cum osculis debitis et cum eo dicit Orationem *Offerimus tibi, Domine, calicem* etc. qua dicta diaconus palla cooperit calicem supra corporale ab Episcopo depositum, tum capiens patenam, illam ponit in manu dextera subdiaconi, ac extremitate veli ab ea parte pendentis contegit, quam subdiaconus stans post Episcopum et diaconum spatio congruenti sustinet elevatam usque ad *Pater noster.*

Prosequitur deinde Episcopus Missam ut in Missali. Incensato autem altari, dum reddit thuribulum diacono, accipit mitram pretiosam a primo assistente, et thurificatur in eodem loco stans a diacono triplici ductu, et statim lavat manus more solito dicens Psalmum *Lavabo,* ministrante mappulam presbytero assistente. Diaconus vero interim thurificat Praelatos, Dignitates, Canonicos, Magistratus et alios de choro, more ordinario.

Postquam Episcopus lavit manus et abstersit, aufertur ei mitra ab assistente, et cetera facit ac observat, prout alii sacerdotes, nisi quod in Canone, ubi alii dicunt: *Et Antistite nostro N.*, ipse dicat: *Et me indigno servo tuo.* Dicto *Sanctus*, etc. vel incoepto Canone, quatuor, sex, aut ad summum octo ministri, cottis induti, afferunt totidem funalia cerae albae accensa, et factis debitis reverentiis, collocant

se genuflexi hinc inde a lateribus subdiaconi, tenentis patenam, vel si magis commodum, ad latera altaris. Tunc vero omnes, tam in choro, quam extra genuflectunt, praeter cantores *Sanctus* cantantes, presbyterum assistentem et diaconos assistentes, diaconum et subdiaconum, qui non nisi cum celebrante genuflectunt.

Tempore utriusque elevationis, thuriferarius, imposito thure in thuribulum, thurificat Sacramentum Corporis et Sanguinis Domini, ter pro unoquoque ducens thuribulum. Elevato Sacramento, ministri funalia habentes surgunt, et factis debitis reverentiis discedunt, ac funalia extra presbyterium exstinguunt, nisi Missa sit de *Requiem*, vel facienda sit Communio, quia tunc remanent genuflexi usque ad finitam Communionem, et pariter tunc omnes surgunt, et stant usque ad Communionem inclusive.

Prima Oratione post *Agnus Dei* dicta, Episcopus osculatur altare, et dat pacem presbytero assistenti, similiter diaconis assistentibus, sed prius diacono et subdiacono, si non sit daturus eis Communionem. Presbyter assistens genuflectit et osculatur altare antequam pacem ab Episcopo recipiat, ceteri vero genuflectunt prius et post ante SS. Sacramentum, non tamen osculantur altare.

Post ablutiones Episcopus accedens in cornu Epistolae accipit mitram a diacono et lavat manus; tersis vero manibus, deponit mitram, et prosequitur Missam. Presbyter assistens transfert librum ex latere Evangelii ad latus Epistolae, nisi iam translatus fuerit a diacono.

Dicto *Placeat tibi, sancta Trinitas,* etc. Episcopus accepta mitra, et stans in medio altaris pollice dexterae manus format sibi signum crucis in pectore, cantans: *Sit nomen Domini benedictum,* interim sinistram super altari retinens, et dum a choro respondetur *Ex hoc nunc et usque in saeculum,* etiam

ipsam manum dexteram super altari tenet; deinde dicens *Adiutorium nostrum in nomine Domini*, eadem dextera manu signat se signo crucis a fronte ad pectus, et a sinistro humero in dexterum, tangens se in unoquoque verbo, videlicet, dum dicit *Adiutorium* in fronte, *nostrum* infra pectus, *in nomine* in sinistro humero, *Domini* in dextero, et iterum ipsam manum dexteram super altare reponit, donec a choro respondetur *Qui fecit coelum et terram*. Deinde dicens *Benedicat vos omnipotens Deus*, elevat ad coelum simul oculos et manus, quas ante faciem iungit et accipiens manu sinistra baculum, dum dicit *Pater*, vertit se ad latus Epistolae, et ibi signat populum, et dicens *et Filius*, vertit se directe ad populum in medio ecclesiae existentem, signans iterum; dicens vero *et Spiritus sanctus*, vertit se totum ad latus Evangelii, et ibi tertio signat populum, perficiendo circulum. Si vero erit Archiepiscopus, sine mitra dabit benedictionem versus ad suam crucem, et deponet pallium super altare, ac postea dicet *Initium sancti Evangelii*.

Si indulgentia non fuerit publicata post sermonem, publicatur ibi per presbyterum assistentem in cornu Epistolae versus populum; qua publicata, Episcopus deposita mitra, dicit versus cornu Evangelii *Dominus vobiscum*, submissa voce, et facto signo crucis super altari, dicit *Initium*, etc. quod prosequitur, sumpta mitra et baculo, procedendo ad locum, ubi a principio accepit paramenta, ibique per eosdem ministros exuitur sacris paramentis. Si vero aliud Evangelium dicendum sit, totum legit in altari antequam discedat, eoque dicto recedit ut prius. Si Episcopus dat benedictionem Apostolicam cum Indulgentia plenaria, illam impertiatur immediate post ultimum Evangelium, post vero Orationem *Placeat* fiat ut supra dictum est. *(R. S. C. 23. Maii 1835.)*

VI. De Missa Pontificali solemni praesente SS. Sacramento.

(Ex Caeremoniali Episcoporum.)

Procedit Episcopus ad altare de faldistorio, aut de sede sine mitra, et omnia dicit ad altare, non ad sedem, ac si esset simplex sacerdos; non omittit genuflexiones, dum transit ante Sacramentum, vel cum ab eo recedit, vel ad illud accedit; non se lavat ad altare, sed extra gradus illius; nec habet mitram, dum dat benedictionem; genuflexus thurificat SS. Sacramentum, sed stans sine mitra imponit incensum. Ministri dantes aliquid Episcopo, vel recipientes ab eo, non osculantur eius manum.

VII. De Missa, quae sine cantu ab Episcopo celebratur.

(Ex Caeremoniali Episcoporum.)

Episcopus stans ante infimum gradum altaris accipit paramenta ex ipso altari (nisi in eodem SS. Sacramentum sit expositum). Ante altare versus medium chori paratur faldistorium, seu genuflexorium; in medio altaris ponuntur paramenta coloris congruentis tempori et festo, videlicet casula, stola, cingulum, alba et amictus; in credentia calix, Missale, manipulus, mantilia et alia necessaria. Indumentis Pontificalibus non utitur Episcopus in Missis privatis. Crucem pectoralem ante stolam accipit. Manipulum accipit ad *Indulgentiam* a capellano, qui stat a sinistris. Ad Missale ponenda est candela. Episcopus manus lavat antequam paramenta accipit, post Offertorium et post Communionem, sumpta ablutione digitorum. Valde convenit, ut Episcopus duos saltem capellanos cottis indutos (sed sine stola) apud se ministrantes habeat, qui omnia disponere sciant et possint, qui eum induant cum osculis et reverentiis debitis altari et Episcopo; qui ei serviant

in respondendo, in transferendo librum, cooperiendo et discooperiendo calicem, in porrigendo mantile, cum lavat manus, in ministrando ampullas et in ceteris omnibus faciendis, quae sunt necessaria. Ad Offertorium afferunt calicem, eumdem detegunt et extergunt, porrigunt patenam cum osculis, infundunt vinum et aquam, ampullam aquae Episcopo ostendendo et dicendo *Benedicite, Pater Reverendissime,* pariterque porrigunt calicem cum osculis. Post sumptionem ablutionis digitorum alteruter extergit calicem, eumdem cooperit et defert ad credentiam. *(Caerem. Episcop. I. 29. n. 2.* et *5.)* In fine Missae Episcopus, si non pro defunctis celebret, dabit benedictionem, more Episcopali dicens: *Sit nomen Domini benedictum* etc., sed non utitur in ea baculo, nec mitra, nec cruce, si sit Archiepiscopus. Cetera omnia Episcopus observat iuxta rubricas Missalis Romani prout alii sacerdotes. Finita Missa deponit sacra paramenta etiam ante altare in infimo gradu, et ibi ad faldistorium super cussino gratias agit.

VIII. De Missa solemni, quae coram Episcopo celebratur extra ecclesiam cathedralem. [1])

(Ex Caeremoniali Episcoporum.)

Parantur sedes Episcopi, genuflexorium et paramenta; adesse debent ministri de libro, [2]) de candela, de mitra et de baculo.

Episcopo parato celebrans et ministri accedunt ad altare, faciendo Episcopo in transitu debitam re-

---

[1]) In ecclesia cathedrali observanda sunt omnia, quae in *Caerem. Episc. lib. I. cap. 7. 9. 20, 21. 23. 25.* et lib. *II. cap. 9.* praescripta sunt.

[2]) Ex libro Episcopus legit *Introitum, Epistolam, Graduale, Alleluia, Sequentiam sive Tractum, Evangelium, Offertorium et Communionem.*

verentiam capite detecto. Cum pervenerint ad altare, se sistunt celebrans aliquantulum versus cornu Evangelii, diaconus ad sinistram celebrantis et subdiaconus ad sinistram diaconi; assistens celebrantis inter celebrantem et diaconum, et Episcopus a dextris celebrantis ante medium altaris, eiusque assistentes a dextris Episcopi in cornu Epistolae. Episcopus deposito baculo pastorali ac mitra, factaque cum omnibus aliis reverentia altari debita, incipit *In nomine Patris* etc. se signans, ac peragit ea, quae sunt celebrantis propria, ac si ipse esset Missam celebraturus, faciens confessionem usque ad *Indulgentiam* inclusive; cui ipse celebrans respondet simul cum ministris. In confessione celebrans, ubi dicendum *vobis fratres*, dicet *tibi pater;* similiter in fine; quod dicens Episcopo profunde inclinat. Dicto per Episcopum *Indulgentiam* etc. celebrans et ministri ei profundam reverentiam faciunt, et aliquantulum se retrahentes, cedunt locum Episcopo, qui tunc receptis mitra et baculo discedit de medio altaris cum suis assistentibus ad sedem suam, interea dicens *Deus, tu conversus* etc.; et eodem tempore celebrans in medio altaris prosequitur eosdem versus cum suis ministris. Finitis versibus Episcopus, deposito baculo, sedet cum mitra.

Si presbyter assistens non est Canonicus, diaconus Evangelii accedit ad sedem Episcopi cum thuriferario, quoties incensum in thuribulo est ponendum, ministratque Episcopo naviculam cum osculis debitis, ipseque diaconus triplici ductu incensat Episcopum quoties thurificari [1]) debet, celebrantem vero duplici ductu.

---

1) Cum Episcopus assistit non paratus, sed cum cappa tantum, non debet thurificari, nisi post thurificationem oblatorum; et in isto casu celebrans incensatur post Evangelium duplici ductu. (*S. R. C. 4. Aug. 1663.*)

Antequam subdiaconus cantet Epistolam altari et Episcopo debitam reverentiam facit, eaque finita accedit cum debitis reverentiis ad Episcopum, ubi manum eius super librum positam osculatur, et ab eodem benedicitur, et facta ei debita reverentia recedit.

Diaconus deposito libro Evangeliorum supra altare, accedit ad Episcopum et osculatur eius manum, tum revertitur ad altare, et dicto *Munda cor meum* etc. resumit librum de altari; et cum tempus est, accedit cum aliis ministris ad Episcopum, a quo benedictionem accipit. Deinde decantat Evangelium. Cum cantatur *Dominus vobiscum*, Episcopus deposita mitra surgit, et accepto baculo pastorali manu sinistra, signat se dextera in fronte etc. Tum tenet baculum inter manus. Finito Evangelio subdiaconus nulla facta reverentia offert librum Episcopo osculandum, quo facto claudit librum et Episcopo facit reverentiam. Celebrans non osculatur librum, nec dicit *Per evangelica dicta* etc., nec incensatur, nisi dum Episcopus assistit non paratus, quo casu Episcopus osculatur librum, sed celebrans solus incensatur.

Subdiaconus, postquam diaconus imposuerit vinum et calicem, elevat in cornu Epistolae ampullam aquae coram Episcopo et caput profunde inclinans dicit *Benedicite, Pater Reverendissime*. Celebrans interim de more dicit *Deus, qui humanae* etc., sed sine benedictione.

Ad elevationem Episcopus cum suis assistentibus deposita mitra genuflectit super scabellum ante medium altaris; subdiaconus genuflectit in infimo gradu versus cornu Evangelii. Facta elevatione Episcopus stans sumpta mitra redit ad sedem suam, ubi deposita mitra stat nudo capite. Si assistens Episcopi non est Canonicus; subdiaconus pacem a diacono acceptam defert ad Episcopum. [1])

---

[1]) Utrum in Missa solemni, quae coram Episcopo celebratur,

Dicta Oratione *Placeat* celebrans non dat benedictionem, sed osculatur altare et immediate se retrahit cum ministris in cornu Epistolae faciem suam vertendo ad Episcopum et caput profunde inclinando dum Episcopus benedicit; diaconus a sinistris celebrantis et subdiaconus a sinistris diaconi idem faciunt.

Tempore ultimi Evangelii Episcopus stat cum baculo sine mitra; finito Evangelio celebrans factis reverentiis debitis altari et Episcopo una cum ministris recedit in sacristiam; Episcopus vero deponit paramenta, et recedit comitatus ut in accessu.

diaconus Evangelii a celebrante, vel a subdiacono pacem sit recepturus, et sit pax ipsa a diacono vel a subdiacono in defectu presbyteri assistentis Episcopo deferenda? S. R. C. die 11. Febr. 1702. respondit: *In hypothesi ad diaconum Evangelii utpote digniorem spectare.*

II. DE SS. SACRAMENTORUM ADMINISTRATIONE.

DE IIS, QUAE IN SACRAMENTORUM ADMINISTRATIONE GENERALITER SERVANDA SUNT.

(Ex Rituali Romano.)

1. Ut ea, quae ex antiquis catholicae ecclesiae institutis, et sacrorum canonum Summorumque Pontificum decretis de Sacramentorum ritibus ac caeremoniis hoc libro praescribuntur, quae par est diligentia ac religione custodiantur, et ubique fideliter serventur; illud ante omnia scire et observare convenit, quod sacrosancta Tridentina Synodus sess. 7. can. 13. de iis ritibus decrevit in haec verba:

2. *Si quis dixerit, receptos et approbatos ecclesiae catholicae ritus in solemni Sacramentorum administratione adhiberi consuetos, aut contemni, aut sine peccato a ministris pro libitu omitti, aut in novos alios per quemcumque ecclesiarum pastorem mutari posse, anathema sit.*

3. Cum igitur in ecclesia Dei nihil sanctius aut utilius, nihilque excellentius aut magis divinum habeatur, quam Sacramenta ad humani generis salutem a Christo Domino instituta, parochus, vel quivis alius sacerdos ad quem eorum administratio pertinet, meminisse in primis debet, se sancta tractare; atque omni temporis momento ad tam sanctae administrationis officium paratum esse oportere.

4. Quamobrem illud perpetuo curabit, ut integre, caste, pieque vitam agat; nam etsi Sacramenta ab impuris coinquinari non possunt, neque a pravis

ministris eorum effectus impediri; impure tamen et indigne ea ministrantes, in aeternae mortis reatum incurrunt. Sacerdos ergo, si fuerit peccati mortalis sibi conscius (quod absit), ad Sacramentorum administrationem non audeat accedere, nisi prius corde poeniteat; sed si habeat copiam confessarii, et temporis locique ratio ferat, convenit confiteri.

5. Quacumque diei ac noctis hora ad Sacramenta ministranda vocabitur, nullam officio suo praestando (praesertim si necessitas urgeat) moram interponat. Ac propterea populum saepe, prout sese offeret occasio, praemonebit, ut cum sacro ministerio opus fuerit, se quamprimum advocet, nulla temporis aut cuiuscumque incommodi habita ratione.

6. Ipse vero antequam ad huiusmodi administrationem accedat, paululum, si opportunitas dabitur, orationi, et sacrae rei, quam acturus est, meditationi vacabit, atque ordinem ministrandi et caeremonias pro temporis spatio praevidebit et perleget.

7. In omni Sacramentorum administratione superpelliceo sit indutus, et desuper stola eius coloris, quem Sacramenti ritus exposcit, nisi in Sacramento Poenitentiae ministrando occasio, vel consuetudo, vel locus interdum aliter suadeat.

8. Adhibebit quoque unum saltem, si habeat, vel plures clericos, prout loci et Sacramenti ratio postulabit, decenti habitu et superpelliceo pariter indutos.

9. Curabit etiam, ut sacra suppellex, vestes, ornamenta, linteamina, et vasa ministerii integra, nitidaque sint et munda.

10. In Sacramentorum administratione eorum virtutem, usum, ac utilitatem, et caeremoniarum significationes, ut Concilium Tridentinum praecipit, ex sanctorum Patrum et Catechismi Romani doctrina, ubi commode fieri poterit, diligenter explicabit.

11. Dum Sacramentum aliquod ministrat, singula

verba, quae ad illius formam et ministerium pertinent, attente, distincte, et pie, atque clara voce pronuntiabit.[1]) Similiter et alias orationes et preces devote ac religiose dicet; nec memoriae, quae plerumque labitur, facile confidet; sed omnia recitabit ex libro. Reliquas praeterea caeremonias ac ritus ita decenter gravique actione peraget, ut adstantes ad coelestium rerum cogitationem erigat et attentos reddat.

12. Ad ministrandum procedens, rei, quam tractaturus est, intentus sit, nec de iis, quae ad ipsam non pertinent, quidquam cum alio colloquatur; in ipsaque administratione actualem attentionem habere studeat, vel saltem virtualem, cum intentione faciendi, quod in eo facit ecclesia.[2])

13. Illud porro diligenter caveat, ne in Sacramentorum administratione aliquid quavis de causa vel occasione, directe vel indirecte, exigat aut petat; sed ea gratis ministret, et ab omni simoniae atque avaritiae suspicione, nedum crimine, longissime absit. Si quid vero nomine eleemosynae, aut devotionis studio, peracto iam Sacramento, sponte a fidelibus offeratur, id licite pro consuetudine locorum accipere poterit, nisi aliter Episcopo videatur.

14. Fidelibus alienae parochiae Sacramenta non ministrabit, nisi necessitatis causa, vel de licentia parochi, seu Ordinarii.

15. Omnes autem, qui Sacramenta suscipiunt, loco et tempore opportuno monebit, ut remoto inani colloquio, et habitu actuque indecenti, pie ac devote

---

[1]) Parochis et rectoribus prohibemus strenue, ne in Sacramentis administrandis pro lingua latina utantur vernacula, nisi in illis partibus, quibus illi, qui assistunt, alloquendi aut quaedam iisdem explicanda sunt. (*Conc. prov. Colon. a. 1860. pag. 108.*)

[2]) Cfr. *Bened. XIV. De Synod. dioec. lib. 7. cap. 4.*

Sacramentis intersint, et ea, qua par est, reverentia suscipiant.[1])

DE SACRAMENTO BAPTISMI RITE ADMINISTRANDO.

(Ex Rituale Romano.)

1. Sacrum Baptisma, christianae religionis et aeternae vitae ianua, quod inter alia novae legis Sacramenta a Christo instituta primum tenet locum, cunctis ad salutem necessarium esse, ipsa veritas testatur illis verbis: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei.* (Joan. 3.) Itaque summa ad illud opportune riteque administrandum ac suscipiendum diligentia adhibenda est.

2. Cum autem ad hoc Sacramentum conferendum alia sint de iure divino absolute necessaria, ut ma-

---

1) *Quaer.* Quid faciendum, si indignus SS. Sacramenta publice petat?

Resp. I) Si ipsius indignitas publica est iure, facto aut fama e. g. si sit manifeste excommunicatus, interdictus, infamis, concubinarius, meretrix, civiliter tantum copulatus, usurarius, blasphemus etc., omnes communiter cum S. Thoma docent, Sacramenta illi esse deneganda; excipitur tamen 1° Sacramentum Poenitentiae, quod nemini sincere poenitenti est denegandum, nisi sit specialiter prohibitum e. g. ob censurus reservatas, vel quia prius debet satisfacere, aut cautionem praebere satisfaciendi. 2° Matrimonium, iusta interveniente causa. (Cfr. *S. Lig. lib. 6. num. 42* et *54.*) 3° Casus mortis, si quae argui possint Poenitentiae signa, ne scilicet pereat, qui per Sacramentum salvari potest. — II) Si ipsius indignitas est occulta, non possunt Sacramenta denegari. Ita pariter omnes cum S. Thoma. Excipitur Sacramentum Matrimonii, quando parochus extra Confessionem scit, adesse impedimentum dirimens, vel sponsos ignorare rudimenta fidei. [Cfr. *Carrière* de Matrim. (edit. 5.) pag. 276.]

teria, forma, minister; alia ad illius solemnitatem pertineant, ut ritus ac caeremoniae,[1] quas ex Apostolica et antiquissima traditione acceptas et approbatas, nisi necessitatis causa, omittere non licet, de iis aliqua praemonenda sunt, ut sacrum hoc ministerium rite ac sancte peragatur.

De materia Baptismi. 3. Ac primum intelligat parochus, cum huius Sacramenti materia sit aqua vera ac naturalis, nullum alium liquorem ad id adhiberi posse.

4. Aqua vero solemnis Baptismi sit eo anno benedicta in Sabbato sancto Paschatis, vel Sabbato Pentecostes, quae in fonte mundo nitida et pura diligenter conservetur; et haec, quando nova benedicenda est, in ecclesiae vel potius baptisterii sacrarium effundatur.

5. Si aqua benedicta tam imminuta sit, ut minus sufficere videatur, alia non benedicta admisceri potest, in minori tamen quantitate.

6. Si vero corrupta fuerit, aut effluxerit, aut quovis modo defecerit, parochus in fontem bene mundatum ac nitidum recentem aquam infundat, eamque benedicat ex formula, quae in Rituali Romano praescribitur.

7. Sed si aqua conglaciata sit, curetur, ut liquefiat; sin autem ex parte congelata sit, aut nimium frigida; poterit parum aquae naturalis non benedictae calefacere, et admiscere aquae baptismali in vasculo ad id parato, et ea tepefacta ad baptizandum uti, ne noceat infantulo.

De forma Baptismi. 8. Quoniam Baptismi forma his verbis expressa: *Ego te baptizo in nomine Patris et Filii, et Spiritus sancti*, omnino necessaria est; ideo eam nullo modo licet mutare, sed eadem

---

[1]) De vi et utilitate harum caeremoniarum vide Catech. Rom. part. II. cap. 2. qu. 45.—60.

verba uno et eodem tempore, quo fit ablutio, pronuntianda sunt.[1])

9. Latinus presbyter latina forma semper utatur. Cum Baptismum iterare nullo modo liceat, si quis sub conditione (de quo infra) sit baptizandus, ea conditio explicanda est hoc modo: *Si non est baptizatus, ego te baptizo in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti.* Hac tamen conditionali forma non passim aut leviter uti licet, sed prudenter, et ubi, re diligenter pervestigata, probabilis subest dubitatio, infantem non fuisse baptizatum.

10. Baptismus licet fieri possit aut per infusionem aquae, aut per immersionem, aut per aspersionem, primus tamen vel secundus modus, qui magis sunt in usu, pro ecclesiarum consuetudine retineantur; ita ut trina ablutione caput baptizandi perfundatur, vel immergatur in modum crucis uno et eodem tempore, quo verba proferuntur, et idem sit aquam adhibens, et verba pronuntians.

11. Ubi vero Baptismus fit per infusionem aquae, cavendum est, ne aqua ex infantis capite in fontem, sed vel in sacrarium baptisterii prope ipsum fontem exstructum defluat, aut in aliquo vase, ad hunc usum parato, recepta, in ipsius baptisterii vel in ecclesiae sacrarium effundatur.

De ministro Baptismi. — 12. Legitimus quidem Baptismi minister est parochus, vel alius sacerdos a parocho, vel ab Ordinario loci delegatus; sed quoties infans aut adultus versatur in vitae periculo, potest sine solemnitate a quocumque baptizari in qualibet lingua, sive clerico, sive laico, etiam excommunicato, sive fideli, sive infideli, sive catholico, sive haeretico, sive viro, sive femina, servata tamen forma et intentione ecclesiae.

13. Sed si adsit sacerdos, diacono praeferatur,

---

1) *Cfr. S. Lig. lib. 6. tract. 1. dub. 2. num. 9.*

diaconus subdiacono, clericus laico, et vir feminae; nisi pudoris gratia deceat feminam potius, quam virum baptizare infantem non omnino editum, vel nisi melius femina sciret formam et modum baptizandi. Quapropter curare debet parochus, ut fideles, praesertim obstetrices, rectum baptizandi ritum probe teneant et servent.[1])

14. Pater aut mater propriam prolem baptizare non debet, praeterquam in mortis articulo, quando alius non reperitur qui baptizet; neque tunc ullam contrahunt cognationem, quae matrimonii usum impediat.

De baptizandis parvulis. 15. Opportune parochus hortetur eos, ad quos ea cura pertinet, ut natos infantes sive baptizandos, sive baptizatos, quamprimum[2]) fieri poterit, et qua decet christiana modestia sine pompae vanitate deferant ad ecclesiam,[3]) ne illis Sacramentum tantopere necessarium nimium differatur cum periculo salutis, et ut iis, qui ex necessitate privatim baptizati sunt, consuetae caeremoniae ritusque suppleantur, omissa forma et ablutione.

16. Nemo in utero matris clausus baptizari debet. Sed si infans caput emiserit, et periculum mor-

---

1) Sacerdotes etiam doceant tam matres, quam feminas, in necessitate parvulos baptizare, eadem forma in suo idiomate. (*Conc. Fritslar. 1246. can. 1. — Conc. prov. Colon. 1860. pag. 109. Lambertini Institutio. 8. Spengler*, manuductio practica ad ministrandum Sacramentum Baptismi §. 35. Aug. Vind. 1749. et Münster. Pastoralbl. 1870. num. 8. et 9.

2) „Quantocius conferendum, nec unquam ultra tertium diem prolatandum est; et ut maturandum curent, saepius monendi sunt fideles". (*Conc proc. Colon. a, 1860. pag. 109. Lambertini Institutio 98.)*

3) Cfr. num. 28. et 29. — „Baptismi Sacramentum tantum in ecclesiae, nec unquam in domo privata conferendum est, nisi urgeat necessitas, vel ob causas graves ab Ordinario expetenda videatur et concessa sit dispensatio". (*Conc. prov. Col. a. 1860. pag. 109.*)

tis immineat, baptizetur in capite;[1]) nec postea si vivus evaserit, erit iterum baptizandus. At si aliud membrum emiserit, quod vitalem indicet motum, in illo, si periculum impendeat, baptizetur; et tunc si natus vixerit, erit sub conditione baptizandus, eo modo, quo supra dictum est: *Si non es baptizatus, ego te baptizo in nomine Patris*, etc.[2]) Si vero ita baptizatus deinde mortuus prodierit ex utero, debet in loco sacro sepeliri.

17. Si mater praegnans mortua fuerit, foetus quamprimum caute extrahatur, ac, si vivus fuerit, baptizetur; si fuerit mortuus, et baptizari non potuerit, in loco sacro sepeliri non debet. — Infantes expositi,[3]) et inventi, si re diligenter investigata de eorum Baptismo non constet, sub conditione baptizentur.

18. In monstris[4]) vero baptizandis, si casus eve-

---

[1]) Foetus in utero supra verticem baptizatus post ortum denuo baptizetur. (*S. C. C. 12. Julii 1794.*) — „Ad parochos pertinebit obstetrices instruere, ut, cum casus evenerit, in quo *infantem, nulla adhuc sui parte editum*, mox decessurum prudenter timeant, illum baptizent, sub conditione, sub qua pariter erit iterum baptizandus, si periculum evadat et foras prodeat.“ (*Bened. XIV. de Syn. dioec. lib. 7. cap. 5. num. 6.* Cfr. *S. Lig. lib. 6. num. 123.* et Archiv für kath. Kirchenrecht 1865. II. pag. 44 et fontes ibi assignati.)

[2]) *Bened. XIV.* de Syn. dioec. lib. 7. cap. 5. num. 7.

[3]) Pueri expositi, etiamsi habeant schedulam de Baptismo testantem, baptizentur sub conditione, nisi schedula habeat certitudinem (*S. C. C. 5. Jan. 1724.*, cfr. Lambertini Institut. 8. pag. 33. ed. Rom. 1747.)

[4]) Intelligendum de monstris a mulieribus editis, non a bestiis, licet aliquid habeant humani (Baruffaldus); *Billuart* tamen dicit, tale monstrum sub conditione baptizandum esse; si habeat caput humanum praevalet idea hominis. — Proles abortiva cuiuscumque aetatis et formae debet baptizari *absolute*, nisi constet ipsam esse mortuam, quia valde

niat, magna cautio adhibenda est; de quo, si opus fuerit, Ordinarius loci, vel alii periti consulantur, nisi mortis periculum immineat.

19. Monstrum, quod humanam speciem non prae se ferat, baptizari non debet; de quo si dubium fuerit, baptizetur sub hac conditione: *Si tu es homo, ego te baptizo* etc.

20. Illud vero, de quo dubium est, una ne aut plures sint personae, non baptizetur, donec id discernatur. Discerni autem potest, si habeat unum vel plura capita, unum vel plura pectora; tunc enim totidem erunt corda et animae, hominesque distincti, et eo casu singuli seorsum sunt baptizandi, unicuique dicendo: *Ego te baptizo* etc. Si vero periculum mortis immineat, tempusque non suppetat, ut singuli separatim baptizentur, poterit minister singulorum capitibus aquam infundens omnes simul baptizare, dicendo: *Ego vos baptizo in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti.* Quam tamen formam in iis solum, et in aliis similibus mortis periculis ad plures simul baptizandos, et ubi tempus non patitur, ut singuli separatim baptizentur, alias numquam licet adhibere.[1])

21. Quando vero non est certum, in monstro esse

---

probabile est, foetum animari in ipso momento conceptionis. Mortis autem unicum signum certum est totalis dilaceratio aut putrefactio; vivere potest, etsi nullum det signum; si vero in ea vix appareant indicia humanitatis et vitae, baptizanda est sub conditione *si capax es*. Cfr. *Hieron. Florentinii* de hominibus dubiis sive abortivis baptizandis. Aug. Vind. 1761; et „*Instructions sur la manière de baptiser les enfans nouveau-nés*", examinées par la faculté de médicine de l'Université catholique de Louvain et approuvées par Mgr. Engelbert, Card. Arch. de Malines. Malines. 1860. Archiv für kath. Kirchenrecht 1865. II. pag. 51.

[1]) Peccaret, qui hoc solummodo faceret, ut citius se expediret (*Baruffaldus Comment. in Rit. Rom. in h. l.*)

duas personas, vel quia duo capita et duo pectora non habet bene distincta, tunc debet primum unus absolute baptizari, et postea alter sub conditione, hoc modo: *Si non es baptizatus, ego te baptizo in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti.*

De patrinis. 22. Parochus antequam ad baptizandum accedat, ab iis, ad quos spectat, exquirat diligenter, quem, vel quos susceptores seu patrinos elegerint, qui infantem de sacro fonte suscipiant, ne plures quam liceat, aut indignos vel ineptos admittat.

23. Patrinus unus tantum, sive vir, sive mulier, vel ad summum unus et una adhibeantur ex decreto Concilii Tridentini; sed simul non admittantur duo viri, aut duae mulieres, neque ipsius baptizandi pater aut mater.

24. Hos autem patrinos saltem in aetate pubertatis, ac Sacramento Confirmationis consignatos esse maxime convenit.

25. Sciant praeterea parochi, ad hoc munus non esse admittendos infideles, aut haereticos, non publice excommunicatos aut interdictos, non publice criminosos aut infames, nec praeterea qui sana mente non sunt, nec qui ignorant rudimenta fidei; haec enim patrini spirituales filios suos, quos de Baptismi fonte susceperint, ubi opus fuerit, opportune docere tenentur.[1])

26. Praeterea ad hoc etiam admitti non debent monachi vel sanctimoniales, neque alii cuiusvis ordinis regulares a saeculo segregati.

De tempore et loco administrandi Baptismum.

27. Quamvis Baptismus quovis tempore, etiam interdicti et cessationis a divinis, praesertim si urgeat

---

1) „Admittendi non erunt . . . Communionem paschalem et longiori tempore cultum divinum negligentes, et qui matrimonio mere civili coniuncti vivunt.“ (*Conc. prov. Colon. pag. 110.* et Münst. Pastoralbl. a. 1868. num. 9. et 10.)

necessitas, conferri possit; tamen duo potissimum ex antiquissimo ecclesiae ritu sacri sunt dies, in quibus solemni caeremonia hoc Sacramentum administrari maxime convenit, nempe Sabbatum sanctum Paschae et Sabbatum Pentecostes, quibus diebus baptismalis fontis aqua rite consecratur. Quem ritum, quantum fieri commode potest, in adultis baptizandis, nisi vitae periculum immineat, retineri decet, aut certe non omnino praetermitti, praecipue in Metropolitanis aut Cathedralibus ecclesiis.

28. Ac licet urgente necessitate ubique baptizare nihil impediat,[1]) tamen proprius Baptismi administrandi locus est ecclesia, in qua sit fons baptismalis, vel certe baptisterium prope ecclesiam.

29. Itaque, necessitate excepta, in privatis locis nemo baptizari debet; nisi forte sint regum aut magnorum principum filii, id ipsis ita deposcentibus, dummodo id fiat in eorum capellis, seu oratoriis, et in aqua baptismali de more benedicta.

30. Baptisterium sit decenti loco et forma, materiaque solida, et quae aquam bene contineat, decenter ornatum et cancellis circumseptum, sera et clave munitum, atque ita obseratum, ut pulvis vel aliae sordes intro non penetrent; in eoque, ubi commode fieri potest, depingatur imago sancti Joannis Christum baptizantis.

De sacris oleis et aliis requisitis. 31. Sacrum chrisma et sanctum oleum, quod et catechumenorum dicitur, quorum usus est in Baptismo, eodem

---

[1]) Quando parochus in casu necessitatis periclitantem puerum domi baptizat, nec stolam violaceam, nec oleum catechumenorum adhibere potest, sed omnia sunt omittenda, quae Baptismum praecedunt, quaeque postmodum supplenda sunt in ecclesia; permittuntur autem, si sacrum Chrisma in promptu est, ea, quae Baptismum subsequuntur, adhibita stola albi coloris. (Cfr. *Gardellini ad decr. S. R. C. 23. Sept. 1820. vol. III. pag. 165.*)

anno sint ab Episcopo de more benedicta feria quinta in Coena Domini.

32. Curet parochus, ut ea suo tempore quam primum habeat, et tunc vetera in ecclesia comburat.

33. Veteribus oleis, nisi necessitas cogat, ultra annum non utatur;[1]) ac si deficere videantur, et chrisma, aut oleum benedictum haberi non possit, aliud oleum de olivis non benedictum adiiciatur, sed in minori quantitate.

34. Chrisma et oleum sacrum sint in suis vasculis argenteis, aut saltem stanneis bene obturatis; quae vascula sint inter se distincta, et propriam unumquodque inscriptionem habeat maiusculis litteris incisam, ne quis error committatur.

35. Ad usum vero quotidianum minora habeantur vascula ex argento, si fieri potest, aut stanno; sive separata, sive etiam coniuncta; apte tamen distincta et bene cooperta, et cum suis inscriptionibus, ut supra, ne parochus aberret, et unum pro altero sumat, quod cavere debet diligenter.

36. In ea igitur ex maioribus vasculis chrismatis et olei, quod sufficiat, infundatur, atque ut effusionis periculum caveatur, commodum erit, in his vasculis bombacium, seu quid simile habere, oleo sacro et chrismate separatim perfusum, in quae pollex, cum opus est, ad inungendum immittatur.

37. Haec vascula ita parata in loco proprio, honesto ac mundo, sub clave ac tuta custodia decenter asserventur, ne ab aliquo, nisi a sacerdote temere tangantur aut eis sacrilege quispiam abuti possit.

---

[1]) In Baptismo solemni licet uti chrismate anni praecedentis, usque dum recens consecratum acceptum fuerit. Itaque omitti non debet chrismatis et olei unctio ex eo, quod olea recens consecrata nondum haberi potuerint (*S. R. C. 28. Sept. 1887.*), nec eorum defectus sufficiens ratio est differendi Baptismum ad aliud tempus, quantumvis breve. Peccaret vero, qui chrismate recenti posthabito, veteri uteretur.

38. Parochus, quantum fieri potest, curet, ne per laicos, sed per se, vel per alium sacerdotem, vel saltem per alium ecclesiae ministrum haec olea deferantur; caveat item, ne de iis quidquam ulli unquam tribuat, cuius rei praetextu.

39. Sal, quod in os baptizandi immittendum est, sit benedictum sua peculiari benedictione, quae infra prascribitur;[1] neque utatur sale exorcizato ad benedicendam aquam; sitque prius bene confractum et attritum, siccum ac mundum. Sal ita benedictum nemini tradatur, neque etiam iis, qui benedicendum attulerint, reddatur; sed ad alios baptizandos servetur, aut in sacrarium abiiciatur.

40. Cum igitur Baptismi Sacramentum iam administrandum est, haec in promptu esse debent:

41. Vascula sacri olei catechumenorum et chrismatis.

42. Vasculum cum sale benedicendo, vel iam, ut dictum est, benedicto.

43. Vasculum, seu cochlear ex argento, vel alio metallo nitidum, ad aquam Baptismi fundendam supra caput baptizandi, quod nulli praeterea alii usui deserviat.

44. Pelvis, seu bacile ad excipiendam aquam ex capite defluentem, nisi statim in sacrarium defluat.

45. Gossipium, alio nomine bombacium, seu quid simile, ad abstergenda loca sacris oleis inuncta.

46. Stolae duae, ubi commode haberi possunt, una violacea et altera alba, (ut infra notatur) mutanda; sin minus, una saltem adhibeatur.[2])

47. Medulla panis, qua inuncti sacerdotis digiti, cum manus lavat, abstergantur et vas pro manuum

---

[1]) Pag. 381. num. 6.

[2]) Licet uti stola bicolori ex una parte violacea et ex altera alba iuxta opportunitatem ex ea parte invertenda, quae colorem praeferat a Rituali praescriptum. (*S. R. C. 26. Mart. 1859.*)

lotione post Baptismum, quod huic tantum usui deservire debet.

48. Alba vestis in modum pallioli, seu linteolum candidum infantis capiti imponendum.

49. Cereus, seu candela cerea baptizato ardens tradenda.

50. Denique Ritualis liber sit paratus, et item liber baptismalis, in quo baptizati describuntur.

51. Omnibus igitur opportune praeparatis, sacerdos ad tanti Sacramenti administrationem, lotis manibus, superpelliceo et stola violacea indutus accedat, clericum unum, seu plures, si potest, secum adhibeat, superpelliceo pariter indutos, qui sibi ministrent.

52. Ita paratus accedat ad limen ecclesiae, ubi foris exspectant qui infantem detulerunt.

53. Interroget (nisi de his bene sibi constet), an sit suae parochiae, masculus an femina, an sit domi baptizatus, et a quo, et quam rite, et qui sint compatres, qui infantem teneant, pro eoque respondeant; quos pie ac decenter assistere, ac, prout opus fuerit, pro baptizando ad interrogationes respondere admoneat.

54. Et quoniam iis, qui baptizantur, tamquam Dei filiis in Christo regenerandis, et in eius militiam adscribendis, nomen imponitur, curet ne obscoena, fabulosa, aut ridicula, vel inanium deorum, vel impiorum ethnicorum hominum nomina imponantur; sed potius, quatenus fieri potest, Sanctorum, quorum exemplis fideles ad pie vivendum excitentur, et patrociniis protegantur.

55. His igitur expeditis, et accepto nomine baptizandi, positi, si infans fuerit, super brachium dextrum illius, qui eum defert, parochus ad Baptismum procedat, in hunc modum nominatim interrogans:

Ordo Baptismi parvulorum. [1])

1. *Sacerdos:* Quid petis ab ecclesia Dei?	Priester: Was begehrst du von der Kirche Gottes?
Patrinus: Fidem.	Pathe: Den Glauben.
Sacerdos: Fides, quid tibi praestat?	Priester: Wozu nützt dir der Glaube?
Patrinus: Vitam aeternam.	Pathe: Zum ewigen Leben.

2. *Sacerdos.* Si igitur vis ad vitam ingredi, serva mandata: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, ex et tota anima tua, et ex tota mente tua, et proximum tuum sicut teipsum.

3. *Deinde ter exsufflet leniter in faciem infantis, et dicat semel:*

Exi ab eo (*vel* ab ea), immunde spiritus, et da locum Spiritui sancto Paraclito.

4. *Postea pollice faciat signum crucis in fronte et in pectore infantis, dicens:*

Accipe signum crucis tam in fronte †, quam in corde †; sume fidem coelestium praeceptorum, et talis esto moribus, ut templum Dei iam esse possis.

Oremus. Preces nostras, quaesumus Domine, clementer exaudi, et hunc electum tuum N. crucis Dominicae impressione signatum perpetua virtute custodi; ut magnitudinis gloriae tuae rudimenta servans, per custodiam mandatorum tuorum ad regenerationis gloriam pervenire mereatur. Per Christum Dominum nostrum. *R.* Amen.

5. *Deinde imponat manum super caput infantis ac dicat:*

Oremus. Omnipotens sempiterne Deus, Pater Domini nostri Jesu Christi, respicere dignare super

---

[1]) Verbotenus ex Rituali Romano, quod in administratione SS. Sacramentorum adhiberi posse, *S. R. C. 22. Maii 1841.* declaravit; adiecta tantum est versio germanica, ubi ex dictis in nota 1. pag. 368. opus esse videbatur.

hunc famulum tuum N., quem ad rudimenta fidei vocare dignatus es; omnem caecitatem cordis ab eo expelle; disrumpe omnes laqueos satanae, quibus fuerat colligatus; aperi ei, Domine, ianuam pietatis tuae, ut signo sapientiae tuae imbutus, omnium cupiditatum foetoribus careat et ad suavem odorem praeceptorum tuorum laetus tibi in ecclesia tua deserviat, et proficiat de die in diem. Per eumdem Christum Dominum nostrum. *R.* Amen.

6. *Deinde sacerdos benedicat salem, qui semel benedictus alias ad eundem usum deservire potest.*

Benedictio salis. Exorcizo te creatura salis, in nomine Dei Patris omnipotentis †, et in caritate Domini nostri Jesu Christi †, et in virtute Spiritus sancti †. Exorcizo te per Deum vivum †, per Deum verum †, per Deum sanctum †, per Deum †, qui te ad tutelam humani generis procreavit, et populo venienti ad credulitatem per servos suos consecrari praecepit, ut in nomine sanctae Trinitatis efficiaris salutare Sacramentum ad effugandum inimicum. Proinde rogamus te, Domine, Deus noster, ut hanc creaturam salis sanctificando sanctifices †, et benedicendo benedicas †, ut fiat omnibus accipientibus perfecta medicina, permanens in visceribus eorum, in nomine eiusdem Domini nostri Jesu Christi, qui venturus est iudicare vivos et mortuos, et saeculum per ignem. *R.* Amen.

7. *Deinde immittat modicum salis benedicti in os infantis, dicens:*

N. Accipe salem sapientiae; propitiatio sit tibi in vitam aeternam. *R.* Amen.

Sacerdos. Pax tecum,

R. Et cum spiritu tuo.

Oremus. Deus patrum nostrorum, Deus universae conditor veritatis, te supplices exoramus, ut hunc famulum tuum N. respicere digneris propitius, et hoc primum pabulum salis gustantem non diutius esurire

permittas, quominus cibo expleatur coelesti quatenus sit semper spiritu fervens, spe gaudens, tuo semper nomini serviens. Perduc eum, Domine, quaesumus, ad novae regenerationis lavacrum, ut cum fidelibus tuis promissionum tuarum aeterna praemia consequi mereatur. Per Christum Dominum nostrum.

R. Amen.

Exorcizo te, immunde spiritus, in nomine Patris †, et Filii †, et Spiritus sancti †, ut exeas, et recedas ab hoc famulo Dei N. Ipse enim tibi imperat, maledicte damnate, qui pedibus super mare ambulavit, et Petro mergenti dexteram porrexit.

Ergo, maledicte diabole, recognosce sententiam tuam, et da honorem Deo vivo et vero, da honorem Jesu Christo, Filio eius, et Spiritui sancto, et recede ab hoc famulo Dei N., quia istum sibi Deus et Dominus noster Jesus Christus ad suam sanctam gratiam et benedictionem, fontemque Baptismatis vocare dignatus est.

8. *Hic pollice in fronte signat infantem, dicens:*

Et hoc signum sanctae crucis †, quod nos fronti eius damus, tu, maledicte diabole, nunquam audeas violare. Per eumdem Christum Dominum nostrum.

R. Amen.

9. *Mox imponit manum super caput infantis et dicit:*

Oremus. Aeternam ac iustissimam pietatem tuam deprecor, Domine sancte, Pater omnipotens, aeterne Deus, auctor luminis et veritatis, super hunc famulum tuum N., ut digneris illum illuminare lumine intelligentiae tuae; munda eum, et sanctifica; da ei scientiam veram, ut dignus gratia Baptismi tui effectus, teneat firmam spem, consilium rectum, doctrinam sanctam. Per Christum Dominum nostrum.

R. Amen.

10. *Postea sacerdos imponit extremam partem stolae super infantem, et introducit eum in ecclesiam, dicens:*

N. Ingredere in templum Dei, ut habeas partem cum Christo in vitam aeternam. ℟. Amen.

11. *Cum fuerint ecclesiam ingressi, sacerdos procedens ad fontem cum susceptoribus coniunctim clara voce dicit:*

Credo in Deum, Patrem omnipotentem, Creatorem coeli et terrae. Et in Jesum Christum, Filium eius unicum, Dominum nostrum, qui conceptus est de Spiritu sancto, natus ex Maria Virgine, passus sub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus, et sepultus; descendit ad inferos, tertia die resurrexit a mortuis, ascendit ad coelos, sedet ad dexteram Dei Patris omnipotentis; inde venturus est iudicare vivos et mortuos. Credo in Spiritum sanctum, sanctam ecclesiam catholicam, Sanctorum communionem, remissionem peccatorum, carnis resurrectionem, vitam aeternam. Amen.

Pater noster, qui es in coelis, sanctificetur nomen tuum, adveniat regnum tuum, fiat voluntas tua, sicut in coelo, et in terra. Panem nostrum quotidianum da nobis hodie, et dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris, et ne nos inducas in tentationem, sed libera nos a malo. Amen.

12. *Ac deinde, antequam accedat ad baptisterium, dicat:*

Exorcismus. Exorcizo te, omnis spiritus immunde, in nomine Dei Patris omnipotentis †, et in nomine Jesu Christi, Filii eius, Domini et Judicis nostri †, et in virtute Spiritus sancti †, ut discedas ab hoc plasmate Dei N., quod Dominus noster ad templum sanctum suum vocare dignatus est, ut fiat templum Dei vivi, et Spiritus sanctus habitet in eo. Per eundem Christum Dominum nostrum, qui venturus est iudicare vivos et mortuos, et saeculum per ignem. ℟. Amen.

13. *Postea sacerdos digito accipiat de saliva oris*

sui, et tangat aures et nares infantis; tangendo vero aurem dexteram, et sinistram, dicat:

Ephpheta, quod est adaperire; *deinde tangat nares dicens:* In odorem suavitatis. Tu autem effugare, diabole, appropinquabit enim iudicium Dei.

14. *Postea interrogat baptizandum nominatim dicens:*

N. Abrenuntias satanae?	Priester: Widersagst du dem Teufel?
Resp. patr.: Abrenuntio.	Pathe: Ich widersage.
Sacerdos: Et omnibus operibus eius?	Priester: Und allen seinen Werken?
R. Abrenuntio.	Pathe: Ich widersage.
Sacerdos: Et omnibus pompis eius?	Priester: Und aller seiner Pracht?
R. Abrenuntio.	Pathe: Ich widersage.

15. *Deinde sacerdos intingit pollicem in oleo catechumenorum, et infantem ungit in pectore, et inter scapulas in modum crucis dicens:*

Ego te linio † oleo salutis in Christo Jesu Domino nostro, ut habeas vitam aeternam. *R.* Amen.

16. *(Hic deponit stolam violaceam, et sumit aliam albi coloris.)*

17. *Subinde pollicem et inuncta loca abstergit bombacio, vel re simili, et interrogat expresso nomine baptizandum, patrino respondente:*

N. Credis in Deum, Patrem omnipotentem, Creatorem coeli et terrae?	Priest.: Glaubst du an Gott, den allmächtigen Vater, Schöpfer des Himmels und der Erde?
R. Credo.	Pathe: Ich glaube.
Credis in Jesum Christum, Filium eius unicum, Dominum nostrum, natum, et passum?	Priest.: Glaubst du an Jesum Christum, seinen eingeborenen Sohn, unsern Herrn, der geboren wurde und gelitten hat?
R. Credo.	Pathe: Ich glaube.

Credis in Spiritum sanctum, sanctam ecclesiam catholicam, Sanctorum communionem, remissionem peccatorum, carnis resurrectionem, vitam aeternam?	Priest.: Glaubst du an den heiligen Geist, eine heilige katholische Kirche, Gemeinschaft der Heiligen, Nachlaß der Sünden, Auferstehung des Fleisches und ein ewiges Leben?
R. Credo.	Pathe: Ich glaube.

18. *Subinde expresso nomine baptizandi, sacerdos dicit:*

N. Vis baptizari?	Priest.: N. willst du getauft werden?
Resp. patr.: Volo.	Pathe: Ich will.

19. *Tunc patrino, vel matrina, vel utroque (si ambo admittantur) infantem tenente, sacerdos vasculo, seu urceolo accipit aquam baptismalem, et de ea ter fundit super caput infantis in modum crucis, et simul verba proferens, semel tantum distincte et attente dicit:*

N. Ego te baptizo in nomine Patris †, *fundat primo,* ***et Filii*** †, *fundat secundo,* ***et Spiritus*** † ***sancti,*** *fundat tertio.*[1])

20. *Ubi autem est consuetudo baptizandi per immersionem, sacerdos accipit infantem, et advertens ne laedatur, caute immergit, et trina mersione baptizat, et semel tantum dicit:*

N. Ego te baptizo in nomine Patris* †, *et Filii* †, *et Spiritus* † *sancti.

21. *Mox patrinus, vel matrina, vel uterque simul infantem de sacro fonte levant, suscipientes illum de manu sacerdotis.*

22. *Si vero dubitatur, an infans fuerit baptizatus, utatur hac forma:*

N. Si non es baptizatus, ego te baptizo in nomine Patris* †, *et Filii* †, *et Spiritus* † *sancti.

23. *Deinde intingit pollicem in sacro chrismate,*

1) Vox *Amen* in fine formulae non reperitur in Rituali Romano et ex decreto S. R. C. d. d. 9. Junii 1858. omittenda est.

et ungit infantem in summitate capitis in modum crucis, dicens:

Deus omnipotens, Pater Domini nostri Jesu Christi, qui te regeneravit ex aqua et Spiritu sancto, quique dedit tibi remissionem omnium peccatorum, *(hic inungit)* ipse te liniat chrismate salutis † in eodem Christo Jesu, Domino nostro, in vitam aeternam. — *R.* Amen.

S. Pax tibi. *R.* Et cum spiritu tuo.

24. *Tum bombacio, aut re simili abstergit pollicem suum, et locum inunctum, et imponit capiti eius linteolum candidum loco vestis albae, dicens:*

Accipe vestem candidam, quam immaculatam perferas ante tribunal Domini nostri Jesu Christi, ut habeas vitam aeternam. — *R.* Amen.

25. *Postea dat ei, vel patrino candelam accensam, dicens:*

Accipe lampadem ardentem, et irreprehensibilis custodi Baptismum tuum; serva Dei mandata, ut, cum Dominus venerit ad nuptias, possis occurrere ei una cum omnibus Sanctis in aula coelesti, habeasque vitam aeternam, et vivas in saecula saeculorum. *R.* Amen.

26. *Postremo dicit:*

N. Vade in pace, et Dominus sit tecum. *R.* Amen.

27. *Si vero fuerint plures baptizandi, sive masculi sive feminae, in catechismo masculi statuantur ad dexteram, feminae vero ad sinistram; et omnia pariter dicantur, ut supra, in proprio genere, et numero plurali. Verum prima nominis interrogatio, exsufflatio, crucis impressio, seu signatio, tactus aurium et narium cum saliva, abrenuntiationis interrogatio, unctio olei catechumenorum, interrogatio de fide, seu symbolo, et ipse Baptismus, inunctio chrismatis, candidae vestis impositio, atque accensae candelae traditio, singulariter singulis, et primum masculis, deinde feminis fieri debent.*

28. *Si infans, vel adultus aegrotus adeo graviter laboret, ut periculum immineat, ne pereat antequam Baptismus perficiatur, sacerdos omissis, quae Baptismum praecedunt, eum baptizet, ter, vel etiam semel infundens aquam super caput eius in modum crucis, dicens:* Ego te baptizo in nomine *Patris* † *et Filii* † *et Spiritus* † *sancti.*

29. *Si non habeatur aqua baptismalis, et periculum impendeat, sacerdos utatur aqua simplici.*

30. *Deinde si habeat chrisma, liniat eum in vertice, dicens:* Deus omnipotens, Pater Domini nostri Jesu Christi, *etc., ut supra* (pag. 386).

Postea dat ei linteolum candidum, dicens: Accipe vestem, *etc. ut supra* (pag. 386.)

Ac demum dat ei ceream candelam accensam, dicens: Accipe lampadem, *ut supra* (pag. 386).

Si supervixerit, suppleantur alii ritus omissi.

31. *Admonendi sunt susceptores de spirituali cognatione, quam contraxerunt cum baptizato baptizantique patre et matre; quae cognatio impedit Matrimonium, ac dirimit.*

32. *Curet parochus parentes infantis admoneri, ne in lecto secum ipsi, vel nutrices parvulum habeant, propter oppressionis periculum, sed eum diligenter custodiant, et opportune ad christianam disciplinam instituant.*

33. *Commonendi sunt etiam parentes, et alii, si opus fuerit, ne filios Hebraeis, aliisve infidelibus, vel haereticis mulieribus ullo modo lactandos aut nutriendos tradant.*

34. *Antequam infans ex ecclesia asportetur, aut susceptores discedant, eorum nomina, et alia de administrato Baptismo ad praescriptam formam in baptismali libro parochus accurate describat.*

Ordo supplendi omissa super baptizatum.

(Ex Rituali Romano.)

1. *Cum urgente mortis periculo, vel alia cogente*

necessitate, sive parvulus, sive adultus, sacris precibus ac caeremoniis praetermissis, fuerit baptizatus, ubi convaluerit, vel cessaverit periculum et ad ecclesiam delatus fuerit, omissa omnia suppleantur; idemque ordo ac ritus servetur, qui in Baptismo parvulorum (si fuerit parvulus) seu adultorum (si fuerit adultus) praescriptus est;[1] *excepto quod interrogatio, an velit baptizari, formaque Baptismi, et ablutio praetermittuntur, et quaedam orationes et exorcismi suo quique loco immutati, ut infra* (pag. 389. num. 6.), *dicuntur.*

2. *Sacerdos igitur antequam immittat salem in os baptizati, manum super caput eius imponens dicit:*

Oremus. Omnipotens sempiterne Deus, Pater Domini nostri Jesu Christi, respicere dignare super hunc famulum tuum N., quem dudum ad rudimenta fidei vocare dignatus es, omnem caecitatem cordis ab eo expelle; disrumpe omnes laqueos satanae, quibus fuerat colligatus; aperi ei, Domine, ianuam pietatis tuae, ut signo sapientiae tuae imbutus, omnium cupiditatum foetoribus careat, et ad suavem odorem praeceptorum tuorum laetus tibi in ecclesia tua deserviat, et proficiat de die in diem, ut idoneus sit frui gratia Baptismi tui, quem suscepit, salis percepta medicina. Per eumdem Christum Dominum nostrum. — *R.* Amen.

3. *Deinde posteaquam modicum salis immisit in os baptizati, dicens:*

Accipe salem sapientiae; propitiatio sit tibi in vitam aeternam. — *R.* Amen. *dicit*

Sacerdos: Pax tibi. — *R.* Et cum spiritu tuo.

Oremus. Deus patrum nostrorum, Deus universae

---

[1]) Si adulto catholico valide post nativitatem baptizato sed omissis caeremoniis supplenda sunt caeremoniae et preces, serventur eae, quae in Rit. Rom. assignantur pro Baptismo infantium. (*S. R. C. 27. Aug. 1836. ad 3.*)

conditor veritatis, te supplices exoramus, ut hunc famulum tuum N. respicere digneris, propitius, et hoc pabulum salis gustantem non diutius esurire permittas, quominus cibo expleatur coelesti, quatenus sit semper spiritu fervens, spe gaudens, tuo semper nomini serviens, et quem ad novae regenerationis lavacrum perduxisti, quaesumus Domine, ut cum fidelibus tuis promissionum tuarum aeterna praemia consequi mereatur. Per Christum Dominum nostrum. — *R*. Amen.

4. *Post haec, facto signo crucis in fronte baptizati, dictisque illis verbis:*

Et hoc signum crucis, quod nos fronti eius damus, tu, maledicte diabole, nunquam audeas violare. Per eumdem Christum Dominum nostrum. — *R*. Amen.

5. *Manu super caput eius imposita dicit:*

Oremus. Aeternam ac iustissimam pietatem tuam deprecor, Domine sancte, Pater omnipotens, aeterne Deus, auctor luminis et veritatis, super hunc famulum tuum N., ut digneris eum illuminare lumine intelligentiae tuae; munda eum et sanctifica; da ei scientiam veram, ut dignus sit frui gratia Baptismi tui, quem suscepit; teneat firmam spem, consilium rectum, doctrinam sanctam, ut aptus sit ad retinendam gratiam Baptismi tui. Per Christum Dominum nostrum. — *R*. Amen.

6. *In Baptismo autem adultorum, praeter illa, quae supra notata sunt, quando supplentur omissa, haec mutari debent: primum in exorcismo* Audi maledicte satana, *ubi dicitur* habitaculum perficiat, *dicatur:* habitaculum perfecit; *deinde in exorcismo* Nec te latet, *ubi dicitur* ut fiat, *dicatur:* ut fieret.

De iteratione[1]) Baptismi.

A Sacramenti huius absolute et sine conditione

---

[1]) Cfr. Rit. Rom. de Bapt. adultorum. — Catech. Rom. p. II. c. 2. qu. 41.—44. — Lambertini Instit. eccl. 8. (pag. 31.) et 85.

ministrati reiteratione non tantum sacerdos, sed eti/ quilibet alius sedulo sibi caveat, cum non solu enorme sacrilegium committeretur, verum etiam tu ab eo, qui absolute et publice rebaptizat, tum scienter et solemniter rebaptizato irregularitas incurreretur, modo non excusentur ex ignorantia. Attamen, si Baptismus ab obstetricibus, vel aliis viris aut feminis in necessitate fuerit collatus, rigorosum examen instituat parochus, et severam rationem exigat de quavis parte et quolibet Baptismo ab his personis ministrato [1]); licet enim eiusmodi feminae alias satis fideles et probe instructae sint, facile tamen repentini casus tumultu consternatae, aut periculi sollicitudine perplexae redduntur, aut, ne pro imperitis habeantur et deinceps ab officio excludantur, errores commissos tegunt; hinc si in dictis vacillent, aut sibi non sint constantes, nec accedat testimonium personae [2]) fide dignae, quae Baptismo collato astitit, aut aliud prudens dubium et probabilis ratio dictaverit, sub conditione repetendus erit Baptismus. „Si de aliquibus dubium est, utrum sint baptizati, absque ullo scrupulo baptizentur, his tamen verbis praemissis: non te rebaptizo, sed si

---

(pag. 402.—405.) ed. Rom. 1747. — De Syn. dioec. lib. 8. cap. 5. et 6. — S. Lig. theol. mor. lib. 6. tract. 2. n. 136. et 137. — Instructio pastoralis Eystettensis tit. II. cap. II. §. 4. Münst. Pastoralblatt. a. 1864. num. 7. Archiv für kath. Kirchenrecht tom. 14. pag. 44. et Kölner Pastoralblatt 1867. num. 1.

1) Prius obstetricem ipsam, deinde testes separatim interroget: 1°, an aqua fuerit naturalis; 2°, an in quantitate sufficienti; 3°, an caput aliudve membrum ablutum fuerit; 4°, an aqua tetigerit cutem vel solummodo crines; 5°, an nihil in forma fuerit omissum; 6°, an verba prolata fuerint tempore ablutionis et ab eodem ipso, qui aquam infudit.

2) Ad probandum validum Baptismum sufficit unus fide dignus, S. C. C. 1769.; Bened. XIV. *Institutio 8. num. 8.* et *Bulla Postremo mense d. d. 28. Febr. 1747.*

nondum es baptizatus, baptizo te etc." (Conc. Germ. 745. can. 28. Hartzheim tom. I. pag. 74.) Quod a fortiori intelligendum esse experientia suadet, tam de rudibus obstetricibus in pagis constitutis, quam de aliis minus peritis in necessitate baptizantibus. Si vero ea, quae, ad validam Baptismi administrationem, quoad materiam, formam et intentionem pertinent, rite adhibita fuisse per testes, aut aliunde moraliter certo constet, nequaquam et ne sub conditione quidem Baptismus licite repeti potest, quidquid de hoc praxis habeat, quam sacrilegam vocare S. Carolus Borromaeus non dubitavit. (Cfr. *Bened. XIV. de Syn. dioec. lib. 7. cap. 6. num. 3.)* Ad quaesitum „an infantes, sive domi in casu necessitatis, sive ab haereticis baptizati, sint sub conditione rebaptizandi?" S. C. C. 27. Martii 1683. respondit; „negative, nisi adsit dubium probabile invaliditatis Baptismi;" eademque S. C. C. dispensavit anno 1781. super irregularitate contracta ob reiteratum sub conditione Baptismum.

„Si dubium, validene Baptismus sit collatus, exortum fuerit, in rem inquirendum est, et solum si ratio prudenter dubitandi reperiatur, sub conditione repetendus est, consulto tamen prius Episcopo, nisi periculum mortis immineat." *(Conc. prov. Colon. a. 1860. pag. 109.)*

Certum quidem est, (et de fide ex Trid.) validum esse Baptismum collatum ab haereticis, quando omnia requisita ad Sacramentum adhibentur; sed merito putant communiter theologi pueros baptizatos a ministris protestantibus omnes esse sub conditione rebaptizandos, quia praesertim hac nostra aetate de materia, forma et intentione talium ministrorum, qui hoc Sacramentum absolute necessarium non iudicant, ideoque parum de eo rite conferendo curant, facile dubitari debet. *Conc. prov. Colon. a. 1860. pag. 109.* hac de re statuit: „pro re nata locorum et per-

sonarum momenta diligenter attendenda et ponderanda sunt, et si dubium non evanescit, Baptismus sub conditione iterandus est. Quoties vero agitur de Baptismo a societatum, quae se germanocatholicas, aut communitates liberas vocitant, ministris collato, semper est iterandus."

DE SACRAMENTO POENITENTIAE.

I. Instructio Ritualis Romani.

1. Sanctum Poenitentiae Sacramentum, ad eos, qui post Baptismum lapsi sunt, in gratiam Dei restituendos, a Christo Domino institutum, eo diligentius administrandum est, quo frequentior est eius usus, et quo plura requiruntur ad illud recte digneque tractandum ac suscipiendum. Cum autem ad illud constituendum tria concurrant, materia, forma, et minister; illius quidem remota materia sunt peccata, proxima vero sunt actus poenitentis, nempe contritio, confessio, et satisfactio; forma autem, illa absolutionis verba: *Ego te absolvo*, etc.; minister denique est sacerdos, habens potestatem absolvendi vel ordinariam vel delegatam. Sed si periculum mortis immineat, approbatusque desit confessarius, quilibet sacerdos potest a quibuscumque censuris et peccatis absolvere. In eius ministro requiritur etiam bonitas, scientia, atque prudentia, cum sigillo secretae confessionis sub exacto perpetuoque silentio. Quibus et aliis ad id opportunis ut optime sint instructi, omni studio curare debent confessarii.

2. In primis meminerit confessarius, se iudicis pariter et medici personam sustinere, ac divinae iustitiae simul et misericordiae ministrum a Deo constitutum esse, ut tamquam arbiter inter Deum et homines, honori divino et animarum saluti consulat.

3. Ut ergo recte iudicare queat, discernens inter lepram et lepram, et tamquam peritus medicus ani-

marum morbos prudenter curare, et apta cuique remedia applicare sciat, quantam potest maximam ad id scientiam atque prudentiam, tum assiduis ad Deum precibus, tum ex probatis auctoribus, praesertim e catechismo Romano, et prudenti consilio peritorum, studeat sibi comparare.

4. Sciat casus et censuras Sedi Apostolicae et Ordinario suo reservatas et suae cuiusque ecclesiae constitutiones, easque diligenter observet.

5. Denique huius Sacramenti doctrinam omnem recte nosse studebit, et alia ad eius rectam administrationem necessaria. Atque in hoc ministerio ita procedat, ut infra praescribitur.

6. Sacerdos ad audiendam confessionem vocatus, promptum facilemque se praebeat; ac priusquam ad audiendum accedat, si tempus suppetat, ad hoc ministerium recte sancteque obeundum, divinum auxilium piis precibus implorabit.[1])

7. In ecclesia, non autem in privatis aedibus confessiones audiat, nisi ex causa rationabili; quae cum inciderit, studeat tamen id decenti ac patenti loco praestare.

8. Habeat in ecclesia sedem confessionalem, in qua sacras confessiones excipiat; quae sedes patenti, conspicuo, et apto ecclesiae[2]) loco posita, crate perforata inter poenitentem et sacerdotem sit instructa.

---

1) „Prius brevi aliqua oratione lumen et gratiam a Domino petat. ut non solum in nullam reprehensionem vel errorem incidat, verum aliorum sordes sic abstergere valeat, ut seipsum non polluat; simul etiam Deum orabit pro vera emendatione eorum, quorum confessiones auditurus est.“ S. Carol. Borrom. *Instructio pro confessariis cap.* 5. — Oratio audituri confessiones habetur supra pag. 235.

2) Confessionalia monialium non possunt esse in sacristiis, vel domibus, quas inhabitant confessarii, sed exstare debent in ecclesiis monialium. (*S. C. C. 20. Sept. 1642.*)

9. Superpelliceo et stola violacei coloris utatur, prout tempus, vel locorum feret consuetudo.

10. Poenitens, si opus fuerit, admoneatur ut qua decet humilitate mentis et habitus accedat[1]) et flexis genibus signo crucis se muniat.

11. Mox confessarius inquirat de illius statu (nisi aliter notus fuerit), et quampridem sit confessus, et an impositam poenitentiam adimpleverit; num rite atque integre alias confessus fuerit; num conscientiam suam, ut debet, prius diligenter discusserit.

12. Quod si poenitens aliqua censura vel casu reservato sit ligatus, a quo ipse non possit absolvere, non absolvat, nisi prius obtenta facultate a Superiore.

13. Si vero confessarius, pro personarum qualitate, cognoverit poenitentem ignorare christianae fidei rudimenta, si tempus suppetat, eum breviter instruat de articulis fidei, et aliis ad salutem cognitu necessariis, et ignorantiam eius corripiat, illumque admoneat, ut ea postmodum diligentius addiscat.

14. Tum poenitens confessionem generalem latina vel vulgari lingua dicat, scilicet: *Confiteor*, etc. vel saltem utatur his verbis: *Confiteor Deo omnipotenti, et tibi, pater*. Peccata sua exinde confiteatur, adiuvante, quotiescumque opus fuerit, sacerdote, qui confitentem non reprehendet, nisi finita, ut dicetur, confessione; neque interpellabit, nisi opus fuerit aliquid melius intelligere; proinde fiduciam ei praebeat, et humaniter suggerat, ut omnia peccata sua rite et integre confiteatur, remota stulta illa quorumdam verecundia, qua praepediti, suadente diabolo, peccata confiteri non audent.

15. Si poenitens numerum, et species, et circumstantias peccatorum explicatu necessarias non expresserit, eum sacerdos prudenter interroget.

---

1) Cfr. Bened. XIV. *de Syn. dioec. lib. 11. cap. 12.*

16. Sed caveat, ne curiosis aut inutilibus interrogationibus quemquam detineat, praesertim iuniores utriusque sexus, vel alios, de eo quod ignorant, imprudenter interrogans, ne scandalum patiantur, indeque peccare discant.

17. Demum, audita confessione, perpendens peccatorum, quae ille admisit magnitudinem ac multitudinem, pro eorum gravitate, ac poenitentis conditione, opportunas correptiones ac monitiones, prout opus esse viderit, paterna caritate adhibebit, et ad dolorem et contritionem efficacibus verbis adducere conabitur, atque ad vitam emendandam ac melius instituendam inducet, remediaque peccatorum tradet.

18. Postremo salutarem et convenientem satisfactionem, quantum spiritus et prudentia suggesserit, iniungat, habita ratione status, conditionis, sexus, et aetatis, et item dispositionis poenitentium.[1] Videatque, ne pro peccatis gravibus levissimas poenitentias imponat; ne, si forte peccatis conniveat, alienorum peccatorum particeps efficiatur. Id vero ante oculos habeat, ut satisfactio non sit tantum ad novae vitae remedium, et infirmitatis medicamentum, sed etiam ad praeteritorum peccatorum castigationem.

19. Quare curet, quantum fieri potest, ut contrarias peccatis poenitentias iniungat; veluti avaris eleemosynas, libidinosis ieiunia vel alias carnis affli-

[1]) Quando vis poenitentiam iniungere, non est opus, te habere distinctam memoriam omnium peccatorum, quae audisti, sed sufficit confusa notitia status poenitentis. Si vero ita oblitus esses omnium, ut ne confusam quidem hanc peccatorum notitiam haberes, tenereris per paucas interrogationes repetere cognitionem aliquam status conscientiae poenitentis; cavendo tamen, ne reddas confessionem odiosam et nimis gravem poenitenti. Si vero iam imposueris poenitentiam, non est necessarium, ut quando absolvis, etiam confuse memineris peccatorum vel poenitentiae impositae.

ctiones, superbis humilitatis officia, desidiosis devotionis studia. Rarius autem vel serius confitentibus, vel in peccata facile recidentibus utilissimum fuerit consulere, ut saepe, puta semel in mense, vel certis diebus solemnibus confiteantur, et si expediat, communicent.

20. Poenitentias pecuniarias sibi ipsis confessarii non applicent, neque a poenitentibus quidquam tamquam ministerii sui praemium petant vel accipiant.[1])

21. Pro peccatis occultis, quantumvis gravibus, manifestam poenitentiam non imponant.

22. Videat autem diligenter sacerdos, quando, et quibus conferenda, vel neganda, vel differenda sit absolutio, ne absolvet eos, qui talis beneficii sunt incapaces; quales sunt qui nulla dant signa doloris, qui odia et inimicitias deponere, aut aliena, si possunt, restituere, aut proximam peccandi occasionem deserere, aut alio modo peccata derelinquere, et vitam in melius emendare nolunt; aut qui publicum scandalum dederunt, nisi publice satisfaciant, et scandalum tollant; neque etiam eos absolvat, quorum peccata sunt Superioribus reservata.

23. Si vero quis confiteatur in periculo mortis constitutus absolvendus est ab omnibus peccatis et censuris, quantumvis reservatis (cessat enim tunc omnis reservatio); sed prius, si potest, cui debet, satisfaciat; ac si periculum evaserit et aliqua ratione Superiori, a quo alias esset absolvendus, se sistere teneatur, cum primum poterit, coram eo se sistat, quidquid debet, praestiturus.

---

[1]) „Confessarii in confessionibus audiendis Missarum stipendia nec imponant in poenitentiam, nec ea sponte oblata recipiant, ne turpis lucri suspicionem incurrant et pusillis scandali occasionem praebeant.“ *(Conc. prov. Colon a. 1860. pag. 114. Bened. XIV. de Syn. dioec. lib. 5. cap. 10. num. 6. et Institutio 92.)*

24. Quodsi inter confitendum, vel etiam antequam incipiat confiteri, vox et loquela aegrum deficiat, nutibus et signis conetur, quoad eius fieri poterit, peccata poenitentis cognoscere; quibus utcumque vel in genere, vel in specie cognitis, vel etiam si confitendi desiderium sive per se, sive per alios ostenderit, absolvendus est.

25. Meminerit porro sacerdos, aegris non esse iniungendum gravem aut laboriosam poenitentiam; sed indicendam tantum illam, quam, si convaluerint, opportuno tempore peragant. Interim iuxta gravitatem morbi, aliqua oratione, aut levi satisfactione imposita et acceptata absolvantur, prout opus fuerit.

II. Monita pro confessariis ex variis auctoribus.

1. Confessarius habet munus quadruplex; est minister vices gerens Christi, est iudex, est medicus, est doctor. Qua *minister* vices Christi gerens et immediate concurrens ad gratiam, debet *sollicite*, *fideliter*, *reverenter* et *digne* ministrare hoc Sacramentum. Qua *iudex* debet providere, ut confessio fiat *recte* et *integre;* debet dare, vel differre, vel negare absolutionem, prout poenitens est dispositus; debet iniungere salutarem et proportionatam satisfactionem. Qua *medicus* debet scire et suggerere media apta ad praecavenda peccata, praescribere poenitentias medicinales et dehortari a periculis relapsuum. Qua *doctor* debet instruere in rebus ad animam et profectum in via spirituali pertinentibus. „Minister Poenitentiae, sit discretus et cautus, ut more periti medici similiter infundat vinum et oleum vulneribus sauciati, diligenter inquirens et peccatoris circumstantias et peccati, per quas prudenter intelligat, quale illi debeat consilium praebere, et eiusmodi remedium adhibere diversis experimentis utendo ad sanandum aegrotum.“ Leo XII. *Encycl. de exten-*

sione Jubilaei d. d. 8. Cal. Jan. 1826. — Ille est bonus confessarius, et recte implet munus suum, qui poenitentem *benigne* excipit, *patienter* audit, *prudenter* interrogat et instruit,[1]) *suaviter* arguit, prout tempus et necessitas exigit, quandoque *timore concutit*, semper *spe erigit*, continuo *amore virtutis* accendit.

2. Promptum paratum ac facilem se praebeat singulis saltem diebus Dominicis et festivis[2]) in sede sua ad confessiones audiendas, ut iam hoc suo exemplo omnes adhortetur ad frequentem confessionem, et ut avertat omne tum propriae, tum alienae salutis detrimentum ex suo taedio oriundum, si nunquam sponte et nonnisi cogente necessitate, aut magna festivitate se offerat; nec certos dies vel horas confessionum audiendarum publice populo determinet, ne gratiam divinam in augustos certi temporis fines includere et misericordiam Dei fideliumque necessitates momentis tantum a se praedestinatis alligare velle videatur. Bonus pastor non vult, ut ab

---

[1]) Maxime condemnanda est praxis illorum non tam confessarium, quam mercenariorum, qui, vix peccatis obiter auditis, tanquam nihil nisi latine loqui didicissent, omni manu absolvere festinant. (*Instr. Past. Eystett. pag. 188.*)

[2]) „Omnibus pastoribus aliisque confessariis specialiter iniungimus, serioque mandamus, ut non solum ipsis diebus Dominicis et festis summo mane ante et post primam Missam sed etiam sabbato et pridie dierum festorum post meridiem seu sub vespero hora competente et statuta ad confessionale se conferant." (Kirchl. Anzeiger für die Erzdiöcese Köln. 1855. Nr. 24.) — „Effugium autem, quo socordia quandoque excusatur, dicendo, neminem esse, qui horis vespertinis ad confitendum accedat, proinde necesse non esse, ut sacerdos in sacro tribunali assideat, tanquam inane reiicimus, quum experientia constet, fideles, ubi confessarios promptos ac paratos inveniunt, ad confitendum accedere." (*Conc. prov. Colon. a. 1860. pag. 118.*)

ovicula perdita quaeratur, sed eam ipse quaerit; nec horret cupidus piscator ultra sedere et exspectare, donec pisciculus hamo adnatet.

3. Erga omnes indiscriminatim poenitentes confessarius benignum, affabilem, comem et misericordem se praebeat, potissimum erga viros et iuvenes; erga feminas autem potius severum, quam familiarem se exhibeat; curam particularem ipsarum non suscipiat, breviter eas expediat, praesertim si crebrius confitentur, nec de rebus ad confessionem et salutarem instructionem non pertinentibus *in confessione* cum iisdem loquatur,[1]) neque eas ad nimis frequenter confitendum invitet, sed potius inducat, ut vitam serio emendent, et saltem in eo confitendi intervallo acquiescant, quod plerisque etiam monialibus praescribitur; *extra confessionem* vero, eo ipso, quod eas audit in confessione, sibi ab earum familiaritate abstinendum esse sciat.

4. Licet suadendum sit, ut quivis eodem confessario stabiliter utatur, haud prodest tamen conscientiis laqueum iniicere et poenitentes impellere, ut se obstringant, se alteri confessario inposterum non esse confessuros; sed libertas omnibus concedatur, immo suadeatur, ut quandoque pro exoneranda conscientia ad alium confessarium accedant. Prudens confessarius nunquam id sibi displicere ostendit, quinimo interdum connivet, si poenitens ad alium confessarium accesserit. Si solus sit confessarius in aliquo loco, copiam alterius confessarii suis subditis,[2]) etiam

---

[1]) Caveat etiam confessarius, ne cum mulieribus, quae frequentius ad Poenitentiae Sacramentum accedunt, prolixos trahat sermones. (*Conc. prov. Colon. a. 1860. pag. 118.*)

[2]) Ut fidelibus apud alios sacerdotes, si volunt, confitendi occasio praebeatur, parochi subinde per annum, praesertim vero tempore paschali alios presbyteros externos ad confessiones audiendas vocare tenentur. Dominico autem die proxime praecedente affuturum esse sacerdotem externum

aegrotis,[1]) paterne offerat, et annuentibus de eo ipse provideat, ut sacrilegia praevertat et animas lucretur. — Existimationi etiam aliorum confessariorum cuiuscumque status et ordinis consulat, ut omnes intelligant, confessarios tanquam Dei vicarios mutuo caritatis vinculo colligatos, nihil quaerere, nisi gloriam Dei et salutem animarum.

5. Antequam incipiat audire excitet desiderium salutis animarum et honoris divini, imploret gratiam Spiritus sancti, formetque intentionem absolvendi; et quia quandoque absolute, quandoque sub conditione[2]) debebit absolvere, potest initio formare hoc

ad confessiones excipiendas, populo annuntiandum est. (*Conc. prov. Colon. a. 1860. pag. 114.*) cfr. Münst. Pastoralblatt a. 1865. num. 2. — Praecepto annuae confessionis satisfacit, quivis *sacerdoti ab Episcopo approbato* confitetur. — Non est opus, ut haec confessio fiat proprio parocho, neque datur obligatio petendi eiusdem licentiam ad confitendum sacerdoti alteri. (Cfr. *Conc. prov. Colon. pag. 112. Lambertini Institutio 18.* et *S. Lig. lib. 6. num. 564.* Knopp „Ueber den sacerdos proprius zur Verwaltung des Busssacramentes. Regensburg 1851.")

1) Cfr. Augsburger Pastoralblatt a. 1867. n. 33. et 34.

2) Absolutio *sub conditione de futuro* nunquam dari potest, cum Sacramenti valor suspendi nequeat ad eventum appositae conditionis; *sub conditione tamen de praesenti* quotiescumque urget necessitas Sacramenti, absolutio dari potest: 1) si prudens dubium adest, an poenitens iam ad sufficientem usum rationis pervenerit; 2) si incertum sit, an poenitens adhuc vivat; 3) si moribundus incerta vel nulla dederit poenitentiae signa; 4) si certa peccata haberi non possint; 5) si confessarius prudenter dubitet, an formam substantialiter integram protulerit; 6) si ex absolutione non data gravioris diffamationis, vel scandali, vel damni non aliter quam per aliud peccatum (v. g. mendacium) effugiendorum periculum timetur, vel si ex adiunctis coniicere licet, nunquam fore, ut omne dubium circa necessariam poenitentis dispositionem absit, simulque durius sit,

modo: sic volo absolvere, sicuti exiget dispositio poenitentis. *(Lacroix n. 1711.)*

Iam auditurus benedicat poenitenti more solito et, si nescierit, conetur intelligere, quando ultimo sit confessus, nam hoc multum iuvat ad directionem et ad cognoscendum statum conscientiae.

6. Recensentem peccata iuvet interrogando, quando opus est, absque omni respectu personarum, quia Christus non condidit pro principum et magnatum confessionibus peculiarem theologiam, sed voluit eos eadem lege teneri. Non quidem debet confessarius adeo emungere poenitentem, ut eliciat sanguinem; attamen tenetur interrogando eundem iuvare, ut quae ille ignorat, vel prae verecundia, vel negligentia tacet, eliciat, sicque integram faciat confessionem. Videns poenitentem verecundantem, animum ei addat hoc modo, „fortasse, carissime, non omnia, quae gessisti, in memoriam mòdo veniunt; ego te interrogabo; tu cave, ne diabolo suadente aliquid celare praesumus;" et tunc blande et leniter eum interroget. — Discrete pro poenitentium qualitate interrogandum, non quidquid possibile, sed quod probabile est, poenitentem fecisse. — Parce, caste et caute procedendum est in peccatis contra sextum decalogi praeceptum, *ne confessarius instruat poenitentem ad peccandum,* inquit S. Thomas, neve indiscretis interrogationibus *ipse, maxime si adhuc iuvenis sit, scandalum pariat* [1]) *vel de seipso suspicionem faciat,*

---

eum diutius absolutionis gratia privare, cuius capax et dignus esse possit. — Ista conditio nonnisi *interius concepta absque verbis expressis* formae absolutionis adiungenda est. (*Instr. past. Eystett. pag 208.* Cfr. *Bened. XIV. de Syn. dioec. lib. 7. cap. 15. Gury II. n. 431. ed. 3. Ratisb.*; Münst. Pastoralbl. a. 1864. n. 11. Köln. Pastoralbl. a. 1870. num. 6. et 7.)

1) In confessionibus audiendis maximam adhibeant diligentiam sacerdotes, ita ut a poenitente usitata peccata et communia singillatim, inusitata vero tantum per quasdam circumlocu-

inquit Gobat praestat, in eiusmodi examine, si videatur necessarium, a longe et gradatim a levioribus progredi ad graviora v. g. a peccatis mentis ad peccata oris. Si poenitens neget malas cogitationes, plerumque opus non est interrogare de operibus, nisi agas cum rudibus, qui putant cogitationes non esse peccata; si poenitens fateatur cogitationes, interrogari potest de desideriis, et an non saltem voluisset peccare, si potuisset, vel ausus fuisset; tum de colloquiis turpibus, aspectibus, tactibus; quodsi fateatur, quaerendum est, annon forte aliquid adhuc peius fecerit; nisi enim sic poenitentes interrogantur, saepe tacent, credentes satis esse, si in genere aliquid dixerint, vel dederint occasionem interrogandi;

---

tiones caute perquirant, praesertim a iunioribus, ne inexpertis detur materia, quod ante nescirent, perpetrandi. (*Conc. Fritzlar. 1246. can. 4.*) Absque gravi causa et nisi gravis adsit probabilitas, quod poenitens abutatur Matrimonio, confessarius nunquam mentionem faciat de debito coniugali (*S. Poenitent. 8. Junii 1842*), et satis erit, ubi causa quaerendi est, ex muliere quam decentissime quaesivisse, num debitam marito fidem et obedientiam in omnibus praestiterit, neve aliquid habeat, quod conscientiam remordeat circa Matrimonii scopum et sanctitatem. Quod si neget, generatim ulterius interrogari non debet. — S. O. Officii die 21. Maii 1851. propositionem „*Nunquam expedit interrogare de hac materia utriusque sexus coniuges, etiamsi prudenter timeatur, ne coniuges, sive vir, sive uxor, abutantur Matrimonio*" declaravit *falsam, nimis laxam et in praxi periculosam.* — Meminerit insuper confessarius, imprudentem hac de re importunum et inverecundum modum loquendi non raro iustam dedisse ansam non solum male de ipso suspicandi, sed etiam eum penes ordinarios iudices denuntiandi, quasi *in actu confessionis*, (ut ait Greg. XV. in Bulla contra sollicitantes) *turpes habuerit sermones;* et quidem iudices tum in eos, qui ex malitia, tum in eos, qui ex mera imprudentia sic deliquerint, animadvertere consuevisse." (*P. Ballerini nota a) ad Gury* tom. *II.* num. *919.* 3°.)

de modo, quo tale peccatum sit patratum, minime inquirat; in circumstantias ad confessionem non necessariasnon investiget. — Sub peccato mortali et poena suspensionis ab officio confessionum audiendarum aliisque gravioribus poenis prohibitum est, ne confessarii complicum nomina, aut circumstantias individuales complicum exquirant, aut intelligere conentur. Cfr. *Bened. XIV. Const.* Ubi primum *d. d. 2. Junii 1746. — De Syn. dioec. lib. 6. cap. 11. num. 1—3.* — Expedit saepe, ut in fine examinis interrogetur poenitens, an habeat praeterea aliquid aliud, quod conscientiam gravet; exinde enim plures occasionem sumunt, confitendi tandem peccata hucusque omissa.

7. Si poenitens utatur superfluis circumlocutionibus et historiis in declaratione peccatorum suorum, vel afferat historias inutiles, domesticas querelas, negotia etc., confessarius humaniter ac suaviter abrumpat, et cum debita lenitate omnia rescindat, dicendo, opus non esse enarrare illas circumstantias, satis esse si breviter dicat speciem et numerum; quandoque alio divertat sermonem, petendo annon hoc vel illud aliud peccatum fecerit. Si poenitens dicat: non iuravi, nullum furtum feci etc., monendus est, requiri solummodo, ut de peccatis se accuset. Si poenitens incipiat aliorum peccata detegere, confessarius statim moneat, ut de aliis taceat, ne detrahendo et infamando novum committat peccatum. Si nimis crasse, vel minus pudice quaedam peccata explicet, doceatur honestius ea loqui.

8. Si poenitens afferat aliquid enorme, confessarius caveat, ne ulla det signa admirationis vel indignationis; proinde signa manuum vel pedum, aliosque corporis motus omnino vitet; nam circumstantes colligere, aut saltem suspicari possent, ad talia signa dici peccata gravia, sicque frangeretur sigillum, et poenitens posset deterreri a detegendis reliquis pec-

catis. Quare confessarius ita sit compositus exterius et interius, ut nihil videatur in vultu, et gestibus, et moribus, vel etiam in vestitu, nec in voce audiatur, quod non deceat virum maturum et qui meminit, se locum Dei tenere.

9. Universim abstinendum est ab increpationibus, obiurgationibus, asperis interrogationibus, serveris admonitionibus, multo magis a contumeliis, scommatis etc., ne forte poenitentes deterriti cetera peccata sacrilege taceant, neve unius confessarii vitio confessio reddatur odiosa, fiatque ipse confessarius causa damnationis, qui salutis causa esse debuisset. Confessarius semper memor sit, se gerere personam Christi, qui poenitentes blandissime recepit, nec ullo verbo asperiore obiurgavit. *Habeat in voluntate compati et nitatur aliquid detrahere severitati, imitans dulcedinem Domini.* (S. Pet. Dam. serm. 58.) *Agendum est benigne cum hominibus, quia sic melius trahuntur ad salutem.* (B. Humbertus.) *Christus peccatorem blande suscipit* (ait Pet. Blessensis); *tu, peccator, qua praesumptione eum despicis et repellis? vis sub certis finibus limitare misericordiam Dei, cuius misericordiae non est finis? paterfamilias largus est, et avarus es dispensator? Quid scis, si iam lacrymis et contritione mundatus est? liberatus est forte ipso proposito confitendi.* — Si vero poenitens videatur durae cervicis esse, eum finita confessione arguat, obsecret, increpet opportune, importune, in omni tamen patientia, caritate, lenitate, et mansuetudine, „cum saepe plus erga corrigendos agat benevolentia, quam austeritas, plus exhortatio, quam comminatio, plus caritas, quam potestas.“ *(Conc. Trid. XIII. de reform. cap. I.)*

10. Confessarius tenetur admonere poenitentem de eius erroribus, quando ex ignorantia *vincibili* et mortaliter *culpabili* est in malo statu, quia alias nec ipsi, nec Sacramento consulit, cum poenitens sit in-

dispositus. Si vero ignorantia sit *invincibilis*, confessarius eum *monere et instruere tenetur, quando speratur fructus, nec timentur incommoda graviora*; quae *si prudenter metuantur*, aut *fructus non speretur, non tenetur*, imo *non potest monere* (nisi silentium officiat bono communi)[1], quia debet bonum poenitentis procurare; ac consequenter licite etiam suadet, ut secundum suam ignorantiam operetur, v. g. Caiae, ut reddat debitum Titio, quem invincibiliter credit suum esse maritum, cum non sit. (*Sanchez* et alii apud *S. Lig. lib. 6. n. 609.* et *611.*) Ipse S. Liguorius (*Hom. apost. tract. 16. num. 113.*) dicit: „In casu, quo Matrimonium nulliter fuit contractum ob occultum aliquod impedimentum, et coniuges versantur in bona fide, si forte uxor se accusat, negasse debitum viro, tutior mihi videtur opinio, quod tunc confessarius ei dicat in genere, quod illa nequit absolvi, si obligationi suae satisfacere renuit; et quod iam scitur mulierem teneri suo viro debitum reddere." — Si confessarius praevideat poenitentem non restituturum, si ipsi detegatur nullitas tituli, quem pro se esse bona fide putat, haec nullitas tituli ipsi non est detegenda a *confessario non interrogato;* quodsi vero poenitens dubitet vel roget, veritas ipsi est declaranda. — Si poenitens teneretur (licet sub peccato mortali) ad aliquid adeo difficile, ut non crederetur *nunc* aequo animo accepturus, et *alia vice melius* suscepturus, prudens confessarius potest illum relinquere in bona fide excusante a peccato, et monitionem differre in tempus opportunius, ne territus a confessione abstineat graviusque detrimentum incurrat.

11. Post exceptas confessiones confessarius labo-

---

[1]) Hinc monendus est poenitens de obligatione denuntiandi sollicitantem, quamvis praevideatur non obtemperaturus (*S. Lig. lib. 6. n. 694.*)

res suos Deo offerat [1]) pro assistentia Spiritus sancti gratias agat, propter defectus commissos veniam petat, pro peccatoribus, praesertim de salute periclitantibus oret, ut Deus eos in propositis suis confirmet et in gratia conservet, ut in novitate vitae ambulantes, Deo serviant et ad gaudia aeterna feliciter perveniant. Examinet quoque seipsum et expendat, quomodo, qua mansuetudine, qua patientia etc. officio sit functus, quomodo dubia graviora resolverit; si dubitet de data resolutione, consulat libros aut alios viros doctos; de errore forte commisso in proxima confessione poenitentem admoneat et deinceps exactius officio suo fungi statuat.

III. Variae instructiones ex theologia morali.

1. De modo poenitentem practice disponendi ad dolorem de peccatis.

Quamvis adulti praesumi possint habere dolorem de peccatis, ideoque opus non sit, de hoc rogare, tamen nos dicimus (ait *Scavini IV. 247)* cum communi, ex rigorosa officii obligatione confessarios teneri poenitenten disponere [2]) et plerosque excitare

---

[1]) Quod fieri potest recitando orationem pag. 235. positam.

[2]) „Quae quidem nemo non videt, quam longe ab eorum ratione distent, qui, ut gravius aliquod audiunt peccatum, aut aliquem sentiunt multiplici peccatorum genere infectum, statim pronuntiant, se non posse absolvere; iis nempe ipsis mederi recusant, quibus maxime curandis ab eo sunt constituti, qui ait: non est opus valentibus medicus, sed male habentibus; aut quibus vix ulla scrutandae conscientiae diligentia, aut doloris ac propositi satis videtur significatio, ut absolvere se posse existiment; ac tunc demum tutum se cepisse consilium putant, si homines in aliud tempus absolvendos dimiserint. Si enim ulla in re servanda est mediocritas, in hac potissimum servetur necesse est, ne vel nimia facilitas absolvendi facilitatem offerat peccandi, vel nimia difficultas alienet animos a confessione et in desperationem salutis adducat.' Sistunt se quidem multi Sacra-

ad dolorem et propositum, suggestis pro utroque motivis, secundum necessitatem, capacitatem et dispositionem poenitentis; et quia non omnes eisdem motivis permoventur, debet confessarius omnis generis motiva in promptu habere, et prout visum fuerit opportuum, iam hoc, iam illud proponere. Motiva autem illa sunt universim quatuor: poenae, quas peccata merentur; praemia et bona, quae demerentur; turpitudo, quam in se habent; infinita Dei bonitas, cui opponuntur. Audacibus proponenda sunt motiva poenarum et timoris iustitiae Dei; ingenuis motiva honestatis, quae est in virtute; timidis motiva praemiorum, et bonitatis Dei.

---

menti Poenitentiae ministris prorsus imparati, sed persaepe tamen huiusmodi, ut ex imparatis parati fieri possint, si modo sacerdos viscera indutus misericordiae Christi Jesu, qui non venit vocare iustos sed peccatores, sciat studiose, patienter et mansuete cum ipsis agere.*) Quod si praestare praetermittat, profecto non magis ipse dicendus est paratus ad audiendum, quam ceteri ad confitendum accedere. Imparati enim illi tantummodo sunt iudicandi, non qui vel gravissima admiserint flagitia, vel qui plurimos etiam annos abfuerint a confessione; *misericordiae* enim Domini *non est numerus et bonitatis infinitus est thesaurus*, vel qui rudes conditione, aut tardi ingenio non satis in seipsos inquisierint, nulla fere industria sua id sine sacerdotis ipsius opera assecuturi, sed qui adhibita ab eo necessaria, non qua praeter modum graventur, in iis interrogandis diligentia, omnique in iisdem ad detestationem peccatorum excitandis, non sine fusis ex intimo corde ad Deum precibus exhausta caritatis industria, sensu tamen doloris ac poenitentiae, quo saltem ad Dei gratiam in Sacramento impetrandam disponuntur, carere prudenter iudicantur." (*Leo XII. Encyclica d. d. 8. Cal. Jan. 1826.* „De Jubilaei extensione." Cfr. Cat. Rom. p. II. c. 5. qu. 58. n. 5.)

---

*) „Et hanc quidem cautelam cum viris et iuvenibus magis sciat esse necessariam". (*Conc. prov. Colon.* a. 1860. *part. II. tit. II. cap. 14.)*

Motiva, quae magis particulatim suggeri possunt, quibus poenitentes tandem adducantur ad contritionem de mortalibus, sunt sequentia: 1. Unicum mortale detraxit Angelos, creaturas perfectissimas a summo coelo ad ima tartara, sine spe redemptionis aut veniae; quid tu non mereris, homo vilissime, post tot mortalia? 2. Mortale unicum ab Adamo prius innocente commissum, induxit miserias omnes in Adamum totumque genus humanum; et tu putas, te tot peccatorum poenis non opprimendum? 3. Unicum mortale meretur omnes inferni poenas; cogita earum magnitudinem, ac praecipue aeternitatem; minimum malum evadit intolerabile, si sit aeternum. 4. Quodvis mortale occidit animam spiritualiter, quia tollit gratiam, quae sola est vita animae; si fugis mortem corporis, cur non magis animae? haec aeque irreparabilis est atque illa, nisi te praeveniret miseratio Dei, qui non iniuste negaret, si obstinate repeteres; quid vero tandem de te erit, si in tali statu morte subita correptus, coram Deo iudice appareres! 5. Mortale facit mancipium diaboli, cui se submittit peccans; horres servitutem apud Turcas? haec peior est et miserior, quamvis non ita sentias. 6. Mortaliter peccans coram Deo, vel de eo non dolens est similis homini in faciem maledicenti alteri, qui eius vitam haberet pendulam a filo, quod posset omni momento praescindere, et in aeternum baratrum eum devolvere; quanta haec est temeritas! 7. Unicum mortale te privat omni iure ad coelestem gloriam, reddit te indignum omnibus gratiis et donis; si tantopere fugis iacturam bonorum temporalium, cur non magis aeternorum et spiritualium? 8. Omne mortale iterum crucifigit Christum, quia ponit causam, propter quam crucifixus est; propter solum mortale Christus affixus est cruci et occisus, quia pro tanta malitia satisfacere non poterat, nisi Deus ipse. 9. Deus Filium

suum unigenitum morti tradidit, ut tolleret peccatum; hinc collige malitiam peccati. 10. Mortale facit Christi Sanguinem carere fructu, evacuari Passionem, merita contemni, gratias despici. 11. Mortale Deum ipsum destruit, quantum in se est, nam ab eo tollit rationem finis ultimi, quem ponit in creatura, hanc complectens, abiecto Deo. 12. Mortale est summe inhonestum et turpe in se, quia deordinat a prima regula omnis honesti, quae est sanctissmima Dei voluntas, ideoque est damnabilis inobedientia et transgressio aeternae legis Dei. 13. Mortale est summa ingratitudo contra Deum benefactorem, creatorem, redemptorem, conservatorem, ac etiam aeterna praemia offerentem. 14. Est summa iniuria, quia honorem et gloriam per omnes actiones nostras Deo debitam suffuratur, et consecrat mundo, carni aut diabolo. 15. Est rebellio contra Deum, cuius se dominio vult subtrahere, imo cui hostilitatem indicit. 16. Est summa insania, cum sciatur in aeternum perdere corpus et animam, et tamen ametur. 17. Mortale daemonio tradit animam tuam, quam Pater aeternus sibi adoptaverat in filiam, Filius in sororem, Spiritus sanctus in sponsam. 18. Mortale inhonorat omnes perfectiones divinas, iustitiam vindicativam, quam non timet humana temeritas; benignissimam misericordiam, qua abutitur detestanda iniquitas; aeternam beneficentiam, quam non agnoscit ingratissima creatura; integerrimam sanctitatem, cuius imaginem deturpat foedissima animae macula; supremam potentiam, quam facit sibi servire ad ipsam Dei offensionem et contemptum; immensitatem infinitam, peccando contra Deum in eius praesentia et conspectu; sapientiam ineffabilem, cuius consilia, quantum in se est, evertit; summam maiestatem, coram qua contremiscunt Seraphim, contra quam insurgit vilissimus terrae vermiculus; pulchritudinem amabilissimam, quam despicit prae

foeda creatura; incomprehensibilem bonitatem, cui praefertur momentanea voluptas. 19. Times et amas regem tuum, dominum et patrem tuum, et merito; quia iusti sunt, punire te possunt, si eos offendas, benefaciunt tibi, de se digni sunt, qui non offendantur, sed amentur, quia boni sunt. Et quid hi? quid creaturae omnes respectu Dei? nemo tam pater est quam Deus. 20. Peccatum mortale est summum et unicum malum, quod Deo, summo bono fieri potest. Conclude, quia mortale tibi est ita malum et damnosum; quia in se tam malum est et turpe et maxime quia Deo, summo bono, est ita malum ac displicens, te debere detestari illud et dolere de illo ex toto corde, ac proponere firmissime nunquam illud posthac committere.

2. De absolutione danda, differenda, neganda.

De absolutione impertienda praecipua regula est, ut confessarius eos absolvat, quos prudenter iudicat recte dispositos. Generatim credere debet poenitenti pro se et contra se testanti, nisi aliud obstet; idcirco attente considerare debet omnia motiva, quibus inniti potest hoc suum iudicium; v. g. an poenitens sponte et e coelo tactus eum adierit, aut consiliis iussuve parentum, an urgente praecepto Confessionis annuae, aut necessitate itineris suscipiendi, Matrimoniive contrahendi; animadvertere maxime debet, quae sint signa doloris sive ordinaria, sive extraordinaria. Hisce rationibus inter se volutatis, aut certum erit moraliter, aut multo probabilius, aut simpliciter probabilius, aut aeque probabile, aut minus probabile, confitentem esse conversum.

Si *moraliter certum* sit, poenitentem esse recte dispositum, ex omnium consensu absolvendus est.

Si id sit *tantum multo probabilius*, non vero moraliter certum, absolvi quoque debet; qui enim ab-

solvere nolunt, nisi cum vera conversionis certitudine, non minus peccant rigore, quam alii laxitate, quasi claves regni coelorum non ad aperiendum traditae fuissent, sed duntaxat ad claudendum.

Si id sit *simpliciter probabilius*, nihilque urgeat, prudentius est, non statim absolvere, et aliquam interponere moram, ut crescat, aut melius innotescat confitentis dispositio. Si autem aliqua urgeat necessitas, in *maiori*, imo etiam aliquando in *aequali* conversionis *probabilitate* poenitens absolvi *potest*, imo pro gravitate et instantia necessitatis rite aestimata, *debet*. Sic dari potest absolutio ei, cui imminet aliquod periculum mortis subitaneae, e. g. mulieri ante partum periculosum; item ei, qui longum iter confecit ad confitendum, nec postea ad eumdem confessarium reverti potest, vel ei, qui, dum habentur exercitia spiritualia, vel missio, accedit ad confessarium brevi discessurum; item ei, qui confitetur omnibus ad Matrimonium paratis; huic enim, si nuptias differre possit aut velit, suadenda est dilatio, donec melius se habeat; si autem nuptias differre non possit, aut nolit, aut si dilatio nihil videatur profutura, cum adsit utrinque periculum peccati mortalis, absolvi posse videtur etiam in *aequali probabilitate*. Si autem *probabilius* sit, eum non esse contritum, absolvi nequit, quia Sacramentum administrari nequit, ubi desunt conditiones essentiales. Nunquam tamen confessarius abiiciat confitentem omni spe destitutum, nec verbis asperis depellat, sed induratos emollire animos tentabit, non modo propositis gravissimis impoenitentiae poenis, sed fusis etiam precibus pro eiusmodi hominibus vere deplorandis, ne in peius ruant et in laqueis satanae prorsus pereant. In proximo autem mortis periculo nunquam deneganda est absolutio, nisi plane constet poenitentem non esse dispositum.

Quoties de confitentis capacitate sive dignitate

prudens est dubium, absolutio est differenda, si nulla urgeat Sacramenti necessitas. Dilatio autem eum praecipue finem spectat, ut tempore intermedio poenitens propositum suum probare possit, praesertim qui contra fidem datam relapsus est in eadem peccata, qui de facienda restitutione, de remittenda iniuria illata, de deserendis illicitis commerciis etc. promissa nondum implevit. — In modo dilationis eluceat prudentia et zelus confessarii. Poenitentem de causis ita instruat, ut dilationem sibi necessariam et salubrem ipse intelligat. „Verbis, quoad poterit humanissimis persuadeat confessis, necesse esse id, et munus officiumque suum et eorum ipsorum salutem omnino postulare, eosque ad redeundum quamprimum blandissime alliciat, ut iis fideliter peractis, quae salubriter praescripta fuerint, vinculis soluti peccatorum, gratiae coelestis dulcedine reficiantur.“ *(Leo XII. Encycl. de extensione Jubilaei d. d. 8. Cal. Jan. 1826.)* Praeterea poenitenti suggerat media, quibus a peccatis retrahi possit, et verbis mansuetis eum ita dimittat, ut libenter redeat. Si querelas agat, confessarius non clamorem spectet, sed valetudinem; nam si conqueratur ob dolorem, postea gratias aget ob sanitatem. Si redux fuerit, eum absolvat, ubi fructus saltem aliquos emendationis ediderit; sin minus validioribus sanetur remediis. [1])

---

[1]) Si poenitens occurrat ab alio confessario recens sine absolutione dimissus, audiat ipsum; sed nisi iustissimas querelae causas habuerit, prius iudicium non reformabit; si durius habitum deprehenderit, excusato altero eum absolvat. Si occurat ab alio dilatus poenitens tempore elapso, faciat quod prior confessarius hic et nunc fecisset, consideratis etiam causis, cur poenitens priorem confessarium non iterum adierit.

3. **De modo agendi cum consuetudinariis et recidivis.**

Consuetudinarius dicitur qui prima vice habitum peccandi confitetur; sive, qui consuetudinem sive habitum peccandi in certo genere peccati ex frequentatis eius actibus contraxit, quam consuetudinem seu vitiosum habitum nondum emandandum curavit.

Nonnulli tradunt regulam generalem, consuetudinarium prima vice absolvi posse, etsi nulla emendatio praecesserit, quod sane eo tantum sensu accipiendum est, quod ii, qui accedunt diuturno habitu sordidi, peccatis usque ad confessionem turpiter iteratis, prima vice tunc absolvi possunt, si ostendant manifesta quaedam, quamvis ordinaria tantum doloris signa, et emendationem serio proponant.

Ex peccatis lethalibus alia sunt gravia, ut fractio ieiunii vel abstinentiae, detractio, furtum, delectationes morosae, verba obscoena; alia graviora, ut amplexus ex libidine; alia gravissima, ut fornicatio, mollities, incestus, adulterium, bestialitas, sodomia, incendium, homicidium. Confessarius igitur primo audiens consuetudinarium diligenter percontari debet an gravia, graviora aut gravissima ex habitu facinora patraverit, a quo tempore, quoties in anno, in mense, vel in hebdomada, an sua sponte, seu causa externa inductus prolapsus sit; an continuo, aut interrupte, an usque ad confessionem perseveraverit, an sit indole fortis et constans, aut debilis et vilis animo, an firmae aut dubiae fidei. Ex his intelliget, quanta sit plaga confitentis, et quid ab eo sperare possit.

Si consuetudinarius iam ab aliquo tempore ante confessionem peccare desierit, et aliunde firmum resipiendi videatur habere propositum, utique prima vice absolvi potest; cessantibus enim peccatis, cessat ipsa consuetudo.

Qui usque ad confessionem peccavit, si nec graviora, nec frequentiora peccata commiserit, si prima

vice confiteatur, si asserat se esse contritum, et aliunde videatur fide et animo constans, aut illico etiam; aut brevi interposita dilatione, absolvi potest.

Qui gravissimis peccatis diu et effraena propensione patratis sordescit, non est absolvendus, si nolit serio laborare, ut consuetudinem vincat, nec media a confessario prudenter proposita velit adhibere; ratio est, quia eo ipso non vult sincere corrigi, quamvis asserat, se velle vitam mutare, et proinde est simpliciter indispositus. Illos *quantocius* ut revertantur, esse invitandos, ut ad sacramentale forum regressi absolutionis beneficio donentur, monet Bened. XIV. in Bulla *Apostolica* 26. Junii 1749.

Recidivus vocatur ille, qui idem peccatum mortale pergit committere post propositum emendationis, postque plures peractas confessiones, eodem vel maiore numero lapsuum, absque omni etiam inchoata emendatione, licet aliqua remedia ad non relabendum adhibuerit.

Certum est, etiam praecise loquendo, absolutionem dari posse *toties quoties* illis recidivis, qui ex mera fragilitate in eadem peccata saepe relabuntur, dummodo cum vera de illis contritione et firmo non amplius peccandi proposito ad poenitentiam accedant. Confessarius autem tunc prudenter iudicat recidivos vere actu dolere ac proponere, atque idcirco spem facere emendationis, quando ipsi non ore dumtaxat, sed ex animo dixerint, se dolere ac proponere, et si nulla fuerit praesumptio in contrarium, eorum dictum elidens, uti non est, quando iam aliquam vitae emendationem attulerunt.

Consilium est, spectato munere confessarii serviendi maiori utilitati animae poenitentis, differre recidivis quantumvis dispositis, habito prius eorum consensu ad breve tempus absolutionem, quando discretus et prudens confessarius eam dilationem ad id iudicaverit opportunam — imo videtur *praeceptum*

esse, iis eandem differre, data prius opera, ut aeque ferant dilationem et libenter revertantur, quoties confessarius prudenter iudicat, absolutionem statim et faciliter impertitam eis futuram esse per accidens occasionem, ut iterum relabantur, vel quoties confessarius praevidet, dilationem esse hic et nunc unicum medium emendationis.

Recidivus signa tantum ordinaria doloris afferens absolvi potest, et generatim debet, *quoties absolutio non potest facile differri;* ratio est, quia quamvis stet aliqua praesumptio contra talem poenitentem, ex signis tamen ordinariis doloris satis dispositus videtur; nunquam autem confessarius talem absolvere debet, nisi omnem curam et industriam adhibuerit, ut eum ad beneficium absolutionis melius praeparet.

Recidivus rediens cum *eodem pravo habitu, nullo adhibito conatu, nulloque adhibito remedio* ex iis, quae confessarius ei praescripserat, non potest absolvi, nisi signa doloris *extraordinaria* afferat, quia praesumptio prudens stat contra talem poenitentem.

S. Alphonsus plura enumerat extraordinaria signa contritionis:

1. Maior dolor manifestatus per lacrymas, modo sint vere compunctionis, aut per verba ex corde procedentia, quae aliquando certiora signa quam lacrymae esse possunt. 2. Minor numerus peccatorum, intellige cum poenitens fuerit in eisdem occasionibus et tentationibus peccandi, aut si poenitens post ultimam confessionem perseveraverit in gratia per notabile tempus, puta per 20 aut 25 dies, ipse, qui prius pluries in hebdomada prolabi solebat; aut vero si relapsus fuerit post magnam resistentiam; aut etiam si antequam ad confessionem accederet, diu se abstinuerit a culpis mortalibus. 3. Diligentia adhibita pro emendatione, ut esset, si poenitens diligenter occasionem vitaverit, media a confessario

praescripta exsecutioni mandaverit, aut si adhibuerit ieiunia, preces, eleemosynas, etc. ad vitium exstirpandum. 4. Si ipse petit a confessario remedia, aut nova media emendationis; item si promittit adhibere media, quae tunc ei suggerit confessarius; maxime, si nunquam monitus fuerit ad illa adhibenda; sed his promissionibus (ait S. Auctor) censeo, non omnino fidendum, si alia signa desint; cum poenitentes, ut absolutionem accipiant, facile promittant, sed postea difficulter attendant. 5. Spontanea confessio, nempe si poenitens accedit non iam ad implendum praeceptum paschale, neque ex quodam usu confitendi aliquibus temporibus, prout in die Nativitatis Domini, in festivitatibus Deiparae, et similibus; neque accedit impulsus a parentibus, a domino, aut magistro, sed venit omnino sponte, et vere inspiratus a divino lumine, ad eum solum finem, ut divinam gratiam recipiat. Praesertim si ad confitendum longum iter aggressus fuerit, abstinuerit a lucro notabili, grave sustinuerit incommodum, aut magnum conflictum internum vel externum superaverit. 6. Si venerit motus ab aliquo extraordinario impulsu, puta ob concionem auditam, aut mortem amici, ob metum alicuius imminentis flagelli, prout terraemotus, pestis etc. 7. Si poenitens confiteatur peccata anterius ex verecundia tacita. 8. Si poenitens, antequam accedat, restituerit rem, vel famam ablatam. 9. Si propter monitionem confessarii ostendit apprehendisse novam cognitionem et horrorem sui peccati, periculique suae damnationis.

Alii alia signa addunt, prout si poenitens magnam libenter acceptat poenitentiam; si asserit poenituisse peccati statim ac illud patravit; si protestatur velle mori potius quam peccare. Sed haec signa (verba sunt S. Lig.) nescio an sola satis esse possint; potius dicerem, quod possent deservire ad alia adiuvanda signa, quae sola non sufficerent.

Recidivo *indisposito*, vel *dubie disposito* differenda est absolutio per aliquod tempus (ad 8 vel 10 dies), usque dum appareat prudens signum emendationis. Studeat autem confessarius, ut poenitens aeque ferat dilationem et libenter revertatur; quem in finem notet sibi illud *V.* Petri Fabri „Erit quidem interdum agendum duriter; sed videndum est, „ut exitus sit dulcis, ac ferme, nisi forte agas cum „obstinato (qui nequaquam absolvendus est), nemo „ita dimittendus, quin libenter sit rediturus.“ Multo facilius absolvendus est recidivus in habitum pravum *intrinsecum*, seu peccans ex fragilitate intrinseca, quam recidivus in occasionem *extrinsecam*, quia multo maius periculum habetur in posteriori casu, quam in priori.

„Si poenitens (ait S. Lig. n. 463.) relapsus sit ob causam seu fragilitatem intrinsecam, ut accidit in peccatis pollutionis, delectationis morosae, odii, blasphemiae et similium, raro puto differendam absolutionem recidivo sufficienter disposito per signum extraordinarium. Et casu, quo dilatio videatur expedire, verius dicendum absolutionem non differri debere plus quam ad octo vel ad decem dies .... Ad summum dico absolutionem differendam esse usque ad quindecim dies.“

Hoc tamen, quod dictum est, communiter loquendo de habituatis et recidivis, non procedit iam circa initiandos in sacris ordinibus habituatos in aliquo vitio (praesertim in peccato turpi); circa hos enim alia currit ratio. Laicus habituatus absolvi potest, semper ac est dispositus ad suscipiendum Sacramentum Poenitentiae; sed ordinandus habituatus, si vult ad sacrum ascendere Ordinem, non sufficit, ut sit dispositus ad Sacramentum Poenitentiae, sed oportet, ut etiam dispositus sit ad recipiendum Sacramentum Ordinis; alioquin ad neutrum dispositus erit; cum enim indignus sit, qui ascendat altare is,

qui vix egreditur e statu peccati, nec habet probitatem positivam necessariam respectu ad sublimitatem status, in quem immitti inhiat, ipse graviter peccat, si absque illa vult sacrum Ordinem suscipere, etiamsi ponatur in statu gratiae. Quapropter tunc confessarius nequit eum absolvere, nisi promittat abstinere ab Ordine suscipiendo, ad quem ascendere non poterit, nisi post longi temporis, saltem plurium mensium, probationem. *(S. Lig. Praxis conf. cap. 5. n. 78* et *Theol. moral. lib. 6. num. 63—77.* Cfr. Benger, Pastoraltheologie I. p. 74.—76. et meae *Lectiones quotidianae* pag. 656.—663.).

4. De modo agendi cum iis, qui versantur in occasione proxima peccati.

Occasio peccati est omne illud adiunctum externum, sive malum et inutile, sive etiam honestum et utile, quod ex natura sua, vel ratione specialis fragilitatis ad peccandum allicit, vel *periculum* peccandi inducit.

In occasione proxima constituitur non solum qui sub quibusdam circumstantiis *fere semper* delinquit, sed etiam qui *frequenter* peccat *(S. Lig. hom. apost. tract. ultim. n. 1)*, et quidem mortaliter, nam in hoc capite solummodo peccatum mortale supponitur. Ancilla ergo, quae frequenter ab hero suo sollicitata, semel tantum cum ipso peccavit, nondum versatur in *occasione proxima,* quia ne probabile quidem adest periculum, quum *semper* restiterit, et *semel tantum* lapsa sit.

Occasio *voluntaria* dicitur ea, quam aliquis physice et moraliter seu absque gravi damno et incommodo deserere potest. Occasio *involuntaria* vel *necessaria* dicitur ea, quae aut omnino non potest deseri, aut quae deseri nequit sine peccato (e. g. miles, coniux), vel sine aequali aut maiori periculo, vel sine scandalo (e. g. filiusfamilias, qui rem ha-

bet cum ancilla) aut gravi damno et incommodo (e. g. medicus).

Occasio *in esse* est opportunitas peccandi semper praesens; e. g. si quis concubinam vel famulam semper paratam domi habet; occasio *non in esse* dicitur ea, in qua talis opportunitas non est praesens; e. g. si quis aliam domum adire debet, ut se inebriet, aut invisendo aliquam personam saepe labitur.

Potest, sed non debet absolvi *prima vice* antequam occasionem deserat, ille, qui versatur in *occasione proxima involuntaria sive necessaria*, si vere promittit remedia praescripta se adhibiturum, quibus occasio ex *proxima* fiat *remota*. „Omnes (ait S. Lig. n. 456.) conveniunt expedire, ut talibus differatur absolutio. Imo ut ego, quid sentiam in hac re, ingenue dicam (verba sunt S. Lig.) nunquam absolverem eum, qui est in occasione proxima extrinseca, praesertim, si occasio sit de materia turpi, semper ac absolutio commode differri posset." Ordinarie in occasione necessaria dilatio absolutionis ad 10 vel 15 dies pro fine intento non sufficit. *(S. Lig. n. 463.)* Si versans in occasione *proxima involuntaria* sive *necessaria* adhibitis etiam mediis eodem semper modo relabatur, iuxta S. Lig. n. 457. debet physice deserere occasionem antequam absolvatur, nisi det signa extraordinaria doloris, ita ut spes sit emendationis. Lugo, Diana aliique dicunt, talem posse absolvi cum novo dolore et proposito.

Nunquam absolvendus est, ne in articulo quidem mortis poenitens, qui recusat deserere *occasionem proximam voluntariam* peccati, seu quam licite et sine gravi incommodo relinquere potest, sive occasio illa sit proxima *per se*, sive *per accidens*, sive *in esse*, sive *non in esse (Gury n. 629.)*; debet occasionem relinquere antequam absolvatur, nisi adsit causa iusta et periculo proportionata, aut spes emendationis, quae ordinarie abest in eo, qui fidem iam

fregit. Occasionem deserere nolunt non tantum illi, qui id facere expresse recusant, sed etiam omnes, qui media proximae occasionis mutandae in remotam nolunt adhibere, aut eadem saltem negligunt; horum enim propositum non est efficax.

Qui versatur in *occasione proxima voluntaria in esse*, licet sincere promittat se derelicturum esse occasionem, ne prima quidem vice potest absolvi, antequam physice deserat occasionem, nisi 1° extraordinaria det signa doloris, absolutioque commode differri nequeat; vel 2° si, dilata nunc absolutione poenitens non posset redire nisi post longum tempus, modo non sit fidei fractor, et confessarius prudenter iudicare valeat, eum habere firmam voluntatem removendi occasionem statim ac poterit; 3° si ex dilatione timeatur grave scandalum, aut gravis infamia (cfr. *S. Lig. n. 454.)*; 4° si agatur de poenitente, qui ob instructionis defectum nunquam ad occasionem periculosam advertit, nec ad obligationem eam deserendi, si aliunde dispositus sit *(Scavini)*.

Qui versatur in *occasione voluntaria non in esse* et sincere promittit, se derelicturum esse occasionem, absolvi quidem potest semel aut iterum *(Suarez, Masotta, Viva)*, aut ter *(S. Carol. Borrom.)*, aut etiam pluries (iuxta *S. Leonard. a Portu Mauritio)*; si v. g. timetur scandalum, aut ne non redeat; melius tamen ordinarie tali differtur absolutio, donec occasionem deseruerit, etiam pro prima vice, quoties facile potest fieri. *(S. Lig. n. 454.)* Occasio enim proxima ita mentem excaecat, et omnia proposita delet, ut saepe qui mane lacrymando perseverantiam pollicetur, ante solis occasum turpiter decidat.

„Casu, quo poenitens prius admonitus ab alio confessario, media praescripta neglexerit, et eodem modo relapsus fuerit, dico omnino dimittendum esse sine

absolutione, nisi forte extraordinaria signa doloris exhibeat. Et etiam huic adhuc extraordinaria compunctione donato ordinarie loquendo absolutionem denegarem, quando commode absolutio posset differri." *(S. Lig. n. 456.)*

Circa occasionem proximam voluntariam notatu quoque digna sunt haec S. Liguorii verba. (Lib. 6. n. 452.) „Dicit Roncaglia, non esse negandam ab-„solutionem iuveni et puellae, qui aliquo tempore „se invisunt animo Matrimonium contrahendi; nemo „enim, ait, tenetur ducere personam ignotam. Haec „assertio speculative videtur rationabilis; sed ego, „experientia doctus, vix semel aut iterum permitte-„rem sponso ad domum sponsae accedere, vel spon-„sae aut parentibus illum in domo excipere; raro „enim reperi, qui in tali accessu non peccaverit. „In his omnibus, praesertim ubi turpium lapsuum pe-„riculum imminet, advertat sedulus confessarius, „quod nunquam crudelius se geret cum poenitente, „quam benignius agendo, et quo maiorem severita-„tem adhibebit, eo melius illius saluti consulet." Cfr. Köln. Pastoralbl. a. 1867. num. 6. et 7.

Unde colligant confessarii, quomodo sese gerere debeant erga adolescentulos et puellas, qui diu noctuve sine testibus periculosissime conversari solent.

Dimissio occasionis variis plerumque incommodis obnoxia est; v. g. si famula exeat anno auctorationis non elapso, stipendio promissa carebit, aliam familiam, cui serviat, non inveniet, egestate laborabit, aut ipsius fama periclitabitur. In his et similibus casibus, si poenitens peccare desinat, si quam indolis firmitatem habere videatur, prudens confessarius experiri poterit aliquam dilationem, et inde coniiciet quid sit agendum. Si vero interea lapsus iterentur, tunc absolute exigendum est, ut occasio ante absolutionem dimittatur, iuxta praeceptum Domini apud S. Matth. 5, 29.

5. Quid incumbat confessario eorum, qui ad restitutionem sunt obligati.

Bene ex theologia morali intelligat radices restitutionis et causas ab eadem excusantes, ut secure possit discernere et declarare, an adsit obligatio restitutionis et quaenam sit mensura obligationis ad restitutionem faciendam.

Possessor bonae fidei dicitur 1° qui ab initio possessionis bona fide credit, rem a se possessam esse vere suam, et in bona fide perseverat; 2° qui, postquam mala fide possessionem incepit, certitudinem aquirit, rem a se possessam esse vere suam (Lacroix lib. 3. p. 2. n. 240.); 3° qui bona fide possessionem incepit, sed probabilibus rationibus supervenientibus iam dubitat, an res illa non sit aliena, quare in veritatem diligenter inquirit, quam si certo detegere nequeat, perseverante dubio manet possessor bonae fidei et potest rem retinere, alienare etc., quia possessio praevalet, et nonnisi certitudine vinci potest. *(Lacroix l. c. n. 565.)* — Possessor bonae fidei 1° debet domino restituere rem ipsam, si adhuc exstat, secus id, quo ex ea factus est ditior; 2° non debet restituere damnum emergens, nec lucrum cessans, nec fructus industriales; 3° debet restituere fructus naturales et mixtos existentes, et consumptos, quibus factus est ditior; 4° laboris valorem, expensas necessarias et utiles, necnon et aliquas expensas voluptuaras potest deducere iudicio prudentum; 5° melioramenta *intrinseca* ipsi compensanda sunt, *extrinseca* auferre potest.

Possessor malae fidei dicitur omnis possessor, qui retinet rem, quam scit alienam esse, sive ab initio possessionis fuerit bonae fidei, sive dubiae fidei, sive malae fidei. Hinc possessor malae fidei est 1° qui toto tempore possessionis rem mala fide possedit; 2° qui ab initio fuit dubiae fidei et in fine malae

fidei; 3° qui cum dubia fide possessorem bonae fidei sua possessione spoliavit, perseverante dubio. — Possessor malae fidei 1° debet domino restituere rem ipsam, si adhuc exstet, secus aequivalens, licet ex ea ditior factus non sit; 2° debet reparare omne damnum emergens; 3° debet resarcire omne licitum lucrum cessans; 4° debet restituere fructus naturales et mixtos exstantes et consumptos, quamvis ex iisdem non fuerit factus ditior, imo et neglectos; 5° potest deducere fructus industriales, laboris valorem, expensas necessarias et utiles, necnon et aliquas voluptuarias iudicio prudentum; 6° potest auferre melioramenta extrinseca; 7° an melioramenta intrinseca ipsi a domino sint compensanda, controvertitur; Lessius et Lugo affirmant.

Possessor dubiae fidei (opponitur possessori certae fidei) est ille, qui dubitat, an res a se possessa sua sit an aliena; obligatus est hac ratione: 1° possessionem bona fide incipiens, deinde dubiae fidei factus, cum omissione debitae diligentiae, perseverante dubio, pro rata dubii restituet; 2° qui ab initio fuit malae fidei, deinde dubiae fidei, vel ab initio dubiae fidei et deinde malae fidei in utroque casu, adhibita diligentia perseverante dubio, pro rata dubii restituet, *(Lacroix lib. 3. p. 2. n. 562. S. Lig. lib. 4. n. 625.)*; 3° dubitans, an res sit aliena, potest nihilominus eam accipere titulo donationis, emptionis etc., modo eam eo animo accipiat, ut domino restituat, si post diligentem inquisitionem eum invenerit; quia in hoc domino non facit iniuriam, sed beneficium. *(Lessius c. 14. n. 24.)*

Si poenitens, qui certo obligatus est ad restitutionem, eamque facere potest, difficilem se ostendat, doceri debet, non dimitti peccatum, nisi restituatur ablatum; nec absolvendus est, donec plene velit restituere.

Absolutione indignus merito habetur, qui recusat

restitutionem promittere;[1]) qui bis aut ter se restituturum pollicitus, suis promissis non stetit; qui haeredibus suis curam restituendi relinquit, dum per se ipsum id facere posset; qui aere alieno gravatus in victu, vestitu, famulatu etc. expensas subit, ob quas praevidet, se postea debitorum suorum solutioni imparem fore. Idem dicendum de illo, qui bona gaudens fortuna, non vult statum suum paulatim minuere, ut creditoribus satisfaciat. — Si opponat poenitens, se absque iactura famae non posse restituere, confessarius ostendat modum, quo famae consulere possit.

Valde errant debitores, qui omnibus debitis solvendis impares, per *cessionem bonorum creditoribus* etiam *iuridice* factam, ab ulteriore solutione immunes se existimant. Cessio enim bonorum per se et nisi creditores debitorem expresse liberaverint, non tollit obligationem ulterioris solutionis, sed tantum suspendit et differt. — Insignis fraus a debitoribus committitur, si antequam foro cedant, adhuc mutuas pecunias accipiunt, quibuscum aufugiant, necnon qui notabilem partem bonorum suorum celantes, cum creditoribus componunt, efficiuntque, ut hic modicae partis debiti solutioni acquiescant, putantes plura solvendo impares esse debitores. Porro ii, qui debitorum bona suas in domos recipiunt, vel aliter eos in illis occultandis in fraudem creditorum *scienter* et *efficaciter* adiuvant, ut fraudis cooperatores ad restitutionem quoque in defectu debitorum tenentur.

(Quomodo agendum sit cum moribundis obnoxiis restitutioni, vide infra in capite „de cura et visitatione infirmorum.")

---

[1]) Non est inquietandus nec poenitens, qui ex mutuo percipit lucrum lege civili statutum, nec confessarius, qui in bona fide eiusmodi poenitentem dimittit, dummodo paratus sit uterque stare mandatis s. Sedis (*S. Poenitent. 5. Julii 1881. S. C. Officii 31. Aug. 1881*; *17. Jan. 1888.* et *27. Nov. 1889.* Cfr. *Bened. XIV. de Syn. dioec. lib. 10. cap. 4* et *5.*)

6. De modo agendi cum scrupulosis.

Praecipua scrupulosae conscientiae signa sunt: *a) pertinacia iudicii*, qua scrupulosus sapientum consiliis parere renuit; consulit multos, sed nemini acquiescit; imo, quo plures audit, eo magis anxius evadit; *b) frequens iudicii mutatio* ex levibus motivis: unde oritur inconstantia in agendo, mentisque perturbatio; *c) formidare in omnibus de peccato*, nec uno confessarii dicto contentum esse, sed idem saepius exquirere etc.

1. Confessarius curam dirigendi scrupulosum non suscipiat, nisi ille ostendat, se credere confessarium posse et velle ipsum bene dirigere, simulque spondeat constantiam apud eum, confidentiam in se aperiendo, obedientiam in sequendo, etiam seposito proprio iudicio; hoc enim est facillimum et fere unicum medium tales homines iuvandi.

2. Confessarius videat, quae sit causa scrupulorum, et quantum penes ipsum est, conetur eam amoliri. Recensentur autem causae sequentes: a) suggestio daemonis, b) consortium scrupulosorum, c) imbecillitas capitis, d) defectus iudicii naturalis, e) complexio corporis ad timorem propensa, f) occulta superbia, g) pusillanimitas et deiectio animi, h) voluntas Dei.

3. Confessarius resolute respondeat scrupuloso, non haesitans, nec multum distinguens, sed absolute enuntians quid faciendum sit, semper sequendo partem benigniorem, et dubitationes infirmi interpretans in meliorem partem; nunquam autem det rationem responsi, quia has scrupulosus postea examinat sibique reddit dubias ac se magis implicat.

4. Non patiatur sibi proponi quoscumque scrupulos et dubia, sed quando moraliter certus est, scrupulum afferri, dimittat etiam ad Communionem non auditum, quia hae interrogationes et frequentes re-

cursus ad confessarium sunt veluti frictio scabiei, quae quidem placet, sed nocet.

5. Quandoque suaviter irrideat, dum infirmus proponit aliqua dubia minus prudentia, iubeatque cogitare, quid responsurus esset, si ab alio interrogaretur, iubeatque idipsum facere.

6. Commendet ei maxime humilitatem, cum ex vitio superbiae non raro originem ducant scrupuli; praescribat ei, ut abstineat a lectione librorum, qui scrupulos fovere possint, scrupulososque devitet; deinde ipsum prohibeat, ne ante confessionem conscientiam examinet circa ea, quibus maxime vexatur, sed praesertim exigat ab ipso omnimodam obedientiam erga directorem suum; hoc enim praecipuum est, ne dicam unicum huius infirmitatis spiritualis remedium, ut docent omnes magistri spirituales; et si non obediat, eum increpet, privet Communione et rigorose coerceat. Licet enim scrupulosi regulariter cum dulcedine et mansuetudine sint tractandi, circa obedientiam tamen magnus rigor est adhibendus.

Et quoniam scrupulosi non uno eodemque modo vexantur, varia quoque erga illos adhibere oportet remedia. Alii pravis affliguntur cogitationibus, v. g. contra fidem, spem, castitatem, quibus assentiri se existimant, cum eas e mente frustra repellere conentur; hi monendi sunt, non in imaginatione, sed in sola voluntate positum esse peccatum. Non obliviscatur confessarius regulae a Doctoribus traditae, scilicet, eos, qui scrupulosae sunt conscientiae, immunes a peccato, praesertim gravi iudicandos esse, nisi ipsi summa certitudine morali noverint, se peccasse. Alii circa confessiones praeteritas perpetuo anxii sunt, nempe, quod in eis non satis explicaverint omnia peccata aut circumstantias, vel quod non habuerint sufficientem contritionem vel propositum satis firmum, ideoque eas iterare optant; hi,

si confessionem generalem aliquando insituerunt, praesertim apud confessarium sui muneris studiosum, aut in omnibus confessionibus ordinariis fuerunt accurati, omnino prohibendi sunt, ne ullius peccati vitae praeteritae mentionem faciant, nisi iurare possint, se peccatum grave certo commissum nunquam esse confessos. Denique scrupulosis, qui in omni actione peccatum reformidant, praecipiendum est, ut contra scrupulos audacter operentur, illos contemnant, nec cogitatione foveant; nam scrupulus non est iudicium determinatum, sed vanus timor peccati; ergo stare potest cum iudicio moraliter certo de honestate actionis, quod hoc ipso locum habet, quando quis inanem anxietatem contemnit ceu scrupulum, et contrarium agit. Imo non desunt theologi, qui putant, scrupulosum sub peccato teneri contra scrupulos agere, cum ex nimia et perenni anxietate grave damnum corpori et animae immineat.

7. De modo agendi cum nupturientibus.

Quando parochi negligunt sponsos monere, ut mature instituant confessionem (generalem), vel sponsi hoc parochi et Concilii Trid. (Sess. 24. de reform. Matrim. cap. 1.) monitum parvi pendunt, maximae difficultates obveniunt confessariis cum iis poenitentibus, qui, omnibus ad Matrimonium eo ipso die, vel postridie ineundum paratis, absolvi nequeunt, a) quia sunt indispositi; b) quia casum reservatum habent; c) quia impedimento sunt obstricti. Quare ex opere cl. D. Bangen „*Instructio practica de sponsalibus et matrimonio*“, ex Kölner Pastoralblatt a. 1870. num. 8. et aliis probatis fontibus haec opportuna monita adiicienda duxi:

1. *Quoad casum ad a) positum Scavinius haec habet:* Vel poenitens putat in bona fide, se posse Matrimonium licite contrahere, etsi non absolutus; vel scit, Matrimonium requirere statum gratiae, ut

licite contrahatur. In primo casu, si praevideatur poenitens monitioni obtemperaturus, moneatur, non posse sine gravi peccato Matrimonium contrahere in statu peccati mortalis; si e contra praevideatur monitionem contempturus, in bona fide relinquatur, et confessarius taceat de obligatione status gratiae ad Matrimonium licite contrahendum, ne peccet formaliter, ubi fortasse solum materialiter peccabit. Dicat tamen poenitenti: si Matrimonium ineas, contende, ut vero dolore conteraris et contritionem perfectam habeas ante Matrimonii celebrationem, et paulo post ad me revertaris, ut confessionem tuam perficere possis. In secundo casu confessarius debet poenitentem a Matrimonio contrahendo retrahere, usque dum absolvi possit, fortiter loquendo de sacrilegio, quod committunt Matrimonium ineuntes in statu peccati mortalis. Si nihilominus Matrimonium differre renuat, monebit ipsum confessarius, ut curet sibi contritionem perfectam adsiscere. Confessarius ita se gerens, etsi non putet poenitentem adeo eximiam comparaturum esse dispositionem, non censetur sacrilegium approbare, cum contendat, ut vitetur per contritionem perfectam. Aliunde sic agendo sacrilegium minuet; quia poenitens, in illa dispositione aquirenda se provocans, minoris sacrilegii crimen incurret. Ad summum confessarius posset dici consulere minus malum, ut gravius vitetur.

Quid, si sponsus confiteatur multas fornicationes a festo aliquo (v. g. Paschatis) cum sponsa sua commissas, haec vero immediate post ipsum confiteatur, et de fornicationibus omnino nihil dicat, addat vero, se cum sponso suo ultimo Paschatis festo ultima vice confessam esse? *R.* Potest confessarius a longe interrogare de peccatis inter sponsos committi solitis, non vero descendendo ad casus particulares, proponendo etiam, quanti momenti sit, statum matrimonialem cum Deo bene et sancte inchoare; valde

tamen caute, ut puella suspicari non possit, confessarium uti scientia ex Confessione sponsi hausta, sic enim frangeretur sigillum. Si adhuc neget, ex sententia communiori potest et debet absolvi, quia confessarius potest praesumere, eam vel iam alteri esse talia crimina confessam, vel invincibiliter putare, talia non esse peccata gravia post sponsalia contracta (prout revera aliqui sponsi putant); vel eam credere ex iusta causa hic et nunc v. g. coram proprio parocho se posse talia licite tacere. Si simile quid non possit prudenter praesumi, videtur non posse absolvi, sed dissimulanter super eam dicendum *Misereatur* etc., quia per hoc nec revelatur peccatum sponsi, nec hoc affert incommodum sponsae non advertenti, quae nihilominus debet peccata illa et hanc confessionem suo tempore repetere; parochus vero omnia dissimulando assistat eorum Matrimonio.

Ut haec difficultas praecaveatur (verba sunt ephemeridum, Münster. Pastoralblatt a. 1868. pag. 70.) et sponsi adducantur ad delicta sua integre confitendum, quaedam cautelae indicantur a theologis, quae utiliter adhibentur. *Prima* est, ut confessarii regulam sibi praefigant, desponsatos semper interrogandi circa peccata, quae sexto et nono praecepto decalogi adversantur, quod hoc fere modo fieri potest: Pro maiori dispositione et tranquillitate conscientiae eorum, qui matrimonio iungendi sunt, soleo ipsis quasdam interrogationes proponere; rogo, ut sincere et cum fiducia ad eas respondeas, neque timeas, etiamsi graviter peccaveris, absolutionem tibi recusandam esse. An non occasione proximi matrimonii tibi subortae sunt cogitationes inhonestae? An non contigerunt illicitae libertates. Deus omnia vidit, et illi soli hic confiteris etc. *Secunda* cautela in eo consistit, quod ille prius audiatur, qui creditur confidentius et magis integre confessurus, quia vel minus erubescit, quod viris proprium est, vel timo-

ratior est, ut feminae esse solent, vel assuetus est huic confessario candide confiteri etc. *Tertia* cautela indicatur a nonnullis, scilicet, ut qui prius confessus est, inducatur ad alteri dicendum priusquam hic accedat, se peccatum illud aperte confessum esse, adeoque ab ipso quoque fidenter esse declarandum. (Cfr. Theologia Mechlinensis.)

Van der Velden (Praxis administrandi Sacramentum Poenitentiae pag. 373.) „probabilius, ait, sponsam more solito interrogatam et de fornicatione tacentem, confessarius absolvere debet sub conditione *si es disposita*. Ratio est, quia eam interrogare non potest iuxta notitiam ex Confessione sponsi acquisitam, nec est omnino certus, quod sponsa mala fide peccatum fornicationis omittat. Ergo melius ad salutem animae eius agere nequit, quam eam sub tali conditione absolvendo. Notitia quidem utitur ex Confessione sponsi acquisita, sed sine ullius gravamine, et solummodo coram Deo. Recte egisset, petendo licentiam a sponso, loquendi de illo peccato cum sponsa, si illa forsan non confiteretur hoc. Tum autem ad cautelam, ne daret scandalum, sponsae hoc dicere debuisset, sponsum sibi hanc dedisse licentiam. Porro ignorare potuit ipsa, copulam inter sponsos et Matrimonio certe iungendos peccatum esse mortale; vel etiam inadvertenter omittere hoc potuit." (Cfr. *S. Lig. lib. 6. num. 631.)*

2. *Ad casum sub b) positum* S. Alphonsus notat: „Quando adest impedimentum et urget gravis causa confitendi, quivis confessarius potest indirecte absolvere a casibus reservatis ab Episcopo, et etiam a reservatis a Papa, si Episcopus non possit adiri. Ita communiter D. D. Et hoc, etiamsi peccatum reservatum sit cum excommunicatione. Dicimus a) si adsit gravis causa, nempe si nequit adiri superior sine scandalo aut nota infamiae, vel sine magna difficultate, puta si habens facultatem longe distet,

et ex alia parte urgeat necessitas communicandi, vel implendi praeceptum annuae confessionis. Diximus b) indirecte, unde iuxta sententiam probabiliorem tenetur poenitens confessario non habenti facultatem in re reservata confiteri alia mortalia non reservata, ut directe ab his absolvatur et indirecte a reservatis; ac deinde tenetur, cessante impedimento, reservata confiteri habenti potestatem." Hanc S. Alphonsi sententiam licite confessarius sequi sane poterit, ubi agitur de Matrimonio, quod absque scandalo differri nequeat.

3. *Ad casum sub c) positum:* Aut poenitens *in bona fide est*, et confessarius videt, si ipsum moneat [1]) de impedimento, nihilominus contracturum esse nuptias; vel etiam, si differre Matrimonium sit paratus, maiora scandala ac peccata inde eventura. Hoc casu in bona fide eundem relinquat, donec occasio detur, iterum eundem monendi atque ad petendam dispensationem movendi. Si vero vel altera, vel utraque pars *non est in bona fide*, vel in ea relinqui non potest, res plena videtur difficultatibus, nec easdem sufficienter dirimere auctores valent hinc inde disputantes. Facilior tamen casus est, ubi utraque pars in mala fide versatur. Tunc enim convenire de nuptiis differendis facilius possunt. Quodsi noluerint, cum tamen absque scandalo ac honoris iactura possint, v. gr. quia sunt gradibus prohibitis ex copula licita iuncti, sane confessarius eosdem absolvere nequit, nec ulla conditione cooperari ipsi licet ad copulationem absque praevia dispensatione ineundam. Quoties autem voluerint, nec tamen possint ob scandala et famae iacturam certo oritura, tunc, si sint contriti ac sufficienter spondeant, se a copula abstinere velle, donec di-

1) Quoad monitionem faciendam vel non faciendam recole dicta superius pag. 404. num. 10.

spensationem impetraverint, confessarius absolutionem dare ipsis licite poterit. Attamen debent occasionem etiam, saltem proximam evitare, indeque a thoro separari. Si vero unus contrahens in mala fide versatur, ipseque solus impedimentum novit, casus multo difficilior videtur. Tunc, quando nuptiae omnino differri nequeunt ob scandala ac mala maiora, et poenitens alias de conatu dolens sit dispositus, auctores consulunt, ut confessarius ipsum moveat ad emittendum castitatis votum, donec dispensatio impetretur. Namque, aiunt, id sane aperire alteri coniugi poterit, nimirum se ad tempus obstrictum esse voto castitatis, indeque tamdiu ex monitione confessarii se a thoro separare debere. Quae si poenitens severe promittat, absolvi poterit atque ad copulationem accedere. (Cfr. *Scavini IV.* 528.)

Quoties autem differri possunt nuptiae, id tamen poenitens non vult; vel si differri quidem nequeunt, at poenitens non est dispositus, confessarius ipsum absolvere minime potest, nec licentiam ipsi facere contrahendi Matrimonium. [1])

8. De dispensatione et commutatione votorum.

Dispensatio voti est absoluta eius condonatio, nomine Dei a legitimo superiore ex iusta causa facta. Soli praelati, quibus iurisdictio spiritualis in foro externo data est, super votis dispensare possunt. — Ergo solus Papa pro tota ecclesia, Episcopi pro suis dioecesibus, praelati regulares pro suis subditis.

Commutatio est substitutio alicuius operis loco operis voto promissi, quae fit sub eadem voti obli-

[1]) Quid agere debeat cum iis, qui Matrimonia mixta inire volunt, vel iam inierunt, vide infra in capite „de impedimentis Matrimonii."

gatione, et quidem in bonum melius, in aequale, vel in minus.

Praeter vota solemnia alia quinque numerantur vota Sedi Apostolicae reservata, nempe: 1. votum castitatis perpetuae, 2. votum ingrediendi religionem approbatam, 3. votum peregrinationis Hierosolymitanae, 4. votum peregrinationis ad limina Apostolorum, 5. votum peregrinationis ad sanctum Jacobum Compostellanum. In ceteris autem omnibus Episcopus cum suis subditis dispensare potest per se, vel per sacerdotes specialiter delegandos.

Ut quinque vota supra memorata Romano Pontifici censeantur reservata, requiritur, ut sint: 1° *certa*; hinc ubi dubium est, utrum votum fuerit emissum, vel utrum fuerit impletum, vel utrum sufficiens intervenerit deliberatio, cessat reservatio; 2° *perfecta*, ratione materiae et libertatis; hinc si votum fuerit poenale, v. g. si adhuc peccavero, religionem ingrediar; vel disiunctivum, v. g. voveo religionem ingredi aut ieiunare in hebdomada; aut cum aliquo metu, aliquave coactione emissum, cessat reservatio; 3° *absoluta*; hinc si votum fuerit conditionatum, v. g. si sanitatem recuperavero, castitatem servabo, tollitur quoque reservatio, etiam postquam impleta fuit conditio, secundum probabiliorem sententiam.

Praeterea in votis reservatis dispensare potest Episcopus, si adsit urgens necessitas, aut grave periculum in mora, vel si accessus ad Summum Pontificem sit valde difficilis. Hinc cessat reservatio voti castitatis perpetuae, si ex dilatione dispensationis oriatur gravis metus diffamationis, aut scandali, aut novae transgressionis; item si Matrimonium iam fuerit cum tali voto contractum.

In voto non nubendi dispensat Episcopus; sed votum non nubendi a voto castitatis perpetuae interdum vix secerni potest; ponderanda sunt verba voventis et motiva, quibus inductus est ad vovendum;

habenda est ratio intentionis et finis, quem sibi proposuit: v. g. si voverit propter incommoda, quibus obnoxium est matrimonium, probabile est, emissum fuisse votum non nubendi; e contra, si quis voverit amore virginitatis, ob exemplum beatissimae Virginis aliorumve Sanctorum, praesumendum est, factum fuisse votum servandae castitatis. (Cfr. Augsburger Pastoralbl. a. 1865. pag. 101.) Ceterum, si re mature perpensa, dubium perseveret, penes Episcopum erit dispensare.

Sine legitima causa nulla voti commutatio aut dispensatio concedi potest. Haec tria maxime sunt consideranda: *quid liceat secundum aequitatem, quid deceat secundum honestatem, quid expediat secundum utilitatem.* Sufficit pro causa difficultas magna in exsecutione, maxime si post votum supervenerit, gravis metus transgressionis, periculum incontinentiae, sive proveniat ex humana fragilitate, sive etiam ex nequitia voventis. Attendere quoque debet confessarius, an votum factum sit immature atque sine sufficienti deliberatione, et potissimum an poenitens scrupulis vexari soleat; huiusmodi enim infirmitate laborantibus votorum relaxatio multo indulgentius est concedenda.

Quicumque facultatem habet ordinariam dispensandi in votis, eo ipso habet facultatem ea commutandi; qui enim potest plus, potest etiam minus in eodem genere; e contra vero qui habet facultatem commutandi vota, non potest super iis dispensare, sed materiae voti substituere tenetur aliud opus aequale, aut saltem saluti voventis aequaliter profuturum, non vero opus notabiliter minus; attamen facultas commutandi vota non est adeo stricte interpretanda, sed semper aliquod spatium relinquitur prudentiae confessarii, ita ut commutationi aliquantulam dispensationem admiscere et rei promissae aliam, aut aequalem, aut etiam paulo leviorem sub-

rogare possit, si conditio poenitentis illud postulare videatur; secus enim innumeris difficultatibus et scrupulis locus foret, cum difficillimum sit, aequalitatem invenire in rebus omnino disparatis, et commutatio fieri debeat in allevationem eius, qui sese voto obstrinxit. Meminerit tamen confessarius, se in foro Poenitentiae divinae voluntatis interpretem constitui, tenerique ante omnia ipsius placitum attendere.

In votis commutandis confessarii rationem habere debent sumptuum et laborum, quos sustinuissent poenitentes, si ea implevissent; ideoque ipsis iniungant pro impensis, quas fecissent, eleemosynas in pauperes aliosve pios usus convertendas, et pro operibus promissis alia opera, quae ad eorum salutem aequaliter conducere videantur: v. g. Sacramentorum Poenitentiae et Eucharistiae frequentiorem usum, pias lectiones, orationis mentalis exercitium et alia id genus. Si votum redundet in favorem tertii, v. g. si quis voverit peregrinationem ad aliquam ecclesiam et oblationem in ea faciendam, peregrinatio in aliud opus mutari non debet, nisi ea lege, ut oblatio nuncupata fiat eidem ecclesiae per aliquem nuntium. Si tamen oblatio transmitti nequeat absque gravi difficultate, vel si ipse vovens ob nimiam paupertatem vix eam solvere possit, tunc alteri ecclesiae applicari poterit, aut in alia opera commutari, prout saluti poenitentis utilius visum fuerit; idque fieri posse videtur etiamsi huiusmodi vota fuerint acceptata; non enim huic tertio, sed ipsi Deo facta est promissio, ac proinde, sive tertius acceptaverit sive non, non augetur inde nec minuitur obligatio voventis.

Qui dispensatione a voto castitatis perpetuae in ordine ad Matrimonium ineundum obtenta, Matrimonium init, admoneri debet, 1º hanc gratiam ipsi non prodesse nisi durante illo Matrimonio; defuncto enim coniuge votum reviviscit et pristinum robur

obtinet; non poterit proinde ad alias nuptias transire absque nova dispensatione; (Cfr. *Laymann* lib. 5. tract. 10. qu. 3. cap. 1. n. 10.) 2º illam dispensationem non valere nisi ad legitimum usum Matrimonii; omnes vero alias actiones, quae castimoniam laedant, sive cum coniuge patratae sint, sive non, habendas esse tanquam totidem voti transgressiones in Confessione necessario aperiendas. (Cfr. *Sanchez* de Matrim. lib. 8. disp. 9. num. 26. — *Facultates quinquennales* pro foro interno sub. n. VIII.)

Qui obtinuit facultatem commutandi votum ingrediendi religionem, debet primo in locum obligationis voti imponere poenitenti onus sacramentalis Confessionis quolibet mense faciendae; praeterea debet ei imponere aliqua poenitentiae opera, quae perpetuo durent v. g. ieiunium feriae sextae aut abstinentiam a carnibus aliqua die per hebdomadam etc. Inter quae opera sint aliqua eius religionis, quam vovit, seu ingressurus fuisset, quae quotidie facere teneatur, ut ea adimplens memor sit obligationis, qua huiusmodi voti obstringebatur.

Commutato voto materia subrogata non amplius subiacet reservationi, sed quilibet confessarius facultatem habens commutandi vota potest deinceps secundo aut tertio, si opus fuerit, huiusmodi opera in alia commutare; illud tamen fieri utique non debet, nisi cum multa prudentia et ex gravi causa.

Confessarii, ut in votis, quae Summo Pontifici *non sunt reservata*, possint dispensare, vel eadem commutare, facultatem petere debent ab Ordinario, qua accepta, nisi habeant speciale privilegium, non possunt uti nisi in foro sacramentali; nam Benedictus XIV. vetuit votorum commutationes fieri extra actum sacramentalis Confessionis (cfr. *Lacroix tom. II. pag. 361.)*; nulla formula praescripta est. [1])

---

[1]) Bene inspiciat confessarius litteras, quibus ipsi facultas di-

Vota Sedi Apostolicae *reservata* dispensandi vel commutandi facultate a sacra Poenitentiaria accepta, confessarius nonnisi in actu sacramentalis Confessionis, utendo formula praescripta relaxare eadem potest.

9. De facultatibus confessariis tempore iubilaei concedi solitis.[1])

Ampla tempore iubilaei dari solet confessariis facultas tum absolvendi a censuris et peccatis, tum commutandi vota. Diligenter considerandum est, quid et quantum contineat Bulla iubilaei. Est regula universim hac de re accepta: „*Quod non est in Bulla, non potest esse in praxi,*“ vel „*Bullae tantum valent, quantum sonant*“; attamen, (ait Ferraris sub verbo *Jubilaeum* art. 1.) Bullae iubilaei quoad ea, quae favores continent, sunt latissime interpretandae, quantum patitur proprietas verborum, nisi in particulari casu vel materia, communis praxis, vel stylus Curiae Romanae, aut omnino particularis ratio restrictionem persuadeat; quoad ea autem, quae gravamen seu odium continent, sunt stricte interpretandae, quantum patitur verborum proprietas, nisi in particulari casu stylus et praxis Curiae Romanae, seu aliqua particularis ratio laxiorem interpretationem persuadeat. Hinc latissime sunt interpretandae quoad concessionem indulgentiae, electionem confessarii, absolutionem, commutationem operum vel votorum etc., quia sunt favores; stricte autem sunt interpretandae quoad obligationem ad certa opera, suspensionem indulgentiarum et facul-

---

spensandi vel commutandi tribuitur; notet sibi, quaenam, opera in ipsis sint praescripta, vel si litterae ipsi committunt determinationem operum praescribendorum, praevideat quaenam magis ad salutem et consolationem poenitentis conducant, item quaenam monita ipsi iuxta superius dicta sint danda.

1) Cfr. Münst. Pastoralblatt a. 1865. n. 6. et 7.

tatum, quia sunt gravamina. Ordinarie vi iubilaei confessariis concedi solet quadruplex facultas:

1a *Absolvendi a quibuscumque censuris*, sive a iure, sive ab homine, quovis modo et ex quavis causa latis, etiam locorum Ordinariis, seu Papae et Sedi Apostolicae et alias quomodocumque reservatis; (hoc habetur expresse in Bulla pro iubilaeo edi solita); forma absolutionis communi utendum est.

2a *Absolvendi a quibuscumque*[1]) *peccatis*, etiam Sedi Apostolicae, aut alias quomodocumque reservatis; etiam a peccatis Episcopo reservatis, etiamsi id non exprimatur. Non vero datur facultas absolvendi complicem.

3a *Dispensandi ab irregularitate occulta*; quae tamen facultas est tantum dispensandi ab iis irregularitatibus, quae ob censurae violationem incursae sunt ad exercitium ordinum et ad assecutionem superiorum ordinum.

4a *Commutandi vota omnia,* exceptis votis castitatis et religionis, modo adsint conditiones supra (pagina 433. recensitae. Haec potestas commutandi vota se extendit etiam ad vota iurata et ad vota in favorem tertii facta et nondum acceptata, (ut si quis vovit alicui ecclesiae calicem, vel alicui pauperi eleemosynam), item ad vota de non petenda commutatione aut dispensatione votorum. Non vero datur facultas commutandi vota in praeiudicium tertii.[2])

5a *Commutandi opera praescripta ad lucrandum iubilaeum* in alia etiam aliunde debita, si adsit rationabilis causa. Olim vi iubilaei confessarii pote-

---

[1]) Pius Papa IX. in iubilaeo a. 1851. et 1854. facultatem tribuit absolvendi „ab omnibus peccatis, criminibus et delictis etiam specialiter reservatis, a quibus alias per concessionem generalem non liceret absolvere.“ Dubitatum fuit, an per haec verba possit etiam absolvi ab haeresi. Interrogata S. Poenitentiaria respondit *affirmative, iuxta mentem.*

[2]) Cfr. Augsburger Pastoralbl. a. 1865. n. 48.

rant commutare *omnia* opera praescripta; nunc vero Bullae solent exprimere solummodo commutationem ieiunii, eleemosynae, et visitationis templi, nullaque fit mentio Confessionis et Communionis. — Benedictus XIV. in Bulla *Convocatis* d. d. 25. Nov. 1749. num. 25. omnes has absolutiones et commutationes in actu sacramentalis Confessionis fieri vult.

10. De reservatione casuum.

„Quoniam natura et ratio iudicii illud exposcit, „ut sententia in subditos dumtaxat feratur, persu„asum semper in ecclesia Dei fuit, et verissimum „esse Synodus haec confirmat, nullius momenti ab„solutionem eam esse debere, quam sacerdos in „eum profert, in quem ordinariam aut subdelegatam „non habet iurisdictionem.“

„Magnopere ad christiani populi disciplinam per„tinere sanctissimis patribus nostris visum est, ut „atrociora quaedam et graviora crimina non a qui„busvis, sed a summis dumtaxat sacerdotibus absol„verentur; unde merito Pontifices maximi pro su„prema potestate sibi in ecclesia universa tradita „causas aliquas criminum graviores suo potuerunt „peculiari iudicio reservare. Neque dubitandum est, „quando omnia, quae a Deo sunt, ordinata sunt, „quin hoc idem Episcopis omnibus in sua cuique „dioecesi, in aedificationem tamen, non in destru„ctionem liceat pro illis in subditos tradita supra „reliquos inferiores sacerdotes auctoritate, praeser„tim, quoad illa, quibus excommunicationis censura „annexa est. Hanc autem delictorum reservationem „consonum est divinae auctoritati non tantum in „externa politia, sed etiam coram Deo vim habere.“ *(Conc. Trid. Sess. 14. de poenit. c. 7.)*

Quibus verbis Concilium exprimit reservationis antiquitatem, *(sanctissimis patribus nostris)*, naturam, *(adempta vel denegata quibusvis sacerdotibus infe-*

rioribus potestate in certi generis peccata), causam finalem, *(christiani populi disciplina)*, causam efficientem, *(summi sacerdotes)*, causam materialem *(atrociora quaedam et graviora crimina)* et ministrum pro reservatis, *(summus sacerdos et Ordinarius.)*

Casus reservatus est peccatum mortale, atrocius et gravius, internum simul et externum, certum, in sua specie consummatum, a quo praeter reservantem et eius in officio superiorem aut successorem sine speciali facultate nemo directe absolvere potest extra mortis articulum.

Ut casus aliquis sit reservatus, praeter legem, qua sancitur ipsa reservatio, quinque requiruntur conditiones, nempe:

1º Ut peccatum sit *mortale et enormius*, quia ex mente Conc. Trid. reservatio debet respicere necessitatem vel utilitatem disciplinae populi christiani; quare non quaelibet peccata, sed graviora tantum et fidelium communitati perniciosiora reservanda visa sunt omni tempore. Animadvertendum tamen hoc est, materiam secundum se levem, ex circumstantiis et ex fine, quem sibi proponit legislator, aliquando fieri gravem, quippe quae scandalum generare, et multis criminibus viam aperire potest. 2º Ut peccatum sit *internum simul et externum*; hinc peccata sola cogitatione, vel solo cordis affectu perpetrata, licet absolute loquendo reservari possint, tamen hodierno tempore nunquam reservantur, et teste Bened. XIV. nec Episcopi, nec Summi Pontifices actus mere internos suis reservationibus complecti unquam consueverunt. Ut autem peccatum censeatur externum, quantum satis est ad reservationem, requiritur a) ut actus externus seu signum sensibile actum interiorem sufficienter exhibeat; b) ut signum sensibile sit de se sufficiens materia peccati mortalis et non per solum respectum ad actum interiorem. 3º Ut peccatum *opere consummatum sit in suo genere*

completum; si autem reservetur attentatio criminis, ipsa attentatio debet esse completa. 4° Ut sit a *pubere commissum*, scilicet a pueris post annum decimum quartum, a puellis vero post annum duodecimum completum. Possunt equidem impuberes aliquando incurrere censuras, quae iure communi Romano Pontifici reservantur, v. g. si clericum percusserint; sed ex eodem iure penes Episcopum est, eos ab huiusmodi censuris absolvere. 5° Ut peccatum sit *certum* ea certitudine, quae excludat morale dubium relative ad reservationem et conditiones supra memoratas.

Reservatio est stricti iuris, seu quantum patitur proprietas et usus receptus verborum, rigide et stricte est explicanda, conformiter ad regulam 15. de regulis iuris in 6°: *odia restringi et favores convenit ampliari*, et 30. in eodem 6°: *in obscuris minimum est sequendum*, et 49. pariter in eodem 6°: *in poenis benignior est interpretatio facienda*. Quapropter materia reservationis uti et censurarum cum ceteris constitutionibus poenalibus aut odiosis sic debet intelligi et explicari, ut quam minimum noceat poenitenti, cuius libertas quoad electionem confessarii restringitur imposito onere comparendi coram superiore aut speciali eius delegato. Proinde, quando prudens remanet dubium, an peccatum sit mortale, an sit externum, an sit consummatum, an a pubere commissum et sub censura prohibitum, sacerdos simpliciter approbatus absolvere potest. In dubio iuris, i. e. quando prudens dubium versatur circa existentiam legis reservantis eiusve extensionem, peccatum non censendum est reservatum. Idem dicendum est in dubio facti, i. e. si scitur quidem existentia legis reservantis, sed dubitatur, an poenitens illud peccatum commiserit. — Si post absolutionem in dubio facti impertitam, dubium tolli contingat, valet tamen absolutio; ac proinde licet poenitens debeat

confiteri peccatum ut certum, non tenetur tamen illud declarare confessario pro reservatis approbato; quia ablato peccato ablata quoque est reservatio. *(S. Lig. lib. 6. n. 600.)*

In materia reservationis non valet argumentum *a simili*, nec *a maiori ad minus*, nec *a minori ad maius*; unde non potest dici: *legens* librum haereticum incidit in excommunicationem Bullae *Apostolicae Sedis*, ergo etiam *audiens* legentem et audiens concionem haeretici; nec valet haec conclusio: haeresis est reservata, ergo etiam blasphemia, quae est adhuc gravius peccatum.

Ut casus *Summo Pontifici* sit reservatus, praeter conditiones supra recensitas, requiritur insuper, ut peccatum *a) sit publicum* [1]) vel notorietate iuris, hoc est, in iudicio probatum, vel notorietate facti, nempe ita notum, ut in tota vicinia nulla tergiversatione celari possit *(Man. conf. dioec. Camber. pag. 36. n. 70.)*; *b) non mere praeteritum,* quia censura peccatis Papae reservatis annexa, est poena medicinalis, et proinde ferri non potest in eos, qui iam ad meliorem frugem sese receperunt; hoc valet de censura infligenda ab homine; quod attinet ad censuras, quae *a iure*, vel per sententiam generalem statuuntur ipso facto incurrendae, de his hic sermo non est (Cfr. *Laymann lib. 1. tract. 5. part. 1. cap. 5. n. 3; S. Lig. lib. 7. n. 49)*; *c) coniunctum cum pertinacia* contra legem ecclesiae, seu praeceptum, quia praecipuus censurae finis est, frangere pertinaciam.

Ignorantia legis vel decreti reservantis, modo non sit crassa [2]) et affectata, excusat a reservatione censurae, non vero a reservatione peccati; *excusat a*

---

[1]) Quid de casibus Papae reservatis, si sint *occulti* vide p. 445.

[2]) Ignorantia etiam crassa excusat a censura, si in decreto legitur: *qui hoc fecerit scienter* vel *consulto.*

reservatione censurae, aut potius ab incursu censurae; nam „ut quis censuram incurrat" (inquit S. Lig. lib. 7. n. 48.) „non solum debet scire, crimen „illud esse vetitum iure divino, sed etiam ecclesia„stico, quia alioquin deest contumacia contra eccle„siam, a qua puniri debet. Imo scire debet illud „sub censura prohibitum esse; alias eam non incur„rit; quia alias tunc deest adhuc contumacia et „contemptus censurae"; *non excusat autem a reservatione peccati;* reservatio enim est restrictio iurisdictionis et approbationis confessarii, quem immediate afficit; ergo sive poenitens habuerit notitiam reservationis, sive non habuerit, potestas sacerdotis manet restricta; ignorantia vero poenitentis, quaecumque illa sit, non potest eidem restituere iurisdictionem ademptam.

Sequitur ex dictis, ignorantiam, nisi sit crassa, semper excusare a reservatione Sedi Apostolicae facta, quia casus papales *ordinarie* et principaliter reservantur propter censuram iisdem annexam,[1]) eaque ob ignorantiam (quae tollit pertinaciam et praesumptionem, quam superior ad censuram requirere censetur) sublata, tollitur simul reservatio; e contra, reservata censura, etiam peccatum manet reservatum. *(S. Lig. lib. 6. n. 580.)* Ubi autem agitur de casibus Episcopo reservatis, semper, aut saltem plerumque reservatio afficit simul peccatum et censuram, quia in his casibus principaliter et per se spectatur reservatio peccati, cui annectitur quandoque censura, velut circumstantia, eo fine, ut peccatores magis a peccato absterreantur. Hinc qui com-

[1]) Duobus exceptis, qui reservantur *ratione sui*, (ideoque ab iis incurruntur, qui reservationem ignorant,) scilicet 1° accusatio falsa de sollicitatione contra sacerdotem (*Bened. XIV. 1. Julii 1741.*); 2° acceptatio munerum a regularibus, si valent pluris 10 scutatis Romanis. (*Clemens VIII. 18. Cal. Julii 1594.*)

mittit crimen Episcopo cum annexa censura reservatum, si ignoret legem, qua censura fertur, ab ea quidem eximitur, ipsius tamen peccatum reservationi manet obnoxium. *(S. Lig. lib. 6. n. 581.)*

Quando vero reservans aut legislator significet, poenam aut reservationem suam afficere etiam solius praecepti divini aut naturalis transgressionem, reservatio locum habet eo ipso, quo contra ius divinum aut naturale delinquitur per actum nominatim expressum, perfectum et consummatum.

Nulla est reservatio in articulo [1]) mortis; ait enim *Conc. Trid. Sess. 14. de poenit. c. 7.* „Veruntamen pie admodum, ne hac ipsa occasione aliquis pereat, in eadem ecclesia Dei custoditum semper fuit, ut nulla sit reservatio in articulo mortis, atque ideo omnes sacerdotes quoslibet poenitentes a quibusvis peccatis et censuris absolvere possunt," et *Rit. Rom. de Sacr. Poenit.* „si periculum mortis immineat approbatusque desit confessarius, quilibet sacerdos

---

1) *Articulus* mortis importat talem hominis statum, qui ex natura sua et per se disponat ad mortem, puta cum valetudo a medicis desparata est, et eorum iudicio paulo postea secutura mors. *Periculum* mortis est status valetudinis, qui, etsi natura sua et per se ad mortem non certe et immediate disponat, prudentem tamen timorem et solidum dubium mortis proxime secuturae incutit, licet per accidens tantum ob circumstantias, quae mortem proxime inferre possent, v. g. cum imminet proelium, naufragium etc. „Per mortis *articulum* intelligitur tempus, quo vel mors proxime instat et moraliter certa et inevitabilis est, vel quo est mortis *periculum*, i. e. probabile dubium de vitae conservatione, casu, quo valde frequenter mors solet accidere." *(S. Lig. lib. 6. tr. 3. n. 239.)* Auctores communiter, imo et canones (cap. *Eos qui*, de sentent. excommun. in 6°, cap. *Si quis suadente*, cap. *Non dubium*, de sentent. excommun.) et Rit. Rom. mortis articulum et periculum pro eodem sumunt.

possit a quibuscumque peccatis et censuris absolvere." Requiritur tamen a) ut moribundus absolutionem postulet, b) ut promittat se satisfacturum parti laesae (in cuius damnum commissum est crimen censuratum) et, si peccato reservato annexa est censura,[1]) sese praesentaturum superiori, si convaluerit, pro obedientia praestanda et poenitentia congrua ab eo suscipienda, secus reincidit in eandem censuram (*cap. Eos, qui, de sentent. excommun. in 6°)*; c) ut, si sermo sit de crimine valde enormi, ante absolutionem iuramentum exhibeat de tali crimine non amplius patrando. (*Cap. De cetero* et *Ex tenore, de sent. excommun.* Cfr. *Scavini tract. 4. disp. 3. cap. 7. qu. 4.* et *Rit. Rom.)*

Conc. Trid. *Sess. 24. de reform. cap. 6.* Episcopo et eius Vicario ad hoc specialiter deputando concedit potestatem absolvendi a quibuscumque casibus *occultis*, etiam Sedi Apostolicae reservatis, excepta haeresi, quae solis Episcopis reservatur, *non eorum Vicariis.* „Liceat Episcopis . . . in quibuscumque casibus occultis, etiam Sedi Apostolicae reservatis,[2]) delinquentes quoscumque sibi subditos in dioe-

1) Si peccato reservato censura non est annexa, poenitens non tenetur se sistere superiori, ubi convaluerit, tum quia in tali articulo nulla est reservatio, nec proinde ullum onus reservationis remanet, tum quia nullibi talis obligatio imponitur. (Cfr. *Laymann lib. 5. tract. 6. cap. 12. n. 15.*)

2) Quaesitum fuit: 1) utrum Episcopus habeat in sua dioecesi extra Italiam facultatem sive per se, sive per delegatum absolvendi ab excommunicatione occulta, quam confessarius contraxit absolvendo extra articulum mortis complicem in crimine turpi? 2) utrum saltem habeat praefatam facultatem in casu, quo propter imminens periculum scandali aut alterius gravis mali recursus ad S. Sedem fieri nequit opportuno tempore? Congregatio S. Officii respondit 18. Julii 1860.: ad primum *negative;* ad secundum: *consulat Decretales Clementis III. et probatos auctores, inter quos S. Alphonsum lib. 7. c. 1. de Censuris n. 84. ad 92. Cfr. nota 1. pag. 459.*

cesi sua per se ipsos aut Vicarium ad id specialiter deputandum in foro conscientiae gratis absolvere, imposita poenitentia salutari. Idem et in haeresis crimine in eodem foro conscientiae eis tantum, non eorum Vicariis sit permissum." Circa hoc decretum nonnulla sunt observanda: 1⁰ crimen *occultum* proprie dicitur illud, quod probari non potest. Auctores communiter dicunt illud esse *occultum*, quod non est notorium, et aliqua tergiversatione celari potest, etiamsi per aliquos testes probari possit („quod in fine causae non est probatum, erit occultum"; ait Barbosa *de potest. Episc. alleg. 39. num. 32.)*; imo adhuc occultum dici posse crimen contendunt, si quinque, aut sex personae illud sciant; *publicum* vero vel *non occultum* tunc dicitur crimen, quando vel est deductum ad forum contentiosum,[1]) vel scitur a maiori parte oppidi, viciniae, parochiae, vel collegii; modo saltem decem personae ibi sint; *(S. Lig. lib. 6. n. 593. not. 3. in fine, et lib. 7. n. 76. not. 2.)* 2⁰ quaestionem, utrum decretum illud loquatur tantummodo de reservationibus, quae tunc temporis vigebant, an vero etiam de iis, quae postmodum fierent, S. Lig. *(lib. 6. n. 594. dub. 7. in fine)* hoc modo solvit: „Concilium indefinite concedit Episcopis facultatem absolvendi *in quibuscumque casibus occultis, etiam Sedi Apostolicae reservatis;* ubi autem lex non distinguit, nec nos distinguere debemus. ... Hinc dicimus, quod quaelibet Bulla, ubi adsunt praedictae clausulae derogatoriae,[2]) aufert facultatem

---

1) Crimen censetur deductum ad forum contentiosum, quando ibi probatum est saltem per unum testem; si tamen reus se purgavit a crimine in iudicio etiam malis artibus, poterit ab Episcopo absolvi tanquam de delicto occulto. *(Scavini tom. I. pag. 664. ed. X.)*

2) *„Non obstantibus decretis cuiusvis Concilii"* et *„nisi in mortis articulo."*

Episcopis absolvendi casus occultos Papae reservatos; non vero aliae Bullae, in quibus nulla adest derogatoria clausula.“ Quidam auctores (inter quos Suarez *(tom. 4. disp. 30. sect. 2. num. 12.* et *14.)* e contra contendunt, caput illud *Liceat* loqui tantum de reservationibus, quae tunc temporis vigebant (cfr. *S. Lig. l. c.* et ephemerides Katholik *1861. II. pag. 198.)*; quaestio iam decisa est, nam Congregatio S. Officii interrogata, *utrum casus, qui novis Pontificum Constitutionibus post Tridentinum fuerunt Sedi Apostolicae reservati, comprehendantur in cap. 6. Sess. 24. de ref., saltem si in novis Constitutionibus non sit clausula derogatoria, ita ut, si eiusmodi casus sint occulti, Episcopi ab iis absolvere possint, sive per se, sive per alios sacerdotes ab ipsis delegatos?*“ die 18. Julii 1860. respondit Negative *et dentur decreta S. C. C., quorum unum anno 1859. nempe reservationes casuum de novo post Concilium non comprehendentur in cap. 6. Sess. 24 de ref. et praesertim de clausura monialium; et alterum anno 1595., scilicet nosse debet Episcopus facultatem absolvendi sibi tributam decreto cap. 6. Sess. 24. non extendi ad casus, qui novis Pontificum Constitutionibus post Tridentinum fuerint Sedi Apostolicae reservati.* (Apud. Scavin. tom. I. pag. 664. ed. 8.). 3⁰ decreto praefato Concilii Tridentini derogatum esse per Bullam Coenae [1]) i. e. facultatem a Concilio Tridentino Episcopis concessam, per Bullam Coenae quoad haeresim et alios casus in ea reservatos, revocatam esse, contra multos ac graves auctores affirmat *S. Lig.*, qui *(lib. 7. n. 73.)* hanc sententiam veriorem dicit, multisque rationibus confirmat et *Benedictus XIV.* qui *(de Syn. dioec. lib. 9. cap. 4. n. 4.)* eam omnino tenendam esse

---

1) Idem valet de nova Constitutione S. D. N. Pii P. P. IX. *Apostolicae sedis moderationi* pag. 455. posita.

dicit. Ceterum in praxi pro hisce regionibus haec controversia non est magni momenti, cum Episcopi inter facultates quinquennales (sub. num. 10.) etiam habeant facultatem „absolvendi ab omnibus casibus reservatis etiam in Bulla Coenae, in locis tamen, ubi impune haereses grassantur“ et quidem cum potestate, eandem licentiam etiam aliis communicandi.

Reservatio Sedi Apostolicae facta cessat erga mulieres, senes, valetudinarios, religiosos, moniales, filiosfamilias, servos, carceribus detentos, obstrictos cura alendi vel administrandi familiam, et alios omnes, quibus Romam ire non licet absque vitae, valetudinis, libertatis, fortunae, famae aut salutis periculo. Teste S. Liguorio *(lib. 7. n. 85.)* uti senes haberi possunt, qui sunt saltem sexagenarii. In his ergo et similibus adiunctis a casibus papalibus, licet sint notorii seu *publici,* Episcopus absolvere potest sive per se, sive per suum Vicarium generalem, sive per alios etiam sacerdotes ad hoc specialiter deputandos. Conceditur enim in iure Episcopis potestas absolvendi ab excommunicatione papali quoslibet, qui ex corporis impotentia, aut quolibet canonico impedimento non possunt adire Romanum Pontificem *(c. Ea noscitur, c. Quamvis, de sentent. excommun.)* In quibus textibus etsi solummodo de percussoribus clericorum sermo sit, Doctores tamen communiter eos extendunt ad quamlibet censuram Pontifici reservatam. Non obstat, quod memoratae personae facile Romam scribere possint; qui enim ire prohibentur, iuxta communiorem sententiam scribere non tenentur; e contra, ubi agitur de dispensationibus, qui Romam ire nequit, scribere debet, ut ipsa dispensatio aut facultas dispensandi obtineatur. — Si impedimentum, quo quis Sedem Apostolicam adire prohibetur, sit *ad tempus,* censurae ad tempus suspenduntur et absolutio ei tribui nequit, nisi indirecte ad reincidentiam, id est, cum onere,

obice sublato, se sistendi superiori praedito facultatibus a sancta Sede concessis. — Si impedimentum sit *perpetuum*, absolutio ab Episcopo dari potest absolute, i. e. absque tali conditione.

Peregrinus quoad reservationem peccatorum iudicandus est iuxta dioecesim, in *qua* versatur. Unde talis discedens in aliam dioecesim, ex communi sententia *non potest* absolvi a quolibet confessario, si peccatum in utraque dioecesi est reservatum; *potest* vero absolvi a confessario habente facultatem in reservata. Si peccatum reservatum est in patria, *non vero in dioecesi, ubi confitetur*, a quolibet confessario potest absolvi, nisi confessarius noverit, poenitentem in fraudem reservationis, i. e. absque alio rationabili et honesto motivo eum solum in finem, ut absolutionem facilius obtineret et superioris; iudicium vitaret, ad alienam dioecesim pro absolutione obtinenda migrasse. (Cfr. Constit. Clementis X. *Superna magni patrisfamilias d. d. 21. Junii 1670. §. 7. — S. Lig. lib. 6. n. 591.)*

Qui a superiore vel a sacerdote pro reservatis approbato absolutus est a reservatis, si postea eadem confiteri velit, potest absolvi a quovis confessario, quia non sunt amplius materia necessaria Confessionis. *(P. Busenbaum apud S. Lig. lib. 6. num. 506.)*

Qui confessus est tempore iubilaei, et oblitus fuerit confiteri peccata reservata, aut ex legitima causa ea omiserit, ex communi omnium auctorum sententia potest deinde a quocumque confessario ab eis absolvi, si confessarius habuerit expressam intentionem absolvendi etiam a reservatis. *(S. Lig. lib. 6. n. 537. qu. 4.)*

Si confessio tempore iubilaei facta, culpabiliter fuerit nulla, nec absolvuntur censurae reservatae, nec aufertur reservatio peccatorum. *(S. Lig. lib. 6. n. 537. qu. 2.)*

Si poenitens confessus sit superiori, et inculpabiliter oblitus sit peccati reservati, ex sententia *communissima* poterit deinde cuilibet illud confiteri et absolvi; ex sententia vero S. Liguorii *probabilius* non potest deinde cuilibet confessario illud confiteri, nec absolvi, quia ad auferendam reservationem requiritur, ut peccatum subiiciatur iudicio superioris, eo quod finis reservationis est, nedum ut poenitentes a peccato absterreantur, sed etiam, ut convenientem medicinam et poenitentiam recipiant. Quare non censetur ablata reservatio, nisi ex aliquo positivo indicio habeatur praesumptio, voluisse superiorem reservationem auferre, vel nisi poenitens ad hunc finem adiverit superiorem vel habentem facultatem, ut ab omnibus reservatis absolvatur, et hanc suam intentionem illi manifestaverit. *(S. Lig. lib. 6. n. 597. qu. 2.)*

Per Confessionem invalidam, factam superiori vel eiusdem delegato, in qua peccatum reservatum fuit declaratum, ex communi ac probabiliori sententia tollitur reservatio, *si Confessio est nulla absque culpa poenitentis* v. g. si inculpabiliter erretur in absolutione; nam ex una parte superior intendit actualiter et absolute poenitentem liberare tam a peccato, quam a reservatione; ex alia parte poenitens subiecit superiori peccatum et ab eodem poenitentiam et necessaria monita accepit. Si vero Confessio sit *culpabiliter nulla*, *seu sacrilega*, adhuc tolli reservationem communius et non improbabiliter DD. affirmant; quia alius est finis Confessionis, (i. e. remitti peccatum), et alius est finis reservationis, (i. e. subiicii peccatum superiori vel delegato ad poenitentiam et redargutionem) qui, licet ex voluntate interpretativa nollent auferre reservationem, si sacrilegium agnoscerent, tamen ex voluntate actuali tunc iam auferunt reservationem. (Cfr. *S. Lig. lib. 6. n. 598. qu. 4.)* Excipe 1⁰ si poenitens non ha-

beat animum vitandi reservatum, vel implendi poenitentiam; tunc enim non potest supponi conniventia superioris; 2° si agatur de iubilaeo, quia tunc facultas absolvendi a reservatis non conceditur, nisi ad eum finem, ut fideles iubilaeum lucrentur.

Qui *bona fide* sacerdoti simplici valide confitetur peccata reservata, indirecte absolvitur, si talis confessarius ad reservationem non attendit; item indirecte absolvitur, qui *absque culpa obliviscitur* peccati reservati, licet confessarius careat facultate in tale peccatum; denique indirecte absolvitur a peccatis reservatis, qui ad vitandum scandalum, aut infamiam ss. Communionem accipere debet, et ad confessarium facultate debita praeditum accedere nequit. In tribus hisce casibus observandum est, a) absolutionem solummodo ad peccata, non vero ad censuras pertinere; b) tali modo indirecte absolutum debere sublato impedimento se sistere superiori, ut ab eodem etiam *directe* absolvatur. (Cfr. *S. Lig. lib. 6. n. 596.)*

Poenitens, qui reservata declaravit et absolutionem accepit, praesumere potest, confessarium habere facultatem ab iis absolvendi. Si vero reservatorum sit oblitus, praesumere debet, confessarium huiusmodi facultate carere, nisi contrarium constet.

Quilibet confessarius absolvere potest a peccatis et censuris (a iure) non specialiter reservatis.

Qui facultatem generalem accepit ab Episcopo absolvendi subditos ipsius ab omnibus peccatis, non potest eo ipso absolvere a reservatis; *cum in generali concessione illa non veniant, quae non esset quis verosimiliter in specie concessurus.*

Si Episcopus alicui daret licentiam generalem in omnes casus sibi reservatos, facultas illa generalis et indefinita non extenderetur ad casus eidem Episcopo *specialiter* reservatos, quia specialiter excepta requirunt specialem concessionem.

Qui habet facultatem absolvendi a censuris Episcopo reservatis, non potest vi illius absolvere a reservatis Papae. *(S. Lig. lib. 7. n. 109.)*

Qui obtinuit facultatem absolvendi maximam, vel privilegium amplissimum, non tamen potest absolvere ab iis casibus, quos Summi Pontifices semper exceperunt; in specie [ex Consit. Bened. XIV. d. d. 1. Junii 1741. *Sacramentum Poenit.* et 8. Febr. 1745. *Apostolici muneris*] non potest absolvere proprium complicem in materia turpi.[1])

Qui obtinuit facultatem generalem absolvendi a casibus Papalibus, non ideo absolvere potest a casibus in Constitutione. „*Apostolicae Sedis moderationi*“ speciali modo reservatis, nisi id specialiter exprimatur; quia illae censurae sunt specialiter reservatae; specialia aut non continentur per se in concessione generali. (Cfr. *S. Lig. lib. 7. n. 110.)*

Qui habet facultatem absolvendi a censuris in Constitutione „*Apostolicae Sedis moderationi*“ reservatis, ideo non habet etiam facultatem absolvendi

---

[1]) Confessarius caret omni iurisdictione erga complicem suum, donec hic ab alio absolutus fuerit, ita ut invalida sit absolutio ab ipso impertita non solum quoad peccatum, cuius fuit particeps, sed etiam quoad cetera peccata, quorum in eadem Confessione se accusat; qui autem absolvere praesumit, ipso facto incurrit excommunicationem Papae reservatam. (Bened. XIV. Constit. *Sacramentum Poenitentiae* et *Apostolici muneris* et *de Syn. dioec. lib. 7. cap. 14.*) Potest quidem sacerdos complicem ab aliis peccatis sibi extraneis absolvere, postquam ille semel ab alio rite fuit absolutus; verum, ait P. Gury, si quis pudor maneat in sacerdote, qui miseranda fragilitate peccatum turpe cum alio patraverit, si quis honor Sacramento debitus, nunquam in posterum complicis Confessionem excipiet. In nonnullis dioecesibus de iure particulari sacerdos nunquam excipere potest Confessionem complicis. (Cfr. *Gury II. 584.* et *587.*; *Scavini IV. pag. 152*; *Bened. XIV. de Syn. dioec. lib. 7. cap. 14.*)

ab haeresi externa, licet occulta (*Decr. Alex. VII. 23. Martii 1656* et *Bened. XIV.* in Bulla *Convocatis* 25. Nov. 1749.; Bulla *Inter praeteritos* 3. Dec. 1749.; Bulla *Celebrationem* 1. Jan. 1751.; Bulla *Benedictus Deus* 25. Dec. 1750.), nisi expressa eius facta sit mentio.

Qui obtinuit facultatem absolvendi a casu papali, absolvere potest simul a peccato et a censura; tum quia casus Pontificii ordinarie non sunt reservati, nisi ratione censurae; tum quia absolutio a peccatis dari nequit, nisi praemissa absolutione a censuris.

Habentes facultatem absolvendi ab omnibus casibus Sedi Apostolicae reservatis, non ideo a casibus ab Episcopo reservatis possunt absolvere, nisi ab ipso facultatem acceperint. (*Clemens X.* Constit. *Superna.* Cfr. Bened. XIV. *de Syn. dioec. lib. 5. cap. 5. n. 7.*)

Quando alicui praeter potestatem absolvendi a casibus reservatis insuper tribuitur potestas absolvendi a censuris reservatis in genere, is pariter inde non inferat se posse absolvere ab haeresi, a casibus in Constitutione „*Apostolicae Sedis moderationi*" speciali modo, aut a censuris latis ab homine, seu per sententiam inflictis, aut vota commutare, aut in irregularitatibus dispensare etc.; haec enim omnia, ut valide praestet, specialem habeat facultatem oportet.

Sacerdotes, qui non habent facultatem absolvendi a casibus reservatis, *non possunt absolvere a non reservatis* poenitentes, qui confitentur peccata reservata; similiter sacerdotes, qui facultatem habent absolvendi *a peccatis reservatis*, sed *non a censuris reservatis*, non possunt absolvere poenitentem neque a reservatis, neque a non reservatis, quando in eius Confessione occurrit peccatum, quod censuram excommunicationis reservatam habet annexam; ratio est, quia omnis excommunicatio arcet a participa-

tione Sacramentorum, ideoque absolutio ab excommunicatione semper praecedere debet absolutionem a peccatis.

Qui obtinuit facultatem absolvendi, e. g. Petrum a casu reservato, non potest uti hac facultate ad absolvendum alium v. g. Paulum a simili casu reservato (si Petrus non compareret), quia facultas illa non est data nisi ad absolvendam certam personam ficto nomine designatam.

Qui pluribus censuris obstrictus est, potest absolvi ab una remanentibus aliis, tum, quia non agitur de gratia sanctificante conferenda, prout in absolutione a peccatis mortalibus, tum quia inter varias censuras non est necessaria connexio. *(Gury n. 1624. qu. 4. ed. 2. Ratisb.)*

Ab excommunicatione minori absolvit quilibet confessarius eundem illum, quem a mortalibus absolvit.

Ab excommunicatione lata *a iure*, si non sit reservata, potest absolvere omnis ille, qui censuratum potest absolvere a mortalibus.

Ab excommunicatione lata *per sententiam hominis generalem* nec reservata possunt probabilius absolvere omnes illi, qui possent ab eadem absolvere, si foret lata *a iure*, quia ex absolutione huius censurae ab aliis facta non perturbatur tribunal iudicis ferentis.

Ab excommunicatione maiori *lata per sententiam hominis specialem*, licet absolutio reservata non fuerit, per se loquendo absolvunt nonnisi qui eam tulit, eius successor, superior, delegatus et nullus alius.

Confessarius, audiens casum reservatum, si absolvendi careat facultate, nec casus urgeat, statim audito peccato reservato, quin ultra poenitentem audiat, ipsum mittere debet ad habentem facultatem, neque se debet offerre ad licentiam postulandam a superiore, ne finis reservationis destruatur, qui est, tum ut difficultate absolutionis retrahantur ho-

mines a gravioribus peccatis, tum ut graviores morbi a peritioribus medicis curentur. Excipe, nisi aliter suadeat caritas, ut ipse veniam petat a superiore; quo in casu reliqua audiat peccata ac implebit Confessionem, tum ut congrua remedia praescribat, tum ut videat, an alia habeat peccata reservata; deinde vero facultatem eum absolvendi sibi a superiore comparabit. Qua obtenta confessarius non utatur, quin prius poenitenti patrati sceleris gravitatem ostendat, et salutarem satisfactionem imponat. (Cfr. *Conc. Trid. Sess. XIV. c. 7.; S. Lig. lib. 6. n. 591. etc.; Scavini tom. IV. 149.)*

Ad valide absolvendum a censuris nulla requiritur determinata verborum vel actuum externorum forma, cum in iure nihil determinetur usurpandum sub poena nullitatis; unde sufficit, ut superioris voluntas signo aliquo sensibili manifestetur, et alteri nota fiat; non vero sufficit sola voluntas iudicis. Sed ad licite absolvendum *in foro interno* ista adhibetur forma in Sacramento Poenitentiae consueta: *Absolvo te ab omni vinculo excommunicationis, suspensionis et interdicti.* In foro vero externo adhibetur forma in Rituali Romano descripta; sed notandum est, ad talem solemnem et publicam absolutionem non procedendum esse sine mandato Episcopi, qui hoc tunc tantum praecipere solet, quando crimen toti communitati maximo scandalo fuit.

Elenchus casuum reservatorum.

SS. D. N. PII divina providentia Papae IX.
CONSTITUTIO,
qua censurae latae sententiae limitantur.[1])

Apostolicae Sedis moderationi convenit, quae salubriter veterum canonum auctoritate constituta sunt, sic retinere, ut, si temporum rerumque mutatoi

1) Adieci tantum nonnullas explicationes tum ex editione

quidpiam esse temperandum prudenti dispensatione suadeat, eadem Apostolica Sedes congruum supremae suae potestatis remedium ac providentiam impendat. Quamobrem cum animo Nostro iampridem revolveremus, ecclesiasticas censuras, quae per modum latae sententiae, ipsoque facto incurrendae ad incolumitatem ac disciplinam ipsius Ecclesiae tutandam, effrenemque improborum licentiam coercendam et emendandam sancte per singulas aetates indictae ac promulgatae sunt, magnum ad numerum sensim excrevisse; quasdam etiam, temporibus moribusque mutatis, a fine atque causis, ob quas impositae fuerant, vel a pristina utilitate, atque opportunitate excidisse; eamque ob rem non infrequentes oriri sive in iis, quibus animarum cura commissa est, sive in ipsis fidelibus dubietates, anxietates, angoresque conscientiae; Nos eiusmodi incommodis occurrere volentes, plenam earumdem recensionem fieri, Nobisque proponi iussimus, ut, diligenti adhibita consideratione, statueremus, quasnam ex illis servare ac retinere oporteret, quas vero moderari aut abrogare congrueret. Ea igitur recensione peracta, ac Venerabilibus Fratribus Nostris S. R. E. Cardinalibus in negotiis Fidei Generalibus Inquisitoribus per universam Christianam Rempublicam deputatis in consilium adscitis, reque diu ac mature perpensa, motu proprio, certa scientia, matura deliberatione nostra, deque Apostolicae Nostrae potestatis plenitudine hac perpetuo valitura Constitutione decernimus, ut ex quibuscumque censuris sive excommunicationis, sive suspensionis, sive interdicti, quae per modum latae sententiae, ipsoque facto incurrendae hactenus impositae sunt, nonnisi illae,

praecedente huius Manualis, tum ex commentariis, quibus cl. D. Avanzini, presbyter Romanus, dictam Constitutionem illustravit. Pleniorem explicationem dant *Kölner Pastoralbl.* a. 1870. n. 1. 2. 4. et *Münst. Pastoralbl.* a. 1870. n. 1.—5.

quas in hac ipsa Constitutione inserimus, eoque modo, quo inserimus, robur exinde habeant; simul declarantes easdem non modo ex veterum canonum auctoritate, quatenus cum hac Nostra Constitutione conveniunt, verum etiam ex hac ipsa Constitutione Nostra, non secus ac si primum editae ab ea fuerint, vim suam prorsus accipere debere.

I. Excommunicationes latae sententiae speciali modo Romano Pontifici reservatae.

Itaque excommunicationi latae sententiae speciali modo Romano Pontifici reservatae subiacere declaramus:

1. Omnes a christiana fide apostatas, et omnes ac singulos haereticos, quocumque nomine censeantur, et cuiuscumque sectae existant, eisque credentes, eorumque receptores, fautores, ac generaliter quoslibet illorum defensores.[1]

2. Omnes et singulos scienter legentes sine auctoritate Sedis Apostolicae libros eorumdem apostatarum et haereticorum haeresim propugnantes, nec non libros cuiusvis auctoris per Apostolicas litteras nominatim prohibitos, eosdemque libros retinentes, imprimentes et quomodolibet defendentes.

3. Schismaticos et eos qui a Romani Pontificis pro tempore existentis obedientia pertinaciter se subtrahunt, vel recedunt.

4. Omnes et singulos, cuiuscumque status, gradus seu conditionis fuerint, ab ordinationibus seu mandatis Romanorum Pontificum pro tempore existentium ad universale futurum Concilium appellantes,

---

[1]) Saepe accidit, ut sub censuris dicantur comprehendi illi, qui auxilium, consilium, favorem praebeant actionibus prohibitis. Haec autem ita sunt intelligenda, ut interveniat formalis cooperatio et realis adhaesio, quae non consistat solum in intentione, sed in actione; non ex ignorantia aut timore, sed ex deliberata voluntate. *(Avanzini.)*

nec non eos, quorum auxilio, consilio vel favore appellatum fuerit.

5. Omnes interficientes, mutilantes, percutientes, capientes, carcerantes, detinentes, vel hostiliter insequentes S. R. E. Cardinales, Patriarchas, Archiepiscopos, Episcopos, Sedisque Apostolicae Legatos, vel Nuntios, aut eos a suis Dioecesibus, Territoriis, Terris, seu Dominiis ejicientes, nec non ea mandantes, vel rata habentes, seu praestantes in eis auxilium, consilium vel favorem.

6. Impedientes directe vel indirecte exercitium iurisdictionis ecclesiasticae sive interni sive externi fori, et ad hoc recurrentes ad forum saeculare eiusque mandata procurantes, edentes, aut auxilium, consilium vel favorem praestantes.

7. Cogentes sive directe, sive indirecte iudices laicos ad trahendum ad suum tribunal personas ecclesiasticas praeter canonicas dispositiones:[1]) item edentes leges vel decreta contra libertatem aut iura Ecclesiae.

8. Recurrentes ad laicam potestatem ad impediendas litteras vel acta quaelibet a Sede Apostolica, vel ab eiusdem Legatis aut Delegatis quibuscumque profecta, eorumque promulgationem vel exsecutionem directe vel indirecte prohibentes, aut eorum causa sive ipsas partes, sive alios laedentes, vel perterrefacientes.

9. Omnes falsarios litterarum Apostolicarum, etiam in forma Brevis ac supplicationum gratiam vel iustitiam concernentium, per Romanum Pontificem, vel S. R. E. Vice-Cancellarios seu Gerentes vices eorum, aut de mandato eiusdem Romani Pontificis signatarum: nec non falso publicantes Litteras Apostoli-

---

[1]) Per verba *praeter Canonicas dispositiones* allusio fit ad concordata guberniorum cum Apostolica Sede, quae in vigore permaneant. (*Avanzini.*)

cas, etiam in forma Brevis, et etiam falso signantes supplicationes huiusmodi sub nomine Romani Pontificis, seu Vice-Cancellarii aut Gerentis vices praedictorum.

10. Absolventes complicem in peccato turpi etiam in mortis articulo, si alius Sacerdos licet non adprobatus ad confessiones, sine gravi aliqua exoritura infamia et scandalo, possit excipere morientis confessionem. [1])

11. Usurpantes aut sequestrantes iurisdictionem, bona, reditus ad personas ecclesiasticas ratione suarum Ecclesiarum aut beneficiorum pertinentes.

12. Invadentes, destruentes, detinentes per se, vel per alios Civitates, Terras, loca aut iura ad Ecclesiam Romanam pertinentia; vel usurpantes, perturbantes, retinentes supremam iurisdictionem in eis; nec non ad singula praedicta auxilium, consilium, favorem praebentes.

A quibus omnibus excommunicationibus hucusque recensitis absolutionem Romano Pontifici pro tempore speciali modo reservatam esse et reservari; et pro ea generalem concessionem absolvendi a ca-

---

[1]) *Decretum supremae congregationis S. Officii editum feria IV. die 17. Junii 1866.:* Sanctissimus Dominus Noster Pius P. P. IX. in solita audientia R. P. D. Adsessori S. O. impertita auditis suffragiis Eminentissimorum P. P. Card. Inquisitor. general., attentis rerum et temporum circumstantiis, decrevit, in facultatibus, quibus Episcopi aliique locorum Ordinarii ex concessione Apostolica pollent, absolvendi ab omnibus casibus S. Sedi reservatis, excipiendos semper in posterum et exceptos habendos esse casus reservatos in Bulla Benedicti XIV., quae incipit: „*Sacramentum Poenitentiae*"; et S. Congregationi de Prop. Fide iniunctum voluit, ut in excipiendis facultatum formulis post verba „*absolvendi ab omnibus casibus Apostolicae Sedi reservatis etiam in Bulla Coenae*" addatur „exceptis casibus reservatis in Bulla Benedict. XIV., quae incipit „*Sacramentum Poenitentiae*".

sibus et censuris, sive excommunicationibus Romano Pontifici reservatis nullo pacto sufficere declaramus, revocatis [1]) insuper earumdem respectu quibuscumque indultis concessis sub quavis forma et quibusvis personis etiam Regularibus cuiuscumque Ordinis, Congregationis, Societatis et Instituti, etiam speciali mentione dignis et in quavis dignitate constitutis. Absolvere autem praesumentes sine debita facultate, etiam quovis praetextu, excommunicationis vinculo Romano Pontifici reservatae innodatos se sciant, dummodo non agatur de mortis articulo, in quo tamen firma sit quoad absolutos obligatio standi mandatis Ecclesiae, si convaluerint.

II. Excommunicationes latae sententiae Romano Pontifici reservatae.

Excommunicationi latae sententiae Romano Pontifici reservatae subiacere declaramus:

1. Docentes vel defendentes sive publice, sive privatim propositiones ab Apostolica Sede damnatas sub excommunicationis poena latae sententiae: item docentes vel defendentes tamquam licitam praxim inquirendi a poenitente nomen complicis, prouti damnata est a Benedicto XIV. in Const. *Suprema* 7. Julii 1745.; *Ubi primum* 2. Junii 1746.; *Ad eradicandum* 28. Septembris 1746.

---

[1]) Facultates personales confessariis a Cardinali Maiori Poenitentiario concessas hac Constitutione non esse revocatas, patet ex responso, quod S. D. N. suae vocis oraculo dedit his verbis: „Per Constitutionem se nullatenus intendisse, ne minimum quidem detrimentum inferre facultatibus cuiuscumque indolis, quae a Sancta Sede ante promulgationem eiusdem Constitutionis concessae fuerint sive hae quinquennales, sive extraordinariae, sive respicientes ad praesens iubilaeum; seque velle, ut in suo pleno vigore permaneant, tempore perdurante in dictis concessionibus sive indultis praefinito.“ (*Avanzini* in Ephemerid. lat. Acta, quae etc. vol. V. pag. 387.)

2. Violentas manus, suadente diabolo, iniicientes in Clericos, vel utriusque sexus Monachos, exceptis quoad reservationem casibus et personis, de quibus iure vel privilegio permittitur, ut Episcopus aut alius absolvat.

3. Duellum perpetrantes, aut simpliciter ad illud provocantes, vel ipsum acceptantes, et quoslibet complices, vel qualemcumque operam aut favorem praebentes, nec non de industria spectantes, illudque permittentes, vel quantum in illis est, non prohibentes, cuiuscumque dignitatis sint, etiam regalis vel imperialis. [1]

4. Nomen dantes sectae *Massonicae,* aut *Carbonariae,* aut aliis eiusdem generis sectis, quae contra Ecclesiam vel legitimas potestates seu palam, seu clandestine machinantur [2], nec non iisdem sectis favorem qualemcumque praestantes; earumve occultos coriphaeos ac duces non denunciantes, donec non denunciaverint. [3]

---

[1] Comprehendit hic articulus Constitutionem Tridentinam de duellantibus cap. 19. sess. 25. atque praeterea adiungit reservationem, quae vi Tridentinae sanctionis non videtur affuisse. (*Avansini.*)

[2] Secta Fenianorum ex decreto S. O. Inquisit. d. d. 12. Jan. 1870. sub sectis in hoc articulo significatis comprehensa est. (*Avansini.*)

[3] Ex citatis Constitutionibus patet murarios ceterarumque secretarum sectarum asseclas poena excommunicationis latae sententiae Papae reservatae esse affectos. Ex iis, quae supra (monit. pro confessariis num. 10. pagina 404.) dicta sunt, fluunt regulae, quae in tractandis murariis sunt observandae. Namque murarius confiteri volens, leges illas ecclesiasticas, quae societatem murariorum prohibent, aut ignoraverat, aut noverat. — Si leges *ignoraverat* et a confessario de iis monitus, *resipiscit*, vereque contritus serio promittit, se omnem conversationem cum hac societate in posterum pro viribus evitaturum esse, excommunicationis

5. Immunitatem asyli ecclesiastici violare iubentes, aut ausu temerario violantes.

6. Violantes clausuram Monialium, cuiuscumque generis aut conditionis, sexus vel aetatis fuerint, in earum monasteria absque legitima licentia ingrediendo: pariterque eos introducentes vel admittentes; itemque Moniales ab illa exeuntes extra casus ac formam a S. Pio V. in Constit. *Decori* praescriptam.

---

reservatae poenae non subiacet, et proinde absolvi potest; si *ignoraverat* illas leges, et a confessario monitus, *non resipiscit*, sed leges ipsi patefactas spernit, ex transgressore legis materiali fit transgressor formalis et contumax, proindeque poenae excommunicationis reservatae subiacet et absolvi nequit. — Si leges et specialiter poenam censurae *noverat*, tanquam legis transgressor contumax poenae excommunicationis Papae reservatae subiacet et absolvi nequit, nisi debitam dispositionem afferat. Quam si afferat, confessarius ab Ordinario facultatem absolvendi et necessaria consilia petat. — Si confessarius scit poenitentem esse murarium, licet legum ecclesiasticarum ignarum, tunc, si spes est, fore ut (poenitens) monitus resipiscat, ipsum monere debet; si vero timendum est, ne poenitens ex transgressore legum materiali fiat transgressor formalis, indeque in profundiorem etiam perniciem sit ruiturus, tunc e duobus malis minus erit eligendum et a monitione illa abstinendum, sive potius tempora meliora erunt exspectanda; interim vero quibuscumque aliis mediis, quae ad exoptatum finem perducere queant, et quibus saluti eius prospici possit, religiose erit utendum. — Quodsi murarius, licet emissi iuramenti ipsum quidem poeniteat, externe tamen cum iisdem sociis communicat, ex Resp. Congr. S. Officii 5. Julii 1837. non potest absolvi, quia satis non est, si quis erroribus suis interne renuntiet, cum eosdem externe profiteri videatur. Legatur hac de re Münst. Pastoralblatt a. 1863. num. 6. et a. 1864. num. 4. et libellus anno 1866. Viennae in Austria impressus, cui titulus: „Der hl. Stuhl und die Freimaurer.“

7. Mulieres violantes Regularium virorum clausuram, et Superiores aliosve eas admittentes.

8. Reos simoniae realis in beneficiis quibuscumque, eorumque complices.

9. Reos simoniae confidentialis in beneficiis quibuslibet, cuiuscumque sint dignitatis.

10. Reos simoniae realis ob ingressum in Religionem.

11. Omnes, qui quaestum facientes ex indulgentiis aliisque gratiis spiritualibus excommunicationis censura plectuntur Constitutione S. Pii V. *Quam plenum* 2. Januarii 1569.

12. Colligentes eleemosynas maioris pretii pro missis, et ex iis lucrum captantes, faciendo eas celebrari in locis ubi missarum stipendia minoris pretii esse solent.

13. Omnes, qui excommunicatione mulctantur in Constitutionibus S. Pii V. *Admonet nos* quarto Kalendas Aprilis 1567., Innocentii IX. *Quae ab hac Sede* pridie nonas Novembris 1591., Clementis VIII. *Ad Romani Pontificis curam* 26. Junii 1592., et Alexandri VII. *Inter ceteras* nono Kalendas Novembris 1660., alienationem et infeudationem Civitatum et locorum S. R. E. respicientibus.

14. Religiosos praesumentes clericis aut laicis extra casum necessitatis Sacramentum extremae unctionis aut Eucharistiae per viaticum ministrare absque Parochi licentia.

15. Extrahentes absque legitima venia reliquias ex Sacris Coemeteriis sive Catacumbis Urbis Romae eiusque territorii, eisque auxilium vel favorem praebentes.

16. Communicantes cum excommunicato nominatim a Papa in crimine criminoso, ei scilicet impendendo auxilium vel favorem.

17. Clericos scienter et sponte communicantes in

divinis cum personis a Romano Pontifice nominatim excommunicatis et ipsos in officiis recipientes.

III. Excommunicationes latae sententiae Episcopis sive Ordinariis reservatae.

Excommunicationi latae sententiae Episcopis sive Ordinariis reservatae subiacere declaramus:

1. Clericos in Sacris constitutos vel Regulares aut Moniales post votum solemne castitatis matrimonium contrahere praesumentes; nec non omnes cum aliqua ex praedictis personis matrimonium contrahere praesumentes.

2. Procurantes abortum, effectu sequuto.

3. Litteris apostolicis falsis scienter utentes, vel crimini ea in re cooperantes.

IV. Excommunicationes latae sententiae nemini reservatae.

Excommunicationi latae sententiae nemini reservatae subiacere declaramus:

1. Mandantes seu cogentes tradi Ecclesiasticae Sepulturae haereticos notorios aut nominatim excommunicatos vel interdictos.

2. Laedentes aut perterrefacientes Inquisitores, denuntiantes, testes, aliosve ministros S. Officii, eiusve Sacri Tribunalis scripturas diripientes, aut comburentes, vel praedictis quibuslibet auxilium, consilium, favorem praestantes.

3. Alienantes et recipere praesumentes bona ecclesiastica absque beneplacito Apostolico, ad formam Extravagantis *Ambitiosae* de reb. ecc. non alienandis.

4. Negligentes sive culpabiliter omittentes denuntiare infra mensem [1] Confessarios sive Sacerdotes, a quibus sollicitati fuerint ad turpia in quibuslibet casibus expressis a Praedecess. Nostris Gregorio XV. Constit. *Universi* 20. Augusti 1622., et Benedicto

---

[1]) Denuntiatione facta, etiam ultra mensem, cessat excommunicatio.

XIV. Constit. *Sacramentum poenitentiae* 1. Junii 1741.

Praeter hos hactenus recensitos, eos quoque, quos Sacrosanctum Concilium Tridentinum,[1]) sive reservata summo Pontifici aut Ordinariis absolutione, sive absque ulla reservatione excommunicavit, Nos pariter ita excommunicatos esse declaramus; excepta anathematis poena in Decreto Sess. IV. *De editione et usu Sacrorum Librorum* constituta, cui illos tantum subiacere volumus, qui libros de rebus sacris tractantes sine Ordinarii approbatione imprimunt, aut imprimi faciunt.

V. Suspensiones latae sententiae Summo Pontifici reservatae.

1. Suspensionem ipso facto incurrunt a suorum Beneficiorum perceptione ad beneplacitum S. Sedis Capitula et Conventus Ecclesiarum et Monasteriorum aliique omnes, qui ad illarum seu illorum regimen et administrationem recipiunt Episcopos aliosve Praelatos de praedictis Ecclesiis seu Monasteriis apud eamdem S. Sedem quovis modo provisos, antequam ipsi exhibuerint Litteras Apostolicas de sua promotione.

2. Suspensionem per triennium a collatione Ordinum ipso iure incurrunt aliquem Ordinantes absque titulo beneficii, vel patrimonii cum pacto ut ordinatus non petat ab ipsis alimenta.

3. Suspensionem per annum ab Ordinum administratione ipso iure incurrunt Ordinantes alienum subditum etiam sub praetextu beneficii statim conferendi, aut iam collati, sed minime sufficientis, absque eius Episcopi litteris dimissorialibus, vel etiam

---

[1]) Concil. Trident. Sess. 15. c. 5. de Regul.; Sess. 25. ex cap. 5. de regul.; Sess. 24. ex cap. 6. de ref. matr.; Sess. 24. ex cap. 9. de ref. matrim. Sess. 21. cap. 18. de regul.; Sess. 25. ex cap. 19. de ref.; Sess. 13. ex can. 11. de Euch.; Sess. 24. ex cap. 1. de ref. matrim. (*Avanzini.*)

subditum proprium, qui alibi tanto tempore moratus sit, ut canonicum impedimentum contrahere ibi potuerit, absque Ordinarii eius loci litteris testimonialibus.

4. Suspensionem per annum a collatione Ordinum ipso iure incurrit, qui excepto casu legitimi privilegii, ordinem sacrum contulerit absque titulo beneficii vel patrimonii clerico in aliqua Congregatione viventi, in qua solemnis professio non emittitur, vel etiam religioso nondum professo.

5. Suspensionem perpetuam ab exercitio ordinum ipso iure incurrunt Religiosi eiecti, extra Religionem degentes.

6. Suspensionem ab Ordine suscepto ipso iure incurrunt, qui eumdem ordinem recipere praesumpserunt ab excommunicato vel suspenso, vel interdicto nominatim denuntiatis, aut ab haeretico vel schismatico notorio: eum vero, qui bona fide a quopiam eorum est ordinatus, exercitium non habere ordinis sic suscepti, donec dispensetur, declaramus.

7. Clerici saeculares exteri ultra quatuor menses in Urbe commorantes ordinati ab alio quam ab ipso suo Ordinario absque licentia Card. Urbis Vicarii, vel absque praevio examine coram eodem peracto, vel etiam a proprio Ordinario posteaquam in praedicto examine reiecti fuerint, nec non clerici pertinentes ad aliquem e sex Episcopatibus suburbicariis, si ordinentur extra suam dioecesim, dimissorialibus sui Ordinarii ad alium directis quam ad Card. Urbis Vicarium; vel non praemissis ante Ordinem Sacrum suscipiendum exercitiis spiritualibus per decem dies in domo urbana Sacerdotum a Missione nuncupatorum, suspensionem ab ordinibus sic susceptis ad beneplacitum S. Sedis ipso iure incurrunt: Episcopi vero ordinantes ab usu Pontificalium per annum.

VI. Interdicta latae sententiae reservata.

1. Interdictum Romano Pontifici speciali modo reservatum ipso iure incurrunt Universitates, Collegia et Capitula, quocumque nomine nuncupentur, ab ordinationibus seu mandatis eiusdem Romani Pontificis pro tempore existentis ad universale futurum Concilium appellantia.

2. Scienter celebrantes vel celebrari facientes divina in locis ab Ordinario, vel delegato Iudice, vel a iure interdictis, aut nominatim excommunicatos ad divina officia, seu ecclesiastica Sacramenta, vel ecclesiasticam sepulturam admittentes, interdictum ab ingressu Ecclesiae ipso iure incurrunt, donec ad arbitrium eius, cuius sententiam contempserunt, competenter satisfecerint.

Denique quoscumque alios Sacrosanctum Concilium Tridentinum[1]) suspensos aut interdictos ipso iure esse decrevit, Nos pari modo suspensioni vel interdicto eosdem obnoxios esse volumus et declaramus.

Quae vero censurae sive excommunicationis, sive suspensionis, sive interdicti Nostris, aut Praedecessorum Nostrorum Constitutionibus aut sacris canonibus praeter eas, quas recensuimus, latae sunt, atque hactenus in suo vigore perstiterunt sive pro R. Pontificis electione, sive pro interno regimine quorumcumque Ordinum et Institutorum Regularium, necnon quorumcumque Collegiorum, Congregationum, coetuum locorumque piorum cuiuscumque nominis aut generis sint, eas omnes firmas esse, et in suo robore permanere volumus et declaramus. . .

Ceterum decernimus, in novis quibuscumque con-

---

1) Conc. Trident. Sess. 23. ex cap. 8. de ref. — Sess. 23. ex cap. 14. de ref. — Sess. 6. cap. 5. de ref. — Sess. 23. cap. 10. de ref. — Sess. 14. ex cap. 2. de ref. — Sess. 6. ex cap. 1. de ref. — Sess. 23. ex cap. 14. de ref. *(Avanzini.)*

cessionibus ac privilegiis, quae ab Apostolica Sede concedi cuivis contigerit, nullo modo ac ratione intelligi unquam debere, aut posse comprehendi facultatem absolvendi a casibus, et censuris quibuslibet Romano Pontifici reservatis, nisi de iis formalis, explicita, ac individua mentio facta fuerit: quae vero privilegia aut facultates sive a Praedecessoribus Nostris, sive etiam a Nobis cuilibet Coetui, Ordini, Congregationi, Societati et Instituto, etiam regulari cuiusvis speciei, etsi titulo peculiari praedito, atque etiam speciali mentione digno a quovis unquam tempore hucusque concessae fuerint, ea omnia, easque omnes Nostra hac Constitutione revocatas, suppressas et abolitas esse volumus, prout reapse revocamus, supprimimus, et abolemus, minime refragantibus aut obstantibus privilegiis quibuscumque, etiam specialibus comprehensis, vel non in corpore iuris, aut Apostolicis Constitutionibus, et quavis confirmatione Apostolica, vel immemorabili etiam consuetudine, aut alia quacumque firmitate roboratis, quibuslibet etiam formis ac tenoribus, et cum quibusvis derogatoriarum derogatoriis, aliisque efficacioribus et insolitis clausulis, quibus omnibus, quatenus opus sit, derogare intendimus, et derogamus.

Firmam tamen esse volumus absolvendi facultatem a Tridentina Synodo Episcopis concessam *Sess. XXIV., cap. VI. de Reform.* in quibuscumque censuris Apostolicae Sedi hac nostra Constitutione reservatis, iis tantum exceptis, quas eidem Apostolicae Sedi speciali modo reservatas declaravimus.

Decernentes has Litteras atque omnia et singula, quae in eis constituta ac decreta sunt, omnesque et singulas, quae in eisdem factae sunt ex anterioribus Constitutionibus Praedecessorum Nostrorum atque etiam Nostris, aut ex aliis sacris Canonibus quibuscumque, etiam Conciliorum Generalium, et ipsius Tridentini, mutationes, derogationes, suppressiones

atque abrogationes ratas et firmas ac respective rata atque firma esse et fore, suosque plenarios et integros effectus obtinere debere, ac reapse obtinere; sicque et non aliter in praemissis per quoscumque Iudices Ordinarios, et Delegatos, etiam Causarum Palatii Apostolici Auditores, ac S. R. E. Cardinales, etiam de Latere Legatos, ac Apostolicae Sedis Nuntios, ac quosvis alios quacumque praeeminentia, ac potestate fungentes, et functuros, sublata eis, et eorum cuilibet quavis aliter iudicandi et interpretandi facultate, et auctoritate, iudicari, ac definiri debere; et irritum atque inane esse ac fore quidquid super his a quoquam quavis auctoritate, etiam praetextu cuiuslibet privilegii, aut consuetudinis inductae vel inducendae, quam abusum esse declaramus, scienter vel ignoranter contigerit attentari.

Non obstantibus praemissis, aliisque quibuslibet ordinationibus, constitutionibus, privilegiis, etiam speciali et individua mentione dignis, nec non consuetudinibus quibusvis etiam immemorabilibus, ceterisque contrariis quibuscumque.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam Nostrae Constitutionis, Ordinationis, limitationis, suppressionis, derogationis, voluntatis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare praesumpserit, indignationem Omnipotentis Dei et Beatorum Petri et Pauli Apostolorum eius, se noverit incursurum.

Datum Romae apud S. Petrum, anno Incarnationis Dominicae Millesimo Octingentesimo Sexagesimo Nono, Quarto Idus octobris, Pontificatus Nostri anno vigesimo quarto.

Elenchus casuum Episcopis reservatorum.

I. Excommunicationes Episcopis reservatae.

(Vide supra pag. 464.)

II. Peccata Episcopis reservata.

Casuum episcopalium duo sunt genera. Quidam reservantur Episcopis propria, activa et ordinaria potestate et voluntate; quidam aliena et extraordinaria. *Prioris generis sunt,* quos marte et motu proprio pro circumstantiis locorum, temporum, subditorum, exprimunt in synodalibus decretis, litteris approbatoriis aut pastoralibus. *Posterioris generis sunt*, qui Episcopis reservantur altiori potestate, seu quorum absolutionem solis Episcopis concedit altior potestas (vide supra pag. 464.). Huiusmodi generis insuper sunt omnes casus papales, ex quolibet capite recidentes in iurisdictionem Episcoporum; nec enim eo ipso, quo casus aliquis alias pontificius devolvitur in potestatem episcopi, potest quilibet confessarius sine speciali commissione ab eodem casu absolvere. Peccatum igitur simile in iurisdictionem Episcopi devolutum, est casus Episcopo reservatus; quia casus Episcopo reservatus, nihil est aliud, quam peccatum mortale etc. *(cfr. pag. 440.)*, a quo praeter Episcopum, eius superiorem et successorem nemo extra mortis articulum directe absolvere potest sine speciali eius licentia.

Plerumque de iure particulari Episcopis reservantur *ordinarie sine censura* et *aliquando cum censura* nonnulli ex sequentibus casibus: [1])

I. Adulterium publicum. II. Bestialitas. III. Blasphemia haereticalis. IV. Complicis peccatum in re venerea. (Mogunt. Trev. Monast. Paderb.) V. Concubinatus. VI. Crimen incendiariorum. VII. Crimen

---

1) l. c. in facultate individuo expressum esse debet, posse delegatum absolvere delinquentes circa abortum. Cfr. *Mattheucci* Cautela confessarii lib. 2. cap. 20. n. 16.

laesae maiestatis. VIII. Divinatio. IX. Falsificatio instrumenti publici. X. Fornicatio etc. a clericis patrata. XI. Homicidium voluntarium. XII. Incantatio. XIII. Incestus, praesertim in primo et secundo gradu. XIV. Infanticidium propriae prolis. XV. Jurium ecclesiasticorum defraudatio. XVI. Legatorum piorum impeditio aut suppressio. XVII. Machinatio in vitam coniugis. XVIII. Percussio parentum. XIX. Periurium in iudicio. XX. Procuratio abortus foetus etiam non animati. XXI. Raptus. XXII. Sacrilegium in materia furti. XXIII. Sodomia. XXIV. Sortilegium. XXV. Stuprum violentum. XXVI. Superstitio cum abusu rei sacrae. XXVII. Veneficium.

Quinam ex supra positis casibus in sua dioecesi sint reservati, et utrum forte aliae insuper reservationes existant, quisque videat in libello censurarum et peccatorum reservatorum singulis dioecesibus proprio.

II. Formae absolutionis a peccatis et censuris.

1. Forma absolutionis. (Ex Rit. Romano.)

Confessarius, cum poenitentem absolvere voluerit, iniuncta ei prius et ab eo acceptata salutari poenitentia, primo dicit:

Misereatur tui omnipotens Deus, et dimissis peccatis tuis perducat te ad vitam aeternam. Amen.

Deinde dextra versus poenitentem elevata, dicit:

Indulgentiam, absolutionem et remissionem peccatorum tuorum tribuat tibi omnipotens et misericors Dominus. Amen.

Dominus noster Jesus Christus te absolvat, et ego auctoritate ipsius te absolvo ab omni vinculo excommunicationis, suspensionis et interdicti, in quantum possum et tu indiges. Deinde[1]) ego te

[1]) Quaerunt nonnulli, (inter quos Nicolius *Flosc. verb. Absolutio* et Sarnell. *Epist. eccl. T. 4. ep. 42.*) an adverbium illud *deinde* sit necessario pronuntiandum in forma absolutio-

absolvo a peccatis tuis in nomine Patris †, et Filii, et Spiritus sancti. Amen.

Si poenitens sit laicus, omittitur verbum suspensionis.

Passio Domini nostri Jesu Christi, merita beatae Mariae Virginis, et omnium Sanctorum, quidquid boni feceris, et mali sustinueris, sint tibi in remissionem peccatorum, augmentum gratiae, et praemium vitae aeternae. Amen.

In Confessionibus autem frequentioribus et brevioribus omitti potest Misereatur *etc. et satis erit dicere:* Dominus noster Jesus Christus, *etc. ut supra usque ad illud*, Passio Domini,[1]) *etc.*

Urgente vero aliqua gravi necessitate in periculo mortis, breviter dicere poterit:

Ego te absolvo ab omnibus censuris et peccatis, in nomine Patris †, et Filii, et Spiritus sancti. Amen.

2. Forma absolutionis ab excommunicatione in foro exteriori.

(Ex Rit. Romano.)

Si potestas absolvendi ab excommunicationis sententia sacerdoti commissa fuerit a superiore et in mandato certa forma sit praescripta, illa omnino servanda est: si vero in mandato seu commissione dicitur: *In forma ecclesiae consueta absolvat*, haec servanda sunt:

Primo, ut excommunicatus ei, ob cuius offensam

---

nis, adeo ut eo verbo praetermisso, absolutio sit invalida. Nicolius respondet, aequum esse, pronuntiari tale verbum; Sarnellus vero, posse stare absolutionem licite et valide opinatur absque tali verbo. In tali dubio quid faciendum? Vocabulum „deinde“ licet in nonnullis editionibus Ritualis Romani rubro sit charactere impressum, ad formam tamen integram spectat. (*S. R. C. 11. Mart. 1837.* et *27. Febr. 1847.*)

1) Exclusive (*ex decreto S. R. C. 27. Febr. 1847.*).

in excommunicationem incurrit, prius, si potest, satisfaciat. Quod si tunc non possit, sufficientem cautionem praebeat, aut saltem, si eam praestare non potest, iuret se, cum primum poterit, satisfacturum.

Secundo, si crimen, ob quod in excommunicationem incidit, sit grave, iuramentum ab eo exigatur de parendo mandatis ecclesiae, quae illi fient pro tali causa; ac praecipue, ne deinceps delinquat contra illum canonem vel decretum, contra quod faciendo censuram incurrit.

Denique hunc absolvendi ritum[1] *observabit:*

Poenitentem coram se utroque genu flexo, in humero (si vir fuerit) usque ad camisiam exclusive denudato, virga aut funiculis sedens leviter percutit, dicendo totum Psalmum. Miserere mei, Deus etc., *cum* Gloria Patri, *etc. Deinde surgit, et aperto capite dicit,* Kyrie eleison. Christe eleison. Kyrie eleison. Pater noster etc.

Et ne nos inducas in tentationem,

R. Sed libera etc.

V. Salvum fac servum tuum, *(vel* ancillam tuam) Domine, — *R.* Deus meus sperantem in te.

V. Nihil proficiat inimicus in eo (*vel* in ea),

R. Et filius iniquitatis non apponat nocere ei.

V. Esto ei, Domine, turris fortitudinis,

R. A facie inimici.

V. Domine, exaudi orationem meam, etc.

V. Dominus vobiscum. — *R.* Et cum spiritu tuo.

Oremus. Deus, cui proprium est misereri semper et parcere; suscipe deprecationem nostram, et hunc famulum tuum, quem excommunicationis sententia constringit, miseratio tuae pietatis clementer absolvat. Per Christum Dominum nostrum. — *R.* Amen.

Mox sedet, et cooperto capite dicit:

Dominus noster Jesus Christus te absolvat, et ego

---

[1]) Vide pag. 455.

auctoritate ipsius et sanctissimi Domini nostri Papae *(vel Reverendissimi Episcopi N. vel talis Superioris)* mihi commissa, absolvo te a vinculo excommunicationis, in quam incurristi *vel incurrisse declaratus es)* propter tale factum *(vel causam, etc.)* et restituo te communioni et unitati fidelium, et sanctis Sacramentis ecclesiae, in nomine Patris †, et Filii, et Spiritus sancti.

Quod si sacerdoti nulla sit a superiore praescripta forma, nec sibi mandatum, ut in forma ecclesiae communi vel consueta absolvat, tunc nihilominus pro rei gravitate praedictam caeremoniam et preces adhibeat; at vero si res non fuerit adeo gravis absolvere poterit, dicens:

Dominus noster Jesus Christus te absolvat, et ego auctoritate ipsius, et sanctissimi Domini nostri Papae *(si a Papa fuerit delegatus) (vel* Reverendissimi Episcopi *N. vel talis Superioris)* mihi concessa, absolvo te, *etc. ut supra.*

3. Forma absolutionis ab excommunicatione in foro interiori.

(Ex Rit. Romano.)

In foro autem interiori confessarius habens facultatem absolvendi excommunicatum, absolvat iuxta formam communem supra (pag. 471.) praescriptam in absolutione sacramentali.

4. De modo absolvendi a suspensione, vel ab interdicto extra vel intra sacramentalem Confessionem.

(Ex Rit. Romano.)

Si sacerdoti sit commissa facultas absolvendi aliquem a suspensione vel interdicto, quamvis nulla verba sint praecipue determinata, uti poterit hac formula:

Poenitens dicat: Confiteor Deo, *etc. Sacerdos:* Misereatur tui, etc. Indulgentiam etc.

Auctoritate mihi ab N. tradita, ego absolvo te a

vinculo suspensionis, (vel interdicti) quam (vel quod) propter tale factum (vel causam) incurristi (seu incurrisse declaratus es) in nomine Patris †, et Filii, et Spiritus sancti. Amen.

5. Forma dispensationis super irregularitate.

(Ex Rit. Romano.)

Si confessario, sive in foro conscientiae, sive extra, data est potestas dispensandi super irregularitate, tunc, postquam absolverit a peccatis, addat consequenter:

Et eadem auctoritate dispenso tecum super irregularitate (vel irregularitatibus, si sunt plures) in quam (vel in quas) ob talem causam (vel tales causas, eas exprimendo) incurristi, et habilem reddo, et restituo te exsecutioni ordinum et officiorum tuorum, in nomine Patris †, et Filii, et Spiritus sancti. Amen.

Si nullum habet ordinem, dicatur. Habilem reddo te ad omnes ordines suscipiendos, *vel etiam ad alia, iuxta tenorem mandati.*

Quodsi necesse sit titulum beneficii restituere, et fructus male perceptos condonare, subiungat:

Et restituo tibi titulum (seu titulos) beneficii, (seu beneficiorum) et condono tibi fructus male perceptos. In nomine Patris †, et Filii, et Spiritus sancti. Amen.

Advertat autem sacerdos, ne ullo modo in iis facultatis suae terminos excedat.

12. Formae commutationis et dispensationis votorum et impedimentorum Matrimonii.

Praenotanda: 1. Commutatio votorum saltem a confessariis ad commutandum delegatis fieri debet in confessionis Sacramento (cfr. pag. 436.).

2. Non raro occurrunt circa vota et impedimenta Matrimonii casus, qui confessariis quoad formam relaxationis pariunt difficultates. — Quare, licet determinatae formulae non sint praescriptae, pro maiori

tamen confessariorum securitate et poenitentium consolatione ex *P. Navar. Manuduct. ad praxim exsecutionis litterarum sacrae Poenitentiariae* et aliis primae notae auctoribus adiicienda visa sunt, quae sequuntur:

1. Formula dilationis simplicis voti religionis.

Qui simpliciter voverunt ingredi religionem, votum autem huiusmodi ob aliquod impedimentum adimplere nequeunt, dilationem petere solent a confessario, qui hoc modo potest procedere:

Post consuetam absolutionem sacramentalem a censuris et peccatis subiungat:

Insuper tibi dilationem ad implendum votum religionis, quod emisisti, concedo, in nomine Patris †, et Filii, et Spiritus sancti. Amen.

Passio Domini nostri etc.

2. Formula absolutionis a transgressione simplicis voti religionis.

Quando quis confitetur, se emisso simplici voto ingrediendi religionem, Matrimonium in facie ecclesiae contraxisse et successive consummavisse, confessarius facultate ab Ordinario accepta hoc modo potest procedere:

Post consuetam absolutionem sacramentalem a censuris et peccatis dicat:

Deinde te, non obstante voto religionis, quod alias emisisti, in Matrimonio remanere et debitum coniugale exigere et reddere posse declaro, in nomine Patris †, et Filii, et Spiritus sancti. Amen.

Passio Domini nostri etc.

3. Formula absolutionis a transgressione voti castitatis.

Quando quis confitetur, se emisso simplici voto castitatis Matrimonium contraxisse et consummavisse, confessarius, facultate ab Ordinario accepta, cum ipso dispensare potest ad petendum debitum coniugale hoc modo:

Peracta Confessione et data absolutione a censuris et peccatis addat:

Item te, non obstante voto castitatis, quod emisisti et transgressus fuisti, in dicto Matrimonio remanere et debitum coniugale reddere posse et debere declaro, et ut idem debitum etiam exigere licite possis et valeas, tecum dispenso. In nomine Patris † etc.

Passio Domini nostri etc.

4. Formula commutationis voti simplicis religionis.

Absolutioni consuetae a censuris et peccatis confessarius subiungat:

Et auctoritate Apostolica[1]) mihi specialiter delegata, ego tibi votum religionis, quod emisisti, in opera pietatis, quae tibi praescripsi,[2]) dispensando ad effectum licite contrahendi Matrimonium (sive ad effectum remanendi in saeculo in vita caelibe) commuto. In nomine Patris † etc.

Passio Domini nostri etc.

5. Formula commutationis voti castatis.

Post solitam absolutionem a censuris et peccatis confessarius dicat:

Et auctoritate Apostolica (vel Archiepiscopali vel Episcopali) mihi specialiter delegata tibi votum castitatis, quod emisisti, ad effectum, ut matrimonium contrahere et debitum coniugale reddere et exigere licite possis et valeas, in opera tibi praescripta dispensando commuto. In nomine Patris † etc.

Passio Domini nostri etc.

6. Formula commutationis voti simplicis castitatis et religionis.

Absolutioni consuetae subingatur:

---

1) Vel Archiepiscopali, vel Episcopali; prout facultas dispensandi obtenta est a sacra Poenitentiaria, vel ab Ordinario; quod valet etiam de sequentibus formulis.

2) Cfr. pag. 436.

Item auctoritate Apostolica (vel Archiepiscopali vel Episcopali) mihi specialiter delegata tibi vota religionis et castitatis, quae emisisti, ad effectum, ut Matrimonium legitime contrahere et in eo debitum coniugale reddere et exigere licite possis et valeas, in opera pietatis, quae tibi praescripsi, dispensando commuto. In nomine Patris † etc.

Passio Domini nostri etc.

7. Formula commutationis votorum peregrinationis Sedi Apostolicae reservatorum.

Post solitam absolutionem a censuris et peccatis dicat confessarius:

Item auctoritate Apostolica (vel Archiepiscopali vel Episcopali) mihi specialiter delegata tibi votum peregrinationis, quod emisisti, in (peregrinationem, eleemosynam, seu alia pietatis) opera, quae tibi praescripsi, dispensando commuto. In nomine Patris † etc.

Passio Domini nostri etc.

8. Formula dispensandi super impedimento occulto affinitatis proveniente ex copula illicita — ad contrahendum.

Absolutioni a censuris et peccatis in forma solita datae addatur:

Et insuper auctoritate Apostolica (vel Archiepiscopali vel Episcopali) mihi specialiter delegata dispenso tecum super impedimento primi seu secundi, seu primi et secundi, seu secundi, ex copula illicita a te habita cum matre (vel sorore etc.) mulieris, cum qua contrahere intendis, proveniente; ut praefato impedimento non obstante Matrimonium cum dicta muliere publice, servata forma Concilii Tridentini contrahere, consummare ac in eo remanere licite possis et valeas. In nomine Patris † etc.

Insuper eadem auctoritate prolem, quam ex Ma-

trimonio susceperis, legitimam fore nuntio et declaro. In nomine Patris † etc.

Passio Domini nostri etc.

9. Formula dispensationis super impedimento primi affinitatis gradus ex copula illicita proveniente ad remanendum.

Post solitam absolutionem a censuris et peccatis dicat confessarius:

Et insuper auctoritate Apostolica (vel Archiepiscopali vel Episcopali) mihi specialiter delegata dispenso tecum super impedimento primi affinitatis gradus, ex copula illicita, quam cum matre (vel sorore) tuae putatae coniugis antea habuisti, ut illo non obstante, renovato consensu cum praefata coniuge, Matrimonium cum illa contrahere, consummare et in eo remanere licite valeas et possis. In nomine Patris † etc.

Et pariter eadem auctoritate prolem, si quam suscepisti et susceperis, legitimam fore decerno et declaro. In nomine Patris † etc.

Passio Domini nostri etc.

10. Formula dispensationis eorum, qui petentes dispensationem a Dataria super impedimento publico, tacuerunt impedimentum occultum — ad contrahendum.

Post absolutionem a censuris et peccatis in forma solita datam dicat confessarius:

Insuper auctoritate Apostolica... mihi specialiter delegata dispenso tecum super impedimento ex incestuosa copula, quam cum tua consanguinea (seu affine) habuisti, proveniente, ut praefato impedimento non obstante, Matrimonium cum illa ad formam litterarum dispensationis, quam a Sede Apostolica obtinuisti, contrahere licite possis et valeas. In nomine Patris † etc.

11. Formula absolutionis et dispensationis eorum, qui vigore dispensationis a Dataria obreptitie vel subreptitie obtentae super publico impedimento Matrimonium invalide contraxerunt.

Post absolutionem a censuris et peccatis dicat confessarius:

Insuper auctoritate Apostolica ... mihi specialiter delegata dispenso tecum super impedimento ex incestuosa cognitione in litteris dispensationis, cuius vigore contraxisti, non expressa, proveniente, ut denuo Matrimonium cum illa contrahere renovato consensu, et consummare ac in eo remanere licite possis ac valeas. In nomine Patris † etc.

Pariter eadem auctoritate prolem, si quam susceperis et suscepturus sis, legitimam esse et fore decerno et declaro. In nomine Patris † etc.

12. Formula dispensationis pro consanguineis vel affinibus, qui ignorantes gradum prohibitum, Matrimonium contraxerunt publicationibus in ecclesia factis.

Post datam in forma consueta absolutionem a censuris et peccatis dicat confessarius:

Insuper auctoritate Apostolica ... mihi specialiter delegata dispenso tecum super impedimento tertii gradus affinitatis, ut illo non obstante cum putata coniuge, praevia renovatione prioris consensus, Matrimonium secrete inter te et ipsam contrahere et consummare ac debitum coniugale exigere et reddere licite valeas. In nomine Patris etc.

Et pariter eadem auctoritate prolem susceptam, si qua sit, et suscipiendam, legitimam esse et fore decerno et declaro. In nomine Patris † etc.

13. Formula dispensandi cum iis, qui praecedente adulterio et fide data Matrimonium contrahere desiderant.

Absolutione a censuris et peccatis in forma solita data dicat confessarius:

Insuper auctoritate Apostolica ... mihi specialiter

delegata dispenso tecum super impedimento criminis ex adulterio et fide data proveniente, ut illo non obstante cum muliere correa Matrimonium publice, servata forma Concilii Tridentini, contrahere et consummare, debitumque coniugale exigere et reddere licite possis et valeas. In nomine Patris † etc.

Pariter eadem auctoritate prolem susceptam (non tamen in adulterio conceptam) et suscipiendam legitimam fore nuntio et declaro.

In nomine Patris † etc.

14. Formula dispensandi cum iis, qui cum occulto impedimento criminis Matrimonium contraxerunt.

Post absolutionem a censuris et peccatis in forma solita datam dicat confessarius:

Et insuper auctoritate Apostolica ... mihi specialiter delegata dispenso tecum super impedimento criminis, ex adulterio et fide data proveniente, ut illo non obstante Matrimonium cum tua putata coniuge contrahere, consummare ac debitum coniugale exigere et reddere valeas et possis.

In nomine Patris † etc.

Pariter eadem auctoritate prolem, si quam susceperis, (non tamen ex adulterio conceptam) et quam suscepturus es, legitimam esse et fore decerno et declaro. In nomine Patris † etc.

15. Formula dispensationis in radice.

Post absolutionem a censuris et peccatis in forma solita datam dicat confessarius:

Ego potestate Apostolica mihi specialiter et expresse demandata, Matrimonium a te N. N. cum N. N. in consensu adhuc permanente nulliter contractum, in radice eius sano et consolido, prolemque susceptam et suscipiendam legitimam declaro in nomine Patris † etc. Passio Domini etc.

16. Modus restituendi ius petendi debitum.

a) Si amissum fuit per affinitatem illicitam.

Post absolutionem a censuris et peccatis in forma solita datam dicat confessarius:

Et insuper auctoritate Apostolica ... mihi specialiter delegata, dispenso tecum, ut non obstante affinitate, quam contraxisti cum tua uxore ex illicita copula a te habita cum eius sorore (vel matre), debitum coniugale a tua uxore etiam exigere licite possis et valeas. In nomine Patris † etc.

Et pariter eadem auctoritate declaro, te non obstante praefata affinitate superveniente, in Matrimonio cum tua uxore remanere illique debitum coniugale reddere posse et debere. In nomine Patris † etc.

b) Si amissum fuit per votum castitatis.

Peracta Confessione et data absolutione a censuris et peccatis addat confessarius:

Item auctoritate Apostolica ... mihi specialiter delegata tecum, ut non obstante voto castitatis, quod emisisti, in Matrimonio remanere et debitum coniugale licite exigere possis, dispenso. In nomine Patris † etc.

c) Si amissum fuit per cognationem spiritualem.

Peracta Confessione et data absolutione a censuris et peccatis subiungat confessarius:

Item auctoritate Apostolica . . . mihi specialiter delegata restituo tibi ius petendi debitum coniugale, quod amiseras per cognationem spiritualem. In nomine Patris † etc.

13. Norma confessionis generalis per interrogationes instituendae.

Prius dicat poenitens, quae scit, nisi praeferat statim interrogari. Ante omnia interrogandum, an sit poenitens Matrimonio iunctus vel non; deinde:

1. An nulla confessio sacrilega? an aliquando

quid non audebas dicere? quoties? an in tali statu SS. Communionem suscepisti? an tempore paschali? quoties? an culpabiliter non implevisti poenitentiam?

II. Circa virtutes theologicas. An interdum elicuisti actum fidei, spei et caritatis? An scis mysteria principalia, sive puncta scitu necessaria (sc. Deum esse, et remuneratorem esse boni et mali, mysteria SS. Trinitatis, Incarnationis et Mortis Jesu Christi; qui haec ignorat, absolutionis non est capax). An forte negasti fidem? An dubitasti de aliqua veritate religionis? vel eam negasti? an contra religionem locutus es? an libros prohibitos legisti? vendidisti? commodasti? adhuc retines? — An forte desperasti? Cur? [spem iniiciat confessarius: quoniam bonus Deus, si te voluisset damnare, non te hodie...] an praesumpsisti? — An ex respectu humano Dei et ecclesiae praecepta neglexisti? — An aversionem a Deo et a rebus divinis habuisti? — An odisti Deum odio malevolentiae? *(gravissimum omnium peccatorum.)* — An proximo tuo dedisti scandalum, prava consilia aut exempla? — An occasiones peccandi quaesivisti?

III. Circa praecepta Dei. 1. Superstitio? divinatio? vana observatio? magia? idololatria? pactum cum daemone? habitus nunquam vel vix unquam orandi?

2. Iuramentum? votum? blasphemia? (per Deum, animam, Sacramenta.)

3. Laborare die Dominica vel festo? Omissio sacri, vel mala auditio?

4. In parentes — herum — pastorem — magistratum civilem *inobedientia?* murmurationes? contumeliae? ictus? mortis apprecatio? — In filios, servos, aliosve subditos — educatio? instructio? cura salutis? (occasiones peccati proximae?) vigilantia circa officia religionis? — scandalum? — ira?

5. Damna proximo illata in corpore aut anima? odium? desideria vindictae? imprecratio? rixae? verbera? homicidium? duellum? abortus? abusus matrimonii? (sed interrogandum hic et de sequenti praecepto *parce, caute, caste.*[1])

6. et 9. *Cogitationes?* desideria? delectatio morosa? quae? quibuscum personis? *Verba?* an verba inhonesta, iocos, cantilenas .... protulisti, libenter audivisti? libros obscoenos legisti? coram quot personis? *Opera?* tecum? tactibus? pollutionibus? visu? cum aliis? cum solutis? cum coniugatis? cum cognatis? voto obstrictis? eiusdem sexus? (Sodomia.) *An hic et nunc adhuc in occasione proxima?* Uxores possunt interrogari, utrum maritis fuerint obedientes in omnibus licitis?

7. et 10. Damnum? furtum? fraus? stipendium operariis debitum retentum, vel defraudatum, vel minutum? *Restitutio? furta minuta? compensatio occulta?*

8. Mendacia perniciosa? iudicia temeraria? detractio? calumnia? (reparatio famae et ulterioris damni forte illati.)

IV. Circa praecepta ecclesiae. Ieiunium? abstinentia a carne diebus vetitis — Confessio? Communio paschalis?

V. Circa peccata capitalia. Ebrietas? superbia? acedia? invidia? ira? avaritia?

VI. Circa officia status: Maritus, uxor, herus, magistratus civilis, advocatus, mercator (pondus et mensura).

NB. In fine petat, numquid aliud adhuc eum anxium teneat.

DE SS. EUCHARISTIAE SACRAMENTO.

(Ex Rit. Romano.)

1. Omnibus quidem ecclesiae catholicae Sacramentis religiose sancteque tractandis, magna ac diligens

[1]) Leg. Köln. Pastoralbl. a. 1869. pag. 42.

cura adhibenda est; sed praecipue in administrando ac suscipiendo sanctissimae Eucharistiae Sacramento, quo nihil dignius, nihil sanctius et admirabilius habet ecclesia Dei; cum in eo contineatur praecipuum et maximum Dei donum, et ipsemet omnis gratiae et sanctitatis fons auctorque, Christus Dominus.

2. Parochus igiter summum studium in eo ponat, ut cum ipse venerabile hoc Sacramentum, qua decet reverentia, debitoque cultu tractet, custodiat, et administret, tum etiam populus sibi commissus religiose colat, sancte frequenterque [1]) suscipiat, praesertim in maioribus anni solemnitatibus.

3. Ideo populum saepius admonebit, qua praeparatione, et quanta animi religione ac pietate, et humili etiam corporis habitu ad tam divinum Sacramentum debeat accedere; ut praemissa sacramentali Confessione, omnes saltem a media nocte ieiuni [2])

---

[1]) De frequenti aut quotidiana Communione vide *Decretum S. C. C. d. d. 12. Febr. 1679.*, approbatum ab Innocentio PP. XI.; Bened. XIV. *de Syn. dioec. lib. 7. cap. 12. num. 6.—9.*; *Scaramelli* Directorium asceticum cap. X. §. 6.; *S. Lig.* lib. 6. n. 254, Praxis confessarii cap. 9. n. 149.—155., Defensio Communionis frequentis et Appendix brevis ad istam Defensionem (quae duo ultima S. Liguorii opuscula in editione Ratisbonensi a. 1844. habentur in tomulo, qui inscriptus est, „der Katechet"). — De Communione puerorum Conc. prov. a. 1860. hoc salutare tulit decretum: „Consuetudo salutaris in multis locis observata, qua per duos vel tres post primam Communionem annos singulis, si fieri potest, vel alternis mensibus ad sacram synaxin recipiendam omnes congregantur, ubi viget, retinenda, ubi desideratur, introducenda est." (*Conc. prov. Col. a. 1860. pag. 133.*)

[2]) Nonnisi a ieiunis, quoties non tanquam Viaticum administratur, sanctissimum hoc Sacramentum sumi potest, norintque sacerdotes, nonnisi penes Summum Pontificem ius esse dispensandi in lege universali et sanctissime servanda. (*Conc. prov. Col. a. 1860. pag. 111.*)

et utroque genu flexo Sacramentum humiliter adorent, ac reverenter suscipiant, viri quantum fieri potest a mulieribus separati.

4. Moneantur praeterea communicantes, ut sumpto Sacramento non statim ab ecclesia discedant, aut colloquantur, ne statim vagis oculis circumspiciant, aut exspuant, neque de libro statim orationes recitent, ne Sacramenti species de ore decidant; sed, qua par est devotione, aliquantisper in oratione permaneant, gratias agentes Deo de tam singulari beneficio, atque etiam de sanctissima Passione Dominica, in cuius memoriam hoc mysterium celebratur et sumitur.

5. Curari porro debet, ut perpetuo aliquot particulae consecratae eo numero, qui usui infirmorum et aliorum fidelium Communioni satis [1]) esse possit, conserventur in pyxide ex solida decentique materia, eaque munda, et suo operculo bene clausa, albo velo cooperta, et quantum res feret, ornato in tabernaculo clave obserato.[2])

6. Hoc autem tabernaculum conopeo [3]) decenter opertum, atque ab omni alia re vacuum,[4]) in altari

[1]) Servetur consuetudo dividendi consecratas particulas, si adsit necessitas. (*S. R. C. 16. Mart. 1833.*)

[2]) Parocho privative competit ius retinendi clavem tabernaculi, in quo reconditur SS. Sacramentum (*S. R. C. 14. Nov. 1698*). — Praestat, ut duae sint, ut, una forte amissa, ad manum habeatur altera. (*Acta et Decreta Synodi Dioecesanae Quinque-Ecclesiensis anno 1863. celebratae p. 17.*)

[3]) I. e. velo ad instar tentorii.

[4]) Vasa sacrorum oleorum, vel reliquiae, vel aliud in tabernaculo non debet asservari. (*Congr. Episc. 3. Maii 1693.*)

An toleranda vel eliminanda sit consuetudo, quae in dies invalescit, superimponendi sacras reliquias pictasque imagines tabernaculo, in quo augustissimum Sacramentum asservatur, ita ut idem tabernaculum pro basi inserviat. S. R. C. 31. Martii 1821 respondit: assertam consuetudinem tanquam abusum eliminandam omnino esse.

An ante ostiolum tabernaculi SS. Sacramenti retineri pos-

maiori, vel in alio,[1]) quod venerationi et cultui tanti Sacramenti commodius ac decentius videatur, sit collocatum, ita ut nullum aliis sacris functionibus, aut ecclesiasticis officiis impedimentum afferatur. Lampades coram eo plures, vel saltem una, die noctuque[2]) perpetuo colluceat; curabitque parochus, ut omnia ad ipsius Sacramenti cultum ordinata, integra mundaque sint, et conserventur.

7. Sanctissimae Eucharistiae particulas frequenter[3]) renovabit. Hostiae vero, seu particulae conse-

---

sit vas florum, vel quid simile, quod praedictum occupet ostiolum, imagine Domini nostri in eodem insculpta? *S. R. C. 22. Jan. 1701*, resp. negative; posse tamen in humiliori et decentiori loco.

1) Sed in uno tantum altari designando ab Episcopo. (*S. R. C. 21. Julii 1696.*) — Si SS. Sacramentum in altari maiori asservari nequeat, non custodiatur in altari amovibili, sito in medio ecclesiae, sed collocetur in aliquo decenti sacello, quod non sit e conspectu chori (*S. R. C. 14. Junii 1845.*)

2) Generatim utendum esse oleo olivarum; ubi vero haberi nequeat, remittendum esse prudentiae Episcoporum, ut lampades nutriantur ex aliis oleis, quantum fieri possit vegetabilibus, decrevit S. R. C. die 9. Julii 1864. Lampadem praecavendi humoris causa licet velo cooperire. (*S. R. C. 16. Sept. 1865.*)

3) Praecipit haec Rubrica nostra, ut frequenter renoventur particulae, ne in pyxide et in tabernaculo clausae corrumpantur et sic Sacramentum non amplius adsit, quia corruptis panis speciebus, cessat esse Corpus Christi. *Caeremoniale Episcop. lib. 1. cap. 6. num. 2.* semel saltem in hebdomada mutandas et renovandas esse dicit. S. R. C. 3. Sept. 1672. decrevit: „In renovatione, quae quolibet octavo die fieri debet de augustissimo Eucharistiae Sacramento, consumi debet tum hostia, tum etiam particulae, quae existunt in tabernaculo, post sumptionem S. Sanguinis ante purificationem.“ Martenius in opere „de antiquis ecclesiae ritibus“ lib. 1. cap. 5. num. 3. infinita propemodum affert testimonia, quibus comprobat, constan-

crandae sint recentes,[1]) et ubi eas consecraverit, veteres primo distribuat, vel sumat.[2])

tem esse disciplinam ecclesiarum, renovandi particulas semel in hebdomada, vel saltem ad summum de quindecim ad quindeciem dies. (Cfr. Bened. XIV. de sacrif. Missae, app. 3. §. 6. n. 4.) — Qui ultra mensem renovationem differunt (ex mente Romsée tom. I. p. 2. art. 13.) non videntur esse immunes a periculo gravis irreverentiae erga tantum Sacramentum, maxime quando tempus est humidum. Nemo etiam putet, se hic consuetudine contraria excusari posse, nam S. R. C. 16. Dec. 1826. voluit, ut eorum, qui singulis tribus mensibus tempore hiemis, vel singulis sex mensibus tempore aestatis renovant species, (quod Gardellini tom. III. append. I. pag. 7. vocat detestabilem corruptelam) eliminata consuetudine, servaretur Rubrica.

Concilium provinciale Viennense a. 1858. tit. III. cap. IV. de Euch. statuit: „Particulae consecratae toties renoventur, quoties pro locorum conditione necessarium sit, ut omne, corruptionis periculum sollicite avertatur. De regula renovatio alternis saltem fiat hebdomadibus; nullibi tamen ultra mensem differatur."

„Singulis quindenis, vel si loci humiditas requirat, saepius etiam renoventur." (*Decr. Syn. Col. Max. Henr. P. 2. tit. 7. cap. 1. §. 3.*) — . . . Ad minus semel in mense, . . . de aestate autem in locis humidis, aut tempore pluvioso etiam saepius, nempe decimo quinto die, aut etiam octavo . . . consumantur, ciborium purificetur et novae recenter confectae hostiae consecrentur. (*Syn. dioec. Quinque-Ecclesiensis a. 1863. pag. 17.*)

1) Optandum foret, ut non excederent quindecim dies, vel ad summum mensem a tempore, quo confectae sunt. Incuria parochorum et aliorum hac in re grave peccatum constituere potest (ait Gardellini l. c.) — Consuetudo conservandi hostias a tribus vel sex mensibus confectas est ingens abusus omnino destruendus. Quodsi huiusmodi abusum tolerare videatur parochus, eius vicarii aut alii sacerdotes in eadem ecclesia inservientes istis hostiis uti nequeunt. (*S. R. C. 16. Dec. 1826.* Cfr. *Gury tom. II. pag. 217.*)

2) Novas consecratas hostias nunquam cum veteribus miscere

8. Fideles omnes ad sacram Communionem admittendi sunt, exceptis iis, qui iusta ratione prohibentur. Arcendi autem sunt publice indigni; quales sunt excommunicati, interdicti, manifesteque infames, ut meretrices, concubinarii, foeneratores, magi, sortilegi, blasphemi, et alii eius generis publici peccatores,[1]) nisi de eorum poenitentia et emendatione constet, et scandalo prius satisfecerint.

9. Occultos[2]) vero peccatores, si occulte petant, et non eos emendatos agnoverit, repellat, non autem si publice petant, et sine scandalo ipsos praeterire, nequeat.

10. Amentibus praeterea seu phreneticis communicare non licet; licebit tamen, si quando habeant lucida intervalla, et devotionem ostendant, dum in eo statu manent; si nullum indignitatis periculum adsit.

11. Iis etiam, qui propter aetatis imbecillitatem nondum huius Sacramenti cognitionem et gustum habent, administrari non debet.

Ordo ministrandi sacram Communionem.

a) Extra Missam. (Ex Rit. Rom.)

1. *Sacerdos*[3]) *sanctissimam Eucharistiam ministraturus, hostiis, seu particulis pro populi multitudine*

---

licet; nec licet veteres conservatas species superimponere noviter consecratis, sed in alia pyxide vel vase sunt conservandae, nisi prius distribui, vel a sacerdote in Missa sumi possunt (Sequitur ex decreto *S. R. C. 8. Sept. 1672.*)

1) Manifesti peccatores ii censentur, „quorum peccata noscuntur aut per iudicia sententiam, aut propriam confessionem in iudicio factam, aut per evidentiam facti, quae nulla possit tergiversatione celari.“ (S. Thom. Part. III. qu. 80. art. 6. *Bened. XIV. de Syn. dioec. lib. 7. cap. 11. n. 8.*) Cfr. Köln. Pastoralbl. 1868. num. 6.

2) *Bened. XIV. de Syn. dioec. lib. 7. cap. 11. num. 2.—7.*

3) Diaconus in ordine tantum diaconatus constitutus extra casum necessitatis non potest distribuere fidelibus Commu-

consecratis, lotis prius manibus, et superpelliceo indutus, ac desuper stola coloris officio illius diei convenientis,[1] *praecedente clerico seu alio ministro, procedit*[2] *ad altare manibus iunctis, et accensis cereis; facta prius et postea genuflexione, extrahit pyxidem, et illam super corporale depositam discooperit. Minister genibus flexis, nomine populi ad cornu Epistolae facit confessionem generalem dicens:* Confiteor Deo etc.

2. *Tum sacerdos iterum genuflectit, et manibus iunctis ante pectus vertit se ad populum (advertens, ne terga vertat Sacramento) et in cornu Evangelii dicit:*

Misereatur vestri[3]) omnipotens Deus, et demissis peccatis vestris perducat vos ad vitam æternam. *R.* Amen *et addit:* Indulgentiam, absolutionem †, et remissionem peccatorum vestrorum tribuat vobis omnipotens et misericors Dominus. *R.* Amen. *Dicens:* Indulgentiam, *etc. manu dextera in formam crucis signat communicandos.*

---

nionem. (*S. R. C. 25. Febr. 1777.*) — Regulares SS. Eucharistiam in suis ecclesiis semper ministrare possunt, excepto die Paschatis. (Cfr. *Gury*, II. n. 290. ed. Ratisb. 4a.)

1) An stola pro administranda SS. Eucharistia extra Missam semper esse debeat coloris officio illius diei convenientis, ut praescribit Rituale Romanum, vel potius esse debeat alba, prout valde conveniens Sacramento Eucharistiae, ut multi censent doctores? S. R. C. 12. Mart. 1836. respondit: „*Iuxta Ritualis Romani rubricam debet esse coloris officio illius diei convenientis.*“

2) Quotiescumque sacra Communio extra Missam finitam administratur, bursa cum corporali adhibenda est; et haec rubrica non est directiva, vel ad libitum, sed praeceptiva. Decet, ut ipse sacerdos bursam deferat. (*S. R. C. 24. Sept. 1842.*)

3) Orationes semper dicuntur in plurali numero, licet unus esset communicandus. (*Falise, Comp. elucidatio pag. 656.*)

3. *Deinde ad altare se convertit, genuflectit, manu sinistra pyxidem prehendit, et duobus digitis pollice et indice Sacramentum accipit, et elevat, conversusque ad populum in medio altari dicit clara voce:*[1]) Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi,[2]) *mox subdit:* Domine, non sum dignus, ut intres sub tectum meum, sed tantum dic verbo, et sanabitur anima mea, *quod iterum ac tertio repetit, qua formula etiam utendum est, cum feminae Communio ministratur.*

4. *Postea ad communicandum accedit, incipiens ab iis, qui sunt ad partem Epistolae;*[3]) *sed primo, si sacerdotibus, vel aliis ex clero danda sit Communio, iis ad gradus altaris genuflexis praebeatur; vel si commode fieri potest, intra sepimentum altaris sint a laicis distincti. Sacerdotes vero cum stola communicent.*

5. *Sacerdos unicuique porrigens Sacramentum,*[4]) *et faciens cum eo signum crucis super pyxidem simul dicit:* Corpus Domini nostri Jesu Christi custodiat animam tuam in vitam aeternam. Amen.[5])

6. *Ubi vero omnes communicaverint, sacerdos reversus ad altare dicere poterit:* O sacrum convivium, in quo Christus sumitur, recolitur memoria

---

[1]) Oculis in SS. Sacramentum intentis. *Cav.*

[2]) Non licet haec dicere idiomate vulgari. (*S. R. C. 23. Maii 1835.*)

[3]) In Communione monialium habentium fenestrellam in parte Evangelii sacerdos debet descendere et reverti per gradus anteriores, non laterales altaris. (*S. R. C. 15. Sept. 1786.*)

[4]) Non licet dare plures particulas uni communicanti. (*Decr. S. C. C. approb. ab Innoc. XI. 12. Febr. 1679.*)

[5]) Haec verba debent dici intra spatium signi crucis et porrectionis particulae, adeo, ut immissa particula in os communicati finiatur quoque ipsa formula; nec sub pronuntiatione unius formulae communicent duae vel tres personae. (*Baruffaldus.*)

Passionis eius, mens impletur gratia, et futurae gloriae nobis pignus datur.

V. Panem de coelo praestitisti eis,

Minister respondet: Omne delectamentum in se habentem. *Tempore paschali additur*, Alleluia.

7. *Mox sacerdos dicit V.* Domine, exaudi orationem meam, — *R.* Et clamor meus ad te veniat.

V. Dominus vobiscum,[1] *R.* Et cum spiritu tuo.

Oremus. Deus, qui nobis sub Sacramento mirabili Passionis tuae memoriam reliquisti; tribue, quaesumus, ita nos Corporis et Sanguinis tui sacra mysteria venerari, ut redemptionis tuae fructum in nobis iugiter sentiamus. Qui vivis et regnas cum Deo Patre in unitate Spiritus sancti Deus per omnia saecula saceculorum.[2] *R.* Amen.

Tempore paschali dicitur:

Oremus. Spirtum nobis, Domine, tuae caritatis infunde; ut quos Sacramentis paschalibus satiasti, tua facias pietate concordes. Per Christum Dominum nostrum. — *R.* Amen.

8. *Antequam reponat Sacramentum, diligenter advertat, ut si aliquod fragmentum digitis adhaeserit, illud in pyxidem deponat, et eosdem digitos, quibus tetigit Sacramentum, abluat, et abstergat purificatorio. Postea genuflectens reponit Sacramentum in tabernaculo, et clave obserat.*[3]

---

[1]) Omnes hi Versiculi dicuntur. (*S. R. C. 24. Sept. 1842.* et *7. Sept. 1850.*)

[2]) In novissima editione Rit. Romani (Romae 1870.) pag. 88. haec invenitur conclusio.

[3]) A sacerdote redeunte ad altare post fidelium communionem genuflectendum est antequam cooperiat sacram pyxidem, et iterum genuflectendum est antequam, pyxide in tabernaculo reposita, ipsius tabernaculi ostiolum claudat. (*S. R. C. 23. Dec. 1862.*)

9. *Deinde*[1]) *extenta manu dextera, benedicit*[2]) *iis, qui communicarunt, dicens*: Benedictio Dei omnipotentis, Patris †, et Filii, et Spiritus sancti descendat super vos, et maneat semper. — *R*. Amen.

b) **Intra Missam.** (Ex Rit. Rom.)

1. *Statim post Communionem sacerdotis celebrantis fieri debet*[3]) *(nisi quandoque ex rationabili causa*[4]) *post Missam sit facienda), cum Orationes, quae in*

---

[1]) Elevat et extendit manus, quin osculetur prius altare. (*S. R. C. 16. Martii 1888.*)

[2]) Haec benedictio [manu, non vero pyxide, (*S. R. C. 28. Maii 1885.*)] semper dari debet, etiam exposito SS. Sacramento, quotiescumque S. Communio distribuitur extra Missam, etiamsi fiat immediate ante vel post Missam, nisi, si fiat ante Missam, constet, omnes usque ad finem Missae in ecclesia esse mansuros; neque datur eo casu, quo SS. Communio immediate ante vel post Missam de Requiem distribuitur. (*S. R. C. 27. Junii 1868.*)

[3]) Quaestionem super Communione fidelium in Missis defunctorum cum paramentis nigris iam ab anno 1683. agitatam *S. R. C. 27. Junii 1868.* generali Decreto solvit respondendo: „Affirmative, seu posse in Missis defunctorum cum paramentis nigris Sacram Communionem fidelibus ministrari etiam ex particulis praeconsecratis, extrahendo pyxidem a custodia. Posse etiam in paramentis nigris ministrari Communionem immediate post Missam defunctorum; data autem rationabili causa etiam immediate ante eandem Missam; in utroque tamen casu omittendam esse benedictionem. Missas vero defunctorum celebrandas esse omnino in paramentis nigris; adeo ut violacea adhiberi nequeant, nisi in casu, quo die 2. Novembris Sanctissimae Eucharistiae Sacramentum publicae fidelium adorationi sit expositum pro solemni expositione quadraginta horarum, prout cautum est in decreto Sacrae huius Congregationis diei 16. Septembris anni 1801."

[4]) E. g. si multi essent communicandi et populus proinde Missam audiens taedio afficeretur. (*Manuale Eccles. Rom. num. 188.*)

Missa post Communionem dicuntur, non solum ad sacerdotem, sed etiam ad alios communicantes spectant.

2. *Itaque sacerdos, sumpto sacratissimo Sanguine, antequam se purificet,* (facta genuflexione, *Rit. celebr. Miss. tit. 10. n. 6.) ponat particulas consecratas in pyxide, vel si pauci sint communicandit super patenam, nisi in principio positae fuerint in pyxide; et genuflectit, ministro interim faciente confessionem, ut supra. Postea vertens se ad populum, in cornu Evangelii dicit:* Misereatur vestri, *etc. et eo, quo supra dictum est, modo, porrigit communicandis Eucharistiam, incipiens a ministris altaris, si velint communicare. Finita Communione, revertitur ad altare, nihil dicens; et non dat eis benedictionem, quia illam dabit in fine Missae. Deinde dicit secreto,* Quod ore sumpsimus *etc. ut in Missali, se purificat, et Missam absolvit.*

c) Immediate ante vel post Missam.

Sacerdos casula et omnibus aliis vestibus sacris indutus, collocato calice ad cornu Evangelii et bursa in loco solito, et explicato corporali tabernaculum aperit, genuflectit et facit omnia, quae supra *ad a)* descripta sunt.

Nullo modo licet, sed omnino prohibetur, communicare fideles in *nocte Nativitatis Domini* post cantatam primam Missam (*S. R. C. 20. Apr. 1641.*); et hoc decretum ligat omnes non habentes privilegium in contrarium *(S. R. C. 23. Martii 1686.)*, nec in die Parasceves. — Non licet SS. Eucharistiam ministrare fidelibus in Missa Sabbati sancti, nisi adsit consuetudo *(S. R. C. 23. Sept. 1837.)*; expleta Missa possunt fideles cum particulis praeconsecratis communicari.

d) De Communione infirmorum.

(Ex Rit. Rom.).

1. Viaticum sacratissimi Corporis Domini nostri

Jesu Christi summo studio ac diligentia aegrotantibus opportuno tempore procurandum est, ne forte contingat illos tanto bono, parochi incuria, privatos decedere.[1]) Cavendum autem in primis est, ne ad indignos cum aliorum scandalo deferatur; quales, sunt publici usurarii, concubinarii, notorie criminosi, nominatim excommunicati aut denuntiati, nisi sese prius sacra Confessione purgaverint, et publicae offensioni, prout de iure, satisfecerint.

2. Hortetur parochus[2]) infirmum, ut sacram Communionem sumat, etiam si graviter non aegrotet, aut mortis periculum non immineat, maxime si festi

---

1) SS. Viaticum administrandum est pueris mox decessuris, si parochi eos compererint, tantam assequutos iudicii maturitatem, ut cibum istum coelestem et supernum a communi et materiali discernant; haud enim leviter delinquere credimus, qui pueros etiam duodennes et perspicacis ingenii sinunt ex hac vita migrare sine Viatico hanc unam ob causam, quia scilicet nunquam antea, parochorum certe incuria et oscitantia, Eucharisticum panem degustarunt .... Verum Doctores communiter fatentur tantam non desiderari aetatem, ut quis in mortis articulo puer et possit et debeat sanctissimo Viatico muniri. Quinimo Suarez expresse docet, omnibus, qui sint doli capaces, positis in vitae discrimine, illud esse ex divino praecepto porrigendum .... illis scilicet, quos parochi diligenti praemisso examine tanta compererint pollere ingenii perspicacia, ut latentem sub speciebus sacramentalibus Christum et firmiter credant, et reverenter adorent. (*Bened. XIV. De Syn. dioec. lib. 7. cap. 12. n. 1. et 3.*)

2) Jus habent regulares Viaticum (idem dicendum de extrema Unctione et de sepultura) dandi non tantum suis professis et novitiis, sed etiam suis famulis, dummodo ii famuli actu inserviant, intra septa monasterii degant, et sub regularium obedientia vivant (*S. C. C. Junii 1857.* et *25. Jan. 1738.*) Sufficit autem obedientia ratione famulatus debita. (Cfr. *Bouix, de iure regularium tom. II. pag. 389.*)

alicuius celebritas id suadeat;[1]) neque ipse illam ministrare recusabit.

3. Pro Viatico autem ministrabit, cum probabile est, quod eam amplius sumere non poterit. Quodsi aeger, sumpto Viatico, dies aliquot vixerit, vel periculum mortis evaserit, et communicare voluerit, eius pio desiderio parochus non deerit.[2])

4. Potest quidem Viaticum brevi morituris dari non ieiunis; id tamen diligenter curandum est, ne iis tribuatur, a quibus ob phrenesim, sive ob assiduam tussim, aliumve similem morbum, aliqua indecentia cum iniuria tanti Sacramenti timeri potest. Ceteris autem infirmis, qui ob devotionem in aegritudine[3]) communicant, danda est Eucharistia ante

---

1) Fideles habitualiter infirmi chronici ob physicum permanens aliquod impedimentum e domo egredi impotentes ex indulto S. D. N. Pii PP. IX. acquirere possunt omnes et singulas indulgentias plenarias iam concessas vel in posterum concedendas, quas alias acquirere possent in locis, in quibus vivunt, si in eo physico statu non essent, pro quarum acquisitione praescripta sit Communio et visitatio alicuius ecclesiae vel publici oratorii in locis iisdem, dummodo vere poenitentes confessi, ac ceteris omnibus absolutis conditionibus, si quae iniunctae fuerint, loco S. Communionis et visitationis alia pia opera a respectivo confessario iniungenda fideliter adimpleant. (*Decretum Urbis et Orbis 18. Sept. 1862.*)

2) Utrum et quoties S. Communio dari possit his aegrotis non ieiunis vide infra pag. 504.

3) Quid si infirmi morbus sit diuturnus, nec tamen periculosus, darine potest ei SS. Communio etiam non ieiuno, si sine cibo aut potu stare omnino non potest?

Respondeo cum Scavinio (tom. III. p. 569.): In hoc singulari casu conveniunt, non licere, si frequentius fieret per annum; tum quia esset contra praxim et piorum sensum; tum quia illusorium tunc redderetur ecclesiae praeceptum de ieiunio servando. An autem aliquando id liceat in anno, v. g. semel, bis vel ter, diversi diversa opinantur; alii absolute affir-

omnem cibum et potum, non aliter ac ceteris fidelibus, quibus nec etiam per modum medicinae ante aliquid sumere licet.

5. Sed alicui ad adorandum solum, seu devotionis seu cuiusvis rei praetextu ad ostendendum non deferatur.

6. Deferri autem debet hoc sanctum Sacramentum ab ecclesia ad privatas aegrotantium domos decenti habitu,[1]) superposito mundo velamine, manifeste atque honorifice, ante pectus, cum omni reverentia et timore, semper lumine praecedente.

7. Parochus igitur processurus ad communicandum infirmum, aliquot campanae ictibus iubeat convocari parochianos, seu confraternitatem[2]) sanctissimi Sa-

---

mant, si talis fidelis solebat frequenter communicare et nunc vehementer communicare optaret; alii permittunt tantum in Paschate ad praecepto satisfaciendum, non vero, si ex devotione fiat; alii absolute negant etiam pro Paschate Communionem dari posse; nam lex ieiunii strictissima est ad Sacramenti reverentiam inducta, et hoc ideo magis, quia communiter auctores quoad infirmos ab ea lege excludunt tantummodo casum morbi periculosi; neque obstat praeceptum Paschatis adimplendi, quando enim non potest consuli reverentiae Sacramenti, praeceptum cessat. — Casus proponendus est Ordinario, et eius iudicio standum.

1) I. e. superpelliceo et stola uti debet sacerdos (*S. R. C. 16. Dec. 1826.*) Cfr. quae supra pag. 367. n. 7. habentur.

2) De norma erigendi et aggregandi confraternitates, de modo easdem regendi etc. in genere et de nonnullis confraternitatibus in specie vide *Instruct. pastoral. Eystett.*, *Bouvier*, Ueber den Ablass, die Bruderschaften etc., P. *Maurel*, die Ablässe etc. ed. 4a pag. 247. *Ferraris* art. confraternitates, (tom. 2. pag. 369.—397.), ubi habetur integra celeberrima Constitutio 115. Clementis VIII. *Quaecumque*, Archiv f. kath. Kirchenrecht tom. VI. pag. 337.—342., et Acta ex iis excerpta etc. vol. II. pag. 57. et 28., ubi habetur decretum S. C. Indulg. super institutionibus seu erectionibus et aggregationibus confraternitatum seu congregationum ab ordinibus regularibus etc.

cramenti (ubi fuerit instituta), seu alios pios Christi fideles, qui sacram Eucharistiam cum cereis seu intortitiis comitentur, et umbellam seu baldachinum, ubi haberi potest, deferant. Praemoneat, ut aegri cubiculum mundetur, et in eo paretur mensa linteo mundo cooperta, in qua sanctissimum Sacramentum decenter deponatur.

8. Parentur luminaria ac duo vascula, alterum cum vino, alterum cum aqua, praeterea linteum mundum ante pectus communicandi ponatur, atque talia ad ornatum loci, pro cuiusque facultate.

9. Ubi vero convenerint, qui Eucharistiam comitaturi sunt, sacerdos indutus superpelliceo [1]) et stola, et, si haberi potest, pluviali albi coloris, acolythis seu clericis, aut etiam presbyteris (si locus feret) superpelliceo pariter indutis comitatus, decenter, et de more acceptas aliquot particulas consecratas, vel unam tantum (si longius aut difficilius iter sit faciendum) ponat in pyxide, seu parva custodia, quam proprio suo operculo cooperit; et velum sericum superimponit; ipse vero sacerdos imposito sibi prius ab utroque humero oblongo velo decenti, utraque manu accipiat vas cum Sacramento, et deinde umbellam seu baldachinum subeat, nudo capite [2]) processurus.

---

faciendis necnon et Decretum exemptionis Congregationum B. M. V.; denique Köln. Pastoralblatt 1867. num. 2. (Cfr. *Conc. prov. Col. a. 1860. p. 141.*)

[1]) Quod si quis parochus loci rationem obstare putet (sc. cur non publice administretur secundum rubricas), ea de re ad Ordinarium perscribat, qui expensis rationibus, quid agendum sit, statuet. (*Conc. prov. Col. a. 1860. p. 115.*)

[2]) Sive die, sive nocte (*S. R. C. 28. Jan. 1700.*); absque speciali Sedis Apostolicae gratia non licet uti pileo (bireto) neque pileolo parvo. (*S. R. C. 18. Aug. 1695.*) Die 12. Sept. 1857. S. R. C. commisit Episcopo Molin. ut pro suo arbitrio et prudentia indulgeat, quod parochi .... capite pileo cooperto Viaticum deferre valeant.

10. Praecedat semper acolythus, vel alius minister deferens laternam (noctu autem hoc Sacramentum deferri non debet, nisi necessitas urgeat); sequantur duo clerici, vel qui illorum vices suppleant, quorum alter aquam benedictam cum aspersorio, et bursam cum corporali, quod supponendum erit vasculo sanctissimi Sacramenti super mensa in cubiculo infirmi, et cum linteolo purificatorio ad digitos sacerdotis abstergendos, alter librum Ritualem deferat, et campanulam iugiter pulset. Succedant deinde deferentes intortitia. Postremo sacerdos Sacramentum gestans elevatum ante pectus sub umbella; dicens Psalmum, *Miserere* etc., et alios Psalmos et Cantica.[1] Quod si longius aut difficilius iter obeundum sit, et fortasse etiam equitandum,[2] necesse erit vas, in quo Sacramentum defertur, bursa decenter ornata, et ad collum appensa apte includere, et ita ad pectus alligare atque obstringere, ut neque decidere, neque e pyxide excuti Sacramentum queat.

11. *Ingrediens vero locum, ubi iacet infirmus, dicat:* Pax huic domui, *R.* Et omnibus habitantibus in ea.

12. *Tum depositum Sacramentum super mensa, supposito corporali, genuflexus adorat, omnibus in genua procumbentibus, et mox accepta aqua benedicta, aspergit infirmum et cubiculum, dicens Antiphonam:* Asperges me[3] Domine, hyssopo, et mun-

---

[1]) Non est reprobandus parochus, qui defert SS. Viaticum infirmo feria VI. in Parasceve, dummodo privato et submissa, quinimo submississima voce recitet Psalmos consuetos per vias publicas, etiamsi dicat *Gloria Patri* etc., et populum sine benedictione dimittat, quia (eo die) in publica ecclesia SS. Sacramentum non debet recondi. (*S. R. C. 15. Maii 1745.*)

[2]) Viaticum ob locorum distantiam, difficultatem itinerum etc. ut a parocho deferri possit equitando. *S. R. C. 23. Jan. 1740.* indulsit iuxta tamen arbitrium Episcopi.

[3]) Etiam tempore paschali. (*S. R. C. 11. Febr. 1702.*)

dabor: lavabis me, et super nivem dealbabor: *et primum versum Psalmi,* Miserere mei Deus, *cum* Gloria Patri. Sicut erat, etc. *Deinde repetitur Antiph.* Asperges me, etc. *Postea:*

V. Adiutorium nostrum in nomine Domini, etc.

V. Domine, exaudi orationem meam, etc.

V. Dominus vobiscum, etc.

Oremus. Exaudi nos, Domine sancte, Pater omnipotens, aeterne Deus, et mittere digneris sanctum Angelum tuum de coelis, qui custodiat, foveat, protegat, visitet atque defendat omnes habitantes in hoc habitaculo. Per Christum Dominum nostrum.

R. Amen.

13. *His dictis accedat ad infirmum, ut cognoscat, num sit bene*[1]) *dispositus ad suscipiendum sacrum Viaticum, et utrum velit aliqua peccata confiteri; et illum audiat, atque absolvat, quamvis prius deberet esse rite confessus, nisi necessitas aliter urgeat.*[2])

---

1) Si sacerdos cum S. Sacramento ad infirmum adveniens eiusque Confessionem excipiens, eum indispositum invenerit, inprimis satagere debet confessarius omni modo possibili poenitentem ad meliorem frugem adducere. Si res non succedat, seu si infirmus v. g. occasionem proximam peccati abrumpere, aut restitutionem gravem et certo debitam facere non promittat, absolvi non potest. Quoad Communionem enixe inducendus est poenitens, ut peracta Confessione publice declaret, se nolle adhuc S. Eucharistiam suscipere. Quodsi hanc declarationem praestet, iam evanescit difficultas; patet enim, Eucharistiam ei ministrandam non esse. Si vero id declarare deneget, atque communicare velit, Eucharistia eidem, licet indisposito, ministranda est, ad servandum intactum Confessionis sigillum. (*Gury II. n. 309. quaer. 10°.*)

2) Juvat hic inserere aliquos virtutum actus, quibus infirmus facile disponitur ad devote et fructuose suscipiendum SS. Viaticum.

14. *Postea facta de more confessione generali, sive ab infirmo, sive eius nomine ab alio, sacerdos dicit:* Misereatur *etc.* Indulgentiam, *etc.*

15. *Deinde facta genuflexione, accipit Sacramentum de vasculo, atque illud elevans ostendit infirmo, dicens:* Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi, *et more solito ter dicat:* Domine, non sum

---

O mein Jesus! ich glaube fest Alles, was Du geoffenbaret hast; besonders glaube ich, daß Du wahrhaft, wirklich und wesentlich, mit Leib und Seele, mit Fleisch und Blut, mit Gottheit und Menschheit im allerheiligsten Sacramente des Altares gegenwärtig bist, weil Du, die ewige und unfehlbare Wahrheit, Solches gesagt hast.

O mein Jesus! ich hoffe auf Dich; ich hoffe von Dir kraft dieses heiligsten Sacramentes zu erlangen die ewige Seligkeit, so wie auch Alles, was mir dazu nothwendig und nützlich ist, weil Du, allmächtiger, barmherziger und getreuer Gott, Solches versprochen hast.

O mein Jesus! ich liebe Dich von ganzem Herzen über Alles, weil Du bist das allerhöchste und liebenswürdigste Gut.

O mein Jesus! ich bereue alle Sünden meines ganzen Lebens, weil ich dadurch Dich, meinen gütigsten Gott, den ich jetzt über Alles liebe, erzürnt und beleidigt habe.

O mein Jesus! ich bete Dich an in diesem allerheiligsten Sacramente als meinen Herrn und Gott, als meinen Erlöser und Seligmacher.

O mein Jesus! ich bin nicht würdig, daß Du eingehest unter mein Dach; aber sprich nur ein Wort, so wird meine arme Seele gesund.

O mein Jesus! mein Herz verlangt und seufzet nach Dir; so komm denn, suche mich heim, stärke und erhalte mich in Deiner Gnade.

Der Leib unseres Herrn Jesu Christi bewahre meine Seele zum ewigen Leben. — Amen.

dignus, ut intres sub tectum meum; sed tantum dic verbo, et sanabitur anima mea.

16. *Et infirmus simul cum sacerdote dicat eadem verba, saltem semel, submissa voce; tum sacerdos dans infirmo Eucharistiam, dicat:* Accipe, frater (*vel* soror) Viaticum Corporis Domini nostri Jesu Christi, qui te custodiat ab hoste maligno, et perducat in vitam aeternam. Amen.

17. *Si vero Communio non datur per modum Viatici, dicat more ordinario:* Corpus Domini nostri Jesu Christi custodiat animam tuam in vitam aeternam. Amen.

18. *Quod si mors immineat, et periculum sit in mora, tunc dicto,* Misereatur, *etc. praedictis precibus omnibus, vel ex parte omissis, ei statim Viaticum praebeatur.*

19. *Postea sacerdos abluat digitos, nihil dicens et infirmo detur ablutio. Deinde dicat V.* Dominus vobiscum, *R.* Et cum spiritu tuo.

Oremus. Domine sancte, Pater omnipotens, aeterne Deus, te fideliter deprecamur, ut accipienti fratri nostro (*vel* sorori nostrae) sacrosanctum Corpus Domini nostri Jesu Christi Filii tui, tam corpori, quam animae prosit ad remedium sempiternum, qui tecum vivit et regnat in unitate Spiritus sancti Deus, per omnia saecula saeculorum. *R.* Amen.[1])

[1]) Multum iuvat sequentes vel similes preces in gratiarum actionem cum infirmo recitare.

Ich habe Denjenigen gefunden, den meine Seele liebt; ich will ihn festhalten, und nicht von mir lassen.

O mein Jesus! ich glaube an Dich, als an die ewige Wahrheit.

O mein Jesus! ich hoffe auf Dich, als auf die unendliche Güte und Barmherzigkeit.

O mein Jesus! ich liebe Dich von ganzem Herzen, als das höchste, schönste und liebenswürdigste Gut. Hätte

20. *His expletis, si altera particula Sacramenti superfuerit (superesse autem semper debet, praeterquam in casu iam dicto) genuflectit, surgit, et accipiens vas cum Sacramento, facit cum eo signum crucis super infirmum, nihil dicens et reverenter illud deferens, ordine, quo venerat, revertitur ad ecclesiam dicendo Psalmum:* Laudate Dominum de coelis etc. *et alios Psalmos et Hymnos, prout tempus feret.*

---

ich auch wohl noch ein Herz, wenn ich Dich nicht über Alles liebte?

O mein Jesus! woher kommt mir die Gnade, daß Du, mein Gott und Herr, Dich gewürdigt hast, zu mir armen Sünder zu kommen?

O mein Jesus! ich opfere Dir auf meinen Leib und meine Seele — Alles, was ich bin und habe, soll Deinem Dienste, Deiner Ehre gewidmet sein — handele mit mir nach Deinem Wohlgefallen.

Jesus, Dir lebe ich! Jesus, Dir sterbe ich! Jesus, Dein bin ich im Leben und im Tode. Amen.

Die Seele Christi heilige mich!
Der Leib Christi rette mich!
Das Blut Christi tränke mich!
Das Wasser der Seite Christi wasche mich!
Das Leiden Christi stärke mich!
O gütigster Jesu, erhöre mich!
In Deine heiligen Wunden verberge mich!
Von Dir laß nimmer scheiden mich!
Vor dem bösen Feinde beschütze mich!
In der Stunde meines Todes rufe mich!
Zu Dir zu kommen lade mich,
Mit Deinen Heiligen zu loben Dich
In Deinem Reiche ewiglich! — Amen.

Der Leib unseres Herrn Jesu Christi bewahre meine Seele zum ewigen Leben. — Amen.

21. *Cum pervenerit ad ecclesiam, ponit Sacramentum super altare, adorat, deinde dicit:*

V. Panem de coelo praestitisti etc. etc.

V. Dominus vobiscum, etc.

Oremus. Deus,[1]) qui nobis sub Sacramento mirabili Passionis tuae memoriam reliquisti; tribue quaesumus, ita nos Corporis et Sanguinis tui sacra mysteria venerari, ut redemptionis tuae fructum in nobis iugiter sentiamus. Qui vivis et regnas cum Deo Patre etc. Amen.

22. *Deinde annuntiat indulgentias a Summis Pontificibus concessas sanctissimum Sacramentum comitantibus.*

23. *Postea cum Sacramento in pyxide velo cooperta faciat signum crucis super populum, nihil dicens. Postremo illud in loco suo reponat.*

24. *Quod si ob difficultatem aut longitudinem itineris, vel quia ea, qua decet veneratione Sacramentum ad ecclesiam commode reportari non potest, sumpta fuerit una tantum particula consecrata, sacerdos praedictis precibus recitatis, cum manu benedicit, et una cum aliis privato habitu, extinctis luminibus, umbella demissa, latente pyxide, ad ecclesiam, vel domum quisque suam revertatur.*

Licetne Communionem iterum ministrare infirmo non ieiuno, qui iam in eodem morbo Viaticum suscepit?

Respondendum: Quidquid dicant aliqui, vera et communis est sententia affirmans, quam cum plurimis et gravissimis auctoribus tuetur Benedictus XIV. in opere De Synod. dioec. lib. 7. cap. 12. n. 4. dicens: „Absque formidine se aliqua involvendi controversia et potest et interdum debet Episcopus constituere, ne parochi renuant sanctissimam Eucha-

---

[1]) Tempore paschali haec eadem Oratio dicitur, non vero illa *Spiritum nobis* etc. (*S. R. C. 11. Febr. 1702.*)

ristiam iterato deferre ad aegrotos, qui etiam perseverante eodem morbi periculo, illam saepius per modum Viatici, cum naturale ieiunium servare nequeant, percipere cupiunt .., nullum invenimus alicuius nominis theologum, qui neget, et licitum et pium et laudabile esse, illud saepius repetere.“ Ratio est, quia hoc Sacramentum aegrotis datur non tantum ad satisfaciendum praecepto, sed etiam et praecipue ad superandas tentationes, quae tempore gravis morbi magis urgent. Et hoc quidem non solum si novum redeat periculum, sed etiam si idem perduret, ut docet praefatus Pontifex in citato opere hisce verbis. „Insinuet Episcopus parochis, posse et debere SS. Viaticum in eadem infirmitate iterum ac tertio administrari, praesertim si ipsimet aegrotantes iterum coelestem illum panem esuriant, et si velit (Episcopus), poenam etiam decernat in parochos, qui post plurimum temporis Eucharistiam ad eundem infirmum eam devote efflagitantem denuo deferre obstinate detrectant falsis quibusdam et emendicatis praetextibus.“ — Quot autem dies inter Communiones intercedere debeant, non certo constat; attamen octo dies sufficere, communis est theologorum opinio; imo pauciores dies assignant cum S. Liguorio aliqui graves auctores, praesertim si aegrotus sit persona devota, quae, dum bene valebat, Sacramenta saepius suscipere solebat, ac morte imminente semel adhuc aut iterum hanc gratiam ardenter desiderat; aut etiam, si gravioribus tentationibus vexata confidat, fore, ut per susceptionem SS. Eucharistiae ab iis liberetur, aut contra illas efficacius muniatur. — Facilius autem concedi potest Communio infirmis religiosis vel aliis personis piis in monasterio degentibus, sive sint ieiunae, sive non, quam ceteris, quia tunc minor habetur apparatus populique admiratio, cum sacra Eucharistia non sit publice per plateas deferenda. (Cfr. *S. Lig.*

lib. 6. 3. 2. num. 275. *Baruffaldus* in h. l. et *Clericatus* De venerabili Euch. Sacramento decisio IX.)

DE SACRAMENTO EXTREMAE UNCTIONIS.

(Ex Rit. Rom.)

1. Extremae Unctionis Sacramentum a Christo Domino institutum tamquam coelestis medicina non animae solum, sed etiam corpori salutaris, omni studio ac diligentia periculose aegrotantibus adhibendum est; et eo quidem tempore, si fieri possit, cum illis adhuc integra mens et ratio viget; ut ad uberiorem Sacramenti gratiam percipiendam, ipsi etiam suam fidem, ac piam animi voluntatem conferre possint, dum sacro liniuntur Oleo.[1]

2. In quo illud in primis ex generali ecclesiae consuetudine observandum est, ut si tempus, et in-

[1]) „Declaratur etiam, esse hanc Unctionem infirmis adhibendam, „illis vero praesertim, qui tam periculose decumbunt, „ut in exitu vitae constituti *videantur*.“ (Conc. Trid. Sess. XIV. cap. 3.) — Unde ad praebendum hoc Sacramentum, exspectandum non est ultimum vitae tempus, sed conferri debet ut primum *prudenter timetur de morte aegroti*, et gravissime peccant, (Cat. Rom. II, VI. 9.) qui illud tempus aegroti ungendi observare solent, cum iam, omni salutis spe amissa, vita et sensibus carere incipiat, quia sic moribundus frustratur uberiori fructu Sacramenti; dein quia, si forte reus esset peccati mortalis, cuius non recordatur, et compos rationis Sacramentum suscepisset, auxilio attritionis gratiam sanctificantem fuisset adeptus, qua alioquin privatur; demum quia virtute huius Sacramenti forte consecutus fuisset sanitatem corporis, si tempore congruo ipsi collatum fuisset. (Cfr. *Bened. XIV. de Syn. dioec. lib. 8. c. 7.)* Cur autem rarissime nostro tempore convalescant aegroti hac Unctione percepta, (ait Card. Bellarminus) ratio est, quia serius, quam oporteret, hoc Sacramentum recipiunt. Quare suadendum videtur (cum Castropalao), ut detur extrema Unctio statim ministrato Viatico, quia iam censetur infirmitas grave vitae periculum inducere.

firmi conditio permittat, ante extremam Unctionem, Poenitentiae et Eucharistiae Sacramenta infirmis praebeantur.

3. Habeat igitur parochus loco nitido [1]) et decenter ornato, in vase argenteo seu stanneo, diligenter custoditum sacrum Oleum infirmorum, quod singulis annis feria v. in Coena Domini ab Episcopo benedictum, veteri combusto [2]) renovandum est. Id tamen, si forte infra annum aliquo modo ita deficiat, ut sufficere non posse videatur, neque aliud benedictum haberi queat, modico oleo non benedicto in minori quantitate superinfuso, reparari potest. [3])

4. Oleum porro ipsum vel per se solum, vel in bombacio, seu re simili servari potest, sed ad evitandum effusionis periculum multo commodius ad infirmos defertur in bombacio.

5. Debet autem hoc Sacramentum infirmis praeberi, qui, cum ad usum rationis pervenerint, [4]) tam graviter laborant, ut mortis periculum imminere videatur, et iis qui, prae senio deficiunt, et in diem videntur morituri, etiam sine alia infirmitate.

---

1) Sacerdotes curam animarum exercentes non possunt pro sua commoditate apud se in domibus suis retinere sacrum Oleum infirmorum, excepto tamen casu magnae distantiae ab ecclesia. (*S. R. C. 16. Dec. 1826.*)

2) Sc. in lampade, quae ardet ante SS. Sacramentum. (*Conc. prov. Mediol. IV.*)

3) Cfr. S. Lig. *lib. 6. num. 708.* Lacroix *num.* 2092. Lambertini *Institutio 81.* — Sacerdos ne in casu quidem necessitatis ad validitatem Sacramenti uti potest oleo a se benedicto, prout declaravit *S. C. Inquisitionis d. 13. Jan. 1611.* et *Greg. XVI. d. 14. Sept. 1842.*

4) Fideles omnes, qui graviter decumbunt, modo olim rationis fuerint compotes, ut peccata committere potuerint, capaces sunt huius Sacramenti; hinc etiam aetate iuniores, licet primam Communionem nondum susceperint. (*Conc. prov. Col. pag. 115.* Cfr. Bened. XIV. *de Syn. dioec. lib. 8. cap. 6.*)

6. Infirmis autem, qui, dum sana mente et integris sensibus essent, illud petierunt, seu verisimiliter petiissent, seu dederint signa contritionis, etiamsi deinde loquelam amiserint, vel amentes effecti sint, vel delirent, aut non sentiant, nihilominus praebeatur.

7. Sed si infirmus, dum phrenesi aut amentia laborat, verisimiliter posset quidquam facere contra reverentiam Sacramenti, non inungatur, nisi periculum tollatur omnino.

8. Impoenitentibus vero, et qui in manifesto peccato mortali moriuntur, et excommunicatis, et nondum baptizatis penitus denegetur.

9. Non ministretur etiam proelium inituris, aut navigationem, aut peregrinationem, aut alia pericula subituris, aut reis ultimo supplicio mox afficiendis, aut pueris rationis usum non habentibus.

10. Si quis autem laborat in extremis, et periculum immineat, ne decedat, antequam finiantur unctiones, cito ungatur, incipiendo ab eo loco: Per istam sanctam unctionem, etc. ut infra; deinde si adhuc supervivat, dicantur Orationes praetermissae, suo loco positae.

11. Si vero, dum inungitur, infirmus decedat, presbyter ultra non procedat, et praedictas Orationes omittat.

12. Quod si dubitet, an vivat adhuc, unctionem prosequatur, sub conditione pronuntiando formam, dicens: Si vivis, per istam sanctam unctionem, etc. ut infra.

13. Si autem acciderit, infirmum post peccatorum suorum Confessionem ad exitum vitae properare, tunc cum sacro Viatico poterit et Oleum infirmorum ad eum deferri, per ipsum sacerdotem, qui defert sacram Eucharistiam. Si tamen alius presbyter vel diaconus, qui Oleum sanctum deferat, haberi possit, per ipsum deferatur, qui superpelliceo indutus, cum

Oleo sacro occulte delato sequatur sacerdotem Viaticum portantem; et postquam infirmus Viaticum sumpserit, inungatur a sacerdote.

14. In eadem infirmitate hoc Sacramentum iterari non debet, nisi diuturna sit, ut si, cum infirmus convaluerit, iterum in periculum mortis incidit.[1])

15. Quinque vero corporis partes praecipue ungi debent, quas veluti sensuum instrumenta homini natura tribuit: nempe oculi, aures, nares, os, et manus; attamen pedes etiam et renes ungendi sunt; sed renum unctio in mulieribus, honestatis gratia, semper omittitur, atque etiam in viris, quando infirmus commode moveri non potest. Sed sive in mulieribus, sive in viris alia corporis pars pro renibus ungi non debet.

16. Manus vero, quae reliquis infirmis interius ungi debent, presbyteris exterius ungantur.

17. Dum oculos, aures, et alia corporis membra, quae paria sunt, sacerdos ungit, caveat, ne altero ipsorum inungendo, Sacramenti formam prius absolvat, quam ambo huiusmodi paria membra perunxerit.

18. Si quis autem sit aliquo membro mutilatus, pars loco illi proxima inungatur, eadem verborum forma.

19. Huius autem Sacramenti forma, qua sancta Romana ecclesia utitur, solemnis illa precatio est, quam sacerdos ad singulas unctiones adhibet, cum ait: Per istam sanctam unctionem, et suam piissimam misericordiam, indulgeat tibi Dominus, quidquid per visum, sive per auditum, etc. deliquisti. Amen.

Ordo ministrandi Sacramentum extremae Unctionis.
(Ex Rit. Rom.)

1. *Sacerdos igitur Sacramentum ministraturus, quatenus fieri poterit, parari curet apud infirmum*

---

[1]) Cfr. Bened. XIV. *de Syn. dioec. lib. 8. cap. 8. n. 8.* et *4.* et Augsb. Pastoralbl. a. 1860. num. 19.

mensam mappa candida coopertam, itemque vas, in quo sit bombacium, seu quid simile in septem globulos distinctum, ad abstergendas partes inunctas; medullam panis ad detergendos digitos, et aquam ad abluendas sacerdotis manus; ceream item candelam, quae deinde accensa ipsi ungenti lumen praebeat. Denique operam dabit, ut quanta poterit munditia ac nitore hoc Sacramentum ministretur.

2. *Deinde convocatis*[1]) *clericis seu ministris, vel saltem uno clerico, qui crucem sine hasta, aquam benedictam cum aspersorio, et librum Ritualem deferat, ipse parochus decenter accipit vas sacri Olei infirmorum sacculo serico violacei coloris inclusum, illudque caute defert, ne effundi possit. Quodsi longius iter peragendum, aut etiam equitandum sit, vel alias adsit periculum effusionis, vas Olei sacculo aut bursa inclusum, ut dictum est, ad collum appendat, ut commodius et securius perferat. Procedat autem sine sonitu campanulae.*

3. *Cum perventum fuerit ad locum, ubi iacet infirmus, sacerdos intrans cubiculum dicit:*

Pax huic domui; *R.* Et omnibus habitantibus in ea.

4. *Deinde deposito Oleo super mensam, superpelliceo*[2]) *stolaque violacea indutus, aegroto crucem pie deosculandam porrigit; mox in modum crucis eum aqua benedicta, et cubiculum et circumstantes aspergit, dicens Antiphonam* Asperges *etc. Quodsi aegrotus voluerit confiteri, audiat illum, et absolvat. Deinde piis verbis illum consoletur, et de huius Sacramenti*

---

[1]) Statuimus autem, ut ubique illud aeque ac Viaticum publice administretur secundum rubricas. Quod si quis parochus loci rationem obstare putet, ea de re ad Ordinarium perscribat, qui expensis rationibus, quid agendum sit, statuet. (*Conc. prov. Colon. pag. 115.*)

[2]) An Sacramentum extremae Unctionis cum sola stola administrari possit? *R.* Negative, et eliminata consuetudine servetur Ritualis Romani praescriptum. (*S. R. C. 16. Dec. 1826.*)

vi atque efficacia; si tempus ferat, breviter admoneat; et quantum opus sit, eius animam confirmet, et in spem erigat vitae aeternae.[1])

5. *Postea dicat:*

℣. Adiutorium nostrum in nomine Domini etc.

℣. Dominus vobiscum, etc.

Oremus. Introeat, Domine Jesu Christe, domum hanc sub nostrae humilitatis ingressu, aeterna felicitas, divina prosperitas, serena laetitia, caritas

[1]) Quod facile fit recitando cum infirmo hanc vel similem Orationem.

Göttlicher Heiland! laß mich nun (auch noch) gestärkt werden durch das heilige Sacrament der Oelung, welches Deine grenzenlose Barmherzigkeit für Deine kranken Gläubigen so liebevoll eingesetzt hat. Ich glaube fest, daß dieses Sacrament mir die Gesundheit des Leibes wieder gibt, wenn sie zu meinem Heile nützlich ist; auch glaube ich, daß es mir Erleichterung in meiner Krankheit verschafft, mich stärkt wider die Versuchungen, und mir die Sünden, deren ich ohne mein Wissen vor Dir noch schuldig sein möchte, nachläßt; denn so lehrt Dein heiliger Apostel: „Ist Jemand krank unter euch, so rufe er die Priester der Kirche, daß sie über ihn beten, und ihn mit Oel salben im Namen des Herrn; und das Gebet des Glaubens wird dem Kranken helfen; der Herr wird ihn erleichtern, und wenn er in Sünden ist, werden sie ihm vergeben werden.“ (Jac. V. 14.) Ich danke Dir, mein Gott, daß Du dieses Gnadenmittel auch für mich armen Kranken eingesetzt hast, und verlange mit Sehnsucht, dasselbe zu empfangen, damit ich völlig gereinigt werde von allen Sünden, die ich durch meine innern und äußern Sinne jemals begangen habe. Erfülle mein Herz immer mehr mit Haß und Abscheu gegen jede Uebertretung Deines Gesetzes, mit inbrünstiger Liebe zu Dir, und mit vollkommener Ergebung in Deinen heiligen Willen, damit ich die heilige Oelung recht

fructuosa, sanitas sempiterna; effugiat ex hoc loco accessus daemonum; adsint Angeli pacis, domumque hanc deserat omnis maligna discordia. Magnifica, Domine, super nos nomen sanctum tuum, et benedic † nostrae conversationi, sanctifica nostrae humi-

---

würdig, und zum Heile des Leibes und der Seele empfangen möge. Amen.

Mein Gott, ich bitte Dich um die Gnade, mir die heilige Oelung und alle Gnadenwirkungen dieses heiligen Sacramentes mitzutheilen, damit die Wunden meiner Seele geheilt werden. Ach, wie oft, o Gott, habe ich mich meiner Sinne bedient, um Dich zu beleidigen! Anstatt alle Glieder meines Leibes Dir zu weihen, habe ich sie mißbraucht, und sie zu Werkzeugen der Ungerechtigkeit und der Sünde gemacht. Mein Leib war durch die heilige Taufe Dein Tempel geworden, und ich habe ihn oftmal entheiligt. Ich bitte Dich, o Herr, um Erbarmen, Verzeihung und Mitleid. Alle meine Sünden reuen und schmerzen mich, und zwar deswegen, weil ich dadurch Dich beleidigt habe, Dich, mein höchstes Gut, das verdient unendlich und über Alles geliebt zu werden. Ich will Dich gewiß nie mehr beleidigen; verzeihe mir, o Herr, durch die unendlichen Verdienste des kostbaren Blutes und des Kreuzestodes Deines Sohnes, meines göttlichen Erlösers, und tröste und beselige mich.

Mein liebevoller, mein gekreuzigter Jesu! ich küsse mit gerührtem Herzen die heiligen Wunden, die Du aus Liebe zu mir und zu meiner Erlösung empfangen hast. Mein theuerer Jesu, durch die unendliche Liebe, welche Dich bewogen hat, am Kreuze zu sterben, erweise mir Deine Barmherzigkeit, verzeihe mir meine Sünden, theile mir alle Gnaden dieses Sacramentes mit, und wenn Du mich abrufest, so laß mich eingehen in's Himmelreich, um Dich mit allen Engeln zu loben und zu preisen in alle Ewigkeit. Amen.

litatis ingressum, qui sanctus et pius es, et permanes cum Patre et Spiritu sancto, in saecula saeculorum. Amen.

Oremus, et deprecemur Dominum nostrum Jesum Christum, ut benedicendo benedicat † hoc tabernaculum, et omnes habitantes in eo, et det eis Angelum bonum custodem, et faciat eos sibi servire ad considerandum mirabilia de lege sua; avertat ab eis omnes contrarias potestates, eripiat eos ab omni formidine, et ab omni perturbatione, ac sanos in hoc tabernaculo custodire dignetur. Qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et regnat, Deus in saecula saeculorum. Amen.

Oremus. Exaudi nos, Domine sancte, Pater omnipotens, aeterne Deus, et mittere digneris sanctum Angelum tuum de coelis, qui custodiat, foveat, protegat, visitet, atque defendat omnes habitantes in hoc habitaculo. Per Christum Dominum nostrum. Amen.

6. *Quae Orationes, si tempus non patiatur, ex parte vel in totum poterunt omitti. Tum de more facta confessione generali, latino vel vulgari sermone, sacerdos dicat:* Misereatur[1]) *etc.* Indulgentiam, *etc.*

7. *Antequam parochus incipiat ungere infirmum, moneat adstantes, ut pro illo orent; et ubi commodum fuerit, pro loco et tempore, et adstantium numero vel qualitate, recitent septem Psalmos poenitentiales cum Litaniis, vel alias preces, dum ipse unctionis Sacramentum administrat. Mox dicat:*

In nomine Patris †, et Filii †, et Spiritus † sancti, extinguatur in te omnis virtus diaboli per impositonem manuum nostrarum, et per invocationem omnium sanctorum Angelorum, Archangelorum, Patriarcharum, Prophetarum, Apostolorum,

---

1) Quando aegrotus Viatico et extrema Unctione simul reficitur, *Confiteor* bis debet recitari. (*S. C. Indulg. 5. Febr. 1841.*)

Martyrum, Confessorum, Virginum, atque omnium simul Sanctorum. Amen.

8. *Deinde intincto pollice*[1]) *in Oleo sancto in modum crucis ungit infirmum in partibus hic subscriptis aptando proprio loco verba formae in hunc modum:*

Ad oculos. Per istam sanctam unctionem † et suam piissimam misericordiam, indulgeat tibi Dominus, quidquid per visum deliquisti. Amen.

9. *Minister vero, si est in sacris, vel ipsemet sacerdos post quamlibet unctionem tergat loca inuncta novo globulo bombacii, vel rei similis, eumque in vase mundo reponat, et ad ecclesiam postea deferat, comburat, cineresque proiiciat in sacrarium.*

Ad aures. Per istam sanctam unctionem † et suam piissimam misericordiam, indulgeat tibi Dominus, quidquid per auditum deliquisti. Amen.

Ad nares. Per istam sanctam unctionem † et suam piissimam misericordiam indulgeat tibi Dominus, quidquid per odoratum deliquisti. Amen.

Ad os, compressis labiis. Per istam sanctam unctionem † et suam piissimam misericordiam, indulgeat tibi Dominus, quidquid per gustum et locutionem deliquisti. Amen.

Ad manus. Per istam sanctam unctionem † et suam piissimam misericordiam, indulgeat tibi Dominus, quidquid per tactum deliquisti. Amen.

10. *Et adverte, quod sacerdotibus, ut dictum est, manus non inunguntur interius, sed exterius.*

Ad pedes. Per istam sanctam unctionem † et suam piissimam misericordiam, indulgeat tibi Dominus, quidquid per gressum deliquisti. Amen.

Ad lumbos, sive renes. Per istam sanctam unctionem † et suam piissimam misericordiam, in-

---

[1]) Tempore pestis unctio potest fieri mediante virga. (*Bened. XIV. de Syn. dioec. lib. 13. cap. 19. n. 29. 30.*) Extra casum necessitatis non licet uti virgula. (*S. R. C. 9. Maii 1857.*)

dulgeat tibi Dominus, quidquid per lumborum delectationem deliquisti. Amen.

11. *Haec autem unctio ad lumbos, ut dictum est, omittitur semper in feminis, et etiam in viris, qui ob infirmitatem vix, aut sine periculo moveri non possunt.*

12. *Quibus omnibus peractis, sacerdos dicit:*

Kyrie eleison. Christe eleison. Kyrie eleison. Pater noster etc.

V. Et ne nos inducas in tentationem, etc.
V. Salvum fac servum tuum, etc.[1])
R. Deus meus sperantem in te.
V. Mitte ei, Domine, auxilium de sancto, etc.
R. Et de Sion tuere eum.
V. Esto ei, Domine, turris fortitudinis, etc.
R. A facie inimici.
V. Nihil proficiat inimicus in eo, etc.
R. Et filius inquitatis non apponat nocere ei.
V. Domine, exaudi orationem meam, etc.
V. Dominus vobiscum, etc.

Oremus. Domine Deus, qui per Apostolum tuum Jacobum locutus es: Infirmatur quis in vobis, inducat presbyteros ecclesiae, et orent super eum, ungentes eum oleo in nomine Domini, et oratio fidei salvabit infirmum, et alleviabit eum Dominus, et si in peccatis sit, remittentur ei; cura, quaesumus, Redemptor noster, gratia sancti Spiritus languores istius infirmi, eiusque sana vulnera, et dimitte peccata, atque dolores cunctos mentis et corporis ab eo expelle, plenamque interius et exterius sanitatem misericorditer redde, ut ope misericordiae tuae restitutus, ad pristina reparetur officia. Qui cum Patre et Spiritu sancto vivis et regnas Deus in saecula saeculorum. Amen.

---

1) Ubique variatio generis facienda est, quando Versiculi et Orationes recitantur pro muliere.

Oremus. Respice, quaesumus Domine, famulum tuum N. in infirmitate sui corporis fatiscentem, et animam refove, quam creasti, ut castigationibus emendatus, se tua sentiat medicina salvatum. Per Christum Dominum nostrum. Amen.

Oremus. Domine sancte, Pater omnipotens, aeterne Deus, qui benedictionis tuae gratiam aegris infundendo corporibus, facturam tuam multiplici pietate custodis; ad invocationem tui nominis benignus assiste, ut famulum tuum ab aegritudine liberatum, et sanitate donatum, dextera tua erigas, virtute confirmes, potestate tuearis, atque ecclesiae tuae sanctae cum omni desiderata prosperitate restituas. Per Christum Dominum nostrum. Amen.

13. *Ad extremum, pro personae qualitate, salutaria monita breviter praebere poterit, quibus infirmus ad moriendum in Domino confirmetur et ad fugandas daemonum tentationes roboretur.* [1])

14. *Denique aquam benedictam, et crucem, nisi*

---

[1]) Quem in finem poterit sacerdos cum infirmo sequentem vel similem orationem recitare:

Ich danke Dir von Herzen, mein göttlicher Erlöser, daß Du auch durch das Sacrament der heiligen Oelung meine Seele gestärkt und geheiligt hast. Ich hoffe, daß jetzt alle meine Sünden getilgt sind, und daß dasjenige, was an meiner Buße und Beichte vielleicht mangelhaft war, durch die Gnade dieses heiligen Sacramentes ersetzt worden sei. Demnach will ich alle Sorgen fahren lassen, und mich Deiner Barmherzigkeit getrost überlassen; ich hoffe auch, daß Du mich wieder gesund machen wirst, wenn ein längeres Leben mir nützlich ist; und wo nicht, so freue ich mich, o süßer Heiland! mit reinem Herzen bald in die ewige Ruhe eingehen zu dürfen; denn Ein Tag bei Dir im Himmel ist besser, als tausend Jahre hier auf Erden. Laß mich die Gnade Deiner heiligen Sacramente nie wieder verlieren.

aliam habeat, coram eo relinquat, ut illam frequenter aspiciat et pro sua devotione osculetur et amplectatur.

15. *Admoneat etiam domesticos et ministros infirmi, ut si morbus ingravescat, vel infirmus incipiat agonizare, statim ipsum parochum accersant, ut morientem adiuvet, eiusque animam Deo commendet; sed si mors immineat, priusquam discedat, sacerdos animam Deo rite commendabit.*

16. *Quae autem pertinent ad visitationem curamque infirmorum, ad iuvandos morientes, et ad commendationem animae, infra suis locis praescribuntur.* (Vide infra in III. parte huius Manualis.)

Commoditatis gratia hic sequitur, qui alio loco ponendus esset

Modus a Benedicto XIV. approbatus, pro opportunitate temporis servandus ad impertiendam benedictionem in articulo mortis constitutis, ab his, qui facultatem habent a Sede Apostolica delegatam.

(Ex Rituali Romano.)

1. *Benedictio in articulo mortis cum soleat impertiri post Sacramenta Poenitentiae, Eucharistiae et extremae Unctionis illis infirmis, qui vel illam petierint, dum sana mente et integris sensibus erant, seu verisimiliter petiissent, vel dederint signa contritionis, impertienda iisdem est, etiamsi postea linguae ceterorumque sensuum usu sint destituti, aut in delirium vel amentiam inciderint.*[1] *Excommunicatis vero, impoenitentibus et qui in manifesto peccato mortali moriuntur, est omnino deneganda.*

2. *Habens praedictam facultatem, ingrediendo cubiculum, ubi iacet infirmus, dicat:*[2] Pax huic domui

[1] Etiam pueris, qui ob defectum aetatis primam Communionem nondum instituerunt, impertienda est (*S. C. J. 16. Dec. 1826.*); modo peccati capaces fuerint (*Gardellini.*).

[2] Haec omittit quoties statim post extremam Unctionem hanc benedictionem impertitur.

etc. ac deinde aegrotum, cubiculum, et circumstantes aspergat aqua benedicta, dicendo Antiphonam: Asperges me etc.

3. *Quodsi aegrotus voluerit confiteri, audiat illum et absolvat. Si Confessionem non petat, excitet illum ab eliciendum actum contritionis; de huius benedictionis efficacia ac virtute, si tempus ferat, breviter admoneat; tum instruat atque hortetur, ut morbi incommoda ac dolores in anteactae vitae expiationem libenter perferat, Deoque sese paratum offerat ad ultro acceptandum quidquid ei placuerit, et mortem ipsam patienter obeundam in satisfactionem poenarum, quas peccando promeruit.*

4. *Tum piis ipsum verbis consoletur, in spem erigens, fore, ut ex divinae munificentiae largitdte eam poenarum remissionem, et vitam sit consecuturus aeternam.*

5. *Postea dicat:*

V. Adiutorium nostrum † in nomine Domini, etc.

Ant. Ne reminiscaris, Domine, delicta famuli tui (*vel* ancillae tuae), neque vindictam sumas de peccatis eius. Kyrie eleison. Christe eleison. Kyrie eleison. Pater noster, etc.

V. Et ne nos inducas in tentationem, etc.

V. Salvum fac servum tuum, (*vel* ancillam tuam),

R. Deus meus sperantem in te.

V. Domine, exaudi orationem meam, etc.

V. Dominus vobiscum, etc.

Oremus. Clementissime Deus, Pater misericordiarum, et Deus totius consolationis, qui neminem vis perire in te credentem, atque sperantem, secundum multitudinem miserationum tuarum respice propitius famulum tuum N. *(vel* famulam tuam) quem *(vel* quam) tibi vera fides, et spes christiana commendant. Visita eum, *(vel* eam) in salutari tuo, et per Unigeniti tui passionem et mortem, omnium ei delictorum suorum remissionem, et veniam clementer indulge;

ut eius anima in hora exitus sui te iudicem propitiatum inveniat, et in Sanguine eiusdem Filii tui ab omni macula abluta transire ad vitam mereatur perpetuam. Per eundem Christum etc. ℟. Amen.

6. *Tum dicto ab uno ex clericis adstantibus:* Confiteor, *etc. sacerdos dicat:* Misereatur *etc.*

Deinde:

Dominus noster Jesus Christus, Filius Dei vivi, qui beato Petro, Apostolo suo, dedit potestatem ligandi atque solvendi, per suam piissimam misericordiam recipiat confessionem tuam, et restituat tibi stolam primam, quam in Baptismate recepisti; et ego facultate mihi ab Apostolica Sede tributa, indulgentiam plenariam, et remissionem omnium peccatorum tibi concedo. In nomine Patris †, et Filii, et Spiritus sancti. Amen.

Per sacrosancta humanae reparationis mysteria remittat tibi omnipotens Deus omnes praesentis, et futurae vitae poenas, paradisi portas aperiat, et ad gaudia sempiterna perducat. Amen.

Benedicat te omnipotens Deus, Pater †, et Filius, et Spiritus sanctus. Amen.

7. *Si vero infirmus sit adeo morti proximus, ut neque confessionis generalis faciendae, neque praemissarum precum recitandarum tempus suppetat, statim sacerdos benedictionem ei impertiatur.*

Notanda: 1. Recitatio confessionis, i. e. *Confiteor* in Sacramento Poenitentiae habita, non sufficit pro recitatione illius praescriptae, quando impertienda est benedictio cum indulgentia in articulo mortis, *iuxta praxim et rubricas, nisi necessitas urgeat. (S. C. J. 5. Febr. 1841.)*

2. Juxta praxim et rubricas necesse est, tribus vicibus recitare *Confiteor*, quando administratur sacrum Viaticum, extrema Unctio et impertitur Indulgentia in articulo mortis. *(S. C. J. 5. Febr. 1841.)*

3. Non potest infirmus in eodem articulo mortis pluries lucrari indulgentiam plenariam a pluribus sacerdotibus facultatem impertiendi habentibus. *(S. C. J. 5. Febr. 1841.)*

4. Potest haec indulgentia pluries impertiri permanente infirmitate etsi diuturna *(Pius IX. 12. Mart. 1865.)*; (accipitur autem tantum in vero articulo mortis, *S. C. J. 23 Aprilis 1675.)* sed semel tantum in eodem statu morbi *(S. C. J. 20. Sept. 1775.)*; potest etiam iterari, si infirmus convaluerit ac deinde quacumque de causa in novum mortis periculum redeat. *(S. C. J. 12. Febr, 1842.)* Non prohibetur elargitio aliarum indulgentiarum plenariarum, etiam in eodem articulo mortis, quas sacerdotes non vi Constitutionis *Pia Mater,* sed ex alio capite forte concedere possunt. *(S. C. J. 12. Mart. 1855.)*

5. Haec indulgentia potest, si sit periculum in mora, tum valide tum licite concedi iis, qui etiam culpabiliter non fuerunt ab incepto morbo Sacramentis refecti vel Poenitentiae, vel Eucharistiae vel extremae Unctionis, vel nullo horum, subitoque vergunt in interitum. *(S. C. J. 20. Sept. 1775.)*

6. Invocatio saltem mentalis (sc. nominis Jesu), de qua fit mentio in Brevibus ad Episcopos de hac benedictione missis, praescribitur, quamdiu aegrotus suae mentis est compos, ut conditio sine qua non indulgentiam vi istius benedictionis lucrandi. *(S. C. J. 20. Sept. 1775.* apud Prinzivalli num. CCCLVII. dub. 7.)

7. Sacerdos non valide confert indulgentiam plenariam in articulo mortis, omissa formula a Summo Pontifice praescripta ob libri deficientiam, quia formula non est tantum directiva, sed praeceptiva. *(S. C. J. 5. Febr. 1841.)*

(De hac indulgentia plenaria leg. *Maurel,* Die Ablässe, ihr Wesen etc. pag. 392. edit. 4.)

DE SACRAMENTO MATRIMONII.

I. Instructio Ritualis Romani.

1. Parochus admonitus de aliquo Matrimonio in sua parochia contrahendo, primum cognoscat ex his, ad quos spectat, qui et quales sint, qui Matrimonium contrahere volunt; an inter eos sit aliquod canonicum impedimentum; utrum sponte, libere, et secundum honestatem Sacramenti velint contrahere; utrum sint in aetate legitima; ut vir saltem quatuordecim, mulier vero duodecim annos expleverit, et uterque sciat rudimenta fidei,[1] cum ea deinde filios suos docere debeant.

2. Noverit ex probatis auctoribus, quae sint canonica impedimenta Matrimonii contrahendi, et quae contractum dirimant; et qui sint gradus consanguinitatis, et affinitatis, et item cognationis spiritualis ex Baptismi vel Confirmationis Sacramento contractae.[2]

3. Habeat in primis ipse bene cognita praecepta illa omnia, quae in Matrimoniis rite conficiendis servari oportere sacri canones, et praecipue sancta Synodus Tridentina iussit; dabitque operam, ut illa in parochia sua accurate exacteque serventur.

4. Praesertim vero meminerit, Matrimonia inter raptorem et raptam, dum ipsa in raptoris potestate manserit, inita, necnon clandestina, et quaelibet Matrimonia, quae aliter quam praesente parocho vel alio sacerdote de ipsius parochi vel Ordinarii licen-

---

[1]) Cfr. Bened. XIV. *de Synod. dioec. lib. 8. cap. 14.*

[2]) *Synodus dioecesana Quinque-Ecclesiensis* a. 1863. pag. 39 „non, ait, intermittant parochi singulis annis circa Epiphaniam in una vel altera concione caste et prudenter de Matrimonio sermonem facere, eius impedimenta tum impedientia, tum dirimentia, saltem maxime obvia et communiter in praxi occurrentia clare et ad intellectum facili modo exponere.“

tia, et duobos vel tribus testibus contrahuntur, ex ipsius Concilii decretis irrita omnino ac nulla esse.

5. Est autem proprius parochus, qui adesse debet, is, in cuius parochia Matrimonium celebratur, sive viri, sive mulieris.

6. Caveat praeterea parochus, ne facile ad contrahendum Matrimonium admittat vagos et peregrinos, et qui incertas habent sedes; neque item eos, qui antea coniugati fuerunt; ut sunt uxores militum, vel captivorum, vel aliorum, qui peregrinantur; nisi diligenter de iis omnibus facta inquisitione, et re ad Ordinarium delata, ab eoque habita de eiusmodi Matrimonii celebrandi licentia, quae gratis concedatur.

7. Antequam Matrimonium contrahatur, *ter a proprio contrahentium parocho continuis diebus festis in ecclesia intra Missarum solemnia ad ipsius Concilii praescriptum publice denuntietur, inter quos Matrimonium sit contrahendum.*

8. Si vero vir et mulier parochiae sint diversae, in utraque parochia fiant denuntiationes; quibus denuntiationibus factis, si nullum legitimum opponatur impedimentum, ad celebrationem Matrimonii procedatur. Sed si quid obstat, ultra parochus non procedat.

9. Quod si aliquando probabilis fuerit suspicio, vel alia ratinonabilis causa subsit, arbitrio Episcopi, Matrimonium malitiose impediri posse, si tot praecesserint denuntiationes, tunc de licentia Ordinarii, vel una tantum fiet denuntiatio, vel saltem parocho, et duobus vel tribus testibus praesentibus Matrimonium celebretur. Deinde ante illius consummationem denuntiationes in ecclesia fiant; ut si aliqua obsunt impedimenta, facilius detegantur, nisi aliter Ordinarius ipse expedire iudicaverit.

10. Has autem denuntiationes parochus facere non aggrediatur, nisi prius de utriusque contrahentis libero consensu sibi bene constet.

11. Si vero infra duos menses post factas denuntiationes Matrimonium non contrahatur, denuntiationes repetantur, nisi aliter Episcopo videatur.

12. Denuntiationes autem fiant hoc modo. Inter Missarum solemnia parochus populum admoneat in hanc sententiam vulgari sermone:

13. *Notum sit omnibus hic praesentibus, quod N. vir, et N. mulier, ex tali vel tali familia et parochia, Deo adiuvante, intendunt inter se contrahere Matrimonium. Proinde admonemus omnes et singulos, ut si quis noverit aliquod consanguinitatis, vel affinitatis, aut cognationis spiritualis, vel quodvis aliud impedimentum inter eos esse, quod Matrimonium contrahendum invicem impediat, illud quam primum nobis denuntiare debeat; et hoc admonemus primo,* si fuerit prima; vel *secundo,* si fuerit secunda; vel *tertio,* si fuerit tertia denuntiatio.

14. Moneat parochus coniuges, ut ante benedictionem sacerdotalem in templo suscipiendam in eadem domo non cohabitent, neque Matrimonium consumment, nec etiam simul maneant, nisi aliquibus propinquis, vel aliis praesentibus; quae benedictio a nullo alio, quam ab ipso parocho, seu ab alio sacerdote de ipsius parochi vel Ordinarii licentia, fieri debet.

15. Caveat etiam parochus, ne, quando coniuges in primis nuptiis benedictionem acceperint, eos in secundis benedicat, sive mulier, sive etiam vir ad secundas nuptias transeat. Sed ubi ea viget consuetudo, ut si mulier nemini unquam nupserit, etiamsi vir aliam uxorem habuerit, nuptiae benedicantur, ea servanda est. Sed viduae nuptias non benedicat, etiamsi eius vir nunquam uxorem duxerit.

16. Matrimonium in ecclesia maxime celebrari decet; sed si domi celebratum fuerit praesente parocho et testibus, sponsi veniant ad ecclesiam benedictionem accepturi, et tunc caveat sacerdos, ne iterum a contrahentibus consensum exigat, sed tan-

tum benedictionem illis conferat, celebrata Missa, ut infra dicetur.

17. Admoneantur praeterea coniuges, ut antequam contrahant, sua peccata diligenter confiteantur et ad sanctissimam Eucharistiam, atque ad Matrimonii Sacramentum suscipiendum pie accedant,[1]) et quomodo in eo recte et christiane conversari debeant, diligenter instruantur ex divina Scriptura, exemplo Tobiae et Sarae, verbisque Angeli Raphaelis eos edocentis, quam sancte coniuges debeant convivere.

18. Postremo meminerint parochi, a Dominica prima Adventus usque ad diem Epiphaniae et a feria quarta Cinerum usque ad octavam Paschae inclusive solemnitates nuptiarum prohibitas esse, ut nuptias benedicere, sponsam traducere, nuptialia celebrare convivia. Matrimonium autem omni tempore contrahi potest. Nuptiae vero, qua decet modestia et honestate fiant; sancta enim res est Matrimonium, sancteque tractandum.

19. Quae omnia fere ex sacri Concilii Tridentini decretis desumpta et item alia, quae ibi de Matrimonio rite contrahendo praecipiuntur, sunt diligenter observanda.

II. Variae instructiones ex theologia morali et ex iure canonico.

1. *De sponsalibus.*[2])

Sponsalia sunt *promissio futuri Matrimonii vera, voluntaria, deliberata et mutua, signo aliquo sensi-*

---

[1]) Sancta Synodus coniuges hortatur, ut antequam contrahant, vel saltem triduo ante Matrimonii consummationem sua peccata diligenter confiteantur et ad sanctissimum Eucharistiae Sacramentum pie accedant. (Con. Trid. Sess. 24. de reform. Matrim. Cap. 1.) „Id, ut ab omnibus praestetur, parochi sedulo allaborabunt.“ (*Conc. prov. Col. pag. 116.*) — Commendent ipsis Confessionem generalem.

[2]) Cfr. *Lambertini* Insitutio 46. *Ferraris* Prompt. bibl. sub v. sponsalia, Münst. Pastoralbl. a. 1863. num. 9. et Augsb. Pastoralbl. a. 1861. num. 35., 40. et a. 1866. num. 17.—20.

bili expressa inter personas determinatas et de iure ad contrahendum habiles.

Omnia sponsalia, sive publice sive clandestine sint contracta, hisce conditionibus vestita, vera et rata subsistunt, et *ex iure naturali* gravem inducunt obligationem tum contrahendi Matrimonium tempore praefixo, vel congruo, tum non transeundi ad alia vota; *ex iure canonico* autem pariunt impedimentum *publicae honestatis*, quod perdurat etiam sponsalibus solutis, dummodo vere omnes dictae conditiones [1]) aderant.

Obligatio sponsalium etiam iuramento firmatorum *ex utraque parte tollitur* aut exstinguitur:

1. Per consensum mutuo (etiam sine causa) revocatum. 2. Per dissensum unius partis pubertatem [2]) adeptae, si impubes contraxit, tempore autem impubertatis solvere prohibetur *(Ferraris num. 19. et 20.)* 3. Per susceptionem ss. Ordinum, vel professionem religiosam. 4. Per impedimentum [3]) Matri-

---

1) Sponsalia, quae fiunt dum subest impedimentum dirimens, ex decisionibus S. C. C. (e. g. 12. Dec. 1733.) sunt nulla, nec pariunt impedimentum publicae honestatis; inducunt tamen absolutam obligationem exspectandi eventum petitionis de obtinenda dispensatione, si impedimentum sit dispensabile. (Cfr. *Scavini tract. 12. disp. 2. cap. 2. qu. 4* et *Analecta iuris Pontif. Ser. III. col. 122.*) Sponsalia cum parte acatholica contracta ut sponsalitia omnino nulla sunt, tam in foro externo, quam interno, etiamsi cautiones opportunae adsint; nec nascitur ex iis fides sponsalitia, quia, quod vetitum est, nemo potest spondere; contrahi tamen potest obligatio moralis, qua vel petenda sit dispensatio, vel facienda restitutio. Post dispensationem valida quidem sunt, sed facilius solvuntur, quia ecclesia mixta Matrimonia non approbat, sed tantum permittit.

2) Pubes factus, debet resilire statim, i. e. circiter inter triduum a die cognitionis tum pubertatis, tum privilegii.

3) Qui apposuit impedimentum, per se debet mediis ordinariis

monii superveniens. 5. Per conditionem appositam non impletam.

Una vero pars tantummodo potest resilire, si voluerit, quando ad id altera pars ipsi causam praebuerit: 1. Per Matrimonium cum alia persona *valide* etsi *illicite* initum, quia supervenit impedimentum ligaminis; ex parte tamen ita contrahente manet obligatio parti laesae satisfaciendi, ac damna resarciendi. 2. Per fornicationem alterius partis, sponsalia aut subsequentem, aut antecedentem ignoratam. 3. Per discessum in alias terras inscia aut invita altera parte, ac diuturnam in iis absentiam, vel nimiam nuptiarum dilationem. 4. Per ingressum in novitiatum ordinis religiosi. 5. Per sponsalia cum alia persona inita.[1]) 6. Licet etiam uni resilire, si ex parte alterius notabilis mutatio in bonis sive animi, sive corporis, sive fortunae contingat, quae, si fuisset cognita, contractum impedivisset.

Quando causa dissolvendi sponsalia est certa, *per se loquendo* nulla de iure communi requiritur auctoritas iudicis ad dissolvenda dicta sponsalia, sive publica, sive occulta; potest tamen ad id requiri auctoritas iudicis *per accidens*, ut si sponsalia sint publica, et causa ea dissolvendi sit occulta, ratione scandali evitandi requiritur tunc iudicis interventus; quando sponsalia sunt *certa*, causa autem ea dissolvendi *dubia* de iure vel de facto, tunc necessario requiritur iudicis auctoritas pro utroque foro. Iudex autem in causis sponsalium et Matrimoniorum est solus ecclesiasticus. (*Ferraris v. Sponsalia* num. 120.—123.)

---

dispensationem petere et suspenditur tantum pro illo obligatio sponsalium; pro parte vero innocente omnino tollitur ita, ut non teneatur accipere dispensationem.

1) Nova sponsalia, quae post sponsalia iam valide cum alia contracta ineuntur cum tertia, *ipso iure* sunt *nulla* pro foro tam interno quam externo.

2. *De examine sponsorum.*[1])

Parochus *ratione officii sui* id pro viribus agere debet, ut Sacramentum Matrimonii non solum valide, sed etiam licite administretur; unde positive scire debet, non adesse impedimenta, quibus actus, ad quem sua praesentia cooperatur, vel invalidus vel illicitus fiat; eiusmodi autem scientiam sufficientem imprimis sibi comparare potest ex sponsorum examine. *Lege* etiam *positiva*[2]) iubetur parochus investigare, utrum aliquod impedimentum obstet.[3]) Parochus igitur, qui proclamationes et copulationem facturus est[4]) tum sponsum, tum sponsam *seorsim caute et, ut dicitur, ad aurem, explorare debet* (verba sunt Bened. XIV. in Constit. mox citata): a. An sponte et vero cum animi consensu utraque pars Matrimonium contrahere intendat. b. An voto castitatis, promissione Matrimonii alteri facta, vel alio impedimento sint ligati. Debita prudentia verbisque modestis, ubi opus videtur, ad impedimentum affinitatis ex copula illicita cum consanguineis alterius partis habita advertendum est, nec minus ad crimen incestus inter sponsos forsan patratum casu, quo impedimento ligantur et dispensatione indigent. c. Si

1) Cfr. Münst. Pastoralbl. a. 1865. num. 10. et 11. et a. 1867. num. 4., Augsburger Pastoralbl. a. 1867. num. 26.—31. Dubois, der prakt. Seelsorger (ed. II.) pag. 502.—523.

2) Cfr. Bened. XIV. Litt. Apost. „*Nimiam licentiam*“ ad Archiepiscopos et Episcopos Poloniae a. 1743. et *de Syn. dioec. lib. 8. cap. 14. n. 8.* et *6.*

3) Idem ex particularibus Constitutionibus fere omnium dioecesium sancitum est. Expedit, ut hoc faciat, antequam proclamationes in ecclesia fiant; quia non raro in hoc examine inveniuntur impedimenta. (*Cfr. Bened. XIV. de Syn. dioec. lib. 8. cap. 14. num. 8.*)

4) Nisi consuetudo, praxis aut statuta particularia aliud exigant.

sponsi sint filii aut filiae familias, aut minores, parochus exploret, an de consensu parentum, vel eorum, qui parentum locum tenent, sponsalia contraxerint. d. An separate vivant tam die, quam nocte; vel si prius sub eodem tecto habitaverint, an ex tempore sponsalium separati fuerint. (Cfr. Lambertini *Institutio 80.* Conc. Trident. *Sess. 24. cap. 1, de ref. Matrim.)* e. An sint catholici et in fide catholica sufficienter instructi.[1]) f. Quibus in locis et quamdiu in singulis locis ultimis annis degerint.

3. *De proclamationibus.*[2])

Proclamationes (seu banna) sunt promulgationes publicae Matrimonii a sponsis ineundi, factae coram populi frequentia eum in finem, ut si quis ex populo aliquod impedimentum inter contrahere volentes nosset, illud quam primum ad praecavenda varia mala ad parochum deferat; necnon ut populus ad supernam benedictionem futuris coniugibus suis precibus impetrandam excitetur. Maximi momenti est, probe intelligere illud Concilii Trid. Decret. de reform. Matrimon. c. 3. „antequam matrimonium contrahatur, ter[3]) a proprio contrahentium parocho continuis diebus festis[4]) in ecclesia intra Missarum[5]) solemnia publice denuntietur, inter quos Matrimonium sit contrahendum."

---

1) De hoc puncto examen simul cum utraque parte institui potest; si vero aliunde constet, sponsos satis instructos esse in doctrina christiana, examen de hoc puncto potest iisdem condonari.

2) Cfr. Münst. Pastoralbl. a. 1870. n. 7. 8. 9. 10.

3) Cfr. Nordamerik. Pastoralbl. a. III. num. 5.

4) Non vero diebus festis abrogatis. (*S. C. C. 1828.*)

5) Proclamationes quandoque, iusta tamen ex causa, cum licentia Episcopi fieri possunt inter solemnes Vesperas. (*S. C. C. 25. Oct. 1856.)*

1. Qua in parochia fieri debent proclamationes?[1])

Resp. in propria parochia. Propria parochia vero est illa, in qua nupturientes, quo tempore proclamationes fiunt, vel verum domicilium vel quasi-domicilium habent.

Ad *domicilium verum* alicubi acquirendum requiritur habitatio cum voluntate ibi semper habitandi, et acquiritur ipso primo habitationis die. — Ad *quasi-domicilium* sufficit habitatio cum voluntate ibi manendi notabili tempore, vel maiori parte anni; quod saepe pro magna parte moraliter ex circumstantiis ac communi existimatione erit colligendum. Benedictus XIV. ex S. C. C. decisionibus hanc commorationem saltem per spatium unius mensis durare debere docet in Constit. *Paucis abhinc* d. d. 19. Mart. 1758. An vero acquiratur minori tempore, non est decisum; in praxi, si Matrimonium ante mensem fuerit contractum, *de novo referendum esse in Congregatione,* declaravit S. C. C. (Cfr. Lambertini *Instit. 15. 33. 88,* S. Lig. *lib. 6. num. 1000.)* — *Quasi-domicilium* habere censentur studiosi in academiis, milites in praesidiis, opifices ac famuli, qui maiori anni parte alicubi habitant, vel habitatum venerunt, unde et Communionem paschalem ibidem recipere tenentur. — Si sponsi ex diversis parochiis sunt, in utriusque parochia fieri debent proclamationes; si quis plura habet vera domicilia, in singulis parochiis fieri debent proclamationes. — Si quis praeter verum domicilium acquisivit quasi-domicilium, in utraque parochia fieri debent proclamationes, dummodo in loco quasi-domicilii per integrum mensem habitaverit; si secus, sufficit, ut proclamatio solum in vero domicilio peragatur.

[1]) Cfr. Archiv für kathol. Kirchenrecht. 1857. (II.) pag. 546. et 1859. (IV.) pag. 391. et Münst. Pastoralblatt a. 1863. num. 12.

Si quis veteri domicilio relicto, novum incoluerit, triplex evenire potest casus: a. Si nondum sex menses praeterlapsi sunt, ex quo vetus domicilium reliquit, et simul in novo domicilio nondum per mensem integrum habitavit, solummodo in veteris domicilii parochia fiunt proclamationes, licet copulatio pertineat ad novi domicilii parochum. b. Si post domicilii mutationem unus saltem mensis, nondum tamen medius annus effluxit, in utriusque domicilii parochia fieri debent proclamationes. c. Si post mutationem domicilii medius annus peractus est, solummodo in novi domicilii parochia fieri debent proclamationes. — Si nupturiens ultimis annis passim in loco originis, vel parentum versatus quidem est, sed iam per annum integrum, ex quo sui iuris est, in alio loco statuit proprium ac verum domicilium, sufficit proclamatio in hoc loco; si autem verum quidem fundavit domicilium, sed nondum per sex menses ibi habitavit, proclamatio tam in hoc vero, quam in ultimo quasi-domicilio erit facienda. — Si nupturiens, licet proprium domicilium fixerit, ultimis annis ita frequenter et per longiora temporis spatia in loco originis vel parentum est versatus, ut praeter domicilium ab ipso electum etiam illa loca tanquam domicilia retinuisse videatur, in iisdem etiam fieri debet proclamatio.

Minores proclamari debent tum in parochia, in qua habitant, tum in parochia parentum aut eorum, sub quorum potestate sunt in ordine ad Matrimonium.

Famuli proclamari debent in parochia heri, apud quem ab uno saltem anno famulantur. Qui perpetuo laborant, vel famulantur in una parochia, et in altera fixam habent domum vel cubiculum, in ista posteriori publicandi sunt.

Milites proclamandi sunt in praesidiis seu locis, ubi degunt, et insuper in parochia parentum, si sint

minores, et, si sint maiores, in loco, in quo residebant ante militiam.

Nupturientes *vagi* praeter proclamationem in parochia, ubi tempore nuptiarum commorantur, etiam in loco originis, vel saltem ubi diutius commorati sunt, proclamari debent.

Pro Archidioecesi Coloniensi hac de re extat decretum Josephi Clementis, Archiepiscopi et Electoris d. d. 26. Sept. 1718. huius tenoris: . . .

„ . . . *declaramus, imprimis ex responso S. Congregationis Concilii Tridentini interpretum, propriam parochiam, in qua proclamandi sunt sponsi, esse illam, in qua contrahentes habitant, quo tempore Matrimonium contrahunt. Quando autem noviter aliquis inhabitare parochiam coeperit, priori, in qua diu habitavit, deserta, hoc imposterum observabitur: Si infra sex menses veterem parochiam quis mutavit cum nova, proclamationes fiant in utraque, et a veteri parochia afferantur solae testimoniales de non reperto canonico impedimento; si vero per sex saltem menses incoluerit novam, necesse non erit, eum in alia, nequidem originis (exceptis casibus infra notatis) proclamari; sed satis est, si id fiat in parochia, quam modo inhabitat. Si tamen talis proclamandus minus esset in parochia notus, testimonia a parocho loci, in quo diutius habitavit, seu in quo magis possit esse notus, necnon etiam orginis, pastori suo moderno ante afferat, quam copuletur. Quod idem in casu transmigrationis etiam non novissimae, sed antiquae, prudens parochus, si consideratis sponsi aut sponsae aetate, aut aliis circumstantiis de impedimento aliquo dubitet, observabit. Circa famulos, ancillas, studiosos et milites, qui quasi-domicilium alicubi dumtaxat habent, et non fixum, modoque in uno loco per unum aut alterum annum, modo in alio loco per simile spatium habitant, et sic frequenter,*

et pro lubitu mutant, atque discedunt, seu etiam ad longum tempus negotiorum causa in aliquo loco commorantur, statuimus, ut praeter proclamationes in locis antiquae et recentioris habitationum, seu etiam diuturnioris morae, supradicto modo factas, seu praeter eorundem locorum parochorum testimonia, etiam in locis originis proclamentur, aut saltem ab eiusdem loci parocho testimonia libertatis sui status producant. Ne autem sponsi ex hac multiplicitate proclamationum seu afferendorum testimoniorum extraordinarie graventur, serio mandamus, ut pro iisdem proclamationibus seu testimoniis nonnisi semel simplicia iura inter pastores habitationum et originis pro rata dividenda solvantur."

2. Quibus ex causis super proclamationibus ab Ordinario dispensatur?

1. Ut proclamationes omnes remittantur praeter eam, quam Rituale Romanum proponit *(supra pag. 522. n. 9.)* adesse debent *urgentes, legitimae, gravissimae et ineluctabiles causae* (Bened. XIV. *Constit. Satis vobis* d. d. 17. Nov. 1741. et *Nimiam licentiam* d. d. 18. Maii 1743.; cfr. Sanchez *de Matrim. lib. 3. disput. 7.)*; usu veniunt sequentes: a) verecundia vel infamia contrahentium, si nimirum ipsorum conditio ita est parata, ut per publicas proclamationes honor eorum laederetur; e. g. si iam ab omnibus pro veris et legitimis coniugibus habentur, dum tamen in concubinatu vivunt. b) Si Matrimonium legitima forma contractum, sed ex impedimento occulto invalidum, in foro externo coram parocho et testibus debet revalidari. c) Si quis in mortis articulo constitutus, vel ob salvandam conscientiam, vel ad reparandum honorem, aut ad prolem legitimandam ducere debeat mulierem ab ipso corruptam, vel concubinam.

2. Ut una vel altera proclamatio ex concessione Ordinarii in diem ferialem transferatur, aut

etiam penitus remittatur, iustae quidem requiruntur causae, sed sufficiunt minus graves v. g. a) Magna disparitas inter contrahentes. b) Si imminet tempus clausum et urget honestum motivum Matrimonium statim celebrandi. c) Si periculum est in mora v. g. ne sponsus mutet voluntatem; ne exoriantur scandala ac inimicitiae; ne concubinarii, licet ad tempus separati, recidant in carnale commercium. d) Si ex nuptiarum dilatione rationabiliter timeatur notabile damnum temporale aut pro una aut pro utraque parte. e) Si sponsus sponsam alias honestam defloravit, et ex nuptiarum dilatione periculum immineat, ne ante Matrimonium edat prolem. f) Si per nuptias statim celebrandas sponsa liberetur ex manibus iniqui tutoris.

4. De impedimentis Matrimonii.

Impedimentum Matrimonii est defectus alicuius conditionis a competente lege aut pro validitate, aut pro liceitate eiusdem requisitae.

Quae obstant, ne valide contrahatur Matrimonium, dicuntur impedimenta dirimentia; quae vero impediunt, ne licite ineatur, nuncupantur impedimenta prohibentia, seu impedientia.

A. De impedimentis impedimentibus.

Impedimenta impedientia exprimi solent hoc versu:

Sacratum tempus, vetitum, sponsalia, votum,

quibus plurimi adiungunt impedimentum mixtae religionis.

1. Sacratum sive clausum tempus *ex decr. Conc. Trid. Sess. 24. cap. 10. de reform. Matrim.* est a Dom. I. Adventus usque in diem Epiphaniae, et a feria IV. Cinerum usque in octavam Paschae, utrimque inclusive.[1] — Non quidem Matrimonii contra-

[1] Nec tamen benedictionem nec Missam pro sponsis elapso tempore vetito supplere licet. *(S. R. C. 31. Aug. 1889.)*

ctio, sed solum nuptiarum solemnitates interdicuntur. *(S. R. C. 14. Aug. 1858.)* Inter has autem solemnitates recensentur nuptiarum benedicto solemnis dari solita intra Missam, et ipsa Missa pro sponso et sponsa, sponsae in domum traductio, convivia atque tripudia.

2. **Vetitum ecclesiae** est prohibitio ecclesiasticae potestatis speciali de causa procedens, v. g. si adsit suspicio alicuius impedimenti, de quo veritas inquirenda est; si quis contra Matrimonium intercedit; si deficit scientia catechismi (Bened. XIV. de Syn. dioec. lib. 8. cap 14. et Encyclica 42. §. 2.), vel consensus parentum, vel Confessio peccatorum; si desunt testimonia aut alia documenta necessaria etc.

3. **Sponsalia,** ubi valide cum una personâ inita sunt, nec legitime dissoluta, ipso naturali iure impediunt Matrimonium cum quacumque alia persona contrahendum.

4. **Votum,** per quod hic intelligitur votum simplex castitatis, vel non nubendi, vel ingrediendi religionem, vel suscipiendi ordines sacros.

5. **Mixta religio,** i. e. catholica et acatholica, attamen christiana.

Haec coniugia nulla quidem lege ecclesiastica irritantur; ecclesia tamen ea semper prohibuit et detestata est; ac consequenter plane illicita sunt. Huius prohibitionis ratio praecipua haec est, quod cum haereticis communicare in sacris ex unanimo consensu theologorum non liceat, quod tamen faciunt, qui Matrimonium cum iis ineunt. Nam vel simul Sacramentum conficiunt, et sibi mutuo administrant, si nempe minister huius Sacramenti sint ipsi contrahentes, quod modo certum est secundum communiorem magisque receptam sententiam *(S. C. C. 28. Aug. 1852. num. VI. Moguntina; Bened. XIV. de Syn. dioec. lib. 8. cap. 12. et 13. S. Lig. lib. 6. n. 895.)*; vel saltem simul illud percipiunt, si, quod

quidam immerito opinati sunt, sacerdos eiusdem minister exsisteret; et sic pars catholica ansam praebet parti haereticae violandi sanctitatem Sacramenti. Utrumque autem et illicitum et sacrilegum esse, nemo dubitat, inquit Benedictus XIV. *de Syn. dioec. l. 6. cap. 5. num. 3.* His adde *pericula perversionis*, vel saltem *indifferentismi*, vel *pravae liberorum educationis, dissidiorum* inter membra familiae, quod illis coniugibus ob diversitatem religionis frequenter imminet. Periculo tandem exponitur *fides Matrimonii*, cum pars haeretica ex causis utique levissimis Matrimonii vinculum solvere et ad alias nuptias transire possit. Imo, si tale periculum reapse locum habeat, illicitum est tale Matrimonium ipso iure naturali; si vero illud minime timendum sit in casu quodam particulari, adhuc prohibitum manet hoc coniugium lege ecclesiastica a Conciliis et Summis Pontificibus lata, sine cuius proin relaxatione licite iniri non potest; non enim lex generalis obligare desinit, licet in uno alterove casu cesset eius motivum.

Cum hic agatur de universali totius ecclesiae disciplina ac lege, sequitur, summum legislatorem, i. e. solum Romanum Pontificem ab illo impedimento prohibente dispensare posse, exclusis omnino Episcopis, nisi a summo Pontifice dispensandi facultatem obtinuerint.

Ubi *graves ob causas*[1]) Apostolica Sedes huius-

---

[1]) Ut causae sat graves sint, ex mente S. Sedis tales esse debent, quae *ad publicum magis bonum conducant.* Eiusmodi forent a) si princeps acatholicus exhibitis cautionibus ducere velit catholicam, indeque magna catholicae religionis commoda forent speranda; b) si spes probabilis adsit, ut familia acatholica ad fidem veram inclinans, per Matrimonium mixtum ad ecclesiam revertatur; c) si Matrimonium mixtum unicum sit remedium, ut liberi iam ex alio Matrimonio mixto procreati, in religione catholica educentur;

modi Matrimonia mixta ineundi facultatem impertitur, minime positive approbat, sed aegre tantum patitur, semperque opportunas conditiones [1]) quocumque in casu adiicit, et quidem *lege divina ac naturali id exigente, tum ne coniux catholicus ab haeretico perverti possit, quin potius ille teneri se sciat ad hunc pro viribus ab errore retrahendum; tum etiam,*

---

d) si magna scandala ex diffamatione, gravidatione vel alio modo oritura evitari nequeant, nisi per Matrimonium mixtum. — Causae vero, quae privata commoda magis respiciunt v. g. aetas superadulta, angustia loci, incompetentia dotis, bonum pacis, sponsalia bona fide contracta, ob quae timendum foret, ne sponsa remaneret innupta ac diffamata, non quidem per se de sensu S. Sedis facile sufficiunt, attamen earundem causarum ratio habetur, dummodo aliae rerum circumstantiae concurrant, quibus illis pondus accrescat

[1]) I. e. tales, quae pro cuiusque casus natura et circumstantiis sufficiant, ad habendam certitudinem moralem ad licite agendum requisitam. Iudicium, *an* et *quanam forma* cautiones sufficiant, relinquitur ei, qui dispensationem concedit; nulla absolute pro omnibus casibus praescripta est forma. Secundum hodiernam praxim in pluribus dioecesibus utraque pars *seorsim* ac separate, et quidem pars acatholica vel *loco iuramenti*, vel *sub formali etiam iuramento* ad protocollum coram duobus testibus promissiones emittit; et quidem *pars acatholica promittit:* 1) se partem catholicam in libero exercitio religionis catholicae nunquam impedituram; 2) se curaturam esse, ut omnes utriusque sexus liberi in ecclesia catholica baptizentur, educentur atque in catholica schola instituantur; 3) copulationem unice in ecclesia catholica peragendam esse, seque penitus renuntiare copulationi vel ante vel post coram ministro protestante faciendae. Pars catholica promittit simpliciter absque iuramento: 1) se pro viribus et quidem per strenuum religionis exercitium ac bonum exemplum, per instructionem et monitionem curaturam, ut pars acatholica ad veram fidem convertatur; 2) se omnes utriusque sexus liberos in catholica religione educaturam; 3) copulationem unice in ecclesia catholica peragendam.

ut proles utriusque sexus ex tali Matrimonio procreanda in religionis catholicae sanctitate omnino educetur. Omnino igitur illicitum, imo et invalidum est iure naturali inter futuros coniuges pactum de educandis prolibus partim in religione patris, et partim in religione matris.

Si ob defectum causae sufficientis, aut opportunarum cautionum dispensatio super impedimento mixtae religionis locum non habeat, nec proclamationes fiant, nec litterae testimoniales scribantur, et ab *assistentia*, quam dicunt *passivam,* prorsus abstinendum est.[1]

Si dispensatio concessa est, nec proclamationes nec testimoniales a ministro acatholico petuntur, et quamvis hoc casu regulariter licitum reputari debeat eiusmodi Matrimonium, nihilominus s. mater ecclesia ubique locorum normalem observari praxim peroptat, ex qua hoc etiam casu *omittuntur proclamationes ac sola praestatur assistentia passiva in loco non sacro*[2] ita, ut parochus sola veste talari indutus, nihil agat vel dicat, sed *solummodo consensus declarationem tacens accipiat.* (Cfr. *Bened. XIV. de Syn. dioec. lib. 6. cap. 5. n. 5.* et *S. C. Inq. 28. Aug. 1839.)*

Quaeritur 1⁰, *quidnam agere debeant parochus et confessarius circa Matrimonia mixta ineunda?* Pro viribus debent talia Matrimonia prohibere;[3] quando in irritum cadunt monita, distinguendum est; *aut adest in tali conversatione cum haeretico proximum peccandi periculum*, quo casu debet catholicus ab

---

[1] „Abstinere catholicus pastor debebit non solum a nuptiis, quae deinde fiant, sacro quocumque ritu honestandis, sed etiam a quovis actu, quo approbare illas videatur." (*Pii VIII. Breve ad Episcopos Rhenan. d. d. 25. Mart. 1830.)*

[2] Nisi forte tum proclamationes, tum *assistentia parochi activa et intra ecclesiam* pro aliquibus regionibus a S. Sede toleratae sint.

[3] Cfr. Münster. Pastoralbl. a. 1864. num. 1.

ea abstinere; et si renuat, non potest absolvi, quia simpliciter est indispositus; *aut non adesse videtur tale periculum* tunc si *catholica pars habet firmum propositum non contrahendi* Matrimonium cum acatholico, *nisi praestitis cautionibus et dispensatione obtenta*, edocenda quidem est et monenda, ut nihilominus illam conversationem abrumpat, attamen si nolit, *non est deneganda absolutio*, quia id, quod facere intendit, non est absolute illicitum; si vero pars catholica propositum habeat ineundi Matrimonium quocumque casu, licet non exhibeantur cautiones, nec dispensatio concedatur, sane pro foro interno non est capax absolutionis, nisi serio promittat, statim se abrumpere velle eiusmodi connexionem, vel saltem mutet illud propositum, ita ut spondeat, se abstinere velle, nisi pars acatholica cautiones praestet ac dispensatio impetretur. — Si sponsi mixtae religionis iam fecerunt sponsalia, hoc servandum est axioma: Quamvis pars catholica nihil dixerit de cautionibus; quamvis etiam temere se periculo committat, imo forsan pactum sit de haeretica prolium educatione, *nihilominus pro foro externo censuris non est obstricta* [1]; *ergo in foro externo ex hoc capite non est repellenda a Sacramentis, sed res tota ad forum internum refertur*, ubi eidem confessarius utique denegabit absolutionem ob defectum dispositionis, sed ad Confessionem admitti debet, et, si denegari deberet SS. Eucharistia, quia esset publicus et notorius peccator, tamen prius Ordinarius esset consulendus. Si in sponsalibus cautiones exhibitae sunt, et petitio dispensationis promissa est, absolutio non potest denegari, sed monen-

---

[1]) „Abstinendum erit a catholica eadem persona censuris in illam nominatim expressis corripienda, ne tumultus aliquis excitetur et graviora rei catholicae mala obveniant." *(Pii VIII. Breve ad Episcopos Rhenanos d. d. 25. Mart. 1830.)*

dus est talis poenitens, non valere talia sponsalia, nisi obtenta prius dispensatione, meliusque esse, eum adhuc resilire. — Si a proposito desistere nolit, sed a parocho expostulet, ut petat dispensationem, hic perpendat: a) an vere adsint sufficientes cautiones; b) an existant graves causae. Si unum desit, preces ne condat. Si pars catholica est pertinax, parochus rem ad Ordinarium deferat.

Quaeritur 2⁰, quid agendum sit, si pars catholica vel spretis omnibus monitionibus absque dispensatione coram protestante ministro contraxerit, vel promissiones factae postea sint infractae? [1]) *In foro interno,* si pars illa facti poenitens, dolorem suum de crimine admisso manifestet, et ante Confessionem sinceram emittat protestationem de compartis pro-

1) „Ut facilior parti catholicae ad poenitentiam pateret aditus, et graviora mala praecluderentur, Pius VIII. Summus Pontifex voluit et mandavit, ut Matrimonia mixta, quae posthac in huius provinciae dioecesibus contraherentur non servata forma a Tridentino Concilio praescripta, si iisdem nullum aliud obstet canonicum dirimens impedimentum, pro ratis ac veris connubiis habeantur. — Quoad illos, qui necessariis cautionibus non interpositis, nec impetrata ecclesiae licentia nuptias inierunt, Summus Pontifex singularem pastorum excitat sollicitudinem, dum ita prosequitur: »Insuper pastorum officium erit, catholicos quoslibet, praesertim vero catholicas mulieres, quae cum acatholicis validas quidem, sed tamen illicitas nuptias contraxerint, opportuno tempore admonere in caritate Dei et patientia Christi, ut de gravi patrato scelere poenitentiam agant, suisque satisfaciant obligationibus, ei praesertim, qua erga suos filios ipsae semper tenebuntur, ad catholicam videlicet illorum omnium educationem pro viribus seduloque curandam.« Unde intelligitur catholicos huiusmodi tum solum, si de culpa dolent, et se ad illa, quae ecclesia, dum mixta Matrimonia permittit, nunquam non exigit, praestanda, vere paratos exhibent, absolutionis esse capaces.“ (*Conc. prov. Colon. p. 118. et 119.*)

curanda conversione, item promissionem renovet proles omnes in religione catholica educandi, necnon reparandi pro viribus scandalum ceteris fidelibus datum, potest absolvi. „Dum idem ille demonstrabit, poenitere se peccaminosae suae coniunctionis, poterit hoc ipsi concedi, modo ante Confessionem sincere declaret procuraturum se conversionem coniugis haereticae, renovare se promissionem de educanda prole in religione orthodoxa et reparaturum se scandalum aliis fidelibus datum. Si tales conditiones concurrant, non repugnamus nos, quominus pars catholica Sacramentorum fiat particeps.“ Ita Pius VI. in suo Rescripto ad Card. de Frankenberg, Archiepiscopum Mechliniensem d. d. 13. Julii 1782. Censemus tamen eiusmodi poenitentes per aliquod tempus probandos esse, ut de eorum praedictis dispositionibus confessario sufficienter constare possit. Quaestio vero, an ad sacram Communionem possint admitti, semper *in foro externo* iacet, et pendet ab ea circumstantia, an in publico sufficienter reparatum sit scandalum, quare hac de re consulendus est Ordinarius, qui decidet, quasnam pro foro etiam externo conditiones praestare debeat pars catholica poenitens, ut plene cum ecclesia reconcilietur.

B. De praecipuis impedimentis dirimentibus.

Impedimenta dirimentia[1]) comprehenduntur hisce versibus:

Error, Conditio, Votum, Cognatio, Crimen,
Cultus disparitas, Vis, Ordo, Ligamen, Honestas,
Si sis Affinis, si Clandestinus et Impos,

---

[1]) Qui „scienter in gradibus consanguinitatis aut affinitatis constitutione canonica interdictis, aut cum monialibus contrahere matrimonialiter non verentur etc.“ praeter peccati reatum incurrunt ex decreto *Conc. generalis Viennensis* poenam excommunicationis.

Si mulier sit rapta, loco nec reddita tuto,
Haec socianda vetant connubia, facta retractant.

Haec impedimenta dirimentia dividuntur a) in publica et occulta, b) in iuris privati et iuris publici.

Publica dicuntur ea impedimenta, quae vel *suapte natura*, vel *per rerum circumstantias* sunt *notoria*, aut saltem in foro externo probari possunt. Huc pertinent *cuncti gradus prohibiti tam consanguinitatis, quam affinitatis ex copula licita, cognatio legalis et spiritualis, publica honestas, ordo* et *votum solemne*. Quamvis enim fieri possit, ut haec impedimenta in singulis casibus de facto ignorentur et lateant, nihilo tamen minus de iure praesumuntur esse *publica*. Alia autem impedimenta, imprimis quae ex crimine, et quidem potissimum ex copula illicita proveniunt, aut publica aut occulta esse possunt, iuxta rerum circumstantias. Si de eiusmodi impedimento inter omnes constat, dicitur *notorium;* quoties tale impedimentum per iudicialem sententiam, vel per aliud authenticum documentum probari potest, quamvis de facto adhuc ignoretur, *publicum* censetur. Si rumor vel fama adeo fertur de impedimento, ut rationabiliter illud credatur existere, pariter *publicum* est censendum.

Occulta dicuntur ea impedimenta, quae vel a nemine, vel a tam paucis sciuntur, ut neque sint famosa, neque manifesta, neque notoria facti vel iuris.

Inter occulta Matrimonii impedimenta ea praecipue recensentur, quae *ex defectu consensus interni*, vel *ex copula illicita cum consanguineis coniugis in primo vel secundo gradu ante nuptias habita*, vel *ex crimine homicidii* aut *adulterii* oriuntur.

Impedimenta iuris privati sunt ea, quae ob privatam magis contrahentium utilitatem Matrimonium reddunt irritum: *error — vis et metus — conditio — impotentia.*

Impedimenta iuris publici sunt ea, quae ita Ma-

trimonii sanctitatem et valorem attingunt, ut tam ecclesiae, quam societatis humanae intersit, eadem sarta tecta haberi; *aetas* — *ligamen* — *ordo* — *votum solemne* — *cultus disparitas* — *cognatio tum naturalis, tum spiritualis, tum legalis* — *affinitas* — *honestas publica* — *crimen* — *raptus* — *clandestinitas.*

a. De impedimento *Erroris.*

Error versari potest vel *circa personam,* vel *circa qualitates,* inter quas numeratur *fortuna.*

Error circa personam — i. e. qui concernit substantiam et individuum personae, quacum Matrimonium contrahitur, ita ut, cum quis intendit contrahere cum una certa et in mente sua determinata persona, per errorem contrahat cum alia — *iure naturali irritat Matrimonium, quia per eiusmodi errorem tollitur consensus. Error circa qualitates personae* tunc solum irritat Matrimonium, si eiusmodi error qualitatis redundet in substantiam personae, i. e. si qualitas ita est parata, ut persona, quacum errans contrahit, plane sit alia, quam ea, quacum contrahere intendebat; ratio est, quia in hoc casu circa personam non conficitur consensus.

b. De impedimento *Vis et Metus.*

Vis et *Metus* in tantum Matrimonii valorem impediunt, quatenus consensus libertatem in utroque vel in altero contrahente aut omnino tollunt, aut saltem ita diminuunt, ut validus consensus dici non possit.

Metus irritat Matrimonium, a) quando ita perturbat usum rationis, ut tollat advertentiam et libertatem; b) quando, licet non tollat libertatem, est tamen gravis, iniuste et in ordine ad Matrimonium incussus.

c. De impedimento *Cognationis.*

Cognatio, quae Matrimonium dirimit, triplex est,

carnalis seu naturalis, (quae dicitur consanguinitas), spiritualis et legalis.

Cognatio carnalis, seu consanguinitas, est propinquitas personarum ab eodem stipite descendentium.

In consanguinitate tria distinguenda sunt, *stipes, linea, gradus.*

Stipes dicitur ea persona, ex qua orginem ducunt, qui inter se consanguinitate coniuncti sunt; perinde est, an haec persona sit masculus, aut femina.

Gradus est distantia, quae est inter consanguineos et communem stipitem, a quo ducunt originem; inde gradus numerantur ratione distantiae.

Linea est ordo, sive series personarum ab eodem stipite per varias generationes descendentium. Linea *diversos gradus* habet, et est duplex, *recta* et *obliqua*, seu *collateralis* vel *transversalis. Linea recta* est series personarum, quarum aliae ab aliis descendunt vel immediate, ut filii a parentibus, vel mediate, ut nepotes ab avis vel a proavis etc. et haec est vel *ascendentium*, qua nempe ascenditur ad progenitores, patrem et matrem, inde ad avum et aviam, inde ad proavum et proaviam, inde ad abavum et abaviam, vel *descendentium*, qua descenditur ad progenitos, ad filium et filiam, inde ad nepotem et neptem, inde ad pronepotem et proneptem, inde ad abnepotem et ad abneptem.

Linea obliqua, seu *collateralis* est ordo, seu series personarum, quae ab eodem quidem stipite descendunt, ita tamen, ut earum una non descendat ab altera.

Consanguinei collaterales sunt:

a) Ex parte patris: *propatruus* seu frater proavi, *proamita* seu soror proavi, *patruus magnus* seu frater avi, *patruus* seu frater patris, *amita* seu

soror patris, patrueles seu filii fratrum ex parte patris.

b) Ex parte matris: *proavunculus* seu frater proaviae, *promatertera* seu soror proaviae, *avunculus magnus* seu frater aviae, *matertera magna* seu soror aviae, *avunculus* seu frater matris, *matertera* seu soror matris, *consobrini* seu filii fratrum ex parte matris.

c) Ex utraque parte: *amitini* seu filii fratrum, *sobrini*, horum filii, *nepotes*, filii fratrum, *pronepotes*, horum filii.

Linea collateralis est *aequalis* vel *inaequalis*; aequalis est, quando personae in utraque linea collocatae aequaliter distant a communi stipite, ut duo fratres; inaequalis autem, cum eiusmodi personae a communi stipite inaequaliter distant, ut frater eiusque sororis filia.

Ad cognoscendos gradus consanguinitatis hae serviunt regulae:

Reg. 1. *In linea recta tam ascendentium, quam descendentium tot sunt gradus, quot sunt generationes*; sive *tot numerantur gradus, quot personae stipite dempto.* Sic filius, vel filia uno gradu a patre distat, nepos vel neptis ab avo duobus gradibus etc.

Reg. 2. *In linea collaterali aequali* i. e. si personae aequaliter distant a communi stipite, *tot sunt gradus, quot sunt personae in una parte, stipite dempto*; vel *quo gradu ab eodem stipite singulae personae distant, eodem distant inter se*; vel *tot gradibus inter se distant, quot gradibus, seu generationibus distant a communi illo stipite.* Sic frater et soror sunt inter se in primo gradu; patrueles seu filii duorum fratrum in secundo gradu inter se consanguinei; idem de aliis dicendum est.

Reg. 3. In *linea collaterali inaequali*, i. e. si personae inaequaliter distant a communi stipite, *in eo sunt gradu consanguinei inter se, quo remotior di-*

stat a stipite; vel *tot sunt gradus, quot personae in parte remotiori, stipite dempto.* Sic frater coniunctus est in secundo gradu cum filia fratris sui.

Consanguinitas in linea recta dirimit Matrimonium usque infinitum, ut aiunt, et quidem iure naturae; unde ascendentes cum suis descendentibus, et vicissim nunquam possunt validum inire Matrimonium. Praecipua huius impedimenti ratio petitur ex reverentia ac subiectione, quam ipsa natura inspirat erga parentes, quaeque familiaritati ac aequalitati coniugali valde repugnat. Constat quoque infideles solo ductu rationis a tali matrimonio abhorruisse.

In linea autem collaterali consanguinitas Matrimonium dirimit usque ad quartum gradum inclusive, non quidem iure naturae, excepto forte primo gradu, sed iure ecclesiastico, ob necessitatem cohibendi concupiscentiam inter consanguineos; nam libidini fraenum laxari videretur, si Matrimonium inter personas illas iniri posset, quas simul habitare, aut saepius conversari plerumque necesse est. Accedit reverentia sanguini debita. Diximus iure ecclesiastico; nam in nova lege nullus consanguinitatis gradus ex praecepto divino positivo Matrimonium dirimit, sed ecclesiae suae curam hanc et potestatem reliquit Salvator noster, ut pro circumstantiarum varietate, ac necessitate impedimentum hoc ad varios gradus extenderet vel restringeret. Hinc Conc. Trid. Sess. 24. can. 3. anathema dicit asserentibus, eos tantum consanguinitatis et affinitatis gradus, qui in Levitico exprimuntur, posse impedire Matrimonium contrahendum, et dirimere contractum, nec posse ecclesiam in nonnullis eorum dispensare, aut constituere, ut plures impediant et dirimant.

Qui in aliquo consanguinitatis aut affinitatis gradu prohibito Matrimonium absque dispensatione contrahere attentat, ipso facto excommunicationem maio-

rem incurrit, nisi bona fides, vel ignorantia censurae eum excusaverit.

Cognatio spiritualis[1]) est propinquitas personarum iure ecclesiastico introducta ratione Baptismi et Confirmationis. Haec propinquitas iuxta s. Thomam in eo fundatur, quod utrumque Sacramentum sit spiritualis quaedam generatio, seu nativitas, minus perfecta in Baptismo, quae assimilatur nativitati in utero, dum infans adhuc debilis est ac fovendus; perfecta vero in Confirmatione, per quam, inquit s. Doctor, homo roboratus exponitur in publicum ad confessionem nominis Christi, quaeque comparatur nativitati ex utero.

Cognatio haec spiritualis vel Matrimonium praecedit, vel illud iam legitime contractum subsequitur. In primo casu constituit impedimentum, quod dirimit Matrimonium inter certas personas postea contrahendum. Olim quidem ad plures hoc extendebatur; sed Conc. Trid. Sess. 24. de reform. Matrim. cap. 2. illud ita restrinxit, ut iam solus baptizans et susceptores[2]) ex una parte singuli impedimentum contrahant cum prole baptizata eiusque parentibus ex altera parte. Similiter in Confirmatione. In secundo autem casu, dum scilicet cognatio Matrimonio iam legitime contracto supervenit, v. g. dum

---

[1]) Cfr. Archiv für kath. Kirchenrecht, 1866. tom. I. pap. 216.—274.

[2]) 1. Susceptores nec inter se, nec cum baptizante ullum contrahunt impedimentum; unde ex hoc capite nihil obstat, quominus patrinus ac matrina eiusdem alienae prolis inter se Matrimonium ineant; item nec quominus duo coniuges simul de fonte levent eandem alienam prolem. 2. Dum quis alterius nomine prolem alienam suscipit in Baptismo, vel tenet in Confirmatione, non contrahit cognationem spiritualem. 3. Ex Baptismo ob necessitatem domi privatim (non solemniter) collato a susceptoribus non contrahitur cognatio spiritualis; nec quando caeremoniae solummodo supplentur.

quis propriam utriusque, vel compartis prolem baptizat, vel tenet, tunc quidem illud Matrimonium non dirimit, utpote indissolubile, sed eius legitimum usum impedit, saltem eatenus, ut, qui hoc fecit, debitum coniugale exigere non possit, reddere tamen teneatur, si compars sit innocens. Excipitur casus necessitatis.

Cognatio legalis est propinquitas personarum ex adoptione proveniens. Legalis dicitur, quia tam ipsa adoptio, quam inde proveniens cognatio ex lege, iure scilicet romano, ortum habent. Adoptio autem est assumptio legitima personae extraneae in filium vel filiam per summi principis rescriptum. Itaque leges romanae turpe ac inhonestum reputantes, Matrimonium inter eos iniri, qui etiam imaginaria ac ficta ista cognationis specie coniunguntur, irritas declararunt nuptias inter personas sequentes:

1⁰ Inter adoptantem et adoptatum, huiusque descendentes usque ad quartum gradum inclusive, quasi in linea recta, per similitudinem ad cognationem carnalem.

2⁰ Inter adoptatum vel adoptatam et filios ac filias adoptantis, quasi in linea collaterali saltem dum huius liberi sub potestate paterna sunt.

3⁰ Inter adoptantem et uxorem adoptati ac vicissim inter adoptatum et uxorem adoptantis, quasi in linea recta per modum affinitatis. In primo et tertio casu impedimentum erat perpetuum, ita ut, etiam soluta adoptione, perseveraret; in secundo autem casu illud impedimentum tamdiu durabat, quamdiu adoptio.

Porro cognationem hanc legalem cum impedimento iuxta leges civiles inde proveniente, recepit approbavitque ecclesia, ut patet ex responso Nicolai I. ad consulta Bulgarorum; atque ex hac ecclesiae approbatione provenit, quod legalis cognatio Matrimonium impediat seu dirimat, ut contendit S. Thomas.

d. De impedimento *Affinitatis.*

Affinitas est propinquitas personarum orta ex perfecta copula carnali, sive licita per Matrimonium, sive illicita extra Matrimonium; seu est cognatio quaedam communicata ratione copulae; qui enim per hanc fiunt una caro, sibi mutuo communicant suos consanguineos, faciuntque illos alteri esse affines.

Contrahitur affinitas inter solum virum et consanguineos mulieris carnaliter cognitae, atque inter solam mulierem et consanguineos viri, non autem inter consanguineos inter se.

Habet quoque affinitas lineas et gradus suos sicut consanquinitas. (Vide supra pag. 543.)

In linea *recta* affinitas, sive oriatur ex copula licita, sive ex illicita, Matrimonium dirimit in infinitum, ita ut inter unam partem et alterius ascendentes aut descendentes contrahi nequeat.

In linea autem *collaterali* affinitas ex copula licita Matrimonium dirimit usque ad quartum gradum inclusive; ex copula illicita usque ad secundum gradum inclusive.[1])

Personae, quibuscum uxor viro mortuo, non potest valide contrahere Matrimonium ob impedimentum affinitatis: a) *in primo gradu*: pater, fratres et filii mariti, si ex alio Matrimonio, vel ex illicita

---

[1]) Ex chirographo Gregorii PP. XVI. ad Pro-Datarium 22. Nov. 1836. habetur, non dispensari nisi urgentissima causa et de ea expresse testante pro conscientia Episcopo, *vel in primo affinitatis gradu*, ut si Titius uxore defuncta, huius sororem ducere velit, *vel in primo consanguinitatis mixto cum secundo consanguinitatis*, ut si Titius ducere velit filiam fratris sui aut sororis suae, scilicet suam neptem ex parte fratris aut sororis, *vel in primo affinitatis mixto cum secundo affinitatis gradu*, ut si Titius ducere velit filiam fratris suae uxoris, scilicet suam neptem ex parte uxoris. (*Scavini tom. IV. pag. 586. ed. 8. Paris.*)

copula habuit filios; b) *in secundo gradu:* avus mariti, fratres patris mariti, fratres matris mariti, nepotes mariti ex eius fratre vel sorore, nepotes mariti ex eius filio vel filia, si is ex alio Matrimonio vel ex illicita copula filiam aut filium habuit; c) *in tertio gradu:* proavus mariti, fratres avi mariti, fratres aviae mariti; pronepotes mariti ex eius fratre vel sorore, pronepotes mariti ex eius filio vel filia, si is ex alio Matrimonio filium aut filiam habuit; d) *in quarto gradu:* abavus mariti, fratres proavi mariti, fratres proaviae mariti, abnepotes mariti ex eius fratre vel sorore, abnepotes mariti ex eius filio vel filia, si is ex alio Matrimonio filium aut filiam habuit.

Personae, quibuscum maritus uxore mortua non potest valide Matrimonium contrahere ob impedimentum affinitatis: a) *in primo gradu:* mater, sorores et filiae uxoris, si ea ex alio Matrimonio vel ex illicita copula filiam habuit; b) *in secundo gradu:* avia, sorores matris uxoris, sorores patris uxoris, neptes uxoris ex eius fratre vel sorore, neptes uxoris ex eius filio vel filia, si ea ex alio Matrimonio vel ex illicita copula filium aut filiam habuit; c) *in tertio gradu:* proavia uxoris, sorores aviae uxoris, sorores avi uxoris, proneptes uxoris ex eius fratre vel sorore, proneptes uxoris ex eius filio vel filia, si ea ex alio Matrimonio filium aut filiam habuit; d) *in quarto gradu:* abavia, sorores proaviae et sorores proavi uxoris, abneptes ex fratre vel sorore uxoris, abneptes ex filio vel filia uxoris, si ea ex alio coniugio filium vel filiam habuit.

Ut facile et certo cognoscatur, in quonam gradu affinitas inter duas personas existat, videndum est, quo gradu una persona sit consanguinea eius partis, quacum altera persona habuit carnale commercium. — Secundum hodiernam ecclesiae disciplinam tres pro hac materia assignari solent regulae, nimirum:

Reg. 1. Inter duas personas, quarum neutra copulam habuit cum consanguinea alterius, affinitas esse non potest.

Reg. 2. Affinitas non parit affinitatem. Unde pater et filius ducere possunt matrem et filiam; duo fratres duas sorores; filius Joannis v. g. ex priore Matrimonio, nuptias inire potest cum filia novercae suae, quam haec ex anteriore quoque Matrimonio genuit; vitricus cum vidua privigni, et noverca cum marito privignae. (Bened. XIV. *de Syn. dioec. lib. 9. cap. 13. num. 4.)*

Reg. 3. Qualis est gradus consanguinitatis ab una parte, talis est affinitas ab altera parte; cum enim vir et mulier sint una caro, una quoque utriusque fit propinquitas. Tanta ergo erit distantia affinitatis inter virum et consanguineos mulieris, quanta est distantia consanguinitatis inter mulierem ipsam eiusque consanguineos, et vicissim.

Disputatur inter theologos, quonam iure, an ecclesiastico tantum, an etiam naturali affinitas in primo gradu lineae rectae, dum ex copula matrimoniali oritur, Matrimonium dirimat? Haec controversia parum ad praxim refert, cum constet, (ut adnotat Benedictus XIV. *de Syn. dioec. lib. 9. c. 13. n. 4.)* Summos Pontifices pluries rogatos, a simili dispensatione danda semper abstinuisse. De aliis autem gradibus tum lineae rectae, tum collateralis satis convenit inter Doctores, nullum scilicet ex illis iure naturali Matrimonium irritare. Quod etiam evidens fit ex praxi ecclesiae, quae in illis gradibus frequenter dispensavit, atque etiam nunc dispensat. Idem dic, propter eandem rationem, de primo gradu lineae rectae, quando affinitas oritur ex copula illicita.

Qui peccavit cum duabus sororibus aut consobrinis germanis, aut cum matre et filia, nullam harum ducere potest absque dispensatione. Si vero quis peccavit cum matre mulieris, quam ducere intendit,

ante huius nativitatem, nunquam conceditur dispensatio, ne forte propriam filiam ducat in Matrimonium.

Datur etiam affinitas, quae advenit Matrimonio iam contracto per completam copulam formaliter incestuosam unius coniugis cum consanguinea vel consanguineo alterius intra secundum gradum, et non ultra, ut patet ex declaratione Gregorii XIII. Haec non dirimit quidem Matrimonium, utpote quod sola morte dissolvatur, sed privat reum iure petendi debitum, donec dispensetur; reddere tamen innocenti, si illud petat, tenetur. Ab illo autem impedimento secundum *communem sententiam* excusat ignorantia *facti;* si v. g. maritus rem habet cum consanguinea uxoris in secundo gradu, sed omnino ignorans, eam esse consanguineam. *(S. Lig. lib. 6. n. 1073.)* Ignorantia *iuris*, i. e. si vir accedit ad consanguineam uxoris, nesciens praeter legem divinam adesse legem ecclesiae id prohibentem, *probabilius* et *verius* excusat ab impedimento. *(S. Lig. lib. 6. n. 1072.)* Ignorantia *poenae,* i. e. si quis habeat scientiam legis et facti, sed nesciat, tali facinore amitti ius petendi debitum, an excuset ab impedimento, disputatur inter D. D.; prima sententia negat; secunda affirmat; et hanc S. Lig. *(lib. 6. n. 1074.)* dicit satis probabilem.[1])

Ab impedimento affinitatis, quae advenit Matrimonio iam contracto, dispensare potest Episcopus, saltem vi legitimae consuetudinis.

Denique advertendum, quod ad contrahendam quamcumque affinitatem requiratur copula perfecta, per quam vir et mulier fiunt una caro; in dubio autem praesumitur copula perfecta; quia ex communiter contingentibus prudens habetur praesumptio.

---

1) Cfr. Münster. Pastoralblatt a. 1867. num. 2.

e. De impedimento *publicae Honestatis*.

Publica honestas est propinquitas quaedam seu species affinitatis, orta ex sponsalibus, vel ex Matrimonio rato.

Impedimentum, quod inde oritur, fundatur in eo, quod minime decens, seu honestum videatur, ut quis eam ducat, cum cuius consanguinea iam certam connexionem contraxit, sive per sponsalia, sive per Matrimonium; per hoc enim mulier fit vera mariti uxor, etiam ante consummationem; et per sponsalia imperfecte saltem coniunguntur.

Ante Concilium Trid. hoc impedimentum oriebatur ex omnibus sponsalibus absolutis, etiam invalidis, dummodo invalida non erant ex defectu consensus. Similiter oriebatur ex Matrimonio rato, etiam invalido, eodem modo ac dictum est de sponsalibus. In utroque autem casu impedimentum generatim extendebatur, ut consanguinitas et affinitas ex copula licita, usque ad quartum gradum inclusive. Hanc disciplinam, quoad impedimentum ex sponsalibus proveniens immutavit Conc. Trid. *(Sess. 24. de reform. Matrim. cap. 3.)* 1° illud restringendo ad sola sponsalia valida et absoluta, licet sint clandestina i. e. sine parocho aut testibus contrahantur; 2° statuendo, ut primum gradum non exederet. Itaque hodie, suppositis sponsalibus validis et absolutis, impedimentum oritur tantum inter sponsum ac sororem, matrem et filiam sponsae; et vicissim inter sponsam et fratrem, patrem ac filium sui sponsi. Notandum insuper est, non desinere impedimentum, si sponsalia valida quacumque de causa dissolvantur. Ast nihil immutavit Conc. Trid. circa hoc impedimentum, quatenus ex Matrimonio rato nascitur; itaque etiam hodie extenditur usque ad quartum gradum inclusive, et quidem ex Matrimonio quoque invalido, modo invaliditas non proveniat ex defectu consensus.

f. De impedimento *Criminis*.

Nomine criminis, quo Matrimonium ineundum irritum redditur, intelligitur adulterium simul cum homicidio, vel quodlibet seorsim, modo certae concurrant conditiones, quae in iure canonico exprimuntur.

Impedimentum hoc ab ecclesia inductum fuit, ut adulteria et iniquae machinationes contra legitimos coniuges hoc saltem fraeno cohiberentur, dum scirent homines, se his criminibus maculatos ad Matrimonium minime pervenire posse.

Contrahitur autem 1) ex solo adulterio; 2) ex solo homicidio; 3) ex adulterio simul et homicidio.

1. *Ex solo adulterio* oritur hoc impedimentum, a) dum inter adulteros, sive ante, sive post adulterium, sed vivente adhuc comparte, promissio ab una parte facta, et ab alia parte acceptata est de Matrimonio post mortem compartis contrahendo; b) dum in iisdem circumstantiis Matrimonium non quidem promittitur, sed de facto attentatur.

Adulterium autem ab utraque parte debet esse formale; unde si una pars sit libera, et alteram partem coniugatam esse ignoret, impedimentum non contrahitur.

2. *Ex solo homicidio* ut impedimentum oriatur, requiritur et sufficit, ut mors coniugis reipsa sequatur ex machinatione utriusque, sive physice, sive moraliter, v. g. mandato, consilio etc. Disputatur autem, an requiratur, ut homicidium procedat in utraque parte ex intentione aut spe Matrimonium ineundi. Licet iura hanc intentionem expresse non requirant, videntur eam supponere ex fine legis. Sat probabile est, requiri eam intentionem ex utraque parte, quia finis ecclesiae debet verificari in utroque machinante. Attamen cum sufficiat intentio ex una parte, ut vere dici possit, intentionem Matrimonii induxisse ad coniugicidium, petenda videtur

dispensatio saltem ad cautelam. Ceterum in foro externo semper praesumitur talis intentio, quando fit conspiratio et postea Matrimonium initur; et ita etiam pro foro interno in praxi praesumendum est.

3. *Ex homicidio cum adulterio.* Pro hoc casu sufficit, ut alteruter adulterorum aliquid machinetur, seu influat efficaciter in mortem propriae, vel alterius compartis.[1]) An requiratur simul intentio Matrimonium ineundi, eadem est quaestio ac in praecedenti casu; in foro externo praesumitur adfuisse.[2])

g. De impedimento *Clandestinitatis.*

Matrimonium clandestinum dicitur illud, quod contrahitur sine solemnitate ab ecclesia requisita, nempe sine assistentia parochi proprii, vel alius sacerdotis de ipsius parochi vel Ordinarii licentia, et duorum, vel trium testium.

Huiusmodi Matrimonia clandestina olim fuisse valida expresse declaravit Conc. Trid. Sess. 24. de reform. Matrim. cap. 1., ubi anathemate quoque damnat eos, qui negant, ea vera et rata esse, quamdiu ecclesia ea irrita non fecit. Semper tamen ecclesia eadem improbavit, et quidem praecipue propter pericula ac gravissima peccata, quae inde evenire solebant, praesertim dum quidam, relicta uxore, quacum prius clam contraxerant, cum alia palam

---

[1]) Bened. XIV. epist. ad Ignat. Realem 11. Oct. 1757. asserit, nullo exemplo constare, Summum Pontificem unquam dispensasse in huiusmodi impedimento publico, dum coniugis occisio secuta fuerat. Unde in facultatibus extraordinariis dispensandi in quibusdam impedimentis, quae Episcopis a S. Sede concedi solent, dum de criminis impedimento agitur, semper hic casus excipitur: *neutro tamen coniugum machinante.*

[2]) Caede illata intentio Matrimonii in foro externo praesumitur. *(Correspondance de Rome a. 1852. col. 57.)*

contrahebant, et cum ea continuo in adulterio vivebant.

Huic gravissimo malo ut occurreret ac mederetur Tridentina Synodus, Sessione 24. de reform. Matrim. cap. 1. sequens decretum tulit: *Qui aliter, quam praesente parocho, vel alio sacerdote de ipsius parochi, vel Ordinarii licentia, et duobus vel tribus testibus Matrimonium contrahere attentabunt, eos sancta Synodus ad sic contrahendum omnino inhabiles reddit, et huiusmodi contractus irritos et nullos esse decernit, prout eos praesenti decreto irritos facit et annullat.... Insuper parochum vel alium sacerdotem, qui cum minore testium numero .... huiusmodi contractui interfuerint, ... graviter arbitrio Ordinarii puniri praecipit. Decernit insuper, ut huiusmodi decretum in unaquaque parochia suum robur post triginta dies habere incipiat a die primae publicationis in eadem parochia factae numerandos.* — In hoc decreto ostendit Conc. Trid. se non irritare solum Sacramentum, sed etiam contractum; imo ideo Sacramentum, quia contractum; contractum vero se irritare, reddendo personas inhabiles ad sic contrahendum. Et ita nihil hic ecclesia praesumpsit circa materiam aut formam Sacramenti; tantum fecit, ut cum requirantur personae legitimae et habiles, iam habiles non sint, quae alias fuissent.

Ex dictis sequitur, contractus clandestinos irritos esse in omnibus [1]) et solis parochiis et locis, ubi Concilii decretum (qua tale) promulgatum fuit; quam

---

[1]) Pius VIII. Brevi ad *Episcop. Rhenan. d. d. 25. Mart. 1830.* voluit et mandavit, ut „Matrimonia mixta, quae posthac in huius provinciae dioecesibus contraherentur non servata forma a Tridentino Concilio praescripta, si eisdem nullum aliud obstet canonicum dirimens impedimentum, pro ratis ac veris connubiis habeantur." (*Conc. prov. Colon. a. 1860. tit. II. cap. 17.*)

promulgationem fieri voluit in singulis parochiis. Haec autem promulgatio facta praesumitur, ubicumque decretum illud usu receptum est. Ita iussu Pii VI. declaratum Episcopo Lucionensi die 28. Mart. 1793.; idque conformiter ad resolutionem sacrae Congregationis Concilii d. d. 26. Sept. 1602., quae sic sonat: *Publicatio praesumitur, ubi id decretum fuit aliquo tempore in parochia tanquam decretum Concilii observatum.* In aliis vero locis, ubi praefatum decretum nec publicatum, nec usu receptum est, valida adhuc sunt Matrimonia clandestina tam catholicorum, quam haereticorum. *(Analecta iuris Pontificii a. 1853., col. 1066.;* cfr. *Benedict. XIV. de Syn. dioec. lib. 12. cap. 5. n. 6.)*

Cum circa hoc Concilii Tridentini decretum varia diversis temporibus exorta fuerint dubia, abs re non erit, praecipua hic recensere, paucisque resolvere.

1°. *Quis censendus sit parochus proprius?*

Resp. Per parochum proprium intelligitur ille, qui proprius alicuius personae parochus, seu sacerdos censetur pro Communione paschali; parochus, scilicet domicilii, aut quasi-domicilii, [1]) idque sive viri, sive mulieris *(S. C. C. 16. Febr. 1595.)*; Concilium enim circa hoc nihil determinavit, uti nec circa locum; unde validum erit Matrimonium, modo coram alterutrius sponsi parocho contrahatur, sive in propria parochia, sive alibi. *(S. C. C. 16. Febr. 1595.;* cfr. Lambertini *Instit. 33.)*

Dum contrahentes in diversis parochiis habitant, seu domicilium, vel quasi-domicilium habent, paro-

---

[1]) Acquiritur quidem quasi-domicilium statim ab initio habitationis sola intentione remanendi alicubi per tempus notabile; attamen novus parochus sponsos coniungere nequit, antequam per unum saltem mensem in sua parochia habitaverint. — (Bened. XIV. in Constit. *Paucis abhinc hebdomadibus.)*

chus eos licite coniungere non potest, nisi acceptis prius litteris testimonialibus alterius parochi, quibus constet, nihil ex illa parte obstare, quominus ad Matrimonii celebrationem procedatur.

Episcopus per se, vel per alium sacerdotem a se deputatum valide assistit Matrimoniis omnium dioecesanorum suorum etiam invitis parochis; est enim proprius sacerdos sive parochus in tota dioecesi sua.

Similiter parochus per se, vel per sacerdotem a se delegatum valide assistit Matrimonio, licet ab Episcopo, etiam sub poena nullitatis, ipsi interdictum foret, ne eidem assistat, nisi praeviae quaedam conditiones sint observatae, v. g. nisi debitae praecesserint proclamationes. Parochus enim iure sibi ab ecclesia concesso utitur; neque in potestate Episcopi est, novum statuere impedimentum dirimens, quod a solo Summo Pontifice, vel Concilio oecumenico induci potest. Probihitio itaque Episcopi solummodo efficit, ut parochus illicite Matrimonio assistat.

Vagi autem, et qui nullibi fixas sedes habent, contrahere debent coram parocho loci, in quo degunt, dum contrahere volunt, quia nullus alius est proprius eorum parochus. Monet tamen Tridentinum Sess. 24. cap. 7. omnes, ad quos spectat, ne genus hoc hominum ad Matrimonium facile admittant: *Parochis autem praecipit, ne illorum Matrimoniis intersint, nisi prius diligentem inquisitionem fecerint, et re ad Ordinarium delata, ab eo licentiam id faciendi obtinuerint;* quam quidem licentiam Episcopus ex Instructione S. C. C. non concedit, nisi ei de statu libero authentica fides Ordinarii orginis exhibeatur. *(Scavini tom. IV. 512.)*

2^0. Qualis praesentia parochi requiratur et sufficiat? — et quid de testibus?

Resp. Requiritur et sufficit, ut parochus simul cum testibus praesens, tanquam talis a contrahentibus adhibeatur, atque etiam intelligat, quid ab ipsis aga-

tur, ut scilicet tanquam testis de Matrimonii veritate coram ecclesia fidem facere possit. Unde, licet ad hunc finem non foret vocatus, sed casu, aut alia de causa, etiam invitus et per vim compulsus adesset; item, licet extra ecclesiam, vel etiam extra parochiam fieret, licet reclamaret, vel reluctaretur, validum nihilominus esset Matrimonium, modo adverteret, illud coram se, tanquam parocho contrahi; hoc enim sufficit, ut veritatem Matrimonii testari valeat; neque enim consensum parochi requirit ecclesia, sed meram praesentiam, ut de Matrimonio contracto sibi constare possit. *(Vide Bened. XIV. de Syn. dioec. lib. 13. c. 23. n. 1. 4. et 5.)*

Quodsi parochus, licet materialiter praesens, a contrahentibus tanquam talis non adhibeatur i. e. si non interpelletur et moneatur de eo, quod agere volunt contrahentes;[1]) item si ipse contrahentes non videat, neque auribus eorum verba percipiat, nullum erit Matrimonium, quia tunc eidem non assistit tanquam testis auctorizabilis pro ecclesia. Si tamen ipse parochus in causa sit, cur non viderit aut intellexerit, quia data opera nec videre nec percipere voluit, cum tamen hoc naturaliter potuisset aeque ac alii testes, qui ad illum contractum adhibiti, se vidisse ac percepisse fatentur, validum erit Matrimonium, prout a. 1753. approbante Bened. XIV. declaravit S. C. C. (Cfr. *Bened. XIV. de Syn. dioec. l. c. n. 11.)*

Ex Conc. Trid. Sess. 24. de reform. Matrim. cap. 1. certum est, non sufficere unicum testem pro valore Matrimonii. Patet etiam ex responso negativo S. C. C. die 14. Januarii 1673, dato ad quaestionem

---

[1]) Non tamen requiritur, ut fuerit ad hoc expresse vocatus, nec refert, etiamsi per dolum, metum aut iniuriam detineatur et resistat, et contradicat. (Gury *part. II. num. 851.* Scavini *tom. IV. 517.*)

„an stante bona fide sustineri possit pro valido Matrimonium coram parocho et unico teste contractum?"

Duo testes sufficiunt, nec requiruntur tres. Si vero ad actum duo fuerint adhibiti et ante consensus declarationem alter eorum improvise locum copulationis reliquerit[1]) et verba consensum declarantia non audiverit, vel saltem signa non viderit, Matrimonium nulliter fuit contractum, nisi aliae personae in ecclesia ita adfuerint, ut de actu ipso testimonium possint deponere.

In testibus nulla specialis qualitas a Conc. Trid. requiritur (Giraldi *Expositio iuris Pontif. II. 549.)*; unde necesse non est, ut sint *omni exceptione maiores*, sed qualescumque, etiam feminae, pueri, infames, haeretici, schismatici, et infideles sufficiunt, modo eum habeant rationis usum, ut de contracto Matrimonio testari valeant. Standum tamen praxi, quae vagos et incerti domicilii testes, et pueros sapienter respuit. Notandum insuper est, simul concurrere debere praesentiam parochi et testium, nec satis fore, si adessent successive; Concilium enim Tridentinum satis illud indicat et vult, ut possint utrique de uno eodemque actu testari.

Nulla lege statutum est, ut testes expresse ad actum sint rogati; sed sufficit, si casu adsint, vel vi detineantur. *(S. Lig. Homo apost. tract. 18. n. 70.)*

Ad testimonium deponendum non requiritur, ut testes cognoverint, cuius nominis, familiae et conditionis sint contrahentes; bene autem requiritur, ut contrahentes ita saltem aspiciant et ad id, quod agitur, adeo advertant, ut postea dicere possint, hos esse, qui Matrimonium contraxerint.

---

1) Sacristani, qui quandoque in pauperum copulationibus tanquam testes adhibentur, saepius edoceri oportet, saltem eo temporis momento, ubi consensum contrahentes declarant, nullo modo eos abesse debere.

3º *Quid, si parochi proprii praesentia haberi non possit?*

Resp. Matrimonia, dum contrahentes ad parochum, aut Superiorem legitimum nullatenus, aut nonnisi difficillime, seu periculosissime recurrere possunt, valida ac licita sunt, quoties duo saltem testes praesentes fuerint. Ita non semel declaratum fuit a Pio VI. tempore revolutionis Gallicanae. In tali casu curare debent contrahentes, ut, quoad fieri potest, coram testibus catholicis contrahant.

4º *Quid, si parochus sit intrusus?*

Resp. Quoniam intrusus minime est parochus legitimus, neque ullum habet titulum, seu verum, seu coloratum, Matrimonium coram eo contractum nullius certe roboris est. Ita Pius VI. in Instructione *Laudabilem* ad Episcopos Galliae, die 26. Sept. 1791. data.

5º *De ministro acatholico.*

Cum in quibusdam regionibus incolae, ut Matrimonium eorum censeatur validum, prolesque legitima, coram ministro haeretico vel infideli sese sistere debeant, eoque praesente, quandam matrimonialis contractus speciem inire, quaesitum aliquando fuit, num id a catholicis, salva conscientia, fieri possit? Huic quaestioni respondit S. C. C. 29. Nov. 1672. hisce verbis: Quatenus minister assistit Matrimoniis catholicorum ut minister politicus, non peccare contrahentes; si vero assistat ut minister addictus sacris, non licere, et tunc contrahentes peccare mortaliter, et esse monendos .... Caveant vero, ne a ministro caeremonias religiosas interponi permittant. (Cfr. *Bened. XIV. de Syn. dioec. lib. 6. cap. 7. num. 2.* et Archiv für kath. Kirchenrecht, 1866. tom. I. pag. 332.)

6º *An valet Matrimonium, si sponsus catholicus et sponsa catholica se in terras conferant, ubi Tridentinum non fuit promulgatum, aut si per tales terras transeant, ibique clandestine contrahant?*

Resp. 1⁰ Si tales personae se in eiusmodi terras conferunt animo ibi figendi domicilium vel quasi-domicilium, validum ibi contrahunt Matrimonium clandestinum, quia non agunt in fraudem legis, imo sic est declaratum ab Urbano VIII. a. 1627, *in una Coloniensi.* 2⁰ Si tales personae alio fine, quam contrahendi Matrimonium v. g. negotiationis aut peregrinationis causa in locum non recepti Concilii Tridentini se conferunt, aut illic conveniunt, valide ibidem Matrimonium contrahere non possunt sine praesentia parochi proprii et testium, nisi acquisiverint ibidem verum vel quasi-domicilium. Ita S. C. C. in declaratione citata d. d. 14. Aug. 1627. confirmante Urbano VIII. 3⁰ Si tales personae in eiusmodi terras se conferant neque quasi-domicilii figendi, neque negotiorum causa, sed praecise, ut ibi clandestine contrahant ac brevi redeant, certum est, tale Matrimonium esse invalidum. *(Bened. XIV. de Syn. dioec. lib. 13. cap. 4. num. 10. et Institutio 33a.)*

7⁰ *Quid, si quis e loco promulgati et recepti Concilii se confert ad locum, ubi promulgatum et receptum Concilium non est, ibique cum incola illius loci Matrimonium contrahit?*

Resp. Sponsi, quorum unus habet domicilium in loco, ubi receptum est decretum Concilii Tridentini, et alius ubi non est receptum, si contrahant clandestine in loco, ubi non est receptum Tridentinum, valide contrahunt, quia sponsus loci, ubi Tridentinum non est receptum, lege Concilii non tenetur, et privilegium suum alteri communicat, propter individuitatem contractus. (Cfr. *Bened. XIV. de Syn. dioec. lib. 6. cap. 6. num. 12.* et *Clemens XIII. in responso ad Archiep. Mechlin. a. 1767.)*

8⁰ *Quid de formalitatibus coram magistratu laico secundum leges civiles praestandis?*

Resp. Dum fideles, ut civilibus gaudeant iuribus ac privilegiis, Matrimonii sui declarationem facere

tenentur coram magistratu civili, illud prae oculis semper habere debent, nullum ab ipsis Matrimonium contrahi, sed actum mere civilem exerceri. Ita Pius VI. in responsis ad Episcopum Lucionensem. Quod si forte hac occasione contrahentes illicitam aliquam declarationem emittere tenerentur, vel aliud praestare, quod iniquum esset, aut quo publica hominum opinione pro non orthodoxis haberentur, nullatenus liceret civilem hanc explere formalitatem, etiamsi quodvis damnum temporale foret subeundum. Ita rursum Pius VI. in Instructione *Laudabilem* ad Episcopos Galliae d. d. 26. Sept. 1791.

5. De dispensationibus super impedimentis Matrimonii.

Cuncta Matrimonii impedimenta, tam dirimentia quam mere prohibentia, nisi haec ultima ex speciali alicuius Ordinarii interdicto procedunt, universalem ecclesiam obligant; super lege autem ecclesiae universali nemo potest dispensare, nisi Concilium generale et Summus Pontifex; nam *quo modo quid nascitur, eodem dissolvitur*. Unde patet, Episcopis *per se* nullam competere potestatem dispensandi super impedimentis Matrimonii, *nisi iuris* vel *Summi Pontificis concessio,* aut *consuetudo legitima* id permiserint.

Super impedimentis vero, quae *iure divino,* seu *naturali* Matrimonium dirimunt, nec Summus Pontifex potest dispensare, excepto tamen vinculo Matrimonii rati nondum consummati. Eius generis sunt *ligamen, consanguinitas in linea recta, impotentia perpetua, error circa substantiam personae, sive in eam redundans, aetas carens usu rationis, defectus consensus propter vim et metum.*

Super *impedimentis prohibentibus, licet iure divino aut naturali nitantur,* necnon et *super impedimentis dirimentibus iure ecclesiastico statutis* Summus Pontifex dispensat.

Duo sunt Romae diversa dicasteria, per quae Summus Pontifex dispensationes concedit, nempe *sacra Poenitentiaria* et *Dataria*, ad quam revocatur *Cancellaria* et *Praefectura Brevium*.

Dispensationes *pro foro interno* pendent a sacra *Poenitentiaria*; dispensationes *pro foro externo* pendent a *Dataria*; unde sequitur, *regulariter* ad impetrandam *dispensationem super impedimentis occultis* ad sacram *Poenitentiariam*, super *impedimentis vero publicis* ad *Datariam esse recurrendum*.

Cum vero ex dictis superius (pag. 541.) consanguinitas quaevis, quamvis de facto occulta, semper *inter publica impedimenta* recensenda sit, in consanguinitatis gradibus, quoties agitur *de Matrimonio contrahendo*, nihil valet Poenitentiaria. Idem dicendum est de affinitate *ex copula licita*; quare in utroque casu pro foro externo dispensatio est petenda, et dispensationis litterae asservandae sunt, ut Matrimonii legitimitas possit probari, quoties opus fuerit. Si autem agitur *de Matrimonio iam contracto*, ex praxi Romana et concessione Summorum Pontificum Poenitentiaria dispensat in secundo gradu consanguinitatis aut affinitatis ex copula licita, *dummodo impedimentum per decem annos duraverit occultum*, pariter in tertio et quarto gradu, *dummodo* sint occulti.

Ceterum quoad facultates dispensandi, quae Poenitentiariae in rebus matrimonialibus competunt, iuvat hic afferre ipsa Bened. XIV. verba, quibus in Constit. *Pastor bonus*[1]) Maioris Poenitentiarii facultates describit:

„§. 39. In Matrimoniis contrahendis possit idem Maior Poenitentiarius, in foro conscientiae tantum, super impedimentis occultis, quae Matrimonium non

---

[1]) Magnum Bullarium Romanum tom. XVI. pag. 187. edit. Luxemb. 1748.

dirimunt, dispensare, vel dispensari mandare; itemque super omissione denuntiationum, etiam ad effectum contrahendi secreto: in quo serventur, quando agitur de Matrimoniis *conscientiae* nuncupatis, litterae a Nobis datae ad omnes Patriarchas, Primates Archiepiscopos et Episcopos sub die 17. Novembris anni 1741. per ea verba incipientes: *Satis vobis compertum*. At a dispensationibus concedendis super quocumque impedimento ex quovis gradu, sive consanguinitatis, sive affinitatis ex copula licita, seu ex cognatione spirituali proveniente, etiam in foro conscientiae tantum, tametsi impedimentum sit occultum, et periculum scandalorum immineat, in iisdem Matrimoniis contrahendis abstineat."

„§. 40. In contractis vero matrimoniis, a dispensatione, seu Matrimonii revalidatione in gradibus primo, et secundo, seu secundo tantum, consanguinitatis, vel affinitatis ex copula licita, etiam in occultis, pariter abstineat; praeterquam si in secundo tantum gradu praedicto impedimentum saltem per decennium duraverit occultum, et Oratores simul publice contraxerint, et uti coniuges legitimi reputati fuerint; in tertio autem et quarto gradibus occultis, in contractis possit dispensare; atque etiam in iisdem tertio, et quarto gradibus publicis, possit revalidare Matrimonia, ex causa subreptionis occultae litterarum Apostolicarum nulliter contracta; praeterquam si falsitas consistat in narratione praecedentis copulae, quae antea revera non intercesserit."

„§. 41. Quod si aliqui Oratores obtinuerint a nostra Dataria dispensationem super gradu prohibito in primo, et secundo, vel in secundo tantum, ac etiam in tertio vel quarto, cum reticentia copulae inter eos sequutae, quum sine honoris detrimento detegere non valeant, et ratione huiusmodi reticentiae petant dispensationem pro Matrimonio contrahendo, seu revalidationem Matrimonii contracti;

possit idem Maior Poenitentiarius, si copula sit adhuc secreta, huiusmodi dispensationem, seu respective revalidationem in foro conscientiae tantum concedere; facta, quando agitur de primo et secundo, vel secundo tantum gradu, compositione quinquaginta ducatorum auri de Camera ad Datariam transmittendorum, ad effectum (ut inconcussi moris est) erogandi in eleemosynas; nisi prior gratia expedita fuisset in forma pauperum: quo casu etiam haec gratia similiter absque ulla compositione expediatur."

„§. 42. Si qui vero Oratores, obtenta dispensatione a Dataria super impedimento primi, et secundi, sive secundi dumtaxat gradus consanguinitatis, seu affinitatis cum expressione quidem carnalis copulae, sed tacita occulta et malitiosa intentione in ipsa copula habita ad facilius obtinendam dispensationem, pro revalidatione huiusmodi dispensationis ad dictam Poenitentiariam recurrant, possit idem Maior Poenitentiarius desuper absolute dispensare cum miserabilibus personis explicite affirmantibus, se, uti tales, et sub illa expressa qualitate, et forma miserabilium, dispensationes a Dataria obtinuisse. Cum iis vero, qui non tanquam pauperes, sed uti ex honestis familiis, sive uti nobiles, sive uti illustres, ab eadem Dataria similiter dispensati fuerint, non dispenset, nisi soluta prius in Dataria, ad effectum pariter erogandi in eleemosynas, taxa definienda arbitrio eiusdem Maioris Poenitentiarii, pensatis circumstantiis cuiuscumque casus, et respectu habito ad praeiudicium componendae, et ad vires supplicantium. Si tamen isti pauperes essent ita, ut vere et realiter integram summam taxatam, vel aliquam eius partem solvere non possent, praefatus Maior Poenitentiarius opportune in hoc casu provideat, facto verbo, si peculiaris difficultas id postulet, cum Sanctissimo."

„§. 43. Super impedimento occulto affinitatis ex copula illicita, seu ex actu fornicario proveniente, quotiescumque adsit rationabilis causa, licet periculum revelationis, seu scandalorum non immineret, vel non adesset, in Matrimoniis tam contractis, quam contrahendis, in foro conscientiae dispensare, et dispensari mandare possit et valeat.“

„§. 44. Super occulto impedimento criminis adulterii, si fuerit cum fide data dumtaxat, neutro machinante, commissum, possit tam in contrahendis, quam in contractis Matrimoniis dispensare. Si vero crimen huiusmodi fuisset utroque, vel altero machinante, patratum, possit in occultis pariter dispensationem concedere; raro tamen, et quando necessitas postulaverit ratione alicuius gravis imminentis periculi, quod prudentia Maioris Poenitentiarii, re praesertim discussa in Congregatione vel Signatura, arbitrandum erit.“

„§. 45. Declaramus praeterea, quod facultates praefatae a Nobis Maiori Poenitentiario, et eiusdem Poenitentiariae officio concessae circa dispensationes matrimoniales, locum habeant, etiamsi gradus, et impedimenta huiusmodi multiplicia sint, quacumque et quantacumque multiplicitate; volentes in litteris huiusmodi dispensationum matrimonialium, posse prolem, ubi opus erit, sive suscipiendam, non tamen in adulterio conceptam, in foro conscientiae tantum, legitimam decernere; necnon apponi clausulam *Nullis* etc., prout in huiusmodi materiis hactenus ipsa Poenitentiaria servare consuevit.“

„§. 46. Ulterius super casibus quibusvis occulti impedimenti ad petendum licite debitum dispensare aut dispensari mandare possit, et valeat.“

Ceterae omnes dispensationes super impedimentis, quae in praecedentibus §§. non sunt enumeratae, spectant ad Datariam pro foro externo.

Indispensabilia sunt impedimenta, quae 1) *ex de-*

fectu consensus, 2) *ex impotentia*, 3) *ex errore*, procedunt, 4) impedimentum *ligaminis* post consummatum Matrimonium, 5) impedimentum *consanguinitatis* in linea recta et primi gradus in linea collaterali, i. e. inter fratrem et sororem.

Vix unquam conceditur dispensatio super impedimentis 1) *cultus disparitatis*, inter baptizatos et non baptizatos, 2) *criminis* ex occisione coniugis, sive utroque, sive uno tantum mortem machinante, si crimen est publicum,[1] 3) *affinitatis* ex Matrimonio ortae, in primo gradu lineae rectae,[2] 4) *ordinis sacri*, 5) *professionis religiosae*.

Difficillime sperari potest dispensatio super impedimentis: 1) *ligaminis* ex Matrimonio rato, non consummato, 2) *criminis* occulto, utroque vel altero mortem machinante, cum effectu secuto, 3) *consanguinitatis secundi gradus*, qui attingit primum, ita ut intercedat respectus parentelae, 4) *affinitatis secundi gradus*, qui mixtus est primo, 5) *cognationis spiritualis* inter levantem et levatum.

Ex iuris concessione vel ex consuetudine, vel ex privilegio a S. Sede specialiter concesso Episcopi[3]) facultatem habent dispensandi:

---

[1]) Cfr. nota supra pag. 554. posita.

[2]) Si agatur de affinitate ex copula licita in linea recta, concedi non solet dispensatio; si agatur de affinitate ex copula illicita, pariter in linea recta, non sine difficultate dispensatio conceditur, cui semper adiiciuntur clausulae speciales. Quare S. Poenitentiaria ad maiorem etiam cautelam, ne error quilibet obrepat ex aliqua aequivocatione vel errore, cum de affinitate agatur ex copula licita, in rescriptis adiungere solet, *in linea collaterali*, ut excludat lineam rectam. . . . Inutiliter S. Sedi preces porriguntur, ut dispensatio obtineatur pro Matrimonio contrahendo inter privignum et novercam, inter socerum et generum, et viceversa, et generatim super impedimento affinitatis in linea recta ex copula licita. (*Acta ex iis excerpta* etc. vol. II. pag. 127. et 128.)

[3]) Parochus et confessarius scire debent, quibusnam in casi-

1) *super omnibus impedimentis impedientibus,*[1]) *quae iure ecclesiastico statuta sunt*, excepto unico casu, si Summus Pontifex Matrimonium interdixerit;[2]) — *quoad ea vero impedimenta mere impedientia, quae iure divino, seu naturali procedunt,* ex communi DD. sententia ad Summum Pontificem spectat dispensatio super voto ingrediendi religionem et perpetuae castitatis, dummodo tamen haec vota in perpetuum et absque conditione fuerint emissa.

2) *Quoad impedimenta dirimentia* hoc stat axioma:

In *foro externo* et *super publico impedimento dirimente, quando agitur de Matrimonio contrahendo* Episcopus *nunquam ex praesumpta S. Sedis Apostolicae licentia potest dispensare,* licet causa adsit *vel urgentissima.*[3])

---

bus dispensare possit Ordinarius, ne sine causa recurrant ad Sedem Apostolicam aut sacram Poenitentiariam. (Van der Velden *Praxis admin. Sacr. Poen. pag. 213.*)

[1]) Reverendissimo Episcopo Monasteriensi praeter facultatem dispensandi super impedimento mixtae religionis expresse concessa est „facultas dispensandi super impedimento mixtae religionis, si hoc impedimentum coniunctum est cum alio e. g. III. et IV. gradu consanguinitatis et affinitatis. Hanc ultimam facultatem non in facultatibus quinquennalibus contineri, patet ex responsione ad sequens dubium:

Utrum facultas expedita per S. Congregationem de Prop. Fide recte et valide adhiberi possit coniunctim cum altera facultate expedita a S. Congregatione S. Officii necne, quando nimirum agitur de connubiis mixtis? Feria IV. die 12. Sept. 1866. in Congregatione generali S. R. et Universalis Inquisitionis habita in Conventu S. Mariae supra Minervam coram Emin. ac Rerend. P. P. Cardinalibus . . . . respondendum censurerunt: *negative.*

[2]) Cfr. Bened. XIV. *de Syn. dioec. lib. 9. cap. 8.*

[3]) Interrogata „an Episcopus in casu urgentissimae necessitatis possit ante contractum Matrimonium in impedimento *publico* dispensare." S. C. C. die 13. Martii 1660. respondit:

In casu etiam urgentissimae necessitatis, licet agatur *de Matrimonio iam contracto*, ubi Episcopus ex praesumpta S. Sedis Apostolicae licentia dispensationem concedit, hoc non valet *nisi super impedimento occulto, et pro foro tantum conscientiae*, dummodo concurrant sex circumstantiae; a) ut Matrimonium iam fuerit contractum in facie ecclesiae, omnibusque adhibitis solemnitatibus; b) ut contractum fuerit bona fide, ex iuris aut facti ignorantia; c) ut sit consummatum; d) ut impedimentum sit occultum; e) ut non possit facile adiri prima sedes; f) ut non possint separari absque scandalo. *(Bened. XIV. de Syn. dioec. lib. 9. cap. 2. n. 1.)*

3) Casu autem, pro agitur *de dispensatione ad Matrimonium proxime contrahendum*, facultas dispensandi ex praesumpta licentia *super impedimento occulto et in foro interno tantum* iuxta plurimorum sententiam Episcopis vindicatur, dummodo adsint urgentissimae causae, nec Summus Pontifex prius consuli, nec Matrimonii contractus, ad quem omnia sunt disposita, differri possit sine scandalo et paratorum ad nuptias infamia. (Cfr. *Bened. XIV. l. c. l. 9. c. 2. n. 2.)* Si recursus ad Episcopum haberi nequit, quia nuptiae omnino in crastinum celebrandae sunt, et Episcopus longe distet, parochus vel confessarius prudens, utendo epikeia, aperte declarare potest parti

Negative. Propositio asserens „posse Episcopum dispensare in *publico* impedimento Matrimonii dirimente consanguinitatis pro Matrimonio contrahendo, sive in articulo mortis, sive in alia urgentissima necessitate, in qua contrahentes non possint exspectare dispensationem Sedis Apostolicae" a theologis S. Inquisitionis dicta fuit falsa, temeraria, scandalosa et seditiosa, et ipsa S. C. C. die 19. Januarii 1661. . . . edixit, mox exscriptam propositionem esse *falsam* et *temerariam.*" (Cfr. *Instr. past. Eystett. pag. 807.* et Oberhirtliches Verordnungsblatt für das Bisthum Regensburg. a. 1859. pag. 151.

impedimenti (occulti) consciae, talem humanam legem pro tunc non obligare; quia tunc lex cessat in particulari, non tantum *privative*, quatenus redditur inutilis, quo in casu adhuc obligat; sed cessat etiam *contrarie*, quatenus fit nociva; unde cessat habere rationem verae legis. Notant tamen auctores (Roncaglia, Lugo et alii) quantocius saltem pro maiori securitate, et etiam pro reverentia erga ecclesiae leges, recurrendum esse ad sacram Poenitentiariam, ut obtineatur dispensatio, seu declaratio. (Scavini *tom. IV. pag. 529.* et meae *Lectiones quotidianae* pag. 681.

4) Vi facultatem quinquennalium, in quantum spectant causas matrimoniales, Episcopi iure gaudent

a) pro foro externo:

„III. Dispensandi in 3. et 4. simplici, et mixto[1]) tantum, nedum cum pauperibus, sed etiam cum nobilibus et divitibus in contrahendis; in contractis vero, cum haereticis conversis, etiam in 2. simplici et mixto, dummodo nullo modo attingat primum gradum, et in his casibus prolem susceptam declarandi legitimam."

„IV. Dispensandi super impedimento publicae honestatis iustis ex sponsalibus proveniente."

„V. Dispensandi super impedimento criminis, neutro tamen coniugum machinante, ac restituendi ius petendi debitum amissum."

„VI. Dispensandi in impedimento cognationis spiritualis, praeterquam inter levantem et levatum."

„VII. Hae vero dispensationes matrimoniales, videlicet 3., 4., 5. et 6. non concedantur, nisi cum clausula, dummodo mulier rapta non fuerit, in potestate raptoris non existat, et in dispensationibus huiusmodi declaretur expresse illas concedi tamquam

---

[1]) Hanc facultatem non intelligendam esse *de tertio gradu mixto cum secundo* S. C. Inq. declaravit die 20. Nov. 1760.

a Sedis Apostolicae delegato, ad quem effectum etiam tenor huiusmodi facultatum inseratur, cum expressione temporis, ad quod fuerint concessae, alias nullae sint."

„XX. Communicandi has facultates in totum, vel in partem, prout opus esse secundum eius conscientiam iudicaverit, sacerdotibus idoneis in conversione animarum laborantibus, et praesertim tempore sui obitus; ut sede vacante sint, qui possint supplere, donec Sedes Apostolica certior facta, quod quamprimum fieri debebit, per delegatos aut per unum ex eis, alio modo provideat."

b) pro foro interno:

„VIII. Dispensandi ad petendum debitum coniugale cum transgressore voti castitatis, qui Matrimonium cum dicto voto contraxerit, huiusmodi poenitentem monendo, ipsum ad idem votum servandum teneri tam extra licitum Matrimonii usum, quam si marito, seu uxori respective supervixerit."

„IX. Dispensandi cum incestuoso, sive incestuosa, ad petendum debitum coniugale, cuius ius amisit ex superveniente occulta affinitate per copulam carnalem habitam cum consanguinea, vel consanguineo, sive in primo, sive in primo et secundo, sive in secundo gradu suae uxoris, seu respective mariti, remota occasione peccandi, et iniuncta gravi poenitentia salutari, et Confessione sacramentali quolibet mense, per tempus arbitrio dispensantis statuendum."

„X. Dispensandi super occulto impedimento primi, necnon primi et secundi, ac secundi tantum gradus affinitatis ex illicita carnali copula provenientis, quando agatur de Matrimonio cum dicto impedimento iam contracto: et quatenus agatur de copula cum suae putatae uxoris matre, dummodo illa secuta fuerit post eiusdem putatae uxoris nativitatem, et non aliter; monito poenitente de necessaria se-

creta renovatione consensus cum sua putata uxore, aut suo putato marito, certiorato seu certiorata de nullitate prioris consensus, sed ita caute, ut ipsius poenitentis delictum nusquam detegatur; remota occasione peccandi, ac iniuncta gravi poenitentia salutari et Confessione sacramentali semel in mense per tempus dispensantis arbitrio statuendum."

„Item: Dispensandi super dicto occulto impedimento, seu impedimentis affinitatis ex copula illicita etiam in Matrimoniis contrahendis, quando tamem omnia parata sint ad nuptias, nec Matrimonium absque periculo gravis scandali differri possit usque dum ab Apostolica Sede obtineri possit dispensatio; remota semper occasione peccandi, et firma manente conditione, quod copula habita cum matre mulieris huius nativitatem non antecedat; iniuncta in quolibet casu poenitentia salutari."

„XI. Dispensandi super occulto criminis impedimento, dummodo sit absque ulla machinatione, et agatur de Matrimonio iam contracto; monitis putatis coniugibus de necessaria consensus secreta renovatione, ac iniunta gravi poenitentia salutari, et Confessione sacramentali semel quolibet mense per tempus dispensantis pariter arbitrio statuendum."

„XII. Dispensandi super impedimento tertii, seu tertii et quarti, vel quarti simplicis gradus, sive graduum consanguinitatis vel affinitatis, super quo, seu quibus obtenta fuerit dispensatio ab Apostolica Sede, et in litteris huiusmodi dispensationis reticita fuerit incestuosa copula, quae tamen occulta remaneat, ac etiam dispensandi, seu revalidandi litteras Apostolicas eiusmodi irritas, ac nullas redditas ex incestu, sive post petitam dispensationem, sive post illius expeditionem, et ante respectivam exsecutionem patrato, et iterato usque ad eamdem exsecutionem, in casibus semper occultis, sive agatur de Matrimonio contrahendo, sive iam contracto; monitis in Matri-

monio contracto putatis coniugibus de necessaria mutui consensus secreta renovatione; iniuncta in singulis casibus congrua poenitentia salutari."

6. Quomodo petendae sint dispensationes.

(Regulae pro conficiendis libellis supplicibus.)

1a In precibus, quibus dispensationes *pro foro interno a Poenitentiaria* petuntur, non exprimuntur vera nomina Oratorum, seu dispensandorum, sed ponuntur nomina ficta v. g. Caius, Titius, Bertha, Petronilla. Dispensandi causa nude proponitur, nec adiicitur testimonium de causae veritate.

2a In precibus autem, quibus dispensationes *pro foro externo a Dataria* petuntur, exprimenda sunt vera nomina et cognomina Oratorum, cum dioecesi, ex qua sunt oriundi;[1]) quodsi sint diversae dioeceseos, utriusque dioeceseos nomen adiici debet, et si petatur dispensatio *ob angustiam loci*, etiam locus Oratorum exprimi debet. Adiiciendum porro est formale testimonium de veritate causarum allatarum.[2])

3a Si quis duplici impedimento est obstrictus, quorum unum occultum, alterum publicum est, ad utrumque tribunal recurrere et in Poenitentiaria utrumque impedimentum, in Dataria vero solum impedimentum publicum exponere debet. In libello supplici ad Poenitentiariam hoc casu adiici debet, pro foro externo petitam esse dispensationem a Dataria, et tunc rescriptum Poenitentiariae sanat dispen-

1) Error in nomine vel cognomine Oratorum, vel dioeceseos aut parochiae probabilius validitati dispensationis non officit, modo constet de *corpore*, i. e. de impedimento et causa. (*Gury n. 1552. ed. 2. Ratisb.*)

2) Supplicae ad Datariam, in quibus causae canonicae non exprimuntur, vel quae testimonio Episcopi aliave conditione requisita carent, dilacerantur, et ab Officiariis non respondetur.

sationem publicam, quae ex se non valeret ob clausulam adiicii solitam: *modo aliud non obstet impedimentum.*

Si impedimentum occultum, super quo Poenitentiaria dispensavit, fit publicum, et deducitur ad forum contentiosum, de novo petenda est dispensatio a Dataria, quia dispensatio Poenitentiariae nonnisi pro foro conscientiae valebat.

4a Petens dispensationem super impedimento sedulo caveat, ne in libello supplici exprimat falsum, aut occultet verum, praesertim in iis, quae sub poena nullitatis exprimenda sunt; alias dispensatio foret subreptitia vel obreptitia, ideoque nulla.

Impedimentum, de quo petitur dispensatio, clare et distincte proponendum est, cum omnibus qualitatibus intrinsecis, sive iis, quae necessaria sunt ad ipsius cognitionem, [1]) ut ad cognoscendam consanguinitatem necessaria est notitia lineae et gradus. Etiam

---

[1]) Invalida esset dispensatio, si in petitione affinitas pro consanguinitate, vel consanguinitas pro affinitate exprimeretur; superior enim concedit dispensationem iuxta exposita in supplicatione, quae cum de facto falsa sint, necessario nullam dispensationem reportant. Idem dicendum, si exprimeretur gradus tertius pro secundo, aut quartus pro tertio; multo enim difficilius conceditur dispensatio pro gradu propinquiori, quam pro remotiori. Secus vero foret dicendum, si ex errore poneretur gradus tertius pro quarto, quia dispensatio *in maiori* continet dispensationem *in minori* eiusdem speciei. (*Gury edit. 8. Ratisb. pag. 646.*) — Quare *Vincentius de Justis* (de dispensat. matrim. lib. I. cap. 4. n. 115) monet, ita exprimenda esse impedimenta in dispensatione petenda, „ut singula in propria specie et gradu, et cum necessariis circumstantiis exponantur, nec unum pro alio, nec certum pro dubio, vel contra supponantur, quia si unum pro alio, nec in sua specie et existentia proponatur, non valebit dispensatio, cum neutrum impedimentum ob id auferatur, cum vere non extet, neque id, quod verum est, si reticeatur, vel in dubio proponatur."

numerus impedimentorum est exprimendus; e. g. si praeter cognationem adsit etiam affinitas, vel si adsit duplex aut multiplex consanguinitas vel affinitas. Exprimenda est vera [1]) et legitima causa movens et sufficiens ad impetrandam dispensationem, nempe una aut plures ex iis, quae in sequenti capite recensebuntur.

5a In libello supplici necessario i. e. sub poena nullitatis incestus inter Oratores habitus debet exprimi. Si allegetur copula incestuosa, [2]) sub poena nullitatis addendum est, (qualecumque etiam impedimentum fuerit, super quo dispensatio petitur) an habita sit scienter, vel ignoranter, id est, an Oratores sciverint, vel ignoraverint, impedimentum consanguinitatis aut affinitatis intercedere, quando fragilitate carnis ducti se cognoverunt; et si scienter, an copula sit habita sub spe facilitandi dispensationem, idque ab utraque parte, an ab una tantum; quia in tali casu difficillime dispensat Pontifex. Quodsi haec malitiosa intentio reticetur, pro revalidatione litterarum Apostolicarum ad Poenitentiariam erit recurrendum. Attamen sicut S. Lig. lib. 6. n. 1134. animadvertit, „probabilissime dicunt Salmant. cum aliis, quod, si in petitione aliae causae per se iam sufficientes ad obtinendam dispensationem exponantur, et simul exponatur copula prae-

---

[1]) Si dubitatur, an causa falso allegata, fuerit finalis aut impulsiva, item, si dubitatur, an causa fuerit vera an falsa, et in similibus dubiis dispensatio censenda est valida. (*S. Lig. lib. 6. num. 1138.*)

[2]) Ut copula necessario sit exprimenda, debet esse 1) *consummata*, 2) *formaliter incestuosa*, i. e. habita cum scientia impedimenti; alioquin non esset nisi materialis; si vero agatur de dispensatione in *forma pauperum*, copula consummata semper est exprimenda, licet cum ignorantia impedimenti sit habita. (Cfr. Lambertini *Institutio 87.*; Scavini *tom. IV. 542.* et Kölner Pastoralblatt a. 1867. pag. 20.)

habita, tunc non est opus, ut allegetur circumstantia malae fidei, nempe quod copula fuerit consummata ad dispensationem facilius impetrandam." — Si sponsi propinqui in supplicatione dispensationis reticuerint circumstantiam copulae, quae absque prava intentione obtinendi facilius dispensationem praehabita est, obtenta dispensatio valida non est. [Bened. XIV. *Constit.* Pastor bonus §. *41. (cit. supra pag. 564.)* S. Lig. *lib. VI. n. 1135.*]

Si copula, quae allegatur, publica est, in litteris ad Datariam expresse annotetur; si vero occulta est, et sine detrimento honoris non potest detegi, sufficit pro publico impedimento (tum pro Matrimonio contrahendo, tum pro contracto) ad Datariam, propter occultam vero copulam ad Poenitentiariam recurrere, quae tamen etiam de dispensatione a Dataria petita specialiter est instruenda. Quemadmodum autem dispensatio propter reticitam copulam inter Oratores habitam potest esse nulla, ita etiam falsa huiusmodi circumstantiae delatio eo fine facta, ut dispensatio facilius obtineatur, nullam reddit impetratam dispensationem,[1]) quae proinde denuo novis litteris est petenda, in quibus eiusmodi falsa delatio specialiter est significanda.

Licet autem Oratores copulam incestuosam inter se habitam fideliter notaverint, irrita tamen dispensatio est in *forma pauperum* concessa (sive a Dataria, sive a Poenitentiaria, sive ab Episcopo vi Quinquennalium), quando copula ante dispensationem exsecutioni mandatam reiterata fuerit, nisi in mandato dispensationis pro hisce reatibus iam sit provisum hisce verbis: *ab incestus ante praesentium*

[1]) Excipiendus est casus, ubi alia causa per se sufficiens ad obtinendam dispensationem in petitione est exposita; quia si in petitione non causa finalis, sed solummodo causa impulsiva est falso allegata, dispensatio censenda est valida. (Cfr. S. Liguori *lib. 6. n. 1188.*; Lambertini *Institutio 87.*)

exsecutionem forsitan iterati reatibus auctoritate Apostolica absolvendi, quod quidem S. Poenitentiaria nunc ordinarie addere solet. (Cfr. *Corrad. Pyrrh. lib. 8. c. 1.* et *5. Gury tom. II. n. 873. ed. 3. Ratisb.)*

Si quis copulam habuerit illicitam cum consanguinea sponsae [1]) indeque propter impedimentum occultum affinitatis dispensationem petit, iterumque rem habuerit cum eadem consanguinea sponsae antequam eam duxerit, peccatum quidem commisit grave, sed ex *communi* omnium sententia non indiget nova dispensatione, si dispensatio nondum fuit exsecutioni mandata ab eo, cui commissa est (cfr. *Sanchez l. 8. disput. 24. n. 8.*); *probabilius* etiam non indiget nova dispensatione, licet dispensatio exsecutioni mandata fuerit; quia affinitas iam sublata est per dispensationem, quoad effectum contrahendi Matrimonium (cfr. *S. Lig. lib. 6. n. 1140.)*; si vero peccaret cum alia consanguinea sponsae, nova dispensatione indigeret. (Cfr. *Gury n. 1554. ed. 2. Ratisb.)*

Si qui vero Oratores post petitam dispensationem, sive post illius expeditionem et ante respectivam exsecutionem carnalem inter se habuerint copulam, licet antea non habuerint, dispensatio irrita et denuo in forma litterarum, quas vocant, *Perinde valere* [2]) petenda est, in quibus dispensatio impetrata plenarie describitur, illo crimine, quod eius nullitatem adduxit, adiecto. In casu, quo super impedimento affinitatis vel consanguinitatis dispensatio Romana datur *in forma commissoria* (ut nunc fieri solet), si

---

[1]) Si quis fornicatus sit cum consanguinea sponsae et cum ipsa sponsa, hoc etiam necessario aperiendum est in libello supplici pro dispensatione obtinenda.

[2]) I. e. petenda est gratia nova, ut Pontifex decernit, priores litteras ob incestum commissum irritas *valere perinde,* ac si copula eiusmodi secuta non fuisset.

sponsi ante commissionis exsecutionem inter se habeant carnalem copulam, haec irritat dispensationem.[1])

6a Cum dispensatio petitur super *consanguinitate* vel *affinitate*, specialiter debet exprimi gradus[2]), et si inaequaliter distent, etiam gradus propinquior, v. g. dicendo: *quia in secundo et tertio*, seu *secundo et quarto a communi stipite provenientibus consanguinitatis gradibus invicem sunt coniuncti.*

Ut autem vitetur omnis confusio, supplicae adiiciatur schema, in quo linea et gradus videri possint; quod schema testes fide digni, vel illorum loco parochus subscribere debet et subsignare. Ubi notandum, quod si concurrat primus gradus, debeat etiam addi provenientia, seu distincte declarari, qualiter sint in his gradibus coniuncti, dicendo v. g. *quia coniuncti sunt in primo et secundo consanguinitatis gradibus ex communi stipite provenientibus, quia Orator est patruus, vel avunculus Oratricis*; vel:

---

[1]) Quid agendum incumbit *parocho*, si sponsi affines vel consanguinei ante exsecutionem commissionis dispensationis *in forma commissoria* obtentae inter se copulam carnalem habuerunt, et tunc bona fide Matrimonium contraxerunt, et ipse parochus postmodum in illius copulae cognitionem deveniat, quia alteruter coniugum ipsum hac super re consuluit? *R.* Quia copula illa solet esse occulta, atque adeo occultum est impedimentum, in quo post contractum Matrimonium dispensare solet Episcopus, parochus ad eumdem debet recurrere et ab eo petere dispensationem; qua concessa renovandus est consensus utriusque coniugis, quin tamen requiratur praesentia parochi et duorum testium, nisi impedimentum sit publicum, vel omissa fuerit prima vice formalitas a Conc. Trid. requisita.

[2]) Dispensatio sine gradus propinquioris mentione obtenta nempe si sponsi sint coniuncti in quarto et tertio gradu), de subreptionis vel obreptionis vitio notari non potest, ob-

quia Oratrix est matertera, vel amita Oratoris; vel: *quia sunt in primo et tertio consanguinitatis gradibus ex communi stipite ex eo provenientibus, quod Orator sit patruus magnus, vel avunculus magnus Oratricis*; vel: *quod Oratrix sit amita vel matertera magna Oratoris.*

Quod si **duplici**[1] *consanguinitatis et affinitatis* vinculo simul coniuncti sint, fideliter quoque exprimi debet, videlicet: *quia in quarto consanguinitatis ex uno, et quarto ex altero stipitibus provenientibus gradibus invicem coniuncti*; seu: *quia tertio consanguinitatis ex uno, et quarto ex altero stipitibus provenientibus gradibus invicem coniuncti*; seu: *tertio et quarto inaequali consanguinitatis ex uno, et quarto ex altero stipitibus* ... Praeterea circa affinitatem notandum est, quod loco verborum: *invicem coniuncti sunt,* adhiberi debeant verba: *se attinent.* Deinde, si super primo, vel secundo gradu petatur dispensatio, debet exprimi, utrum illa proveniat ex copula licita, vel illicita; tum quia diffi-

---

tentis tamen postea pro foro externo litteris declaratoriis super propinquiori, (i. e. litteris, quibus declaratur, gradum propinquiorem non obstare Matrimonio). Matrimonium tali cum dispensatione sine praefatis litteris contractum esse quidem illicitum, sed non invalidum, modo propinquitas non sit primi aut secundi gradus consanguinitatis vel affinitatis, declaravit Benedictus XIV. in Brevi „*Etsi matrimonialis*" d. d. 30. Sept. 1755. (*S. Lig. lib. 6. n. 1136.*)

[1]) Si quis habet plura impedimenta affinitatis eiusdem gradus, puta si cognoverit duas sorores sponsae suae, *probabilius* debet exprimere utramque copulam in supplicatione dispensationis, quia in simplici non comprehenditur mixtum; et licet haec impedimenta (idem valet de aliis impedimentis consanguinitatis, cognationis spiritualis, publicae honestatis etc. non sint specie diversa, sunt tamen numero distincta. (*Bened. XIV. in Brevi* „Etsi matrimonialis" *d. d. 30. Sept. 1755.* et *S. Lig. 6. n. 1138.*)

cilius dispensatur super affinitate ex copula licita, quam illicita; tum ut cognoscatur, an etiam concurrat publica honestas; haec enim cum semper concurrat cum affinitate ex copula licita (ex illicita copula non oritur hoc impedimentum honestatis) tacite exponitur, et super eadem tacite dispensatur si exprimatur, quomodo affinitas orta sit ex copula licita. Dicitur, *super primo vel secundo gradu;* quia, cum affinitas ex copula illicita non extendatur ultra secundum gradum, eo ipso, quod tertius vel quartus gradus exprimitur, sufficienter innuitur, eam esse ex copula licita, et habere secum concurrentem honestatem publicam.

Insuper quoque in praedictis propinquioribus affinitatis gradibus addenda est origo; si ex copula illicita, hoc modo: *sed quia primo affinitatis gradu se attinent, ex eo proveniente, quod Orator matrem vel sororem adhuc superstitem* (si enim adhuc est in vita, etiam explicari debet) *carnaliter cognoverit.* Si ex copula licita, ponitur: *sed quia primo affinitatis gradu se attinent, ex eo proveniente, quod Orator prius uxorem habuerit matrem, vel sororem Oratricis,* vel: *sed quia primo et secundo affinitatis gradu se attinent; ex eo provenientibus, quod Orator prius uxorem habuerit materteram Oratricis ....* Vel adhuc clarius et brevius (ex volumine II. *Act. ex iis decerpt.* pag. 128.): *N. N. petunt dispensationem super impedimento primi in linea collateralis affinitatis gradus, exinde provenientis, quod Oratrix fuerit iuncta Matrimonio cum defuncto Oratoris fratre,* aut vice versa, *quod orator fuerit iunctus Matrimonio cum defuncta Oratricis sorore.* Pari ratione exprimenda est provenientia primi et secundi affinitatis gradus e. g. *super impedimento primi ac secundi in linea collaterali affinitatis gradus, exinde provenientis, quod Orator fuerit iunctus Matrimonio cum defuncta amita,* seu *matertera*

Oratricis, aut vice versa, *quod Oratrix iuncta fuerit Matrimonio cum defuncto patruo* seu *avunculo Oratoris.*

7a Si super *impedimento publicae honestatis* dispensatio petatur, debet exprimi, an sit ex *sponsalibus de futuro*, vel *Matrimonio rato*, quia ex hoc fortius oritur vinculum honestatis publicae, quam ex sponsalibus, et in honestate ex his orta solet addi, quod sponsa carnaliter non fuerit cognita, v. g. *sed quia alias dictus Orator sponsalia per verba de futuro cum Oratricis sorore vel matre adhuc superstite, (vel ad praesens defuncta) contraxit, quae quidem Oratricis soror, vel mater ab eodem Oratore intacta remansit, desiderium suum hac in parte adimplere non possunt ....*

8a Pro dispensatione super *impedimento cognationis spiritualis* hanc ita oportet exprimere, ut cognoscatur, an intercedat filiatio et paternitas seu maternitas, (quia in primo casu non solet dispensari), an vero tantum compaternitas, seu commaternitas; in posteriori autem casu praeterea exprimi debet, si cognatio spiritualis sit duplex, puta si quis alicuius prolem unam e fonte levavit, et eandem in Confirmatione tenuit; vel eiusdem prolem unam tenuit, et alteram levavit; vel si unus alterius liberos vicissim levavit. Haec tamen cognatio ex declaratione Clementis VIII. non multiplicatur, nec erit necesse exprimere, si quis plures eiusdem liberos e sacro fonte levavit, aut in Confirmatione tenuit.

9a Quando petitur dispensatio super *impedimento criminis*, exprimendum est, an sit ex machinatione utriusque in mortem coniugis cum promissione Matrimonii, an ex adulterio sine machinatione sed cum promissione, vel an ex utroque simul; quia, si ex machinatione utriusque procedat, Papa

pro foro externo nunquam dispensat, et pro interno difficulter.

10a Si petatur dispensatio ad validandum matrimonium invalide contractum exprimi debet: a) an partes, vel earum saltem una bona, vel mala fide i. e. *cum* vel *sine* notitia impedimenti, contraxerit; b) an contraxerint ex spe dispensationis facilius obtinendae; c) an contraxerint in facie Ecclesiae, servata forma a Concilio Tridentino praescripta et praemissis proclamationibus, aut cum dispensatione super iisdem; d) an Matrimonium sit consummatum; e) an proles suscepta; f) an ab usu Matrimonii, bona fide contracti, cognito impedimento, abstinuerint; g) an impedimentum modo utrique coniugi sit notum; h) an coram magistratu civili contraxerint, quo facilius inde cum ipsis dispensaretur, vel forte cum intentione non contrahendi coram ecclesia (i. e. an forte Matrimonium clandestinum attentaverint).

11a Si petatur dispensatio pro pauperibus, exprimenda est paupertas, non quidem pro valore dispensationis, sed ad minuendos sumptus; nam praeter *formam ordinariam*, in qua certa pecuniae summa piis operibus impendenda solvenda est [1]) Curia Romana aliam introduxit in solatium egenorum, quae vocatur *forma pauperum*, [2]) ita ut communis taxa non exigatur, etsi tamen aliquid solvendum sit. Porro ut dispensetur in forma pauperum, debent Oratores vere pauperes esse; vere autem pauperes censentur, qui [3]) proprio labore, et industria

---

[1]) Cfr. Münst. Pastoralblatt a. 1866. num. 7.

[2]) Dispensatio *in forma gratiosa* conceditur, quando Superior ecclesiasticus eam per se directe Oratoribus applicat; ea ergo non indiget fulminatione. Dispensatio *in forma commissoria* conceditur, quando Superior ecclesiasticus non praecise dispensat, sed facultatem dispensandi alteri committit.

[3]) Juxta Breve Pii P. VI. ed. anno 1788. et declarationem Datariae Apostolicae d. a. 1841. ii reputandi sunt *pauperes*,

tantum vivunt, quam paupertatem testari debet parochus. Iam vero non ob aliam causam in hac forma dispensari solet, quam 1) ob copulam aut suspicionem copulae inter ligatos impedimento exercitae, 2) ob infamiam mulieris et scandala inde oritura, 3) ob evidens perversionis in fide periculum, nisi Matrimonium contrahatur.

12ª Ad obtinendas ab Apostolica Sede dispensationes super impedimentis Matrimonii (aliasve gratias) parochi et confessarii viam tutiorem et breviorem eligent, si libellum supplicem, rite[1]) confectum ad Ordinarium suum dirigant, eumque rogent, ut dispensationem procuret. Eius enim litterae certius Romam perveniunt, ac per ipsius Agentem, quem vocant, efficacius proponuntur; quin etiam expeditiones minori sumptu obtinentur. Imo iuxta hodiernam praxim Curiae Romanae non alio fere modo obtinentur pontificiae dispensationes, saltem pro foro externo, et exsecutio dispensationis, praesertim a Dataria, etsi in forma pauperum petatur dispensatio, semper Vicario Generali committitur.

7. De causis ad obtinendam dispensationem aptis.

Quindecim causae vulgo numerantur, ob quas im-

---

quorum fortuna in capitali, sive in bonis valorem circiter 770 thalerorum non excedit; ii vero, quorum bona ultra quantitatem et valorem 2600 thalerorum non exsurgunt, dicuntur *fere pauperes*, et saltem componendam quatuor thalerorum pro quolibet centenario solvere tenentur, nisi titulo eleemosynae illis remittatur. — (Cfr. *Knopp* Eherecht. *ed. altera pag. 492. sqq.*, *Bangen*, *Instructio practica de sponsalibus et Matrimonio II. pag. 210 sqq.*) Ceterum in praxi clare, sed sine scrupulo exponendus est status fortunae, vel standum est regulis ab Episcopo datis. (Cfr. Gury II. num. 879. qu. 3° et 4°.)

[1]) Nonnullas formulas supplicationum in appendice apposui, iuxta quas quisque facile exarabit alias pro diversitate impedimentorum et causarum.

pedimenta Matrimonii solent relaxari; possunt autem ad sex praecipuas revocari. Cum vero brevius a plerisque theologis tradi soleant, opportunum duximus, hic eas fusius explicare, et modum eas proponendi ex Pyrrhi Corradi Praxi Disp. Apost. Lib. VII. cap. 2. pag. 227.—246. ed. Colon. 1697. adiicere.

1. Angustia loci, cum nempe locus originis ita est angustus, ut mulier honesta, saltem per aliquod tempus in aetate nubili constituta, ibi nequeat invenire, cui nubat, nisi consanguineum, vel affinem; ratio est, quia durum existimatur, mulierem cogi manere innuptam, aut extra propriam parochiam nubere et sic parentum consortio et auxilio destitui. In hoc autem spectari debet, non solum quis sit loci familiarum numerus, sed etiam an pleraeque familiae, ut saepe contingit, consanguinitate vel affinitate inter se cohaereant, et an revera Oratrix non inveniat alium eiusdem conditionis, cui nubat. Huiusmodi causa non suffragatur iis, qui urbes episcopales incolunt, nisi constet, eas non excedere numerum trecentorum focorum; prodesse tamen potest mulieri nobili, si paucae sint familiae illustres in eadem provincia. Adolescentes nostra aetate ita sunt nonnunquam moribus et fide perditi, ut aliquando mulier pietate fulgens vix reperiat in loco sui domicilii virum honestum et religione praeditum; suboritur inde nova quaedam species angustiae loci, cuius ratio quoque nobis ita habenda videtur, ut simul cum aliis causis exponatur, cum plurimum inde pendeat tum Oratricis, tum eius familiae salus. Loquuntur quoque theologi de *angustia locorum*, originis nempe et domicilii; puta cum Oratrix in aliam paroeciam se transtulit, et asserit utrumque locum ita esse angustum, ut in neutro invenire possit, cui nubat, nisi consanguineum. Adiicitur etiam aliquando in supplicationibus alia clausula, scilicet, quod si Oratrix extra paroeciam suam nubere cogeretur, dos

eius non esset, competens, ut cum ea reperire possit consortem paris conditionis.

Proponitur autem haec causa hoc modo:

... *Quod cum dicta Oratrix in dicto loco propter illius angustiam, virum sibi non consanguineum vel affinem paris conditionis, cui nubere possit, invenire nequeat, cupiunt Oratores matrimonialiter invicem copulari. Sed quia etc.*

Vel si adest angustia loci tam originis quam domicilii:

... *Quod cum dicta Oratrix in dictis locis, etiam de uno ad alium se transferendo, propter illorum angustiam, virum sibi non consanguineum etc. (ut supra.)*

Eadem causa cum clausula: Et si extra, proponitur hoc modo:

... *Quod cum dicta mulier in dicto loco propter illius angustiam virum paris conditionis, cui nubere possit, invenire nequeat, et si extra dictum locum nubere cogeretur, dos, quam ipsa habet, non esset competens, neque sufficiens, ut cum ea virum, cui iuxta status sui conditionem nubere possit, invenire valeret etc.*

2. Incompetentia dotis Oratricis, quae nisi ducat consanguineum vel affinem, aut innupta et incontinentiae periculo obnoxia remaneret, aut fortunam suae conditioni congruam non inveniret. Competentia autem dotis omnino pendet ex locis et ex conditione Oratricis; dos enim, quae sufficit apud rusticos, utique non est sufficiens apud urbanos, aut apud nobiles.

Dote congrua carere censeri potest puella, quae habet dotem incertam, periculis obnoxiam, aut litibus involutam, ita ut sine studio viri sollertis recuperari, aut conservari nequeat. Si enim vir peritus litem suscipere velit, et iacturam bonorum mulieri imminentem avertere, ratio est sufficiens cur dispen-

satio concedatur. Non debet autem dispensari mulier, quae dote sufficienti potitur, ut inveniat virum paris conditionis, sed quae vellet ducere consanguineum, utpote ditiorem et potentiorem; non est enim intentio ecclesiae, ut faveat puellis gradum altiorem ambientibus, sed tantum, ut eas liberet a periculo incontinentiae et ab incommodis, quae ex connubiis inaequalibus consequuntur.

Quid si puella dotem non sit habitura, nisi post obitum parentum? Si parentes sint divites, eos inducere potest, ut praesentem ei dotem constituant; si illud consequi nequeat, videndum est, an possit invenire coniugem, qui valeat solus onera Matrimonii subire usque ad obitum parentum; his deficientibus, dos futura et forsan incerta haberi potest ut dos incompetens; quia onera Matrimonii ab ipso die nuptiarum incipiunt, et quia interea parentum voluntas et fortuna in deterius mutari possunt.

Augmentum dotis ea lege factum, ut mulier nubat consanguineo, est ratio dispensandi, si alias Oratrix videatur habere dotem pro sua conditione insufficientem aut minus competentem; non vero si absque tali incremento iam sit convenienter dotata.

Quatuor modis de stylo curiae proponitur incompetentia dotis:

a) Propter dotem minus competentem: ... *Quod cum dicta Oratrix dotem habeat minus competentem, iuxta status sui conditionem, cum qua virum sibi non consanguineum vel affinem paris conditionis, cui nubere possit, invenire nequeat; et dictus Orator illam cum dicta minus competenti dote in uxorem ducere intendat etc.*

b) Propter dotem cum augmento: ... *Quod cum dicta Oratrix dotem habeat minus competentem iuxta status conditionem, cum qua virum paris conditionis, cui nubere possit, invenire nequeat, et dictus Orator illam cum dicta minus competenti dote*

in uxorem ducere illiusque dotem usque ad quantitatem secundum dictae Oratricis qualitatem competenter augere intendat etc.

c) Pro indotata: ... *Quod cum dicta Oratrix indotata existat, et dictus Orator illam sic indotatam in uxorem ducere ac usque ad quantitatem secundum dictae Oratricis qualitatem competenter ex integro dotare intendat, etc.*

d) Quando alius auget dotem: ... *Quod cum dicta Oratrix dotem habeat minus competentem iuxta status sui conditionem, cum qua virum paris conditionis, cui nubere possit, invenire nequeat, et quidam Oratorum consanguineus, ad id alias non obligatus, Oratricis dotem, ita tamen, ut Oratori nubat, et non alias, usque ad quantitatem, secundum eiusdem Oratricis qualitatem augere dictusque Orator illam cum dicta minus competenti dote et illius augmento in uxorem ducere intendat, etc.*

3. Misera puellae conditio, 1° ratione aetatis annum 24um excedentis (quae ratio non suffragatur viduae secundas nuptias ambienti); 2° ratione derelictionis seu destitutionis auxilii; v. g. si vidua pluribus ex alio Matrimonio gravata liberis, indigeat viro, qui eorum curam suscipiat, et eos eorumque fortunam contra insidias malorum tueatur; 3° ratione paupertatis; v. g. si Oratrix, nisi ducat consanguineum, famulatum per totam vitam, nec sine discrimine salutis, exercere, aut in ipsa senectute inediam forsan pati cogeretur; 4° ratio cuiusdam infirmitatis, aut deformitatis, unde ipsius consortium efficitur non mediocriter iniucundum; 5° ratione periculi incontinentiae, v. g. si puella parentibus orbata plurium sollicitationibus et insidiis obnoxia sit.

Hae causae proponuntur hoc modo:

1. ... *Quod cum dicta Oratrix vigesimum quartum annum et ultra suae aetatis agens, hactenus*

virum paris conditionis, cui nubere possit, non invenit, cupiunt, etc.

2. . . . *Quod cum dicta Oratrix vidua et (v. g. quinque filiis ex alio viro procreatis gravata existat, et dictus Orator illam in uxorem ducere, dictosque eius filios alere et gubernare intendat, cupiunt, etc.*

Quae dicta sunt ad n. 3., 4. et 5. iisdem fere verbis proponi possunt.

4. Bonum pacis inter familias instaurandae aut conservandae; hinc si constet occasione Matrimonii inter consanguineos litem gravis momenti iam existentem dirimi, aut litem propediem orituram impediri, aut aliter graves inimicitias sedari, adest ratio sufficiens dispensationis concedendae; sed tunc constare debet tum de existentia et gravitate litis aut simultatis, tum de eius sedatione per Matrimonium.

Proponitur haec causa modis sequentibus:

. . . *Quod cum inter dictorum Oratorum parentes et consanguineos vel affines graves inimicitiae ortae sint et de praesenti vigeant, aliunde tamen quam ex causa Matrimonii inter eos contrahendi provenientes, et ante illius tractatum exortae; certumque sit, quod si Oratores ipsi invicem matrimonialiter copularentur, inimicitiae huiusmodi omnino componerentur; pro illis componendis ac bono pacis cupiunt Oratores praedicti invicem matrimonialiter copulari etc.*

Vel: . . . *Quod cum inter dictam Oratricem ac Oratorem ipsum, nec non eorum parentes, consanguineos vel affines graves inimicitiae viguerint, aliunde tamen etc. (ut supra); et licet pax inter eos de recenti inita fuerit, nihilominus pro illius confirmatione cupiunt, etc.*

5. Metus scandali, puta 1⁰ si partes ob nimiam in colloquiis et agendi ratione consuetudinem

scandalum vicinis dederint et suspiciones iniecerint, unde puellae fama non leve detrimentum sit passura, nisi nubat consanguineo; 2º si Oratores non spe facilius consequendae dispensationis, sed vesana libidine victi inter se peccaverint et prolem susceperint, unde Matrimonium sit necessarium tum ad legitimandam prolem, tum quia alias mulier innupta et diffamata remaneret.

6. Matrimonium bona fide contractum, quo posito partes vix possent absque scandalo et famae dispendio separari, maxime si iam eis orta sit proles; in hoc vero casu sedulo interrogari debent, an uterque aut alteruter tantum in bona fide fuerit, an contraxerint Matrimonium spe facilius habendae dispensationis, an ab omni commercio carnali abstinuerint statim ac impedimenti notitiam habuerunt. Imo aliquando ratio sufficiens esse potest, si Oratores iam bona fide sponsalia publice inierunt, bannaque publicari fecerunt; tunc enim, si Matrimonium non fieret, fama puellae plerumque non abiret illaesa.

Haec causa proponitur modis sequentibus:

. . . *Quod ipsi alias ignorantes aliquod impedimentum inter eos existere, quominus possent invicem matrimonialiter copulari, Matrimonium inter se per verba de praesenti, publice factis proclamationibus in eorum parochiali ecclesia iuxta formam Conc. Trident. nulloque detecto, neque denuntiato impedimento contraxerunt, illudque in facie ecclesiae solemnizarunt, et carnali copula consummarunt. Postmodum vero ad eorum pervenit notitiam, eos tertio et quarto, a communi stipite provenientibus, consanguinitatis gradibus invicem esse coniunctos; propter quod a carnali copula huiusmodi abstinuerunt* (sive: *et nihilominus in eadem carnali copula perstiterunt*). *Cum autem, (Pater sancte) Oratores praedicti in huiusmodi Matrimonio remanere non possint absque Sedis Apostolicae dispensatione, et si divor-*

tium inter eos fieret, gravia exinde scandala possent exoriri; supplicant etc.

Vel: . . . *Quod ipsi scientes se (v. g. quarto) consanguinitatis gradu invicem esse coniunctos, non quidem peccandi data opera, ut crimine admisso haec causa foret Sanctitatem Vestram et S. Sedem Apostolicam ad misericordiam et gratiam erga ipsos faciliores reddendi, insimul familiariter conversati sunt, carnali tamen copula inter eos minime subsecuta; et nihilominus orta est suspicio, licet falsa, quod ipsi Oratores se carnaliter cognoverint. Cum autem, (Beatissime Pater) praemissa publica existant, et nisi Matrimonium inter eos contrahatur, dicta Oratrix graviter diffamata et innupta remaneret, graviaque exinde scandala possent verosimiliter exoriri; cupiunt etc.*

Vel: . . . *Quod ipsis alias scientibus, se (v. g. tertio) consanguinititas gradu invicem esse coniunctos, Orator praedictus non quidem peccandi data opera, ut crimine etc. (ut supra) . . . reddendi, sed solum vesana libidine ductus, Oratricem cognovit. Cum autem, (Beatissime Pater) etc. ut supra.*

Causis supra recensitis a theologis superaddi solent excellentia meritorum, conservatio familiae illustris et alia nonnulla, quae aut ad praecedentes revocantur, aut rarius apud nos locum habere solent.

Non semper sufficit unica causa ad obtinendam dispensationem, maxime in gradibus propinquioribus, nisi illa sit e gravioribus et multum urgeat; hinc si plures existant causae, simul exponi debent, et quidem nude per numeros distinctae, ita ut primariae primum semper locum obtineant, v. g.: Causae autem dispensandi adsunt sequentes:

1ª Oratores non quidem peccandi data opera, nec copula inter eos secuta, ita familiariter inter se conversati sunt, ut inde orta sit suspicio copulae,

licet falsa. 2a Oratrix dotem habet minus competentem, cum nihil possideat, nisi etc. 3a Oratrix superadulta est, siquidem nata anno .... die .... et hactenus virum paris conditionis, cui nuberet, non invenit.

Supponere videntur canonistae causas allatas semper esse in favorem mulieris; et revera ex causis recensitis plures sunt, ut angustia loci, incompetentia dotis, puellae misera conditio, quae viro vix suffragari possunt; absolute tamen loquendo concedi quoque potest dispensatio ob rationes soli viro proprias; v. g. Titius viduus plures habet liberos ex primo Matrimonio susceptos, nec invenit nisi consanguineam aut affinem, quae eorum curam suscipere velit; ratio est sufficiens, ut dispensationem consequatur. Ceterum ut iure concedatur dispensatio super impedimentis Matrimonii, non requiritur absolute, ut causa prolata sit canonica, ex iis videlicet, quas theologi[1]) afferre solent; sed satis est, ut rebus mature coram Deo ponderatis, ob quamcumque causam, etiam novam, Matrimonium videatur re vera necessarium, sive ad procurandam salutem Oratorum, sive ut avertatur ab eis grave aliquod damnum temporale.[2]) In praxi tamen vix receden-

1) Super impedimento primi gradus aequalis et inaequalis affinitatis ex declaratione a. 1823. data, Dataria non dispensat, nisi ob periculum perversionis, quae causa proponitur hoc modo: „*Cum timendum sit* (vel: *cum adsit periculum*), *ne Oratores in casu denegatae dispensationis a fide catholica deficiant.*“ Porro pro verificatione periculi perversionis a fide requiritur et sufficit prudens iudicium parochi de periculo apostasiae, in quod dispensandi in casu denegatae dispensationis incurrerent, attentis particularibus eorum circumstantiis, animi infirmitate et fragilitate, vehementi passione aliisque similibus rerum adiunctis. (Handbuch der Erzdiöcese Köln, zweite Auflage 1830, pag. 166.)

2) Alia nunc addi potest causa Matrimonium civiliter contra-

dum est ab usu recepto exigendi, ut afferatur causa canonica, cui dein ceterae adiici possunt. Ecclesiae ministri, qui pro Oratoribus dispensationem petunt, attente considerare debent, an causae in supplici libello allatae sint verae necne; si enim, suo munere fungentes, agnoscant preces non niti veritate, ulterius procedere nequeunt; contrahentes etenim aetate nostra raro fide et pietate moventur, in omnibus suum commodum quaerunt, nec multum reverentur leges, quas ecclesia prudentissime condidit ad custodiam morum.

8. De exsecutione dispensationum in foro interno.

(Clausulae benè observandae.)

Dispensationes fori interni concedi non solent nisi in *forma commissoria,* [1]) quod summopere notandum est. Tunc videlicet superior non ipse dispensat, sed tribuit confessario facultatem dispensandi; ac proinde non sufficit, ut hic, mandatum exsequendo, affirmet se obtinuisse impedimenti relaxationem; sed insuper expresse et clare manifestare debet, se, speciali delegatione suscepta, posse, atque hic et nunc velle super impedimento, de quo agitur, dispensare. Ad hoc vero non refert, quibus verbis utatur, dummodo ipsius voluntas plane innotescat.

Si litterae dispensationis dirigantur ad proprium Oratorum parochum, alius nequit eas exsequi; ipse enim videtur personaliter delegatus. Si dirigantur Doctori, seu Magistro in theologia, (qui modus hodie

---

ctum, vel periculum ne contrahatur, (*Bouvier*) vel etiam periculum Matrimonii mixti.

[1]) Dispensationes episcopales non solent dari *in forma commissoria;* ac proinde earum fulminatio non differt ab ipsarum concessione; ille autem, ad quem diriguntur, sive sit parochus, sive confessarius, sedulo attendere debet, si quid in ipsis praescribatur, illudque accurate exsequi.

perraro occurrit) per Oratorem eligendo, non sufficit, ut confessarius sit doctus, aut theologiam, seu ius canonicum doceat, sed oportet, ut ad gradum Doctoris provectus sit. Si igitur poenitens Doctorem adire nolit, poscere debet clausulae mutationem. Si dirigantur ad confessarium per Oratorem eligendum, penes eum est, quem ipsi libuerit, eligere, et si confessarius primum electus nequeat, aut nolit litteras exsequi, potest alium adire ex approbatis in Dioecesi pro earundem exsecutione. Hoc per totum orbem servari testatur Pyrrhus Corradus. Confessarius narrata in litteris dispensationis exacte inspiciat et rite examinet,[1] ut deinde in actu sacramentalis Confessionis cum Oratore interrogatorium rite instituere et pro rerum eventu dispensationem rite possit exsecutioni mandare.

Quem in finem ex P. Tiburtii Navar. olim Poenitentiarii in Basilica Lateranensi libello *Manuductio ad praxim exsecutionis litterarum sacrae Poenitentiariae* aliisque probatis auctoribus adieci brevem instructionem de sensu clausularum, quae in litteris Apostolicis obvenire solent.

1ª Si ita est, nempe si vera sint narrata, si impedimentum sit occultum, si Matrimonium in facie ecclesiae sit contractum, si ex separatione scandalum sequatur, si aliud non obstet, si rationes allatae sint genuinae, si causa finalis[2]) subsistat; de

---

1) Advertens in examine errorem commissum circa causam finalem vel conditionem necessariam, denuo recurrere debet ad S. Poenitent. resp. Vic. Gen. pro obtinendis litteris, quas vocant *perinde valere*. — Valida est dispensatio, si error inveniretur in rescripto Pontificis, puta ex culpa amanuensis. Item si in petitione ex errore positus fuisset tertius gradus pro quarto, quia dispensatio *in maiori* continet dispensationem *in minori* eiusdem speciei. (*P. Gury n. 1552. ed. 2. Ratisb.*)

2) Si causa dispensationis cessat antequam dispensatio expe-

quibus confessarius sedulo poenitentem interrogare debet. Si in litteris dispensationum legantur verba: *Quatenus, si ita esse per diligentem Oratoris examinationem inveneris*, hoc examen absolute debet institui; alias non valet dispensatio.

2a Audita prius eius sacramentali Confessione; Confessio enim sacramentalis dispensationi necessario est praemittenda. „Sed (ait *Carrière* in Compendio ed. 5a pag. 250. n. 258.) difficultas est, an sufficiat quaecumque Confessio, an vero requiratur, ut ipsa absolutio subsequatur; et quid dicendum, si Confessio sit nulla et sacrilega? Ex responsione S. Poenitentiariae (apud *Compans*) irrita non erit dispensatio, etiamsi contingat poenitentem nulliter et sacrilege confiteri et absolutionem a peccatis recipere. Quodsi confessarius advertat poenitentem ex sua indispositione a peccatis absolvi rite non posse, debet una cum absolutione differre dispensationem, nisi forte urgens aliqua necessitas suadeat dispensationem accelerare."

3a Sublata occasione etc.; qua clausula confessario prohibetur, ne Oratorem absolvat, quamdiu in occasione proxima versetur, v. g. adhuc familiarem nutriat conversationem cum consorte, vel cum ipsa in eadem domo habitet. Id itaque prius agendum, ut haec peccandi occasio vel omnino desinat, si fieri potest; si autem occasio sit necessaria, confessarius debet suggerere media, quibus convertatur in remotam.

---

diatur, vel antequam fiat ab Episcopo, cui a Pontifice commissa fuerit, cessat dispensatio; si autem causa dispensationis cesset, dispensatione iam expedita, et facta ab inferiori, etiamsi cessat ante celebrationem Matrimonii, non cessat dispensatio, quia per dispensationem iam tollitur impedimentum, sive lex relaxatur, cuius obligatio extincta, si cessat postea causa, minime reviviscit. (*S. Lig. lib. 6. n. 1132.*)

4ᵃ Iniuncta ei poenitentia etc.; eam prudenter moderari debet confessarius, spectata poenitentis conditione, sexu et aetate, atque ita, ut ex ea nunquam eius delictum innotescere queat. Praescribere posset, poenitentis indole, conditione, aetate, sexu etc., bene consideratis, v. g. ieiunium per sex menses semel in hebdomada, vel recitationem Psalmorum poenitentialium, aut tertiae partis Rosarii semel aut bis in hebdomada, eodem vel longiori temporis spatio, vel aliud aliquod pietatis opus.

5ᵃ Cum obligatione confitendi etc.; tempus autem longius aut brevius statuere debet confessarius, v. g. per annum, aut per sex menses, aut etiam per duos menses, prout poenitentis utilitas seu dispositio suggesserit. Si ipse obligationem sibi impositam quidem suscipit, sed implere negliget, peccabit quidem, dispensatio vero ideo non erit invalida. *Aliisque iniunctis de iure iniungendis* . . . quae clausula respicit etiam alias materias circa alia peccata poenitentis v. g. si poenitens furtum fuisset confessus, de iure ei iniungenda esset restitutio ablati, etc.

6ᵃ Absolvas, quo verbo insinuatur, dispensationem non esse largiendam, nisi prius finita fuerit confessio et indulta absolutio.

7ᵃ Dummodo impedimentum etc.; per quam clausulam significatur confessarium debere bene examinare, an impedimentum vere dici possit occultum; nam est conditio, sine qua non concederetur haec gratia; hinc si impedimentum factum fuisset publicum vel notorium, sive ante petitam dispensationem, sive postea, ulterius progredi nequiret confessarius.

8ᵃ Aliudque non obstet, scil. impedimentum canonicum, hoc pariter est conditio, sine qua non concederetur gratia dispensationis; nam in foro interno impedimenta non auferuntur, nisi omnia simul;

si plura coexistant, qui unum exponit et alterum silet, sive bona, sive mala fide, nullam gratiam obtinet. Hinč si praeter narratum impedimentum aliud obstet, vel si suscepta super uno impedimento dispensatione, aliud postea detegitur, utrumque iterum narrari debet pro nova dispensatione impetranda.

9a Discretioni tuae committimus, quatenus cum eodem, etc., quibus verbis patet, dispensationem expeditam fuisse in forma commissoria; ac proinde impedimentum non solvitur, nisi eo momento, quo post absolutionem datam, confessarius poenitenti declarat, se vi auctoritatis obtentae cum eo dispensare.

10a Matrimonium cum dicta N. de nullitate prioris consensus certiorata, sed ita caute, ut latoris delictum nusquam detegatur.

Cum haec clausula ex stylo curiae in litteris dispensationis fori interni semper apponi soleat, confessarius satagere debet, ut alter coniux de nullitate prioris consensus caute admoneatur, atque mutuus iterum consensus eliciatur. Benedicto XIV. prae ceteris modis arridet sequens: „Impedimenti conscius libere declaret, se haud rite Matrimonio consensisse, cum primum celebratum fuit; ideoque oportere ex consilio confessarii atque internae tranquillitatis causa, ut ambo consensum renovent, seque id libenter facturum ostendat. Quodsi alter coniux eandem voluntatem patefaciat, id satis erit, ut novus consensus iuxta praescriptam normam elicitus intelligatur.“ (Instit. eccl. 87. pag. 437. ed. Rom. 1747.) Si quando hoc videatur valde periculosum aut propemodum impossibile, aut rescribendum est ad eum, a quo litterae fuerunt expeditae, ut ipse suggerat, quid sit agendum, aut dispensatio in radice est petenda. Imo in casu urgentissimae necessita-

tis, ut docet S. Liguori lib. 6. n. 1116., si ex manifestatione nullitatis consensus maximum timeatur incommodum, si coniux impedimenti conscius non possit evitare redditionem debiti absque periculo scandali, tunc ratione necessitatis opinionem alias tenuitur probabilem amplectens ipse confessarius poenitenti permittere potest, ut consensum ex sua parte renovet, et coniugi petenti debitum reddat.

11ª Prolem susceptam (non tamen ex adulterio) vel suscipiendam legitimam pronuntiando. Proles nata ex Matrimonio publice et bona fide contracto, legitima reputatur, licet postea detegatur, illud fuisse invalidum ob aliquod latens impedimentum; idque verum est etiam quando unus coniugum fuit in bona, alter vero in mala fide. Filii naturales orti ex parentibus, inter quos nuptiae consistere poterant, per subsequens Matrimonium legitimantur; tunc enim fictione iuris effectus Matrimonii retrotrahitur ad tempus, quo nata est proles. Imo ad hoc sufficit, ut parentes fuerint ad contrahendum habiles eo tempore, quo concepta est proles; tunc enim ex fornicatione quidem, non vero ex adulterio, neque ex incestu procedit. Hinc v. g. Caius solutus rem habuit cum Sylvia soluta; paulo post Flaviam duxit uxorem, quacum per multos annos commoratus est; ea vero vita functa duxit Sylviam. Proles olim ex ea nata per hoc Matrimonium legitimatur, utpote concepta ex solutis. (Cfr. Scavini tom. IV. 626.) Utrum vero ad praedictam legitimationem satis quoque sit, parentes esse ab omni vinculo solutos tempore, quo nascitur proles, inter canonistas controvertitur. Propositionem affirmantem multi quidem propugnant, propositio tamen negans probabilior videtur, 1⁰ quia spectato iure naturae, ille revera spurius est, qui certo ex adulterio fuit conceptus; 2⁰ quia ius civile nostras non attendit ad tempus nativitatis, sed tantum ad tem-

pus conceptionis. De hoc casu doctissime disseruit Bened. XIV. in litteris *Redditae nobis* ad Archiepiscopum S. Dominici die 5. Dec. 1744. datis.

Si vero tempore, quo concepta et nata est proles, parentes aliquo impedimento dirimenti nubere prohiberentur, tunc filii non fiunt legitimi per solum Matrimonium subsequens, sed expresse legitimantur a Romano Pontifice, vel ab alio de eius auctoritate; ideoque in huiusmodi litteris inseri solet clausula, de qua hic agitur; *prolem susceptam*, etc.; ut autem huiusmodi dispensatio effectum sortiatur, necesse est, 1° ut Matrimonium reipsa contrahatur; alioquin speciale rescriptum requiritur; 2° ut impedimentum non sit iuris naturalis; hinc proles ex adulterio concepta et nata semper a legitimatione excipitur; unde verba clausulae in parenthesi poni solita *(non vero ex adulterio)*.

12ª In foro conscientiae, et in actu sacramentalis Confessionis tantum et non aliter; unde liquet confessarium praedicta dispensandi facultate uti non posse, nisi in foro poenitentiae, in ipso actu Confessionis sacramentalis, confessione peracta et absolutione data, atque huiusmodi gratiam in foro externo non suffragari; i. e. si detur casus, quo impedimentum ex occulto fiat publicum et in iudicium deducatur, gratia huiusmodi dispensationis in foro fori non suffragatur, et tunc ad Datariam esset recurrendum, quamvis poenitens esset in conscientia bene dispensatus, ita ut, si absque scandalo copulam haberet cum sua coniuge, nullum committeret peccatum; nam vere et legitime fuisset cum eo dispensatum in foro conscientiae per legitimam potestatem tempore, quo poterat dispensari, id est occulto existente impedimento.

13ª Praesentibus sub poena, etc.; quae clausula moraliter est intelligenda, ita ut ipsa die exsecutionis aut quantocius praedictae litterae lace-

rentur seu comburantur; ne quando delictum poenitentis divulgari contingat; possunt tamen prius describi, ac copiae eiusmodi asservari; excommunicatio autem, de qua ibi sermo est, non est latae, sed ferendae tantum sententiae.

Ex regulis supra recensitis 1a, 2a, 6a, 7a, 8a, 9a, 10a et 12a, habendae sunt ut essentiales, ita, ut una earum in exsecutione litterarum praetermissa, nisi forte decimam in casu necessitatis exceperis, invalida esset dispensatio. Ceterae autem praeceptum continent; earum neglectio peccato non careret, gratiam tamen non redderet irritam.

9. De exsecutione dispensationum in foro externo.[1])

(Clausulae bene observandae.)

Bulla (vel Breve) dispensationis ordinarie mittitur exsequenda ad Episcopum, vel ad eius Vicarium Generalem; et quidem ad Ordinarium vel Vic. Gen. Oratricis, si Oratores ex diversa dioecesi sunt oriundi. Postquam Breve a Dataria per Agentem fuit transmissum ac recognitum, litterae commissoriae ad respectivum parochum diriguntur, in quibus super essentialibus in Brevi expressis interrogationes formatae sunt, ad quas parochus, qui hac in re exsecutoris vices gerit, et cuius conscientia super eadem oneratur, testes, qui omnino separatim audiendi sunt, respondere faciet, eorumque responsa verbotenus transscribet et Ordinario transmittet.

Commissorio hoc adimpleto et Vicariatui Generali transmisso, si causa ceteraque essentialia fuerint verificata, devenitur ad exsecutionem dispensationis, quae peragitur et omnino perficitur eo, quod parochus litteras[2]) a Vicario Generali subscriptas et si-

[1]) (Cfr. Köln. Pastoralblatt a. 1868. n. 1.

[2]) Hae literae ad acta parochialia reponendae et in libro matrimoniali annotandae sunt, ut probari possit canonicitas Matrimonii.

gillo munitas Oratoribus publicat. (Cfr. *Bangen l. c. II. pag. 220.—226.)*

Diligenter igitur imprimis advertat, an litterae, quibus ipsi dispensatio committitur ab habente potestatem dispensandi, sint authenticae, sigillo consueto et solita subscriptione munitae, sine cancellatione, fractione sigilli et ceteris, quae fraudis suspicionem generare possent. Quodsi aliquid huiusmodi appareat, ad exsecutionem non erit procedendum, sed ad Ordinarium recurrendum. Si vero litterae sint authenticae, parochus ad earundem tenorem sedulo debet attendere, omnesque clausulas ad amussim observare; quare eas, quae prae aliis frequentius occurrunt, et maioris momenti intellectuque difficiliores sunt, adieci.

1⁰ Te diligenter informes. Haec clausula, etsi non requirat iudicialem cognitionem et informationem, (sufficiet enim extraiudicialis sine ordine et forma iudicii), nihilominus tamen vult, ut delegatus soli Oratorum asserto non credat, sed accipiat testes fide dignos, et saltem ita se informet circa omnia essentialia in Brevi enarrata, ut prudenter credere possit, rem ita se habere. — Extraiudicialis cognitio sufficere dicitur; quod intelligendum hoc sensu; nisi adsit aliquis contradictor; tali enim in casu pars citari, et acta in scriptis redigi deberent.

2⁰ Si preces veritate niti repereris. Pro cuius clausulae verificatione sufficit, existere et verificari causam allegatam tempore, quo Romae concessa fuerit facultas dispensandi, necnon quo Ordinarius, vel alius delegatus Pontificius exsequitur litteras dispensationis, seu actu dispensat; etsi tempore, quo sollicitata fuit gratia dispensationis, nullatenus extiterit, seu vera fuerit. Ita practici Curiales allegantes modernum stylum Curiae ab antiquo in eo differentem, quod alias Papa et Curia Romana ipsamet perfecte et complete dispensabat; mo-

derno autem tempore dispensationes committuntur Ordinariis, ut ipsi habita sufficienti informatione, et cognita precum veritate, reipsa et actu dispensent.

3° Ab incestus reatu, et excessibus huiusmodi etc., absolvas pro utroque foro. Haec clausula semper inseritur, quando ob praecedentem copulam incestuosam, vel iam contractum Matrimonium cum consanguinea vel affine, fit dispensatio. Circa quam clausulam notandum, illius vi posse et debere exsecutorem Oratores a poenis in utroque foro, id est, tam interno, quam externo, absolvere, dummodo in foro aliquo externo nondum sint delati. Deinde ex plurium Dioecesium consuetudine exsecutor potest alteri subdelegare potestatem absolvendi Oratores ab incestu et poenis illius; securius tamen esse dicunt, si ipsemet absolutionem praestet; quod sine difficultate et labore fieri potest, quia ad hanc absolutionem non est necessarium, ut fiat Confessio sacramentalis, sed potest a iudice delegato fieri extra Confessionem, etiam quoad forum internum seu conscientiae, ita ut dein taliter absolutus, tam in foro externo, quam interno sit immunis a poenis, v. g. ab excommunicatione et aliis, quas ob incestum incurrerat.

4° Imposita eis etc. salutari poenitentia. Haec clausula in casibus copulae et suspicionis de eadem semper apponitur; quae quidem conditionem non importat, nec de forma esse censetur; nihilominus tamen illam exsecutor ex praecepto imponere debet, cum Papa id mandet in litteris. Quia vero nulla ibidem certa praescribitur poenitentia, relinquitur arbitrio iudicis imponenda pro diversitate delicti, personarum, circumstantiarum et temporum. Non est autem necesse, ut publica poenitentia imponatur Oratoribus, etsi delictum eorum sit publicum, quia Papa, si id vellet, exprimeret.

5° Ab invicem separes. Haec clausula etiam

solet apponi in dispensationibus cum copula, et vi illius exsecutor, antequam absolvat Oratores, vel cum eis dispenset, eosdem, (si in eadem domo simul cohabitent) separare debet.

6° Et recepto prius ab eis iuramento, quod sub spe facilius habendae dispensationis praemissa non commiserint. Vi huius clausulae debent Oratores in manibus delegati iuramentum praestare, quod sub spe facilius consequendae dispensationis non peccarint. Quod si vel una pars fateatur, se cum spe facilius consequendae dispensationis peccasse, non potest exsecutor dispensare. Illud tamen hic specialiter notandum, posse contingere, ut aliqui habeant copulam cum spe consequendi dispensationem, quin dici possint, habuisse copulam sub spe facilius obtinendi dispensationem. Etenim peccantes sub spe facilius obtinendi dispensationem intelliguntur tantum illi, qui ideo peccant, ut facilius obtineant dispensationem, seu quia sperant, quod crimine admisso eam facilius sint obtenturi, adeo ut spes facilius obtinendi sit causa et motivum committendi crimen, et consequenter scandalum et ansa peccati. Unde observandum, aliud esse *peccare cum spe dispensationis*, (vel etiam peccare, *quia spero dispensationem)*, aliud vero *peccare, ut inde facilius dispensationem obtineam*, (vel, *quia scio vel spero ob copulam habitam facilius dispensandum fore)*. Et de hoc posteriori, non item de priori interrogandi censentur, et iurare debent Oratores. Et idcirco illi, qui ante copulam, vel sub copula habuerunt quidem etiam spem obtinendi dispensationem, sed tamen non peccarunt, ut facilius obtinerent dispensationem, possunt cum omni veritate et tuta conscientia in supplicatione dicere, *non quidem peccandi data opera, ut crimine admisso etc.* et coram exsecutore iurare, *quod sub spe facilius obtinendi dispensationem incestum non commiserint.*

— Si autem Oratores, vel saltem unus eorum falso iuret, negando se habuisse praefatam spem, quam revera habuit, dispensatio, et inde subsequens Matrimonium invalida sunt; quia deest mens et voluntas dispensandi. Potest tamen talibus dein succurri, quin seipsos diffament iuramentum falsum publice confitendo et quin de novo dispensationem petant pro foro externo, si nempe scribatur pro eis ad sacram Poenitentiariam, allegando fideliter casum, qualiter cum ipsis ad praecedens falsum iuramentum dispensatum fuerit, et rogando, ut, cum delictum novum et invaliditas Matrimonii publice contracti existant occulta, dispensare dignetur ad evitanda scandala verosimiliter oritura ex eorum separatione; casu enim ita narrato solet S. Poenitentiaria in secreto dispensare; dummodo spes illa habita, et iuramentum falso depositum adhuc sint occulta, et scandala ex separatione verosimiliter oriri possent.

7° Dicta mulier diffamata et innupta remaneret, graviaque inde scandala possent verosimiliter exoriri. Ad verificandam hanc clausulam non est necesse, ut scandala tempore impetrationis vel exsecutionis litterarum dispensationis actu iam vigeant, vel certo et evidenter eventura credantur, sed sufficit probabilis timor secuturorum scandalorum, v. g. inimicitiarum inter Oratorum consanguineos, vel incontinentiae Oratorum, vel quod mulier diffamata non possit amplius alii competenter nubere et hoc ipso subiaceat periculo incontinentiae. Hinc quia casu, quo copula iam est publica, consequenter mulier diffamata, vel Matrimonium iam fuit contractum, ordinarie scandalorum pericula sunt timenda, nisi dispensetur, potest exsecutor sine scrupulo et multa indagine in huiusmodi casibus dispensare, quando scandala exoritura fuerunt allegata; quia, quae ordinarie contingunt, semper probabilem causant timorem ulterioris con-

tingentiae in simili casu. Porro ad probandam infamiam mulieris ortam non ex copula, sed ex suspicione copulae sufficit probare, ab aliquibus visum esse inter Oratores intervenisse amplexus vel tactus impudicos, et suspectas conversationes.

8⁰ Dummodo Oratrix propter hoc rapta non est. Haec clausula in omnibus dispensationibus verificari debet; alias invalidae forent.

9⁰ Dispenses. Qua clausula denotatur gratiam dispensationis nondum esse completam seu perfectam, sed perfici et compleri primum debere ab exsecutore.

10⁰ Distantiam vero tertii v. g. gradus praefati eis non obstare declares. Haec clausula ponitur duntaxat in casibus, quando Oratores inaequaliter distant. Siquidem necessario etiam exprimi debet gradus propinquior, non ut super illo dispensetur (nisi esset primus, super quo etiam necesse est expresse dispensari), sed ut declaretur, eum non obstare. Hinc si reperit exsecutor, Oratores inaequaliter distantes tantum expressisse remotiorem gradum, (quod aperte colligit, si dicta clausula non habetur in litteris), dispensare non potest, sed instruere debet Oratores, ut novas litteras, quas Romae vocant *perinde valere*, obtineant. Quod si exsecutor nihilominus dispensaret, dispensatio et inde subsecutum Matrimonium nulla forent.

11⁰ Neque scandalum ex ea, dispensatione scilicet, oriturum, i. e. ne fidelibus sit offendiculo atque ita in destructionem religionis et morum vergat. Propter hanc clausulam exsecutor, ut bene recteque muneri suo satisfaciat, tenetur diligenter animadvertere et inquirere, an ex dispensatione facienda possint exsurgere scandala, quia si ista timeantur, quamvis omnia iam probata sint, dispensare non poterit.

Denique exsecutioni mandatis litteris, mittat paro-

chus, vel cui exsecutio dispensationis commissa est, testimonium legitimum rite factae exsecutionis apud protocollum Vicariatus asservandum.

10. De revalidatione Matrimonii nulliter contracti.

(Ex *Raymundi Antonii, Episcopi Eystettensis* Instructione pastorali.)

Matrimonium ex duplici capite nullum esse potest, videlicet aut propter defectum consensus, aut ob aliud impedimentum dirimens, id, quod ex hucusque allatis facile patet. — Impedimentum vero aut est occultum, aut publicum, sive uni parti notum, sive utrique, et aut dispensationem admittit, aut indispensabile remanet. — Pro singulis huiusmodi casibus singularem subnectimus instructionem.

a) De revalidatione Matrimonii irriti ob defectum consensus.

Consensus deest Matrimoniis aut ex errore, aut per vim et metum, aut per simulationem initis. Ad revalidationem vero huiusmodi Matrimoniorum mutuus requiritur consensus, postea a coniugibus sibi invicem libere praestandus. — Si nullitas Matrimonii publice innotuerit, idem Matrimonium rite confirmari nequit, nisi consensus coram parocho et duobus testibus, omissis tamen proclamationibus, praebeatur, etsi prius coniuges in facie ecclesiae Matrimonium iam inierint. — Si Matrimonium celebratum fuit coram parocho et duobus testibus, et defectus legitimi consensus occultus servatur, tunc novus consensus clam inter contrahentes est praestandus, nec amplius parochus duoque testes requiruntur.

Quando uterque coniux huius defectus sibi conscius est, res nullam habet difficultatem. — Quando vero consensus ex parte unius tantum coniugis defuerit inscio altero coniuge, quia ob vim seu metum in Matrimonium consensit, tunc admonito prius altero marito de nullitate Matrimonii, ab utroque con-

iuge novus ponatur consensus. Id, quod de impedimento erroris per se patet; nullus enim potest esse consensus errantis et nulla voluntas. Qui vero ficte contraxit, idem praestare tenetur, cum prior alterius consensus ad materiam neque legitimam neque idoneam pertinuerit. — Quia autem in foro externo defectus consensus, sive ob errorem, sive ob vim metumque difficillime probari potest, et propterea divortium ex hoc titulo nunquam conceditur; hinc parochi vel confessarii prudentem adhibeant oportet diligentemque operam, ut pro rerum circumstantiis mariti putativi coram parocho et duobus testibus in casu publico, vel clandestine in casu occulto renovent et suppleant consensum, et ut pars noxia alteram partem, forsan recusantem, precibus, monitis et obsequio suavi demulceat. Nam ad evitanda scandala et prolis damna utraque pars ex caritate saltem et pars noxia etiam ex iustitia ad renovandum consensum obligatam se habere tenetur.

b) De revalidatione Matrimonii irriti ob aliud impedimentum dirimens.

Si Matrimonium nullum fuit ob impedimentum aliquod dirimens, quod dispensatione tolli potest, dispensatio petenda, eaque impetrata novus exigendus est consensus, utrinque mutuus et signo externo manifestatus.

Quodsi impedimentum fuit *notorium*, petatur dispensatio a Dataria vel ab Episcopo servatis sedulo iis, quae supra servanda esse diximus. Deinde fiat revalidatio coram parocho et duobus testibus; alioquin celebrationis validitas exterius probari nequit. Sufficit tamen, ut haec revalidatio privatim et omissis quibuscumque solemnitatibus coram parocho et testibus peragatur. Advertat autem parochus, coniuges esse cogendos ad separationem quoad

thorum et habitationem, ubi primum certo constiterit de publica nullitate Matrimonii, ut scandalum auferatur, donec revalidatio fieri queat.

Quando impedimentum est *occultum*, renovatio consensus clam facienda est inter utramque partem, dummodo antea in facie ecclesiae Matrimonium fuerit celebratum iuxta normam Tridentini; praesentia enim parochi et testium semel adhibita iam fidem facit in foro externo de Matrimonio rite contracto; hinc S. Poenitentiaria semper monet, ut secrete fiat renovatio consensus.

Matrimonium vero ob impedimentum aetatis irritum, si adepta legitima aetate contrahentes revalidare voluerint, in forma Tridentini semper revalidandum est, etiamsi antea in facie ecclesiae iam fuerit contractum; nam eiusmodi Matrimonium, cum hoc impedimento coram ecclesia initum, nonnisi vim sponsalium retinet.

Singularem vero prudentiam et cautionem parochus vel confessarius adhibeat, quando ex facto in Confessione vel aliunde allato, attamen occulto, Matrimonium invalidum esse intelligit. Priusquam enim Matrimonii nullitatem utrique vel alterutri ex coniugibus manifestat, plura ipsi attendenda sunt, relate tum ad coniuges, tum ad impedimenti naturam.

Relate ad coniuges dispiciendum erit: a) utrum bona an mala fide contraxerint, utrum, postquam in cognitionem impedimenti devenerint, nihilominus in consummatione eius perseveraverint, an pro conscientia sua ab usu Matrimonii sese abstinuerint; b) si una tantum pars impedimenti notitiam habeat vel dubium, altera parte in bona fide relicta, utrum a petendo debito sese abstinuerit; c) explorandum erit, prudenter tamen et circumspecte, utrum eiusmodi coniuges pacifice cohabitent, an potius inimicitiae et rixae, discordiae et odia inter eos advertantur.

Quoad naturam vero impedimenti ratio habenda est: a) utrum ex delicto aliquo descendat, v. g. ex copula illicita, ex impedimento criminis vel culpabili reticentia in dispensatione obtenta, an ex causa alioquin non inhonesta; b) utrum sit impedimentum occultum quidem, sed in foro externo forsan demonstrabile, v. g. impedimentum consanguinitatis et affinitatis, an impedimentum sit plane occultum in sensu canonico, ita ut ex natura sua in foro externo probari nequeat.

Hisce consideranter et accurate perspectis, pro praxi sequentes regulas subministramus:

1a. Quando coniux uterque de impedimento quocumque dirimente et nullitate sui Matrimonii notitiam habeat, et separatio sine scandalo fieri nequeat, ante omnia coniuges monendi sunt, ut ab usu Matrimonii sese omnino abstineant, ne fornicationis reatum contrahant, donec dispensatio obtenta iisque impertita fuerit. Dispensatio autem, in casu occulto a S. Poenitentiaria vel ab Episcopo obtenta, parti poenitenti in foro conscientiae, audita Confessione elargiatur cum mandato, ut secrete renovent consensum.

2a. Si una tantum pars impedimenti ac nullitatis Matrimonii notitiam habeat, impedimentum vero nullatenus cum delicto et infamia fuerit coniunctum, coniuges insuper pacifice cohabitent, ita ut periculum pacis inter maritos perturbandae non sit timendum, poenitens moneatur, ut certiorem reddat alterum coniugem de nullitate Matrimonii, cum mandato sese abstinendi ab eiusdem usu, donec obtenta dispensatione consensum renovaverint.

3a. Nonnunquam accidit, ut confessarius ex circumstantia aliqua in Confessione allata, Matrimonium invalidum esse intelligat, quin poenitens ob ignorantiam iuris id resciat. Si impedimentum obstans ex natura sua in foro externo probari nullo modo possit, et alteri parti revelari queat, quin in delicti,

ex quo oritur, notitiam veniat, poenitens monendus est, ut altera parte de nullitate Matrimonii certiorata ab usu eiusdem abstineat, donec revalidetur. Simul declaretur, nihil ipsi profuturam in foro externo Matrimonii impugnationem, utpote cuius nullitas probari nequeat.

4a. Quando vero impedimentum detectum in foro externo probari potest, et ex rerum conditione timor intrat, ne coniuges, minus pacifice viventes, aut ambo aut pars hucusque inscia, Matrimonii molesti iam iugum abiiciendi occasionem laetabunda amplectatur et convalidationis media respuat; item, si impedimentum taliter ex delicto proveniat, ut pars innocens nullo modo certiorari possit de nullitate Matrimonii absque delicti revelatione et maximi periculo scandali, tunc ad Maiorem Poenitentiarium et respective ad Ordinarium recurrendum est, ut, quo meliori potest modo, de opportuno remedio provideatur, exposito distincte et dilucide casu cum omnibus circumstantiis, ita tamen caute et circumspecte, ut sigillum sacramentale nullo modo laedatur.

Ab una enim parte certum est, in dispensationibus, tum a S. Poenitentiaria, tum ab Ordinario obtentis, hanc clausulam praescribi: „certiorata tamen prius altera parte de nullitate prioris consensus, sed ita caute, ut latoris delictum nunquam detegatur"; haec clausula vero non est nuda tantummodo confessarii instructio, sed conditio dispensationis, quae praetermitti nullo modo potest, cum innitatur iuri communi, quod expostulat novum a coniugibus consensum, indeque declarationem nullitatis, ne primus consensus ob impedimentum invalidus permaneat, sed ut in locum eius verus succedat in Matrimonium consensus. Ex altera vero parte, ut modo exposuimus, sine gravissimis incommodis impedimentum ignaro revelari et clausulae dispensationis satisfieri saepius nequit. Unde in

hisce casibus ad Maiorem Poenitentiarium recurrendum est, ut aut aliquid de severitate clausulae remittat, aut facultates necessarias expostulet a Pontifice, qui in impedimentis, quae a iure scripto decernuntur, non solum auferre potest de medio incommoda, quae iam secuta sunt, cum *in radice* Matrimonii legitimam prolem declarat, sed etiam ob consensum naturalem, initio praestitum et adhuc durantem, dispensare potest a renovando consensu. Intelligitur enim per *dispensationem in radice* sanatio Matrimonii, ablato in casu particulari impedimento, non quidem iuris divini vel naturalis, sed legis dumtaxat ecclesiasticae, ut Matrimonium, ob id impedimentum nulliter quidem sed cum consensu naturali initum, ita absque renovatione consensus et a fortiori absque formalitate Concilii Tridentini reddatur validum in omnibus suis effectibus, ac si contrahentes, qui ad Matrimonium ineundum inhabiles fuerant, et consensum illegitime praestiterant, ab initio habiles fuissent et consensum legitime praestitissent.

Effectus itaque huius dispensationis seu sanationis Matrimonii sunt: a) per fictionem iuris tollitur impedimentum dirimens iuris ecclesiastici, quod in casu Matrimonio obstat, ac si nunquam affuisset; b) hinc sanatur primus consensus, qui ideo erat nullus, quia per impedimentum dirimens contrahentes erant inhabiles; sublato namque impedimento, ac si nunquam affuisset, consensus exserit vim suam naturalem; c) legitimatur proles plene, quia Matrimonium in suo effectu sic sanatur, ac si semper fuisset validum.

Hinc patet dispensationem in radice locum habere posse: 1. quando una pars habeat quidem animum remanendi in Matrimonio, sed recuset renovationem consensus in facie ecclesiae, quando videlicet nullitas Matrimonii publica est, sive ex impedimento

clandestinitatis, sive ex alio insimul; quod ut plurimum accidere potest in Matrimoniis mere civilibus; 2. quando una tantummodo pars habeat notitiam impedimenti, quod alteri sine periculo revelari nequit; 3. quando uterque coniux vivit in Matrimonio nulliter contracto, quin tamen sine gravissimo damno desuper certiorari queant.

In exsecutione huius dispensationis attendendae sunt conditiones, sub quibus vim obtinere valeat. Requiritur autem: a) ut contrahentes communiter habeantur pro legitimis coniugibus, neque cohabitatio eorum sit manifeste fornicaria; b) ut saltem una pars bona fide Matrimonium contraxerit et altera pars pro casu consensum renovaverit; nam si uterque coniux mala fide contraxisset, Matrimonium in radice non est sanabile, quia nullum, ne naturalem quidem consensum in Matrimonium habuerunt; c) si vero ab initio bona fide contraxerunt, licet deinde detecto impedimento contra conscientiam in Matrimonio perseveraverunt, poterit sanatio in radice habere locum; d) debent adesse causae gravissimae; e) debet constare, coniuges sibi ab initio dedisse verum et serium consensum Matrimonialem et in eo adhuc perseverare; si vel ab uno revocatus fuisset, locus non foret dispensationi.

Quoad modum vero exsecutionis huius dispensationis notandum venit, quod absque omni speciali applicatione obtentae dispensationis uterque coniux in bona fide relinquendus sit, quando uterque impedimentum ignorat, uti in nullitate alicuius dispensationis ob defectum aliquem fieri solet vel quando confessarius impedimentum detectum neutri coniugum absque periculo gravissimo revelare potest. Quodsi vero una pars est rite disposita et altera vel ignorat nullitatem et moneri nequit, vel non vult consentire renovationi, sacerdos ad hoc delegatus forma pag. 481. posita in sacro tribunali vel

extra [1]) utitur. Deinde instrumentum redigit, in quo refert, quae a se peracta sunt in vim delegationis ipsi commissae, et indicat media, quae adhibuit, ut constaret de permanente alterius partis consensu.

Solius autem Romani Pontificis est, dispensationes in radice Matrimonii concedere, quippe qui solus potestatem obtineat, removendi impedimenta dirimentia ab Ecclesia universali constituta. Ex specialissima gratia facultatem hanc delegat Episcopis.

Si impedimentum antea occultum postea publicum fiat, obtenta dispensatio pro foro externo nihil suffragatur, sed nova dein petenda est a Dataria Apostolica vel ab Ordinario.

Dispensatio in radice nullum potest habere locum, ubi impedimentum Matrimonio obstans, non ex lege ecclesiastica, sed ex iure divino et naturali provenit; tunc enim aliis modis Matrimonium debet sanari. Quodsi vero nullo modo sanari posset, quia impedimentum est indispensabile, confessarius, si impedimentum est *publicum*, coniugibus praecipiat, ut se separent quoad thorum et habitationem et curent obtinere sententiam a iudice ecclesiastico de nullitate sui Matrimonii. Si autem sit *occultum et utrique parti incognitum*, et non possint separari absque gravi scandalo et damno, praesertim si coram foro externo impedimentum est indemonstrabile, erunt in bona fide relinquendi. Si *uni tantum notum* est, debebit alteram partem monere, licet admonitio non sit profutura; quae nolens recedere ab usu coniugii erit dimittenda, si cum ea habitari nequeat absque gravi periculo fornicandi vel alterius gravis damni temporalis; interea vero erit recurrendum ad

---

[1]) Satagere vero debet, ut sponsi constituantur in statu gratiae eo tempore, quo ipsis dispensationem applicabit; forsitan enim tunc recipient Sacramentum. (*Bouvier.*)

superiorem ecclesiasticum pro Matrimonii dissolutione. Si demum utrique sit notum, parochus vel confessarius coniugii usum iis interdicat et nullo extante incontinentiae periculo, iis permittere poterit, ut simul ad instar fratris et sororis cohabitent; secus ad forum externum ecclesiasticum rem deducat.

11. De dispensatione ad effectum petendi debitum coniugale.

Post Matrimonium valide contractum petitioni debiti coniugalis tria obstare possunt, nempe votum castitatis, affinitas superveniens et cognatio spiritualis.

Votum perpetuae castitatis, quo coniuges debitum petere prohibentur, vel est nuncupatum ante nuptias, vel post eas, sive ante, sive post consummatum Matrimonium, vel ab uno tantum coniugum, altero aut consentiente aut inscio, vel etiam ab utroque simul mutuo consensu. In his omnibus et a fortiori in votis ad tempus, dispensare potest Episcopus, sive ex consuetudine vim legis obtinente, sive quia in hisce casibus vix unquam abest incontinentiae periculum. Haec autem dispensatio non est absoluta; valet tantum ad petitionem debiti durante praesenti Matrimonio; eoque per mortem alterius coniugis dissoluto votum reviget ut prius. *(Sanchez, de Matrim. lib. 8. disp. 11. et 12.)*

Si post nuptias alteruter coniux copulam habet cum consanguineo alterius in primo aut secundo gradu, crimen illud reputari debet gravissimum, quia in ea adulterium et incestus simul includuntur; insuper per hoc peccatum contrahit cum suo coniuge, affinitatem propter quam petitio debiti ipsi interdicitur; (cfr. *supra pag. 551.)* super eo autem impedimento auctoritate delegata Episcopus dispensare potest.

Coniux, qui in casu necessitatis proli suae Baptismum contulit, quia nempe in periculo mortis versabatur, aut vero, aut saltem ab eo existimato, nec alius aderat, qui aeque tuto baptizare posset, non privatur iure petendi debiti; quia necessitas lege caret, et aliunde ubi non est culpa, nec debet esse poena. Excusandus quoque foret ille, qui, etiam alio praesente, bona fide et ex ignorantia filium suum baptizaret, arbitrans id sibi esse licitum. Qui autem propriam prolem Baptismatis unda ablueret, et aliunde neque necessitate, neque ignorantia excusaretur, revera ob cognationem inde ortam iure petendi debitum privaretur. Ceterum huiusmodi quoque impedimentum ab Episcopo removeri potest. (Cfr. pag. 571.)

Si utraque pars fuerit particeps culpae, ex qua ortum est impedimentum, neutra licite potest petere aut reddere debitum. Si vero alterutra tantum illud peccatum commiserit, haec sola a petendo debito abstinere tenetur, donec dispensationem obtinuerit; interea alteri parti petenti debitum negare nequit; illa quippe licite utitur iure suo.

Potestas dispensandi ad effectum petendi debitum non censetur inclusa in facultate absolvendi a peccatis et censuris reservatis; semper vero seorsim postulari debet; ea autem sub his conditionibus expedire solet: nempe, *remota occasione, iniuncta gravi poenitentia salutari, cum obligatione confitendi semel in mense per tempus arbitrio confessarii statuendum.* Modum restituendi vide supra pag. 482.

Dummodo confitentem poeniteat peccati, (ex quo amissum est ius petendi debitum) et remota fuerit occasio amplius peccandi cum eadem persona, si aliunde eidem differenda videatur absolutio, illico ei concedi poterit memorata dispensatio, ne diutius careat iure petendi debitum, sicque incontinentiae periculo maneat obnoxius.

12. Ritus celebrandi Matrimonii Sacramentum.

(Ex Rit. Romano.)

1. *Parochus Matrimonium celebraturus, publicationibus factis tribus diebus festis, ut dictum est, si nullum obstet legitimum impedimentum, in ecclesia superpelliceo et alba stola indutus, adhibito uno saltem clerico superpelliceo pariter induto, qui librum et vas aquae benedictae cum aspersorio deferat, coram tribus aut duobus testibus, virum et mulierem, quos parentum vel propinquorum suorum praesentia cohonestari decet, de consensu in Matrimonium interroget utrumque singillatim in hunc modum vulgari sermone:*

N. vis accipere N. hic praesentem in tuam legitimam uxorem iuxta ritum sanctae matris ecclesiae?

Respondeat sponsus: Volo.

2. *Mox sacerdos sponsam interroget*: N. vis accipere N. hic praesentem in tuum legitimum maritum iuxta ritum sanctae matris ecclesiae?

Respondeat: Volo.

Nec sufficit consensus unius; sed debet esse amborum, et expressus aliquo signo sensibili, sive fiat per se, sive per procuratorem. Mutuo igitur contrahentium consensu intellecto, sacerdos iubeat eos invicem iungere dexteras, dicens:

Ego coniungo vos in Matrimonium. In nomine Patris †, et Filii, et Spiritus sancti. Amen. *Vel aliis utatur verbis iuxta receptum uniuscuiusque provinciae ritum; postea eos aspergat aqua benedicta; mox benedicat annulum.*[1])

---

[1]) Annulus etiam pro secundis nuptiis benedicitur. *(S R. C. 27. Aug. 1836.)* — Quando plures simul copulantur, accepto primum singulorum consensu et rite celebratis singulis Matrimoniis, dictaque pro singulis a parocho forma *Ego vos*

℣. Adiutorium nostrum in nomine Domini, etc.
℣. Domine, exaudi orationem meam, etc.
℣. Dominus vobiscum, etc.

Oremus. Benedic †, Domine, annulum hunc, quem nos in tuo nomine benedicimus †, ut quae eum gestaverit, fidelitatem integram suo sponso tenens, in pace et voluntate tua permaneat, atque in mutua caritate semper vivat. Per Christum Dominum nostrum. — ℟. Amen.

3. *Deinde sacerdos aspergat annulum aqua benedicta in modum crucis, et sponsus acceptum annulum de manu sacerdotis imponit in digito annulari sinistrae manus sponsae, sacerdote dicente:*

In nomine Patris †, et Filii, et Spiritus sancti, Amen.

Mox subiungat:

℣. Confirma hoc, Deus, quod operatus es in nobis,
℟. A templo sancto tuo, quod est in Jerusalem.

Kyrie eleison. Christe eleison. Kyrie eleison. Pater noster etc.

℣. Et ne nos inducas in tentationem, etc.
℣. Salvos fac servos tuos,
℟. Deus meus, sperantes in te.
℣. Mitte eis, Domine, auxilium de sancto,
℟. Et de Sion tuere eos.
℣. Esto eis, Domine, turris fortitudinis,
℟. A facie inimici.
℣. Domine, exaudi orationem meam, etc.
℣. Dominus vobiscum, etc.

Oremus. Respice, quaesumus Domine, super hos famulos tuos, et institutis tuis, quibus propagationem humani generis ordinasti, benignus assiste, ut qui te auctore iunguntur, te auxiliante serventur. Per Christum Dominum nostrum. Amen.

---

etc., nihil obstat, quominus benedictiones annulorum et reliquae benedictiones fiant in communi per verba generalia. (*S. C. Inq. 1. Sept. 1841.*)

4. *His expletis, si benedicendae sint nuptiae,*[1]) *parochus Missam pro sponso et sponsa, ut in Missali Romano celebret, servatis omnibus, quae ibi praescribuntur.*[2])

5. *Ceterum, si quae provinciae aliis, ultra praedictas, laudabilibus consuetudinibus et caeremoniis in celebrando Matrimonii Sacramento utuntur, eas sancta Tridentina Synodus optat retineri.*

6. *Peractis omnibus, parochus manu sua describat in libro Matrimoniorum nomina coniugum et testium, et alia iuxta formulam praescriptam; idque*

---

1) Per benedictionem nuptiarum hic non intelligitur ipsa celebratio Matrimonii, sed illae preces, quae in Missali infra *Missam pro sponso et sponsa* post celebrationem Matrimonii praescribuntur. (Cfr. *supra pag. 286.* et *287.).* — Haec benedictio *conferenda est:* 1) primis nuptiis ex parte viri et mulieris, sive mulier sit virgo, sive corrupta (*S. C. C. 2. Oct. 1593.*); 2) ex consuetudine etiam nuptiis primis ex parte tantum mulieris. *Non est conferenda* haec benedictio; 1) nuptiis secundis ex parte viri et mulieris; 2) nuptiis secundis ex parte solius mulieris (*S. R. C. 3. Mart. 1761.*); 3) nuptiis tempore clauso celebratis; nec potest Episcopus facultatem ad hoc concedere. (*S. R. C. 14. Aug. 1858.*) Rgsb. Verordnungsbl. 1868. pag. 88. 89. et 1869. I. pag. 56.; Köln. Pastoralbl. I. S. 98, 109, 121. — Haec benedictio fieri non debet, nisi intra Missarum solemnia. (*S. C. C. 13. Julii 1630.* et *S. R. C. 23. Junii 1853.* et *14. Aug. 1858.* et *26. Mart. 1859.* Köln. Pastoralbl. a. 1867. pag. 98. 109. 121.)

2) Cfr. *Decretum S. C. R. 23. Junii 1853.* et Epistola *Card. Lambruschini ad Episc. Limburgensem d. d. 12. Jan. 1854.* apud Gury *(ed. 3. Ratisb.)* pag. 613. — Notandum est: 1) Sacerdotem non teneri Missam applicare pro sponsis, nisi ab iisdem eleemosynam accipiat; 2) hanc Missam post contractum coram parocho Matrimonium de eius licentia posse ab alio sacerdote celebrari; 3) in eadem Missa plures sponsos posse benedici. (*S. C. Inquis. 1. Sept. 1841.*) „Si pro pluribus sponsis una tantum dicitur Missa, nihil in ipsa immutatur in Orationibus vel ceteris rebus.“ *Scavini tom. I. 684.*

licet alius sacerdos, vel a se, vel ab Ordinario delegatus, Matrimonium celebraverit.

13. De benedicendis nuptiis iubilaeis.

(Ex „Instruct. pastoral. Eystett.")

Quando coniuges nuptiarum solemnia post viginti quinque, vel quinquaginta annos repetere et cum gratiarum actione celebrare voluerint, parochus facta convenienti adhortatione, coniuges faciat propositum renovare permanendi cum pace divina usque ad mortem in societate connubii; iunctas dein coniugum manus stola circumvolvat dicendo:

Benedictio Dei omnipotentis Patris † et Filii et Spiritus sancti descendat super vos et maneat semper vobiscum. *Deinde:*

Ant. Ecce sic benedicetur homo, qui timet Dominum.

Psalmus 127. Beati omnes, qui timent Dominum, qui ambulant in viis eius.

Labores manuum tuarum quia manducabis, beatus es, et bene tibi erit.

Uxor tua, sicut vitis abundans, in lateribus domus tuae.

Filii tui sicut novellae olivarum in circuitu mensae tuae.

Ecce, sic benedicetur homo, qui timet Dominum.

Benedicat tibi Dominus ex Sion; et videas bona Jerusalem, omnibus diebus vitae tuae, et videas filios filiorum tuorum, pacem super Israel.

Gloria Patri et Filio et Spiritui sancto,

Sicut erat in principio et nunc et semper et in saecula saeculorum. Amen.

Ant. Ecce sic benedicetur homo, qui timet Dominum.

V. Domine, exaudi orationem meam, etc.

V. Dominus vobiscum, etc.

Oremus. Omnipotens sempiterne Deus, respice

propitius super hos famulos tuos, ad templum sanctum tuum pro gratiarum actione laetos accedentes, et praesta, ut post hanc vitam ad aeternae beatitudinis gaudia (cum prole sua) pervenire mereantur. Per Christum etc.

Tandem aspergat eos more solito.

Missa dicatur de die aut votiva B. M. V., si per rubricas licet, non vero illa pro sponsis. Sub finem addi poterit Hymnus Ambrosianus (pag. 637).

Benedictio vero haec nonnisi honestis coniugibus et Matrimoniis catholicis concedenda est.

III. DE QUIBUSDAM ALIIS SACERDOTUM OFFICIIS.

1. Modus aspergendi aquam lustralem.

Sacerdos celebraturus[1]) *indutus pluviali coloris officio convenientis, accedit ad altare et ibi ad gradus cum ministris genuflexus, etiam tempore paschali, accipit a diacono aspersorium, et primo ter aspergit altare,*[2]) *deinde se, et erectus ministros, incipiens Antiphonam* Asperges me, *et chorus prosequitur, ut infra. Interim celebrans aspergit clerum, deinde populum,*[3]) *dicens submissa voce cum ministris Psalmum:* Miserere mei, Deus.

---

1) S. R. C. 5. Julii 1631., 27. Nov. 1632., 16. Nov. 1649. et 12. Nov. 1831., 11. Sept. 1847., 29. Nov. 1856. et 11. Julii 1857. declaravit, aspersionem semper faciendam esse a *celebrante*, alba et stola induto et non per alium, non obstante contraria consuetudine, — sed Dominicis tantum diebus (*S. R. C. 31. Julii 1665.*) — Stola aptanda est in modum crucis (*S. R. C. 30. Sept. 1679.*) — Presbyter, qui novo sacerdoti solemniter celebranti assistit in Dominicis, non potest antea populum aspergere aqua benedicta ac deinde ad sacristiam accedere et sacerdotem ipsum ad altare adducere cum ministris. (*S. R. C. 11. Martii 1837.*)

2) Exposito SS. Sacramento non aspergendum est altare aut altaris scabellum, sed celebrans aspergit se, ministros, clerum et populum tantum.

3) Non licet aquam laicis ob conditionem eorum honestam, multo minus eorum uxoribus singillatim per contactum, aspersorii porrigere, dum divinis intersunt (*S. R. C. 2. Aug. 1698.* et *7. Junii 1704.*); imo etiam Decanum et singulos de Capitulo *aspergere* debet celebrans, nec licet ipsis offerre aquam benedictam manu eorum ex aspersorio capiendam. (*S. R. C. 27. Sept. 1698.*)

Extra tempus paschale.

Ant. Asperges me, Domine, hyssopo, et mundabor; lavabis me, et super nivem dealbabor.

Psalmus 50. Miserere mei, Deus, secundum magnam misericordiam tuam.

Vers. Gloria Patri et Filio etc.

Et repetitur Antiphona Asperges me.

Tempore paschali.

Antiph. Vidi aquam egredientem de templo, a latere dextro, Alleluia, et omnes, ad quos pervenit aqua ista, salvi facti sunt, et dicent, Alleluia, Alleluia.

Psalmus 117. Confitemini Domino, quoniam bonus, quoniam in saeculum misericordia eius.

Vers. Gloria Patri et Filio etc.

Et repetitur Antiphona. Vidi aquam egredientem.

Haec Antiphona praedicto modo dicitur ad aspersionem aquae benedictae in Dominicis per totum annum, excepta Dominica de Passione, *et* Dominica Palmarum, *in quibus non dicitur* Gloria Patri, *sed post Psalmum* Miserere, *repetitur immediate Antiphona* Asperges me.

Finita Antiphona supradicto modo, sacerdôs, qui aspergit aquam, reversus ad altare, stans ante gradus altaris iunctis manibus dicat:

V. Ostende nobis, Domine, misericordiam tuam, (t. p. Alleluia).

R. Et salutare tuum da nobis, (t. p. Alleluia).

V. Domine, exaudi orationem meam, etc.

V. Dominus vobiscum, etc.

Oremus. Exaudi nos, Domine sancte, Pater omnipotens, aeterne Deus; et mittere digneris sanctum Angelum tuum de coelis, qui custodiat, foveat, protegat, visitet, atque defendat omnes habitantes in hoc habitaculo. Per Christum Dominum nostrum.

R. Amen.

2. Modus benedicendi et introducendi puerperam.

(Ex Rit. Romano.)

1. *Si qua puerpera*[1]) *post partum iuxta piam ac laudabilem consuetudinem ad ecclesiam venire voluerit pro incolumitate sua Deo gratias actura, petieritque a sacerdote benedictionem,*[2]) *ipse superpelliceo et stola alba indutus, cum ministro aspergillum deferente ad fores ecclesiae accedat, ubi illam genuflectentem et candelam accensam in manu tenentem aqua benedicta aspergat, deinde dicat:*

V. Adiutorium nostrum in nomine Domini,

R. Qui fecit coelum et terram.

Antiph. Haec accipiet benedictionem a Domino.

Psalmus 23. Domini est terra, et plenitudo eius: * orbis terrarum, et universi, qui habitant in eo.

Quia ipse super maria fundavit eum: * et super flumina praeparavit eum.

Quis ascendet in montem Domini? * aut quis stabit in loco sancto eius?

---

1) Ad benedictionem hanc ius tantummodo habent mulieres, quae ex legitimo Matrimonio pepererunt. (*S. R. C. 18. Junii 1859.*) Partus notorie illegitimus, tanquam effectus causae in ecclesia abominabilis, talem pro matre favorem non admittit, utpote cui formula benedicendi et gratias agendi praescripta non conveniat; quare tales quemadmodum etiam puerperae acatholicae ab hac sacra caeremonia excluduntur. — Mater, cuius proles apud acatholicos baptizata et ecclesiae catholicae erepta est, a benedictione repellenda, seu potius ad repulsam et confusionem publicam evitandam iam praevie de hoc disciplinae capite omni cum discretione admonenda est. (Cfr. *Dissertatio de non introducenda solemni benedictione in templum puerpera catholica, cuius proles non est a catholico parocho baptizata. Lovanii 1887.* et *Conc. prov. Colon. a. 1860. pag. 110.*)

2) Haec benedictio ad sequentem Ritualis Romani normam danda est, etiamsi proles mortua fuerit quandoque sine Baptismo. (*S. R. C. 12. Sept. 1857. Analecta iuris Pontificii. 1858. ser. III. pag. 844.—846.*)

Innocens manibus et mundo corde, * qui non accepit in vano animam suam, nec iuravit in dolo proximo suo.

Hic accipiet benedictionem a Domino: * et misericordiam a Deo salutari suo.

Haec est generatio quaerentium eum, * quaerentium faciem Dei Jacob.

Attollite portas principes vestras, et elevamini portae aeternales: * et introibit Rex gloriae.

Quis est iste Rex gloriae? * Dominus fortis et potens, Dominus potens in proelio.

Attollite portas principes vestras, et elevamini portae aeternales: * et introibit Rex gloriae.

Quis est iste Rex gloriae? * Dominus virtutum ipse est Rex gloriae. Gloria Patri et Filio, etc.

Antiph. Haec accipiet benedictionem a Domino, et misericordiam a Deo salutari suo; quia haec est generatio quaerentium Dominum.

2. *Deinde porrigens ad manum mulieris extremam partem stolae, eam introducit in ecclesiam, dicens:*

Ingredere in templum Dei, adora Filium beatae Mariae Virginis, qui tibi foecunditatem tribuit prolis,

3. *Et ipsa ingressa genuflectit coram altari, et orat, gratias agens Deo de beneficiis sibi collatis; et sacerdos dicit:*

Kyrie eleison. Christe eleison. Kyrie eleison.

Pater noster *(secreto)*.

V. Et ne nos inducas in tentationem, etc.

V. Salvam fac ancillam tuam, Domine,

R. Deus meus, sperantem in te.

V. Mitte ei, Domine, auxilium de sancto,

R. Et de Sion tuere eam.

V. Nihil proficiat inimicus in ea,

R. Et filius iniquitatis non apponat nocere ei.

V. Domine, exaudi orationem meam, etc.

V. Dominus vobiscum, etc.

Oremus. Omnipotens sempiterne Deus, qui per beatae Mariae Virginis partum fidelium parientium dolores in gaudium vertisti; respice propitius super hanc famulam tuam, ad templum sanctum tuum pro gratiarum actione laetam accedentem, et praesta, ut post hanc vitam eiusdem beatae Mariae meritis et intercessione, ad aeternae beatitudinis gaudia cum prole sua pervenire mereatur. Per Christum Dominum nostrum. Amen.

4. *Deinde illam aspergat iterum aqua benedicta in modum crucis dicens:*

Pax et benedictio Dei omnipotentis Patris † et Filii et Spiritus sancti descendat super te et maneat semper. Amen.

8. Modus professionem fidei a neo-conversis excipiendi eosdemque in gremium ecclesiae admittendi. [1])

1. Cum ex communi theologorum doctrina nemo prudenter veram fidem amplecti possit, nisi prius probe intelligat, eam propter certa argumenta, quae vocant motiva, credibilem esse, is, qui id genus animarum Deo lucrari cupit, eiusmodi argumenta dextre efficaciterque cuique ad captum ipsius proponere sciat.

2. Diligenter attendendum, qua quisque intentione convertatur, ne ficte, ne coacte, ne respectu humano, ne metu, vel cupiditate bonorum temporalium, honoris, aut voluptatum mundanarum illectus id faciat; quia omnis plantatio, quam non plantavit Pater coelestis, eradicabitur (Matth. 15.) et domus super arenam (qualis est omnis cupiditas, aut timor mundanus) aedificata, ruinam patitur ingruente adversitatum et tentationum pluvia, fluminibus ac ventis.

1) Ex Agend. Colon. — Kirchl. Anzeiger f. d. Erzdiöc. Köln. 1856. Nr. 2. — Cfr. Köln. Pastoralbl. a. 1867. pag. 99. a. 1868. pag. 19. Münst. Pastoralbl. a. 1869. pag. 45. 51. 76.

(Matth. 7.) Opus igitur est intentione supernaturalis boni, ac desiderio salutis, quae extra Unam, Veram, Sanctam, Romano-Catholicam ecclesiam ac fidem acquiri non potest.

3. Quanto quis convertendus aut generis nobilitate, aut doctrinae opinione, aut divitiarum opulentia, aut honoris aliquo gradu eminentior supra vulgus est, tanto accuratiore probatione, diligentioreque instructione indiget. Et quo quisque capacior est, tanto melius non solum in speculativis, sed vel maxime in practicis ad omnem christianam perfectionem informandus est. Et universim praestat paucos bene riteque dispositos atque instructos admitti ad Sacramentorum participationem, ecclesiaeque catholicae gremium, quam multos non recte dispositos, maleque in rebus fidei eruditos.

4. Ex quo tempore quis de fide capessenda deliberat, vel post plenam deliberationem instruitur, quotidianas Deo preces, aliaque opera bona, eleemosynas, ieiunia, mortificationes, instructoris iudicio humiliter et prudenter peragere debet, seque ad fidei professionem et Sacramentorum dignam susceptionem praeparare, eo fere modo, quo olim catechumeni ad fidem Baptismumque suscipiendum a SS. Patribus dispositi sunt, ut ex canonibus et ecclesiastica historia constat.

5. Nemo absque gravi causa ad Sacramentum Poenitentiae et Eucharistiae admittendus est ante publicam et iuratam fidei catholicae professionem; tum quia canones et antiqua ecclesiae consuetudo ita docent, tum quia magis firmatur contra tentationes, qui eam praestat, tum quia est magni meriti et boni exempli. Porro circa eam sequentia observanda sunt:

a. Si plures simul convertantur, vel unus honoratus, potest professio fieri cum aliqua solemnitate, accensis pluribus candelis, et pro concione facta de-

nuntiatione, et convocato populo; saltem absque duobus testibus nunquam facienda.

b. Qui legere novit, prius bene apud se perpensam ipsemet legat; ei, qui non novit legere, et si plures faciant, ab uno praelegenda erit.

c. Qui propter publicum aliquod peccatum infamis est, aut male inter haereticos audit, ad fidei professionem admitti non debet, usque dum meliore vivendi ratione malam famam satis purgarit.

d. In fidei professione bene explicandae et attendendae sunt voculae, sponte, usque ad extremum spiritum et contrarias haereses omnes, nominatim vero illam, ex qua convertitur, anathematizo et damno, etc.

e. Ante professionem et Sacramentorum participationem instituendum est examen cum neo-converso circa ea, quae ad salutem scitu sunt necessaria. Pro certo enim habendum est, plerosque ita constitutos esse, ut ante absolutionem ab haeresi discant, quae scire debent; et postquam ad Sacramenta admissi fuerint, iam se catholicos satisque instructos arbitrantur, ideoque usque ad sepulchrum rudes et semicatholici manent, nec domesticos aut liberos in rebus ad salutem utilibus et apud catholicos consuetis erudire possunt.

f. Notandum, duo esse cathechumenorum, qui convertantur, genera. Unum est hominum simplicium et rudium, qui indigent bona instructione tam in speculativis fidei dogmatibus, quam in practicis; sed quoad controversias fidei caute informandi sunt, ne plures errores discant, quam antea habuerint. Alterum est peritiorum, quibus satisfaciendum est circa omnes articulos, quos contra fidem catholicam tenuerunt; explorandi proinde beneque excutiendi, priusquam admittantur ad Sacramenta, itaque instruendi, ut tam internis, quam externis tentationibus possint resistere.

g. De validitate Baptismi in haeresi suscepti inquirendum est. Instituto diligenti examine si compertum fuerit, aut nullum aut nulliter fuisse collatum, baptizandi erunt *absolute.* Si autem investigatione peracta adhuc probabile dubium de Baptismi validitate supersit, sacerdos recurrat ad Ordinarium, et si ipsius iudicio Baptismus sub conditione iterandus est, utatur formula a Rituali Romano pro Baptismo adultorum praescripta *(S. R. C. 27. Aug. 1836. ad 4.)*; „ubi vero debita forma et materia servata est, omissa tantum suppleantur, nisi rationabili de causa aliter Episcopo videatur.“ *(Rit. Rom.)* Demum si constiterit, validum fuisse Baptismum, recipiendi erunt tantummodo ad abiurationem seu professionem fidei. — Triplex igitur (ex forma a S. C. S. Officii d. d. 20. Julii 1859. praescripta et ex decretis d. d. 17. Dec. 1868. et 17. Junii 1715.) in conciliandis haereticis distinguitur methodus:

I. Si Baptismus *absolute* conferatur, nulla sequitur abiuratio, nec absolutio, eo quod omnia abluit Sacramentum regenerationis.

II. Si Baptismus *sub conditione* iterandus est, hoc ordine procedendum erit: 1° abiuratio seu fidei professio; 2° Baptismus conditionatus; 3° confessio sacramentalis cum absolutione conditionata.

III. Quando denique validum iudicatum fuerit Baptisma, sola recipitur abiuratio, seu fidei professio, quam absolutio a censuris sequitur. De facultate absolvendi ab haeresi pro confessario a convertendo libere eligendo mature provideatur.

De Baptismo Judaei, in quo ex decreto S. R. C. 9. Maii 1857. adhibendus est ritus pro Baptismo adultorum, vide Bened. XIV. Constit. d. d. 28. Febr. 1747. et 15. Dec. 1751.

h. Actus ipse receptionis hoc modo perficitur:

Superpelliceo et stola violacei coloris indutus sa-

cerdos, et neo-conversus cereum accensum manu tenens, genuflectunt coram altari; atque duobus cereis accensis et ad minimum duobus testibus adhibitis, ante professionem dicitur Hymnus:

1. Veni Creator Spiritus, — Mentes tuorum visita, — Imple superna gratia, — Quae tu creasti pectora.

2. Qui diceris Paraclitus — Altissimi donum Dei, — Fons vivus, ignis caritas, — Et spiritalis unctio.

3. Tu septiformis munere, — Digitus paternae dexterae, — Tu rite promissum Patris, — Sermone ditans guttura.

4. Accende lumen sensibus, — Infunde amorem cordibus, — Infirma nostri corporis — Virtute firmans perpeti.

5. Hostem repellas longius, — Pacemque dones protinus, — Ductore sic te praevio, — Vitemus omne noxium.

6. Per te sciamus da Patrem, — Noscamus atque Filium, — Teque utriusque Spiritum — Credamus omni tempore.

7. Deo Patri sit gloria — Eiusque soli Filio — Cum Spiritu Paraclito — Nunc et per omne saeculum. Amen.

Haec doxologia sumitur, quando Hymnus in processionibus aliisque precibus extra tempus paschale dicitur; tempore paschali doxologia ex decr. *S. R. C. 28. Julii 1882.* est:

Deo Patri sit gloria, — Et Filio, qui a mortuis — Surrexit, ac Paraclito, — In saeculorum saecula. Amen.

V. Emitte Spiritum tuum et creabuntur,
R. Et renovabis faciem terrae.
V. Domine, exaudi orationem meam, etc.
V. Dominus vobiscum, etc.

Oremus. Deus, qui corda fidelium sancti Spiritus illustratione docuisti; da nobis in eodem Spiritu recta sapere, et de eius semper consolatione gaudere. Per Christum Dominum nostrum. Amen.

Postea sacerdos sedet (in cornu Epistolae, si san-

ctissimum Sacramentum in altari asservetur, sin minus in medio altaris), et neo-conversus coram illo genuflexus emittit professionem fidei, vel si nescit legere, sacerdos eidem professionem hanc tarde praelegit, ut conversus eam intelligere et cum sacerdote distinctis verbis enuntiare possit.

Professio fidei.

Ego N. firma fide credo et profiteor omnia et singula, quae continentur in Symbolo, quo sancta Romana ecclesia utitur videlicet:

Credo in unum Deum, Patrem omnipotentem, factorem coeli et terrae, visibilium omnium et invisibilium. Et in unum Dominum Jesum Christum, Filium Dei unigenitum. Et ex Patre natum ante omnia saecula. Deum de Deo, lumen de lumine, Deum verum de Deo vero; genitum, non factum consubstantialem Patri, per quem omnia facta sunt. Qui propter nos homines et propter nostram salutem descendit de coelis. Et incarnatus est de Spiritu sancto ex Maria Virgine, et homo factus est. Crucifixus etiam pro nobis sub Pontio Pilato, passus et sepultus est. Et

Glaubensbekenntniß.

Ich N. N. glaube mit festem Glauben und bekenne Alles und Jedes, was in dem Glaubensbekenntnisse, dessen sich die heilige Römische Kirche bedient, enthalten ist, nämlich:

Ich glaube an Einen Gott, den allmächtigen Vater, Schöpfer des Himmels und der Erde, aller sichtbaren und unsichtbaren Dinge. Und an Einen Herrn Jesum Christum, den eingeborenen Sohn Gottes, der aus dem Vater von Ewigkeit geboren ist; Gott von Gott, Licht vom Lichte, wahrer Gott vom wahren Gott! geboren, nicht erschaffen, von gleicher Wesenheit mit dem Vater, durch den Alles gemacht ist; Welcher für uns Menschen und um unseres Heils willen vom Himmel herabgekommen ist, und durch den h. Geist aus Maria der Jungfrau Fleisch angenommen hat und Mensch geworden ist. Er ist auch

resurrexit tertia die secundum scripturas. Et ascendit in coelum, sedet ad dexteram Patris. Et iterum venturus est cum gloria, iudicare vivos et mortuos, cuius regni non erit finis. Et in Spiritum sanctum, Dominum et vivificantem, qui ex Patre Filioque procedit. Qui cum Patre et Filio simul adoratur et conglorificatur, qui locutus est per Prophetas. Et unam, sanctam, catholicam et apostolicam Ecclesiam. Confiteor unum Baptisma in remissionem peccatorum. Et exspecto resurrectionem mortuorum, et vitam venturi saeculi. Amen.

für uns gekreuzigt worden unter Pontius Pilatus, hat gelitten und ist begraben worden, ist von den Todten wieder auferstanden am dritten Tage nach der Schrift, und ist aufgefahren in den Himmel, sitzet zur Rechten des Vaters und wird wiederkommen mit Herrlichkeit, zu richten die Lebendigen und die Todten, und Sein Reich wird kein Ende haben. Ich glaube auch an den h. Geist, den Herrn, der lebendig macht, Der vom Vater und vom Sohne ausgeht, Der mit dem Vater und mit dem Sohne zugleich angebetet und verherrlicht wird, Der durch die Propheten geredet hat. Ich glaube *eine*, *heilige*, *katholische* und *apostolische* Kirche. Ich bekenne Eine Taufe zur Vergebung der Sünden, und erwarte die Auferstehung der Todten und ein ewiges, zukünftiges Leben. Amen.

Apostolicas et ecclesiasticas traditiones reliquasque eiusdem ecclesiae observationes et constitutiones firmissime admitto et amplector.

Ich erkenne und nehme auf das festeste an die apostolischen und kirchlichen Ueberlieferungen und die übrigen Gebräuche und Verordnungen der nämlichen Kirche.

Item sacram Scripturam iuxta sensum eum, quem tenuit et tenet sancta mater ecclesia, cuius est iudicare de vero sensu et interpretatione sacrarum Scripturarum, admitto, nec eam unquam nisi iuxta unanimem consensum Patrum accipiam et interpretabor.

Ebenso nehme ich die heilige Schrift in dem Sinne an, den die heilige Mutter, die Kirche, festgehalten hat und noch festhält, da es ihr zukommt, über den wahren Sinn und die Erklärung der heiligen Schrift zu urtheilen; und ich will sie nicht anders, als nach der einmüthigen Uebereinstimmung der heiligen Väter annehmen und erklären.

Profiteor quoque septem esse vere et proprie Sacramenta novae legis, a Jesu Christo Domino nostro instituta, atque ad salutem humani generis, licet non omnia singulis necessaria: scilicet Baptismum, Confirmationem, Eucharistiam, Poenitentiam, extremam Unctionem, Ordinem et Matrimonium, illaque gratiam conferre, et ex his Baptismum, Confirmationem et Ordinem sine sacrilegio reiterari non posse.

Auch bekenne ich, daß wahrhaft und eigentlich sieben Sacramente des neuen Bundes von Jesus Christus, unserm Herrn, eingesetzt und zum Heile des Menschengeschlechtes — wiewohl nicht alle einem jeden Menschen insbesondere — nothwendig sind; nämlich die Taufe, die Firmung, das heiligste Sacrament des Altars, die Buße, die letzte Oelung, die Priesterweihe und die Ehe; daß sie Gnade mittheilen, und daß von diesen die Taufe, die Firmung und die Priesterweihe ohne Gottesraub nicht wiederholt werden können.

Receptos quoque et approbatos ecclesiae catholicae ritus in supradictorum omnium Sacramento-

Auch lasse ich zu und nehme an die bei der feierlichen Ausspendung aller obengenannten Sacramente

rum solemni administratione recipio et admitto.

Omnia et singula, quae de peccato originali et de iustificatione in sacrosancta Tridentina Synodo definita et declarata fuerunt, amplector et recipio.

Profiteor pariter in Missa offerri Deo verum, proprium et propitiatorium sacrificium pro vivis et defunctis, atque in sanctissimo Eucharistiae Sacramento esse vere, realiter et substantialiter Corpus et Sanguinem, una cum anima et divinitate Domini nostri Jesu Christi, fierique conversionem totius substantiae panis in Corpus et totius substantiae vini in Sanguinem, quam conversionem ecclesia catholica transsubstantiationem appellat. Fateor etiam sub altera tantum specie totum atque integrum Christum verumque Sacramentum sumi.

eingeführten und bewährten Ceremonien der katholischen Kirche.

Alles und Jedes, was in dem heiligen Kirchenrathe von Trient in Betreff der Erbsünde und der Rechtfertigung entschieden und ausgesprochen worden ist, ehre und nehme ich an.

Auf gleiche Weise bekenne ich, daß in der heiligen Messe Gott ein wahres und eigentliches Versöhnungsopfer für die Lebenden und Abgestorbenen dargebracht wird, und daß in dem heiligsten Altarssacramente der Leib und das Blut zugleich mit der Seele und der Gottheit unseres Herrn Jesu Christi wahrhaft, wirklich und wesentlich gegenwärtig ist, und daß eine Verwandlung der ganzen Wesenheit des Brodes in den Leib und der ganzen Wesenheit des Weines in das Blut bewirkt wird, — welche Verwandlung die katholische Kirche Transsubstantiation nennt. Auch bekenne ich, daß man unter nur Einer von beiden Gestalten Christum ganz und unzertheilt, und ein wahres Sacrament empfängt.

Constanter teneo, purgatorium esse, animasque ibi detentas fidelium suffragiis iuvari. Similiter et Sanctos, una cum Christo regnantes, venerandos atque invocandos esse eosque orationes Deo pro nobis offerre, atque eorum reliquias esse venerandas.

Ich glaube standhaft, daß es einen Reinigungsort gibt, und daß den darin aufgehaltenen Seelen durch die Fürbitte der Gläubigen geholfen wird. Ebenso, daß die Heiligen, welche mit Christo zusammen regieren, zu verehren und anzurufen sind, und daß sie Gott Gebete für uns darbringen, und daß ihre Reliquien in Ehren zu halten sind.

Firmissime assero imagines Christi ac Deiparae semper Virginis, necnon aliorum Sanctorum habendas et retinendas esse, atque eis debitum honorem et venerationem impertiendum.

Ich behaupte auf's festeste, daß man die Bilder Christi, der allzeit jungfräulichen Gottesgebärerin und der andern Heiligen haben und beibehalten dürfe, und daß ihnen gebührende Ehre und Verehrung zu erweisen sei.

Indulgentiarum etiam potestatem a Christo in ecclesia relictam fuisse, illarumque usum christiano populo maxime salutarem esse affirmo.

Auch bekenne ich, daß Jesus Christus Seiner Kirche die Gewalt hinterlassen hat, Ablässe zu ertheilen, und daß deren Gebrauch dem christlichen Volke höchst heilsam sei.

Sanctam Catholicam et Apostolicam ecclesiamRomanam omnium ecclesiarum matrem et magistram agnosco, Romanoque Pontifici, beati Petri, Apostolorum principis, successori ac Jesu Christi Vi-

Ich erkenne die heilige katholische und apostolische Römische Kirche als die Mutter und Lehrerin aller Kirchen, und ich verspreche und schwöre dem Römischen Papste, dem Nachfolger des heiligen Apostelfürsten

cario, veram obedientiam spondeo ac iuro.

Cetera item omnia a sacris canonibus et oecumenicis Conciliis, ac praecipue a sacrosancta Tridentina Synodo tradita, definita et declarata indubitanter recipio ac profiteor; simulque contraria omnia, atque haereses quascumque ab ecclesia damnatas et reiectas et anathematizatas ego pariter damno, reiicio et anathematizo.

Hanc veram Catholicam fidem, extra quam nemo salvus esse potest, quam in praesenti sponte profiteor et veraciter teneo, eandem integram et inviolatam usque ad extremum vitae spiritum, constantissime (Deo adiuvante) retinere, et confiteri, atque a meis subditis, vel illis, quorum cura ad me in munere meo spectabit, teneri, doceri et praedicari, quantum in me erit, curatorum, ego idem N. spondeo, voveo

trus und Stellvertreter Jesu Christi wahren Gehorsam.

Ebenso nehme ich unbezweifelt an und bekenne alles Uebrige, was durch die heiligen Kirchensatzungen und von den allgemeinen Kirchenversammlungen, und besonders, was von dem hochheiligen Kirchenrathe von Trient überliefert, entschieden und erklärt worden ist, und zugleich verurtheile, verwerfe und verdamme ich auch Alles, was diesem entgegen ist, nebst allen Irrlehren, die von der Kirche verurtheilt, verworfen und verdammt worden sind.

Diesen wahren katholischen Glauben, außer welchem Niemand selig werden kann, den ich jetzt freiwillig bekenne und aufrichtig annehme, will ich auch ganz und unverletzt bis zum letzten Hauche meines Lebens auf's standhafteste (mit Gottes Beistand) bewahren und bekennen, und will, so viel an mir liegt, mich bemühen, daß derselbe von meinen Untergebenen, oder von denen, deren Sorge mir in meinem Amte obliegen wird, gehalten, gelehrt und ver-

ac iuro; sic me Deus adiuvet et haec sancta Dei Evangelia.	fündet werde. Das verspreche, gelobe und schwöre ich N. N., so wahr mir Gott helfe, und dieses Sein heiliges Evangelium!

Ad verba illa: ego idem spondeo, voveo ac iuro etc. *neo-conversus tres digitos priores ponit super codicem Evangelii, vel super verba: In principio erat verbum etc.*

Tum sacerdos genuflexus dicit Psalmum „Miserere“.

Miserere mei, Deus, * secundum magnam misericordiam tuam.

Et secundum multitudinem miserationum tuarum * dele iniquitatem meam.

Amplius lava me ab iniquitate mea: * et a peccato meo munda me.

Quoniam iniquitatem meam ego cognosco, * et peccatum meum contra me est semper.

Tibi soli peccavi, et malum coram te feci: * ut iustificeris in sermonibus tuis: et vincas cum iudicaris.

Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum * et in peccatis concepit me mater mea.

Ecce enim veritatem dilexisti, * incerta et occulta sapientiae tuae manifestasti mihi.

Asperges me hyssopo, et mundabor * lavabis me et super nivem dealbabor.

Auditui meo dabis gaudium et laetitiam: * et exsultabunt ossa humiliata.

Averte faciem tuam a peccatis meis: * et omnes iniquitates meas dele.

Cor mundum crea in me, Deus; * et spiritum rectum innova in visceribus meis.

Ne proiicias me a facie tua: * et spiritum sanctum tuum ne auferas a me.

Redde mihi laetitiam salutaris tui: * et spiritu principali confirma me.

Docebo iniquos vias tuas * et impii ad te convertentur.

Libera me de sanguinibus, Deus, Deus salutis meae; * et exsultabit lingua mea iustitiam tuam.

Domine, labia mea aperies; * et os meum annuntiabit laudem tuam.

Quoniam si voluisses sacrificium, dedissem utique: * holocaustis non delectaberis.

Sacrificium Deo spiritus contribulatus; * cor contritum et humiliatum, Deus, non despicies.

Benigne fac, Domine, in bona voluntate tua Sion, * ut aedificentur muri Jerusalem.

Tunc acceptabis sacrificium iustitiae, oblationes et holocausta: * tunc imponent super altare tuum vitulos.

Gloria Patri etc. — Sicut erat etc.

Deinde surgit et aperto capite dicit:

Kyrie eleison. — Christe eleison. — Kyrie eleison. — Pater noster.

V. Et ne nos inducas in tentationem, etc.

V. Salvum fac servum tuum *(vel* ancillam tuam) Domine, — *R*. Deus meus, sperantem in te.

V. Nihil proficiat inimicus in eo *(vel* in ea),

R. Et filius iniquitatis non apponat nocere ei.

V. Esto ei, Domine, turris fortitudinis,

R. A facie inimici.

V. Domine, exaudi orationen meam, etc.

V. Dominus vobiscum, etc.

Oremus. Deus, cui proprium est misereri semper et parcere, suscipe deprecationem nostram; ut hunc famulum tuum *(vel* hanc famulam tuam), quem (quam) excommunicationis sententia constringit, miseratio tuae pietatis clementer absolvat. Per Christum Dominum nostrum. Amen.

Mox sedet sacerdos ad profitentem conversus, et capite cooperto eum ab haeresi absolvit sequenti forma:

Dominus noster Jesus Christus te absolvat, et

ego, auctoritate ipsius et sanctissimi Domini nostri Papae mihi commissa, absolvo te a vinculo excommunicationis, in quam incurristi[1] per haeresim professam, admitto te in gremium sanctae matris ecclesiae et in Sacramentorum eius participationem, et restituo te communioni et unitati fidelium et sanctis Sacramentis ecclesiae in nomine Patris † et Filii et Spiritus sancti. Amen.

Deinde abiuranti aliquam poenitentiam salutarem iniungat, e. g. aliquas preces, visitare ecclesiam aut similia; denique dicitur

Hymnus Ambrosianus.

Te Deum laudamus, * te Dominum confitemur.
Te aeternum Patrem * omnis terra veneratur.
Tibi omnes Angeli, * tibi coeli et universae potestates:
Tibi Cherubim et Seraphim * incessabili voce proclamant:
Sanctus, sanctus, sanctus Dominus Deus Sabaoth.
Pleni sunt coeli et terra * maiestatis gloriae tuae.
Te gloriosus * Apostolorum chorus,
Te Prophetarum * laudabilis numerus,
Te Martyrum candidatus * laudat exercitus.
Te per orbem terrarum * sancta confitetur ecclesia.
Patrem * immensae maiestatis,
Venerandum tuum verum * et unicum Filium,
Sanctum quoque * Paraclitum Spiritum.
Tu rex gloriae, Christe,
Tu Patris * sempiternus es Filius.
Tu ad liberandum suscepturus hominem, * non horruisti Virginis uterum.
Tu devicto mortis aculeo, * aperuisti credentibus regna coelorum.

[1]) In dubio gravi aut levi, utrum poenitens excommunicationem incurrerit per haeresim professam, sacerdos hic inserat vocabulum *forsan.* (*S. Congr. S. Off. 29. Julii 1859.*)

Tu ad dexteram Dei sedes, * in gloria Patris.

Judex crederis * esse venturus.

Te ergo quaesumus, tuis famulis subveni, * quos pretioso Sanguine redemisti.

Aeterna fac cum Sanctis tuis * in gloria numerari.

Salvum fac populum tuum, Domine: * et benedic hereditati tuae.

Et rege eos, * et extolle illos usque in aeternum.

Per singulos dies * benedicimus te.

Et laudamus nomen tuum in saeculum, * et in saeculum saeculi.

Dignare, Domine, die isto * sine peccato nos custodire.

Miserere nostri, Domine: * miserere nostri.

Fiat misericordia tua, Domine, super nos: * quemadmodum speravimus in te.

In te, Domine, speravi: * non confundar in aeternum.[1])

V. Dominus vobiscum, etc.

Oremus. Da, quaesumus, ecclesiae tuae, misericors Deus, ut Spiritu sancto congregata, hostili nullatenus incursione turbetur.

Omnipotens sempiterne Deus, qui salvas omnes et neminem vis perire, respice ad animas diabolica fraude deceptas, ut omni haeretica pravitate deposita, errantium corda resipiscant, et ad veritatis tuae redeant unitatem. Per Christum Dominum nostrum. — *R.* Amen.

Sequitur nunc brevis exhortatio ad conversum de fide conservanda et per opera bona et homine catholico digna exercenda etc.

Postea sacerdos actum abiurationis acceptum referet in abiurationum registrum, vel, si desit, in librum baptismalem. Subscribent autem recens con-

---

1) Versiculi et Orationes, quae alias recitari solent, habentur infra post Instructionem Clementinam.

versus (qui si scribere nescidt, mentio de hoc fiat) et testes ad minimum duo, et ipse sacerdos.

Quibus omnibus peractis conversus tempore congruo confitetur peccata sua, et SS. Eucharistiae Sacramento reficitur. In foro interno confessarius, facultatem ab haeresi absolvendi habens, absolvit iuxta formam communem.

4. De visitatione et cura infirmorum. [1])

(Ex Rituali Romano.)

1. Parochus in primis meminisse debet, non postremas esse muneris sui partes, aegrotantium curam habere. Quare cum primum noverit, quempiam ex fidelibus curae suae commissis aegrotare, non exspectabit, ut ad eum vocetur, sed ultro ad illum accedat; idque non semel tantum, sed saepius, quatenus opus fuerit; horteturque parochiales suos, ut ipsum admoneant, cum aliquem in parochia sua aegrotare contigerit, praecipue si morbus gravior fuerit.

2. Ad hoc iuvabit, praesertim in amplis parochiis, aegrotorum notam, seu catalogum habere, ut cuiusque statum et conditionem cognoscat, eorumque memoriam facilius retinere, et illis opportune subvenire possit.

3. Quodsi parochus legitime impeditus, infirmorum, ut quando plures sunt, visitationi interdum vacare non potest, id praestandum curabit per alios sacerdotes, si quos habet in parochia sua, aut saltem per laicos homines pios et christiana caritate praeditos.

4. Aegrotos visitans, ea qua sacerdotes Domini decet, honestate et gravitate se habeat, ut non aegris solum, sed sibi et domesticis verbo et exemplo prosit ad salutem.

---

1) Cfr. *Lambertini Institutio 68.*

5. Eorum vero praecipuam curam geret, qui humanis auxiliis destituti, benigni ac providi pastoris caritatem et operam requirunt. Quibus si non potest ipse succurrere de suo, et eleemosynas illis, prout debet, si facultas suppetit, erogare, quantum fieri potest, sive per caritatis, vel alterius nominis confraternitatem, si in ea civitate vel loco fuerit, sive per privatas, sive per publicas collectas et eleemosynas illorum necessitatibus succurrendum curabit.

6. In primis autem spiritualem aegrotantium curam suscipiat, omnemque diligentiam in eo ponat, ut in via salutis eos dirigat, atque a diabolicis insidiis salutarium adiumentorum praesidio defendat ac tueatur.

7. Accedat autem ad aegrotum ita paratus, ut in promptu habeat argumenta ad persuadendum apta; ac praesertim Sanctorum exempla, quae plurimum valent: quibus eum in Domino consoletur, excitet, ac recreet. Horteturque, ut omnem spem suam in Deo ponat, peccatorum suorum poeniteat, divinam misericordiam imploret, et infirmitatis poenas, tanquam paternam Dei visitationem patienter ferat, et ad salutem suam provenisse credat, ut vitam moresque suos melius instituat.

8. Deinde qua par est prudentia et caritate hominem ad sacram Confessionem inducat,[1]) et confitentem audiat, etiamsi velit totius vitae peccata

---

[1]) Regulares ab Ordinario ad confessiones approbati, nulla indigent parochi licentia ad audiendas ipsius parochianorum confessiones, etiam *infirmorum*, et etiam in Paschate. (*Clemens X. in Constit.* Superna; *Bened XIV. de Syn. dioec. lib. 11. cap. 14. n. 5.* Cfr. *Bouix de iure regularium tom. II. p. 840.*); dummodo relinquant schedulam, vel notificent ipsis parochis, quod Poenitentiae Sacramentum huiusmodi fuerit ab eis ministratum (*S. C. negotiis Regul. praeposita 18. Sept. 1641.* apud Bizzarri Collectanea etc. pag. 27.)

confiteri; ac si opus fuerit, tam infirmo, quam eius familiaribus vel propinquis in memoriam revocet, quod Lateranensis Concilii,[1]) ac plurium Summorum Pontificum decretis[2]) cavetur sub gravibus poenis, ne medici ultra tertiam vicem aegrotos visitent, nisi prius ipsis certo constet, illos Confessionis Sacramento rite expiatos fuisse.

9. Illud praeterea diligenter servari curabit, ne quis pro corporali salute aliquid aegroto suadeat, vel adhibeat, quod in detrimentum animae convertatur.

10. Ubi vero periculum immineat, parochus monebit[3]) aegrotum, ne daemonum astutia, neque medicorum pollicitationibus, neque propinquorum aut amicorum blanditiis se ullo modo decipi sinat, quo minus ea, quae ad animae salutem pertinent, opportune procuret, et qua par est devotione et celeritate, sancta Sacramenta, dum sana mens est, integrique sensus, religiose suscipiat, citra fallacem illam ac perniciosam procrastinationem, quae plurimos ad aeterna supplicia perduxit, indiesque fallente diabolo perducit.

11. Quodsi aeger aliquis hortationibus ac monitis sacerdotum, vel amicorum et domesticorum consiliis adduci non potest, ut velit peccata sua confiteri, tunc non omnino desperanda res est; sed quamdiu ille vivit, repetendae sunt frequentes, variae, et efficaces sacerdotum et aliorum piorum hominum exhortationes; proponendaque aeternae salutis damna, et sempiternae mortis supplicia; osten-

---

1) Can. 22. in cap. *Cum infirmitatis.*

2) S. Pii V. Constit. *Super gregem Dominicum* (1566.) et Bened. XIII. in Conc. Rom. a. 1725. Lambertini *Institutio 22.*

3) Parocho (*confessario*) incumbit, (si nullus adsit, qui hoc officium praestare velit) veritatem infirmo revelare et statum periculosum aperire, ut sedulo cogitet ea, quae pro salute animae necessaria sunt. (*Baruffaldus in h. l.*)

dendaque immensa Dei misericordia, eum ad poenitentiam provocantis, ad ignoscendum paratissimi. Adhibendae sunt etiam tum privatae, tum publicae ad Deum preces, ad divinam gratiam impetrandam pro salute miseri decumbentis.[1])

12. Videbit denique sacerdos, quibus potissimum tentationibus aut pravis opinionibus aeger sit subiectus, eique, prout opus fuerit, apta remedia prudenter adhibebit.

13. Sacras imagines Christi Domini crucifixi, beatae Mariae Virginis, et Sancti, quem aeger praecipue veneratur, ob oculos eius apponi curabit. Vasculum item adsit aquae benedictae, qua frequenter aspergatur.

14. Proponet etiam aegrotanti, prout eius conditio feret, aliquas breves orationes, et pias mentis ad Deum excitationes; praesertim versiculos e Psalmorum libro, vel Orationem Dominicam, et Salutationem Angelicam, Symbolum fidei, vel Passionis Domini nostri meditationem, et Sanctorum martyria et exempla, ac coelestis gloriae beatitudinem. Haec tamen opportune et discrete suggerantur, ne aegroto molestia, sed levamen afferatur.

15. Consoletur infirmum, dicens, se pro eo in Missae sacrificio et aliis precibus oraturum, curaturumque, ut alii itidem pro eo faciant; idque re ipsa praestabit.

16. Si morbus gravior, vel cum periculo fuerit, aegroto suadeat, ut dum integra mente est, rem suam omnem recte constituat, et testamentum fa-

---

[1]) Verbis primo utendum est ad convincendos pertinaces, deinde orationibus; sed prae ceteris posterior modus validior est, a quo abhorrere non debent tum parochus, tum adstantes. Itaque genibus flexis et omni humilitate iacentes tam parochus, quam domestici, et si qui alii sint, orent super eum enixis precibus, ut audiantur et videantur a pertinace infirmo. (*Baruffaldus in h. l.*)

ciat; si quid habeat alienum, restituat,[1]) et ad remedium animae suae pro facultatibus, quod in Domino ei placuerit, disponat; sed haec suggerendo omnis avaritiae nota caveatur.

17. Hortetur denique, ut si convaluerit, ante omnia ad ecclesiam veniat, ubi Deo gratias agat de restituta valetudine, et sacram Communionem pie suscipiat, ac deinceps meliorem vitae disciplinam teneat.

18. *Sequentes preces omnes, vel ex parte, prout tempus et aegrotorum conditio feret, arbitrio sacerdotis dici vel omitti possunt.*

19. *Sacerdos igitur infirmi cubiculum ingressus, primum dicat:*

V. Pax huic domui,

R. Et omnibus habitantibus in ea.

20. *Mox infirmum, et lectum eius, et cubiculum aspergat aqua benedicta dicens Antiphonam,* Asperges me, Domine, *etc. Deinde erga infirmum officium suum praestet, ut supra dictum est. Quo praestito, vel antequam discedat, dicere poterit supra infir-*

[1]) Caute agere debet confessarius cum moribundis, qui ad restitutionem obligati sunt. Sic procedere iuvabit: 1° si poenitens videatur *in bona fide*, nec *superest tempus* eum de sua obligatione prudenter monendi, aut praevideatur non *profutura monitio*, ea omissa erit absolvendus. 2° Si vero fructus monitionis speretur, aut si versetur poenitens in ignorantia vincibili, fortiter simul et suaviter admonendus est de restitutionis obligatione et ad illam statim peragendam adiuvandus. 3° Si obligatio occulta sit, nec statim fieri queat, aeger inducendus est ad summam pecuniae ipsi confessario vel viro fideli (quod magis suadendum videtur) committendam, ut postea creditori secreto remittatur, vel ad eam summam in testamento ipsi relinquendam, omissa restitutionis mentione. 4° Si obligatio non sit occulta, nec statim adimpleri possit, procuret confessarius, ut per heredes certo facienda sit, sive per schedulam creditori tradendam etc.

mum aliquem Psalmum ex quatuor prioribus Poenitentialibus, vel Psalmum 90. Qui habitat in adiutorio, *etc. cum* Gloria Patri, *in fine. Postea dicat:*

Kyrie eleison. — Christe eleison. — Kyrie eleison. — Pater noster etc.

V. Et ne nos inducas in tentationem, etc.
V. Salvum fac servum tuum,
R. Deus meus, sperantem in te.
V. Mitte ei, Domine, auxilium de sancto,
R. Et de Sion tuere eum.
V. Nihil proficiat inimicus in eo,
R. Et filius iniquitatis non apponat nocere ei.
V. Esto ei, Domine, turris fortitudinis,
R. A facie inimici.
V. Dominus opem ferat illi,
R. Super lectum doloris eius.
V. Domine, exaudi orationem meam, etc.
V. Dominus vobiscum, etc.

Oremus. Deus, cui proprium est misereri semper et parcere, suscipe deprecationem nostram; ut nos, et hunc famulum tuum, quos delictorum catena constringit, miseratio tuae pietatis clementer absolvat.

Deus, infirmitatis humanae singulare praesidium, auxilii tui super infirmum famulum tuum ostende virtutem; ut ope misericordiae tuae adiutus, ecclesiae tuae sanctae incolumis repraesentari mereatur.

Concede hunc famulum tuum, quaesumus Domine Deus, perpetua mentis et corporis sanitate gaudere, et gloriosa beatae Mariae semper Virginis intercessione, a praesenti liberari tristitia, et aeterna perfrui laetitia. Per Christum Dominum nostrum.

R. Amen.

Benedictio Dei omnipotentis, Patris †, et Filii, et Spiritus sancti, descendat super te, et maneat semper.

R. Amen.

Deinde aspergat eum aqua benedicta.

Modus iuvandi morientes.

1. *Ingravescente morbo parochus infirmum frequentius visitabit, et ad salutem diligenter iuvare non desinet; monebitque instante periculo se confestim vocari, ut in tempore praesto sit morienti,*[1])

---

[1]) Moribundi *non adhuc sensibus destituti* et ad absolutionem consentientes, mandatisque confessarii obtemperantes, absolvendi sunt *absolute*, si confessionem ultro requirant, aut si libenti animo confiteri proponant; *conditionate* absolvendi sunt (non adhuc sensibus destituti), si vix confiteri velint, aut de ipsorum sufficienti contritione prudenter dubitetur. — Moribundi omnes *sensibus destituti* absolvendi sunt saltem conditionate a) qui licet fuerint habituati in peccatis et confessi adhuc non sunt, ante sensuum privationem expresse confessionis desiderium ostenderunt, v. g. iubendo advocari sacerdotem etc. (*S. Lig. lib. 6. num. 481.*); b) qui christiane vixerunt, etsi nullum signum doloris, nec petitionis dederint confessionis, (*S. Lig. l. c. 482.*); c) qui parum christiane vixerunt, quia adhuc in ipsis praesumi aliquo modo potest poenitentia, (*Lacroix n. 1162*); d) qui in ipso actu peccati sensibus destitutus est, e. g. in duello, adulterio, furto etc. — ratio est, quia etiam iste potest habere lucidum intervallum, velle in hoc extremo periculo cum Deo reconciliari et desiderium suum per suspiria ostendere. (*S. Lig. lib. 6. num. 483.*) Cfr. Augsburger Pastoralblatt a. 1863. n. 19. et 20. — Nullo modo potest absolvi moribundus, qui recusat certo Sacramentum Poenitentiae, vel nullo modo praesumi potest attritus. — Dum infirmus *adhuc sensibus viget*, absolutionem pluries ei conferre post brevem reconciliationem iuvabit; si autem *iam sensibus caret*, et nullum doloris, nec absolutionis desiderii signum ostendit, non expedit valde saepius intra eundem diem absolutionem ei impertiri. Sacerdos se dirigere debet ex infirmi conscientia, quam novit; si ille e. g. habituatus fuerit in pravis cogitationibus, vel irretitus est odii vel impuri amoris passione, tunc saepius absolutio dari potest. Non autem abs re erit, aegrotum, dum mente pollet, monere, ut, si loqui non possit, signum aliquod determinatum det, dum

sumptoque sanctissimo Viatico, et sacra Unctione adhibita, si periculum immineat, statim commendationis animae officium praestabit, de quo infra. Sed si tempus suppetat, sequentia pietatis officia praestare poterit, si ita expedire iudicaverit, pro conditione personae.

2. *Ac primo, si aegrotus indulgentiam legitima auctoritate concessam consequi possit, eam illi reducat ad mentem, proponatque quid ad eam consequendam agi debeat; praesertim, ut contrito corde sanctissimum nomen Jesu semel vel saepius invocet.* (Vide supra pag. 517—520.)

3. *Deinde hortetur, infirmum, et excitet, ut dum mente viget, eliciat actus fidei, spei et caritatis aliarumque virtutum, nempe:*

Ut firmiter credat omnes articulos fidei, et quidquid sancta Romana ecclesia Catholica et Apostolica credit et docet; — ut speret, Christum Dominum nostrum pro sua immensa clementià sibi fore propitium, et merito eius sanctissimae Passionis, et per intercessionem beatae Mariae et omnium Sanctorum se vitam aeternam consecuturum; — ut toto corde diligat, et maxime diligere cupiat Dominum Deum ea dilectione, qua illum diligunt beati sanctique omnes; — ut ob amorem Dei doleat ex corde de omni offensa, qualitercumque contra Dominum Deum et proximum commissa; — ut ex corde ob amorem Dei parcat omnibus, qui sibi quoquo modo fuerint molesti aut inimici; — ut ab iis veniam postulet, quos aliquando dictis aut factis offendit; — ut, quem patitur dolorem et morbi molestiam, propter Deum in poenitentiam peccatorum suorum patienter toleret; — ut, si Dominus

---

absolutionem quaerit, e. g. oculos claudat, vel reserat, caput inclinet et similià. (*S. Lig. lib. 6. n. 482. Scavini tract. 10. disp. 1. cap. 8. scholion.*)

sibi salutem corporis praestare dignabitur, proponat de cetero pro viribus suis a peccatis cavere, et eius mandata servare.

4. *Hortetur praeterea, ut eo modo, quo potest, saltem ex corde ita per intervalla precetur:*

Miserere mei, Deus, secundum magnam misericordiam tuam. — In te, Domine, speravi, non confundar in aeternum. — In manus tuas, Domine, commendo spiritum meum, redemisti me, Domine, Deus veritatis. — Deus, in adiutorium meum intende, Domine, ad adiuvandum me festina. — Esto mihi, Domine, in Deum protectorem. — Deus, propitius esto mihi peccatori. — Dulcissime Domine Jesu Christe, per virtutem sanctissimae Passionis tuae recipe me in numerum electorum tuorum. — Domine Jesu Christe, suscipe spiritum meum. — Maria, mater gratiae, mater misericordiae, tu nos ab hoste protege, et hora mortis suscipe. — Sancte Angele Dei, mihi custos assiste. — Omnes sancti Angeli, et omnes Sancti intercedite pro me, et mihi succurrite.

5. *Haec et his similia poterit prudens sacerdos vulgari*[1]) *vel latino sermone, pro personae captu, morienti suggerere.*

---

[1]) Poterit etiam hisce uti precibus:

Ich glaube an Dich, o mein Gott! Ich glaube Alles, was Du geoffenbaret hast, und durch Deine heilige Kirche zu glauben vorstellst, weil Du die unfehlbare Wahrheit bist. In diesem heiligen Glauben will ich leben und sterben. — Ich hoffe auf Dich, weil Du unendlich gütig, barmherzig und getreu bist. Ich hoffe und vertraue auf Dich, o mein süßester Jesus! weil Du zur Vergebung meiner Sünden am Kreuze gelitten hast, und gestorben bist. — Ich liebe Dich, weil Du das höchste Gut bist — ach, hätte ich Dich doch geliebt alle Tage meines Lebens. — Ich bereue es von Herzen, daß ich

Dich durch meine Sünden beleidigt habe. O Herr! verstoße mich nicht von Deinem Angesichte; es schmerzt mich von ganzem Herzen, daß ich so undankbar gegen Dich gewesen bin — ich verabscheue alle meine Sünden — mit demüthigem und bußfertigem Herzen flehe ich um Gnade und Barmherzigkeit.

Vater! ist es möglich, so gehe dieser Kelch von mir; doch nicht mein, sondern Dein Wille geschehe. — Wie es dem Herrn gefällt, so geschehe es — der Name des Herrn sei gebenedeit.

Jesus, mein göttlicher Erlöser! bald werde ich vor Dir als meinem Richter stehen — sei mein Erretter. Jesus, sei mir gnädig! Jesus, sei mir barmherzig! Jesus, verzeihe mir meine Sünden! — Jesus, Dir lebe ich! Jesus, Dir sterbe ich! Jesus, Dein bin ich todt und lebendig! — Jesus! ich will gerne sterben, weil Du aus Liebe zu mir unter so furchtbaren Schmerzen gestorben bist — ich will gerne sterben zur Abbüßung meiner Sünden. — Mein Jesus, Barmherzigkeit! — O mein Gott! habe Erbarmen mit mir wegen Jesus, Deines geliebten Sohnes! — O mein Jesus! ich sterbe im Vertrauen auf Deine unendlichen Verdienste. — Jesus! sei mir armen Sünder gnädig und barmherzig! — Jesus! in Deine Hände empfehle ich meinen Geist.

Heilige Maria, Mutter Gottes! zeige jetzt, daß du meine Mutter bist — bitte Jesum, deinen Sohn, daß Er mir gnädig sein möge. — O gütige, o milde, o süße Jungfrau! stehe mir bei und bitte für mich jetzt (und) in der Stunde meines Todes. Heiliger Joseph! bitte für mich.

Heiliger Schutzengel, heiliger Namenspatron, alle Engel und Heiligen! stehet mir bei, damit ich selig sterbe.

Jesus, mein Heiland, in Deine Hände empfehle ich meinen Geist.

Jesus, Maria, Joseph! Euch schenke ich mein Herz und meine Seele! Jesus, Maria, Joseph! stehet mir bei

im letzten Streit. Jesus, Maria, Joseph! lasset mich im Frieden mit Euch von hinnen scheiden!

Aliae preces pro morientibus.

1. Gedenke, o gütigster Jesu, der großen Traurigkeit, Angst und Noth, die Deine heiligste Seele erlitt, als Du im Oelgarten auf Dein Angesicht niederfielest, und zu Deinem himmlischen Vater flehtest, daß Er, wofern es möglich wäre, den Kelch des bittern Leidens von Dir nähme! Gedenke jenes tödtlichen Kampfes und des blutigen Schweißes, der aus allen Deinen heiligen Gliedern hervorbrach, und komm unserm kranken Bruder (unserer kranken Schwester) zu Hülfe, der (die) nun mit Dir im Oelgarten und in schwerer Todesangst sich befindet! O barmherzigster Jesus, wende ihm die Kraft Deiner heiligen Todesangst zu, nimm den bittern Kelch von ihm, und sende Deinen heiligen Engel vom Himmel, der in seiner großen Angst ihn innerlich tröste und stärke, gleichwie Du, o Jesu, von einem Engel Dich stärken und trösten ließest. Verlaß ihn nicht in dieser letzten Noth, und erquicke ihn barmherzig mit dem Kelche des ewigen Heiles. Amen. Vater unser 2c.

2. Gedenke, o liebreicher Erlöser der Menschen! Deiner großen Liebe zu uns, die Dich den Stricken und Banden der Gottlosen übergab, welche von einem ungerechten Richter zum andern Dich führten, fälschlich anklagten, schimpflich mißhandelten, verspieen und schlugen, und als einen Gotteslästerer zum Tode verdammten! Durch diese Deine große Barmherzigkeit, o Jesu, erbarme Dich unseres armen Bruders, löse die Banden seiner Sünden auf, laß Deine heiligen Engel auf dem Wege zu Deinem göttlichen Richterstuhle ihn beschützen, daß die Feinde nichts über ihn vermögen, und verleihe ihm durch das ungerechte Todesurtheil, das Du ihm zu Liebe über Dich ergehen ließest, ein gnädiges Urtheil. Auf Dich allein war seine ganze Hoffnung im Leben gerichtet; o nimm ihn nun als ein barmherziger Erlö-

ser auf, und laß Dein bitteres Leiden und Sterben nicht an ihm verloren sein. Amen. Vater unser 2c.

3. Gedenke, o barmherzigster Jesu, der namenlosen Schmach und Schmerzen, die Du erlittest, als Dein heiliger jungfräulicher Leib von den Gottlosen entblößt, und so unbarmherzig gegeißelt ward, daß er vom Haupte bis zur Sohle nur Eine Wunde war, und wie ihre unersättliche Wuth, hierdurch noch nicht gestillt, Dein gebenedeites Haupt mit einer schrecklichen Dornenkrone krönte, und Dir einen Purpurmantel umhing! O Erlöser der Menschen, heiliger Blutbräutigam unserer Seelen, durch dieses unaussprechliche Leiden lindere die Leiden unseres sterbenden Bruders, und kräftige ihn, damit er seine Schmerzen nach Deinem heiligen Beispiele mit Geduld ertrage! Reinige seine Seele durch das Blut, das Du in Deiner Geißelung und Krönung vergossen hast; bekleide ihn mit dem Purpur der ewigen Glorie, und ertheile ihm gnädig die Krone der Unsterblichkeit. Amen. Vater unser 2c.

4. Gedenke, o süßester Jesu, jenes letzten und bittern Ganges, als Du, mit dem schweren Kreuze beladen, von dem Richthause des Landpflegers Pilatus zu dem Calvarienberge schrittest und, am ganzen Leibe verwundet, ermüdet und erschöpft, so oft zu Deinem himmlischen Vater seufztest! O barmherziger Heiland, sieh', auch unser sterbender Bruder ist jetzt auf einem bittern Wege und hat einen hohen Berg zu ersteigen! Du, o Jesu, hast zur Vermehrung seiner ewigen Glorie ihm auferlegt, dieses Kreuz zu tragen! Schwer ist ihm diese Bürde, und in großer Angst schmachtet er, bis er das Ziel erreicht und seine Seele in Deine gebenedeiten Hände aufgibt! O süßester Jesu, sieh' ihn mit gnädigen Augen an, und erleichtere ihm die Last seines Kreuzes, daß er nicht darunter erliege! Stärke ihn durch die Kraft des heiligen Geistes, daß er Deinen blutigen Spuren bis auf den Gipfel des Berges folge, alle Schmerzen mit Geduld ertrage, allen Anfechtungen standhaft wider-

stehe, und durch einen glorreichen Sieg zu Dir und Deinen Auserwählten gelange. Amen. Vater unser &c.

5. Gedenke, o mildherziger Jesu, der unaussprechlichen Schmerzen, die Dein innerstes Mark durchdrangen, als die Gottlosen Deine heiligen Glieder ausspannten und Deine gebenedeiten Hände und Füße an das Holz des Kreuzes nagelten! O geliebtester Jesu, der Du in namenloser Angst drei Stunden lang zwischen Himmel und Erde, zwischen dem erzürnten Gott und dem verurtheilten menschlichen Geschlechte hingest, Deinem himmlischen Vater Dich für die Sünden der Welt aufopfertest und so unermeßliche Schmerzen littest, daß Himmel und Erde sich darüber entsetzten und Mitleid bezeigten; sieh' barmherzig auf unsern Bruder, der zwischen Leben und Tod schmachtet; opfere Dein heiliges Leiden für ihn auf, der nun nicht mehr zu Dir beten kann, und dessen Augen bereits von den Finsternissen des Todes verdunkelt werden! O Jesu, Licht der Welt, Sonne der Gerechtigkeit, erleuchte und erfreue seine Seele mit den Strahlen Deiner Gnade, führe sie zu dem ewigen Lichte, daß sie Dich, ihren Gott und Erlöser, mit dem Vater und dem heiligen Geiste in alle Ewigkeit schaue und lobe. Amen. Vater unser &c.

6. Gedenke, o unser heiliger und liebevoller Heiland, jener sieben Worte, die Du zum Troste der Lebenden und Sterbenden von dem heiligen Kreuze herab sprachest, und vergib diesem unserm sterbenden Bruder, wie Du barmherzig Deinen Peinigern vergeben hast! Sprich jene trostvollen Worte zu ihm: Heute wirst du bei Mir sein im Paradiese! Laß ihm die Fürbitte Deiner jungfräulichen Mutter, die er getreu verehrte, zu Gute kommen, stärke ihn in seiner großen Verlassenheit, da seine ganze Hoffnung auf Dich allein gerichtet ist, und tränke ihn, den nach den Fluthen Deiner Barmherzigkeit dürstet, mit dem Wasser des ewigen Lebens! O, laß ihn, für den Du so Vieles und so Unaussprechliches gelitten hast, seinen Lauf in Deiner Gnade vollbringen, und

erhöre unser demüthiges Gebet, die wir seinen Geist in Deine Hände empfehlen. Erbarme Dich seiner, o Jesu, und nimm ihn gnädig auf, damit er Deine große Barmherzigkeit ewiglich preise. Amen. Vater unser ꝛc.

7. Gedenke, o starker Vollender unseres Heiles, Deines heiligen Todes, wodurch Du unsern Tod ertödtet und uns zum ewigen Leben wiedergeboren hast! Durch die Schmerzen, die Deine allerheiligste Seele empfand, als sie von Deinem gebenedeiten Leibe sich trennte; durch das Neigen Deines göttlichen Hauptes, wodurch Du uns zu dem Kusse des Friedens einludest, und durch die Oeffnung Deiner heiligen Seite, woraus der Preis unserer Erlösung hervorquoll und uns ein Bad zur Reinigung von allen unsern Sünden bereitete, bitten wir Dich, steh' unserm sterbenden Bruder bei, wenn seine Seele von seinem Leibe sich trennt; gib ihm den Kuß des Friedens, und führe ihn vollkommen gereinigt und versöhnt in das ewige Leben ein, das Du ihm durch Deinen Tod erkauft hast, damit er dort im Verein mit allen himmlischen Geistern und allen auserwählten Bürgern des himmlischen Jerusalems Deine unendliche Liebe lobe, preise und verherrliche in alle Ewigkeit. Amen. Vater unser ꝛc.

Tres aliae orationes pro morientibus.

1. Allmächtiger ewiger Gott, der Du Allen, die in Gefahren und Nöthen schmachten, mit Deiner göttlichen Hülfe nahe bist; wir bitten Deine Majestät in tiefster Demuth, sende Deinen heiligen Engel vom Himmel, daß er Deinem Diener (Deiner Dienerin) in dieser äußersten Noth zu Hülfe komme, in seinem Todeskampfe ihn stärke, und seine Seele vor Dein göttliches Angesicht und in die ewigen Freuden führe. Durch Christum unsern Herrn. Amen.

2. Sieh', o gnädigster Schöpfer, mit den Augen Deiner Barmherzigkeit auf unsern sterbenden Bruder, der nun Deiner göttlichen Gerechtigkeit die Schuld ab-

trägt, welche er von Adam überkommen, und erquicke seine Seele, die Du erschaffen hast, daß sie, durch diese zeitliche Strafe von allen Sünden gereinigt, in die ewige Glorie aufgenommen werde. Durch Christum unsern Herrn. Amen.

3. Barmherziger Gott, der Du die Seelen der Menschen liebst und zu ihrer Besserung mit zeitlichen Strafen züchtigst; wir bitten Dich, verleihe Deine väterliche Hülfe und Deinen göttlichen Trost der Seele Deines Dieners, der mit den Aengsten des Todes ringt, daß sie in ihrem Verscheiden gereinigt, durch die Hände der heiligen Engel zu Dir, ihrem Schöpfer, gebracht werde. Durch Christum unsern Herrn. Amen.

Ordo commendationis animae.

1. *Parochus ad decedentis animae commendationem accedens, clericum saltem unum, si potest, secum habeat, qui deferat vasculum aquae benedictae, superpelliceum et stolam violaceam, quibus ipse sacerdos ante infirmi cubiculum indutus, locum ingrediens dicat:* [1])

Pax huic domui et omnibus habitantibus in ea.

Deinde aspergat aegrotum, lectum, et circumstantes aqua benedicta, dicens:

Asperges me, Domine, hyssopo, et mundabor etc.

2. *Postea Salvatoris nostri crucifixi imaginem aegroto osculandam praebeat, verbis efficacibus* [2])

---

[1]) Quanta poterit maiori devotione, admoneatque domesticos et circumstantes, ut simul orent pro moriente.

[2]) Aegrotum alloqui potest hoc modo:

Lieber Bruder in Christus! Siehe an das Bild Deines gekreuzigten Heilandes, der aus unendlicher Liebe zu uns den schmählichsten und schmerzlichsten Tod am Kreuze gelitten hat. Siehe, Sein Haupt ist mit Dornen gekrönt, weil Er uns ewig mit Herrlichkeit krönen will. Er neigt Sein heiliges Haupt im Tode, als

A potestate diaboli, libera eum, Domine.
Per nativitatem tuam,
Per crucem et passionem tuam,
Per mortem et sepulturam tuam,
Per gloriosam resurrectionem tuam,
Per admirabilem ascensionem tuam,
Per gratiam Spiritus sancti Paracliti,
In die iudicii,
Libera eum, Domine.
Peccatores; te rogamus, audi nos.
Ut ei parcas, te rogamus, audi nos.

Kyrie eleison. Christe eleison. Kyrie eleison.

4. *Deinde cum in agone sui exitus anima anxiatur, dicantur sequentes orationes:*

Oratio. Proficiscere, anima christiana, de hoc mundo, in nomine Dei Patris omnipotentis, qui te creavit, in nomine Jesu Christi, Filii Dei vivi, qui pro te passus est, in nomine Spiritus sancti, qui in te effusus est, in nomine Angelorum et Archangelorum, in nomine Thronorum et Dominationum, in nomine Principatuum et Potestatum, in nomine Cherubim et Seraphim, in nomine Patriarcharum et Prophetarum, in nomine sanctorum Apostolorum et Evangelistarum, in nomine sanctorum Martyrum et Confessorum, in nomine sanctorum Monachorum et Eremitarum, in nomine sanctarum Virginum et omnium Sanctorum et Sanctarum Dei, hodie sit in pace locus tuus, et habitatio tua in sancta Sion. Per eundem Christum Dominum nostrum. *R.* Amen.

Oratio. Deus misericors, Deus clemens, Deus, qui secundum multitudinem miserationum tuarum peccata poenitentium deles, et praeteritorium criminum culpas venia remissionis evacuas; respice propitius super hunc famulum tuum N. et remissionem omnium peccatorum suorum tota cordis confessione poscentem deprecatus exaudi. Renova in eo, piissime Pater, quidquid terrena fragilitate corruptum, vel quidquid diabolica fraude violatum est, et uni-

tati corporis ecclesiae membrum redemptionis annecte. Miserere, Domine, gemituum, miserere lacrymarum eius, et non habentem fiduciam, nisi in tua misericordia, ad tuae sacramentum reconciliationis admitte. Per Christum, Dominum nostrum.

R. Amen.

Commendo te omnipotenti Deo, carissime frater, et ei, cuius es creatura, committo, ut cum humanitatis debitum morte interveniente persolveris, ad auctorem tuum, qui te de limo terrae formaverat, revertaris. Egredienti itaque animae tuae de corpore splendidus Angelorum coetus occurrat, iudex Apostolorum tibi senatus adveniat, candidatorum tibi Martyrum triumphator exercitus obviet, liliata rutilantium te Confessorum turma circumdet, iubilantium te Virginum chorus excipiat, et beatae quietis in sinu Patriarcharum te complexus adstringat, mitis atque festivus Christi Jesu tibi aspectus appareat, qui te inter assistentes sibi iugiter interesse decernat. Ignores omne, quod horret in tenebris, quod stridet in flammis, quod cruciat in tormentis. Cedat tibi teterrimus satanas cum satellitibus suis, in adventu tuo, te comitantibus Angelis contremiscat, atque in aeternae noctis chaos immane diffugiat. Exsurgat Deus, et dissipentur inimici eius, et fugiant, qui oderunt eum, a facie eius. Sicut deficit fumus, deficiant; sicut fluit cera a facie ignis, sic pereant peccatores a facie Dei; et iusti epulentur et exsultent in conspectu Dei. Confundantur igitur et erubescant omnes tartareae legiones, et ministri satanae iter tuum impedire non audeant. Liberet te a cruciatu Christus, qui pro te crucifixus est. Liberet te ab aeterna morte Christus, qui pro te mori dignatus est. Constituat te Christus, Filius Dei vivi, intra paradisi sui semper amoena virentia, et inter oves suas te verus ille pastor agnoscat. Ille ab omnibus peccatis tuis te

absolvat; atque ad dexteram suam in electorum suorum te sorte constituat. Redemptorem tuum facie ad faciem videas, et praesens semper assistens, manifestissimam beatis oculis aspicias veritatem. Constitutus igitur inter agmina beatorum, contemplationis divinae dulcedine potiaris in saecula saeculorum. — ℟. Amen.

Oratio. Suscipe, Domine, servum tuum in locum sperandae sibi salvationis a misericordia tua.

℟. Amen.

Libera, Domine, animam servi tui ex omnibus periculis inferni, et de laqueis poenarum, et ex omnibus tribulationibus. — ℟. Amen.

Libera, Domine, animam servi tui, sicut liberasti Henoch et Eliam de communi morte mundi.

℟. Amen.

Libera, Domine, animam servi tui, sicut liberasti Noë de diluvio. — ℟. Amen.

Libera, Domine, animam servi tui, sicut liberasti Abraham de Ur Chaldaeorum. — ℟. Amen.

Libera, Domine, animam servi tui, sicut liberasti Job de passionibus suis. — ℟. Amen.

Libera, Domine, animam servi tui, sicut liberasti Isaac de hostia, et de manu patris sui Abrahae.

℟. Amen.

Libera, Domine, animam servi tui, sicut liberasti Lot de Sodomis, et de flamma ignis. — ℟. Amen.

Libera, Domine, animam servi tui, sicut liberasti Moysen de manu Pharaonis, regis Aegyptiorum.

℟. Amen.

Libera, Domine, animam servi tui, sicut liberasti Danielem de lacu leonum. — ℟. Amen.

Libera, Domine, animam servi tui, sicut liberasti tres pueros de camino ignis ardentis, et de manu regis iniqui. — ℟. Amen.

Libera, Domine, animam servi tui, sicut liberasti Susannam de falso crimine. — ℟. Amen.

Libera, Domine, animam servi tui, sicut liberasti David de manu regis Saul, et de manu Goliae.

R. Amen.

Libera, Domine, animam servi tui, sicut liberasti Petrum et Paulum de carceribus. — *R*. Amen.

Et sicut beatissimam Theclam, virginem et martyrem tuam de tribus atrocissimis tormentis liberasti, sic liberare digneris animam huius servi tui, et tecum facias in bonis congaudere coelestibus.

R. Amen.

Oratio. Commendamus tibi, Domine, animam famuli tui N. precamurque te, Domine Jesu Christe, Salvator mundi, ut, propter quam ad terram misericorditer descendisti, Patriarcharum tuorum sinibus insinuare non renuas. Agnosce, Domine, creaturam tuam, non a diis alienis creatam, sed a te solo Deo vivo et vero; quia non est alius Deus praeter te, et non est secundum opera tua. Laetifica, Domine, animam eius in conspectu tuo, et ne memineris iniquitatum eius antiquarum, et ebrietatum, quas suscitavit furor, sive fervor mali desiderii. Licet enim peccaverit, tamen Patrem, et Filium, et Spiritum sanctum non negavit, sed credidit, et zelum Dei in se habuit, et Deum, qui fecit omnia, fideliter adoravit.

Oratio. Delicta iuventutis, et ignorantias eius, quaesumus, ne memineris, Domine; sed secundum magnam misericordiam tuam memor esto illius in gloria claritatis tuae. Aperiantur ei coeli, collaetentur illi Angeli. In regnum tuum, Domine, servum tuum suscipe. Suscipiat eum sanctus Michaël Archangelus Dei, qui militiae coelestis meruit principatum. Veniant illi obviam sancti Angeli Dei, et perducant eum in civitatem coelestem Jerusalem. Suscipiat eum beatus Petrus Apostolus, cui a Deo claves regni coelestis traditae sunt. Adiuvet eum sanctus Paulus, Apostolus, qui dignus fuit esse vas

electionis. Intercedat pro eo sanctus Joannes, electus Dei Apostolus, cui revelata sunt secreta coelestia. Orent pro eo omnes sancti Apostoli, quibus a Domino data est potestas ligandi atque solvendi. Intercedant pro eo omnes Sancti et Electi Dei, qui pro Christi nomine tormenta in hoc saeculo sustinuerunt; ut vinculis carnis exutus, pervenire mereatur ad gloriam regni coelestis, praestante Domino nostro Jesu Christo. Qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et regnat in saecula saeculorum.

R. Amen.

In exspiratione.

1. *Cum tempus exspirandi institerit, tunc maxime ab omnibus circumstantibus flexis genibus vehementer orationi instandum est. Ipse vero moriens, si potest, dicat, vel si non potest, assistens, sive sacerdos pro eo elata voce pronuntiet:* Jesu, Jesu, Jesu. *Quod, et ea, quae sequuntur, ad illius aures, si videbitur, etiam saepius repetat.* In manus tuas, Domine, commendo spiritum meum. Domine Jesu Christe, suscipe spiritum meum. Sancta Maria, ora pro me. Maria, mater gratiae, mater misericordiae, tu me ab hoste protege, et hora mortis suscipe.

2. *Tum, ubi viget pia consuetudo, pulsetur campana parochialis ecclesiae aliquibus ictibus, ad significandum fidelibus in urbe, vel loco, aut extra in suburbanis existentibus instantem mortem exspirantis aegroti, ut pro eo Deum rogare possint.*

3. *Egressa anima de corpore, statim dicatur hoc Responsorium:*

R. Subvenite Sancti Dei, occurrite Angeli Domini, suscipientes animam eius, offerentes eam in conspectu Altissimi.

V. Suscipiat te Christus, qui vocavit te, et in sinum Abrahae Angeli deducant te.

R. Suscipientes animam eius, offerentes eam in conspectu Altissimi.

V. Requiem aeternam dona ei, Domine, et lux perpetua luceat ei. Offerentes eam in conspectu Altissimi.

R. Kyrie eleison. Christe eleison. Kyrie eleison. Pater noster.

V. Et ne nos inducas in tentationem, etc.

V. Requiem aeternam dona ei, Domine, etc.

V. A porta inferi,

R. Erue, Domine, animam eius.

V. Requiescat in pace, etc.

V. Domine, exaudi orationem meam, etc.

V. Dominus vobiscum, etc.

Oremus. Tibi, Domine, commendamus animam famuli tui N., ut defunctus saeculo tibi vivat; et quae per fragilitatem humanae conversationis peccata commisit, tu venia misericordissimae pietatis absterge. Per Christum Dominum nostrum. Amen.

4. *Interim detur campana signum transitus defuncti pro loci consuetudine, ut audientes pro eius anima Deum precentur. Deinde corpus de more honeste compositum loco decenti cum lumine collocetur; ac parva crux super pectus inter manus defuncti ponatur; aut ubi crux desit, manus in modum crucis componantur; interdumque aspergatur aqua benedicta; et interim donec efferatur, qui adsunt, sive sacerdotes, sive alii, orabunt pro defuncto.*

5. De sepultura ecclesiastica et exsequiis.[1]

(Ex Rit. Romano.)

1. Sacras caeremonias ac ritus, quibus ex antiquissima traditione, et Summorum Pontificum institutis sancta mater ecclesia Catholica in filiorum suo-

[1] Cfr. *Lambertini Instit. 86. et 54.*

rum exsequiis uti solet, tamquam vera religionis mysteria christianaeque pietatis signa, et fidelium mortuorum saluberrima suffragia parochi summo studio servare debent, atque usu retinere.

2. His itaque praestandis, qua par est modestia ac devotione, ita se habebunt, ut ad defunctorum salutem, simulque ad vivorum pietatem, quemadmodum vere sunt, non ad quaestum, eiusmodi ritus sancti instituti esse videantur.

3. Nullum corpus sepeliatur, praesertim si mors repentina fuerit, nisi post debitum temporis intervallum, ut nullus omnino de morte relinquatur dubitandi locus.

4. Quod antiquissimi est instituti, illud, quantum fieri poterit, retineatur, ut Missa praesente corpore defuncti pro eo celebretur, antequam sepulturae tradatur.

5. Si quis die festo sit sepeliendus, Missa propria pro defunctis, praesente corpore, celebrari poterit; dum tamen conventualis Missa et Officia divina non impediantur, magnaque diei celebritas non obstet.

6. Caveant omnino parochi aliique sacerdotes, ne sepulturae vel exsequiarum seu anniversarii mortuorum officii causa quidquam paciscantur, aut tanquam pretium exigant; sed iis eleemosynis contenti sint, quae aut probata consuetudine dari solent, aut Ordinarius constituerit. Neque permittant, ut pallia aut alia altaris ornamenta ad ornatum feretri vel tumbae adhibeantur.

7. Cum autem antiquissimi ritus ecclesiastici sit, cereos accensos in exsequiis et funeribus deferre, caveant item, ne eiusmodi ritus omittatur, ac ne quid avare aut indigne in eo committatur.

8. Pauperes vero, quibus mortuis nihil, aut ita parum superest, ut propriis impensis humari non possint, gratis omnino sepeliantur; ac debita lumina

suis impensis, si opus fuerit, adhibeant sacerdotes, ad quos defuncti cura pertinet, vel aliqua pia confraternitas, si fuerit, iuxta loci consuetudinem.

9. Ubi viget antiqua consuetudo sepeliendi mortuos in coemeteriis, retineatur, et ubi fieri potest, restituatur; at vero cui locus sepulturae dabitur in ecclesia, humi tantum detur. Cadavera autem prope altaria non sepeliantur.

10. Sepulchra sacerdotum et clericorum cuiuscumque ordinis, ubi fieri potest, a sepulchris laicorum separata sint, ac decentiori loco sita; atque ita, ubi commodum fuerit, ut alia pro sacerdotibus, alia pro inferioris ordinis ecclesiae ministris parata sint.

11. Sacerdos, aut cuiusvis ordinis clericus defunctus vestibus suis quotidianis communibus usque ad talarem vestem inclusive, tum desuper sacro vestitu sacerdotali vel clericali, quem ordinis sui ratio deposcit, indui debet. Sacerdos quidem super talarem vestem, amictu, alba, cingulo, manipulo, stola, et casula seu planeta violacea sit indutus.

12. Diaconus vero induatur amictu, alba, cingulo, manipulo, stola super humerum sinistrum, quae sub axilla dextra annectatur, et dalmatica violacea.

13. Subdiaconus autem amictu, alba, cingulo, manipulo et tunicella.

14. Alii praeterea inferiorum ordinum clerici superpelliceo supra vestem talarem ornari debent; singuli praedicti cum tonsura ac biretis suis.

15. Nullum porro cadaver perpetuae sepulturae traditum ex ulla cuiusvis ordinis ecclesia asportari liceat, nisi de licentia Ordinarii.

16. Laici cadaver, quolibet generis aut dignitatis titulo praeditus ille fuerit, clerici ne deferant, sed laici.

17. Corpora defunctorum in ecclesia ponenda sunt pedibus versus altare maius, vel si conduntur in oratoriis aut capellis, ponantur cum pedibus versis

ad illarum altaria; quod etiam pro situ et loco fiat in sepulchro. Presbyteri vero habeant caput versus altare.

18. Ceterum nemo christianus in communione fidelium defunctus, extra ecclesiam aut coemeterium rite benedictum sepeliri debet; sed si necessitas cogat ex aliquo eventu aliquando ad tempus aliter fieri, curetur, ut quatenus fieri poterit, corpus in locum sacrum quamprimum transferatur, et interim semper crux capiti illius apponi debet, ad significandum, illum in Christo quievisse.

Quibus non liceat dare ecclesiasticam sepulturam.

1. Ignorare non debet parochus, qui ab ecclesiastica sepultura ipso iure sint excludendi; ne quemquam ad illam contra sacrorum canonum decreta unquam admittat.

2. Negatur igitur ecclesiastica sepultura paganis, iudaeis, et omnibus infidelibus, haereticis, et eorum fautoribus; apostatis a christiana fide; schismaticis, et publicis excommunicatis maiori excommunicatione; interdictis nominatim, et iis, qui sunt in loco interdicto, eo durante.

3. Seipsos occidentibus ob desperationem; vel iracundiam, (non tamen si ex insania id accidat), nisi ante mortem dederint signa poenitentiae.

4. Morientibus in duello, etiamsi ante obitum dederint poenitentiae signa.[1])

5. Manifestis et publicis peccatoribus,[2]) qui sine poenitentia perierunt.

---

[1]) Cfr. tamen ephemerides *Katholik* a. 1862. vol. II. pag. 187. et Köln. Pastoralbl. a. 1868. pag. 90.

[2]) Quinam sint manifesti et publici peccatores vide supra pag. 489. num. 8. — Si sacerdos solus testis fuerit impoenitentiae moribundi, non est deneganda sepultura ecclesiastica, nisi aliunde ipsi denegari debeat. Sed tacere debet sacerdos de impia dispositione moribundi, et sinere, ut credant eum fuisse Sacramentis rite expiatum. Debent enim vitari scandala, quantum fieri potest. Imo operae pretium erit,

6. Iis, de quibus publice constat, quod semel in anno non susceperunt Sacramenta Confessionis et Communionis in Pascha, et absque ullo signo contritionis obierunt.

7. Infantibus mortuis absque Baptismo.

8. Ubi vero in praedictis casibus dubium occurrerit, Ordinarius consulatur.

Modus sepeliendi adultum.

(Exsequiarum ordo.)

1. *Constituto tempore, quo corpus ad ecclesiam deferendum est, convocetur clerus, et alii, qui funeri interesse debent, et in parochialem, vel in aliam ecclesiam, iuxta loci consuetudinem, ordine conveniant; ac datis certis campanae signis, eo modo et ritu, quo in eo loco fieri solet, parochus indutus superpelliceo et stola nigra, vel etiam pluviali eiusdem coloris, clerico praeferente crucem, et alio aquam benedictam, ad domum defuncti una cum aliis procedit. Distribuuntur cerei, et accenduntur intortitia. Mox ordinatur processio, praecedentibus laicorum confraternitatibus, si adsint; tum sequitur clerus regularis, et saecularis per ordinem, binique procedunt, praelata cruce, devote Psalmos, ut infra, decantantes, parocho praecedente feretrum cum luminibus. Inde sequuntur alii funus comitantes et pro defuncto Deum rite deprecantes sub silentio.*

2. *Parochus vero, antequam cadaver efferatur, illud aspergit aqua benedicta. Mox dicit Antiphonam* Si iniquitates observaveris, *et Psalmum* De

---

ut sacerdos, dubius de dispositione moribundi ipsum absque testibus alloquatur et ad Confessionem inducat, ne malus eius animus innotescat; modo tamen aliquod scandalum non sit necessario reparandum. — Ita statutum est in variis dioecesibus, et id prudentia suadet (*Gury theol. moralis num. 1689. edit. 2. Ratisb.*)

profundis clamavi ad te, Domine, etc.; *in fine:* Requiem aeternam dona ei, Domine, et lux perpetua luceat ei; *repetit Antiphonam totam* Si iniquitates, etc. *Deinde cadaver effertur parochusque de domo procedens statim gravi voce intonat Antiphonam* Exsultabunt Domino; *et cantores inchoant Psalmum* Miserere mei, Deus, secundum magnam, etc. (pag. 635.) *clero alternatim prosequente; ac si longitudo itineris postulaverit, dicantur alii Psalmi ex Officio mortuorum: et in fine cuiusque Psalmi dicitur:* Requiem aeternam dona ei, Domine, *etc. Psalmi devote, distincte, gravique voce recitari debent usque ad ecclesiam.*[1])

3. *Ad ingressum ecclesiae repetitur Antiphona* Exsultabunt Domino ossa humiliata. *Deinde ecclesiam ingressi, cantant Responsorium, cantore incipiente, et clero alternatim respondente, videlicet:*

Subvenite Sancti Dei, occurrite Angeli Domini — Suscipientes animam eius.

Offerentes eam in conspectu Altissimi.

V. Suscipiat te Christus, qui vocavit te: et in sinum Abrahae Angeli deducant te.

Suscipientes animam eius.

V. Requiem aeternam dona ei, Domine,

R. Et lux perpetua luceat ei.

Offerentes eam in conspectu Altissimi.

4. *Deposito feretro in medio ecclesiae, ita ut defuncti pedes, si fuerit laicus, sint versus altare maius, si vero fuerit sacerdos,*[2]) *ut dictum est, caput sit versus ipsum altare, et cereis accensis circa corpus,*

---

[1]) Si corpus non in ecclesiam, sed statim ad sepulchrum defertur, sequitur Antiphona *In paradisum* etc. p. 671.

[2]) In exsequiis defuncti sacerdotis praesente corpore locetur crux ad caput defuncti inter feretrum et altare (*S. R. C. 8. Sept. 1746.*) et celebrans se sistit semper ad pedes defuncti contra crucem.

statim, nisi quid impediat,[1] *dicatur Officium mortuorum,*[2] *cum tribus Nocturnis et Laudibus, et duo ex clero incipiant absolute Invitatorium,* Regem, cui omnia vivunt, venite adoremus, *et repetitur a clero,* Regem, cui omnia vivunt, *etc. Psalm.* Venite, exsultemus, *etc. et duplicantur Antiphonae.*[3]

5. *Ad finem Officii post Antiphonam Cantici* Benedictus, *etc.* Ego sum resurrectio, *dicitur* Pater noster *(secreto).*

V. Et ne nos inducas in tentationem, etc.
V. A porta inferi,
R. Erue, Domine, animam eius.
V. Requiescat in pace, etc.
V. Domine, exaudi orationem meam, etc.
V. Dominus vobiscum, etc.

Oremus. Absolve, quaesumus, Domine, animam famuli tui ab omni vinculo delictorum, ut in resurrectionis gloria inter Sanctos et electos tuos resuscitatus respiret. Per Christum, Dominum nostrum.
R. Amen.

6. *Dum in Officio dicuntur Laudes, sacerdos cum ministris paratur ad celebrandam Missam solemnem*

---

[1] Si cadaver delatum sit in ecclesiam, officium autem mortuorum ad aliud tempus remittatur, post *Subvenite*, addi potest *Kyrie, Pater noster* et Oratio *Absolve* cum aspersione. (*S. R. C. 7. Sept. 1850.*)

[2] Parochus aliique sacerdotes exsequiis mortuorum, officiisque quotidianis pro iisdem assistentes, ac pro ea functione stipendium accipientes, tenentur per se officium defunctorum persolvere, ita ut solummodo assistentes et non cantantes vel psallentes fructus non faciant suos; nec sufficit, ut assistant et schola officium persolvat, ipsis interea pro suo lubitu alias preces fundentibus, v. g. Breviarium recitantibus pro sua quotidiana obligatione. (*S. R. C. 9. Maii 1857.*)

[3] In officio defunctorum licet pro uno tantum dicatur, ante Lectionem *Parce mihi, Domine* (I Noct.) *V.* cum *R.* dicitur prout iacet. (S. *R. C. 7. Sept. 1816.*)

pro defuncto, si tempus congruens fuerit, ut in die depositionis in Missali Romano.[1])

Absolutio ad feretrum[2]) praesente corpore.

7. *Finita Missa, sacerdos*[3]) *deposita*[4]) *casula, seu planeta et manipulo, accipit pluviale nigri coloris; et subdiaconus accipit crucem, et accedit ad feretrum et se sistit ad caput defuncti cum cruce, medius inter duos acolythos seu ceroferarios cum candelabris et candelis accensis; et omnes alii de clero veniunt ordinatim in gruadu suo cum candelis accensis, et stant in circuitu feretri; tum sequitur sa-*

---

1) Si sermo habendus sit, vel haberi velit in laudem defuncti, pro quo Missa celebrata est, eiusmodi concionem numquam inter ipsam Missam, finito Evangelio Missae, facere licet, sed tantummodo finita Missa, et quidem ante absolutionem. (*Caerem. Episc. p. I. cap. XXII. 6.*) Ante absolutionem itaque sermocinaturus, *vestibus nigris* (veste talari et pallio) indutus, *sine* cotta (superpelliceo) et facta oratione ante medium altare, nulla petita benedictione ab Episcopo (si adsit), sed facta ei (et altari) profunda reverentia ... ascendet pulpitum panno nigro coopertum, ubi, facta iterum Episcopo reverentia, signans se signo crucis facit sermonem. (*Caerem. Episc. lib. II. cap. XI. n. 10. et cap. XII. n. 6.*) Hunc ritum in omnibus ecclesiis servandum esse et vestibus nigris stolam non comprehendi, ideoque stolam super vesti talari *non* gestari posse S. R. C. declaravit die 14. Junii 1845. in Limburg.

2) Absolutio permittitur omnibus diebus, quibus permittitur Missa de Requiem; aliis diebus vero non convenit, ut post Missam diei absolutio in nigris peragatur, (*S. R. C. 21. Apr. 1668.* et *16. Mart. 1883.*) — Officium super cadaveribus in ecclesiis regularium per ipsos regulares, non autem per parochos defunctorum peragi debet. (*S. R. C. 9. Dec. 1688.*)

3) In die obitus non potest alius sacerdos a celebrante diversus accedere ad absolutionem peragendam. (*S. R. C. 12. Aug. 1854.*)

4) In plano ad cornu Epistolae. (*S. R. C. 7. Sept. 1861.*)

cerdos cum diacono et assistente, aliisque ministris, et facta reverentia altari, sistit se contra crucem ad pedes defuncti, retro astantibus ei a sinistris duobus acolythis, uno cum thuribulo et navicula incensi, altero cum vase aquae benedictae et aspersorio, et acolytho seu clerico tenente librum, absolute dicit sequentem Orationem:

Non intres in iudicium cum servo [1] tuo, Domine, quia nullus apud te iustificabitur homo, nisi per te omnium peccatorum ei tribuatur remissio. Non ergo eum, quaesumus, tua iudicialis sententia premat, quem tibi vera supplicatio fidei christianae commendat; sed gratia tua illi succurrente, mereatur evadere iudicium ultionis, qui dum viveret insignitus est signaculo sanctae Trinitatis; qui vivis et regnas in saeculo saeculorum. — *R.* Amen.

8. *Deinde cantore incipiente, clerus circumstans cantat sequens Responsorium.* [2]

Libera me, Domine, de morte aeterna, in die illa tremenda; quando coeli movendi sunt et terra; dum veneris iudicare saeculum per ignem.

V. Tremens factus sum ego, et timeo, dum discussio venerit, atque ventura ira. — Quando coeli movendi sunt et terra.

V. Dies illa, dies irae, calamitatis et miseriae, dies magna et amara valde:

Dum veneris etc.

V. Requiem aeternam dona ei, Domine, et lux perpetua luceat ei.

V. Libera me etc.

---

[1] Ex decretis S. R. C. d. d. 31. Aug. 1697. et 21. Jan. 1741. quando est mulier, aut plures sunt defuncti, nihil immutare licet in hac Oratione.

[2] Responsorium *Libera* canendum non est nisi finita Missa, et conveniens est, ut illud cantores incipiant cum sacerdos fuerit pluviali indutus et subdiaconus cum cruce ad pedes tumuli pervenerit, etiamsi castrum doloris adsit in medio chori. (*S. R. C. 7. Sept. 1861.*)

9. *Dum cantatur praedictum Responsorium, sacerdos, acolytho seu diacono ministrante, accipit incensum de navicula, et ponit in thuribulum, et finito Responsorio, cantor cum primo choro dicit:*
Kyrie eleison, *et secundus chorus respondet:*
Christe eleison; *deinde omnes simul dicunt:*
Kyrie eleison.

10. *Mox sacerdos dicit alta voce,* Pater noster, *et secreto dicitur ab omnibus; et ipse interim accipit a diacono vel acolytho aspersorium aquae benedictae, et facta profunda inclinatione cruci, quae est ex adverso, diacono seu ministro genuflectente, et fimbrias pluvialis sublevante, circumiens*[1]) *feretrum (si transit ante Sacramentum genuflectit) aspergit corpus defuncti, deinde reversus ad locum suum, diacono ministrante, accipit thuribulum, et eodem modo circuit feretrum, et corpus incensat, ut asperserat; postea reddito thuribulo ei, a quo acceperat, stans in loco suo, acolytho seu alio ministro tenente librum apertum ante se, dicit:*

V. Et ne nos inducas in tentationem, etc.
V. A porta inferi,
R. Erue, Domine, animam eius.
V. Requiescat in pace, etc.
V. Domine, exaudi orationem meam, etc.
V. Dominus vobiscum, etc.

Oremus. Deus, cui proprium est misereri semper et parcere; te supplices exoramus pro anima famuli tui, quam hodie de hoc saeculo migrare iussisti, ut non tradas eam in manus inimici, neque obliviscaris in finem, sed iubeas eam a sanctis Angelis

---

1) „In exsequiis non solemnibus, sive corpore praesente, sive non, sufficit, ut celebrans sine circuitione ter ducat aspersorium super feretrum vel tumulum, nempe in medio, a latere dextero et a sinistro.“ (*Manuale eccles. Rom. n. 661. pag. 82. Supplem.*)

suscipi, et ad patriam paradisi perduci; ut quia in te speravit et credidit, non poenas inferni sustineat, sed gaudia aeterna possideat. Per Christum Dominum nostrum. — *R.* Amen.

Si defunctus fuerit sacerdos, in Oratione dicatur, pro anima famuli tui sacerdotis, quam hodie etc.

11. *Finita Oratione, corpus defertur ad sepulchrum, si tunc deferendum sit; et dum portatur, clerici cantant Antiphonam:*

In paradisum deducant te Angeli, in tuo adventu suscipiant te Martyres, et perducant te in civitatem sanctam Jerusalem.

Chorus Angelorum te suscipiat, et cum Lazaro quondam paupere aeternam habeas requiem.

12. *Cum autem pervenerit ad sepulchrum, si non est benedictum, sacerdos illud benedicit, dicens hanc Orationem:*

Oremus. Deus, cuius miseratione animae fidelium requiescunt, hunc tumulum bene † dicere dignare, eique Angelum tuum sanctum deputa custodem [1]) et quorum quarumque corpora hic sepeliuntur, animas eorum ab omnibus absolve vinculis delictorum, ut in te semper cum Sanctis tuis sine fine laetentur. Per Christum, Dominum nostrum.

R. Amen.

13. *Dicta Oratione, sacerdos aqua benedicta aspergat, deinde incenset corpus defuncti, et tumulum.*

NB. Rituale Romanum non habet preces sub hisce actibus persolvendas; quare ex Baruffaldo, Rituali Ratisbon. et Agend. Colon. eas adieci, quibus in plurimis locis utuntur.

Dum sacerdos corpus aspergit:

Rore coelesti perfundat et reficiat animam tuam Deus, Pater et Filius † et Spiritus sanctus.

R. Amen.

---

1) „Solent namque (daemones) desaevire in corpora mortuorum, ut quod nequiverunt in vita, saltem post mortem agant.“ (*Durand. Rationale lib. 7. n. 35.*)

Dum incensat:

Odore coelesti pascat animam tuam Deus, Pater et Filius † et Spiritus sanctus. — *R.* Amen.

In actu sepeliendi:

Sume terra, quod tuum est; sumat Deus, quod suum est; corpus de terra formatum, spiritus de coelo inspiratus est.

Pala ter proiiciens terram super funus:

Memento homo, quia pulvis es, et in pulverem reverteris.

Vel:

De terra plasmasti eum (eam), pelle et carnibus vestisti eum (eam), resuscita eum (eam) in novissimo die.

Assumpta cruce cum extremitate hastae ter signat tumbam tribus in locis, (in capite, in medio et ad pedes) dicens:

Signum Salvatoris Domini nostri Jesu Christi † sit signatum super te, qui in hac imagine † redemit te, nec permittat † introire Angelum percutientem in aeternum.

Vel:

Signo corpus tuum hoc signaculo crucis †, ut in die iudicii resurgat †, et vitam aeternam possideat †. Per Christum, Dominum nostrum. Amen.

14. *Quod si corpus tunc ad sepulturam non deferatur, omisso Responsorio* In paradisum, etc. *et benedictione sepulchri, si iam est benedictum, prosequatur Officium, quod nunquam omittitur, et intonet Antiphonam* Ego sum *et dicitur Canticum* Benedictus.

Et repetitur Antiph. Ego sum resurrectio et vita; qui credit in me, etiam si mortuus fuerit, vivet; et omnis, qui vivit, et credit in me, non morietur in aeternum.

Postea sacerdos dicit:

Kyrie eleison. — Christe eleison. — Kyrie eleison. — Pater noster, etc. *interim corpus aspergit.*

V. Et ne nos inducas in tentationem, etc.

V. Requiescat in pace, etc.

V. A porta inferi,

R. Erue, Domine, animam eius.

V. Domine, exaudi orationem meam, etc.

V. Dominus vobiscum, etc.

Oremus. Fac, quaesumus, Domine, hanc cum servo tuo defuncto *(vel* famula tua defuncta) misericordiam, ut factorum suorum in poenis non recipiat vicem, qui *(vel* quae) tuam in votis tenuit voluntatem, ut sicut hic eum *(vel* eam) vera fides iunxit fidelium turmis, ita illic eum *(vel* eam) tua miseratio societ Angelicis choris. Per Christum Dominum nostrum. — *R.* Amen.

V. Requiem aeternam dona ei, Domine, etc.

V. Requiescat in pace, etc.

V. Anima eius, et animae omnium fidelium defunctorum per misericordiam Dei requiescant in pace. [1])

---

[1]) Multis in locis sacerdos loco sermonis funebris sequentem vel similem recitat orationem:

O Gott, Du Schöpfer und Erlöser aller Gläubigen, erhöre unser flehentliches Gebet, und schenke durch Deine unendliche Liebe und Barmherzigkeit der Seele Deines (r) aus dieser Zeitlichkeit abgeschiedenen Dieners (Dienerin) die milde Nachlassung aller Vergehungen und Missethaten, wodurch er (sie) die Strenge Deiner göttlichen Gerechtigkeit und Deiner Strafen in jener Welt verdient hat. Laß ihn (sie) vor Deinem göttlichen Richterstuhle Gnade und Barmherzigkeit finden, und durch das unendliche Verdienst Jesu Christi die ewige Ruhe und Seligkeit erlangen. Amen. — Großer und allmächtiger Gott! Richter der Lebendigen und der Todten! vor dessen Angesicht wir nach einem kurzen Leben alle

15. *Deinde a sepultura in ecclesiam, vel in sacristiam revertentes dicant sine cantu Antiphonam* Si iniquitates,[1]) *cum Psalmo* De profundis, etc. Requiem aeternam dona eis, Domine, etc.

16. *Si vero ob rationabilem causam, videlicet ob temporis angustiam, vel aliorum funerum instantem necessitatem, praedictum Officium mortuorum cum tribus Nocturnis et Laudibus dici non potest, deposito in ecclesia feretro cum corpore, dicatur saltem primum Nocturnum cum Laudibus, vel etiam sine Laudibus, maxime ubi eiusmodi viget consuetudo, incipiendo ab Invitatorio* Regem, cui omnia vivunt, venite etc.

17. *Et postea omnia alia dicantur, quae supra praescripta sunt dicenda post Officium mortuorum et Missam.*

18. *Quod si etiam ea fuerit temporis angustia, vel alia urgens necessitas, ut unum Nocturnum cum Laudibus dici non possit, aliae praedictae preces et suffragia nunquam omittantur.*

19. *Missae vero, si hora fuerit congruens, ritu pro defunctis, ut in die obitus, praesente corpore non*

---

erscheinen und Rechenschaft von unsern Werken geben müssen; laß unsere Herzen bei dem Anblick dieses Todten tief gerührt werden, und uns alle, während wir dessen Leichnam beerdigen, unserer eigenen Hinfälligkeit und Sterblichkeit uns erinnern, damit wir beständig in Deiner Furcht und in den Wegen Deiner Gebote wandeln, und uns nach unserm Abschiede aus dieser Welt eines gnädigen Gerichtes und der ewigen Glückseligkeit erfreuen mögen, durch Christum unsern Herrn. Amen.

[1]) Haec Antiph. cum Psalmo *De profundis* dici debent post absolutionem ad tumulum in reditu ad sacrarium, non vero cum celebrata Missa *de Requiem* ad medium progreditur processionaliter pro exsequiis absolvendis. *(S.R.C. 28. Julii 1882.)*

omittatur, nisi obstet magna diei solemnitas, aut aliqua necessitas aliter suadeat; et post Missam fiat ut supra.

Absolutio ad feretrum absente corpore
sive
De officio faciendo in exsequiis, absente corpore defuncti, et in die tertio, trigesimo et anniversario.
(Ex Rit. Romano.)

1. *Si faciendae sint exsequiae absente corpore, eo die, quo bene visum fuerit, in ecclesia dicatur Officium mortuorum, cum tribus Nocturnis et Laudibus et Antiphonis duplicatis, vel saltem unum Nocturnum cum tribus Lectionibus et Laudibus et Missa.*[1] *Post Missam celebrans*[2] *deponit manipulum et planetam, accipit pluviale nigri coloris, et praecedentibus subdiacono cum cruce, et clero, et duobus ceroferariis cum luminaribus accensis et duobus acolythis, uno cum navicula incensi et thuribulo, et altero cum vasculo aquae benedictae et aspersorio, et libro Rituali, accedit cum diacono a sinistris ad locum tumuli,*[3] *et ibi a circumstante clero cantatur Responsorium:*

R. Libera me, Domine, *etc. ut supra pag. 669. Interim ministratur incensum, benedicitur, et imponitur in thuribulum.*

---

1) In fine Missae cantatae de Sancto fieri non potest absolutio iuxta lecticam collocatam in plano ecclesiae canendo *Libera me etc.* (*S. R. C. 4. Aug. 1708.*)

2) Non vero alius sacerdos. (*S. R. C. 12. Aug. 1854.* et *21. Julii 1855.*)

3) Cadavere *absente*, licet insepulto crux locatur semper inter feretrum et fores ecclesiae, seu ad pedes tumuli contra altare; et celebrans inter altare et tumulum contra crucem. (*Missale, Caerem. Episc. lib. II. cap. 11. n. 15.; S. R. C. 21. Jul. 1855.*)

2. *Postea dicitur:* Kyrie eleison. Christe eleison. Kyrie eleison.

Sacerdos dicit Pater noster *etc. et dum secreto dicitur, accipit aspersorium, circuit tumbam aspergens, deinde incensat eodem modo, ut (pag. 670. n. 10.) dictum est.* [1])

3. *Postea dicit: V.* Et ne nos inducas in tentationem, etc.

V. A porta inferi,

R. Erue, Domine, animam eius.

V. Requiescat in pace, — *R.* Amen.

V. Domine, exaudi orationem meam, etc.

V. Dominus vobiscum, etc.

Oremus. Absolve quaesumus Domine, animam famuli tui N. (*vel* famulae tuae N.), ut defunctus (*vel* defuncta) saeculo tibi vivat, et peccata, quae per fragilitatem carnis humana conversatione commisit, tu venia misericordissimae pietatis absterge. Per Christum Dominum nostrum. — *R.* Amen.

Vel dicatur Oratio, quae dicta est in Missa, vel alia conveniens. [2])

V. Requiem aeternam dona ei, Domine, etc.

V. Requiescat in pace, etc. [3])

4. *Si Officium fuerit pro pluribus defunctis, Oratio et Versus dicantur in plurali numero; si*

---

[1]) In exsequiis, dum post Orationem celebrans dicit *Requiem aeternam dona ei, Domine,* facere debet manu dextera signum crucis super feretrum vel tumulum iuxta *Rubricam Missalis XIII. num. 2.* et *Caerem. Episc. lib. II. cap. XI. num. 12.*

[2]) In absolutionibus in die Commemorationis omnium fidelium defunctorum oratio concludenda est minori conclusione. (*S. R. C. 5. Julii 1698.*) — In recitandis Orationibus *Deus indulgentiarum* etc. et *Inclina Domine* etc. non potest superaddi nomen et titulus defuncti (*S. R. C. 22. Mart. 1862.*)

[3]) Subiungitur: *Anima eius et animae omnium fidelium defunctorum per misericordiam Dei requiescant in pace;* die autem Commemorationis omnium fidelium defunctorum nihil additur. (*S. R. C. 2. Dec. 1684.* et *29. Julii 1882.*)

fuerit mulier, in genere feminino; si fuerit sacerdos, vel Episcopus, in Oratione exprimitur nomen dignitatis, etc.

5. *Praedictus autem Officii ritus pro defunctis adultis tam sacerdotibus et clericis, quam saecularibus et laicis, servari debet in Officio sepulturae in die depositionis, sive in die tertio, septimo, trigesimo, et anniversario.*

De exsequiis parvulorum.

(Ex Rit. Romano.)

1. *In primis admonendi sunt parochi, ut iuxta vetustam et laudabilem ecclesiarum consuetudinem, parvulorum corpuscula non sepeliantur in communibus et promiscuis coemeteriorum et ecclesiarum sepulturis; sed ut pro illis in parochialibus ecclesiis, aut illarum coemeteriis, quatenus commode fieri potest, speciales et separatos ab aliis loculos et sepulturas habeant, seu fieri curent, in quibus non sepeliantur, nisi qui baptizati fuerint infantes, vel pueri, qui ante annos discretionis obierunt.*

2. *In funere parvulorum ut plurimum non pulsantur campanae; quodsi pulsentur, non sono lugubri, sed potius festivo pulsari debent.*

Ordo sepeliendi parvulos. [1])

(Ex Rit. Romano.)

1. *Cum igitur infans, vel puer baptizatus defunctus fuerit ante usum rationis, induitur iuxta aetatem, et imponitur ei corona de floribus, seu de herbis aromaticis et odoriferis, in signum integritatis carnis et virginitatis; et parochus superpelliceo et stola alba indutus, et alii de clero, si adsint, praecedente cruce, quae sine hasta defertur, accedunt ad domum defuncti cum clerico aspersorium deferente. Sacerdos aspergit corpus, deinde dicit:*

---

[1]) Cfr. Münster. Pastoralblatt a. 1869. n. 5. et 6. et Augsb. Pastoralbl. a. 1862. pag. 165., a. 1863. pag. 55., a. 1866. pag. 253. et 278.

Antiphonam. Sit nomen Domini.

Psalmus 112. Laudate pueri Dominum etc. (ex Vesp. Dom.)

Antiphona. Sit nomen Domini benedictum, ex hoc nunc et usque in saeculum.

2. *Dum portatur ad ecclesiam, dicatur Psalmus* Beati immaculati, *etc. (qui dicitur in Prima) et si tempus superest, dici potest Psalmus* Laudate Dominum de coelis, *cum aliis duobus sequentibus (qui dicuntur in Laudibus) et in fine* Gloria Patri etc.

Cum autem pervenerint ad ecclesiam, dicatur Antiph. Hic accipiet.

Psalm. 23. Domini est terra *(qui dicitur feria II ad Primam).*

Antiph. Hic accipiet benedictionem a Domino, et misericordiam a Deo salutari suo, quia haec est generatio quaerentium Dominum.

Postea dicitur:

Kyrie eleison. — Christe eleison. — Kyrie eleison.

Pater noster, *secreto (interim corpus aspergit).*

V. Et ne nos inducas in tentationem, etc.

V. Me autem propter innocentiam suscepisti,

R. Et confirmasti me in conspectu tuo in aeternum.

V. Dominus vobiscum, etc.

Oremus. Omnipotens et mitissime Deus, qui omnibus parvulis renatis fonte Baptismatis, dum migrant a saeculo, sine ullis eorum meritis vitam illico largiris aeternam, sicut animae huius parvuli hodie credimus te fecisse; fac nos, quaesumus Domine, per intercessionem beatae Mariae semper Virginis et omnium Sanctorum tuorum, hic purificatis tibi mentibus famulari, et in paradiso cum beatis parvulis perenniter sociari. Per Christum Dominum nostrum. *R.* Amen.

Dum portatur ad tumulum, et etiamsi tunc non portetur, dicitur

Antiph. Juvenes et virgines.

Psalmus. Laudate Dominum de coelis, etc. *(ut in Laudibus) et in fine,* Gloria Patri, etc. *et repetitur Antiph.* Juvenes et virgines, senes cum iunioribus laudent nomen Domini.

Kyrie eleison. — Christe eleison. — Kyrie eleison. — Pater noster.

V. Et ne nos inducas in tentationem, etc.

V. Sinite parvulos venire ad me,

R. Talium est enim regnum coelorum.

V. Dominus vobiscum, etc.

Oremus. Omnipotens, sempiterne, Deus, sanctae puritatis amator, qui animam huius parvuli ad coelorum regnum hodie misericorditer vocare dignatus es, digneris etiam, Domine, ita nobiscum misericorditer agere, ut meritis tuae sanctissimae Passionis, et intercessione beatae Mariae semper Virginis, et omnium Sanctorum tuorum, in eodem regno nos cum omnibus Sanctis et Electis tuis semper facias congaudere. Qui vivis et regnas cum Deo Patre in unitate Spiritus sancti Deus, per omnia saecula saeculorum. — *R.* Amen.

3. *Deinde sacerdos corpus aspergat aqua benedicta, et thurificet, similiter et tumulum; postea sepeliatur.*

4. *Cum autem a sepultura revertuntur in ecclesiam, dicatur*

Antiph. Benedicite.

Canticum trium puerorum (ut in Laudibus).

Antiph. Benedicite Dominum omnes electi eius, agite dies laetitiae, et confitemini illi.

Deinde ante altare dicit sacerdos:

V. Dominus vobiscum, etc.

Oremus. Deus, qui miro ordine Angelorum ministeria hominumque dispensas; concede propitius, ut a quibus tibi ministrantibus in coelo semper assi-

stitur, ab his in terra vita nostra muniatur. Per Christum Dominum nostrum. — *R.* Amen.

6. De modo instituendi processiones.

(Ex Rit. Romano.)

1. Publicae sacraeque processiones, seu supplicationes, quibus ex antiquissimo SS. Patrum instituto catholica ecclesia vel ad excitandam fidelium pietatem, vel ad commemoranda Dei beneficia, eique gratias agendas, vel ad divinum auxilium implorandum uti consuevit, qua par est religione celebrari debent; continent enim magna ac divina mysteria, et salutares christianae pietatis fructus eas pie exsequentes a Deo consequuntur; de quibus fideles praemonere et erudire, quo tempore magis opportunum fuerit, parochorum officium est.

2. Videant imprimis sacerdotes, aliique ecclesiastici ordinis, ut in his processionibus ea modestia ac reverentia tum ab ipsis, tum ab aliis adhibeatur, quae piis et religiosis huiusmodi actionibus maxime debetur.

3. Omnes decenti habitu, superpelliceis, vel aliis sacris vestibus, sine galeris, nisi pluvia cogente, induti, graviter, modeste, ac devote bini suo loco procedentes, sacris precibus ita sint intenti, ut remoto risu, mutuoque colloquio, et vago oculorum aspectu, populum etiam ad pie devoteque precandum invitent.

4. Laici a clericis, feminae a viris separatae orantes prosequantur.

5. Praeferatur crux,[1]) et ubi fuerit consuetudo, vexillum sacris imaginibus insignitum,[2]) non tamen factum militari seu triangulari forma.

[1]) Crucis imago converti debet ad populum, qui antecedit, non autem ad deferentem et clerum (*S. R. C. 18. Maii 1675.*) Deferens crucem, dum transit ante SS. Sacramentum genuflectere non debet. (*Caeremoniale Episc. II. 27. 7.*)

[2]) In processionibus si deferantur reliquae vel statuae San-

6. Edendi ac bibendi abusum, secumve esculenta et poculenta deferendi in sacris processionibus, agrisque lustrandis et suburbanis ecclesiis visitandis, tollere parochi studeant, ac fideles, praesertim die Dominica, quae proxime Rogationes antecedit, quam haec dedeceat corruptela, saepius admoneant.

7. Processiones prius fieri debent, deinde Missa solemniter celebrari; nisi aliter ob gravem causam interdum Ordinario vel clero videatur.

8. Processiones autem quaedam sunt ordinariae, quae fiunt certis diebus per annum, ut in festo Purificationis beatae Mariae semper Virginis, et in Dominica Palmarum, et in Litaniis maioribus in festo sancti Marci, et in minoribus Rogationum triduo ante Ascensionem Domini, et in die festo Corporis Christi, vel aliis diebus pro consuetudine ecclesiarum.

9. Quaedam vero sunt extraordinariae, ut quae variis ac publicis ecclesiae de causis in dies indicuntur. [1])

I) De processione in festo Purificationis B. M. V.

(Ex Rit. Romano.)

1. *Completa* [2]) *benedictione,* [3]) *et distributione can-*

---

ctorum, qui eas deferunt, detecto capite debent incedere. (*S. R. C. 1. Dec. 1657.*) Beatorum reliquiae minime circumferantur. (*S. R. C. 27. Sept. 1659.*)

[1]) Ad Episcopum privative pertinet, ordinare et dirigere processiones, quo et qua maluerit; nec sine eius licentia aliter fieri licet. (*S. R. C. 2. Aug. 1631.*)

[2]) Ubi vero expositum est SS. Sacramentum *ob publicam causam*, uti in precibus 40. et 13. horarum, vel in adoratione perpetua, benedictio candelarum facienda non est in altari ubi expositum est SS. Sacramentum, nec instituenda processio. (*S. R. C. 17. Sept. 1822.*) — In aliis expositionibus, quae fiunt *ob causam privatam*, congrueret, ut SS. Sacramentum reponeretur infra processionem. Ita adnotatio ad praed. decr. — Idem observandum est feria IV. Cinerum, Dominica Palmarum, festo Assumptionis B. M. V. etc.

[3]) Benedictiones et distributiones candelarum, cinerum et pal-

delarum, ut in Missali reformato fit processio. Et primo celebrans imponat incensum in thuribulum; deinde diaconus vertens se ad populum, dicit:

Procedamus in pace. *Et chorus respondet:* In nomine Christi, Amen.

2. *Praecedit thuriferarius cum thuribulo fumigante; deinde subdiaconus paratus deferens crucem, medius inter duos acolythos cum candelabris, et candelis accensis; sequitur clerus per ordinem;*[1] *ultimo celebrans cum diacono a sinistris, omnes cum candelis accensis in manibus, et cantantur Antiphonae sequentes:*[2]

Antiph. Adorna thalamum tuum Sion, et suscipe Regem Christum.

Amplectere Mariam, quae est coelestis porta.

Ipsa enim portat Regem gloriae, novi luminis.

---

marum non sunt de iuribus mere parochialibus. (*S. R. C. 10. Dec. 1708.*)

[1] Tam in processionibus quam in funeralibus et quibuscumque aliis actibus publicis clerus saecularis praecedit quoscumque regulares, tam monachos, quam fratres cuiuscumque ordinis. (*S. R. C. 28. Sept. 1602.*) Monachi semper et ubique supra mendicantes habent praecedentiam. (*S. R. C. 23. Mart. 1619.*)

[2] Genuflectendum est in processionibus, quae fiunt per ecclesiam, dum transitur ante altare SS. Sacramenti, non obstante, quacumque in contrarium consuetudine. (*S. R. C. 14. Dec. 1602.*) In processionibus candelarum, palmarum et similium, quae fiunt per ecclesias sine SS. Sacramento, si occurat transire ante altare, ubi occasione Missae fiat elevatio SS. Corporis Christi, genuflectendum est uno genu et deposito Sacramento progrediendum; similiter, si alii transeant in elevatione calicis. (*S. R. C. 1 Martii 1681.*) quando vero defertur ipsum SS. Sacramentum, non fit genuflexio, quia omnes sunt in actuali Sacramenti servitio et adoratione. (*Merati II. tit. 14. num. 4.*)

Subsistit Virgo, adducens manibus Filium ante luciferum genitum.

Quem accipiens Simeon in ulnas suas, praedicavit populis Dominum eum esse vitae et mortis, et Salvatorem mundi.

Alia Antiph. Responsum accepit Simeon a Spiritu sancto, non visurum se mortem, nisi videret Christum Domini.

Et cum inducerent puerum in templum, accepit eum in ulnas suas, et benedixit et dixit:

Nunc dimittis servum tuum, Domine, in pace.

Cum inducerent puerum Jesum parentes eius, ut facerent secundum consuetudinem legis pro eo, ipse accepit eum in ulnas suas.

Ingrediendo ecclesiam cantatur Responsorium:

Obtulerunt Domino par turturum, aut duos pullos columbarum — Sicut scriptum est in lege Domini.

Postquam impleti sunt dies purgationis Mariae secundum legem Moysi.

Tulerunt Jesum in Jerusalem, ut sisterent eum Domino.

Sicut scriptum est in lege Domini.

Gloria Patri, et Filio, et Spiritui sancto. * Sicut scriptum est in lege Domini.

3. *Finita processione, celebrans* [1]) *et ministri depositis violaceis, accipiunt paramenta alba pro Missa.* [2]) *Et candelae tenentur in manibus accensae,*

---

[1]) Qui benedicit candelas, cineres et ramos, debet etiam cantare Missam sequentem; (*S. R. C. 18. Febr. 1666.* et *1. Sept. 1838.*) solus Episcopus ordinarius loci excipitur ab illa lege. (*S. R. C. 28. Maii 1846.*)

[2]) Si hoc festum venerit in Dominicis Septuagesima, Sexagesima, vel Quinquagesima, fit tantum benedictio et distributio candelarum et processio, et Missa dicitur de Dominica; Missa vero festi transfertur in feriam II. immediate sequentem, quocumque festo etiam aequalis, non autem altioris ritus in ea incidente. (*S. R. C. 7. Maii 1746.* et *12. Mart. 1861.*)

dum legitur Evangelium, et iterum ad elevationem Sacramenti usque ad Communionem inclusive.[1])

2) De processione in die palmarum.

(Ex Rit. Romano.)

1. *In Dominica palmarum, facta benedictione et distributione palmarum seu olivarum, post ultimam Orationem* Omnipotens sempiterne Deus etc. *fit processio*[2]) *ac primum celebrans imponit incensum in thuribulum, et diaconus, vertens se ad populum, dicit:*

Procedamus in pace. *Et chorus respondet:* In nomine Christi. Amen.

2. *Praecedit thuriferarius cum thuribulo fumigante, deinde subdiaconus paratus, deferens crucem, medius inter duos acolythos cum candelabris et candelis accensis; sequitur clerus per ordinem, ultimo celebrans cum diacono a sinistris, omnes cum ramis in manibus, et cantantur sequentes Antiphonae, vel omnes vel aliquae, quousque durat processio.*

Antiph. Cum appropinquaret Dominus Jerosolymam, misit duos ex discipulis suis dicens:

Ite in castellum, quod contra vos est; et invenietis pullum asinae alligatum, super quem nullus hominum sedit.

Solvite, et adducite mihi.

Si quis vos interrogaverit, dicite: Opus Domino est.

Solventes adduxerunt ad Jesum: et imposuerunt illi vestimenta sua, et sedit super eum.

Alii expandebant vestimenta sua in via, alii ramos de arboribus sternebant;

---

tur. (*Caeremoniale Episc. II. 16. num. 19.* et *S. R. C. 27. Sept. 1860.*)

1) Si vero Missa fuerit de Dominica, candelae non accenduntur.

2) Vide notam 2. supra pag. 681.)

Et qui sequebantur, clamabant: Hosanna, benedictus, qui venit in nomine Domini.

Benedictum regnum patris nostri David; Hosanna in excelsis; miserere nobis, fili David.

Alia Antiph. Cum audisset populus, quia Jesus venit Jerosolymam, acceperunt ramos palmarum:

Et exierunt ei obviam, et clamabant pueri, dicentes:

Hic est, qui venturus est in salutem populi.

Hic est salus nostra, et redemptio Israel.

Quantus est iste, cui Throni et Dominationes occurrunt?

Noli timere filia Sion; ecce rex tuus venit tibi, sedens super pullum asinae: sicut scriptum est:

Salve Rex fabricator mundi, qui venisti redimere nos.

Alia Antiph. Ante sex dies solemnis Paschae, quando venit Dominus in civitatem Jerusalem,

Occurrerunt ei pueri, et in manibus portabant ramos palmarum,

Et clamabant voce magna, dicentes: Hosanna in excelsis,

Benedictus qui venisti in multitudine misericordiae tuae, Hosanna in excelsis.

Alia Antiph. Occurrunt turbae cum floribus et palmis Redemptori obviam, et victori triumphanti digna dant obsequia.

Filium Dei ore gentes praedicant, et in laudem Christi voces tonant per nubila: Hosanna in excelsis.

Alia Antiph. Cum Angelis et pueris fideles inveniamur, triumphatori mortis clamantes: Hosanna in excelsis.

Alia Antiph. Turba multa, quae convenerat ad diem festum, clamabat Domino: Benedictus qui venit in nomine Domini, Hosanna in excelsis.

3. *In reversione processionis, duo, vel quatuor*

cantores intrant in ecclesiam, et clauso ostio, stantes versa facie ad processionem, incipiunt:

V. Gloria, laus etc. *et decantant duos primos versus; sacerdos vero cum aliis extra ecclesiam repetit eosdem. Deinde qui sunt intus, cantant versus sequentes, vel omnes, vel partem, prout videbitur; et qui sunt extra, ad quoslibet duos versus respondent:* Gloria, laus etc. *sicut a principio.*

V. Gloria, laus, et honor tibi sit, Rex Christe, Redemptor. Cui puerile decus prompsit Hosanna pium.

Israel es tu Rex, Davidis et inclyta proles. Nomine qui in Domini, Rex benedicte, venis.

Gloria, laus etc.

Coetus in excelsis te laudat coelicus omnis, et mortalis homo, et cuncta creata simul.

Gloria, laus etc.

Plebs Hebraea tibi cum palmis obvia venit. Cum prece, voto, hymnis, adsumus ecce tibi.

Gloria, laus etc.

Hi tibi passuro solvebant munia laudis. Nos tibi regnanti pangimus ecce melos.

Gloria, laus etc.

Hi placuere tibi, placeat devotio nostra, Rex bone, Rex clemens, cui bona cuncta placent.

Gloria, laus etc.

4. *Post subdiaconus hastili crucis percutit portam; qua statim aperta processio intrat ecclesiam, cantando Responsorium:*

Ingrediente Domino in sanctam civitatem, Hebraeorum pueri resurrectionem vitae pronuntiantes,

Cum ramis palmarum, Hosanna clamabant in excelsis.

Cum audisset populus, quod Jesus veniret Jerosolymam, exierunt obviam ei. Cum ramis etc.

Et non dicitur Gloria Patri.

5. *Deinde dicitur Missa, et rami tenentur in manibus, dum cantatur Passio et Evangelium tantum.*

3) Ordo servandus in Litaniarum maiorum processione, quae in festo S. Marci celebratur.[1]

(Ex Rit. Romano.)

1. *Clerus et populus hora statuta*[2] *mane in ecclesia congregati, omnes contrito et humili corde Deum flexis genibus paulisper precentur. Sacerdos pluviali cum ministris, vel saltem superpelliceo et stola violacei coloris sit indutus; cuius coloris habitu in reliquis processionibus semper utatur, praeterquam in processionibus Corporis Christi, et quae fiunt solemnibus diebus, vel in gratiarum actionem, quibus diebus utitur colore propriae solemnitati congruente. Ceteri vero sacerdotes et clerici superpelliceis induti, sequentem Antiphonam stantes concinant.*

Antiph. Exsurge, Domine, adiuva nos, et libera nos propter nomen tuum.

Psalm. Deus, auribus nostris audivimus; patres nostri annuntiaverunt nobis. Gloria.

Repetitur Antiph. Exsurge, Domine, etc.

2. *Deinde genuflectunt omnes, et duo clerici ante altare maius genuflexi, devote Litanias*[3] *cantare incipiunt, ceteris eadem voce respondentibus.*

---

1) Quando Litaniae et processio S. Marci occurrunt in Dominica Resurrectionis Domini transferendae sunt in feriam tertiam sequentem. (*S. R. C. 25. Sept. 1627.*) — Quoties processio temporis inclementia ab ecclesia egredi non patiatur, congruentius est rubricis, si intra eius ambitum fiat, si ecclesia capax est. (*S. R. C. 14. Aug. 1858*)

2) Ubi hodie vel in Litaniis minoribus (triduo ante Ascensionem Domini) adoratio perpetua occurrit, processio Rogationum instituenda est hora quinta matutina et finienda ante horam sextam.

3) Absentes a processione Litanias dicere debent privatim cum precibus post Laudes, non tamen pridie. (*S. R. C. 28. Martii 1775.*) Litaniarum versus integre a cantoribus dici et a clero repeti debent in festo S. Marci et triduo Rogatio-

3. *Cum autem cantatum erit*
Sancta Maria, ora pro nobis
surgunt omnes, et ordinatim procedunt, egredientes Litaniasque prosequentes, praecedente cruce, et sequente clero, ultimo loco sacerdos paratus, ut supra dictum est, cum ministris, prout res, vel locus postulat, sacris vestibus indutis.

4. *Si processio sit longior, vel repetantur Litaniae, vel Litaniis absolutis usque ad preces exclusive, dicantur aliqui Psalmi ex Poenitentialibus, seu Gradualibus; Hymni vero vel Cantica laetitiae in iis, vel in Rogationibus, aut aliis poenitentiae causa institutis processionibus non dicantur.*

5. *Si ad unam, vel plures ecclesias in via sit divertendum, ingressis ecclesiam,*[1] *intermissisque Litaniis, vel Psalmis, cantatur Antiphona*[2] *cum Versu, et Oratione sancti Patroni illius ecclesiae. Deinde egredientes, resumptis precibus, eodem ordine procedunt usque ad ecclesiam, ubi cum precibus et orationibus omnibus processio terminatur.*

6. *In Litaniis minoribus Rogationum serventur omnia, ut supra in Litaniis maioribus.*[3]

---

num; ab iis vero, qui dictis diebus Litanias simul recitant vel in choro vel extra chorum, recitantur absque repetitione. (*S. R. C. 7. Maii 1858.*)

[1]) Servetur consuetudo pulsandi campanas eiusdem festivo sonitu. Non licet, ut sacerdos ad ecclesiae foras praebens lustralem aquam clero ingredienti utatur stola coloris violacei. (*S. R. C. 9. Maii 1857.*)

[2]) Tolerari potest, ut Antiphonae cantentur in ecclesiis, quas processio ingreditur, ritu paschali. Non licet, in dictis ecclesiis, introgressa processione, interruptis Litaniis Sanctorum, invocare nomina titularium, si non adsint in iisdem Litaniis. (*S. R. C. 9. Maii 1857.*)

[3]) Missa processionis in festo S. Marci et tribus feriis Rogationum celebranda est, ut in Missali praescribitur post Dom. V. Paschae in colore violaceo, sine *Gloria* et *Credo* (S. R.

Litaniae de omnibus Sanctis.

Kyrie eleison. Christe eleison. Kyrie eleison.
Christe audi nos. Christe exaudi nos.
Pater de coelis Deus, miserere nobis.
Fili Redemptor mundi Deus, miserere nobis.
Spiritus sancte Deus, miserere nobis.
Sancta Trinitas unus Deus, miserere nobis.
Sancta Maria, ora pro nobis.
Sancta Dei Genitrix, ora pro nobis.
Sancta Virgo virginum, ora pro nobis.
Sancte Michael, ora pro nobis.
Sancte Gabriel, ora pro nobis.
Sancte Raphael, ora pro nobis.
Omnes sancti Angeli et Archangeli, orate pro nobis.
Omnes ss. beatorum spirituum ordines, orate pro nobis.
Sancte Joannes Baptista, ora pro nobis.
Sancte Joseph, ora pro nobis.
Omnes sancti Patriarchae et Prophetae, orate pro nobis.
Sancte Petre, ora pro nobis.
Sancte Paule, ora pro nobis.
Sancte Andrea, ora pro nobis.
Sancte Jacobe, ora pro nobis.
Sancte Joannes, ora pro nobis.

C. 3. Jan. 1657.; 25. Sept. 1688.), etiam in Dominicis et infra octavam Paschatis, cum tribus Orationibus in Missa Rogationum praescriptis, sine commemoratione festi duplicis, semiduplicis et simplicis occurrentis, Dominicae aut octavae Paschatis, nisi unica tantum Missa cantetur aut legatur, quo casu facienda est commemoratio festi occurrentis cum sola tertia Oratione, quae secundo loco praescribitur in Missa Rogationum, semper cum Praefatione paschali et *Benedicamus Domino* in fine. In ecclesiis, in quibus non instituitur processio dictis diebus, si festum duplex occurrat, non est celebranda Missa Rogationum, sed de festo cum commemoratione Rogationum. (*S. R. C. 12. Nov. 1831.*)

Sancte Thoma, ora pro nobis.
Sancte Jacobe,
Sancte Philippe,
Sancte Bartholomæe,
Sancte Matthæe,
Sancte Simon,
Sancte Thaddæe,
Sancte Mathia,
Sancte Barnaba,
Sancte Luca,
Sancte Marce,
Ora pro nobis.
Omnes sancti Apostoli et Evangelistae, orate pro nobis.
Omnes ss. Discipuli Domini, orate pro nobis.
Omnes ss. Innocentes, orate pro nobis.
Sancte Stephane, ora pro nobis.
Sancte Laurenti, ora pro nobis.
Sancte Vincenti, ora pro nobis.
Sancti Fabiane et Sebastiane, orate pro nobis.
Sancti Joannes et Paule, orate pro nobis.
Sancti Cosma et Damiane, orate pro nobis.
Sancti Gervasi et Protasi, orate pro nobis.
Omnes ss. Martyres, orate pro nobis.
Sancte Silvester,
Sancte Gregori,
Sancte Ambrosi,
Sancte Augustine,
Sancte Hieronyme,
Sancte Martine,
Sancte Nicolae,
Ora pro nobis.
Omnes ss. Pontifices et Confessores, orate pro nobis.
Omnes sancti Doctores, orate pro nobis.
Sancte Antoni,
Sancte Benedicte,
Sancte Bernarde,
Sancte Dominice,
Sancte Francisce,
Ora pro nobis.

Omnes sancti Sacerdotes et Levitae, orate pro nobis.
Omnes sancti Monachi et Eremitae, orate pro nobis.
Sancta Maria Magdalena,
Sancta Agatha,
Sancta Lucia,
Sancta Agnes,
Sancta Caecilia,
Sancta Catharina,
Sancta Anastasia,
Ora pro nobis.
Omnes sanctae Virgines et Viduae, orate pro nobis.
Omnes Sancti et Sanctae Dei, intercedite pro nobis.
Propitius esto, parce nobis, Domine.
Propitius esto, exaudi nos, Domine.
Ab omni malo, libera nos, Domine.
Ab omni peccato,
Ab ira tua,
A subitanea et improvisa morte,
Ab insidiis diaboli,
Ab ira, et odio, et omni mala voluntate,
A spiritu fornicationis,
A fulgure et tempestate,
A flagello terrae motus,
A peste, fame et bello,
A morte perpetua,
Per mysterium sanctae incarnationis tuae,
Per adventum tuum,
Per nativitatem tuam,
Per baptismum et sanctum ieiunium tuum,
Per crucem et passionem tuam,
Per mortem et sepulturam tuam,
Per sanctam resurrectionem tuam,
Per admirabilem ascensionem tuam,
Per adventum Spiritus sancti Paracliti,
In die iudicii,
Libera nos, Domine.
Peccatores, te rogamus, audi nos.
Ut nobis parcas, te rogamus, audi nos.
Ut nobis indulgeas, te rogamus, audi nos.

Ut ad veram poenitentiam nos perducere digneris,
Ut ecclesiam tuam sanctam regere et conservare digneris,
Ut domnum Apostolicum, et omnes ecclesiasticos ordines in sancta religione conservare digneris,
Ut inimicos sanctae ecclesiae humiliare digneris,
Ut regibus et principibus christianis pacem et veram concordiam donare digneris,
Ut cuncto populo christiano pacem et unitatem largiri digneris,
Ut nosmetipsos in tuo sancto servitio confortare et conservare digneris,
Ut mentes nostras ad coelestia desideria erigas,
Ut omnibus benefactoribus nostris sempiterna bona retribuas,
Ut animas nostras, fratrum, propinquorum, et benefactorum nostrorum ab aeterna damnatione eripias,
Ut fructus terrae dare et conservare digneris,
Ut omnibus fidelibus defunctis requiem aeternam donare digneris,
Ut nos exaudire digneris,
Fili Dei,

Te rogamus, audi nos.

Agnus Dei, qui tollis peccata mundi, — parce nobis, Domine.
Agnus Dei, qui tollis peccata mundi, — exaudi nos, Domine.
Agnus Dei, qui tollis peccata mundi, — miserere nobis.

Christe audi nos. Christe exaudi nos.
Kyrie eleison. Christe eleison.
Kyrie eleison. Pater noster. (secreto.)
V. Et ne nos inducas in tentationem,
R. Sed libera nos a malo.

Psalmus 69. Deus, in adiutorium meum intende:
* Domine, ad adiuvandum me festina.

Confundantur et revereantur, * qui quaerunt animam meam.
Avertantur retrorsum et erubescant, * qui volunt mihi mala.
Avertantur statim erubescentes, * qui dicunt mihi: euge, euge!
Exsultent et laetentur in te omnes, qui quaerunt te, * et dicant semper: magnificetur Dominus, qui diligunt salutare tuum.
Ego vero egenus et pauper sum, * Deus adiuva me.
Adiutor meus et liberator meus es tu, * Domine, ne moreris.
Gloria Patri, et Filio, etc.
Sicut erat etc.
V. Salvos fac servos tuos,
R. Deus meus, sperantes in te.
V. Esto nobis, Domine, turris fortitudinis,
R. A facie inimici.
V. Nihil proficiat inimicus in nobis.
R. Et filius iniquitatis non apponat nocere nobis.
V. Domine, non secundum peccata nostra facias nobis.
R. Neque secundum iniquitates nostras retribuas nobis.
V. Oremus pro Pontifice nostro N.
R. Dominus conservet eum, et vivificet eum, et beatum faciat eum in terra, et non tradat eum in animam inimicorum eius.
V. Oremus pro benefactoribus nostris.
R. Retribuere dignare, Domine, omnibus nobis bona facientibus, propter nomen tuum vitam aeternam. Amen.
V. Oremus pro fidelibus defunctis.
R. Requiem aeternam dona eis, Domine: et lux perpetua luceat eis.
V. Requiescant in pace. — *R*. Amen.
V. Pro fratribus nostris absentibus.

2. *Sacerdos primum Missam celebret, in qua duas hostias consecret, et sumpta una, alteram in tabernaculum in processione deferendam ita reponat, ut per vitrum, seu crystallum, quo ipsum tabernaculum circumseptum esse debet, exterius adorantibus appareat, veloque operiatur, donec auferatur ab altari. Peracto autem sacrificio*[1]) *et processione iam inchoata, ordine, quo iam supra dictum est in Litaniis maioribus, sacerdos pluviali*[2]) *albo indutus, ter incenset Sacramentum genuflexus.*

3. *Deinde diaconus ablongum, ac decens velum circumponit scapulis sacerdotis, qui, parte veli ante pectus pendente utraque manu cooperta, ostensorium, seu tabernaculum a diacono sibi porrectum reverenter suscipit in supremo altaris gradu; mox ad altare ascendit, et Sacramentum ante faciem tenens, vertit se ad populum, inde descendit sub umbellam,*[3]) *comitantibus ministris, et duo acolythi, vel clerici*[4]) *cum thuribulis effumantibus praecedunt.*[5])

4. *Omnes procedunt nudo capite accensos cereos*[6])

---

[1]) Ubi adorationem perpetuam hodie fieri contingit, processio fit hora consueta, et post processionem continuabitur adoratio, exposito SS. Sacramento.

[2]) Sacerdos, etiam Canonicus, deferens SS. Sacramentum in processione debet incedere indutus pluviali, nec sufficit simplex stola super cappam. (*S. R. C. 18. Dec. 1784.*)

[3]) Color baldachini debet esse albus. (*Caerem. Episc. lib. I. c. 14. n. 1. — Instructio Clementina num. XVIII.*)

[4]) Facie, non dorso, ad Sacramentum semiversa incedentes. (*S. R. C. 15. Sept. 1742.*)

[5]) Magistratus locum tenet post baldachinum, cuius hastas intra ecclesiam deferre debet. (*S. R. C. 12. Aug. 1854.*)

[6]) Verumtamen cum, quae deferri solent lumina aperta gestentur, eaque non raro, vento aut pluvia improviso superveniente exstincta omnia remanere videantur; ne idcirco (quod incongruum satis esset atque augustissimo Domino indecentissimum) lumina tunc debita desiderentur, curent

gestantes et sequentes Hymnos pro longitudine processionis devote concinentes.

Dum vero sacerdos discedit ab altari, clerus, vel sacerdos cantare incipit sequentem Hymnum:

Pange lingua *(ex I. Vesperis festi Corp. Christi).*

Sacris solemniis *(ex Matutino festi Corp. Christi).*

Verbum supernum prodiens *(ex Laudibus festi Corp. Christi).*

Salutis humanae Sator *(ex Laudibus festi Ascensionis Domini).*

Aeterne Rex altissime *(ex Matutino festi Ascensionis Domini.)*

Te Deum laudamus etc. *(supra pag. 637.).*

Benedictus Dominus Deus Israel etc.

Magnificat anima mea Dominum etc.

5. *Peracta processione, et sanctissimo Sacramento ad ecclesiam reportato, et super altare deposito, omnes ecclesiastici, qui adsunt, hinc inde ordine genuflexi illud reverenter adorantes, dum sacerdos de more incensat, sequentem Hymni partem concinant:*

Tantum ergo Sacramentum etc.

Genitori Genitoque etc.

Postea duo clerici dicant:

V. Panem de coelo praestitisti eis, Alleluia.

R. Omne delectamentum in se habentem. Alleluia.

Deinde sacerdos stans dicit:

V. Dominus vobiscum, etc.

Oremus. Deus, qui nobis etc. *ut supra pag. 504.*

6. *Tunc sacerdos facta genuflexione, cum Sacramento semel benedicat populum in modum crucis, nihil dicens, postea illud reverenter reponat.*

7. *Hic autem modus benedicendi servatur etiam*

Episcopi .... ut per quos pertinet, *quatuor saltem cum suis hastis laternae*, quae tamen aliis sint nobiliores, comparentur, et suis semper cum intus accensis candelis hinc inde circa celebrantem, qui Sacramentum gestat, in posterum deferantur. (*Conc. prov. Lateran. anni 1725. Tit. 15. cap. 7.*)

in aliis processionibus faciendis cum sanctissimo Sacramento.

7. De modo dandi benedictionem cum SS. Sacramento.[1]

Celebrans peracta incensatione accipit super humeros velum oblongum, (quod semper debet esse albi coloris *S. R. C. 9. Julii 1678.* et *26. Mart. 1859.*) ascendit ad altare, flectit unico genu, surgit, vertit ostensorium[2]) ita, ut facies Hostiae populum respiciat, et velatis manibus illud accipiens, convertit se ad populum per latus Epistolae, et summa cum reverentia, gravitate et devotione, oculos continuo in SS. Sacramentum figendo „cum eodem SS. Sacramento producit signum crucis super populum", prout praescribit Caerem. Episc. II. 33. n. 27.; et iste modus Romae servatur in omnibus ecclesiis, prout testatur Meratus IV. 12. 2. dicens: communis usus ecclesiarum Urbis est, ut, postquam sacerdos reduxit ostensiorum ad latus dexterum, non debeat rursus ante pectus reducere, sed statim

---

[1]) Dum Vesperae solemniter celebrantur cum expositione SS. Sacramenti et concione ad populum, ac postea recitatis precibus fit SS. Sacramenti reservatio solemnis, quinam color in paramentis sacris est adhibendus pro tali reservatione? S. R. C. die 20. Sept. 1806. respondit: „Quatenus sacerdos, qui Vesperas paratus celebravit, non recedat ab altari, et assistat cum concioni, tum precibus, reservationem faciendam esse cum paramentis coloris respondentis officio diei et velo humerali albi coloris, si illud adhibeatur. Quatenus vero recedat, et reservatio habeatur tanquam functio omnino separata et distincta ab officio Vesperarum, utendum est paramentis coloris albi."

[2]) Si SS. Sacramentum in pyxide exponitur vel cum ciborio datur benedictio, congruentius adhibetur thurificatio et saltem sex lumina sunt accendenda (*S. R. C. 7. Maii 1857.*) et sub benedictione pyxis tota cooperiri debet extremitatibus veli oblongi humeralis. (*S. R. C. 22. Febr. 1889.*)

ad cornu Evangelii se convertere et ita perficere circulum sicut cum dicit *Orate fratres.* — Ex decreto S. R. C. d. 21. Martii 1676. sacerdos, si ei placet, potest observare ritum, quem tradit Bauldry (parte IV. cap. 16. art. 3. n. 34.) scilicet: „Cum stat ante populum, ostensorium ante pectus tenet, tum elevat illud decenti mora, non supra caput, sed tantum usque ad oculos, et eodem modo illud demittit infra pectus; mox iterum recta illud attollit usque ad pectus, et deinde ad sinistrum humerum ducit et reducit ad dexterum, et rursus ante pectus reducit, ibique aliquantulum sistit, quasi peracta ad omnes mundi partes cruce, SS. Sacram. venerandum omnibus praebet, tunc gyrum perficiens, collocat ostensorium super altare.“ Dum benedicit, nihil dicit, nec quidquam cantatur *(S. R. C. 9. Febr. 1762. et 11. Julii 1857.)*;[1]) sed ad summum organa pulsantur sono gravi et suavi.

8. Observanda in precibus XL horarum XIII horarum et in adoratione perpetua.

I) Instructio Clementina.[2])

I. Supra ianuam ecclesiae, in qua fit expositio, et a capite vicinae viae, ponatur signum SS. Sacramenti sertis festivis ornatum, ut transeuntibus innotescat, inibi fieri SS. Sacramenti expositionem.

---

1) Interrogata, *quando sit danda benedictio cum SS. Sacramento, an in fine Hymni „Pange lingua,“ an quando pervenitur ad versiculum Hymni: „Sit et benedictio*“, S. R. C, 5. Febr. 1639., respondit „in fine Hymni“.

2) „*Quaedam* ea continet, quae quum sint *generalia.* et *ad essentiam pertineant cultus sacrae Eucharistiae debiti*, nedum Romae in sola oratione XL horarum, sed *etiam alibi in aliis omnibus expositionibus*, quae per annum fiunt, *servanda omnino sunt. Cetera* vim legis habent quoad Urbem, sed ad *alias* ecclesias *non* extenduntur, licet laudabile multum sit, ut ubique serventur. Quoad Urbem vim praeceptivam habet; quoad alias ecclesias dumtaxat directivam.“ (*Gar-*

II. SS. Sacramentum exponendum erit in altari maiori. [1])

III. Cooperiatur imago vel statua, quae ibidem reperitur: item parietes altari vicini, deficientibus ornamentis fixis, pannis cooperiantur; verum caveatur, ne inter apparatus sint historiae, resve profanae.

IV. In altari non ponantur Sanctorum reliquiae [2]) aut statuae; (adhiberi possunt Angelorum statuae, quae candelabrorum vicem gerunt), multo minus ponantur animarum purgatorii figurae, qualescumque sint; quod etiam prohibetur in omnibus expositionibus particularibus, imo in iis etiam, quae in illarum animarum suffragium quandoque instituuntur. [3])

V. Super altare praedictum et in eminenti loco sit tabernaculum, sive thronus cum baldachino conveniente albi coloris; supra cuius pedem ponatur corporale ad reponendum ostensorium, quod in medio radiis quidem circumdatum esse potest, quovis vero ornatu carere debet, qui SS. Sacramenti aspectum impedire possit.

VI. Ad altare continuo ardeant viginti [4]) saltem

---

dellini.) — „Praedictam Instructionem extra Urbem non obligare; laudandos tamen, qui se illi conformare student, nisi aliud ab Ordinariis locorum statuatur," declaravit *S. R. C. 12. Julii 1749.*

1) Antependium altaris, ubi exponitur SS. Sacramentum, debet esse coloris albi, etiam in Dominica Pentecostes. (*S. R. C. 19. Dec. 1829.*)

2) Sanctorum reliquiae non sunt collocandae super altari, in quo reipsa SS. Sacramentum est expositum. (*S. R. C. 2. Sept. 1741.*)

3) Tres tabellae, quas rubricae ad celebrantis commoditatem exigunt in celebratione Missae, in expositione SS. Sacramenti sive pro Oratione XL horarum seu alia quavis causa, omnino amovendae sunt ab altari. (*S. R. C. 20. Dec. 1864.*)

4) Hoc praeceptum valet tantum in Urbe; extra eandem standum est statutis et iustis laudabilibusque consuetudinibus

lumina, sex nempe candelae unius librae, quarum tres ab unoquoque latere crucis, et octo candelae in superiori parte, cum aliis quatuor a partibus ostensorii, in cuius parte anteriori nullum omnino ponatur lumen; adsint tandem duo candelabra cum cereis, quorum unusquisque trium saltem sit librarum. Idem quoque, clausa ecclesia per noctem retineatur luminum numerus, quorum decem saltem sint ex cera; tempore autem vespertino tot in ecclesia ponantur lumina, quot ad vitandam confusionem sufficiant, accensaque remaneant usquedum ianuae claudantur. Fenestrae altari expositionis vicinae, etiam per diem claudi aut cooperiri poterunt, ad fovendam fidelium in oratione recollectionem.

VII. Nemo saecularis, etsi cuiusvis societatis, sacco[1]) vestitus, ad altare circumire audeat ad lumina curanda, aut ad aliud quid agendum; sed adesse debet sacerdos[2]) aut saltem clericus, superpelliceo indutus, quod super propriam vestem regulares etiam cuiuslibet religionis induent; notandum praeterea, ex decreto S. R. C. 19. Aug. 1651., a quibuscumque personis cuiusvis conditionis et ordinis, transeuntibus ante SS. Sacramentum expositum, in accessu et recessu faciendam esse, flexis duobus genibus, reverentiam. Quod attinet ad sacerdotem,

---

dioecesium. — Vi ordinationis Josephi Clementis, Archiep. Colon. coram SS. Sacramento sive in precibus 40 horarum, sive alias sub divino officio in sua quisque ecclesia octo vel sex, aut in ruralibus pauperioribus quatuor ad minimum cereos continuo ardentes apponi curet. — Candelae ex stearina confectae pro usu sacro prohibentur (*S. R. C. 16. Sept. 1848.*); numero autem praescripto ex cera confectarum superaddi possunt ad augendum ornatum altaris.

1) In Italia omnes fere sodalitates suum quaeque habent indumentum in ecclesia et quibusdam festivitatibus velata plerumque facie portandum.

2) Apud nos in Germania custos superpelliceo indutus.

Missam privatam celebrantem, sciendum, dari eiusdem S. Congr. decretum d. d. 24. Julii 1638., quo praescribitur, ut, transiens ante altare, in quo expositum manet SS. Sacramentum, adorationem faciat flexis genibus et capite detecto, dein surgens caput operiat.

VIII. Durante expositione in ecclesiae porta, sive ad intra, sive ad extra, prout commodius erit, appendatur tapetum in veli forma, cum aliquo tamen spatio a lateribus, pro populi commoditate, illudque ita disponatur, ut a via nunquam possit aspici SS. Sacramentum.[1]

IX. Per vices unus aut alter sacerdos,[2] vel saltem aliqui in alio sacro ordine constituti, superpelliceo vestiti, si fieri potest (etsi regulares sint), continuo adsint genuflexi, non supra genuflexoria, sed ad aliquod scamnum, tapeto pannove rubro, aut alterius coloris et decentis qualitatis coopertum, prope infimum altaris gradum, orantes die ac nocte. Ubi existit aliqua confraternitas, insuper assistant saltem duo confratres ad scamnum panno viridis alteriusve decentis coloris coopertum, sed extra presbyterium atque a dictis sacerdotibus distantes, et cum omni devotione in adstantium aedificationem adorent, sed submissa voce,[3] ne ceteris distractiones afferant.

X. In sacristia sit horologium, ad singulas horas

---

[1]) Ubi vero duplices habentur portae, opus non est tali velo.

[2]) „Parochi, cum SS. Eucharistia in suis templis exponenda erit sacerdotes aliosque sacris ordinibus initiatos, qui parochiae adsciti sunt, de hac re admonebunt, quorum nomina in tabella ad sacrarium affigenda, tempusque horarum designabitur, ut eo modo ad precationem praesto sint. Quod si tanta illorum copia, quae sufficiat, in ipsa parochia non versetur, tum parochus ad alios confugiet, qui huic muneri satisfaciant.“ (Lambertini *Institut. 30.*)

[3]) Apud nos fere ubique adoratio fit alta voce.

adorationis dignoscendas; quare quavis hora diei ac noctis maiori campana dabitur signum.

XI. Pridie expositionis vespere, dato signo pro „Ave Maria“, ad commonendum populum, solemni modo campanae pulsentur, idemque fiat mane sub aurora, et quotidie durante expositione, ad quodvis signum salutationis Angelicae; pariterque triplici vice de more pulsentur campanae ante Missas solemnes.[1])

XII. In altari ubi est expositum SS. Sacramentum, nulla[2]) alia celebretur Missa, praeter solemnem in expositione et repositione. Hoc biduo praeter Missam conventualem (in ecclesiis, in quibus datur obligatio eam cantandi), celebretur post Nonam Missa votiva solemnis de SS. Sacramento pro re gravi, exceptis tamen omnibus Dominicis 1ae aut 2ae classis, item excepta feria 4a Cinerum, feria 2a 3a et 4a maioris hebdomadae, omnibus diebus per octavas Paschae, Pentecostes et Epiphaniae, vigiliis festorum Natalis Domini et Pentecostes. Hisce Dominicis, aliisque diebus festis et feriis exceptis, cantetur solummodo Missa conventualis de die cum adiuncta Oratione de SS. Sacramento, et quidem sub unica conclusione; quae omnia in omnibus ecclesiis, tum saecularium, tum regularium servabuntur.

XIII. Secundo tridui expositionis die praeter Mis-

---

1) Extra Urbem serventur consuetudines laudabiles. (*Gardel.*)

2) Dari quidem possunt casus particulares, quibus fortasse in eo altari poterit celebrari; sicuti *urgens necessitas, defectus altarium* in eàdem ecclesia, vel *vicinarum ecclesiarum*, praesertim ubi praeceptum urget audiendi sacrum, *consuetudo, quae vere sit immemorabilis, quaeque tolli nequeat sine populorum scandalo et offensione, aliaque huiusmodi*, quae ecclesia vigente etiam contraria lege *toleranda* esse censet. (*Gardellini* ad decretum S. R. C. 12. Nov. 1831. n. 4677.)

sam conventualem, post Nonam Missa votiva[1]) pro pace vel alia ex Sanctitatis Suae praescripto cantari debet, sed semper sub eadem exceptione quoad dies supra relatos, et sub eadem regula quoad Orationem. In ecclesiis vero non collegiatis, et ubi non datur obligatio Missam conventualem cantandi, dicto secundo tridui die, solummodo praedicta Missa votiva solemnis cantanda est, servando exceptionem et regulam pro Missa de SS. Sacramento traditas.[2])

XIV. Haec vero Missa votiva solemnis cantanda est in altari, ab eo, in quo fit expositio, et ab eo,

---

[1]) Quando expositio Sacramenti pro oratione XL horarum ad quatuor dies protrahitur, debet Episcopus decernere, an secunda vel tertia die Missa votiva cani debeat. (*S. R. C. 23. Maii 1885.*)

[2]) Notanda pro adoratione perpetua: Absque speciali indulto in festo duplici non licet cantare Missam votivam de SS. Sacramento; sed cantari debet Missa de die cum commemoratione SS. Sacramenti. (*S. R. C. 12. Sept. 1840.*) — In Archidioecesi Coloniensi vi indulti die 21. Febr. 1861. concessi (cfr. Kirchlicher Anzeiger für die Erzdiöcese Köln d. d. 1. April 1861.) dies, quibus adoratio perpetua, item dies, quibus adoratio tredecim horarum instituitur, iisdem, quoad Missam solemnem de SS. Sacramento gaudent privilegiis, quibus preces XL. horarum. — Missa *solemnis* cantanda est more votivo de SS. Sacramento, quae habetur in ordine Missarum votivarum cum *Gloria*, unica Oratione, *Credo*, Praefatione Nativitatis Domini, *Ite*, ac Evangelio S. Joannis. Infra octavam SS. Corporis Christi sumenda est Missa ut in festo SS. Corporis Christi cum *Sequentia*. Excipiuntur tamen festa 1. et 2. classis, Dominicae privilegiatae 1. et 2. classis, octavae privilegiatae Paschatis, Pentecostes, ac Epiphaniae, feria 4. Cinerum, feriae maioris hebdomadae, vigiliae Pentecostes ac Nativitatis Domini, — quiebus diebus canenda est Missa diei occurrentis cum Oratione SS. Sacramenti sub una conclusione, omissis omnibus aliis commemorationibus. — Color conveniens Missae. — (Decret. U. et O. 1852. pro Orat. 40 horarum.)

in quo adest tabernaculum cum incluso Sacramento, diverso. In ecclesiis, in quibus ex obligatione Missa conventualis cantanda est, haec quoque cantabitur in alio altari.

XV. Expresse iubetur, ut diebus expositionis, medio et repositionis Missae solemnes cum ministris paratis celebrentur, etiam in ecclesiis regularium, non obstante quocumque eorum usu, more aut consuetudine in contrarium.

XVI. In Missis privatis, quae durante expositione celebrantur, non pulsetur campanula ad elevationem,[1]) sed tantum in egressu celebrantis e sacristia detur tenue signum cum solita campanula.

XVII. Non celebrentur Missae de Requiem,[2]) tempore, quo peragitur Oratio 40 horarum; et Missae de SS. Sacramento, quae diebus a rubrica permissis[3]) celebrabuntur, pariter votivae sint sine Gloria

---

1) *S. R. C. 31. Aug. 1867.*

2) In altari, ubi est expositum SS. Sacramentum, licet in pyxide tantum, omni tempore prohibentur Missae de Requiem tam privatae, quam solemnes. (*S. R. C. 31. Junii 1670.*) Extra altare expositionis possunt celebrari, dummodo tamen oratio coram SSmo. non sit ex publica causa. (*S. R. C. 7. Maii 1746.*)

3) Missae *privatae* in Dominicis, duplicibus, omnibus diebus 5 octavarum privilegiatarum (Nativ. Domini, Epiphaniae, Paschatis, Pentecostes, et SS. Corporis Domini), in vigilia Epiphaniae, feria 4. Cinerum, feriis maioris hebdomadae, vigiliis Pentecostes ac Nativitatis Domini, dicuntur de festo, vel officio occurrente iuxta Rubricas Missalis, ut in Directorio adnotatur, addita commemoratione SS. Sacramenti post omnes alias Orationes eo die praescriptas, sed ante Orationes ab Ordinario imperatas. Diebus autem 1. et 2. cl., Dominica Palmarum, vigiliis Pentecostes et Nativitatis Domini omittitur his in Missis privatis collecta SS. Sacramenti. Diebus, quibus licet celebrare Missas *votivas*, valde convenit legere Missam votivam de SS. Sacramento, quae

et Credo. In aliis vero Missis privatis (de die) post Orationes a rubrica praescriptas addenda est Oratio de SS. Sacramento.

XVIII. Celebrans SS. Sacramentum in processione delaturus pluviali albo indutus erit, nisi celebraverit cum paramentis alterius coloris; nam in hoc casu color Missae retinendus est. Velum autem humerale quotiescumque SS. Sacramentum portandum est, albi coloris esse debet. Sacrorum ministrorum paramenta eiusdem coloris ac celebrantis esse debent. Pariter pallium sive antependium[1]) altaris, in quo fit expositio, semper erit albi coloris, quamvis diversi coloris sint paramenta Missae solemnis, quae hodie celebratur. Item baldachinum inserviens processioni albi coloris esse debet.

XIX. Finita Missa solemni pro expositione celebrans et ministri, factis Sacramento debitis reverentiis, ad latus Epistolae (ad credentiam, sive ad locum paratum retro altare) recedunt, ibique manipula deponunt; celebrans planetam exuit et pluviale assumit, incensum ibidem in duobus thuribulis ponit, illud non benedicendo, et deinde cum ministris in medio genuflexus, ter SS. Sacramentum incensat.[2]) Processione ordinata (quae ordinari incipiet facta elevatione, aut prius, prout plures vel pauciores

habetur in ordine Missarum votivarum; 2da Oratio erit diei currentis, 3a quae 2do loco ponitur in Directorio; insuper leguntur aliae Orationes fors dicendae, e. g. vigiliae, simplicis, feriae, *A domo* etc. — Omittitur Gloria et Credo; dicitur Praefatio de Nativitate Domini, *Benedicamus Domino*, Evangelium S. Joannis in fine. — (Decr. U. et O. 1852.)

[1]) Vide notam supra pag. 700. ad num. II. positam.

[2]) Sacerdotem, dum incensum ponit in thuribulo, stare debere; ab eodem vero SS. Eucharistiae Sacramentum thurificandum esse triplici tantum ductu, sed genibus flexis, et tam ante quam post incensationem profunda facta capitis inclinatione, S. R. C. 26. Mart. 1859. declaravit.

fideles adsunt); diaconus congruo tempore ascendit, et facta genuflexione Sacramentum assumit, illudque stans genuflexo dabit celebranti, statimque genuflectit. Celebrans, manibus extremitate veli humeralis coopertis, illud assumit et surgit (convertens se ad populum). Incepto dein a cantoribus Hymno Pange lingua, etc. sub baldachinum procedit, submissa voce Psalmos et Hymnos recitans cum ministris pluvialis fimbrias sustinentibus.

XX. Processio ex toto ecclesiae clero componatur; crucifer in hac functione non subdiaconali habitu, sed superpelliceo erit indutus. Intererunt superpelliceo induti, et cereos ardentes in manibus [extimis] tenentes octo sacerdotes, qui hinc inde a lateribus ante baldachinum ibunt; ipsos subsequentur duo acolythi cum thuribulis, continuo per viam Sanctissimum incensantes; durante processione campanae solemniter pulsabuntur.

XXI. Processio fit intra ecclesiam; quod si ecclesiae angustia exigat, per plateam exire poterunt, quae est ante ecclesiam, sed curandum est, ut eadem nitide mundetur. Ubi vero occurrit officina, vel taberna, tempore processionis erit claudenda,

XXII. Quod si existant saecularium confraternitates, sive sacco sint induti, sive non, tam eorum praefecti et officiales, quam confratres, omnes simul in unum corpus congregati progredientur ante saecularem et regularem clerum ibi praesentem, cui semper digniorem locum cedere debebunt. Prohibetur districte, ne earum praefecti aliique officiales, sub quovis praetextu consuetudinis aliove quocumque, post baldachinum incedere praesumant. Possunt tamen dicti officiales manicos baldachini portare, officium sane magni honoris, ad quod, ut ait Caeremoniale Episcoporum (lib. II. cap. 33.) deputentur nobiles viri, barones, etc.

XXIII. Dicto clero, tam saeculari, quam regulari

praecipimus, ut in propriis ecclesiis usum contrarium non permittant.

XXIV. Cum processio in ecclesiam regressa fuerit, iamque ad infimum altaris maioris gradum celebrans pervenerit, diaconus genuflexus Sanctissimum recipiet ab eodem celebrante (qui statim ipse genuflectit, velum humerale deponens), illudque in throno reponet, atque factis debitis reverentiis ad suum locum ad dexteram celebrantis redibit; statim cantores devote cantabunt Tantum ergo etc., et, dum intonant Genitori Genitoque celebrans cum ministris surget, ibidemque in medio et absque benedictione incensum ponit in thuribulo, et genuflexus ter Sacramentum adolet. Hymno finito, Versiculo Panem de coelo etc. omisso, canentur Litaniae positae in libro pro 40 horarum Oratione edito.[1] (Quo libro iure et absque ulla immutatione utendum erit in alia quavis Sanctissimi expositione particulari.) Precibus his dictis, celebrans surgit, et absque nova genuflexione, manibus iunctis, (dum ministri genuflexi sustinent librum) cantabit Dominus vobiscum, cum Orationibus subsequentibus; quibus finitis, omnes genuflexi brevem instituent orationem, et deinde recedunt, teguntque caput, dum e conspectu SS. Sacramenti recesserint; sicque incipiunt preces XL horarum.

XXV. Juxta S. R. C. decretum celebranti non licet uti cathedra supina (Lehnsessel), sed scamno (brachia non habente) cuius pars posterior panno rubri alteriusve decentis coloris ornata sit. In hoc scamno una cum ministris sedeat celebrans. Multo minus cathedris supinis uti possunt in ecclesiis praefecti, deputati et officiales confraternitatum,

---

1) Litaniae istae habentur supra pag. 689; preces vero et orationes in isto libro praescriptae inveniuntur infra immediate post hanc instructionem Clementinam.

societatum aut congregationum laicorum, sed sedebunt in scamno dorsum quidem, non vero brachia a lateribus habente; nec utantur cussinis, neque genuflexoriis;[1]) illud autem scamnum omnino extra presbyterium collocabitur, quando praedicti Missis aut Vesperis solemnibus assistunt, aut quando in presbyterio a clero celebrabitur aliqua sacra caeremonia, aut quando concio erit in ecelesia, iuxta pluries declarata a S. R. C. et in particulari per decretum generale diei 13. Martii 1688.

XXVI. Attamen, si ob ecclesiae formam conveniens locus non daretur extra presbyterium, tunc concedi poterit, ut scamnum collocari possit in unius lateris facie extra terminum presbyterii.

XXVII. Viris et mulieribus cuiuslibet status aut conditionis (exceptis regiis personis, ubi adsunt) districte prohibetur, ne in presbyterium[2]) seu circuitum altaris, in quo expositum est Venerabile, ingrediantur et orent, quum praefatus locus occupari solum debeat ab ecclesiasticis, divino ministerio aut adorationis officio addictis. Idque observandum est, non solum in ecclesiis, in quibus ordinaria recurrit expositio, sed etiam in aliis omnibus, in quibus, ex indulto Apostolico, aut ex alia legitima facultate, expositio, licet per breve tempus, fit. Rem ita fieri providebunt superiores aut sacellani, etiam adhibita scamnorum congerie, si opus fuerit. Mandamus praeterea, ac praecipimus rectoribus et superioribus cuiusvis ecclesiae tam saecularibus, quam regulari-

[1]) Genuflexoria cum stratis et pulvinis in ecclesiis non parentur, nisi pro personis regali vel cardinalitia dignitate fulgentibus. (*S. R. C. 17. Sept. 1822.*)

[2]) Quum secundum perpetuam ecclesiae consuetudinem alius presbyteris, alius laicis sit locus, prohibemus, ne in posterum nova subsellia vel scamna gentilitia laicis in choro cuiuscumque ecclesiae concedantur, quippe quae in navi collocanda sunt. (*Conc. prov. Colon. pag. 144.*)

bus, ut durante expositione non praesumant quodlibet sedilium genus cuipiam personae cuiusvis sexus, gradus et conditionis et reverentiae concedere.

XXVIII. Tempore expositionis, licet particularis, non apponantur in ecclesiis lances ad eleemosynas deponendas, neque stabunt ad eas recipiendas religiosi aliive ecclesiastici, neque laici; sicuti neque clerici, confratres, mandatarii aliaeve personae per ecclesiam circuibunt, ut eleemosynas a fidelibus eliciant. Multo minus id agere poterunt pauperes, qui si stipem volunt postulare, viginti passus ab ecclesiae ianuis distare debent. Idcirco cura pariter erit superioribus et sacellanis aliisque assistentibus custodibus, orantium scilicet fidelium distractionis vitandae gràtia, invigilare, ne ecclesiam ingrediantur pauperes, ut mendicent; cum rite possint benefici extra ecclesiam eleemosynas dare, prout ordinavit S. Sanctitas Clemens XI. in speciali edicto, in quo omnibus fidelibus prohibet, ne in ecclesiis eleemosynam distribuant.

XXIX. Notandum, orationi finem in una ecclesia dari non licere, nisi postquam eadem in altera iam incoeperit, idque servabitur ab unaquaque ecclesia, licet basilica aut collegiata, aut quolibet modo sit privilegiata.

XXX. Finita Missa repositionis celebrans assumet pluviale (observando ritum supra descriptum pro Missa expositionis), et cum ministris coram SS. Sacramento in medio super infimum altaris gradum genuflectit. Cantores statim intonabunt Litanias, quae continuabuntur usque ad D o m i n e, e x a u d i o r a t i o n e m m e a m, inclusive. Deinde erectus celebrans cum ministris in medio ponet incensum absque benedictione, et genuflexus in infimo gradu altaris ter SS. Sacramentum adolebit,[1]) atque assumet

[1]) Triplici ductu et tam ante, quam post incensationem profunda facta capitis inclinatione. (*S. R. C. 26. Martii 1859.*)

velum humerale. Incensatione peracta, diaconus cum debitis reverentiis Sacramentum e throno levabit, statimque erectus stans tradit genuflexo celebranti. Deinde genuflectit diaconus. Ceterum observanda veniunt respective quae supra, ubi de expositione agebatur, de caeremoniis ac ritu processionis dicta sunt.

XXXI. Post processionem, celebrante ad infimum altaris gradum regresso, diaconus genuflexus ab ipso stante recipiet Sanctissimum, coram quo celebrans immediate genuflectet, velumque humerale deponet. Deinde celebrans genuflectitur in infimo gradu altaris; diaconus autem SS. Sacramentum in medio altaris supra corporale reponet, genuflectitur et ad suum locum recedit ad dexteram celebrantis. Celebrans vero, sub Genitori Genitoque cum ministris erectus, absque benedictione incensum ponet, ut supra, et Sacramentum incensabit. Cantores dicent Versiculum Panem de coelo, etc. (cui adiiciendum Alleluia tempore paschali ac per totam octavam Corporis Christi in qualibet expositione,[1]) tum celebrans surgit, non vero iterum genuflectit, *(S. R. C. 2. Aug. 1698.)* et sustinentibus librum ministris (omisso Dominus vobiscum, ex decreto S. R. C.), Orationes manibus iunctis cantabit; quibus finitis genuflexus humerale velum assumet, atque solus ad altare ascendens, debitis factis reverentiis, manibus velo humerali tectis, uti dictum iam fuit, ostensorium accipit, et cum eodem benedictionem populo impertitur; Sacramento dein supra corporale reposito, descendit, velum deponit, suoque loco genuflexus manebit. Statim diaconus, aut sacerdos

---

1) In expositione SS. Sacramenti per annum occasione XL horarum, vel alia quavis de causa seu necessitate Versiculo huic addendum est Alleluia, exceptis tamen Quadragesimae, Adventus et vigiliarum temporibus. *(S. R. C. 23. Jan. 1700.)*

stola indutus, debitis factis reverentiis, Sacramentum includit in tabernaculo, quod ad hunc finem in altari expositionis retinendum erit; hostia autem consecrata in Missa consumenda est, sive hac, sive sequenti die. His peractis, revertuntur in sacristiam, sicque finitur oratio XL horarum.

XXXII. Tempore, quo durabit eadem oratio, districte interdicitur praedicare; verum si quis, ad fovendam fidelium erga SS. Sacramentum devotionem, brevem concionem post Vesperas [1]) instituere

---

[1]) Si Vesperae cantantur coram SS. Sacramento exposito, sacerdos celebrans induitur stola et pluviali super rochettum aut superpelliceum; ceteri vero assistentes non possunt adhibere stolam, nisi in casu, quo aliquis eorum faciat expositionem, qua facta statim eam deponit. Si SS. Sacramentum ante Vesperas iam fuerit expositum, celebrans et ministri procedunt ex sacristia capite cooperto, sed ingredientes presbyterium seu capellam, in qua est expositum, se discooperiunt, et mox bireta tradunt acolythis, vel illa tenent ante pectus per partem inferiorem, manibus infra iunctis et pollicibus in parte concava cancellatis. Accedentes ad altare, vel ab eo recedentes utroque genu flectere debent in plano. Convenit, ut ob reverentiam SS. Sacramenti omnes stent capite detecto. Ad Canticum *Magnificat* incensatur altare, chorus et populus: unde Officians cantato versu primo Cantici mox citati se signat in fronte, pectore et humeris: tum accedit ad infimum gradum altaris, flectit duobus genibus in plano, ob expositum SS. Sacramentum, ad altare ascendit, flectit uno genu in medio altaris, illudque, depositis hinc et inde manibus, osculatur; osculato altari retrocedit aliquantulum in cornu fere Evangelii facie versa ad cornu Epistolae thus imponit ac illud benedicit; iniecto autem thure, renovat genuflexionem, receditque ab altari, ac flexus duobus genibus in infimo gradu accipit thuribulum et more solito ter incensat SS. Sacramentum, et dein ascendit et thurificat altare. Finita altaris incensatione Officians descendit in planum capellae, ubi conversus ad populum per suam sinistram, incensatur, ac postea

velit, licentiam a Nobis, aut a S. Excell. Nostro Vice-Gerente etiam pro ecclesiis regularium, et quomodocumque privilegiatis petere debebit, et non modo in expositione XL horarum, sed etiam in qualibet expositione; quae licentia dari debet in scriptis. Praedicaturus autem in ordine saltem diaconali erit, atque superpelliceo indutus, quamvis regularis sit, sed sine stola capite, discooperto, [1]) prope altare, in quo SSmum. manet expositum, atque tandem in eo situ, ut auditores non adducat ad actus irreverentiae, convertendo terga ad Sacramentum.

XXXIII. Ecclesiae, in quibus instituitur XL horarum oratio, vespere donec aderit populus ad orandum, apertae manere debebunt; quoniam tamen hac in re aliqua determinatio horae stabiliri nequit, tum ob ecclesiarum situm, tum ob temporum mutationem, ideo circa horam tertiam post Salutationis Angelicae signum aestivo, et circa quintam hiemali tempore claudi poterunt. Advertendum interea,

---

redit ad sedem in choro, vel ad gradus altaris ad cantandam Orationem. (Cfr. *Man. ecclesiastic. num. 568.*) — Non thurificantur (exposito SS. Sacram.) alia parva altaria, nec imagines, seu statuae Sanctorum. *(Decr. S. R. C. 7. Maii 1746.)* Unus est casus, in quo Officians praeter unum altare aliud incensare potest, scilicet, quando in aliquo altari parvo exponitur reliquia alicuius Sancti, quae in die obitus ipsius speciali cultu honoratur, tunc incensato altari, in quo est SS. Sacramentum, vel patenter expositum, vel in tabernaculo reconditum, procedere potest ad dictum altare, et illud incensare. In Vesperis solemnibus (non exposito SS. Sacramento) praeter altare chorale, ubi SS. non existit, thurificari debet altare ecclesiae, in quo SS. Sacramentum asservatur. *(S. R. C. 22. Mart. 1862.)*

1) Nunquam licet coram SSmo. concionari *tecto capite*, etiamsi SS. Sacramentum velo serico obductum fuerit *(S. R. C. 22. Sept. 1837.)*; velum cathedrae debet esse coloris albi. *(S. R. C. 9. April. 1808.)*

Omnipotens sempiterne Deus, in cuius manu sunt omnium potestates et omnium iura regnorum; respice in auxilium Christianorum, ut gentes Turcarum et haereticorum, quae in sua feritate et fraude confidunt, dextera tuae potentiae conterantur.

Omnipotens sempiterne Deus, qui vivorum dominaris simul et mortuorum, omniumque misereris, quos tuos fide et opere futuros esse praenoscis; te supplices exoramus, ut pro quibus effundere preces decrevimus, quosque vel praesens saeculum adhuc in carne retinet, vel futurum iam exutos corpore suscepit, intercedentibus omnibus Sanctis tuis, pietatis tuae clementia omnium delictorum suorum veniam consequantur. Per Dominum nostrum Jesum Christum Filium tuum, qui tecum vivit et regnat in unitate Spiritus sancti, Deus per omnia saecula saeculorum. — *R*. Amen.

V. Domine, exaudi orationem meam, etc.

V. Exaudiat nos omnipotens et misericors Dominus,

R. Et custodiat nos semper. Amen.

V. Fidelium animae per misericordiam Dei requiescant in pace. — *R*. Amen.

2. *Post Completorium flexis genibus cantantur* Litaniae Lauretanae *(pag. 177.). Deinde sacerdos superpelliceo et stola albi coloris, necnon pluviali indutus, stans ante infimum gradum altaris cantat:*

V. Ora pro nobis sancta Dei Genitrix, *(t. p. additur* Alleluia.)

R. Ut digni efficiamur promissionibus Christi.

Oremus. Gratiam tuam, quaesumus Domine, mentibus nostris infunde, ut, qui Angelo nuntiante Christi Filii tui incarnationem cognovimus, per Passionem eius et crucem ad resurrectionis gloriam perducamur. Per eundem Christum Dominum nostrum. — *R*. Amen.

Deinde in honorem SSmi. Sacramenti cantatur Antiphona: O sacrum convivium, in quo Christus

sumitur, recolitur memoria Passionis eius, mens impletur gratia, et futurae gloriae nobis pignus datur. *(Temp. pasch. additur* Alleluia.)

V. Panem de coelo praestitisti eis, *(t. p.* Alleluia.)

R. Omne delectamentum in se habentem. (Alleluia.)

V. Domine, exaudi orationem meam, etc.

V. [1]) Dominus vobiscum, etc.

Oremus. Deus qui nobis etc. *(pag. 504.)*

3. *Ultimo die precum decantatis Litaniis subiungitur Hymnus Ambrosianus (pag. 637.) cum Versiculis, Responsoriis et Orationibus sequentibus.* [2])

V. Benedictus es, Domine, Deus patrum nostrorum,

R. Et laudabilis, et gloriosus in saecula.

† *V.* Benedicamus Patrem, et Filium, cum sancto Spiritu.

R. Laudemus et superexaltemus eum in saecula.

† *V.* Benedictus es, Domine, in firmamento coeli,

R. Et laudabilis, et gloriosus, et superexaltatus in saecula.

V. Benedic anima mea Domino,

R. Et noli oblivisci omnes retributiones eius.

† *V.* Domine, exaudi orationem meam,

R. Et clamor meus ad te veniat.

† *V.* Dominus vobiscum, etc.

Oremus. Deus, cuius misericordiae non est numerus, et bonitatis infinitus est thesaurus; piissimae

---

[1]) Hic Versiculus tunc tantum cantatur, quando non statim post Orationem datur benedictio. (*S. R. C. 16. Jan. 1663.* et *3. Mart. 1761.*)

[2]) Hi Versiculi cum Responsoriis et Orationibus ex praescripto Ritualis Romani cantantur, quando *Te Deum* post processionem pro gratiarum actione cantatur; quando vero *Te Deum* cantatur sine processione, sufficiunt Versiculi *Benedicamus Patrem* etc., *Benedictus es* etc., *Domine, exaudi* etc., cum unica Oratione *Deus, cuius misericordiae* etc. (*S. R. C. 11. Sept. 1847.*)

maiestati tuae pro collatis donis gratias agimus, tuam semper clementiam exorantes: ut, qui petentibus postulata concedis, eosdem non deserens, ad praemia futura disponas.

Deus, qui corda fidelium sancti Spiritus illustratione docuisti; da nobis in eodem Spiritu recta sapere, et de eius semper consolatione gaudere.

Deus, qui neminem in te sperantem nimium affligi permittis sed pium precibus praestas auditum; pro postulationibus nostris, votisque susceptis gratias agimus, te piissime deprecantes, ut a cunctis semper muniamur adversis. Per Dominum nostrum Jesum Christum Filium tuum, qui tecum vivit et regnat in unitate Spiritus sancti Deus, per omnia saecula saeculorum. — *R.* Amen.

Immediate ante benedictionem ter cantatur:

Defensor noster aspice etc.

4. *In precibus tredecim horarum, quae in Archidioecesi Coloniensi instituuntur feria quarta infra hebdomadam tertiam post Octavam Paschae, cantatis Litaniis omnium Sanctorum cum Psalmo et Precibus (omissis vero Orationibus supradictis) sacerdos subiungit:*

Oremus. Deus, qui nobis sub Sacramento mirabili Passionis tuae memoriam reliquisti; tribue, quaesumus, ita nos Corporis et Sanguinis tui sacra mysteria venerari, ut redemptionis tuae fructum in nobis iugiter sentiamus.

Clementiam tuam, omnipotens Deus, suppliciter deprecamur, ut benedicere, visitare, et irrigare digneris fruges et fines servorum tuorum, noxias tempestates amoveas, inundationes coërceas imbrium, spirituales repellas nequitias, aërem salubrem iudulgeas, et ab omni nos inimicorum infestatione in pace defendas, quos Corpore et Sanguine Filii tui a morte perpetua redemisti. Per eundem Dominum nostrum Jesum Christum Filium tuum, qui tecum

vivit et regnat in unitate Spiritus sancti Deus, per omnia saecula saeculorum. — *R.* Amen.

V. Domine, exaudi orationem meam, etc.

V. Exaudiat nos omnipotens et misericors Dominus.

R. Et custodiat nos semper. Amen.

V. Fidelium animae per misericordiam Dei requiescant in pace. — *R.* Amen.

9. De celebratione patrociniorum et festi dedicationis ecclesiae. [1]

1. *Patronus* dicitur persona creata, scilicet Angelus, vel Sanctus, sub cuius patrocinio particulari locus vel ecclesia legitime sunt constituta. *Titulus* generaliter significat quamcumque personam divinam aut creatam et quodcumque mysterium. Loquendo de *ecclesiis* saepe adhibetur nomen Tituli seu Titularis; loquendo de *locis* nomen Patroni magis in usu est.

Patronus loci [2]) est Patronus vel etiam Titulus, sub cuius peculiari patrocinio constitutum est regnum, provincia, civitas, oppidum vel pagus, status, ducatus, patria; non autem sub nomine patroni intelligitur patronus dioecesis, neque patronus seu titulus

---

1) De Herdt tom. 2. pag. 241.—249. et tom. 3. pag. 144.—150.

2) Interrogata „*quinam sit patronus civitatis illius, in qua plures ecclesiae parochiales exstant?*" S. R. C. die 9. Maii 1857. respondit: „Cessat omne dubium, si titularis ecclesiae, qui etiam appellari quandoque solet patronus ecclesiae, distinguatur a patrono loci, puta civitatis, provinciae, regni etc. *Titularis* enim, sive *patronus ecclesiae* is dicitur, sub cuius nomine seu titulo ecclesia fundata est, et a quo appellatur. *Patronus* autem *loci* proprie is est, quem certa civitas, dioecesis, provincia, regnum etc. sibi delegit velut singularem ad Deum patronum, servatis in eiusmodi electione regulis in decreto sa. mem. Alexandri VII. diei 27. Sept. 1659. statutis.

parochiae, vel ecclesiae parochialis, quamvis huius festum ex devotione celebretur in populo, et quamvis parochia constituat integrum oppidum et pagum, et non sit constitutus alius patronus illius loci.

Si habeatur patronus regni, sive provinciae, et alter civitatis, oppidi vel pagi, utriusque festum eodem ritu celebrandum est. *(Constit. Urbani VIII. et decr. S. R. C. 1817.)*

Regulariter loquendo unus tantum patronus principalis censetur, cui ritus I. cl. cum octava competit, et reliqui sunt minus principales, de quibus tantum celebratur officium sub ritu duplici minori aut maiori sine octava. Fieri tamen potest, ut plures sint Patroni seu Tituli aeque principales, qui eodem ritu I. cl. cum octava celebrantur; scilicet 1⁰ *per modum unius*, ut si ecclesia dedicata sit SS. Apost. Petro et Paulo, SS. Gervasio et Protasio etc., 2⁰ si ecclesia principaliter sit dedicata in honorem plurium Sanctorum, 3⁰ ex speciali indulto Apostolico, 4⁰ ex consuetudine. Huiusmodi autem patroni principales locorum, qui ex indulto Apostolico, aut ex consuetudine celebrantur, non omnes colendi sunt cum festo in populo, sed unus tantum, qui censetur principalior. 5⁰ Plures esse possunt patroni loci, unus universalis totius regni aut provinciae, et alter particularis civitatis, oppidi aut pagi.

De secundario seu minus principali Titulari aut Patrono loci vel ecclesiae debet fieri officium sub ritu duplici maiori, iuxta tabellam duplicium maiorum initio Breviarii positam, nisi solitum sit de illo tantum celebrare sub ritu duplici minori iuxta decretum S. R. C. 26. Junii 1751.; semper tamen sine octava *(S. R. C. 26. Mart. 1639.; et 9. Febr. 1675.)*.

2. Festum patroni cum obligatione audiendi sacrum et vacandi ab operibus servilibus celebrandum est die propria, nisi aliud sit statutum pro variis

dioecesibus;[1]) scilicet si sit mysterium, ea die, qua ab ecclesia recolitur; et si sit Sanctus, ea die, qua per decretum Apostolicum, seu S. R. C. assignatur; vel si ita non assignetur, ea die, qua in Martyrologio notatur *(S. R. C. 8. Aug. 1643.)*; si in Martyrologio bis notetur, celebrandum est die obitus *(S. R. C. 3. Junii 1662.)*. Si consuetudo loci discrepet a Martyrologio Romano, standum est isti consuetudini.

Si titularis sit SS. Salvator, tanquam festum titulare celebratur Transfiguratio Domini 6. Aug. *(S. R. C. 23. Maii 1835.)*, nisi obstet legitima consuetudo contraria loci.

Si B. M. V. fuit electa patrona absque assignatione mysterii vel festivitatis, eius festum celebrari potest et debet die Assumptionis eiusdem. *(S. R. C. 2. Maii 1656.)*

---

[1]) In ditione regis Borussiae iuxta Breve Apost. Pii VI. d. d. 29. April. 1788. et Leonis XII. d. d. 2. Dec. 1828. festum patroni principalis civitatis, oppidi vel pagi transfertur in Dominicam sequentem cum commemoratione occurrentis Dominicae ubique facienda; si autem tale festum in Dominica sequenti impediatur, iuxta rubricas transfertur in Dominicam antecedentem, prout declaratur in decr. S. R. C. 11. Sept. 1790. — Praedicta Constitutio Apostolica stricte est observanda, nec licet alia, quam statuta die celebrare festum patroni principalis loci, ne fideles priventur indulgentiis a Summis Pontificibus permultis locis in festo patroni concessis. Hae enim indulgentiae una cum festivitate transferuntur in dictam Dominicam. *(S. R. C. 11. Sept. 1790.)* — Omnes indulgentiae iam concessae et in posterum concedendae translatae intelligendae sunt pro eo die, in quam festa quoad solemnitatem et externam celebrationem transferuntur. Cum vero transfertur tantum Officium cum Missa, non autem solemnitas et exterior celebratio festi, indulgentiarum nulla fit translatio. *(Pius IX. 9. Aug. 1852.)* Cfr. Münst. Pastoralblatt a. 1865. num. 9.

3. Ad officium patroni principalis loci tenentur omnes clerici saeculares ad horas canonicas obligati, eiusdem loci incolae, sive sint adscripti servitio alicuius ecclesiae, sive non, et quidem sub ritu dupl. I. cl. cum octava. *(S. R. C. 15. Sept. 1742.)* *Regulares* vero quicumque et quaecumque tenentur sub ritu I. cl. in die festo, sed sine octava.[1])

4. De titulari aut patrono minus principali officium recitare tenentur iidem clerici *saeculares*, qui tenentur de principali; *regulares* autem et moniales de secundario patrono loci non tenentur *(S. R. C. 23. Mart. 1846.)*, nisi aliunde obligentur; imo ex decr. S. R. C. 10. Julii 1687, non eis licet, sive sit festum in populo, sive non, nisi concessio Apostolica extendatur ad ipsos.

5. Ad officium patroni seu tituli et dedicationis ecclesiae non cathedralis tenentur omnes et soli, qui sunt stricte adscripti ecclesiae, aut in ea beneficium habent, et quidem sub ritu I. cl. cum octava. *Regulares*, qui versantur in tali parochia, idem non debent, nec possunt. Tenentur autem sub ritu I. cl. cum octava celebrare de titulari ecclesiae, non vero oratorii etiam publici illius domus, in qua morantur.

6. Patronus vel titulus ecclesiae cathedralis tam intra quam extra civitatem ab utroque clero debet celebrari sub ritu dupl. I. cl. *(S. R. C. 9. Maii 1857.* et *22. Aug. 1772.)* Ad officium patroni seu titularis ecclesiae cathedralis, civitatis episcopalis, et dioecesis, tenentur in civitate episcopali et illis in locis dioecesis, in quibus non habetur proprius loci patronus, clerici *saeculares* sub ritu dupl. I. cl. cum octava; in locis autem, ubi parti-

---

1) Sub nomine patroni loci, de quo regulares tenentur recitare officium, non venit etiam patronus parochiae, in qua commorantur. *(S. R. C. 14. Febr. 1705.)*

cularis patronus regni, provinciae, civitatis, aut pagi colitur, nisi legitima consuetudo aliud ferat, nihil de illis fieri potest, nisi officium aliunde eisdem debeatur. Patet ex pluribus decretis S. R. C. — *Regulares* omnes tenentur sub ritu dupl. I. cl. in ipso die festo, sed *sine octava,* nisi octava ipsis specialiter sit indulta ex vi concessionis Apostolicae, vel propriae constitutionis ab Apostolica Sede approbatae. S. R. C. hoc pluribus decretis statuit.

7. Ad officium dedicationis ecclesiae cathedralis ex decreto S. R. C. 19. Sept. 1750. universus clerus saecularis tenetur ad formam rubricarum, et quidem sub ritu dupl. I. cl.; in civitate cum octava, in dioecesi vero sine octava. *Regulares* omnes in ipsa civitate episcopali degentes tenentur sub ritu dupl. II. cl., sed sine octava *(S. R. C. 8. April. 1662.)*; degentes autem extra civitatem episcopalem non tenentur ulla obligatione. *(S. R. C. 10. Jan. 1693.)* Tenentur pariter celebrare sub ritu *dupl. I. cl. cum octava,* festum dedicationis ecclesiae, non vero oratorii etiam publici illius domus, in qua morantur.

8. Capellani ecclesiarum etiam quarumcumque monialium, qui simpliciter obligantur ad Missae celebrationem, non possunt recitare officium de titulo, seu patrono, nec de dedicatione ecclesiae, nisi aliunde ecclesiae stricte sint adscripti.

9. Capellani, quibus cura spiritualis alicuius ecclesiae integre commendatur a legitima et competente auctoritate, obligantur ad officia titularis et dedicationis, quia veri sunt rectores ecclesiae.

10. Capellani seu rectores aut pastores hospitalium domuumque religiosorum aut monialium, quae ad chorum non sunt obligatae, qui ex speciali commissione Ordinarii non tantum Missam ibidem celebrant, sed etiam munia quaedam pastoralia exercent, possunt et debent de titulari et dedicatione

officium recitare *(S. R. C. 7. Dec. 1844.)*, dummodo, quod in decreto supponi videtur, non solum sint missi ad directionem religiosorum aliorumque ibidem commorantium, sed ab Ordinario ecclesiae etiam adscripti sint; quia in hoc casu ecclesia vere propria dici debet. *(De Herdt. II. 247.)*

11. Sacerdos duabus ecclesiis adscriptus de utriusque titulari et dedicatione recitare debet officium sub ritu dupl. I. cl. cum octava. *(S. R. C. 24. Sept. 1842.)* Parochus duarum ecclesiarum unitarum, debet de ambarum patrono et titulari recitare officium iuxta rubricas, maxime si peraeque sint unitae. *(S. R. C. 5. Julii 1698.)*

12. Capellae et oratoria, quae per se non stant, sed sunt partes alterius ecclesiae, non celebrant de titulari; si oratoria sint privata, nihil pariter potest fieri de titulari, licet per se stent; si capellae seu oratoria per se stent, publica sint, consecrata vel saltem benedicta sint, usui fidelium tamquam ecclesiae deserviant, et aliquis clerus sit adscriptus, licet unus tantum sacerdos, eorum titularis celebrari potest et debet, sed non cum ritu I. cl. Credo et Octava. (S. R. C. 12. Nov. 1831. [ad 34.] 7. Dec. 1844. et 27. Febr. 1847. Cfr. *De Herdt III. 147. et 148.)*

10. De aliquibus praestantioribus sacris functionibus in minoribus ecclesiis parochialibus peragendis.

(Ex Memoriali Rituum Benedicti XIII.)

Praenotanda. S. R. C. quaestionem, *an in ecclesiis parochialibus, in quibus nullus extat clerus,* [1])

[1]) Parochiales ecclesiae, quae cum cantu, assistentibus diacono et subdiacono et cum tribus aut quatuor acolythis aliisque ministris in Missali Romano requisitis officia peragere possunt, omnia solemniter ad amussim rubricarum Missalis celebrare debent.

sed solus parochus, possit vel debeat iste facere benedictionem candelarum, cinerum, palmarum, novi ignis, cerei paschalis, fontis baptismalis et ceterorum huiusmodi, necnon instituere officium feriae V. in Coena Domini et feriae VI. in Parasceve sine cantu et solum privata voce, prout celebratur Missa privata, die 23. Maii 1826. ita solvit: „*Servetur parvum Caeremoniale a s. m. Benedicto XIII. ad hoc editum.*"

Aliam quaestionem „*an ecclesia parochialis omnino adigatur ad functiones sabbati sancti iuxta parvum Caeremoniale s. m. Benedicti XIII., si sufficienti clero destituatur*"? eadem S. R. C. die 22. Julii 1844 ita solvit: *Affirmative, et servetur in omnibus solitum, iuxta parvum Caeremoniale Benedicti Papae XIII.*

Pius PP. VII. die 28. Julii 1821. hocce decretum S. R. C. approbaverat „*ut locorum Ordinarii, quoad paroecias, in quibus haberi possunt tres quatuorve saltem clerici, sacras functiones feriis V. et VI. ac sabbato maioris hebdomadae peragi studeant servata forma parvi Ritualis s. m. Benedicti XIII. iussu anno 1725. editi; quoad alias paroecias, quae clericis distituuntur, indulgere valeant, ob populi commoditatem, ut parochi (petita quotannis venia) feria V. in Coena Domini Missam lectam celebrare possint, priusquam in cathedrali vel matrice conventualis incipiat;*" quod decretum „*ut ab omnibus servetur,*" in acta eiusdem S. R. C. referri typisque evulgari idem S. D. N. praecepit.

Nomine autem *paroeciarum, quae clericis destituuntur*, veniunt non solum parochiales ecclesiae, sed etiam aliae minores *quasi-parochiales,* ecclesiae filiae, quae proprio sacerdote curato gaudent, ecclesiae hospitalium, carcerum, parvorum conventuum canonice erectorum et regularium sive virorum sive sanctimonialium, quae extra claustra non per-

gunt,[1] dummodo tales ecclesiae proprio rectore et iure SS. Sacramentum continuo asservandi gaudent.

Quare ut talium ecclesiarum rectores facilius ex mente ecclesiae et ad aedificationem fidelium functiones, de quibus hic sermo est, (clericorum vices cantoribus laicis gerentibus) peragere possint, alteram editionem dicti Caeremonialis, vel Ritualis, vel Memorialis Rituum hic inserui, et ubi opus videbatur, nonnulla S. R. C. decreta adieci.

I. De iis, quae observanda sint in festo Purificationis B. M. V.

Art. 1. De praeparandis pro benedictione, processione et Missa. *a. In abaco seu credentia altaris maioris:* 1) Calix pro Missa cum omnibus ornamentis coloris albi, nisi festum incidat in Dominicam privilegiatam, quia tunc debent esse coloris violacei. 2) Planeta, stola, et manipulus coloris albi, vel violacei, si in Dominica, ut supra. 3) Thuribulum et navicula cum thure. 4) Vas aquae benedictae cum aspersorio. 5) Pelvis cum medulla panis, et vasa pro lotione manuum post distributionem candelarum. 6) Manutergium. 7) Pelvicula cum ampullis vini et aquae, et mappula ad manus tergendas.

b. In altari: 1) Pallium violaceum faciliter amovibile, et aptatum super aliud albi coloris, si Missa erit de Beata Maria. 2) Missale in cornu Epistolae super pulvino violaceo, vel parvo legili.

c. Prope cornu Epistolae in plano: 1) Mensa cooperta mantili albo, et super eam candelae benedicendae, similiter aliqua mappa munda cooperta. 2) Crux processionalis.

d. In sacristia. 1) Tria superpellicea pro clericis.

---

[1]) Functiones spectant ad earum confessarium. (*S. R. C. 6. Sept. 1668.*)

2) Amictus, alba, cingulum, stola, et pluviale coloris violacei pro celebrante. 3) Foculus cum igne et forcipe.

Art. 2. De benedictione[1]) **candelarum.** 1) Circa horam diei tertiam[2]) tres clerici, talari habitu induti, accipiunt superpellicea in sacristia, atque disponunt omnia, ut in articulo praecedente. 2) Festivo campanarum sonitu convocetur populus. 3) Celebrans, facta praeparatione ad Missam, ac lotis manibus in sacristia, ministrantibus secundo et tertio clerico, accipit super cottam amictum, albam, cingulum, stolam, et pluviale coloris violacei.

(Si fuerit dies Dominica, celebrans sic indutus benedicit aquam pro aspersione, ut in Missali.) 4) Interim primus clericus amovet ab altari vasa florum, et candelas in eo accendit. 5) Celebrans, facta cum clericis debita reverentia cruci, vel sacrae alii imagini in sacristia, praecedente primo clerico, manibus iunctis, medius inter secundum et tertium clericum, elevantes fimbrias pluvialis, tecto capite, procedit ad altare. 6) Ante infimum gradum deponit biretum in manibus primi clerici, qui, eo reposito, candelas discooperit. 7) Celebrans, facta in plano vel reverentia cruci vel genuflexione super infimo gradu, si adsit tabernaculum recondens SS. Eucharistiam, ascendit ad altare, et osculatur illud in medio. *(Si facienda sit aspersio aquae benedictae, celebrans genuflexus in primo gradu inferiori procedit ad aspersionem, ut in Missali, et deinde ascendit ad altare, ut supra.)* 8) Celebrans, osculato altari, accedit ad cornu Epistolae, semper medius inter clericos

1) Fieri debet ab eodem ipso, qui celebrat Missam parochialem seu conventualem; idem dicendum de benedictione cinerum, palmarum, fontis baptismalis et de processione cum SS. Sacramento in Coena Domini et in Parasceve. (*S. R. C. 17. Mart. 1668.* et *1. Sept. 1888.*)

2) Vel hora congrua.

(ut in numero 5). 9) Ibidem facie ad altare versa, manibus iunctis, in tono feriali, dicit: *Dominus vobiscum,* et postea subiungit: *Oremus,* et Orationem: *Domine sancte* etc. cum quatuor aliis Orationibus. 10) Interim primus clericus ponit ignem in thuribulo, et accipit naviculam. 11) Dum dicitur quinta Oratio, tertius clericus, qui erat a sinistris celebrantis, facta genuflexione altari, recedit, et accepto e credentia vase aquae benedictae, una cum clerico thuriferario accedit ad celebrantem. 12) Celebrans, completa quinta Oratione, ministrante cum osculis consuetis naviculam secundo clerico, qui est a dexteris eius, imponit cum benedictione incensum in thuribulo. 13) Deinde, accepto aspersorio a secundo clerico, ter aspergit candelas, in medio, a dextris earum, et a sinistris, dicens submissa voce Antiphonam *Asperges me,* etc. 14) Successive similiter triplici ductu candelas adolet incenso, nihil dicens. 15) Completa benedictione, celebrans, facta in medio altaris debita reverentia, sedebit tecto capite super scabello in suppedaneo a parte Evangelii, et gravi sermone populum admonebit de institutione huius solemnitatis, atque mysterii, et utilitate candelarum benedictarum, utque populus reverenter accedat ad distributionem.

Art. 3. De distributione[1] **candelarum.** 1) Expleto sermone, primus clericus accipit e mensa candelam pro celebrante et, *nisi adsit aliquis in presbyterali ordine constitutus,* eam collocat in medio altaris. 2) Celebrans, facta reverentia in medio altaris, genuflectit super suppedaneo, facie ad crucem versa. 3) Sic genuflexus accipit ex altari candelam

[1]) Regulares in propriis ecclesiis suis, si adsit consuetudo, nec specialis ratio obstet, candelas, cineres et palmas benedictas etiam populo distribuere possunt. (*S. R. C. 8. Aprilis 1702.*)

et eam osculatur, et tradit primo clerico servandam. *(Si adsit aliquis sacerdos*[1]) *hic dabit candelam celebranti stanti facie ad populum, cum osculo candelae tantum, et celebrans similiter candelam tantum osculabitur.)* 4) Deinde celebrans accedit ad cornu Epistolae, et alternatim cum suis clericis alta et aequa voce, more clericorum regularium recitabit Antiphonam *Lumen* etc. et Canticum *Nunc dimittis* etc. 5) Repetita post *Sicut erat in principio* etc. Antiphona *Lumen* etc., celebrans, facta inclinatione cruci, vertit se ad populum, et[2]) distribuit candelas primo presbyteris, si adsint, deinde clericis, dispositis seriatim super ora suppedanei, et digniores prope cornu Epistolae; qui omnes genuflexi candelam et manum celebrantis osculabuntur. 6) Deinde celebrans, facta reverentia altari, medius inter suos clericos accedit ad cancellos presbyterii a parte Epistolae. 7) Ibidem incipit distribuere[3]) candelas, primo viris, deinde feminis, praebente ei

---

[1]) **Pro maioribus ecclesiis:** Celebrans, dum accipit a digniore suam candelam, stare debet in suppedaneo, dignior vero infra; nec ipse celebrans debet tunc osculari manum dignioris, sed tantum candelam. Ipse vero dignior accipiendo a celebrante suam candelam debet genuflectere in suppedaneo et osculari ultra candelam etiam manum eius (*S. R. C 14. Febr. 1704.*), ut facere tenentur reliqui. Dignior vero in ecclesiis cathedralibus et collegiatis non tenetur genuflectere, nec osculari manum celebrantis, ita neque reliqui canonici. Secus dicendum de beneficiatis seu mansionariis, clericis etc., qui omnes tenentur genuflectere et osculari etc. (*Caeremoniale Episcop. lib. II. cap. 18.*) In accipiendis candelis et palmis accipientes primum candelam aut palmam et postea tantum manum Episcopi osculare debent. (*S. R. C. 16. Sept. 1865.*)

[2]) Detecto capite. (*S. R. C. 18. Julii 1626.* et *13. Febr. 1666*)

[3]) Candelae non sunt transmittendae ad aedes saecularium, sed recipiendae a populo in ecclesia. (*S. R. C. 9 Junii 1668.*)

candelas tertio clerico a sinistris, allatas a primo clerico. 8) Completa distributione, celebrans lavabit manus in plano Epistolae, fundente aquam primo clerico, et aliis duobus manutergium ministrantibus. 9) Celebrans, lotis manibus, accedit ante altare per longiorem, factaque in medio cruci reverentia pergit ad librum in cornu Epistolae. 10) Ibi cum suis clericis alta voce recitabit Antiphonam: *Exsurge, Domine* etc. 11) Deinde stans ibidem subdit: *Oremus*, et si sit post Septuagesimam, et non in die Dominica, subiungit ipsemet, ac genuflectens cum omnibus: *Flectamus genua*, et secundus clericus primo surgens, respondet: *Levate*. 12) Postmodum celebrans dicet Orationem: *Exaudi, quaesumus Domine* etc. semper tenens manus iunctas, ut supra.

Art. 4. De processione. 1) Completa Oratione, celebrans accedit ad medium altaris, ibidem accipit a primo clerico candelam accensam, et (exemplar huius Memorialis, vel) Rituale pro Antiphonis in processione cantandis.[1] 2) Duo alii clerici similiter accipiunt candelas accensas, et exemplaria huius Ritualis. 3) Celebrans vertit se ad populum, et dicit: *Procedamus in pace*; et clerici respondent: *In nomine Christi. Amen.* 4) Celebrans incipit recitare Antiphonam *Adorna etc.*, ut supra (pag. 682.) et alternatim cum clericis sibi assistentibus reliquas Antiphonas prosequitur. 5) Responso, ut supra: *In nomine Christi. Amen,* primus clericus accipit crucem processionalem, et facta genuflexione altari, vertit se ad populum, et procedit, iuxta consuetudinem, vel extra ecclesiam, vel intus eandem, et dirigit processionem a sua parte dextera, et circuit, et redit ante altare. 6) Subsequitur celebrans tecto capite, medius inter clericos, recitans cum eis, Antiphonas, *Adorna* etc. (pag. 682.) 7) Ingrediendo

---

[1]) Habentur supra pag. 682. et 683.

ecclesiam, si extra eam processum fuit, vel in ipso cancellorum presbyterii ingressu, si processio intus ecclesiam peracta fuit, recitatur Responsorium *Obtulerunt etc.* (pag. 683.) 8) Clericus cum cruce facta ante altare genuflexione, deponit eam in loco suo. 9) Celebrans absolvit Responsorium ante altare.

Art. 5. De Missa post processionem. 1) Absoluto Responsorio, primus clericus resumit candelas a celebrante et clericis, exstinguit, et servat in credentia. 2) Celebrans facta reverentia altari accedit ad planum Epistolae in loco, ubi alias sedetur in Missa solemni; et per manus secundi et tertii clerici deponit pluviale et stolam violaceam, et accipit manipulum, stolam, et planetam coloris albi, si Missa erit de Beata Maria; alias, deposito pluviali, accipit manipulum et planetam violaceam pro Missa de Dominica. 3) Interim, *si Missa erit celebranda de festo,* primus clericus amovet pallium violaceum ab altari, remanente albo, et apponit vasa florum inter candelabra, et succesive defert calicem paratum ad altare, et expanso corporali, eumdem in medio concinne collocat. 4) Celebrans procedit ad Missam, in qua, si erit de festo, clerici tenebunt candelas accensas ad Evangelium et ab elevatione usque ad sumptionem. 5) Dum celebrans legit Antiphonam *Communio,* primus clericus amovet calicem ab altari, et refert ad credentiam. 6) Completa Missa celebrans praecedentibus clericis, redit, manibus iunctis, in sacristiam. 7) Ibi deponit paramenta missalia, et gratias agit de more. 8) Clerici ex altari et abaco reportant omnia in sacristiam, et quaeque suis locis reponunt.

II. De iis, quae observanda sunt in feria IV. Cinerum.

Art. I. De praeparandis pro benedictione et Missa. *a. In abaco seu credentia altaris ma-*

ioris. 1) Calix paratus pro Missa, cum velo et bursa coloris violacei. 2) Manipulus et planeta violacea. 3) Thuribulum et navicula cum thure. 4) Vas aquae benedictae cum aspersorio. 5) Pelvis cum medulla panis, et vasa ad lavandas manus post cinerum distributionem. 6) Manutergium. 7) Pelvicula cum ampullis vini et aquae, et mappula ad manus tergendas.

b. In altari. 1) Altare cum pallio violaceo, cruce et candelabris cum cereis, absque vasis florum. 2) Missale in cornu Epistolae super pulvino violaceo, aut legili. 3) Vas argenteum, vel ex alia pulchra materia, cum cineribus ex ramis in praecedenti Dominica Palmarum benedictis, combustis, et subtiliter cribratis, et aridis,[1] coopertum vel operculo consimili, vel velo violaceo, inter Missale et cornu Epistolae.

c. In sacristia. 1) Tria superpellicea pro clericis. 2) Amictus, alba, cingulum, stola et pluviale coloris violacei. 3) Foculus cum carbonibus accensis et forcipe.

Art. 2. De benedictione cinerum:[2] 1) Dispositis omnibus, ut supra per clericos indutos superpelliceis, hora congrua, solito campanarum signo convocetur populus ad ecclesiam. 2) Celebrans in sacristia, lotis manibus, per manus secundi et tertii clerici accipit super cottam amictum, albam, cingulum, stolam, et pluviale coloris violacei. 3) Primus clericus accendit candelas super altare, et deinde in sacristiam redit. 4) Proceditur, facta reverentia cruci

---

1) Non debent esse aqua madidi in modum luti. (*S. R. C. 23. Maii 1603.*)

2) In paroeciis maioribus summo mane aliquis presbyter potest privatim cineres benedicere, recitando solum quatuor Orationes Missalis, et aspergendo cineres, ac eos imponere Christi fidelibus, qui Missae solemni non possunt assistere.

in sacristia, vel sacrae imagini, ad altare maius. 5) Praecedit primus clericus manibus iunctis, et subsequitur celebrans, tecto capite medius inter secundum et tertium clericum. 6) Celebrans ante altare deponit biretum in manus primi clerici, et facit debitam reverentiam altari. 7) Ascendit altare, medius inter secundum et tertium clericum, et osculatur illud in medio. 8) Interim primus clericus, deposito bireto, discooperit cineres. 9) Celebrans accedit ad cornu Epistolae, et ex Missali recitat cum suis clericis Antiphonam *Exaudi etc.* 10) Interim primus clericus praeparat thuribulum cum igne. 11) Repetita Antiphona *Exaudi*, celebrans stans ibidem, non se vertens ad populum, dicit in tono feriali, ac manibus iunctis: *Dominus vobiscum*, et postmodum subiungit quatuor Orationes. 12) Dum dicitur quarta Oratio, tertius clericus facta genuflexione altari, accipit vas aquae benedictae, et una cum clerico thuriferario accedit ad celebrantem. 13) Celebrans ministerio secundi clerici imponit incensum in thuribulo, et deinde aspergit et thurificat cineres de more. 14) Expleta benedictione, vas cum cineribus ponitur in medio altaris. 15) Celebrans sedens, ut alias in suppedaneo, habet sermonem ad populum super benedictione et impositione cinerum in hac feria.

Art. 3. De cinerum impositione: 1) Celebrans *absente alio sacerdote,* facta reverentia cruci, genuflectit super suppedaneo in medio. 2) Sic genuflexus sibi ipsi cineres in modum crucis imponit in capite, nihil dicens. *Si adsit alius sacerdos hic sine stola accedens ad altare, imponit cineres celebranti, qui stabit capite inclinato, et facie versa ad populum, dicendo:* „Memento, homo, quia pulvis es, et in pulverem reverteris.“ 3) Celebrans acceptis cineribus, accedit ad Missale in cornu Epistolae, et recitat cum clericis, ut supra, Antiphonam *Immu-*

temur etc. usque ad finem. 4) Deinde[1]) imponit cineres omnibus de clero, dispositis super oram suppedanei, et dignior erit proximior ad latus Epistolae, dicens: *Memento* etc. 5) Celebrans, facta reverentia altari, medius inter secundum et tertium clericum, accedit ad cancellos presbyterii e regione Epistolae, et imponit cineres primo viris, deinde feminis. 6) Completa impositione, celebrans in plano Epistolae, ministrantibus clericis, lavat manus cum mica panis, et tergit. 7) Deinde ascendit altare per longiorem, et facta reverentia in medio pergit ad latus Epistolae. 8) Ibidem facie ad altare versa dicit manibus iunctis: *Dominus vobiscum*, et Orationem: *Concede nobis, Domine* etc.; et facta ibidem reverentia altari, descendit ad planum Epistolae.

Art. 4. De Missa: 1) Celebrans in plano Epistolae prope scabellum, adiuvantibus suis clericis deponit pluviale, et accipit manipulum et planetam et sedet aliquantulum. 2) Interim primus clericus defert calicem ad altare, et expanso corporali in medio eius, aptat calicem super illud. 3) Celebrans procedit ad Missam, in qua omnia, ut in Missali. 4) Dum dicitur *Communio*, primus clericus amovet calicem ab altari, et defert ad credentiam. 5) Completa Missa,[2]) celebrans redit, praecedentibus clericis, manibus iunctis, in sacristiam, ubi depositis paramentis missalibus Deo gratias agit. 6) Clerici reportant omnia in sacristiam et recondunt.

III. De iis, quae observanda sunt Dominica Palmarum.[3])

Art. 1. De praeparandis iis, quae ad sacras actiones huius Dominicae necessaria sunt.

---

[1]) Detecto capite. (*S. R. C. 18. Julii 1686.*)

[2]) Finita Missa *privata* potest sacerdos, sacris indutus paramentis cineres distribuere; non tamen sibimet imponere. (*S. R. C. 16. Martii 1888.*)

[3]) An functiones omnes hebdomadae sanctae sint de iuribus

a. In abaco, seu credentia altaris maioris. 1) Calix pro Missa cum omnibus ornamentis coloris violacei. 2) Manipulus et planeta coloris violacei. 3) Thuribulum et navicula cum thure. 4) Pelvis et urceus pro lotione manuum. 5) Manutergium. 6) Pelvicula cum ampullis vini et aquae, et mappula ad manus tergendas. 7) Exemplaria huius Memorialis pro recitandis in processione.

b. In altari. 1) Pallium violaceum. 2) Missale in cornu Epistolae super pulvino violaceo, vel legili. 3) Rami palmarum, loco florum inter candelabra.

c. Prope cornu Epistolae in plano. 1) Mensa cooperta mantili albo, et super eam palmae benedicendae. 2) Crux processionalis tecta velo violaceo, et vitta violacea pro liganda palma in summitate crucis.

d. In sacristia. 1) Tria superpellicea pro clericis. 2) Amictus, alba, cingulum, stola et pluviale violacei coloris pro celebrante. 3) Foculus cum igne et forcipe. 4) Vas aquae benedictae cum aspersorio.

Art. 2. De benedictione palmarum. 1) Omnibus suo loco dispositis, festivo campanarum sonitu, hora congrua convocatur populus. 2) Celebrans in sacristia, adiuvantibus secundo ac tertio clerico, induit super cottam amictum, albam, cingulum, stolam et pluviale violaceum. 3) Idem benedicit aquam, ut in Missali, et interim primus clericus accendit cereos in altari. 4) Celebrans, praecedente primo clerico portante vas cum aqua nuper benedicta, medius inter secundum et tertium clericum, tecto capite, procedit ad altare, et genuflectit in eius infimo gradu pro aspersione aquae benedictae. 5) Fit

---

sumere parochialibus? S. R. C. die 10. Decemb. 1703. respondit: *Negative.*

aspersio more solito, post quam primus clericus reponit Missale super legili in cornu Epistolae altaris. 6) Tertius clericus accipit e credentia manipulum, et illum aptat in brachio sinistro celebrantis. 7) Celebrans medius inter clericos, [ut in numero 4.] ascendit altare, ac illud osculatur in medio; deinde in cornu Epistolae, alta et aequali voce incipit Antiphonam *Hosanna etc.*, quam cum clericis prosequitur. 8) Stans ibidem dicit manibus iunctis: *Dominus vobiscum,* et deinde Orationem: *Deus, quem diligere etc.* 9) Subiungit Lectionem, et post eam dicit cum clericis Responsorium: *Collegerunt etc. In monte Oliveti etc.* 10) Praemisso eodem loco: *Munda cor meum,* legit Evangelium,[1]) et osculatur textum in fine, et postmodum deponit manipulum. 11) Deinde dicit: *Dominus vobiscum,* Orationem et Praefationem tenens semper manus iunctas, tam ad haec, quam ad subsequentes Orationes. 12) Clerici dicunt: *Sanctus, Sanctus* etc. 13) Celebrans praemisso *Dominus vobiscum,* subiungit alias Orationes. 14) Interim primus clericus ponit ignem in thuribulo, et accipit naviculam. 15) Dum dicitur quinta Oratio, tertius clericus, facta genuflexione altari accipit e credentia vas aquae benedictae, et una cum thuriferario accedit ad celebrantem. 16) Celebrans ministrante secundo clerico, imponit incensum in thuribulo cum benedictione et osculis. 17) Deinde ter aspergit ramos, dicens submissa voce: *Asperges me, etc.* sine Psalmo, ac demum eosdem thurificat. 18) Celebrans dicit iterum: *Dominus vobiscum,* et sextam Orationem. 19) Primus clericus deponit thuribulum, et tertius redit ad sinistram celebrantis. 20) Celebrans sedens sermonem habet solemnitati congruum.

---

[1]) In benedictione solemni palmarum, si celebretur absque diacono et subdiacono canendum est Evangelium in cornu Epistolae. (*S. R. C. 27. Apr. 1697.*)

Art. 3. De palmarum distributione. 1) Primus clericus accipit e credentia palmas pro celebrante et clericis, et collocat super altare. 2) Celebrans, facta reverentia cruci, genuflectit in medio altaris. 3) Genuflexus accipit ex altari palmam, quam osculatur, et tradit primo clerico servandam. *Si adsit aliquis sacerdos, hic dabit palmam celebranti, ut dictum fuit de candela in festo Purificationis.* 4) Celebrans accedit ad cornu Epistolae, et cum suis clericis recitat Antiphonas: *Pueri Hebraeorum* etc. 5) Deinde, facta inclinatione cruci, vertit se ad populum, et[1]) distribuit palmas, primo presbyteris, si adsint, deinde clericis, genuflexis in suppedaneo, et digniores prope cornu Epistolae; qui omnes osculantur prius ramum, deinde manum celebrantis. 6) Celebrans descendit ab altari, et facta reverentia, accedit ad cancellos altaris versus cornu Epistolae. 7) Ibi, offerente palmas a sinistris primo clerico celebrans incipit easdem distribuere populo, primo viris, deinde feminis. 8) Completa distributione celebrans lavat manus in plano Epistolae, clericis ministrantibus. 9) Accedit per longiorem ad altare, et in cornu Epistolae dicit: *Dominus vobiscum,* et ultimam Orationem. 10) Interim primus clericus apponit, et firmat vitta violacea unam ex palmis in summitate crucis processionalis. 11) Completa Oratione, primus clericus porrigit celebranti, et aliis duobus clericis palmas et exemplaria huius Memorialis pro recitandis in processione.

Art. 4. De processione. 1) Celebrans, tenens palmam in manibus, vertit se ad populum, et dicit in medio altaris: *Procedamus in pace;* et clerici respondent: *In nomine Christi. Amen,* et celebrans inchoat: *Cum appropinquaret* etc. (pag. 684.). 2) Dirigitur processio, praecedit primus clericus cum

---

[1]) Detecto capite. (*S. R. C. 18. Julii 1626.*)

cruce, sequitur celebrans medius inter duos clericos, recitans alternatim cum eis alta voce Antiphonas, (quae supra pag. 684. habentur) ad versus aptatas. 3) Proceditur per latus dexterum celebrantis extra portam principalem, recitando Antiphonam *Cum appropinquaret* (pag. 684.). 4) In reversione processionis primus clericus cum cruce sistit ante portam principalem, facie ad eamdem versa. 5) Secundus et tertius clericus intrant ecclesiam, et clauso ostio, stantes versa facie ad processionem, dicunt *Gloria laus* etc. pag. 686. 6) Celebrans extra ecclesiam, facie ad portam versa, repetit tecto capite: *Gloria, laus* etc.; clerici: *Israel es tu rex* etc. pag. 686. 7) Versibus completis, primus clericus calce hastilis crucis percutit imam partem ipsius portae, ita ut fragor audiatur; et duo clerici, qui sunt intra ecclesiam, portam aperiunt, et sistunt se hinc inde ad ianuam. 8) Primus clericus cum cruce ingreditur ecclesiam, et celebrans subsequendo incipit Responsorium: *Ingrediente Domino* etc. (pag. 686.). 9) Secundus et tertius clericus excipiunt celebrantem, et ponentes illum in medio prosequuntur cum eo Responsorium: *Ingrediente Domino* etc. 10) Terminatur processio et Responsorium ante altare maius. 11) Primus clericus deponit crucem, et deinde recipit palmas a celebrante et clericis. 12) Celebrans in plano Epistolae, ubi alias sedetur in Missa, deponit pluviale, et accipit manipulum et planetam, et sedet aliquantulum. 13) Primus clericus portat calicem ad altare et expanso corporali in medio eius, illum collocat et aptat. 14) Celebrans procedit ad Missam celebrandam, in qua clerici poterunt tenere palmam in manibus dum legitur Passio; et in fine Missae legitur Evangelium S. Joannis: *In principio* etc.[1]) 15) Dum celebrans legit Antiphonam *Com-*

---

[1]) Si per se expleverit benedictionem palmarum immediate

munio primus clericus amovet calicem ab altari, et portat ad credentiam. 16) Completa Missa, celebrans redit manibus iunctis in sacristiam, clericis praecedentibus. 17) Ibi deponit sacra paramenta, et gratias agit. 18) Clerici ex altari et credentia resumunt omnia, et suis locis recondunt, et modeste recedunt.

IV. De iis, quae observanda sunt feria V. in Coena Domini.

Art. 1. De praeparandis pro functionibus hodie persolvendis. *a. In altari:* 1) Altare solemniter ornatum et cum pallio albi coloris. 2) Crux inter candelabra tecta velo albi[1]) coloris. 3) Missale super pulvino albo, sive legili in cornu Epistolae.

b. In abaco seu credentia. 1) Calix pro Missa cum ornamentis coloris albi, et duplici hostia. 2) Alius calix cum palla, patena, velo albo, et ligula serica albi coloris. 3) Pyxis cum particulis consecrandis ad Communionem populi et infirmorum. 4) Pelvicula cum urceolis vini et aquae, et manutergio. 5) Schedulae tradendae communicatis. 6) Crux processionalis cooperta velo violaceo. 7) Thuribulum cum navicula. 8) Velum humerale albi coloris. 9) Mappa oblonga extendenda super cancellos in Communione populi. 10) Baldachinum hastatum, vel umbella pro processione extra cancellos. 11) Crotalum pro signo Salutationis Angelicae.

c. In sacristia. 1) Tria superpellicea pro clericis. 2) Amictus, alba, cingulum, manipulus, stola et planeta albi coloris. 3) Pluviale album. 4) Stola violacea. 5) Foculus cum igne et forcipe. 6) Funalia sive candelae pro processione.

---

ante Missam, secus dicit Evangelium benedictionis palmarum. *(S. R. C. 28. Julii 1832.)*

1) Albi coloris debet esse velum crucis altaris, in quo Missa celebratur; violacei vero crucis processionalis. *(S. R. C. 20. Dec. 1788.)*

d. In sacello[1]) *parato pro repositione SS. Sacramenti.* 1) Locus ipse ab altari maiori distinctus, et decenter velis pretiosis, non tamen nigris, et luminibus ac floribus ornatus, sine reliquiis, aut imaginibus Sanctorum. 2) Supra altare ibidem[2]) erectum capsula elegans clave firmata, pro calice servando. 3) Corporale stratum intra capsulam. 4) Aliud corporale super altare. 5) Scabellum gradatum pro repositione calicis in capsula.

Art. 2. De Missa[3]) **usque ad processionem.** 1) Sonus harmonicus campanarum pro convocatione populi. 2) Clerici induti superpelliceis disponunt omnia suis locis, ut supra. 3) Rector interim excipit confessiones suorum parochianorum. 4) Hora congrua rector ecclesiae celebraturus induit se paramentis missalibus albi coloris. 5) Primus clericus

---

1) De his sacellis, quae vulgo dicuntur *sacra sepulchra* vide Correspondance de Rome a. 1852. p. 49. ephemerides *Katholik* a. 1860. vol. I. pag. 568. II. 366. et *Augsb. Pastoralbl.* a. 1861. num. 11. sq. et 1862. num. 33. 34.

2) Non licet in hoc altari apponere velum album, quod e magna cruce descendens cooperiat Eucharistiam. (*S. R. C. 8. Aug. 1835.*)

3) Non licet celebrare Missam feria V. in Coena Domini, nec idem SS. Sacramentum asservare in sepulchro in iis ecclesiis, quae non gaudent iure SS. Sacramentum *continuo* asservandi. (*S. R. C. 14. Junii 1659.*) Arbitrio Episcopi hodie in ecclesia una Missa privata celebrari potest propter infirmos, excepta solemni. (*S. R. C. 27. Martii 1773.*) Spectat ad Episcopum, permittere unam Missam in capellis et oratoriis publicis, in quibus reponitur SS. Sacramentum cum pompa et populi concursu. — In ecclesiis, ubi functiones maioris hebdomadae fieri nequeunt, hodie non potest celebrari Missa lecta. Si huiusmodi ecclesiae sint regularium, Superior, ut suos alumnos pro adimplemento paschalis praecepti possit communicare, celebrare debet vel in oratorio privato, vel clausis ianuis in ecclesia. (*S. R. C. 31. Aug. 1839.*)

accendit candelas in altari maiori, et aptat calicem in medio eius, et retro illum pyxidem cum particulis. 6) Celebrans praecedente primo clerico, et post eum secundo cum tertio, manibus iunctis, procedit tecto capite ad altare pro Missa. 7) Incipit Missam, omisso in confessione Psalmo *Judica me, Deus* etc. *et Gloria Patri.* 8) Ad *Gloria in excelsis* pulsantur campanae, quae deinde silent usque ad Sabbatum sanctum.[1] 9) Ultra hostiam consuetam consecratur et alia, et particulae pro Communione fidelium et pro infirmis. 10) Dicitur, ut alias, *Agnus Dei,* licet in Missa solemni non sit danda pax. 11) Cum celebrans dicit Orationes ante Communionem, primus clericus portat ex abaco ad altare calicem vacuum cum palla, patena et velo albi coloris. 12) Celebrans sumpto Sanguine, et cooperto calice, ex quo sumpsit, alterum calicem ponit in medio corporalis, et detegit. 13) Genuflectit, et alteram hostiam consecratam reponit in calice, cooperit palla et patena inversa, et velum desuper expandit, et genuflectit. 14) Accipit pyxidem, et ponit eam ante calicem velatum; discooperit, et facta genuflexione retrahit se in cornu Evangelii versa facie ad cornu Epistolae. 15) Clericus genuflexus in cornu Epistolae, omnibus similiter de clero et populo genuflectentibus, dicit: *Confiteor Deo* etc., et celebrans subiungit: *Misereatur* etc. et *Indulgentiam* etc., ut alias. 16) Celebrans accedens ad medium genuflectit, et accepta pyxide, vertit se ad communicandos, et dicit de more ter: *Ecce Agnus Dei* etc. 17) Fit Communio clericorum[2]) apud altare, deinde virorum et mulierum ad cancellos, expansa mappa ante pectus eorundem.

[1]) Cfr. Lambertini Institutio 20. — Non licet regularibus pulsare eorum campanas hodie post silentium illarum parochialis, et die Sabbati ante earum pulsationem. *(S. R. C. 19. Dec. 1671.)*

[2]) Cfr. *Lambertini* Institutio 38.

18) Peracta Communione celebrans ad altare cooperit pyxidem, et eam servat in tabernaculo. 19) Deinde dicto: *Quod ore* etc. se purificat, et facta genuflexione, abluit digitos super calicem et super altare de more; et reaccedens ad medium, genuflectit, et sumit ablutionem digitorum. 20) Calix Missae defertur ad credentiam; accenduntur cerei in sacello sepulchri; disponitur baldachinum sive umbella, et distribuuntur cerei pro sodalibus, si adsint, vel cultioribus de populo. 21) Celebrans prosequitur Missam, in qua haec observabit: Exterso calice genuflectit, accedit ad cornu Epistolae, et legit *Communionem;* venit in medium, genuflectit, osculatur altare, et retrahens se a latere Evangelii dicit: *Dominus vobiscum.* Redit in medium, genuflectit, et accedit ad cornu Epistolae, ubi legit *Postcommunionem.* Iterum vadit in medium, genuflectit, osculatur altare, vertit se, ut prius, dicit: *Dominus vobiscum,* et *Ita Missa est.* Vertit se ad medium, genuflectit, dicit: *Placeat* etc., osculatur altare, dicit *Benedicat vos* etc., et genuflectit. Vertit se in cornu Evangelii, dat benedictionem, et non perficiens circulum, convertit se ad latus Evangelii, non rediens in medium. Dicit Evangelium S. Joannis, ad quod signat librum, vel tabellam, non autem altare. Ad verba *Verbum caro factum est* etc. genuflectit versus Sacramentum. 22) Celebrans completa Missa, accedit ad medium, genuflectit, et per breviorem descendit ad planum Epistolae. 23) Ibi per manus clericorum deponit planetam et manipulum, et accipit pluviale albi coloris.

Art. 3. De processione SS. Sacramenti ad sacellum. 1) Celebrans accedit ante altare, et facta genuflexione in plano, orabit genuflexus in inferiori gradu. 2) Primus clericus accipit thuribulum cum igne, et naviculam cum thure, et accedit ad celebrantem. 3) Celebrans surgens imponit

thus in thuribulo sine benedictione, ministrante naviculam secundo ex clericis sine osculis. 4) Celebrans ascendit gradus altaris, et genuflexus in suppedaneo incensat SS. Sacramentum in calice. 5) Deinde accipit velum humerale, et surgens accedit ad mensam altaris, genuflectit, surgit, et ad cautelam firmat velum calicis ligula serica albi coloris. 6) Accipit calicem sinistra per nodum, submittens eam velo, et dexteram ponit supra calicem, supra quam secundus clericus extendit extremitates ambas veli humeralis. 7) Celebrans cum calice vertit renes altari, et incipit Hymnum *Pange lingua* etc. 8) Proceditur ordine sequenti ad sacellum sepulchri: Vexillum consuetum in delatione SS. Viatici, sodales, vel pii viri cum luminibus, crux processionalis delata a tertio clerico, primus clericus cum thuribulo fumigante, celebrans sub baldachino, vel sub umbella, et a sinistris eius secundus clericus elevans vestis anterioris eius extremitates, dum descendit gradus, vel ascendit, recitantes Hymnum *Pange lingua* etc. 9) Ad sacellum omnes se disponunt per duas partes, ita ut thuriferarius et celebrans sub baldachino possint transire per medium illorum. 10) Deferentes labarum et crucem sistunt e regione sacelli. 11) Celebrans ascendit altare sacelli, et deponit calicem supra altare, genuflectit, descendit primum gradum, et genuflexus in suppedaneo deponit velum humerale. 12) Interim deferentes baldachinum asportant illud ad locum congruum. 13) Celebrans surgens imponit iterum incensum in thuribulo sine benedictione et sine osculis, et genuflexus super suppedaneo Sacramentum incensat, et clerici recitabunt versum *Tantum ergo Sacramentum* etc. 14) Deposito thuribulo celebrans surgit, ascendit ad altare, genuflectit, et accipiens calicem, illum recondit in capsula, admoto per secundum clericum scabello gradato, si opus erit. 15) Iterum genuflectit,

et postea claudit capsulam genuflectit et descendit in planum sacelli. 16) Celebrans genuflectit in gradu infimo altaris, et post aliqualem orationem surgit, et facta genuflexione ambobus genibus in plano, praecedente cruce, medius inter clericos revertitur ad altare tecto capite.

Art. 4. De pyxidis asportatione. 1) Cum omnes pervenerint ad altare, crux deponitur loco suo, et secundus et tertius clericus accipiunt cereos accensos. 2) Celebrans, facta genuflexione, ascendit ad altare, extrahit e tabernaculo pyxidem cum particulis, collocat eam super corporale et genuflectit. 3) Descendens genuflectit in suppedaneo, et accipit a primo clerico velum pro humeris. 4) Ascendit ad altare, genuflectit, et manibus velatis accipit pyxidem, et praecedentibus clericis cum cereis accensis, portat pyxidem ad altare sepulchri, et collocat super corporale, et postea genuflectit. 5) Deinde descendens, genuflectit in suppedaneo, ubi per manus clerici deponit velum; iterum ascendit, et genuflectit; aperit capsulam, et recondit in ea pyxidem retro calicem. 6) Genuflectit, et claudit[1]) capsulam, et facta oratione in infimo gradu, genuflectit in plano, et revertitur tecto capite in sacristiam. 7) Ibi deponit pluviale et stolam albi coloris, et sumit stolam violaceam tantum, aptatum in modum crucis.

Art. 5. De altarium denudatione. 1) Celebrans paratus, ut supra, associatus a clericis, ma-

---

[1]) SS. Sacramentum feria V. in Coena Domini sub unica tantum clavi asservari debere, retinenda per sacerdotem in crastinum celebraturum, et nullo modo apud personas laicas et saeculares, cuiuscumque status, gradus et conditionis existant non obstante quacumque contraria consuetudine, quam abusum esse declaravit, et decretum afficere omnes ecclesias, tam saeculares quam regulares quovis modo a iurisdictione Ordinarii exemptas, declaravit *S. R. C. 6. Dec. 1681.* et *14. Junii 1845.*

nibus iunctis accedit ad altare. 2) In plano stans, inchoat alta voce Antiphonam *Diviserunt sibi*, quam prosequitur cum Psalmo *Deus, Deus meus, respice in me* etc. *(ex feriali officio ad Primam, feria VI.)* recitans illum cum clericis. 3) Interim celebrans ascendit ad altare, quod denudat amovendo tobaleam superiorem, et alias. 4) Clerici recipiunt tobaleas, et amovent ab altari vasa florum, pallium, tapete etc. adeo, ut in altari non remaneant, nisi crux, et candelabra cum candelis exstinctis. 5) Celebrans, denudato altari maiori, procedit ad denudationem reliquorum altarium, si plura adsint. 6) Denudatis altaribus, celebrans redit ante altare maius, ubi post ultimum versum Psalmi, repetita Antiphona, genuflectit ad signum meridianum Salutationis Angelicae. 7) Clericus cum crotalo dat signum Salutationis Angelicae, ad quod omnes genuflectunt. 8) Surgit deinde celebrans, et facta reverentia cruci, quia paratus, clericis genuflectentibus, revertitur in sacristiam. 9) Ibi paramenta deponit, et, gratiis de more peractis, iubet, ut omnia suis locis reponantur. 10) Primus clericus amovebit a cruce altaris maioris vestem coloris albi, remanente consueta veste violacea. 11) Curabit parochus, ut assidue adsint, qui orent ante SS. Sacramentum in sacello sepulchri, utque decens numerus cereorum in eo colluceat.

V. De iis, quae observanda sunt feria VI. in Parasceve.

Art. 1. De praeparandis pro Officio huius feriae. *a. In altari maiori.* 1) Altare ipsum undequaque nudum, cum sex candelabris habentibus cereos exstinctos cerae communis. 2) Crux lignea in eodem, cooperta velo, quod facile solvi, et removeri possit. 3) Pulvinar violaceum in secundo gradu eiusdem altaris.

b. In abaco seu credentia altaris maioris. 1) Mantile lineum, planitiem abaci non excedens. 2) Mappa unica plicata pro altari ad mensuram mensae. 3) Legile cum Missali. 4) Bursa nigri coloris cum corporali, palla et purificatorio. 5) Thuribulum et navicula cum thure. 6) Velum nigrum pro calice in fine Officii. 7) Pelvicula cum ampullis vini et aquae, et manutergio. 8) Lanx argentea pro oblationibus.

c. Prope abacum. 1) Tapete, pulvinar violaceum, et velum album, serico violaceo contextum. 2) Crux processionalis.

d. In sacello sepulchri. 1) Corporale stratum super altare. 2) Velum humerale album. 3) Baldachinum, sive umbella albi coloris. 4) Intortitia, et cerei pro processione.

e. In sacristia. 1) Tria superpellicea pro clericis. 2) Amictus, alba, cingulum, manipulus, stola et planeta nigri coloris. 3) Foculus cum igne et forcipe.

Art. 2. De principio Officii usque ad denudationem crucis. 1) Hora competenti datur signum cum crotalo; et celebrans et clerici accipiunt superpellicea in sacristia, et disponuntur omnia, ut supra. 2) Celebrans, lotis manibus, accipit amictum, albam, cingulum, manipulum, stolam et planetam nigri coloris. 3) Praecedentibus clericis manibus iunctis accedit ad altare maius tecto capite. 4) Detecto capite genuflectit in plano, altaris,[1]) et procumbit super pulvino posito in secundo gradu, et orat spatio unius *Miserere.* 5) Primus clericus, accepta mappa illam extendit per longum super mensam altaris, adiuvante secundo clerico, non explicando

---

[1]) Sacerdos paratus feria VI. in Parasceve, antequam crux detegitur, non debet in accessu ad altare genuflectere, sed facere profundam reverentiam. (*S. R. C. 31. Aug. 1839.*)

eam per latitudinem; ita ut duplicatio sit versus medium altaris, et partes explicandae versus frontem eiusdem altaris. 6) Tertius clericus collocat legile cum Missali in cornu Epistolae. 7) Celebrans surgit a procubitu, et amoto per clericum pulvinari, ascendit ad altare, et osculatur illud in medio. 8) Accedens ad cornu Epistolae legit primam Lectionem cum Tractu. 9) Deinde dicit: *Oremus*, et genuflectens cum omnibus: *Flectamus genua*; et secundus clericus primo surgens dicit: *Levate*; et celebrans subiungit Orationem: *Deus, a quo* etc. 10) Deinde legit secundam Lectionem et Tractum, ac successive Passionem. 11) Dicto ibidem: *Munda cor meum* etc. prosequitur eam partem, quae cantaretur in tono Evangelii. 12) In fine non osculatur librum sed immediate (nisi sit habendus sermo de Passione) incipit in eodem cornu Epistolae Monitiones et Orationes[1]) ut in Missali. 13) Ante singulas Orationes, octava excepta, celebrans genuflectens, prout faciunt et ceteri, dicit: *Flectamus genua*; et secundus clericus, surgens ante omnes, dicit: *Levate.* 14) Circa finem Orationum primus clericus, adiuvante tertio, extendit ante gradus altaris vel presbyterii tapete, et super primos eius gradus pulvinar violaceum et velum album serico violaceo contextum expandunt per longum.

Art. 3. De crucis denudatione et adoratione. 1) Completis Orationibus, celebrans stans in eodem cornu Epistolae deponit planetam tantum. 2) Deinde genuflectit in medio altaris, et accipit crucem, et primus clericus accipit Missale. 3) Celebrans acce-

---

[1]) „Orationes pro Romanorum Imperatore tam in Missa Praesanctificatorum feriae VI. in Parasceve, quam in fine Praeconii paschalis Sabbato sancto, ob sublatum Romanorum imperium non amplius recitantur.“ *(S. R. C. 14. Junii 1845. et 28. Sept. 1860.)*

dit ad angulum posteriorem cornu Epistolae, facie versa ad populum, et clericus sustinebit Missale ante illum. 4) Celebrans manu dextera detegit summitatem crucis usque ad transversum illius exclusive, et crucem ambabus manibus aliquantulum elevans, gravi voce legit: *Ecce lignum crucis*; et clerici eadem voce prosequuntur: *In quo salus mundi pependit*; et genuflectentibus omnibus, praeter celebrantem, clerici subiungunt: *Venite adoremus*; et deinde surgunt. 5) Celebrans in anteriori parte cornu Epistolae discooperiens brachium dexterum crucis,[1]) et magis elevans crucem et vocem, secundo dicit: *Ecce lignum crucis*. 6) Clerici prosequuntur: *In quo, salus mundi pependit*; et successive: *Venite adoremus*; et genuflectunt omnes, ut prius. 7) Celebrans tandem in medio altaris totam discooperiens crucem, ac altius manum et vocem elevans, dicit tertio: *Ecce lignum crucis*. 8) Clerici tertio prosequuntur, respondent, et genuflectunt, ut supra. 9) Tertius clericus ponit lancem a latere sinistro pulvinaris, et primus reponit Missale super legile, et discooperitur crux processionalis, et aliae omnes per ecclesiam. 10) Celebrans descendens per latus Evangelii portat devote crucem ambabus manibus elevatam ad locum praeparatum. 11) Ibi genuflexus collocat crucem super velum pulvino superpositum, et firmat eam cordulis. 12) Surgit, et facta genuflexione, vadit ad planum in cordu Epistolae; ibique sedens in scabello, deponit calceamenta, clericis adiuvantibus. 13) Celebrans excalceatus procedit ad adorationem crucis, quam primo, secundo, et tertio cum debita distantia adorat; offert pecuniam et osculatur crucem. 14) Surgit, et facta genufle-

---

[1]) Ex decreto (*S. R. C. 12. Martii 1861.*) verba „*et caput figurae Crucifixi*“ quae hoc loco in multis Missalibus et in Memoriale Rituum legebantur, delenda sunt.

xione cruci, redit ad scabellum in plano Epistolae, et calceamenta resumit. 15) Clerici deponunt et ipsi calceamenta, et post celebrantem, ante omnes alios de populo, adorabunt crucem eodem modo, quo celebrans, et reversi ad sua loca, calceamenta resumunt. 16) Post clericos adorabunt sodales cum saccis, si adsint, deinde viri, ultimo mulieres, omnes bini, devote ac graviter. 17) Interim primus clericus assistet adorantibus et secundus et tertius clericus accedunt ad celebrantem, et alta et clara voce recitant cum eo Improperia. 18) Circa finem adorationis primus clericus accendit cereos altaris, et tertius amovet legile cum Missali ab altari. 19) Deinde secundus et tertius clericus accedunt per planum ad altare; alter ad cornu Evangelii, alter ad Epistolae, et explicant tobaleam altaris. 20) Successive secundus clericus portat ad altare bursam cum corporali, et super eam purificatorium; extrahit, et explicat corporale, et prope illud in parte Epistolae extendit purificatorium. 21) Tertius clericus collocat Missale cum legili super altare in cornu Evangelii, apertum et inversum, ut in Missa. 22) Completa adoratione, celebrans reportabit crucem ad altare cum debitis genuflexionibus.[1]) 23) Clerici amovent tapete, pulvinar, velum, et lancem, et apponitur ignis in thuribulo. 24) Celebrans apud scabellum in plano Epistolae resumit planetam, et aperto capite accedit ante altare.

Art. 4. De processione[2]) ad sacellum, et regressu ad altare cum SS. Sacramento. 1) Celebrans ante altare imponit sine benedictione, et sine

---

[1]) Cruce altaris genuflectendum est ab omnibus de clero ab initio adorationis feria sexta in Parasceve, usque ad Nonam sabbati sancti inclusive. (*S. R. C. 9. Maii 1857.*)

[2]) Non potest fieri extra ecclesiam. (*S. C. Ep. et Reg. 6. Aug. 1592.*)

osculis, incensum in thuribulo. 2) Dirigitur processio ad sacellum, ubi asservatur SS. Sacramentum; hoc ordine: Vexillum Viatici, sodales, sive pii viri, thuriferarius, crux processionalis denudata, et delata a tertio clerico, celebrans cum planeta habens ante ipsum a sinistris secundum clericum. 3) Ad sacellum: labarum et crux e regione altaris, procedentes hinc inde in duas lineas, et iuniores prope labarum, seniores propinquiores erunt altari. 4) Celebrans, facta genuflexione in plano capellae, genuflectit in primo gradu altaris, et orat parumper cum omnibus. 5) Surgit, aperit capsulam, genuflectit, descendit primum gradum, et stans imponit incensum in thuribulo sine benedictione et sine osculis; accenduntur cerei pro processione, et disponitur baldachinum, sive umbella. 6) Celebrans genuflexus in suppedaneo incensat Sacramentum in capsula; surgit, et facta genuflexione, extrahit e capsula calicem, et ponit super altare. 7) Genuflectit, claudit capsulam, in qua remanet pyxis cum particulis; iterum genuflectit, et descendit in primum gradum. 8) Genuflexus in suppedaneo accipit velum humerale, surgit, et facta genuflexione, stans accipit, ut heri, calicem, et secundus clericus velo cooperit. 9) Celebrans vertit renes altari, et facie ad processionem versa, inchoat alta voce Hymnum *Vexilla Regis prodeunt etc.*, quem cum secundo clerico prosequitur.[1] 10) Revertitur processio ad altare, ordine sequenti: Vexillum Viatici, sodales, sive pii viri cum cereis accensis, crux processionalis, thuriferarius continuo thuribulum agitans, celebrans sub baldachino, habens secundum clericum ante se a sinistris. 11) In sacello remanent quatuor candelae accensae. 12) Vexillum reponitur extra cancellos, crux processionalis prope credentiam. 13)

---

[1]) Ut in Breviario ad Vesperas Dominicae Passionis.

Sodales et pii viri remanent extra cancellos, ibique dispositi, cereos usque ad Officii finem in manibus tenebunt. 14) Baldachinum sive umbella deponitur ante cancellos, et loco congruo collocatur. 15) Celebrans ascendit ad altare, et calicem ponit super corporale; deinde genuflectit, surgit, et descendit in primum gradum altaris. 16) Deponit velum, et stans imponit incensum in thuribulo sine benedictione et sine osculis; deinde genuflexus in suppedaneo Sacramentum incensat.

Art. 5. De reliquo Officio et ritu huius feriae. 1) Celebrans surgens accedit ad altare, et genuflectit; deinde solvit et amovet velum a calice, et ponit patenam super corporale. 2) Accepto calice, deponit ex eo sacram hostiam super patenam; deinde ambabus manibus patenam ipsam accipiens, collocat hostiam super corporale, nihil dicens, neque signans; et patenam ponit ubi alias, sed super corporale, non subtus. 3) Celebrans, facta genuflexione, accipit calicem, et accedit versus cornu Epistolae et calicem sinistra tenens, ponit in eo vinum et aquam sine benedictione, et nihil dicens. 4) Calix non abstergitur, sed ponitur in latere corporalis. 5) Celebrans accedit in medium, et facta genuflexione, reponit calicem in loco solito sine signo crucis, et cooperit palla. 6) Ibidem stans imponit incensum in thuribulo, absque benedictione et osculis. 7) Celebrans, accepto thuribulo, genuflectit, et incensat oblata, dicens de more: *Incensum istud etc.* 8) Incensatis oblatis, iterum genuflectit et incensat crucem[1]) dicens: *Dirigatur, Domine etc.,* et repetita genuflexione cruci, prosequitur, more solito incensationem altaris, semper genuflectens, quoties transit per medium. 9) Incensato altari, dat thuribulum in manus thuriferarii, dicens: *Accendat in nobis etc.;*

[1]) Non vero *iterum* SS. Sacramentum. (*S. R. C. 5. Julii 1698.*)

et ipse non incensatur. 10) Celebrans immediate, advertens, ne terga vertat Sacramento, descendit e suppedaneo in secundo gradu, et aliquantulum extra altare in cornu Epistolae, versa facie ad populum, lavat manus, nihil dicens. 11) Redit ad medium altaris, genuflectit, surgit, et iunctis manibus super altari, mediocriter inclinatus, dicit submissa, sed intelligibili voce: *In spiritu humilitatis etc.* 12) Celebrans osculatur altare, genuflectit, et ad populum versus in cornu Evangelii dicit: *Orate, fratres,* et redit per eamdem viam, non perficiens circulum, et iterum genuflectit. 13) Non respondetur: *Suscipiat.* 14) Celebrans iunctis manibus ante pectus in tono feriali dicit: *Oremus. Praeceptis salutaribus* etc. et dum dicit: *Pater noster etc.,* extendit manus. 15) Clerici respondent: *Sed libera nos a malo,* et celebrans: *Amen* sub silentio; et adhuc tenens manus extensas, subiungit in priori tono feriali: *Libera nos* etc. et clerici in fine respondent: *Amen.* 16) Celebrans genuflectit, surgit, discooperit calicem, supponit patenam hostiae, et tenens manu sinistra patenam super altare, elevat dextera hostiam, ut ab omnibus videri possit. 17) Celebrans declinat hostiam immediate super calicem iam discoopertum, et statim dividit eam, in tres partes, more solito, nihil dicens, quarum ultimam immittit in calicem, pariter nihil dicens nec signans. 18) Cooperto calice, genuflectit, et postmodum surgens, manibus iunctis super altari, et inclinatus, dicit secreto: *Perceptio Corporis* etc., omissis duabus aliis Orationibus. 19) Celebrans iterum genuflectit; deinde accepta patena cum hostia, ut alias dicit: *Panem coelestem* etc. *Domine, non sum dignus* etc. more solito ter percutiens pectus. 20) Hostia se signat, dicendo: *Corpus Domini nostri* etc., et se communicat. 21) Facta brevi meditatione, discooperit calicem, et genuflectit. 22) Surgit, et collectis de more

fragmentis, accipit ambabus manibus calicem, nihil dicens, nec se signans; et sumit reverenter ex eo particulam hostiae cum vino. 23) Celebrans, omissa consueta calicis purificatione, more solito abluit digitos super calicem cum vino et aqua. 24) Surgunt interim omnes, et cerei exstinguuntur. 25) Celebrans, sumpta in medio ablutione, calicem tergit, velo parvo nigro cooperit, atque componit; et inclinatus, manibus iunctis ante pectus, dicit secreto: *Quod ore sumpsimus* etc. 26) Primus clericus calicem defert ad credentiam. 27) Celebrans descendit in planum altaris, et facta cum clericis genuflexione cruci, cooperto capite, revertitur in sacristiam. 28) Ibi deponit paramenta missalia, et super cotta accipit stolam albi coloris.

Art. 6. De pyxidis repositione. 1) Celebrans, praecedente primo clerico cum velo, et duobus aliis cum cereis, vadit ad sacellum, ubi pyxis remansit. 2) Facta genuflexione in plano, genuflectit in primo gradu inferiori, et orat parumper. 3) Surgit, ascendit altare, aperit capsulam, genuflectit, accipit pyxidem et eam collocat super corporale, et iterum genuflectit. 4) Descendens primum gradum genuflectit in suppedaneo, et accipit a primo clerico velum pro humeris. 5) Ascendit ad altare, genuflectit, et manibus velatis accipit pyxidem, et praecedentibus clericis cum cereis accensis, reportat pyxidem, servandam in tabernaculo posito super altare alicuius remotioris capellae in ecclesia, vel (quod congruentius) in sacristia. 6) Debitis genuflexionibus pyxidem servat; et ante eam lampas continuo ardeat. 7) Reposita pyxide, omnes genuflectunt, et datur signum meridianum Salutationis Angelicae cum crotalo. 8) Tandem exstinguuntur cerei altaris, et omnia suis locis reportantur. 9) Si autem non adsit sacristia, vel capella remotior, ut supra, tunc pyxis remaneat in loco, ubi calix repositus erat, et lampas ardens iugiter adsit.

VI. De iis, quae observanda sunt Sabbato sancto.[1]

Art. I. De praeparandis iis, quae ad functiones huius diei necessaria sunt. *a. Extra portam principalem.* 1) Mensa cum mantili albo, et super eam: 2) Legile parvum cum Missali. 3) Patera argentea cum quinque globulis incensi. 4) Thuribulum et navicula cum thure. 5) Vas aquae benedictae cum aspersorio. 6) Manipulus, stola et dalmatica albi coloris. 7) Lanterna cum candela. 8) Item, prope mensam, tripes cum foculo, in quo carbones accendendi pro novo igne. 9) Forcipes ferreae. 10) Arundo ornata cum tribus candelis in summitate.

b. In altari maiori. 1) Altare cum cruce, et candelabris festivis. 2) Duplex in eo pallium, album subtus, et violaceum desuper. 3) Pes ligneus, vel basis marmorea in latere Evangelii pro firmanda arundine. 4) Legile pro Praeconio. 5) Cereus benedicendus, aptatus in candelabro magno a latere Evangelii, cum ellychnio concinnato ad prompte flammam recipiendum, cum quinque foraminibus in modum crucis. 6) Lampades compositae.

c. In abaco altaris maioris. 1) Mensa mantili albo cooperta. 2) Missale pro Praeconio et Missa. 3) Calix cum ornamentis coloris albi. 4) Pelvicula cum urçeolis vini et aquae, et manutergio.

d. In sacristia. 1) Quatuor superpellicea pro clericis, amictus, alba, cingulum, stola, et pluviale coloris violacei; manipulus, stola, et planeta violacea. 2) Manipulus, stola, et planeta coloris albi. 3) Velum pro humeris albi coloris. 4) Cerei pro asportatione pyxidis.

e. In baptisterio, si adsit. 1) Mensa cooperta albo mantili pro abaco. 2) Manutergia duo. 3) Vas pro aqua benedicta, et aspersorium. 4) Vasa ad extra-

[1]) Cfr. *Lambertini*, Institutio 99

hendam aquam e fonte. 5) Ampullae oleorum chrismatis et catechumenorum. 6) Vasa ad lavandas manus cum mica panis. 7) Bombacium ad manus inunctas tergendas.

Art. 2. De principio Officii, usque ad benedictionem cerei. 1) Extra ecclesiam excutitur novus ignis e silice, et accenduntur carbones in foculo. 2) Hora competenti quatuor clerici accipiunt superpellicea in sacristia, et disponunt omnia suis locis. 3) Dato signo cum crotalo celebrans, lotis manibus, accipit supra cottam amictum, albam, cingulum, stolam, et pluviale coloris violacei. 4) Proceditur ad portam principalem hoc ordine: primus clericus manibus iunctis, tertius clericus cum cruce processionali, celebrans inter clericos secundum et quartum. 5) Extra portam clericus cum cruce sistit in limine portae, renes eidem vertens, facie crucifixi versa ad celebrantem. 6) Celebrans ante mensam collocatam inter ipsum et crucem. 7) Ibidem stans, et ex Missali super legile legens, benedicit ignem tribus Orationibus; deinde unica Oratione grana incensi. 8) Dum celebrans benedicit incensum, primus clericus accipit forcipe novum ignem benedictum, et ponit in thuribulo. 9) Celebrans imponit cum benedictione et osculis incensum in thuribulo, deinde aspergit ignem et grana, dicens Antiphonam *Asperges me* etc. et eadem thurificat. 10) Thuriferarius recepto thuribulo ponit alium novum ignem in eo. 11) Celebrans, deposito pluviali ac stola coloris violacei, accipit manipulum, stolam in humero sinistro more diaconorum, et dalmaticam albi coloris. 12) Interim secundus clericus accendit candelam de novo igne, et recondit in lanterna, et quartus accipit pateram cum granis incensi. 13) Celebrans iterum ponit incensum in thuribulo, cum benedictione et osculis, et postea accipit arundinem. 14) Proceditur ad benedictionem cerei; ordine se-

quenti: clericus cum granis incensi a dexteris, et thuriferarius a sinistris; tertius clericus cum cruce; celebrans cum arundine, et secundus clericus cum lanterna a sinistris eius. 15) Clerici cum granis, thuribulo et cruce ingrediuntur ecclesiam, et sistunt quando celebrans ingressus fuerit ianuam ecclesiae. 16) Celebrans ingressus ecclesiam inclinat arundinem, et accensa ex lanterna una ex tribus candelis per secundum clericum, genuflectit, genuflectentibus omnibus, excepto tantum clerico portante crucem. 17) Celebrans genuflexus, clara voce dicit: *Lumen Christi;* [1]) tum surgit, surgentibus omnibus, et clerici respondent: *Deo gratias.* 18) Proceditur usque ad medium ecclesiae, ubi secundo fiunt omnia, ut supra, accensa secunda candela; praeter modulationem vocis, quae alta esse debet. 19) Proceditur tandem ante gradus altaris, et accensa tertia candela, tertio fiunt ante dicta cum altiori voce.

Art. 3. De benedictione cerei. 1) Responso pro tertia vice, post *Lumen Christi*, a clericis *Deo gratias*, surgunt omnes, et formant rectam lineam cum celebrante in medio eorum ante altare. 2) Secundus clericus secedens, deponit lanternam super credentiam, et accipit Missale pro Praeconio, et tradit illud celebranti, qui vicissim dat illi arundinem. [2]) 3) Celebrans tenens Missale in manibus, genuflectit in infimo gradu altaris, et non praemisso:

[1]) Pro ecclesiis maioribus: S. R. C. interrogata utrum probari possit usus obeundae in Sabbato sancto benedictionis novi ignis et incensi ab alio sacerdote, licet Missam non celebraturo; et deinde ab eodem diaconalibus vestibus induto deferendae arundinis *Lumen Christi*, et canendi Praeconii, etsi in subsequenti Officio et Missa ipse celebranti non assistat? die 27. Nov. 1831. respondit: *affirmative ad primam partem; negative ad secundam partem.*

[2]) Arundo „Lumen Christi" expleta Sabbati sancti functione post Missam removenda est ab ecclesia. (*S. R. C. 7. Dec. 1844.*)

Munda cor meum, dicit tantum: *Jube Domine benedicere. Dominus sit in corde meo, et in labiis meis, ut digne, et competenter annuntiem suum paschale Praeconium. Amen.* 4) Deinde surgens, ac facta cum omnibus genuflexione altari, accedit ad legile paratum in plano Evangelii pro Praeconio hoc ordine: Thuriferarius habens a dexteris quartum clericum cum granis incensi; tertius clericus cum cruce habens a sinistris secundum clericum cum arundine; celebrans cum Missali. 5) Cum pervenerint ad legile, supradicti sic apud illud se disponunt recta linea, et vertentes faciem sicut celebrans. Celebrans ponit Missale super legile, clericus cum cruce a dextris celebrantis, thuriferarius a dextris supradicti cum cruce, clericus cum arundine a sinistris, clericus cum granis a sinistris arundinis. 6) Celebrans accedente thuriferario incensat Missale apertum super legile, et incipit Praeconium: *Exultet etc.* clara, et hilari voce.[1]) 7) Ad verba: *Curvat imperia,* infigit grana incensi hoc ordine:

1.
4. 2. 5.
3.

8) Quartus clericus deponit in credentia pateram, ubi erant grana incensi, et accipit virgam cum candelula superinflexa, et redit ad pristinum locum a sinistris clerici cum arundine. 9) Ad verba: *Rutilans ignis accendit,* celebrans ex arundine cereum

---

[1]) **Pro ecclesiis maioribus:** Diaconus debet esse ille idem, qui in Missa et Officio inservire debet, et non alius ad hanc solam functionem et ad cantandum tantummodo Praeconium *Exultet.* (*Man. ecclesiastic. Rom. num. 88.; S. R. C. 27. Martii 1824.*) Subdiaconus non induit tunicellam violacei coloris. (*S. R. C. 12. Martii 1861.*) Incepto *Exultet* celebrans stabit in cornu Epistolae manibus iunctis respiciens diaconum cantantem. (*Caerem. Episc. lib. II. cap. 28. n. 3.*)

accendit. 10) Ad verba: *Apis mater eduxit,* quiescit, donec quartus clericus ex cereo, per candelulam in virga, lampadem vel lampades accendat.[1]) 11) Finito Praeconio celebrans claudit Missale, secundus clericus firmat arundinem in sua basi a latere Evangelii, tertius deponit crucem in latere Epistolae. 12) Deinde, praecedentibus thuriferario, cum clerico de granis a sinistris, ac secundo et tertio clerico, facta genuflexione altari, revertitur in sacristiam. 13) Ibi depositis paramentis albis, accipit manipulum, stolam et planetam coloris violacei.

Art. 4. De Prophetiis. 1) Celebrans paratus, ut supra praecedentibus clericis, procedit ad altare. 2) Facta reverentia cruci, ascendit ad altare, osculatur illud in medio, et accedit ad cornu Epistolae. Ibi alta voce legit duodecim Prophetias,[2]) Orationes, et Tractus, genuflectens cum omnibus, dum ante Orationes, excepta ultima dicit: *Flectamus genua;* et clericus surgens respondet: *Levate.* 4) Completa ultima Oratione celebrans, facta ibidem reverentia cruci, descendit ad scabellum in plano Epistolae, et deponit planetam et manipulum. 5) *Si ecclesia habuerit fontem baptismalem, celebrans accipit pluviale violaceum, et sedet. Si autem fontem non habet, accedit sine casula ante altare pro Litaniis.* (Infra pag. 761.)

Art. 5. De benedictione fontis.[3]) 1) Sedente

---

[1]) Oratio pro Romanorum Imperatore in fine Praeconii paschalis ob sublatum Romanorum imperium non amplius recitatur. (*S. R. C. 25. Sept. 1860.*)

[2]) **Pro ecclesiis maioribus:** Interrogata, an qui cantat Prophetias, possit vi consuetudinis eas relinquere, ubi vix a celebrante earum lectio absoluta sit? S. R. C. 16. Mart. 1861 respondit: *Negative,* nisi adsit rationabilis causa ab Episcopo approbanda.

[3]) Fontis benedictio peragenda est per celebrantem. (*S. R. C. 1. Sept. 1888.*) Benedictio aquae in Sabbato sancto non

celebrante, ut supra, primus clericus amovet cereum accensum e candelabro, et accedit ante altare. 2) Tertius clericus accipit crucem, et similiter venit ante altare. 3) Duo alii clerici accedunt ad celebrantem. 4) Celebrans surgens incipit alta voce Tractum: *Sicut cervus* etc., ut infra, quod lente prosequetur cum suis clericis. 5) Inchoato Tractu, dirigitur processio ad fontem, facta reverentia altari, hoc ordine: clericus cum cereo, clericus cum cruce, celebrans medius inter clericos, recitans, tecto capite Tractum:

Sicut cervus desiderat ad fontes aquarum: ita desiderat anima mea ad te, Deus.

Sitivit anima mea ad Deum vivum: quando veniam, et apparebo ante faciem Dei?

Fuerunt mihi lachrymae meae panes die ac nocte, dum dicitur mihi per singulos dies: ubi est Deus tuus?

6) Ante cancellos fontis sistant omnes, et celebrans, facie versa ad crucem, expleto Tractu, dicit: *Dominus vobiscum*, et Orationem: *Omnipotens sempiterne Deus*[1]) etc., sustinente librum quarto clerico. 7) Clericus cum cereo, et deferens crucem ingrediuntur cancellos baptisterii, si loci capacitas sinat; stabunt vero semper ante faciem celebrantis. 8) Celebrans accedit prope fontem, et dicit secundam Orationem et Praefationem, ut in Missali, tenens semper manus iunctas.[2]) 9) Intra Praefationem, iuxta proprios rubricae locos, haec peragit: Post verba: *gratiam de Spiritu sancto*, dividit aquam manu dextera in modum crucis, et immediate manum tergit. Post verba: *non inficiendo corrumpat*,

potest fieri in ecclesiis, quae non habent fontem baptismalem. (*S. R. C. 13. Julii 1697.*)

1) In conclusione huius Orationis verbum *eiusdem* delendum est. (*S. R. C. 12. Mart. 1861.*)

2) *S. R. C. 23. Sept. 1706. et 12. Mart. 1861.*

tangit aquam manu, et deinde tergit. Post verba: *indulgentiam consequatur*, facit tres cruces supra fontem manu dextera. Post verba: *super te ferebatur*, dividit manu dextera aquam, et effundit versus quatuor mundi partes, orientem, occidentem, aquilonem, et austrum, hoc modo:

1
3 4
2

Post verba: *In nomine Patris etc.*, mutat vocem in modum lectionis. Post verba: *tu benignus adspira*, halat ter in aqua in modum crucis. Post verba: *purificandis mentibus efficaces*, immittit aliquantulum cereum in aquam, dicens: *Descendat in hanc plenitudinem etc.*, et extrahit: immittit secundo profundius, et tono aliquanto altiori repetit: *Descendat in hanc etc.*, et pariter extrahit; immittit tertio usque ad fundum, et altiori adhuc voce repetit: *Descendat etc.*, et non extrahit. Ter sufflat immediate in aquam in formam tridentalem, iuxta figuram in Missali, et prosequitur: *totamque huius aquae* etc. Post verba: *foecundet effectu*, extrahit cereum, qui panno abstergitur. 10) Prosequitur Praefationem, quam concludit humiliori voce, dicendo: *Per Dominum nostrum etc.* et adstantes respondent: *Amen.* 11) Secundus clericus accipit vas pro aqua benedicta et cum eo haurit aquam ex fonte. 12) Celebrans, accepto aspersorio intincto in aqua fontis, aspergit se, et circumstantes; deinde, medius inter clericos, aspergit omnes per ecclesiam de dicta aqua, et revertitur ad fontem. 13) Extrahitur aqua benedicta pro fontibus lustralibus, benedictionibus domorum et esculentorum, et aspersione in crastinum. 14) Celebrans, accedens ad fontem infundit in aquam oleum [1]) catechumenorum in modum

---

[1]) Casu, quo in parochialibus ecclesiis olea sacra feria V. in

crucis, dicens: *Sanctificetur* etc. 15) Deinde similiter chrisma, dicens: *Infusio chrismatis* etc. 16) Tandem infundit simul utrumque oleum, pariter in modum crucis dicens: *Commixtio chrismatis* etc. 17) Miscet manu sua olea infusa cum aqua, et spargit per omnem fontem. 18) Abstergit manum bombacio; deinde lavat manus cum mica panis.

Art. 6. De Litaniis et Missa[1]) **cum Vesperis.** 1) Praecedente clerico cum cereo et cruce processionali, celebrans subsequitur cum suis clericis, et redit ante altare. 2) Cereus figitur in proprio candelabro, et crux deponitur in cornu Epistolae. 3) Celebrans stans ante altare, deponit pluviale tantum. 4) Idem genuflexus, omnibus similiter genuflectentibus, recitat Litanias ex Missali, posito super scabello ante seipsum. 5) Clerici respondent, et repetunt omnia, quae celebrans dicit. 6) Ad versiculum *Peccatores*, tollitur pallium violaceum ab altari, accenduntur candelae, et vasa florum inter candela-

---

Coena Domini consecrata in sequenti Sabbato sancto propter vias longas vel alia obstacula insuperabilia haberi nequeant, benedictio fontis baptismalis fieri debet cum chrismate et oleo praecedentis anni, et aqua huiusmodi benedicta utendum est usque ad benedictionem fontis in vigilia Pentecostes. (*S. R. C. 23. Sept. 1837.* et *19. Sept. 1859.*)

[1]) „Celebratio Missarum privatarum die Sabbati sancti omnino prohibetur in quibuscumque ecclesiis et oratoriis privatis, non obstante quacumque consuetudine in contrarium, et unica Missa conventualis, una cum officio eiusdem Sabbati sancti celebranda est.“ (*S. R. C. 11. Febr. 1690., 13. Jul. 1697., 28. Jul. 1821., 22. Jul. 1848.*) — Conventualis autem sive parochialis Missa, etsi ob cantorum defectum cantata esse nequeat, ideo tamen stricte privata censenda non est. (*S. R. C. 12. Sept. 1857.*) Non licet die Sabbati sancti post Missam solemnem de die celebrare Missam solemnem de Requiem in die depositionis praesente corpore. (*S. R. C. 16. Apr. 1881.* et *28. Maii 1885.*)

bra apponuntur. 7) Celebrans prosequitur Litanias, usque ad: *Christe exaudi nos,* inclusive. 8) Surgit celebrans, et praecedentibus clericis, accedit in sacristiam, ubi, deposita stola violacea, accipit manipulum, stolam, et planetam albi coloris. 9) Celebrans comitatus a clericis, ut supra, redit ad altare, ante cuius gradus facit Confessionem de more, cum Psalmo *Judica me* etc. et *Gloria Patri.* 10) Ascendit ad altare, completaque Oratione: *Aufer a nobis* etc. in eius medio, dicit immediate: *Kyrie eleison,* ut alias, cum non legatur Introitus. 11) Ad *Gloria in excelsis* pulsantur campanae, quae usque ad hanc horam siluerunt.[1]) 12) Post Epistolam celebrans dicit ter Alleluia, elevando gradatim vocem, et clerici, post quamlibet vicem, in eodem tono repetent illud, et celebrans prosequetur Versum et Tractum. 13) Non dicitur *Credo,* et post *Dominus vobiscum* non legitur Offertorium, non dicitur *Agnus Dei,* neque datur hodie osculum pacis. 14) Loco Antiphonae *Communio,* dicuntur Vesperae, ut in Missali, videlicet. 15) Celebrans in cornu Epistolae dicit Antiphonam *Alleluia* etc., et cum clericis prosequitur Psalmum *Laudate* etc. et in fine repetitur *Alleluia.* 16) Deinde subdit Antiphonam *Vespere autem* etc., cum Cantico *Magnificat.* 17) Repetita Antiphona *Vespere* etc. celebrans accedit ad medium altaris, osculatur illud, et versus ad populum dicit: *Dominus vobiscum* et postea Orationem in solito cornu Epistolae. 18) Post *Ite Missa est* additur *Alleluia, Alleluia.* 19) Completo Evangelio S. Joannis, revertitur in sacristiam,[2]) et missalia paramenta deponit.

---

[1]) In conclusione Orationis *Deus, qui hanc sacratissimam noctem* etc. verbum *eiusdem* delendum est. (*S. R. C. 12 Mart. 1861.*)

[2]) Expleta Missa fidelibus S. Communio potest ministrari cum

Art. 7. De reportatione pyxidis. 1) Celebrans accipit super cottam stolam albam, et praecedentibus clericis cum cereis, et alio cum bursa corporalium, et velo humerali, accedit ad locum, ubi asservatur pyxis cum particulis. 2) Ibi adhibitis debitis genuflexionibus, accipit velatis manibus pyxidem, quam portat in solito tabernaculo servandam. 3) Revertitur in sacristiam, in qua, depositis sacris vestibus, legit Antiphonam *Trium puerorum* etc. cum *Alleluia*, et Canticum et Psalmum, et Orationes pro gratiarum actione. 4) Interim per clericos exstinguuntur cerei altaris. 5) Item tres candelae in cuspide arundinis, quae amplius non accenduntur, et arundo ipsa amovetur omnino. 6) Item exstinguitur cereus paschalis, qui tamen, remanens in suo candelabro [1]) accenditur in Missis [2]), in omnibus Dominicis, ac Festis Domini et Sanctorum de praecepto, et usque ad Evangelium inclusive in die Ascensionis Domini; quo dicto cereus exstinguitur, et completa Missa removetur e candelabro, et servatur accendendus in Vigilia Pentecostes ad benedictionem fontis.

11. Ordo ad recipiendum processionaliter Praelatum vel Legatum.

(Ex Pontificali Romano.)

Cum Praelatus vel Legatus civitatem aliquam vel oppidum insigne est ingressurus, processio cleri ex more loci ordinata cum cruce procedit illi obviam extra portam urbis, et cum legatus sive Praelatus advenerit, Praelatus eius loci indutus amictu, stola,

particulis praeconsecratis. In ipsa Missa autem neque clerus, neque populus possunt sumere Eucharistiam, nisi adsit consuetudo. (*S. R. C. 23. Sept. 1837.*)

1) Ponendus est super distincto candelabro in plano a cornu Evangelii. (*S. R. C. 14. Jun. 1845.*)

2) Et Vesperis solemnibus. (*S. R. C. 19. Maii 1607.*)

pluviali et mitra pretiosis, sive primam dignitatem habens: indutus superpelliceo et pluviali pretioso offert venienti crucem osculandam, quam Legatus, seu Praelatus ex equo, vel si maluerit, descendens in terram super tapetem stratum genuflexus devote osculatur. Tum, si intrans est Episcopus, vel maior, aut Presbyter vel Episcopus Cardinalis, cantores incipiunt et prosequuntur Antiphonam:

Sacerdos et Pontifex et virtutum opifex, pastor bone in populo, sic placuisti Domino.

Vel dicatur Responsorium:

Ecce sacerdos magnus, qui in diebus suis placuit Deo. Ideo iureiurando fecit illum Dominus crescere in plebem suam.

V̸. Benedictionem omnium gentium dedit illi, et testamentum suum confirmavit super caput eius.

Ideo etc. Gloria Patri etc. Ideo etc.

Si vero Legatus recipiendus sit Diaconus Cardinalis, cantatur Responsorium:

Fidelis namque et prudens dispensator in magni patrisfamilias domo constitutus erat, ut conservis suis mensuram tritici erogaret.

Pro salute et augmento gregis sibi commissi cura pervigili sollicitus erat. Ut etc.

Si autem duo vel plures reciperentur Legati, etiam si non essent Episcopi vel Presbyteri Cardinales, cantatur Antiphona:

Vos estis cives Sanctorum et domestici Dei, superaedificati super fundamentum Apostolorum et Prophetarum.

In porta autem urbis consueverunt magistratus illius obviare Legato vel Praelato primo intranti ac illum benigne suscipere et associare, ac baldachinum super eum deferre. Incepta Antiphona processio, quae locum habere debet ante crucem Praelati, nisi intersint canonici cathedralis ecclesiae, ordine suo progreditur, et cantantur post dictas An-

tiphonas seu Responsoria alia Cantica vel Hymni, prout magis placebit, usque ad ecclesiam maiorem seu principalem loci. Si vero processioni intersint canonici ecclesiae cathedralis illi soli possunt ire post crucem legati, immediate ante eum. Equitantes vero omnes equitare debent ante processionem; togati vero debent Legatum seu Praelatum sequi. Cum Praelatus seu Legatus descenderit, et intrat portam maioris seu principalis ecclesiae, Praelatus ecclesiae, seu maiorem dignitatem habens, indutus ut supra, detecto capite offert[1] *illi aspersorium cum aqua benedicta, quod Praelatus seu Legatus accipiens aspergit primo seipsum, deinde alios. Tum idem Praelatus ecclesiae, seu primam dignitatem habens offert ei naviculam, aliquo alio sacerdote superpelliceo induto thuribulum porrigente, et Legatus seu Praelatus imponit incensum et statim Praelatus ecclesiae seu dignitatem habens incensat ipsum Praelatum seu Legatum stantem cooperto capite more consueto. Deinde procedunt ad altare maius ecclesiae, et ibi super faldistorio ante infimum gradum altaris parato procumbit et orat Praelatus seu Legatus. Interim vero Praelatus ecclesiae seu dignitatem maiorem habens stans in cornu Epistolae altaris versus ad orantem detecto capite dicit:*

℣. Protector noster aspice, Deus,

℟. Et respice in faciem Christi tui, *cum omnibus sequentibus, si receptus sit Praelatus aut Legatus, Episcopus, vel Presbyter Cardinalis. Si vero sit Diaconus Cardinalis, omisso Versu praecedente, dicit sequentes tantum.*

---

[1]) Cum osculo aspersorii et manus Praelati. (*Caeremon. Episc. lib. I. cap. 15.*) Haec oblatio aspersorii non pertinet ad canonicum ecclesiae cathedralis, qui forte Praelatum concomitatur. (*S. R. C. 9. Junii 1668.; 23. Sept. 1820.; 10. Jan. 1852.*)

V. Salvum fac servum tuum, — *R.* Deus meus etc.
V. Mitte ei, Domine, auxilium de sancto,
R. Et de Sion tuere eum.
V. Nihil proficiat inimicus in eo,
R. Et filius iniquitatis non apponat nocere ei.
V. Domine, exaudi orationem meam, etc.
V. Dominus vobiscum, — *R.* Et cum etc.

Oremus. Omnipotens sempiterne Deus, qui facis mirabilia magna solus, praetende super hunc famulum tuum et cunctas congregationes illi commissas Spiritum gratiae salutaris, et ut in veritate tibi complaceat, perpetuum ei rorem tuae benedictionis infunde. Per Christum Dominum nostrum. — *R.* Amen.

His dictis cantores cantant aliquam Antiphonam eis magis placentem de sancto patrono ecclesiae cum Versiculo de eodem Sancto. Et cum dicitur Versiculus surgens Praelatus vel Legatus, ascendit ad altare osculaturque illud in medio, deinde procedit ad cornu Epistolae, ubi stans, ad ipsum altare versus, cantat Orationem de dicto Sancto, deinde ad medium altaris revertitur, ubi stans dat benedictionem solemnem populo dicens:

Sit nomen Domini benedictum etc.

Qua data facit promulgari per unum ex suis sive ex beneficatis ecclesiae indulgentias, quas ipse interessentibus concedit; deinde Praelatus ecclesiae et alii dimissis paramentis, associant illum usque ad diversorium suum.

Cum vero novus Praelatus primo ad ecclesiam suam veniens recipitur, loco Orationis praedictae Omnipotens sempiterne Deus etc. *dicitur sequens Oratio.*

Oremus. Deus, omnium fidelium pastor et rector, famulum tuum N., quem ecclesiae tuae praeesse voluisti, propitius respice; da ei, quaesumus, verbo et exemplo, quibus praeest, proficere, ut ad vitam una

cum grege sibi credito perveniat sempiternam. Per Christum Dominum nostrum. — ℞. Amen.

12. Ordo ad visitandas parochias.

(Ex Pontificali Romano.)

Pontifex visitaturus dioecesim et parochias suas, cum ad civitatem seu oppida suae dioecesis pervenerit, recipitur processionaliter eo ordine, prout supra in receptione Praelati seu Legati dictum est; hoc solo dempto, quod loco Orationis Omnipotens sempiterne Deus, qui facis mirabilia magna *etc. seu* Deus omnium *etc., ipso Praelato ante altare in faldistorio genua flectente, dicitur sequens Oratio.*

Oremus. Deus, humilium visitator, qui eos paterna dilectione consolaris; praetende societati nostrae gratiam tuam, ut per eos, in quibus habitas, tuum in nobis sentiamus adventum. Per Christum Dominum nostrum. — ℞. Amen.

Qua finita, Pontifex surgens ascendit ad altare maius, osculaturque illud in medio et ibidem populo solemniter benedicit.

Deinde, vel in medio Missae, versus ad populum sedens, proponit populo causas adventus, sui[1]) *quia ss. canones et ecclesiasticus ordo hoc fieri praecipiunt propter multa.*[2])

1° *Ad absolvendas animas defunctorum.*

2° *Ut sciat et videat, qualiter ecclesia ipsa spiritualiter et temporaliter gubernetur; quomodo se*

---

1) Cfr. Conc. Trid. Sess. 24. de reform. cap. 3.

2) Quaestiones in Visitationibus indagandae cfr. Syn. prov. Ruthenorum anno 1720. habita in civitate Zamosciae (pag. 159.) Romae 1838. (Typis S. Congr. de prop. fide.) *Luc. Ant. Resta:* Directorium Visitatorum ac Visitandorum. Romae 1593. *Gavanti:* Praxis compendiaria Visitationis Episcopalis (in tomo III. Thesauri sacr. Rituum. ed. Aug. Vind. 1763.).

habeat in ornamentis; qualiter ibi ecclesiastica Sacramenta ministrentur, et divina officia peragantur; quale servitium ibi impendatur; qualis sit vita ministrorum et populi; ut ex officio inquisitionis suae, per eum, si quae in praemissis corrigenda fuerint, corrigantur et emendentur.

3⁰ *Ad adulteria, fornicationes, sacrilegia, divinationes, et similia publica in populo punienda, ad quod interdum non sufficiunt ecclesiarum rectores; ostendens diligenter populo, quam damnabilia et detestanda sint crimina ipsa.*

4⁰ *Propter casus, qui de iure, vel consuetudine ad Episcopum dumtaxat pertinere noscuntur, quia in Constitutionibus synodalibus continentur, in quibus nullus alius se intromittere potest; protestans plebi, quod si quis, vel si quae in aliquo ipsorum casuum, vel in quocumque alio, consilio eius indiguerit, paratus sit benigne audire, et consilium et absolutionem impendere, ac poenitentiam misericorditer iniungere salutarem.*

5⁰ *Ad exhibendum Sacramentum Confirmationis, cuius solus Episcopus ordinarius minister est.*

Deinde inducit diligenter populum ad poenitentiam, et instruit in ecclesiasticis Sacramentis et in articulis fidei, et qualiter debeant declinare a malo, et facere bonum; fugere vitia, et sectari virtutes; alteri non facere, quod sibi fieri nolunt. His expletis fit populi confessio et absolutio generalis et indulgentia datur per Pontificem. Post haec Pontifex, deposita cappa, induitur amictu, stola, pluviali violacei vel nigri coloris, et mitra simplici, et stans cum mitra iuxta altare versus ad populum incipit Antiphonam: Si iniquitates.

Postea cum ministris seu capellanis suis dicit Psalmum: De profundis clamavi ad te, Domine etc. *et in fine: V.* Requiem aeternam etc. *Tum dicit*

totam Antiphonam: Si iniquitates observaveris Domine, Domine, quis sustinebit?

Qua dicta, deposita mitra, dicit: Kyrie eleison, Christe eleison, Kyrie eleison, Pater noster.

Quod secrete completur. Et interim accepto aspersorio cum aqua benedicta, tertio aspergit ante se, deinde imposito incenso in thuribulo, et illo benedicto, eodem modo incensat. Quo facto pronuntiat versus:

V. Et ne nos inducas in tentationem, etc.

V. In memoria aeterna erunt iusti,

R. Ab auditione mala non timebunt.

V. A porta inferi,

R. Erue, Domine, animas eorum.

V. Requiem aeternam dona eis, Domine, etc.

V. Domine, exaudi orationem meam, etc.

V. Dominus vobiscum, etc.

Oremus. Deus, qui inter Apostolicos sacerdotes famulos tuos Pontificali fecisti dignitate vigere; praesta quaesumus, ut eorum quoque perpetuo aggregentur consortio. Per Christum Dominum nostrum.

R. Amen.

Deinde aqua benedicta, thuriferario duobus ceroferariis, cruce et clero praecedentibus, et cantantibus Responsorium.

Qui Lazarum resuscitasti a monumento foetidum. Tu eis, Domine, dona requiem, et locum indulgentiae.

V. Qui venturus es iudicare vivos et mortuos, et saeculum per ignem. Tu eis, Domine, etc.

Pontifex cum mitra exit ad coemeterium, interim dicens cum ministris suis Antiphonam: Si iniquitates etc.

Deinde Psalmum: De profundis clamavi etc. *et in fine: V*. Requiem aeternam etc.

Et Antiphona repetitur: Si iniquitates observaveris, Domine, Domine, quis sustinebit?

Quibus omnibus dictis, cum fuerint in medio coe-

meterii, subsistunt suo ordine, et chorus cantat Responsorium: Libera me Domine (ut supra pag. 669.).

Interim dum Responsorium repetitur, offertur per parochum navicella, et per alium ex ministris thuribulum Pontifici, qui imponit incensum more consueto. Responsorio repetito chorus cantat:

Kyrie eleison, Christe eleison, Kyrie eleison.

Mox Pontifex, mitra deposita, conveniente voce dicit: Pater noster, *reliqua secreto.*

Deinde aspergit et incensat, prout fecit in ecclesia. Quo facto dicit versus:

Et ne nos inducas in tentationem, etc.

V. In memoria aeterna erunt iusti,

R. Ab auditione mala non timebunt.

V. A porta inferi,

R. Erue, Domine, animas eorum.

V. Requiem aeternam dona eis, Domine, etc.

V. Domine, exaudi orationem meam, etc.

V. Dominus vobiscum, etc.

Oremus. Deus, qui inter Apostolicos sacerdotes famulos tuos sacerdotali fecisti dignitate vigere: praesta quaesumus, ut eorum quoque perpetuo aggregentur consortio.

Deus, veniae largitor, et humanae salutis amator; quaesumus clementiam tuam, ut nostrae congregationis fratres, propinquos et benefactores, qui ex hoc saeculo transierunt, beata Maria semper Virgine intercedente cum omnibus Sanctis tuis ad perpetuae beatitudinis consortium pervenire concedas.

Deus, cuius miseratione animae fidelium requiescunt, famulis et famulabus tuis omnibus hic et ubique in Christo quiescentibus, da propitius veniam peccatorum, ut a cunctis reatibus absoluti, tecum sine fine laetentur. Per Christum Dominum nostrum.

R. Amen.

V. Requiem aeternam dona eis, Domine, etc.

Tum duo cantores dicunt:

V. Requiescant in pace. — *R.* Amen.

Et mox Pontifex, elevata dextera, producit signum crucis ab omni parte super coemeterium. Tum accepta mitra per Pontificem, revertuntur omnes ad ecclesiam, ordine quo venerunt, choro dicente congruenti voce sine nota totum Psalmum:

Miserere mei, Deus, secundum magnam misericordiam tuam, etc. (supra pag. 635.), *et in fine.* — *V.* Requiem aeternam, etc.

Quem etiam pontifex ipse dicit voce demissa cum ministris, seu capellanis suis; quibus dictis, et cum ad chorum ante maius altare pervenerit Pontifex, deposita mitra, stans ibidem in medio, versus ad altare dicit:

Kyrie eleison, Christe eleison, Kyrie eleison.

Pater noster; *reliqua secreto; deinde dicit:*

V. Et ne nos inducas in tentationem, etc.

V. A porta inferi,

R. Erue, Domine, animas eorum.

V. Domine, exaudi orationem meam, etc.

V. Dominus vobiscum, etc.

Oremus. Absolve, quaesumus Domine, animas famulorum famularumque tuarum ab omni vinculo delictorum, ut in resurrectionis gloria inter Sanctos et electos tuos resuscitati respirent. Per Christum Dominum nostrum. — *R.* Amen.

His peractis, depositis stola et pluviali nigris seu violaceis, et assumptis albis, incipit visitationem a sanctissima Eucharistia, ad baptisterium, inde ad sancta olea, ad sacras reliquias, tum ad altaria, et capellas, et sacras imagines, item ad sacristiam, et coemeterium se confert; post ad aedes canonicales, hospitalia, confraternitates, et alia loca pia. Poterit postea Pontifex confirmare pueros, praemissa monitione; et aliis servatis.

Expedita itaque Confirmatione, et benedictis or-

namentis, si quae benedicenda sunt, depositisque indumentis ecclesiasticis, Confessiones, et deinde querelas, si quae sunt, audit. Tum de conversatione cleri et populi, ac qualiter spiritualia et temporalia in ipsa ecclesia ministrentur; et de libris ac ornamentis diligenter de plano inquirit.

Peracta demum visitatione illius loci, et omnibus expeditis, cum discedere voluerit Pontifex, in suo habitu communi accedit ad ecclesiam, et stans ante altare in cornu Epistolae versus ad illud, dicit Psalmum: De profundis, *totum cum* Requiem aeternam *et Antiphonam* Si iniquitates, *deinde dicit:*

Pater noster,

V. Et ne nos inducas in tentationem, etc.

V. A porta inferi,

R. Erue, Domine, animas, eorum.

V. Requiescant in pace, — *R*. Amen.

V. Domine, exaudi orationem meam, etc.

V. Dominus vobiscum, etc.

Oremus. Deus, cuius miseratione animae fidelium requiescunt, famulis et famulabus tuis omnibus hic et ubique in Christo quiescentibus da propitius veniam peccatorum, ut a cunctis reatibus absoluti tecum sine fine laetentur. Per Christum Dominum nostrum. — *R*. Amen.

13. De s. Sacramento Confirmationis conferendo.

Quoniam in visitatione parochiarum Episcopus s. Sacramentum Confirmationis conferre solet, parochi[1]) *autem aliique sacerdotes hac occasione multa*

---

[1]) Providendum est parochis et sacerdotibus omnibus curatis, ne Confirmationis Sacramento, quamvis ad vitam aeternam non sit aeque ac Baptismus necessarium, quispiam careat, nostris praesertim temporibus, quandoquidem fidei pericula incurruntur plurima. Certius et diligentiori cum praeparatione christiani illud recipient, si brevi ante, vel mox post

praeparare et peragere debent, quae, cum raro fiant, non semper praesto sunt, hic ex Pontificali Romano totum caput „De confirmandis" *cum nonnullis decretis S. R. C. subiicienda videbantur.*

„Pontifex infantes, pueros, vel alios sacri Baptismatis unda perfusos, confirmare volens, paratus supra rochettum, vel si sit regularis, supra superpelliceum, amictu, stola, pluviali albi coloris, et mitra, accedit ad faldistorium ante medium altaris, aut in alio convenienti loco sibi paratum; et in eo sedens, renibus altari, et facie populo versis, baculum pastoralem in sinistra tenens, populum coram se stantem admonet, quod nullus alius, nisi solus Episcopus Confirmationis ordinarius minister est. — Nullus confirmatus debet reconfirmari. Nullus, qui non sit confirmatus, potest esse in Confirmatione patrinus, nec pater aut mater, maritus aut uxor. — Nullus excommunicatus, interdictus vel gravioribus facinoribus alligatus, aut fidei christianae rudimentis non edoctus, ingerat se ad percipiendum hoc Sacramentum, vel ad tenendum confirmandum. — Adulti deberent prius peccata confiteri, et postea confirmari; vel saltem de mortalibus, si in ea inciderint, conterantur.

Hoc Sacramento contrahitur spiritualis cognatio, impediens Matrimonium contrahendum, et dirimens iam contractum; quae cognatio confirmantem et confirmatum, illiusque patrem et matrem, ac tenentem

---

primam Communionem ad eius susceptionem invitantur; aliunde etiam decet, ut, illa aetate, qua christianis complura parantur pericula, hoc Sacramento muniantur. Parochi autem ipsi, nisi legitime impediti, adducant suos et reducant invigilentque redeuntibus. Omnino vero curent, ne quis confirmandus post sacrae actionis initium accedat neve, si forte, ea ob confirmandorum multitudinem diutius protracta, exire permissus fuerit, in eius fine absit. (*Conc. prov. Col. pag. 110.*)

non egreditur. — Nullus praesentet nisi unum aut duos, non plures, nisi aliter necessitas suadeat, arbitrio Episcopi. — Confirmandi deberent esse ieiuni. — Confirmato debet ligari frons, et sic manere quousque chrisma desiccetur vel extergatur. — Proinde unusquisque confirmandus portet lineam vittam mundam, cum qua ligetur caput. Nullus confirmatus discedat nisi benedictione accepta, quam Pontifex, post omnium confirmationem dabit. Infantes per patrinos ante Pontificem confirmare volentem teneantur in brachiis dextris. Adulti vero seu alii maiores ponant pedem suum super pedem dexterum patrini sui.[1] *Et ideo neque masculi feminis patrini, neque feminae masculis matrinae esse deberent. — Quibus per ordinem ante Pontificem dispositis, Pontifex sedens lavat manus; deinde deposita mitra, surgit, et stans versa facie ad confirmandos, iunctis ante pectus manibus, confirmandis genua flectentibus, et manus ante pectus iunctas tenentibus, dicit:*

Spiritus sanctus superveniat in vos, et virtus Altissimi custodiat vos a peccatis. — *R.* Amen.

Deinde signans se manu dextera a fronte ad pectus signo crucis, dicit:

V. Adiutorium nostrum in nomine Domini etc.

V. Domine, exaudi orationem meam etc.

V. Dominus vobiscum etc.

Tunc, extensis versus confirmandos manibus dicit:

Oremus. Omnipotens, sempiterne Deus, qui regenerare dignatus es hos famulos tuos ex aqua et Spiritu sancto, quique dedisti eis remissionem omnium peccatorum, emitte in eos septiformem Spiritum tuum sanctum Paraclitum de coelis. — *R.* Amen.

---

[1] Sufficit, si patrinus in Confirmatione ponat manum suam dexteram super humerum dexterum confirmandi. (*S. R. C. 20. Sept. 1749.*)

Spiritum sapientiae et intellectus. — *R.* Amen.
Spiritum consilii et fortitudinis. — *R.* Amen.
Spiritum scientiae et pietatis. — *R.* Amen.

Adimple eos Spiritu timoris tui, et consigna eos signo cru†cis Christi, in vitam propitiatus aeternam. Per eundem Dominum nostrum Jesum Christum Filium tuum, qui tecum vivit et regnat in unitate eiusdem Spiritus sancti Deus, per omnia saecula saeculorum. — *R.* Amen.

Pontifex, sedens super faldistorium praedictum, vel etiam, si multitudo confirmandorum id exegerit, dispositis illis per ordinem super gradus presbyterii, vel alibi, Pontifex stans cum mitra, illos confirmat per ordinem genuflexos; et uno ordine confirmato, illi surgunt, et alii genuflectunt et confirmantur, et sic usque in finem. Et Pontifex inquirit singillatim de nomine cuiuslibet confirmandi, sibi per patrinum vel matrinam flexis genibus praesentati, et summitate pollicis dexterae manus chrismate intincta, dicit:

N. signo te signo cru†cis;[1] *quod dum dicit, producit pollice signum crucis in frontem illius, deinde prosequitur:* et confirmo de chrismate salutis. In nomine Pa†tris, et Fi†lii, et Spiritus † sancti. — *R.* Amen.

Deinde leviter eum in maxilla caedit, dicens:

Pax tecum.

Omnibus confirmatis, Pontifex tergit cum mica panis, et lavat pollicem et manus super pelvim.

Deinde aqua lotionis cum pane fundatur in piscinam sacrarii. Interim, dum lavat manus, cantatur sequens Antiphona, vel legitur a ministris; quod etiam in similibus servari debet.

---

1) Potest confirmandus ad verba Episcopi *N. signo te* etc. praeter nomen suum baptismale aliud nomen Sancti sibi imponi curare. *(S. R. C. 20. Sept. 1749.)*

Confirma hoc, Deus, quod operatus es in nobis, a templo sancto tuo, quod est in Jerusalem.

V. Gloria Patri etc. — *R.* Sicut erat etc.

Deinde repetitur Antiphona: Confirma hoc, Deus etc.

Qua repetita, Pontifex deposita mitra, surgit et stans versus ad altare, iunctis ante pectus manibus dicit:

V. Ostende nobis, Domine, misericordiam tuam etc.

V. Domine, exaudi orationem meam, etc.

V. Dominus vobiscum, etc.

Deinde iunctis adhuc ante pectus manibus, et omnibus confirmatis devote genua flectentibus, dicit:

Oremus. Deus, qui Apostolis tuis sanctum dedisti Spiritum, et per eos eorumque successores ceteris fidelibus tradendum esse voluisti, respice propitius ad humilitatis nostrae famulatum, et praesta, ut eorum corda, quorum frontes sacro chrismate delinivimus, et signo sanctae crucis signavimus, idem Spiritus sanctus in eis superveniens, templum gloriae suae dignanter inhabitando perficiat. Qui cum Patre et eodem Spiritu sancto vivis et regnas, Deus in saecula saeculorum. — *R.* Amen.

Deinde dicit: Ecce, sic benedicetur omnis homo, qui timet Dominum.

Et vertens se ad confirmatos, faciens super eos signum crucis, dicit:

Bene†dicat vos Dominus ex Sion, ut videatis bona Jerusalem omnibus diebus vitae vestrae, et habeatis vitam aeternam. — *R.* Amen.

Expedita itaque Confirmatione, Pontifex sedens, accepta mitra, patrinis et matrinis annuntiat, quod instruant filios suos bonis moribus, quod fugiant mala et faciant bona, et doceant eos Credo in Deum *et* Pater noster, *et* Ave Maria, *quoniam ad hoc sunt obligati.*

Hoc Sacramentum potest conferri minus solem-

niter quocumque die, hora et loco, et causa ad arbitrium Episcopi.

14. Orationes quaedam publicae.

1) Invocatio Spiritus sancti.

Antiph. Veni, sancte Spiritus, reple tuorum corda fidelium, et tui amoris in eis ignem accende. *V.*, *R.* et orationem *vide supra pag. 628.*

2) De SS. Sacramento.

Antiph. O sacrum convivium etc. *V.*, *R.* et Orationem *vide supra pag. 716. et 717.*

3) Hymnus SS. Ambrosii et Augustini.

V. Benedicamus Patrem et Filium cum sancto Spiritu,[1)]

R. Laudemus et superexaltemus eum in saecula.

V. Benedictus es, Domine, in firmamento coeli,

R. Et laudabilis et gloriosus et superexaltatus in saecula.

V. Domine, exaudi orationem meam,

R. Et clamor meus ad te veniat.

V. Dominus vobiscum,

R. Et cum spiritu tuo.

Oremus. Deus, cuius misericordiae non est numerus, et bonitatis infinitus est thesaurus; piissimae maiestati tuae pro collatis donis gratias agimus, tuam semper clementiam exorantes: ut, qui petentibus postulata concedis, eosdem non deserens, ad praemia futura disponas. Per Christum Dominum nostrum. — *R.* Amen.

4) De B. M. V.

Pro diversitate temporis Orationes habentur pag. 715.

5) Oratio post Psalm. poenitential. tempore Quadragesimae.

V. Domine, non secundum peccata nostra facias nobis.

---

1) Vide notam 2. pag. 717.

R. Neque secundum iniquitates nostras retribuas nobis.

V. Domine, exaudi orationem meam, etc.

V. Dominus vobiscum etc.

Oremus. Deus, qui culpa offenderis, poenitentia placaris; preces populi tui supplicantis propitius respice, et flagella tuae iracundiae, quae pro peccatis nostris meremur, averte. Per Christum Dominum nostrum. — *R.* Amen.

6) Oratio pro Episcopo.

Die anniversario electionis, seu consecrationis,[1] vel inthronisationis.

Finita Missa solemni cantatur Te Deum laudamus *pag. 637. cum V. V.* Benedicamus Patrem etc. Benedictus es etc. Domine, exaudi, *et unica Oratione:* Deus, cuius misericordiae etc. *supra positis pag. 777.; deinde additur:*

V. Oremus pro Antistite nostro N.

R. Dominus conservet eum, et vivificet eum, et beatum faciat eum in terra, et non tradat eum in animam inimicorum eius.

Oremus. Deus, omnium fidelium pastor et rector, famulum tuum .... quem pastorem ecclesiae .... praeesse voluisti, propitius respice; da ei, quaesumus, verbo et exemplo, quibus praeest, proficere, ut ad vitam una cum grege sibi credito perveniat sempiternam. Per Christum Dominum nostrum. — *R.* Amen.

---

[1]) Interrogata, quomodo celebranda sit dies anniversaria consecrationis Episcopi, si occurrat in die duplici minori, S. R. C. 17 Sept. 1785. respondit: *in Missis privatis post alias, si occurrant, faciendam esse commemorationem consecrationis cum Collecta:* Deus omnium fidelium; *post Nonam celebrandam Missam solemnem pro electione vel consecratione Episcopi cum Gloria, Credo et Praefatione de Communi.*

7) Oratio pro Rege catholico.

a. Singulis diebus Dominicis et festis.

V. Domine, salvum fac servum tuum, regem nostrum N.

R. Et exaudi nos in die, qua invocaverimus te.

V. Domine, exaudi orationem meam, etc.

V. Dominus vobiscum, etc.

Oremus. Quaesumus, omnipotens Deus, ut famulus tuus N. rex noster, qui tua miseratione suscepit regni gubernacula, virtutum etiam omnium percipiat incrementa, quibus decenter ornatus, et vitiorum monstra devitare, et ad te, qui via, veritas et vita es, gratiosus valeat pervenire. Per Dominum nostrum etc. [1])

b. Die onomastico et natali Regis.

Cantato „Te Deum" *subiungitur:*

V. Benedicamus Patrem etc.

V. (Si expositum est SS. Sacram.) Panem de coelo etc.

V. Domine, salvum fac servum tuum, regem nostrum N.

R. Et exaudi nos in die, qua invocaverimus te.

V. Domine, exaudi orationem meam, etc.

V. Dominus vobiscum, etc.

Oremus. Omnipotens sempiterne Deus, qui dedisti famulis tuis in confessione verae fidei aeternae Trinitatis gloriam agnoscere, et in potentia maiestatis adorare unitatem; quaesumus, ut eiusdem fidei firmitate ab omnibus semper muniamur adversis.

(Deus, qui nobis sub Sacramento etc. *pag. 715.)*

Quaesumus, omnipotens Deus etc. *ut supra in hac pag.*

8) Collecta pro frugibus terrae.

Post Missam a sacerdotibus recitanda, aut cantanda a Paschate usque ad festum S. Michaelis.

(Ex Missali Moguntino.)

V. Ostende nobis, Domine, misericordiam tuam,

R. Et salutare tuum da nobis!

---

[1]) Ea est huius Orationis conclusio ex decreto *S. R. C. 8. Mart. 1761.*

V. Dominus dabit benignitatem,
R. Et terra nostra dabit fructum suum!
V. A fulgure et tempestate,
R. Libera nos, Domine!
V. A peste, fame et bello,
R. Libera nos, Domine!
V. Domine, exaudi orationem meam, etc.
V. Dominus vobiscum, etc.

Oremus. Domine sancte, Pater omnipotens, aeterne Deus, te suppliciter deprecamur, ut misericordia tua annuente concedas nobis messium copiam, fructuum largitatem, vinearumque substantiam, arborum foetus, proventus omnium rerum, atque ab his omnibus pestiferum sidus tempestatis universasque procellas, frigora et grandines amovere digneris. Per Christum Dominum nostrum. — *R*. Amen.

V. Sit nomen Domini benedictum, etc.
V. Adiutorium nostrum in nomine Domini, etc.

Benedictio Dei omnipotentis, † Patris et Filii et Spiritus sancti descendat super nos, et habitationes nostras, et super fructus terrae, et maneat semper.
R. Amen.

15. De Benedictionibus.

Regulae generales.

Noverit sacerdos, quarum rerum benedictiones ad ipsum, et quae ad Episcopum suo iure pertineant, [1])

---

[1]) „Ad sacerdotes Episcopo inferiores pertinent benedictiones solum verbales, seu simplices, in quibus non intervenit unctio chrismatis vel sacri olei. Inter istas vero nonnullae sunt, quae ad ipsum sacerdotem pertinent de iure et ratione ordinis; aliae, quae possunt ab eo conferri virtute delegationis factae ab Episcopo .... in quibus non intervenit unctio chrismatis." Datur Episcopo facultas subdelegandi facultatem benedicendi omnia, quaecumque ad divinum cultum spectantia, in quibus sacra unctio non adhibetur. (*S. R. C. 17. Maii 1760.*) — „Rituale Romanum primo loco ponit benedictiones, quae ad parochos, seu sacerdotes perti-

ne maioris dignitatis munera temere aut imperite unquam ursurpet propria auctoritate.

In omni benedictione extra Missam, sacerdos saltem superpelliceo et stola pro ratione temporis utatur, nisi aliter in Missali notetur.

Stando semper benedicat, et aperto capite.

In principio cuiusque benedictionis dicat:

V. Adiutorium nostrum in nomine Domini etc.

V. Dominus vobiscum etc.

Deinde dicatur Oratio propria [1]) *una, vel plures, prout suo loco notatum fuerit.*

Postea rem aspergat aqua benedicta; et ubi notatum fuerit, pariter incensat, nihil dicendo.

Cum sacerdos aliquid benedicturus est, habeat ministrum cum vase aquae benedictae et aspergillo, et cum Rituali libro, seu Missali.

Caveat, ne benedictionis causa ponat aliquid indecens super altare, veluti esculenta; sed quod eiusmodi est, ponatur super mensam, commodo loco paratam.

---

nent; post haec identidem distribuit et enumerat benedictiones ab Episcopis, vel aliis facultatem habentibus faciendas." *(Baruffaldus in h. l.)*

1) S. R. C. interrogata. „*An formulae benedictionum, quae inveniuntur in libris ab Ordinariis tantum locorum et non Apostolica Sede approbatis, retinendae sint adeo, ut in benedictionibus perficiendis iisdem uti valeant sacerdotes stola et cotta induti?*" 23. Maii 1835., respondit: Detur Decretum in Arminen. 7. Aprilis 1832. (Illi soli libri adhibendi et in illis tantum benedictionibus, quae Rituali Romano sunt conformes, nec aliae adhibeantur, dummodo non constet, ab hac S. Congr. fuisse approbatas.)

In omnibus casibus, pro quibus approbatae non habentur formulae, sufficit, si, absque cereo accenso manu super rem benedicendam formetur crux, dicendo: *In nomine Patris et Filii et Spiritus sancti* et aspergendo aqua lustrali cum intentione eam benedicendi et indulgentias eidem applicandi. (*S. R. C. 12. Aug. 1854.*)

I. Benedictiones a parochis seu sacerdotibus faciendae.[1]

1. Ordo ad faciendam aquam benedictam.

Diebus Dominicis,[2] *et quandocumque opus fuerit, praeparato sale*[3] *et aqua munda benedicenda in ecclesia, vel in sacristia, sacerdos superpelliceo et stola violacea indutus primo dicit:*

V. Adiutorium nostrum in nomine Domini etc.

Deinde absolute incipit exorcismum salis:

Exorcizo te, creatura salis, per Deum † vivum, per Deum † verum, per Deum † sanctum, per Deum, qui te per Eliseum Prophetam in aquam mitti iussit, ut sanaretur sterilitas aquae; ut efficiaris sal exorcizatum in salutem credentium, et sis omnibus sumentibus te sanitas animàe et corporis, et effugiat atque discedat a loco, in quo aspersum fueris, omnis phantasia, et nequitia, vel versutia diabolicae fraudis, omnisque spiritus immundus adiuratus per eum, qui venturus est iudicare vivos et mortuos, et saeculum per ignem. — *R.* Amen.

Oremus. Immensam clementiam, tuam, omnipotens aeterne Deus, humiliter imploramus, ut hanc creaturam salis, quam in usum generis humani tribuisti, bene†dicere et sancti†ficare tua pietate digneris: ut sit omnibus sumentibus salus mentis et corporis: et quidquid ex eo tactum, vel respersum fuerit, careat

---

1) Ex Rituali Romano, ubi alii fontes non assignantur.

2) Aqua benedicta singulis saltem, hebdomadibus renovetur (*Caerem. Episcop. lib. I. cap. 6. num. 2.*) Diebus autem Paschatis et Pentecostes in ecclesiis, ubi sunt fontes baptismales, fit aspersio aquae benedictae fontis, quae pridie ante iniectionem olei et chrismatis reservata est; ubi vero non sunt fontes, his diebus more solito fit aquae benedictio.

3) Adhiberi potest sal iam exorcizatum et in hunc usum servatum. (*S. R. C. 8. Apr. 1718.*)

omni immunditia, omnique impugnatione spiritualis nequitiae. Per Christum Dominum nostrum.

Exorcismus aquae, et dicatur sine Oremus.

Exorcizo te, creatura aquae, in nomine Dei † Patris omnipotentis, et in nomine Jesu † Christi Filii eius, Domini nostri, et in virtute Spiritus † sancti, ut fias aqua exorcizata ad effugandam omnem potestatem inimici, et ipsum inimicum eradicare et explantare valeas cum angelis suis apostaticis, per virtutem eiusdem Domini nostri Jesu Christi, qui venturus est iudicare vivos et mortuos, et saeculum per ignem. — *R.* Amen.

Oremus. Deus, qui ad salutem humani generis maxima quaeque Sacramenta in aquarum substantia condidisti; adesto propitius invocationibus nostris, et elemento huic multimodis purificationibus praeparato, virtutem tuae bene†dictionis infunde, ut creatura tua mysteriis tuis serviens, ad abigendos daemones, morbosque pellendos, divinae gratiae sumat effectum; ut quidquid in domibus, vel in locis fidelium haec unda resperserit, careat omni immunditia, liberetur a noxa; non illic resideat spiritus pestilens, non aura corrumpens, discedant omnes insidiae latentis inimici, et si quid est, quod aut incolumitati habitantium invidet, aut quieti, aspersione huius aquae effugiat, ut salubritas per invocationem sancti tui nominis expetita, ab omnibus sit impugnationibus defensa. Per Dominum.

Hic ter mittat sal in aquam in modum crucis, dicendo semel: Commixtio salis et aquae pariter fiat in nomine Pa†tris, et Fi†lii, et Spiritus † sancti. *R.* Amen.

V. Dominus vobiscum, — *R.* Et cum spiritu tuo.

Oremus. Deus, invictae virtutis auctor, et insuperabilis imperii Rex, ac semper magnificus triumphator, qui adversae dominationis vires reprimis, qui inimici rugientis saevitiam superas, qui hostiles

nequitias potenter expugnas, te, Domine, trementes et supplices deprecamur, ac petimus, ut hanc creaturam salis et aquae dignanter aspicias, benignus illustres, pietatis tuae rore sanctifices; ut ubicumque fuerit aspersa, per invocationem sancti nominis tui, omnis infestatio immundi spiritus abigatur, terrorque venenosi serpentis procul pellatur, et praesentia sancti Spiritus nobis misericordiam tuam poscentibus, ubique adesse dignetur. Per Dominum nostrum .... in unitate eiusdem Spiritus sancti etc.

Post benedictionem aquae, sacerdos Dominicis diebus antequam incipiat Missam, aspergit altare, deinde se, et ministros, ac populum prout in Missali praescribitur. (Vide supra pag. 620.)

Postea Christifideles possunt de ipsa aqua benedicta in vasculis suis accipere, et secum deferre ad aspergendos aegros, domos, agros, vineas, et alia, et ad eam habendam in cubiculis suis, ut ea quotidie et saepius aspergi possint.[1]

2. Benedictio candelarum extra diem Purificationis beatae Mariae Virginis.

V. Adiutorium nostrum in nomine Domini, etc.

V. Dominus vobiscum, etc.

Oremus. Domine Jesu Christe, Fili Dei vivi, bene†dic candelas istas supplicationibus nostris, infunde eis, Domine, per virtutem sanctae cru†cis, benedictionem coelestem, qui eas ad repellendas tenebras humano generi tribuisti talemque benedictionem signaculo sanctae cru†cis accipiant, ut quibuscumque locis accensae, sive positae fuerint, discedant principes tenebrarum, et contremiscant et fugiant pavidi cum omnibus ministris suis ab habitationibus illis, nec praesumant amplius inquietare, aut molestare

---

[1]) Ultimo maioris hebdomadae triduo aqua benedicta removenda est a vasis ecclesiae. *(S. R. C. 12. Nov. 1831.)*

servientes tibi omnipotenti Deo. Qui vivis et regnas in saecula saeculorum. — ℟. Amen.

Postmodum aspergantur aqua benedicta.

3. Benedictio domorum in sabbato sancto Paschae.

Parochus, seu alius sacerdos superpelliceo et stola alba indutus, cum ministro deferente vas aquae ex benedictione fontium ante perfusionem chrismatis acceptae, visitat domos suae parochiae, aspergens eas eadem aqua benedicta. Ingrediens domum dicit:

Pax huic domui, et omnibus habitantibus in ea.

Deinde aspergens loca praecipua domus, et eos, qui habitant in ea, dicit Antiphonam:

Vidi aquam egredientem de templo a latere dextro, Alleluia; et omnes, ad quos pervenit aqua ista, salvi facti sunt, et dicent, Alleluia, Alleluia.

Psalmus. Confitemini Domino, quoniam bonus: quoniam in saeculum misericordia eius. Gloria Patri, et Filio, et Spiritui sancto, Sicut erat, etc. *Repetitur Antiph.* Vidi aquam, etc. *Deinde dicit:*

℣. Ostende nobis, Domine, misericordiam tuam, Alleluia, etc.

℣. Domine, exaudi orationem meam, etc.

Oremus. Exaudi nos, Domine sancte, Pater omnipotens, aeterne Deus, et sicut domos Hebraeorum in exitu de Aegypto agni sanguine linitas (quod Pascha nostrum, in quo immolatus est Christus, figurabat) ab Angelo percutiente custodisti; ita mittere digneris sanctum Angelum tuum de coelis, qui custodiat, foveat, protegat, visitet atque defendat omnes habitantes in hoc habitaculo. Per eundem Christum Dominum nostrum. — ℟. Amen.

Deinde aspergat aqua benedicta.

4. Benedictio loci, vel domus.

℣. Adiutorium nostrum in nomine Domini, etc.

℣. Domine, exaudi orationem meam, etc.

℣. Dominus vobiscum, etc.

Oremus. Bene†dic, Domine, Deus omnipotens, locum istum (*vel* domum istam); ut sit in eo (*vel* in ea) sanitas, castitas, victoria, virtus, humilitas, bonitas et mansuetudo, plenitudo legis et gratiarum actio Deo Patri, et Filio, et Spiritui sancto, et haec benedictio maneat super hunc locum, et super habitantes in eo nunc et semper. — ℟. Amen.

Et aspergat aqua benedicta.

5. Benedictio thalami.

℣. Adiutorium nostrum in nomine Domini, etc.

℣. Dominus vobiscum, etc.

Oremus. Bene†dic, Domine, thalamum hunc, ut omnes habitantes in eo in tua pace consistant, et in tua voluntate permaneant, et senescant, et multiplicentur in longitudine dierum, et ad regna coelorum perveniant. Per Christum Dominum nostrum.

℟. Amen.

Postea aspergat thalamum aqua benedicta.

6. Benedictio novae navis.

℣. Adiutorium nostrum in nomine Domini, etc.

℣. Dominus vobiscum, etc.

Oremus. Propitiare, Domine, supplicationibus nostris, et bene†dic navim istam dextera tua sancta, et omnes, qui in ea vehentur, sicut dignatus es benedicere arcam Noë ambulantem in diluvio; porrige eis, Domine, dexteram tuam, sicut porrexisti beato Petro ambulanti super mare, et mitte sanctum Angelum tuum de coelis, qui liberet et custodiat eam semper a periculis universis, cum omnibus, quae in ea erunt; et famulos tuos, repulsis adversitatibus, portu semper optabili cursuque tranquillo tuearis, transactisque ac recte perfectis negotiis omnibus, iterato tempore ad propria cum omni gaudio revocare digneris. Qui vivis et regnas, etc.

Aspergat navim aqua benedicta.

7. Benedictio communis super fruges et vineas.

℣. Adiutorium nostrum in nomine Domini, etc.

℣. Domine, exaudi orationem meam, etc.

℣. Dominus vobiscum, etc.

Oremus. Oramus pietatem tuam, omnipotens Deus, ut has primitias creaturae tuae, quas aëris et pluviae temperamento nutrire dignatus es, benedictionis tuae imbre perfundas, et fructus terrae tuae usque ad maturitatem perducas. Tribue quoque populo tuo de tuis muneribus tibi semper gratias agere, ut a fertilitate terrae esurientium animas bonis affluentibus repleas, et egenus et pauper laudent nomen gloriae tuae. Per Christum Dominum nostrum. — ℟. Amen.

Aspergat illas aqua benedicta.

8. Benedictio peregrinorum ad loca sancta prodeuntium.[1]

Peregrini, ad loca sancta profecturi, antequam discedant, iuxta veteris ecclesiae institutum, deberent accipere patentes seu commendatitias litteras a suo Ordinario seu parocho. Quibus obtentis, et rebus suis dispositis, facta peccatorum suorum confessione, et audita Missa, in qua dicitur Oratio pro peregrinantibus, sanctissimam Eucharistiam devote suscipiant. Expleta Missa, sacerdos super eos genuflexos dicit sequentes preces:

---

1) „Peregrini dicendi sunt ii, qui extra suam versantur regionem, et devotionis gratia peregre proficiscuntur ad locum praefixum, in quo aliquod sanctuarium adsit. — In numero locorum sacrorum praeter sacrum sepulchrum et totam Hierosolymitanam regionem, in qua Christus Dominus noster passus est, adnumerantur etiam nonnulla alia sanctuaria, ab ecclesia catholica approbata et definita. — Quare, qui ad aliquem locum, in quo vel sacra aliqua imago miraculis clara, vel corpus alicuius Sancti colitur, peragrat, vere peregrinus est dicendus." *Baruffaldus i. h. l.*

Antiph. In viam pacis.

Canticum. Benedictus Dominus Deus Israel, etc. *ex Laudibus.*

Repetitur Antiphona.

In viam pacis et prosperitatis dirigat vos omnipotens et misericors Dominus, et Angelus Raphael comitetur vobiscum in via, ut cum pace, salute, et gaudio revertamini ad propria.

Kyrie eleison, Christe eleison, Kyrie eleison.

Pater noster etc.

V. Et ne nos inducas in tentationem, etc.

V. Salvos fac servos tuos, etc.

V. Mitte eis, Domine, auxilium de sancto, etc.

V. Esto eis, Domine, turris fortitudinis, etc.

V. Nihil proficiat inimicus in eis, etc.

V. Benedictus Dominus die quotidie,

R. Prosperum iter faciat nobis Deus salutarium nostrorum.

V. Vias tuas, Domine, demonstra nobis,

R. Et semitas tuas edoce nos.

V. Utinam dirigantur viae nostrae,

R. Ad custodiendas iustificationes tuas.

V. Erunt prava in directa,

R. Et aspera in vias planas.

V. Angelis suis Deus mandavit de te,

R. Ut custodiant te in omnibus viis tuis.

V. Domine, exaudi orationem meam, etc.

V. Dominus vobiscum, etc.

Oremus. Deus, qui filios Israel per maris medium sicco vestigio ire fecisti, quique tribus Magis iter ad te stella duce pandisti; tribue eis, quaesumus, iter prosperum, tempusque tranquillum, ut Angelo tuo sancto comite, ad eum, quo pergunt locum, ac demum ad aeternae salutis portum feliciter valeant pervenire.

Deus, qui Abraham, puerum tuum, de Ur Chaldaeorum eductum, per omnes suae peregrinationis vias

illaesum custodisti; quaesumus, ut hos famulos tuos custodire digneris; esto eis, Domine, in procinctu suffragium, in via solatium, in aestu umbraculum, in pluvia et frigore tegumentum, in lassitudine vehiculum, in adversitate praesidium, in lubrico baculus, in naufragio portus, ut te duce, quo tendunt, prospere perveniant, et demum incolumes ad propria revertantur.

Adesto, quaesumus Domine, supplicationibus nostris, et viam famulorum tuorum in salutis tuae prosperitate dispone, ut inter omnes viae et vitae huius varietates tuo semper protegantur auxilio.

Praesta, quaesumus, omnipotens Deus, ut familia tua per viam salutis incedat, et beati Joannis Praecursoris hortamenta sectando, ad eum, quem praedixit, secura perveniat, Dominum nostrum Jesum Christum Filium tuum.

Exaudi, Domine, preces nostras, et iter famulorum tuorum propitius comitare, atque misericordiam tuam, sicut ubique es, ita ubique largire, quatenus a cunctis adversitatibus tua opitulatione defensi, gratiarum tibi referant actionem. Per Christum Dominum nostrum. — *R.* Amen.

Pax et benedictio † Dei omnipotentis, Patris, et Filii, et Spiritus sancti, descendat super vos et maneat semper. — *R.* Amen.

Deinde aspergantur aqua benedicta.

Quod si unus fuerit peregrinaturus, omnia dicuntur in numero singulari; ac si sacerdos ipse, qui benedicit, fuerit socius peregrinationis, dicat in persona prima numeri pluralis, quatenus congruere videbitur.

9. Benedictio peregrinorum post reditum.

V. Adiutorium nostrum in nomine Domini, etc.

Antiph. Ecce sic benedicetur homo, qui timet Dominum.

Psalmus 127. Beati omnes, qui timent Dominum, * qui ambulant in viis eius.

Labores manuum tuarum quia manducabis: * beatus es, et bene, tibi erit.

Uxor tua sicut vitis abundans, * in lateribus domus tuae.

Filii tui sicut novellae olivarum, * in circuitu mensae tuae.

Ecce sic benedicetur homo, * qui timet Dominum.

Benedicat tibi Dominus ex Sion, * et videas bona Jerusalem omnibus diebus vitae tuae.

Et videas filios filiorum tuorum, pacem super Israel. — Gloria Patri, etc.

Antiph. Ecce sic benedicetur homo, qui timet Dominum.

Kyrie eleison, Christe eleison, Kyrie eleison.

Pater noster, etc.

V. Et ne nos inducas in tentationem, etc.

V. Benedicti, qui veniunt in nomine Domini,

R. Benedicti vos a Domino, qui fecit coelum et terram.

V. Respice, Domine, in servos tuos, et in opera tua,

R. Et dirige eos in viam mandatorum tuorum.

V. Domine, exaudi orationem meam, etc.

V. Dominus vobiscum, etc.

Oremus. Largire, quaesumus, Domine, famulis tuis indulgentiam placatus et pacem, ut pariter ab omnibus mundentur offensis, et secura tibi mente deserviant.

Omnipotens sempiterne Deus, nostrorum temporum vitaeque dispositor, famulis tuis continuae tranquillitatis largire subsidium, ut quos incolumes propriis laboribus reddidisti, tua facias protectione securos.

Deus, humilium visitator, qui nos fraterna dilectione consolaris, praetende societati nostrae gratiam tuam, ut per eos, in quibus habitas, tuum nobis sentiamus adventum. Per Dominum nostrum, etc.

Deinde aspergantur aqua benedicta a sacerdote dicente:

Pax et benedictio † Dei omnipotentis, Patris, et Filii, et Spiritus sancti, descendat super vos et maneat semper. Amen.

Benedictiones esculentorum, praesertim in Pascha.

10. Benedictio agni paschalis.

V. Adiutorium nostrum in nomine Domini etc.

V. Dominus vobiscum, etc.

Oremus. Deus, qui per famulum tuum Moysen, in liberatione populi tui de Aegypto, agnum occidi iussisti in similitudinem Domini nostri Jesu Christi, et utrosque postes domorum de sanguine eiusdem agni perungi praecepisti; tu bene†dicere et sancti†ficare digneris hanc creaturam carnis, quam nos, famuli tui ad laudem tuam sumere desideramus, per resurrectionem eiusdem Domini nostri Jesu Christi, qui tecum vivit et regnat in saecula saeculorum. — *R*. Amen.

Et mox aspergat aqua benedicta.

11. Benedictio ovorum.

V. Adiutorium nostrum in nomine Domini, etc.

V. Dominus vobiscum, etc.

Oremus. Subveniat, quaesumus, Domine, tuae bene†dictionis gratia huic ovorum creaturae, ut cibus salubris fiat fidelibus tuis, in tuarum gratiarum actione sumentibus, ob resurrectionem Domini nostri Jesu Christi, qui tecum vivit et regnat in saecula saeculorum. — *R*. Amen.

Et aspergat aqua benedicta.

12. Benedictio panis.

V. Adiutorium nostrum in nomine Domini, etc.

V. Dominus vobiscum, etc.

Oremus. Domine Jesu Christe, panis Angelorum, panis vivus aeternae vitae, bene†dicere dignare pa-

nem istum, sicut benedixisti quinque panes in deserto, ut omnes ex eo gustantes, inde corporis et animae percipiant sanitatem. Qui vivis et regnas in saecula saeculorum. — *R*. Amen.

Et aspergat aqua benedicta.

13. Benedictio novorum fructuum.

V. Adiutorium nostrum in nomine Domini, etc.

V. Dominus vobiscum, etc.

Oremus. Bene†dic, Domine, hos novos fructus N. et praesta, ut, qui ex eis in tuo sancto nomine vescentur, corporis et animae salute potiantur. Per Christum Dominum nostrum. — *R*. Amen.

Et aspergantur aqua benedicta.

14. Benedictio ad quodcumque comestibile.

V. Adiutorium nostrum in nomine Domini, etc.

V. Dominus vobiscum, etc.

Oremus. Bene†dic, Domine, creaturam istam N. ut sit remedium salutare generi humano, et praesta per invocationem sancti nominis tui, ut quicumque ex ea sumpserint, corporis sanitatem, et animae tutelam percipiant. Per Christum Dominum nostrum. — *R*. Amen.

Aspergat aqua benedicta.

15. Benedictio olei simplicis.

V. Adiutorium nostrum in nomine Domini, etc.

Exorcismus. Exorcizo te, creatura olei, per Deum Patrem † omnipotentem, qui fecit coelum et terram, mare et omnia, quae in eis sunt. Omnis virtus adversarii, omnis exercitus diaboli, et omnis incursus, omne phantasma satanae eradicare, et effugare ab hac creatura olei, ut fiat omnibus, qui eo usuri sunt, salus mentis et corporis, in nomine Dei Patris † omnipotentis, et Jesu † Christi, Filii eius, Domini nostri, et Spiritus sancti † Paracliti, et in caritate eiusdem Domini nostri Jesu Christi, qui ven-

turus est iudicare vivos et mortuos, et saeculum per ignem.

R. Amen.

V. Domine, exaudi orationem meam, etc.

V. Dominus vobiscum, etc.

Oremus. Domine, Deus omnipotens, cui adstat exercitus Angelorum cum tremore, quorum servitium spirituale cognoscitur, dignare respicere, bene†dicere, et sancti†ficare hanc creaturam olei, quam ex olivarum succo eduxisti, et ex eo infirmos inungi mandasti, quatenus sanitate percepta tibi Deo vivo et vero gratias agerent; praesta, quaesumus, ut hi, qui hoc oleo, quod in tuo nomine bene†dicimus, usi fuerint, ab omni languore, omnique infirmitate, atque cunctis insidiis inimici liberentur, et cunctae adversitates separentur a plasmate tuo, quod pretioso Sanguine Filii tui redemisti, ut numquam laedatur a morsu serpentis antiqui. Per eundem Dominum nostrum Jesum Christum, Filium tuum, qui tecum vivit et regnat in unitate etc.

Aspergat oleum aqua benedicta.

16. Benedictio vini in festo S. Joannis Evangelistae.[1]
(Ex Supplem. Missal. Rom. pro Archidioecesi Coloniensi.)

In fine Missae post Evangelium S. Joannis scilicet In principio *dicitur sequens*

Psalmus 22. Dominus regit me; et nihil mihi deerit; in loco pascuae ibi me collocavit.

Super aquam refectionis educavit me; animam meam convertit.

Deduxit me super semitas iustitiae: propter nomen suum.

Nam, et si ambulavero in medio umbrae mortis non timebo mala: quoniam tu mecum es.

Virga tua, et baculus tuus: ipsa me consolata sunt.

[1]) Cfr. Augsburger Pastoralbl. a. 1863, num. 52.

Parasti in conspectu meo mensam: adversus eos, qui tribulant me.

Impinguasti in oleo caput meum; et calix meus in ebrians, quam praeclarus est!

Et misericordia tua subsequetur me; omnibus diebus vitae meae.

Et ut inhabitem in domo Domini: in longitudinem dierum.

Gloria Patri etc. Sicut erat etc.

Kyrie eleison. Christe eleison. Kyrie eleison.

Pater noster etc. *secreto.*

V. Et ne nos inducas in tentationem, etc.

V. Salvos fac servos tuos, etc.

V. Mitte eis, Domine, auxilium de sancto, etc.

V. Nihil proficiat inimicus in eis, etc.

V. Et si mortiferum quid biberint,

R. Non eis nocebit.

V. Domine, exaudi etc.

Oremus. Domine sancte, Pater omnipotens, aeterne Deus, qui Filium tuum Tibi coaeternum, et consubstantialem de coelis descendere, et de sacratissima Virgine Maria in hoc tempore plenitudinis incarnari temporaliter voluisti, ut ovem perditam et errantem quaereret, et in humeris propriis ad ovile reportaret, necnon ut eum, qui in latrones incidit, a vulnerum suorum dolore, infundens ipsi vinum et oleum, curaret; bene†dic et sancti†fica hoc vinum, quod de vite in potum hominum produxisti, et praesta, ut quisquis in hac sacra solemnitate de eo sumpserit vel biberit, salutem animae et corporis consequatur, et si in peregrinatione fuerit, ab eodem, tua gratia mediante, confortetur, ut via eius in omni prosperitate dirigatur. Per Christum Dominum nostrum. — *R*. Amen.

Alia oratio. *Oremus.* Domine Jesu Christe, qui te vitem veram, et sanctos Apostolos tuos palmites appellari voluisti, et de omnibus te diligentibus vi-

neam electam plantare voluisti; bene†dic vinum hoc, et virtutem ei tuae benedictionis infunde, ut quicumque ex eo sumpserit vel biberit, intercedente dilecto discipulo tuo Joanne, Apostolo et Evangelista, singulis morbis et venenis pestiferis effugatis, sanitatem inde corporis et animae consequatur. Qui vivis et regnas cum Deo Patre etc.

Alia oratio. *Oremus.* Deus, qui humano generi panem in cibum, et vinum in potum procreasti, ut panis corpus confortet, et vinum cor hominis laetificet, quique beato Joanni, praedilecto discipulo tuo, tantam gratiam contulisti, ut non solum haustum veneni illaesus evaderet, sed etiam in tua virtute prostratos a morte resuscitaret; praesta omnibus hoc vinum bibentibus, ut spiritualem laetitiam et vitam consequi mereantur aeternam. Per Dominum nostrum Jesum Christum etc. — *R.* Amen.

Aspergat aqua benedicta. [1])

17. Benedictio in festo S. Blasii contra morbos gutturis. [2])

(Ex „Man. Pastorum", Colon. 1836.)

Sacerdos post Missam, aut alias, superpelliceo vel albà et stola indutus, accensos duos benedictos cereos in forma crucis sub mento cuiusvis benedicendi genuflexi tenens dicat:

Per intercessionem S. Blasii, Episcopi et Martyris, liberet te a malo gutturis, et a quolibet alio Deus Pater, et Filius † et Spiritus sanctus. Amen.

18. Benedictió herbarum in festo Assumptionis B. M. V.

(Ex Missali Colon.)

Ante Missam sacerdos superpelliceo vel alba, stola et pluviali (ubi habetur) coloris albi indutus, dicit:

---

1) Aliquibus in locis vinum benedictum populo bibendum tradit dicens singulis: *Bibe amorem S. Joannis, in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti. Amen.*

2) Cfr. Köln. Pastoralbl. a. 1867. Nr. 5.

℣. Adiutorium nostrum in nomine Domini, etc.
℣. Dominus vobiscum, etc.

Oremus. Omnipotens sempiterne Deus, qui coelum et terram, mare cunctaque visibilia et invisibilia verbo tuo creasti ex nihilo, quique herbas et arbores ad usus hominum animaliumque terram gignere, et unumquodque sementem in semetipso habere praecepisti, atque ut herbae non solum animantibus ad victum, verum etiam aegris corporibus prodessent ad medicamentum, tua ineffabili pietate concessisti; te supplici mente et ore deprecamur, ut has herbas diversi generis tua clementia bene✝dicas, ut salubres non solum ad necessitates hominum, verum etiam animalium facere digneris, ut, quicumque ex iis in hac venerabili solemnitate sanctae Mariae sumpserint, vel in quemcumque usum redactae fuerint et assumptae, accipiant tam corporis, quam animae sanitatem; quod ipse praestare digneris, qui vivis et regnas etc. — ℟. Amen.

Aspergat illas aqua benedicta in modum crucis.

19. Benedictio puerorum et puellarum.

(Ex libro P. Maurel „Le chrétien éclairé" Romae approbato.)

℣. Adiutorium nostrum in nomine Domini, etc.
℣. Domine, exaudi orationem meam, etc.
℣. Dominus vobiscum, etc.

Oremus. Quaesumus, omnipotens Deus, pueris istis, pro quibus tuam deprecamur clementiam, bene✝dicere dignare, et per virtutem sancti Spiritus corda eorum corrobora, vitam sanctifica, castimonia decora, et sensus in bonis operibus munitos informa, prospera tribue, pacem concede, salutem confer, caritatem largire, et ab omnibus diabolicis atque humanis insidiis tua protectione et virtute semper defende, et in finem ad requiem paradisi eos perduc. Per Dominum nostrum etc.

Oremus. Domine Jesu Christe, qui parvulos tibi

oblatos et ad te venientes complectebaris (*hic ponat manus super capita puerorum*) manusque super illos imponens benedicebas, atque dicebas: Sinite parvulos venire ad me, et nolite prohibere eos, talium est enim regnum coelorum, et Angeli eorum semper vident faciem Patris mei; respice, quaesumus, ad pueri (*vel* puellae, *si fuerit unus, seu* puerorum, *vel* puellarum) innocentiam, et ad suorum parentum devotionem, et clementer eos hodie per ministerium meum bene†dic, ut in tua gratia et misericordia semper proficiant, te sapiant, te timeant, et mandata tua et parentum custodiant, et ad finem optatum feliciter perveniant. Per te, Salvator mundi, qui cum Patre et Spiritu sancto vivis et regnas Deus in saecula saeculorum. — *R.* Amen.

Benedictio Dei omnipotentis, † Patris et Filii et Spiritus sancti descendat super te, (*vel* vos), et custodiat atque dirigat te (*vel* vos) et maneat semper vobiscum. — *R.* Amen.

Aspergantur aqua benedicta.

20. Benedictio ad omnia, approbata a. S. R. C.
(Ex Rit. Rom. Romae 1864. typis S. Congreg. de propag. fide.)

Haec benedictionis formula adhiberi potest a quovis sacerdote pro omnibus rebus, de quibus specialis benedictio non habetur in Rituali Romano.

V. Adiutorium nostrum etc.

V. Dominus vobiscum etc.

Oremus. Deus, cuius verbo sanctificantur omnia, benedictionem tuam effunde super creaturam istam (*vel* creaturas istas), et praesta, ut, quisquis ea, (*vel* eis) secundum legem et voluntatem tuam cum gratiarum actione usus fuerit, per invocationem sanctissimi nominis tui, corporis sanitatem et animae tutelam, te auctore percipiat. Per Christum Dominum nostrum. Amen.

Deinde illam (vel illas) sacerdos aspergit aqua benedicta.

II. Benedictiones ab Episcopis, vel aliis facultatem habentibus faciendae.[1])

21. Benedictio sacerdotalium indumentorum in genere.

V. Adiutorium nostrum in nomine Domini, etc.

V. Dominus vobiscum, etc.

Oremus. Omnipotens sempiterne Deus, qui per Moysen famulum tuum pontificalia et sacerdotalia seu levitica vestimenta ad explendum in conspectu tuo ministerium eorum, ad honorem et decorem nominis tui fieri decrevisti; adesto propitius invocationibus nostris et haec indumenta sacerdotalia desuper irrigante gratia tua, ingenti benedictione per nostrae humilitatis servitium purifi†care, bene†dicere, et con†secrare digneris, ut divinis cultibus et sacris myteriis apta et benedicta existant; his quoque sacris vestibus Pontifices, et Sacerdotes seu Levitae tui induti ab omnibus impulsionibus, seu tentationibus malignorum spirituum muniti et defensi esse mereantur, tuisque mysteriis apte et condigne servire et inhaerere, atque in his tibi placite et devote perseverare tribue. Per Christum Dominum nostrum. — *R*. Amen.

Oremus. Deus, invictae virtutis triumphator, et omnium rerum creator ac sanctificator, intende propitius preces nostras, et haec indumenta leviticae sacerdotalis et pontificalis gloriae, ministris tuis fruenda tuo ore proprio bene†dicere, sancti†ficare, et conse†crare digneris, omnesque eis utentes, tuis mysteriis aptos, et tibi in eis devote ac laudabiliter servientes, gratos efficere digneris. Per Dominum nostrum Jesum-Christum etc. — *R*. Amen.

Oremus. Domine, Deus omnipotens, qui vestimenta Pontificibus, Sacerdotibus et Levitis in usum

---

1) Ex Rit. Rom., ubi alii fontes non assignantur. — Cfr. *Lambertini* Instit. 21.

tabernaculi foederis necessaria Moysen famulum tuum agere iussisti, eumque spiritu sapientiae ad id peragendum replevisti; haec vestimenta in usum et cultum mysterii tui bene†dicere, sancti†ficare, et conse†crare digneris, atque ministros altaris tui, qui ea induerint, septiformis Spiritus gratia dignanter repleri, atque castitatis stola beata facias cum bonorum fructu operum ministerii congruentis immortalitate vestiri. Per Christum Dominum nostrum.

R. Amen.

Deinde aspergit ipsa indumenta aqua benedicta.

22. Benedictio mapparum, sive linteaminum altaris.[1])

V. Adiutorium nostrum in nomine Domini, etc.

V. Dominus vobiscum, etc.

Oremus. Exaudi, Domine, preces nostras, et haec linteamina sacri altaris usui praeparata bene†dicere, et sancti†ficare digneris. Per Christum Dominum nostrum. — *R*. Amen.

Oremus. Domine, Deus omnipotens, qui Moysen famulum tuum, ornamenta et linteamina facere per quadraginta dies docuisti, quae etiam Maria texuit, et fecit in usum ministerii et tabernaculi foederis; bene†dicere, sancti†ficare et conse†crare digneris haec linteamina ad tegendum involvendumque altare gloriosissimi Filii tui Domini nostri Jesu Christi, qui tecum vivit et regnat in unitate Spiritus sancti Deus, per omnia saecula saeculorum. — *R*. Amen.

Deinde aspergit ea aqua benedicta.

---

1) Ex communiori et probabiliori sententia purificatorium, velum et bursa non sunt benedicenda. (*S. R. C. 7. Sept. 1816.*) *Certo* benedici debet corporale, amictus, alba, manipulus, stola, casula et mappae; *probabilius* vero etiam cingulum et palla. Quoad cetera paramenta sacro ministerio propius inservientia benedictio in genere conveniens quidem est, sed non de praecepto.

23. Benedictio corporalium.

V. Adiutorium nostrum in nomine Domini, etc.

V. Dominus vobiscum, etc.

Oremus. Clementissime Domine, cuius inenarrabilis est virtus, cuius mysteria arcanis mirabilibus celebrantur; tribue, quaesumus, ut hoc linteamen tuae propitiationis bene†dictione sancti†ficetur ad consecrandum super illud Corpus et Sanguinem Dei et Domini nostri Jesu Christi, Filii tui, qui tecum vivit et regnat in unitate Spiritus sancti Deus, per omnia saecula saeculorum. — *R.* Amen.

Oremus. Omnipotens sempiterne Deus, bene†dicere, sancti†ficare, et conse†crare digneris linteamen istud ad tegendum involvendumque Corpus et Sanguinem Domini nostri Jesu Christi, Filii tui, qui tecum vivit et regnat etc. — *R.* Amen.

Oremus. Omnipotens Deus, manibus nostris opem tuae benedictionis infunde, ut per nostram bene†dictionem hoc linteamen sanctificetur, et Corporis ac Sanguinis Redemptoris nostri novum sudarium Spiritus sancti gratia efficiatur. Per eumdem Dominum ... in unitate eiusdem Spiritus sancti ...

R. Amen.

Et aspergit aqua benedicta.

24. Benedictio tabernaculi, seu vasculi[1]) pro sacrosancta Eucharistia conservanda.

V. Adiutorium nostrum in nomine Domini, etc.

V. Dominus vobiscum, etc.

---

[1]) Vasa sacra amittunt suam consecrationem, dum per fractionem vel aliter amittunt figuram, aut formam essentialem, sub qua sunt consecrata aut benedicta; seu dum fiunt inutilia et inepta ad convenientem usum, ad quem sunt consecrata aut benedicta. Quando in fundo calicis fit foramen, quamvis exiguum, item quando cuppa separatur a pede, sive id fiat violenter, sive non, (nisi calix sit tornatilis, quia tunc sub tali forma est consecratus et per separationem

Oremus. Omnipotens sempiterne Deus, maiestatem tuam supplices deprecamur, ut vasculum hoc pro Corpore Filii tui, Domini nostri Jesu Christi in eo condendo fabricatum, bene†dictionis tuae gratia dicare digneris. Per eundem Dominum ...

R. Amen.

Deinde aspergit illud aqua benedicta.

25. Benedictio novae crucis.[1]

V. Adiutorium nostrum in nomine Domini, etc.

V. Domine exaudi orationem meam, etc.

V. Dominus vobiscum, etc.

Oremus. Rogamus te, Domine sancte, Pater omnipotens, aeterne Deus, ut digneris bene†dicere hoc[2] signum crucis tuae, ut sit remedium salutare generi humano; sit soliditas fidei, profectus bonorum operum, redemptio animarum, sit solamen, et protectio, ac tutela contra saeva iacula inimicorum. Per Christum Dominum nostrum. — *R.* Amen.

Alia oratio[3] *ad idem.*

Bene†dic, Domine Jesu Christe, hanc crucem tuam, per quam eripuisti mundum a potestate daemo-

---

formam suam non amittit, cum partes sine novo artificio iungi queant), denique quando de novo inauratur, amittit consecrationem et nova consecratione indiget. (Cfr. *Decr. S. R. C. 14. Junii 1845.* et *9. Maii 1857.*) — Idem fere dicendum de necessitate novae benedictionis patenae et lunulae. Pyxis et lunula non debent necessario consecrari, sed debent benedici. *(S. Lig. n. 384.* et *385.*) — Calices aliaque vasa sacra antequam tradantur artifici reficienda vel fundenda, non debent a sacerdote exsecrari, nec manibus instrumentisve deformari. *(S. R. C. 20. Aprilis 1822.)*

1) Cruces altarium seu processionum non sunt benedicendae de praecepto; possunt tamen a simplice sacerdote benedici privatim et non solemniter. *(S. R. C. 12. Julii 1704.)*

2) Si fuerint plures, mutetur numerus.

3) Haec oratio adiicitur, quando *crux missionis* benedicitur.

P. Maurel.

V. Domine exaudi etc.

V. Dominus vobiscum etc.

Oremus. Domine sancte, Pater omnipotens, aeterne Deus, qui benedictionis tuae gratiam aegris infundendo corporibus, facturam tuam multiplici pietate custodis, ad invocationem nominis tui benignus assiste; ut intercedente beato Ignatio Confessore tuo famulos tuos ab aegritudine liberatos et sanitate donatos dextera tua erigas, virtute confirmes, potestate tuearis, atque ecclesiae tuae sanctae cum omni prosperitate restituas. Per Dominum etc.

Immergitur aquae numisma seu reliquiarium S. Ignatii, et immersum tenetur usque ad finem huius Orationis.

Bened†dic, Domine, hanc aquam, ut sit remedium salutare generi humano; et per intercessionem beati Ignatii, cuius numisma (*vel* reliquiae) in eam immergitur (*vel* immerguntur), praesta, ut quicumque ex ea sumpserint, corporis sanitatem et animae tutelam percipiant. Per Christum etc.

---

stat, suprema auctoritate sua approbavit, indulsitque, ut eadem formula in benedictione praedictae aquae uti valeant sacerdotes alumni Societatis ipsius. Quum autem memoratus Rmus. Pater Praepositus Generalis exquisiverit etiam ab eodem Sanctissimo Domino Nostro, ut iis in locis, in quibus non exstant domus Societatis suae, ad hanc benedictionem delegare valeat alios quoque sacerdotes, de consensu tamen Ordinarii Dioecesani, Sanctitas sua clementer annuit, ut praefata benedictionis formula adhiberi possit in illis Dioecesibus, quarum Ordinarii a sacra Rituum Congregatione eiusdem extensionem petierint, et pro iis tantum locis, ubi non adsint domus Societatis Jesu. Contrariis non obstantibus quibuscumque.

Die 30. August 1866.

C. Episc. Portuen. et S. Rufinae Card. Patrizzi S. R. C. Praef.

Pro R. P. D. Dominico Bartolini Secret.

Josephus Cicolini, Substitutus.

Educitur ex aqua numisma seu reliquiarium.

Oremus. Deus, qui ad maiorem tui nominis gloriam propagandam novo per B. Ignatium subsidio militantem ecclesiam roborasti, concede, ut eius auxilio et imitatione certantes in terris coronari cum ipso mereamur in coelis. Per Dominum etc.

29. Methodus pro erigendis stationibus Viae Crucis.

(Ex libro P. Maurel „Le chrétien éclairé" etc.)

(Propria Ordinis Minorum Observantium S. Francisci.)

Sacerdos superpelliceo et stola violacei coloris indutus uno saltem clerico adhibito, qui ei opportuno tempore porrigere possit vasculum aquae benedictae cum aspersorio, et thuribulum cum incensi navicula, ascendit altare, ibique stans brevi sermone super praestantia et utilitate pii exercitii Viae Crucis populum alloquetur; deinde genuflexus in infimo gradu intonabit Hymnum: Veni Creator Spiritus, etc. *(vide supra pag. 628.)*

V. Emitte Spiritum tuum, et creabuntur, (t. p. Alleluia.)

R. Et renovabis faciem terrae (t. p. Alleluia.)

Oremus. Deus, qui corda fidelium sancti Spiritus illustratione docuisti, da nobis in eodem Spiritu recta sapere, et de eius semper consolatione gaudere.

Defende, quaesumus, Domine, Beata Maria semper Virgine intercedente, populum istum *(vel* familiam istam) ab omni adversitate, et toto corde tibi prostratum *(vel* prostratam) ab hostium propitius tuere clementer insidiis.

Actiones nostras, quaesumus, Domine, aspirando praeveni et adiuvando prosequere, ut cuncta nostra oratio et operatio a te semper incipiat, et per te coepta finiatur. Per Dominum nostrum, etc.

Benedictio tabularum pictarum *(si adsunt).*

V. Adiutorium . . . *R.* Qui fecit coelum, etc.

Oremus. Omnipotens sempiterne Deus, qui Sanctorum tuorum imagines etc., pag. 802. num. 26.

Tunc sacerdos eas aspergit aqua benedicta et incensat. In oratorio privato omitti potest incensatio.

Benedictio crucium *(quae ex ligno esse debent.)*

℣. Adiutorium ... ℟. Qui fecit, etc.

Oremus. Benedic †, Domine, has cruces, quia per crucem sanctam tuam eripuisti mundum a potestate daemonum et superasti Passione tua suggestorem peccati, qui gaudebat in praevaricatione primi hominis per ligni vetiti sumptionem.

(Hic aspergat aqua benedicta.)

Sanctificentur haec signa crucis in nomine Patris † et Filii † et Spiritus † sancti, ut orantes inclinantesque se propter Dominum ante istas cruces inveniant corporis et animae sanitatem. Per Christum Dominum nostrum. — ℟. Amen.

Deinde cantatur Hymnus Vexilla Regis prodeunt, *et* Stabat Mater dolorosa *usque ad stropham:* Fac ut ardeat cor meum, *inclusive.*

Post Amen *sacerdos accedens ad locum primae stationis osculatur crucem et tabulam, easque vel per se, vel per laicum decenti habitu indutum collocat in loco ad id praeparato; deinde legit meditationem et preces huic stationi respondentes; quod et fiet in ceteris stationibus. Quibus finitis, cantatur Hymnus* Te Deum, (pag. 637.) *cum Oratione* Deus, cuius misericordiae etc. (pag. 777.)

In fine sacerdos benedicit populum cum cruce.

30. Modus dandi benedictionem papalem.

(Ex Rituali Romano. — Pro Regularibus.) [1])

1. *Admoneatur populus de Indulgentia a Sede Apostolica concessa, de praeceptis operibus pro ea*

---

[1]) Pro Episcopis et Praelatis inferioribus habetur formula in *Archiv für kath. Kirchenrecht* Neue Folge IX. Bd. Seite 331.

lucrifacienda, de die quo visitanda est designata ecclesia, de hora denique qua dabitur Pontificia Benedictio.

2. *Postquam statutis die et hora, populus ad ecclesiam convenerit, alta voce legantur Litterae Apostolicae, seu Decreta quibus Indulgentia conceditur, una cum potestate Benedictionem Apostolicam super populum effundendi, ut de delegatione audientibus constet, et concessio ex latino sermone in vulgarem accomodato ad populi intelligentiam conversa pronuntietur: populus ad suorum scelerum detestationem pio brevique sermone excitetur; post quae, sacerdos nullis circumstantibus ministris, stola et superpelliceo indutus, ante altare genuflexus, sequentibus verbis Dei opem imploret:*

V. Adiutorium ... — *V.* Domine, exaudi ... — *V.* Dominus vobiscum ...

Deinde stans sequentem recitet orationem:

Oremus. Omnipotens et misericors Deus, da nobis auxilium de Sancto, et vota populi huius in humilitate cordis veniam peccatorum poscentis, tuamque benedictionem praestolantis et gratiam, clementer exaudi: dexteram tuam super eum benignus extende, ac plenitudinem divinae benedictionis effunde, qua bonis omnibus cumulatus, felicitatem et vitam consequatur aeternam. Per Christum ... Amen.

3. *Tunc sacerdos ad cornu Epistolae accedat, et ibidem populum benedicat (cum imagine D. N. J. C.) unico signo crucis, et proferens alta voce haec verba:*

Benedicat vos omnipotens Deus † Pater, et Filius et Spiritus Sanctus. *R.* Amen.

81. Ritus servandus in benedictione ac receptione habitus confratrum B. M. V. de monte Carmelo.

(Ex libro P. Maurel „Le chrétien éclairé“ etc.)

Sodalitati nomen daturus, ipso die ad Poenitentiae atque Eucharistiae Sacramenta accedat, ut ple-

nariam indulgentiam a Paulo V. concessam lucrari valeat.

Si fieri potest, scapulare benedicendum est ad altare beatissimae Virginis Mariae de monte Carmelo, duobus cereis accensis.

Sacerdos superpelliceum (vel regulare pallium) induat una cum stola albi coloris.

I. Si unus sit recipiendus.

Genuflexo, qui habitum recipit, sacerdos stans dicat:

Suscepimus, Deus, misericordiam tuam in medio templi tui, secundum nomen tuum, Deus, sic et laus tua in fines terrae; iustitia plena est dextera tua.

Kyrie eleison, Christe eleison, Kyrie eleison.

Pater noster etc.

V. Et ne nos inducas in tentationem, etc.

V. Salvum (salvam) fac servum tuum (ancillam tuam). — *R*. Deus meus sperantem in te.

V. Mitte ei, Domine, auxilium de sancto,

R. Et de Sion tuere eum (eam).

V. Nihil proficiat inimicus in eo (ea).

R. Et filius iniquitatis non apponat nocere ei.

V. Domine, exaudi orationem meam, etc.

V. Dominus vobiscum, etc.

Oremus. Suscipiat te Christus in numero fidelium suorum; et nos, licet indigni, te suscipimus in orationibus nostris. Concedat tibi Deus per Unigenitum suum mediatorem Dei et hominum, tempus bene vivendi, locum bene agendi, constantiam bene perseverandi, et ad aeternae vitae hereditatem feliciter perveniendi; et sicut nos hodie fraterna caritas spiritualiter iungit in terris, ita divina pietas, quae dilectionis est auctrix et amatrix, nos cum fidelibus suis coniungere dignetur in coelis. Per eundem Christum Dominum nostrum. — *R*. Amen.

V. Adiutorium nostrum in nomine Domini, etc.
V. Sit nomen Domini benedictum, etc.
V. Domine, exaudi orationem meam, etc.
V. Dominus vobiscum, etc.

Oremus. Aeterne Pater et omnipotens Deus, qui Unigenitum tuum vestem nostrae mortalitatis induere voluisti; obsecramus immensam tuae largitatis bene✝dictionem in hoc genus effluere vestimenti, quod sancti Patres ad innocentiae et humilitatis indicium a renuntiantibus saeculo gestari sanxerunt, et sic ipsum bene✝dicere digneris, ut quicumque eo usus fuerit, induere mereatur ipsum Dominum nostrum Jesum Christum, Filium tuum, qui tecum vivit et regnat in unitate Spiritus sancti Deus, per omnia saecula saeculorum. — *R*. Amen.

Oremus. Suppliciter te, Domine, rogamus, ut super hunc habitum servo tuo (famulae tuae) imponendum, bene✝dictio tua benigna descendat, ut sit bene✝dictus, atque divina virtute procul pellantur hostium nostrorum visibilium et invisibilium tela nequissima. — *R*. Amen.

Aspergat habitum aqua benedicta, et imponens ei, dicat:

Accipe, vir devote (mulier devota), hunc habitum benedictum, precans sanctissimam Virginem, ut eius meritis illum perferas sine macula, et te ab omni adversitate defendat, atque ad vitam perducat aeternam. — *R*. Amen.

Adesto, Domíne, supplicationibus nostris, et hunc famulum tuum, quem (hanc famulam tuam, quam), nostrae sacrae Religioni (vel sacrae Religioni Carmelitarum) sociamus, perpetua tribue firmitate corroborari, ut perseveranti proposito, in omni sanctitate tibi valeat famulari.

Protege, Domine, famulum tuum (famulam tuam) subsidiis pacis, et beatae Mariae semper Virginis

patrociniis confidentem a cunctis hostibus redde securum (securam).

Bene✝dicat te Conditor coeli et terrae, Deus omnipotens, qui te eligere dignatus est ad beatissimae Virginis Mariae de monte Carmelo societatem et confraternitatem, quam precamur, ut in hora obitus tui, conterat caput serpentis, qui tibi est adversarius, et tandem tanquam victor palmam et coronam sempiternae hereditatis consequaris. Per Christum Dominum nostrum. — ℟. Amen.

Deinde aspergat confratrem vel consororem aqua benedicta, et subiungat:

Ego auctoritate, qua fungor, et mihi concessa, recipio te ad confraternitatem nostrae sacrae Religionis (vel sacrae Religionis Carmelitarum) et investio, ac participem te facio omnium bonorum spiritualium eiusdem Ordinis. In nomine Patris et Fi✝lii, et Spiritus sancti. Amen.

II. Si plures simul sint recipiendi.

Suscepimus, etc. *(ut supra.)*

℣℣. et ℟℟. ponantur in plurali numero, ubi opus est.

Oremus. Suscipiat vos Christus etc. *(ut supra* [pag. 808.] *mutato numero:)*

Singulis confratribus vel consororibus suum cuilibet imponens habitum dicat cuilibet:

Accipe vir etc. *(ut supra* [pag. 809.] *reliqua ponantur in numero plurali.)*

Ego auctoritate, qua fungor et mihi concessa recipio vos etc. *(supra in hac pagina)*

His expletis describatur confratris nomen in codice confraternitatis, et paucis sed efficacioribus verbis eum adhortetur ad caute, pie sancteque vivendum, ne Deiparam offendat, quam in posterum peculiari devotionis obsequio et affectu colere, ac veluti singularem ac dulcissimam matrem prosequi fas erit.

De exsecratione et nova consecratione altarium.

1. Altare, in quo sacrosanctum Missae sacrificium celebrandum est, debet esse lapideum et ab Episcopo, sive Abbate facultatem a Sede Apostolica habente, consecratum; vel saltem ara lapidea similiter ab Episcopo, vel Abbate, ut supra, consecrata, quae tam ampla sit, ut hostiam et maiorem partem calicis capiat. *(Rubr. gen. Miss. tit. XX.)*

2. Altare *fixum* est lapis altaris superficiem tegens, qui structurae inferiori coniungitur, et cum eadem unum totum efficit. — Altare *portatile* (viaticum) illud dicitur, quod constat tantum ex unico lapide integro tantae magnitudinis, ut calicis pedem cum patena saltem quoad maiorem partem capere possit, vel quod de uno in alium locum transfertur. *(S. C. Indulg. 20. Mart. 1846.)* Cfr. Münst. Pastoralbl. a. 1863. num. 5.

3. Altare fixum et stabile exsecratur, ita ut nova indigeat consecratione, 1⁰ quando mensa superior, seu lapis superpositus, qui sigillum continet, ita enormiter et notabiliter frangitur et diminuitur, ut pars, quae remanet, nequeat amplius commode continere calicem et hostiam cum patena; 2⁰ quando lapis, seu mensa superior consecrata amovetur ab inferiori structura seu basi, cui est immobiliter affixa: 3⁰ quoties sepulchrum altaris, seu repositorium, ubi reconduntur reliquiae, frangitur, removetur vel minuitur. *(Ferraris Prompta biblioth. art. altare n. 20.—23. ed. Paris. tom. I. pag. 434. et 435.)*

4. Amota mensa ab altari ad modum fixi et non portatilis consecrati, seu amota mensa a suo stipite vel basi, altare denuo consecrandum est. *(S. R. C. 15. Maii 1819.)*

5. Non exsecratur altare fixum, si aliqui tantum lapides structurae dimoveantur, eoque minus, si tota mensa cum lapidibus, quibus inhaeret, alibi transferatur. *(Gardellini in nota ad decretum S. R. C.*

d. d. 15. Maii 1819, vol. III. pag. 144. — Ferraris l. c. n. 86. et 87.)

6. Polluta vel violata ecclesia polluitur etiam vel violatur altare in ea fixum; [1]) exsecrato autem altari fixo non exsecratur ecclesia. Exsecrata ecclesia non exsecratur altare portatile. *(Ferraris l. c. n. 27. et 31.)*

7. Altare portatile seu mobile exsecratur 1° quando ita frangitur et diminuitur, ut ea pars, quae remanet, non sit amplius apta ad commode continendum calicem et patenam cum hostia; 2° quando anguli ipsius, in quibus chrisma ponitur, notabiliter et enormiter franguntur; 3° quando frangitur vel loco movetur repositorium reliquiarum. *(Ferraris l. c. n. 29.)*

8. Altare tam fixum, quam portatile amittit consecrationem per fracturam enormem seu notabilem. *(S. R. C. 6. Oct. 1837.)* „Erit autem enormis fractura, si tabula fuerit vel in duas vel in plures notabiles partes divisa, ac proinde continuationem, integritatem et substantialem unitatem amittat. Talis etiam erit, vel res sit de altaribus fixis vel de aris viatoriis [portatilibus] si divisa per fracturam aliqua sit ex illis partibus, in quibus peculiares unctiones fuerant adhibitae, subtiles candelae accensae, thus crematum . . . . Verbo dicam: exsecrata erit tabula, si pars fracta unam contineat ex lateralibus crucibus ab Episcopo in altaris consecratione specialiter benedictis. Quamvis, vel agatur de altari fixo et stabili, vel de ara portatili et viatoria, enormis fractura insuper erit, si parvus ille lapis confractus fuerit, qui sigillum continet, et claudit repositorium reliquiarum, quod sepulchrum dicimus.“ *(Gardellini ad decret. S. R. C. 3. Mart. 1821.)*

9. Altaria sive fixa sive portatilia amittunt con-

---

[1]) In ecclesia tantum benedicta potest consecrari altare, quia prius ipsa ecclesia consecretur. *(S. R. C. 12. Sept. 1857.)*

secrationem per fractionem tumuli, quo reconduntur reliquiae, vel earundem amissionem et denuo consecrari debent. *(S. R. C. 23. Maii 1835.)*

10. Altaria antiquitus consecrata, a quibus alio translati sunt tituli et imagines, non amota tamen mensa iam consecrata a primaevo loco, non indigent nova consecratione. *(S. R. C. 7. Julii 1759.)*

11. Altaria portatilia consecrationem amittunt amissis reliquiis ibidem reconditis, nec sufficit absque nova consecratione in illis tumulare alias reliquias authenticas. *(S. R. C. 7. Dec. 1844.)*

12. Altare portatile, cuius sepulchrum aliis vestigiis consecrationis remanentibus invenitur vacuum sacris reliquiis, reputari debet ita penitus amisisse consecrationem, ut aliis reliquiis repositis in sepulchro, eo uti non liceat absque nova consecratione. *(S. R. C. 23. Maii 1846.)*

13. Altare *portatile,* cuius lapidem sanctum sepulchralem Episcopus non curiositatis sed securitatis causa, i. e. lustrandi reliquias causa aperuit, hisque repertis authenticis denuo composuit, loculumque ut prius occlusit, quatenus Episcopus in ipso celebraverit, non indiget alia consecratione. *(S. R. C. 12. Aug. 1858.)* — Altare *fixum,* cuius lapis pro sigillo sepulchri reliquiarum inserviens ob defectum calcis, qua conglutinabatur, amplius sepulchro non haerebat, quando Episcopus ipse, ut rem melius exploraret, lapidem ipsum manu sua movit, et cum reipsa solutus esset, de situ sublevavit, (reliquias tamen nullo modo tetigit vel dimovit) et deinde lapidem reposuit, nova indiget consecratione. *(S. R. C. 14. Mart. 1861.)*

14. Altaria portatilia non amittunt consecrationem suam, quando frangitur sigillum, quod reliquiis in sepulchro inclusis apponitur; si autem fractum sit sepulchrum, vel eius operculum, aut etiam solum-

modo si hoc amotum fuerit, amittunt consecrationem. *(S. R. C. 23. Sept. 1848. et 12. Aug. 1858.)*

15. Altare portatile, cuius sigillum non existit, denuo debet consecrari, nec sufficit, imo nec licet novas addere reliquias veteribus in sepulchro inclusis et authenticitate carentibus, et demum sigillum Episcopi apponere; semel exsecrata ara vel fixa vel mobili, ex communi iure nova indiget consecratione. *(S. R. C. 23. Sept. 1848. et 5. Dec. 1851.)*

16. Si deleto tantum Episcopali sigillo super sepulchrum hispanica cera impresso, obseratae tamen inveniuntur sacrae reliquiae, denuo consecrari debet altare, quia non constat de reliquiarum identitate et authenticitate. *(S. R. C. 23. Maii 1846.)*

APPENDIX.

Formulae[1]) petendi varias facultates et gratias.

1. Formula petendi ab Ordinario facultatem legendi et retinendi libros prohibitos.

Aquisgrani 24. Jan. 1861.

Jos. N. Vicarius ad St. N.
petit facultatem
legendi et retinendi libros prohibitos.

Reverendissimo Vicariatui
Archiepiscopi Generali

Coloniam.

Reverendissime Vicariatus Generalis!

Infrascriptus nonnunquam necessario legere debet libros prohibitos in ordine ad confutandos haereticorum errores; unde hunc in finem et ad suae conscientiae quietem recurrit ad Reverendissimum Vicariatum Generalem, humillime supplicans, ut eidem facultatem impertiri dignetur legendi ac retinendi libros prohibitos, ad effectum dumtaxat errores haereticorum impugnandi.

Omni, qua par est, pietate et veneratione subscribit

Reverendissimi Vicariatus Generalis
infimus in Christo servus
N.

---

1) Charta per medium plicanda et in dextera scribendum est eo ordine eodemque modo, quem haec prima formula exhibet.

2. Formula petendi ab Ordinario consilium et licentiam haereticum rebaptizandi et in gremium ecclesiae admittendi.

Reverendissime Vicariatus Generalis!

N. viginti annos natus, oriundus ex N. hactenus sectam calvinianam professus ad me, parochum loci N., accessit, enixe postulans, ut in ecclesiam Romano-Catholicam recipiatur; ipsum instruxi *(vel instruendum curavi)* in principiis, mysteriis, et obligationibus religionis Catholicae, videturque ex sincero salutis desiderio velle sectam haereticam deserere. Factis inquisitionibus circa eius Baptismum nihil aliud comperire potui, quam quod .... *(exprimatur hic, quid compertum fuerit)*; quare dignetur Reverendissimus Vicariatus Generalis praescribere, quid circa eius Baptismum sit agendum, ac deputare aliquem, qui fidei professionem ab eo recipiat, eumque ab haeresi, quatenus opus est, sacramentaliter absolvere valeat.

3. Formula petendi facultatem absolvendi a casibus reservatis, vel specialiter in litteris approbationis exceptis.

Reverendissime Vicariatus Generalis!

A Reverendissimo Ordinario ad excipiendas fidelium confessiones, non tamen ad absolvendum a casibus reservatis nuper approbatus ad biennium, dum confitentibus aures praeberem, occurrit mihi casus reservatus; cumque poenitentem inducere non potuerim, ut Maiorem Poenitentiarium Dioecesis Nostrae, vel alium confessarium facultate debita praeditum adiret, hisce humiliter supplico, ut mihi praedicta facultas, saltem pro aliquot vicibus concedatur.

Vel:

Cum propter frequentem populi concursum poenitentes, ceteroquin rite dispositi sine absolutione

dimitti, et alterum confessarium accedere vix possint, humiliter supplico etc.

Vel:

Licet ad absolvendum a casibus Reverendissimo Ordinario reservatis sim approbatus, tamen mihi casus occurrit in litteris approbationis specialiter exceptus, cumque poenitentem, ceteroquin contritum, ac rite dispositum inducere non possim, ut pro gratia absolutionis se sistat coram habente eiusmodi facultatem, Reverendissimum Vicariatum Generalem hisce quam humillime rogo, ut specialem hanc potestatem mihi pro una dumtaxat vice largiri dignetur etc.

4. Formula petendi dispensationem ab Episcopo in casu voti non nubendi, sacros ordines suscipiendi, vel castitatis ad tempus servandae.

Reverendissime Domine!

Joannes, civis parochiae meae N. Matrimonium rite et servatis de iure servandis contrahere intendit cum Anna, similiter parochiana mea; porro praefati nupturientes sunt boni nominis et famae, in fide catholica bene instructi, nulloque canonico impedimento innodati; consentiunt parentes *(vel* quorum interest); sed cum praefata Anna non ita pridem votum emiserit nunquam nubendi *(vel* castitatis ad decennium servandae), cuius voti adimpletionem cum iam sibi ob vehementes tentationes experiatur esse fere impossibilem *(vel* saltem admodum difficilem), pro gratia dispensationis reccurrit ad Illustrissimam Vestram Dignitatem, humiliter supplicans, ut votum praedictum ipsi relaxetur, parata interim adimplere poenitentiam, quae Illustrissima Dominatio Vestra in poenam inconstantiae praescribere fuerit dignata.

Et idem prorsus modus est scribendi in casu, quo quis votum emisit sacros ordines suscipiendi,

mutando dumtaxat expressionem casus sequenti modo:

. . . . Sed cum praedictus Joannes non ita pridem votum emiserit sacros ordines suscipiendi, quem sublimem statum iam sibi iudicat non fore salutarem, cum propter graves, quibus frequenter tentatur, concupiscentiae stimulos, vix se aptum existimet ad debite servandam castitatem, pro gratia etc.

5. Formula petendi dispensationem super voto castitatis perpetuae.

Beatissime Pater!

Exponitur humiliter Sanctitati Vestrae ex parte devotae Ipsius Oratricis Berthae, quod praefata Oratrix votum simplex emiserit perpetuae castitatis, vel ingrediendae Religionis; sed cum tam vehementibus carnis stimulis agitetur, et de facto orbata suis parentibus, variis exponatur incontinentiae periculis, ita ut continenter vivere se posse desperet; humiliter supplicat Sanctitati Vestrae, ut cum eadem dispensare dignetur ad effectum nubendi, ut sibi debitum coniugale et exigere et reddere liceat etc.

6. Formula petendi eandem dispensationem, quando gravi necessitate urgente, eandem concedere potest Episcopus.

Illustrissime et Reverendissime Domine!

Exponitur humiliter Illustrissimae Vestrae Gratiae pro parte devoti Ipsius Oratoris N., quod cum dictus Orator ob valde grave et notabile incontinentiae periculum, cui exponitur, a nuptiis diutius abstinere non possit, nec ad S. Sedem valeat pro dispensatione recurrere, quia nimis magna premitur paupertate (*vel,* quia periculum scandali est in mora *vel,* quia timendum est, ne Orator puellam honestam, quam vitiavit et cum qua iam intendit nubere, mutata voluntate deserat, si Matrimonium tantisper

differatur). Sed quia *voto perpetuae castitatis* obstrictus, desiderium suum hac in parte adimplere non potest, humiliter supplicat, quatenus Illustrissima Vestra Gratia cum eo dispensare dignetur, ut impedimento praedicti voti non obstante, Matrimonium, servata Concilii Tridentini forma . . . .

Vel:

Reverendissime Vicariatus Generalis!

Caia ante duos abhinc annos privatim emisit votum perpetuae castitatis. Interim vero defuncta est eius soror unica, ita ut Caia praedium rusticum satis amplum nunc possideat. Hinc pater senex urget, ut Caia ineat Matrimonium cum Titio. Cum Titius valde etiam instet, Caia in periculo peccandi versatur. Quare per me humiliter postulat, ut super dicto voto cum ipsa benigne dispensetur ad effectum, ut licite ac valide cum Titio Matrimonium contrahere in eoque permanere valeat. Pro qua gratia maximas aget gratias ea, qua par est reverentia et veneratione etc.

7. Formula petendi dispensationem pro eo, qui vovit ingredi Religionem strictiorem, ut possit amplecti Ordinem minus strictum.

Illustrissime ac Reverendissime Domine!

Exponitur humiliter Illustrissimae Vestrae Gratiae, quod Petrus, dioecesis Vestrae subditus, qui nuper votum emiserat ingrediendae Religionis Carthusianorum, sese ob corporis debilitatem minus aptum inveniat, ut rigorem ferat Ordinis tam austeri, (*vel,* quia iam experientia didicit, se ob nauseam stomachi perpetuam a carnibus abstinentiam ferre non posse) humiliter supplicat Illustrissimae Vestrae Gratiae, quatenus cum eodem misericorditer dispensare dignetur, ut Religionem a S. Sede approbatam, sed minus strictam, et in qua perpetua haec abstinentia non servanda sit, amplecti licite valeat etc.

8. Formula petendi dispensationem pro coniuge, quae vovit nunquam petere debitum coniugale.

Illustrissime ac Reverendissime Domine!

Exponitur humiliter Illustrissimae Vestrae Gratiae ex parte devotae illius Oratricis N. legitimo Matrimonio coniunctae, quod, cum praefata Oratrix nuper votum emiserit nunquam exigendi debitum coniugale, illudque votum iam ipsi ob continuas et molèstas, quibus divexatur tentationes, factum sit admodum difficile, imo in magno versetur periculo, votum suum praevaricandi, humiliter supplicat, ut Illustrissima Vestra Gratia cum illa misericorditer dispensare, vel votum hoc in alia pietatis opera commutare, et Oratrici facultatem dare dignetur, ut deinceps coniugale debitum libere et licite valeat exigere, etc.

9. Formula supplicationis pro dispensatione super proclamationibus obtinenda.

Reverendissime Vicariatus Generalis!

Exponitur humiliter, quod Titia humana fragilitate devicta copulam habuerit cum sponso Caio ex eaque impraegnata existat. At vero cum sponsus antea absens nunc redierit, iamque tempus pariendi instet, Oratores de crimine admisso poenitentes, enixe rogant, ut ipsis concedatur dispensatio super duabus proclamationibus, cum alias, si Oratrix ante nuptias partum ederet, scandala ac iurgia forent timenda. Oratores autem canonico impedimento non sunt obstricti, qua de re diligentem habui inquisitionem. Unde preces commendans subscribo etc.

10. Formula petendi consilium ab Ordinario quoad viduos, qui non possunt afferre certum testimonium de morte prioris coniugis.

Illustrissime ac Reverendissime Domine!

Petrus N. Matrimonium rite et servatis de iure servandis contrahere intendit cum Bertha N. paro-

chiana mea. Sed cum praedictus Petrus legitimo fuerit Matrimonio iunctus cum Anna N., quam asserit obiisse in civitate N. die N. mensis N. anni N., paratus quoque sit praestare iuramentum, rem revera ita se habere, de cuius tamen obitu certum aliud et indubitatum non affert testimonium, dicens id sibi propter locorum distantiam esse impossibile; ad Matrimonii solemnizationem procedere non audeo, nisi Illustrissimae Vestrae Gratiae mandatum accepero. Videtur interim Matrimonium diu differri non posse; nam cum sponsa gravida iam sit vicina partui, periculum est, ne patiatur famae totale dispendium, si diutius nuptiae differantur. His ergo attentis, dignetur Illustrissima Dignitas Vestra suam mentem declarare illi, qui in omnimoda veneratione subscribitur etc.

11. Formula petendi consilium ab Ordinario quoad vagum.

Illustrissime ac Reverendissime Domine!

Petrus N. Matrimonium rite, servatis de iure servandis, contrahere intendit cum Anna N. parochiana mea; sed cum praedictus Petrus sit vagus, nullibi certum habens domicilium, mihi de eiusdem libertate non constat; facta quidem pro ratione muneris mei diligenti inquisitione, nihil potui invenire, quod ipsius libertati, vel parentum consensui utcumque obesset; tamen cum haec mihi non sint plane perspecta, ad Illustrissimam Vestram Dignitatem recursum habere compellor, ut mihi suam voluntatem dignetur scripto intimare, mihique dare in mandatis, quid in periculoso hoc casu agi velit.

In omnimoda veneratione subscribor etc.

12. Formula petendi consilium ab Ordinario, si factis proclamationibus denuntietur aliquod impedimentum.

Illustrissime ac Reverendissime Domine!

Facta per me prima proclamatione in ordine ad

Matrimonium Petri M. parochiani sanctum in B. et Annae N. parochianae meae, intellexi praedictam sponsam esse per legitima sponsalia ligatam Joanni N. parochiano meo, qui proinde praetenso illius Matrimonio se opponit. *Vel* Intellexi praefatos sponsos esse affines in primo gradu propter carnalem copulam, quam habuit sponsus cum sorore sponsae suae. *Vel* sponsum in Baptismo suscepisse prolem suae sponsae, atque ideo ipsi esse spirituali cognatione coniunctum.

Unde humiliter supplico, ut Illustrissima Vestra Gratia mihi intimare dignetur, quid hoc in casu fieri velit; ad ulteriores proclamationes non procedam, nisi prius Illustrissimae Dominationis Vestrae mentem intellexero.

Omni, qua par est etc.

13. Formula supplicationis pro dispensatione super tempore clauso obtinenda.

Reverendissime Vicariatus Generalis!

Vincentius in parochia N. habitans et Rosa, parochiana mea, iam diu sponsalia contraxerunt, variis vero impedimentis obstantibus nuptias facere non potuerunt. Quibus tamen sublatis, quum ex diuturniore Matrimonii dilatione gravissima damna Oratoribus eorumque rei domesticae immineant, Reverendissimo Vicariatui Generali humillime supplicant, ut super tribus proclamationibus gratiosissime dispensare dignetur. Quam benignitatem ut Oratoribus, nullo impedimento canonico, quantum mihi ex diligenti inquisitione constare potest, obstrictis impertiatur, suas cum illorum precibus coniungens, Reverendissimum Vicariatum Generalem submisse orat etc.

N. . . .

14. Formula supplicationis pro dispensatione super impedimento mixtae religionis obtinenda.

Reverendissime Vicariatus Generalis!

N. N. acatholicus et N. N. parochiana mea Matrimonium inire cupiunt. Quum conditionibus ab ecclesia praescriptis de amovendo ab acatholica coniuge perversionis periculo, de conversione coniugis acatholici ab ipsa pro viribus procuranda, praesertim vero de universa prole utriusque sexus in catholicae religionis sanctitate educanda opportunis cautionibus ab utraque parte satisfactum esse videatur, *(prout apposita hisce litteris acta publica testantur)*, humillime rogo, ut, data super impedimento mixtae religionis dispensatione, huic Matrimonio assistendi facultas mihi concedatur.

(Addatur publicum instrumentum de educatione prolis in religione catholica).

15. Formula petendi dispensationem per Datariam in *forma ordinaria* super impedimento publico.

Beatissime Pater![1])

Exponitur humiliter Sanctitati Vestrae pro parte devotorum Ipsius Oratorum *(ponuntur vera eorum nomina, dioecesis, civitas, oppidum, parochia, quia Rescriptum ad Ordinarium loci dirigitur)* quod dicti Oratores orthodoxae fidei cultores *(ponitur causa dispensationis impetrandae sc. una ex supra pag. 583—592. positis)* cupiant matrimonialiter copulari; sed quia *(ponitur impedimentum, v. g. quod in tertio gradu consanguinitatis coniuncti sint)* de-

---

[1]) Hae supplicationes non inscribuntur summo Datario, sed ipsi Papae, qui ipse dispensat, licet supplicationes per manus Officialium transeant; supplicationes vero, quibus a sacra Poenitentiaria pro foro interno in occultis impedimentis dispensationes petuntur, inscribuntur maiori Poenitentiario, qui nomine Papae dispensat.

siderium suum hac in parte adimplere non possunt [1]) sine S. Sedis Apostolicae dispensatione, supplicant Sanctitati Vestrae, ut cum iisdem super dicto impedimento benigne dispensare dignetur. Pro qua gratia gratias maximas aget ea, qua par est reverentia et veneratione Sanctitati Vestrae

filius indignus
N.

16. Formula petendi dispensationem per Datariam in *forma pauperum* super impedimento publico et notorio.

Beatissime Pater!

Exponitur humiliter Sanctitati Vestrae pro parte devotorum Ipsius Oratorum N. N. quod dicti Oratores orthodoxae fidei cultores, vere pauperes ac miserabiles et labore suo et industria tantum viventes, conscii se in tertio consanguinitatis gradu a communi stipite proveniente, coniunctos esse, se invicem, non quidem data opera, ut crimine admisso Sedem Apostolicam ad misericordiam et gratiam erga ipsos faciliorem redderent, sed solum vesana libidine victi, carnaliter cognoverint, prolemque susceperint; cum autem, nisi Matrimonium inter dictos Oratores contrahatur, Oratrix diffamata, innuptaque et proles illegitima remaneret, graviaque inde scandala orirentur, cupiunt praedicti Oratores matrimonialiter copulari; sed quia obstante eiusmodi impedimento, desiderium suum hac in parte adim-

---

[1]) Formula supplicandi apud Episcopum est eadem, qua supplicatur apud Summum Pontificem, nisi mutatis mutandis in titulo, et quod praeter expressionem dioecesis exprimatur parochia Oratorum, et post Verba: *hac in parte adimplere non possunt* inseratur: *Quoniam vero sciunt, Celsitudinem Suam, seu Eius Vicarium Generalem gaudere speciali per S. Sedem Apostolicam concessa facultate dispensandi super hoc impedimento, supplicant humiliter, ut cum iisdem etc.*

plere nequeunt absque Sedis Apostolicae dispensatione, supplicant etc., *ut supra.*

17. Formula petendi dispensationem a Dataria super impedimento notorio in secundo et tertio gradu.

Beatissime Pater!

Exponitur humiliter Sanctitati Vestrae pro parte devotorum Ipsius Oratorum, N. et N., quod praedicti Oratores orthodoxae fidei cultores, et *(si sint tales, id quod tunc semper addi potest)* vere pauperes ac miserabiles, cupiant matrimonialiter copulari, quia . . . *(ponitur causa)*. Cum autem sint in secundo et tertio consanguinitatis gradu coniuncti, ideoque desiderium suum hac in parte implere non possint absque Sedis Apostolicae dispensatione, hinc supplicant humiliter Sanctitati Vestrae praedicti Oratores, ut cum iisdem in eiusmodi impedimento ex tertio consanguinitatis gradu dispensare, prolemque exinde suscipiendam legitimam renuntiare speciali gratia dignetur, etc. *ut supra:*

Vel:

Beatissime Pater!

Exponitur humiliter Sanctitati Vestrae, quod Joannes N. annum trigesimum agens, et Anna N. annos viginti quinque nata, dioecesis N. et parochiani mei, orthodoxae fidei cultores, invicem cupiunt matrimonialiter coniungi. At vero cum secundo consanguinitatis gradu lineae transversae aequalis sint iuncti, uti ex schemate a tergo apposito colligitur, hoc desiderium eorum absque Sedis Apostolicae dispensatione adimpleri non potest. Causae autem dispensandi sunt sequentes:

1) Oratores, non quidem sub spe facilitandi dispensationem, adeo familiariter inter se conversati sunt, ut inde orta sit suspicio, licet falsa, quod se carnaliter cognoverint; unde merito timendum, quod Oratrix, nisi Matrimonium inter eos contrahatur, graviter diffamata et innupta remaneat.

2) Oratrix praeterea dotem habet minus competentem, siquidem cum fratre et aliis duabus sororibus parvum possidet praedium aere alieno nimis obrutum, ut vix sortem 100 thalerorum ex eo percipere possit. Orator autem praedium satis amplum possidet, eamque cum dote illa minus competenti ducere intendit.

3) Oratrix cum sit superadulta, virum paris conditionis, cui nubere possit, hactenus non invenit.

Unde humillime per me supplicant, ut Sanctitas Vestra etc. *ut supra.*

18. Formula petendi dispensationem pro foro interno super impedimento occulto ad Matrimonium contrahendum.

Illustrissime ac Reverendissime Domine!

Cajus, carnaliter cognita Titia, Semproniam, Titiae consanguineam primi (secundi) gradus, uxorem ducere cogitat. Cum impedimentum ortum ex copula cum Titia absque promissione futuri Matrimonii habita sit occultum, omnia autem ad nuptias sint parata, et Matrimonium absque periculo gravis scandali differri nequeat, usque dum dispensatio a Sede Apostolica obtineri possit, pro opportuno dispensationis remedio supplicat etc. etc.

19. Formula petendi ab Episcopo facultatem restituendi ius petendi debitum coniugale.

Illustrissime ac Reverendissime Domine!

Petrus coniugatus, contracto Matrimonio, cum uxoris consanguinea (primi vel secundi gradus) copulam habuit carnalem et ius petendi debitum coniugale exinde amisit. Cum autem ad servandam cum coniuge castitatem se prorsus ineptum iudicet et incestus sit occultus, humillime supplico, ut mihi facultas concedatur, eidem in actu sacramentalis Confessionis, iniuncta gravi poenitentia salutari et Con-

fessione semel in mense per tempus arbitrio meo statuendum et remota praevie recidendi occasione, ius amissum dispensando restituendi, etc.

20. Formula petendi dipensationem a sacra Poenitentiaria super impedimento occulto post Matrimonium invalide contractum.

Eminentissime ac Reverendissime Domine!

Exponitur humiliter Eminentiae Vestrae pro parte devoti Ipsius Oratoris Titii, quod ipse, alias impedimenti conscius *(vel ignarus)* Matrimonium in facie ecclesiae contraxerit et consummaverit cum muliere, cuius sororem *(vel matrem, prout veritas exigit)* antea carnaliter cognoverat; cum autem dictus Orator ob affinitatis impedimentum ex dictis proveniens, quod occultum est, in eo Matrimonio remanere non possit absque Sedis Apostolicae dispensatione, et si divortium inter eos fieret, scandala exinde orirentur, cupit a praemissis, de quibus summe dolet, absolvi et secum super impedimento ad remanendum in dicto Matrimonio dispensari, *(si proles ex eo suscepta sit, addatur:)* prolemque legitimari. Quare Eminentiae Vestrae etc., *ut supra.*

21. Formula petendi dispensationem in foro externo ab Episcopo vel Nuntio ad Matrimonium contrahendum.

Reverendissime et Illustrissime *(vel* Celsissime *prout dignitas personae exigit)* Domine!

Exponitur Reverendissimae Dignitati *(vel Celsitudini)* Vestrae pro parte devotorum Ipsius Oratorum Pauli N. et Margarethae N. dioecesis N., parochiae N., quod dicti Oratores orthodoxae fidei cultores, vere pauperes ac miserabiles, ignorantes *(vel scientes)* inter se intercedere impedimentum *(v. g. publicae honestatis, consanguinitatis in tertio vel quarto gradu)*, sponsalia contraxerint, atque familiariter inter se conversati sint *(si sit suspicio copulae, aut*

haec habita, hoc addatur, et insuper, an sub spe facilioris dispensationis, vel non) et nisi Matrimonium inter se contrahant, dicta mulier verosimiliter diffamata, et innupta remaneret, graviaque inde scandala orirentur; cum autem etc. *(hic ponatur impedimentum)* et desiderium suum hac in parte implere non possint absque dispensatione, hinc supplicant Reverendissimae .... Vestrae, ut cum iisdem super dicto impedimento auctoritate Apostolica benigne dispensare dignetur etc.

22. Formula petendi dispensationem ab Episcopo vel Nuntio super impedimento publico ad remanendum in Matrimonio invalide contracto.

Reverendissime etc.

Exponitur, etc. *(ut supra)* quod dicti Oratores, ignorantes impedimentum, praemissis denuntiationibus, in facie ecclesiae bona fide contraxerint Matrimonium, illudque consummarint suscepta prole (vel prolibus); iam vero innotuit, eos esse consanguineos in quarto, vel tertio gradu mixto cum quarto, adeoque absque dispensatione in Matrimonio remanere non posse; si vero separarentur, gravia inde scandala etc. orirentur. Quare supplicant Reverendissimae ... Vestrae, ut cum iisdem super memorato impedimento consanguinitatis in quarto gradu dispensare, et non obstare propinquiorem declarare de gratia speciali dignetur, ut in facie ecclesiae licite et valide rursum contrahere valeant etc.

23. Formula scribendi ad Episcopum in casu, quo data super impedimento v. g. consanguinitatis dispensatione Romana *in forma commissoria,* Oratores ante commissionis executionem inter se habuerunt copulam carnalem, et bona fide Matrimonium contraxerunt.

Illustrissime ac Reverendissime Domine!

Nicolaus N., parochianus meus, ante sex circiter annos in facie ecclesiae Matrimonium contraxit cum

Catharina N. similiter parochiana mea, sibi consanguinea *(vel affine)* in tertio *(aut quarto)* gradu lineae collateralis, petita tamen prius a Curia Romana et ab eadem accepta dispensatione in forma commissoria. Sed post datam commissionem, verum ante eiusdem exsecutionem Oratores vesana libidine acti inter se habuerunt carnale commercium, et penitus ignorantes hac incestuosa copula vitiari dispensationem, bona fide Matrimonium contraxerunt. Iam vero Oratori ex occasione innotuit nullitas Matrimonii. Porro cum tribus liberis iam susceptis sine scandalo separari non possint, et versentur in manifesto periculo incontinentiae, si cogerentur ad Summum Pontificem recurrere, ad Illustrissimam Vestram Gratiam recurrunt, humillime supplicantes, ut propter rationes iam allatas benigne cum iisdem dispensare dignetur super praefato impedimento, quod plane occultum est, nec evulgandum timetur, ut ipsis liceat Matrimonium invalidum novo consensu revalidare.

Omni, qua etc.

24. Formula petendi ab Ordinario dispensationem super tertio et quarto gradu consanguinitatis, ad contrahendum.

Reverendissime Vicariatus Generalis!

Petrus N. et Maria N., parochiani mei, in fide catholica, quam profitentur, rite instructi, de consensu parentum intendunt inire inter se Matrimonium. Verum obstat tertius consanguinitatis gradus, in quo invicem sese contingunt, ut videri potest in schemate infra descripto. Quare super dicto gradu consanguinitatis gratiam dispensationis humillime postulant, allegantes pro causa, quod vesana libidine ducti, non animo facilius obtinendi dispensationem, quod iuramento confirmare parati sunt, copulam carnalem admiserint, ex qua sponsa gra-

vida existit *(loco huius causae addatur quae subest)*; quare ad vitandum ulterioris incontinentiae periculum, aliaque scandala inde forte oritura, pro hac dispensatione supplico testans, eos ita pauperes esse, ut labore manuum suarum ac industria dumtaxat vivant.

N. parochus loci N. . . . . dioecesis N.

Sequitur schema.

25. Formula petendi dispensationem super impedimento affinitatis.

Exponit humiliter Illustrissimae Dignitati Vestrae infrascriptus parochus loci N. dioecesis N. *(vel confessarius in vestra Dioecesi approbatus)*, quod Titius, cognita carnaliter Caia, postea, ignarus impedimenti, bona fide *(vel conscius impedimenti)* conversatus fuerit cum Bertha, dictae Caiae in gradu . . . consanguinea, eousque, ut futuri Matrimonii fidem sibi invicem dederint, cuius quidem Matrimonii ineundi iam sparsus est rumor; quare cum impedimentum illud sit occultum, nec evulgandum timeatur, sitque periculum scandali et diffamationis ex variis suspicionibus proveniens, si Matrimonium non contrahatur, supplicat pro dispensatione super dicto . . . . gradu affinitatis ex copula illicita provenientis.

26. Formula petendi dispensationem super primo affinitatis gradu.

Reverendissimo Vicariatui Generali humiliter expono, Hermannum N. viduum et Mariam N. coelibem, parochianos meos, Matrimonio iungi plurimum desiderare, eorum autem desiderium adimpleri non posse, obstante primi affinitatis gradus impedimento, inde proveniente, quia supradictus Hermannus Mariae sororem defunctam uxorem habuit. Cum autem dicti nupturientes libidine victi, non autem spe faci-

lius impetrandae dispensationis ducti, turpiter se cognoverint, et nisi Matrimonium inter eos contraheretur non tantum dicta mulier diffamata et verosimiliter innupta remaneret, graviaque scandala orirentur, verum etiam periculum esset, ne Oratores a fide catholica deficerent, hinc Reverendissimum Vicariatum Generalem enixe rogo, ut Apostolicam dispensationem super exposito impedimento procurare velit; in quem finem paupertatis testimonium, iuxta quod Oratores ad summum .... thaleros Borussicos solvendo sunt, adiungo, quam summam simul in fasciculo „*G. V.*“ signato cum hisce litteris transmitto.

27. Formula processus informatorii ad commissorium in causa praedictae dispensationis.

Plurimum reverende Domine Vicari Generalis!

Ex diligenti inquisitione in causas ab Oratoribus Hermanno N. et Maria N. ad impetrandam dispensationem Apostolicam super primi aequalis affinitatis gradus impedimento allegatas, cuius rei officium plurimum reverenda Dignitas Vestra die .... mihi demandare dignata est, intellexi, eosdem supradicto affinitatis gradu reapse praepediri, quominus Matrimonio valide iungi queant, in casu vero denegatae dispensationis non solum Oratricem turpiter cognitam ab Oratore diffamatam et innuptam remansuram, verum etiam pertimescendum esse, ne ambo a fide catholica desciscant. Quarum veritatem causarum testificans simul fidem facio, eosdem vere orthodoxae fidei cultores esse, sub obedientia sanctae Romanae ecclesiae vivere, ulteriusque sub illa vivere et mori intendere et Oratricem raptam non fuisse. Praeterea testo eosdem vere canonice pauperes et miserabiles esse, manuum suarum labore et industria dumtaxat vivere, ullique taxae persolvendae impares esse. Adhuc addo, supradictos nupturien-

tes emisso iuramento affirmasse ac spopondisse, sese allegata non commisisse spe facilius impetrandae dispensationis ductos, nec talia deinceps fore commissuros, neque committentibus consilium, auxilium vel favorem praestituros. Quae cum ita sint, plurimum reverendam Dignitatem Vestram etiam atque etiam rogo, ut suprafatis Oratoribus, qui separati sunt, et per me veniam contriti precantur, Apostolicae dispensationis gratiam benigne impertire[1]) dignetur.

28. Formula petendi dispensationem super impedimento cognationis spiritualis.

Petrus N. et Anna N., parochiani mei, in fide catholica debite instructi, cupiunt inter se Matrimonium inire; sed cum obstet impedimentum cognationis spiritualis ex eo ortum, quod sponsus de sacro fonte Baptismatis levavit prolem dictae Annae, humiliter supplicant pro dispensatione super dicto impedimento, allegantes pro causa . . . . quam causam, prout allegatur, subsistere existimo ac testor.

29. Formula petendi dispensationem super impedimento publicae honestatis.

Cum Joannes N. et Maria N., parochiani mei intendant Matrimonium rite inter se contrahere, nec hoc eorum desiderium adimplere valeant, nisi obtenta dispensatione super impedimento publicae honestatis ex prioribus sponsalibus, quae habuit idem Petrus cum matre (vel sorore) Mariae, ideo supplicant pro benigna dispensatione super illo impedimento pro causa allegantes *(exprimatur causa dispensandi)*, quam eorum allegationem veritate niti attestor.

---

[1]) Quodsi super tempore clauso, vel super proclamationibus dispensatione opus sit, hic inserenda est clausula concernens.

30. Formula petendi dispensationem super impedimento criminis.

Reverendissime et Illustrissime Domine!

Exponitur humiliter Illustrissimae Dignitati Vestrae pro parte Titii et Caiae viduae, quod, intendentes contrahere Matrimonium, hoc suum desiderium adimplere non valeant, obstante impedimento criminis, contracto ex adulterio, quod dictus Titius cum eadem Caia sub promissione futuri, mortuo eius marito, Matrimonii vesana libidine ductus commisit; quare gratiam dispensationis super praedicto impedimento humiliter postulant, allegantes pro causa *(hic exprimatur causa)*; asserit uterque neutrum machinatum esse in mortem prioris coniugis; istud impedimentum praeterea est occultum, rationesque ab ipsis allegatas subsistere attestor.

31. Formula supplicationis pro *perinde valere* ob impedimentum novum, contracto iam Matrimonio detectum.

Beatissime Pater!

Alias Sanctitati Vestrae pro parte devotorum Ipsius Oratorum N. et N. dioecesis N. exposito, ipsos Oratores, qui ex honestis familiis existunt, ex certis rationabilibus causis animos eorum moventibus, cupere invicem matrimonialiter copulari. Sed quia quarto consanguinitatis gradu invicem erant coniuncti etc. *(Hic inseritur passus concernens priorum litterarum.)* Quare etc. *(prout in dictis litteris continetur)*. Quibus quidem litteris Ordinario praefato praesentatis, idem Ordinarius contenta in iis verificari mandavit, verificatisque in eis contentis, cum dictis Oratoribus super impedimento praedicto dispensavit, illisque Matrimonium contrahendi licentiam concessit; cuius quidem licentiae vigore Oratores ipsi Matrimonium inter se per verba de praesenti, publice factis proclamationibus in eorum parochiali ecclesia, servata forma Concilii praedicti,

nulloque alio detecto impedimento, contraxerunt illudque in facie ecclesiae solemnizarunt, et carnali copula consummarunt, in eoque per plures annos permanserunt, prolemque susceperunt; postmodum vero ad eorum pervenit notitiam, eos duplici quarto consanguinitatis gradu invicem esse coniunctos; propter quod a carnali copula abstinuerunt. Cum autem, Pater sancte, Oratores praefati in huiusmodi Matrimonio remanere non possint absque Sedis Apostolicae dispensatione, et si divortium inter eos fieret, gravia exinde scandala possent verosimiliter exoriri, supplicant humiliter Sanctitati Vestrae Oratores praefati, ut eos, ne dictarum litterarum frustrentur effectu, amplioris gratiae favore prosequendo, eidem Vicario, ut negotium huiusmodi reassumens, litterasque praefatas valere decernens, cum eisdem Oratoribus super impedimento duplicis consanguinitatis quarti gradus huiusmodi dispenset, prolemque susceptam, et suscipiendam exinde legitimam decernat, et ad earumdem litterarum exsecutionem, servata alias earum forma, procedat in omnibus, et per omnia, perinde, ac si Oratores non quarto, non duplici quarto consanguinitatis gradu invicem esse coniunctos expressum, ac cum eis desuper dispensari mandatum fuisset, committere, et mandare dignemini de gratia speciali. Non obstantibus praemissis illis, quae etc. Et cum absolutione a censuris ad effectum etc. Et committatur Ordinario etc. qui decernat et dispenset etc.

32. Formula supplicationis pro *perinde valere* ob copulam post obtentas, sed ante exsecutioni mandatas litteras habitam.

Beatissime Pater!

Alias Sanctitati Vestrae pro parte devotorum Ipsius Oratorum N. et N. dioecesis N. exposito, dictam Oratricem dotem habere minus competentem etc.

cui nubere possit, invenire non valeret, et praefatum Oratorem, illam etc. in uxorem ducere, illiusque dotem augere intendere, cupereque etc. Sed quia tertio, et quarto etc. *(hic inseritur passus concernens priorum litterarum)*. Quatenus etc. Prolem etc. *(prout in dictis litteris continentur)*. Quas quidem litteras praesentarunt etc. qui contenta in iis verificare mandavit; et cum in verificatione ipsa ei constaret, Oratores praefatos post obtentas huiusmodi litteras, carnis fragilitate devictos, se carnaliter cognovisse, ad earum ulteriorem exsecutionem procedere noluit, et ipsorum Oratorum Ordinarius contra ipsos, propter incestum huiusmodi procedendo, eos in certas poenas condemnavit. Supplicant igitur humiliter Sanctitati Vestrae Oratores praefati, ut eos, ne dictarum litterarum frustrentur effectu, amplioris gratiae favore prosequendo, eidem Vicario, ut negotium huiusmodi reassumens, litterasque praefatas valere decernens, eosdem Oratores ab excommunicationis sententia, quam propter praemissa incurrerunt, incestus reatu, et excessibus huiusmodi in utroque foro absolvat, et ad exsecutionem dictarum litterarum, servata etc. procedat etc. perinde ac si carnalis copula huiusmodi secuta non fuisset, prolemque etc. legitimam decernendo, committere dignemini de gratia speciali, non obstantibus omnibus illis, quae etc. Et cum absolutione a censuris ad effectum etc.

33. Formula petendi authorizationem ad assistendum Matrimonio in casu dubii domicilii.

Reverende Domine Pastor!

Anna N., parochiana mea, Matrimonium rite contrahere intendens cum uno ex vestris, a sex aut septem diebus declinandae cuiusdam molestiae causa ad parochiam vestram profugit, proinde domicilium mutasse neutiquam videtur, cum adhuc totam suppellectilem suam in domo parentum reliquerit, et,

ut asserit, nunquam animum habuerit deserendi parochiam meam, sed asylum dumtaxat in parochia vestra quaesierit. Sed cum vi Tridentini Decreti (uti Reverentia vestra novit) Matrimonii valor a proprii parochi assistentia dependeat, nihil inconsulta Reverentia vestra hic volui attentare; rogo itaque Reverentiam vestram, ut, pro omni securitate, me ad assistendum praefato Matrimonio authorizare dignetur, prout in istiusmodi casibus fieri assolet, dum de domicilii mutatione dubium utcumque suboritur. Id ergo confidenter exspectans, omni cum veneratione subscribor etc.

34. Formula consulendi Episcopum circa sepulturam.

a) illius, qui non satisfecit praecepto Communionis paschalis.

Reverendissime ac Illustrissime Vicariatus Generalis!

Petrus N., parochianus meus, morte subitanea ex hac vita ereptus est die hodierna; sed cum dictus Petrus iam per aliquot annos, non obstantibus iteratis monitionibus et adhortationibus meis satisfacere pertinaciter noluerit praecepto ecclesiastico de annua Communione, cumque eiusmodi rebelles peccatores iuxta sacrorum canonum statuta debeant christiana sepultura privari, humiliter supplico, ut Reverendissimus Vicariatus Generalis mihi intimare dignetur, quid in hoc casu agi velit.

b) illius, qui tanquam publicus peccator sine poenitentia defunctus est.

Reverendissime Vicariatus Generalis!

Petrus N., parochianus meus, iam a longo tempore vivens in concubinatu de totius viciniae notitia, et cum publico omnium scandalo, spretis etiam iteratis monitionibus meis, nocte praecedente in hoc lugendo statu, sine ullis poenitentiae signis, impro-

visa morte ex hac vita sublatus est *(si de alio crimine agatur, illud exprimatur una cum eius publicitate)*; cum autem Ritualia eiusmodi peccatoribus publicis ecclesiasticam sepulturam negandam esse decernant, a Reverendissimo Vicariatu Generali supplex expostulo, ut, quid hoc in casu agi velit, statuere dignetur.

35. Formula petendi indulgentias.

Reverendissime Vicariatus Generalis!

Existit in ecclesia mea devotio erga Sanctum N., quae tertia quaque Dominica mensis per annum magno populi concursu peragitur ad amussim acclusi libelli. Quae devotio maius adhuc incrementum sortiretur maioremque fidelium utilitatem procuraret, si eidem indulgentiae a S. Sede Apostolica concederentur. Quare cum (praeter indulgentias confraternitati ... *vel* festo ... concessas) nullas indulgentias parochiani mei in ecclesia mea lucrari possint, hisce quam humillime Reverendissimum Vicariatum Generalem rogo, ut praedictae devotioni indulgentias plenarias dictis diebus Dominicis *(vel* festo ...) lucrandas a S. Sede Apostolica procurare dignetur.

36. Formula petendi indulgentiarum renovationem.

Reverendissime Vicariatus Generalis!

Ecclesiae curae meae concreditae, olim PP. Franciscanorum Recoll., nunc parochiali ad S. N., in qua S. Antonius Paduanus magno populi concursu singulis feriis tertiis per annum veneratur, a Clemente XIII. p. m. uti ex accluso libello, cui Breve indulgentiarum insertum est, videri potest, indulgentiae plenariae praedictis diebus lucrandae concessae fuerunt.

Haec quidem devotio erga S. Antonium eodem populi concursu ad hanc usque diem persistit fide-

lesque credunt, istas indulgentias adhuc posse lucrari; dubium vero motum fuit ex aliquo tempore, an dictae indulgentiae post expulsionem PP. Franciscanorum ex monasterio et ecclesia tempore Gallorum factam adhuc valeant; alii enim dicunt, istas, indulgentias ecclesiae meae qua Franciscanorum adhuc ibi commorantium, alii vero dicunt, solummodo et specialiter ob devotionem erga S. Antonium in praedicta ecclesia adhuc persistentem esse concessas.

Quare altiori iudicio Reverendissimi Vicariatus resolutionem huius dubii subiicio, ac si forte pro nullitate praedictarum indulgentiarum resolverit, quam humillime hisce peto, ut easdem a S. Sede Apostolica renovari curet.

INDEX RERUM.

D.

O. A. M. D. G.

